

TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI 2011

ANKARA 2011

TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI 2011

ISBN : 978-605-4628-37-7

PROJE KOORDİNATÖRÜ

Dr. İbrahim Uslu

DANIŞMANLAR

Prof. Dr. Aykut Toros-Yeditepe Üniversitesi (Sosyoloji)

Prof. Dr. F.Beylü Dikeçliğil-Erciyes Üniversitesi (Sosyoloji)

Prof. Dr. H.Hüseyin Tatlıdil-Hacettepe Üniversitesi (İstatistik)

Yard. Doç. Dr. Sinan Zeyneloğlu-Gaziantep Üniversitesi (Şehir ve Bölge Planlama)

Dr. Murat Çağatay-Eğitim Uzmanı (Sosyolog)

M. Kürşad Birinci-Gazi Üniversitesi (Kamu Yönetimi)

AİLE VE TOPLUM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Abdullah Kütük-Uzman

Abdulkadir Abduşoğlu-Uzman

Ercan Şen-Uzman

Mustafa Nuri Nuruhan-Uzman

Nuray Şehitoğlu-Uzman

MALİ VE İDARİ İŞLER KOORDİNATÖRÜ

Müzeyyen Buzlu

SAHA KOORDİNATÖRÜ

Mithat Kahveci

BASKI

Afşaroğlu Matbaası

Kazım Karabekir Cad. Altıntop İşhanı No: 87/7 İskitler - ANKARA

Tel : 0312 384 54 88 • Faks : 0312 384 54 98

www.afsaroglu.com.tr • E-mail : farukafsar@gmail.com

Dünyada, siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda yaşanan hızlı değişimlere rağmen toplumsal yaşamın en temel kurumu aile önemini ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Aile; kadının, erkeğin, çocuğun, gencin ve yaşlının karşılıklı etkileşim halinde olduğu, sevgi, saygı, merhamet, adalet, dayanışma, paylaşma, birlik ve beraberlik gibi temel insani değerleri öğrendiğimiz ve geliştirdiğimiz mekânlardır. Aile, doğduğumuz andan itibaren ilk öğrenme ortamımız olup, aynı zamanda bireysel ve toplumsal yaşamın da şekillendiği yerlerdir.

Ailenin bireysel ve toplumsal yaşamı şekillendirme fonksiyonu, aynı zamanda durağan bir yapısının olmadığına da göstergesidir. Toplumsal yaşamda meydana gelen siyasi, ekonomik, kültürel değişimler aileye de yansımakta, aile kurumunu da etkilemektedir. Bu açıdan dünyada ve ülkemizde yaşanan hızlı değişim ve dönüşümün farkında olmak, bu olguları algılamak, anlamak ve değişimi yönetmek ancak hesaplanabilir yapı analizlerinin gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması, aile kurumu ve sorunlarıyla ilgili güncel bilimsel verilerin toplanması, toplumsal değişim süreci içinde ortaya çıkan problemlerle ilgili önlemlerin alınması, sağlıklı politikaların oluşturulabilmesi ve toplumsal dokunun fotoğrafının çekilmesi açısından önemlidir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması, aile kurumunu sosyal, ekonomik, kültürel açıdan değerlendirmeye imkân sağlayacak şekilde çok boyutlu ve kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu araştırma ile elde edilen veriler; zaman içindeki değişim ve sürekliliği tespit etmek, güncel verilerin elde etmek, aile, nüfus ve sosyal destek politikalarının bugünü ve geleceğini belirlemek açısından yol gösterici olacaktır.

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nın gerçekleşmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Bu çalışmanın, bundan sonraki bilimsel çalışmalara ışık tutmasını, çalışma ışığında belirlenecek ve uygulanacak politikaların ülkemize, milletimize hayırlı olmasını diliyorum.

Fatma ŞAHİN
Bakan

Aile konusu, sanayileşme ve kentleşmenin yaygınlaşması ile toplumlar için sahip çıkılması ve politika geliştirilmesi gereken önemli konular arasına girmiştir. Çünkü aile yapısı, sanayileşme ve kentleşmeden doğrudan etkilenecek toplumsal yaşamın biçimlenmesinde rol oynamaktadır. Ülkemizde de teknolojik gelişmeler, sanayileşmenin daha da ileri gitmesi ve kırsaldan kente göçün yaşanması ile aile yapısında ve toplumsal yaşamda değişiklikler yaşanmaktadır.

Aile konusu toplumların gündemine, iki etkene bağlı olarak giderek daha fazla oturmaktadır. Bunlar küreselleşme ve popüler kültürün yaygınlaşmasıdır. Küreselleşme ve popüler kültürün etkililiğinin artması karşısında toplumlar, ailenin önemini daha iyi kavramaktadırlar. Esasında aile değerlerinde görülen zayıflama, toplumlarda ailenin temel fonksiyonları konusunda yüksek bir bilinç gelişmesini sağlamaya da hizmet etmiştir.

Ailenin ihmal edilmesi, sosyal yardım ve hizmetlerde altından kalkılmaz bir yük getirmiştir. Rollerini yerine getiremeyen aile; boşanma oranlarında, sokakta yaşayan sayısında, aile içi şiddet ve cinayetlerde artışa zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede, hedef ailelerin güçlendirilmesidir.

Güçlü aile, sorun çözme kabiliyeti yüksek aile demektir. Bugün toplumsal gelişmenin önünde birer engel olarak duran sorunların önemli bir kısmı ailenin zayıflaması ile ortaya çıkmıştır. Ailenin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için ciddi destek programlarına ihtiyaç duyulmakta, bu programların planlanması için de sosyal araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Sosyal politikaları yürütmede yaşanan temel güçlüklerden biri veri yetersizliğidir. Sosyal politika uygulamalarının sağlıklı olarak yürütülmesi sosyal araştırmalardan elde edilen verilere ihtiyaç bulunmaktadır. Konuttan sağlığa, eğitimden beslenmeye, nüfus planlamasından yoksullukla mücadeleye hemen her konuda sağlıklı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma bu veri ihtiyacını belirli ölçüde karşılamak amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmada, aile kurumunun temel işlevleri çerçevesinde aile bireylerinin değer, tutum ve davranışları tespit edilerek Türkiye’de genel karakteristikleriyle aile yapısı ve sorunları betimlenmiş ve incelenmiştir. 2006 yılında gerçekleştirilen Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması ile de sonuçların karşılaştırılmasına imkân verecek bir çalışma olmuştur.

Ömer BOZOĞLU
Genel Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar	11
GİRİŞ	21
1. BİRİNCİ BÖLÜM: TANIMLAYICI ÇERÇEVE	25
1.1. KONUSU VE AMAÇ	27
1.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	31
1.3. TANIMLAR	47
1.4. AİLE İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI LİTERATÜR	54
1.4.1. Literatür İle İlgili Genel Değerlendirme	54
i. Araştırmalarda Literatürün Önemi	54
ii. Literatürde Doğrudan ve Dolaylı Kaynakların İşlevleri	55
iii. Dolaysız Kaynakların Literatürdeki İşlevleri	55
iv. Dolaylı Kaynakların Literatürdeki İşlevleri	55
1.4.2. Literatür Tarama Matrisi	56
i. Türk Sosyoloji Tarihinde Aile	57
ii. Aile Araştırmalarında Temel Konular ve Değişen Temalar	60
iii. Aile Konusunda Araştırma Serileri	63
iv. Literatür Taramasından Elde Edilen ve Araştırma Enstrümanlarının Oluşturulmasında Yararlanılan Genel Bulgular	64
1.4.3. Aile Araştırması Bibliyografya Çalışması Seçilmiş Eser İçerikleri	66
i. Osmanlı Dönemi: Türkiye (1920 Öncesi)	66
ii. 1920-1980: Türkiye	67
iii. 1980 Sonrası: Türkiye	68
iv. Avrupa: 1920 Öncesi	82
v. 1920-1980: Avrupa	83
vi. 1980 Sonrası: Avrupa	84
vii. 1920 Öncesi: A.B.D.	88
viii. 1920-1980: A.B.D.	88
ix. 1980 Sonrası: A.B.D.	90
2. İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA TASARIMI VE METODOLOJİ	99
2.1. ÖRNEKLEME TASARIMI	101
2.2. SORU KAĞITLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	107
2.3. ÖN TEST	111
2.4. ARAŞTIRMANIN ORGANİZASYONU VE UYGULAMASI	112
2.4.1. Proje Ekibi	112
2.4.2. Eğitimler	114

2.4.3. Saha Uygulaması ve Yaşanan Problemler	117
i. Yaz Aylarında Hanehalkına Erişme Zorluğu	118
ii. İklimden Kaynaklanan Sorunlar	119
iii. TÜİK Örneklemeden Kaynaklanan Sorunlar	119
iv. Terör Hadiselerindeki Tırmanma	120
v. Deprem	120
2.4.4. Kontroller	120
2.4.5. Veri Girişi	122
2.5. ÖRNEKLEMİN KAPSAMI	123
2.5.1. Hane Erişimi	123
2.5.2. Birey Erişimi	127
2.6. ÖRNEKLEM AĞIRLIKLARININ HESAPLANMASI	132
2.6.1. Hane Ağırlık Katsayıları	132
2.6.2. Birey Ağırlık Katsayıları	133
2.7. ÖRNEKLEME HATALARI	134
2.8. SOSYO-EKONOMİK STATÜ (SES) DÜZEYİNİN HESAPLANMASI	138
2.8.1. Mevcut Yöntemler	138
2.8.2. TAYA 2011 Kapsamında Kullanılan Statü Atama Yöntemi	142
i. Hane Reisi ve Üyelerinin Çalışma Konum ve Biçimine İlişkin Puanlama	142
ii. Hanehalkı Ortalama Eğitim Puanı	144
iii. Yaşanılan konutun nitelikleri ve mülkiyet durumu	145
iv. Gelir Puanı	146
2.8.3. TAYA SES Ayrırımları	148
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	149
3.1. HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ VE HANEHALKI KOMPOZİSYONU	151
3.1.1. Hanehalkının Büyüklüğü ile İlgili Analizler	151
3.1.2. Hanehalkı Tipleri	152
3.2. OTURULAN KONUT İLE İLGİLİ ANALİZLER	155
3.2.1. Oturulan Konutun Zemin Malzemesi	155
3.2.2. Oturulan Konutun Türü	157
3.2.3. Oturulan Konutun Oda Sayısı	158
3.2.4. Oturulan Konutun Isıtma Sistemi	160
3.2.5. Oturulan Konutta Çocuk ve Yaşlı Odalarının Bulunma Durumu	161
3.2.6. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu	164
3.2.7. Yaşanılan Hane Dışında Kullanılan Diğer Konutlar	165

3.3. HANEHALKININ EKONOMİK DURUMU İLE İLGİLİ ANALİZLER	167
3.3.1. Hanehalkı Eşya Sahipliliği	167
3.3.2. Hanehalkının Geçinmek İçin Yardım Alma Durumu ve Yardım Alınan Kurumlar	168
3.3.3. Hanehalkının Aylık Gelir ve Gideri	171
3.3.4. Hanehalkının Borç/Kredi Alma Durumu ile İlgili Analizler	173
3.4. YAŞANILAN YERLEŞİM BİRİMİ İLE İLGİLİ ANALİZLER.....	176
3.4.1. Onsekiz (18) Yaşına Kadar Yaşanılan Yer	176
3.4.2. Onsekiz (18) Yaşına Kadar Yaşanılan Yerleşim Alanı	178
3.4.3. Oturulan İldeki Yaşama Süresi	180
3.5. EVLİLİK VE BOŞANMA	180
3.5.1. İlk Evlenme Yaşı	181
3.5.2. Uygun Evlenme Yaşı.....	185
3.5.3. Evlilik Süresi	190
3.5.4. Eş ile Tanışma Şekli	191
3.5.5. Evlilik Kararı.....	195
3.5.6. Nikah Türü.....	202
3.5.7. Başlık Parası	206
3.5.8. Akraba Evliliği	210
3.5.9. Akraba Evliliğini Uygun Bulma	215
3.5.10. Evlenirken Yapılan Törenler	220
3.5.11. Evlenilecek Kişide Aranılan Sosyal Özellikler	224
3.5.12. Evlenilecek Kişide Aranılan Kişilik Özellikleri	225
3.5.13. Evlilik Sayısı	227
3.5.14. Evliliğin Durumu ve Boşanma	228
3.5.15. Boşanma Sebepleri	229
3.5.16. Boşanma Sebebi Olarak Görülen Davranış ve Özellikler.....	231
3.6. AİLE İÇİ İLİŞKİLER	233
3.6.1. Hanehalkı Üyelerinin Biraraya Geldikleri Zamanlar.....	233
3.6.2. Hanehalkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler	237
3.6.3. Hanedeki İşlerin Kimler Tarafından Yapıldığı	238
3.6.4. Bakıma Muhtaç Küçük Çocuk Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı	239
3.6.5. Bakıma Muhtaç Engelli Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı	240

3.6.6. Bakıma Muhtaç Hasta Bulunan Haneler ve Bakımın	
Kimler Tarafından Yapıldığı	243
3.6.7. Ailede Karar Verme	245
3.6.8. Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular	246
3.6.9. Eşler Arasında Anlaşmazlık Olduğu Durumlarda Verilen Tepkiler	248
3.6.10. Eşler Arasında Sorun Yaşandığında Eşlerin Dışarıdan	
Destek Alma Durumu	251
3.7. AKRABALIK İLİŞKİLERİ	254
3.7.1. Akrabalarla İlişkilerle İlgili Değerlendirmeler	254
3.7.2. Akrabalarla Oturma Mesafesi	255
3.7.3. Akrabalar ile Görüşme Sıklığı	256
3.7.4. Aile Bireyleri ile Duygu ve Düşünce Paylaşımı	258
3.8. AİLEDE ÇOCUK VE ÇOCUK İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER	260
3.8.1. Bireylerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı	260
3.8.2. İstenen Çocuk Sayısı	262
3.8.3. İstenen Çocuğun Cinsiyeti	266
3.8.4. Evlat Edinilen Çocuk ve Akrabalık Durumu	268
3.8.5. Doğal Yöntemlerle Çocuğu Olmayan Çiftlerin Yapması	
Gerekenlere İlişkin Tutumlar	271
3.8.6. Çocuk İle İlgili Düşünceler	272
3.8.7. Anne-Baba ile Çocuk Arasında Sorun Yaşanan Konular	272
3.8.8. Çocuğa Verilen Cezalar	275
3.8.9. Çocuğa Ceza Verilmesinin Sebepleri	276
3.8.10. Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Ailelerin Destek Alması	278
3.9. AİLE VE TOPLUM HAYATIYLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ KONULARDAKİ	
DÜŞÜNCELER	281
3.9.1. Nikahsız Birlikte Yaşamaya ve Evlilik Dışı Çocuk	
Sahibi Olmaya Bakış	281
3.9.2. Kadınların Ücretli Bir İşte Çalışması ile İlgili Kanaatler	282
3.9.3. Bireylerin Aileleri ve Kendileri ile İlgili Mutluluk Algısı	287
3.9.4. İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun	
Gördükleri Tanımlamalar	292
3.9.5. Dini Bilgi Kaynakları ve Dinin Gündelik Hayattaki Rolü	295
3.10. SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER	296
3.10.1. Akraba, Arkadaş veya Yakınları Ziyarete Gitme Alışkanlığı	297
3.10.2. Aile Üyelerine ve Yakınlarına Hediye Verme Alışkanlığı	298
3.10.3. Kitap Okuma Alışkanlığı	299
3.10.4. Gazete Okuma Alışkanlığı	301

3.10.5. Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı	303
3.10.6. Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı	306
3.10.7. Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	308
3.10.8. Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı	310
3.10.9. Kiraathaneye/Kahvehaneye Gitme Alışkanlığı	312
3.10.10. Spor Yapma Alışkanlığı	314
3.10.11. Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı.....	316
3.10.12. TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı	318
3.10.13. Spor Müsabakalarını İzleme Alışkanlığı	320
3.10.14. Evde Kağıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı.....	322
3.10.15. Sigara Kullanma Alışkanlığı.....	324
3.10.16. Alkol Kullanma Alışkanlığı.....	327
3.10.17. İnternet Kullanma Alışkanlığı.....	329
3.10.18. Televizyon İzleme Alışkanlığı ve Televizyon İzleme ile İlgili Tutumlar	336
3.10.19. Tatil Alışkanlığı.....	354
3.11.YAŞLILIK.....	358
3.11.1.Sürekli Bakıma Muhtaç Yaşlı Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı	358
3.11.2.Yaşlılık Dönemiyle İlgili Yaşam Tercihleri.....	362
3.11.3.Huzurevi Tercih Nedenleri	365
3.11.4.Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi.....	367
3.11.5.Yaşlıların Çocuklarıyla Ayrı Evde Yaşama Sebebi ve Ziyaret Edilme Durumları	369
3.12.KİŞİSEL GELİR VE MÜLKİYET DURUMU İLE İLGİLİ ANALİZLER.....	376
3.12.1.Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelirler	376
3.12.2.Kişisel Araç ve Değerli Varlıklara Sahip Olma Durumu.....	380
3.12.3.Bireylere Göre Gelir Açısından Ailelerinin Durumu	383
4.SONUÇ	387
5.KAYNAKÇA.....	395
6.EKLER	401
EK 1: BİRİNCİ ÇALIŞTAY KATILIMCILARI	403
EK 2: İKİNCİ ÇALIŞTAY KATILIMCILARI	404
EK 3: SORU FORMU.....	405

TABLULAR

Tablo 1: İhtiyaçlar ve Kurumsal İşlevler.....	29
Tablo 2: Ailenin İşlevleri ve Temel Araştırma Soruları.....	30
Tablo 3: Tarama Sonucu Zaman ve Mekan Bazında İncelemeye Alınan Eserlerin Sınıflandırılması.....	57
Tablo 4: Araştırma Konuları ve Temalar.....	61
Tablo 5: Yerleşim Birimine Göre Türkiye Geneli, Ankara ve İzmir İllerinde Seçilen Blok Sayıları.....	102
Tablo 6: İBBS1 Bölgelerinde Uygulanması Öngörölmüş Anket Sayılarının Kent ve Kır (Kır+Köy) Bazında Dağılımı	104
Tablo 7: Üç Büyük İlde Uygulanacak Anket Sayılarının Kent ve Kır (Kır+Köy) Bazında Dağılımı	104
Tablo 8: Örneklemin İllere ve Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı.....	105
Tablo 9: Anketör Eğitimleri	116
Tablo 10: Saha Uygulaması Sonuçları ve Hane Bazında Erişim Oranları	125
Tablo 11: Erkek Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları	128
Tablo 12: Kadın Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları	130
Tablo 13: Toplam Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları	131
Tablo 14: Bölge ve Kır/Kent Ağırlık Katsayıları	132
Tablo 15: Erkek Bireyler İçin Bölge ve Kır/Kent Ayrımında Birey Ağırlık Katsayıları.....	133
Tablo 16: Kadın Bireyler İçin Bölge ve Kır/Kent Ayrımında Birey Ağırlık Katsayıları.....	134
Tablo 17: Üç Büyük İl ve İBBS Düzey1 Bölgeleri İçin %95 Güven Düzeyinde Güven Aralıkları	136
Tablo 18: Örnekleme Yer Alan Birimlerin İller/Bölgelerden Seçilme Olasılıkları	137
Tablo 19: Çalışma Konumu Puanları	143
Tablo 20: Çalışma Konumu Puanının İndeks Değerine Dönüşümü	144
Tablo 21: Eğitim Puanları.....	144
Tablo 22: Eğitim Puanının İndeks Değerine Dönüşümü	145
Tablo 23: Oturulan Konutun Niteliği ve İndeks Değeri	146
Tablo 24: Gelir Kümeleri ve İndeks Puanları.....	148
Tablo 25: TAYA SES Kategorileri.....	148

Tablo 26: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanehalkının Büyüklüğü	151
Tablo 27: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanehalkı Tipleri	154
Tablo 28: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Zemin Malzemesi	156
Tablo 29: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Türü	157
Tablo 30: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Oda Sayısı ...	159
Tablo 31: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Isıtma Sistemi	161
Tablo 32: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutta Çocuk Odasının Bulunma Durumu	162
Tablo 33: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutta Yaşlı Odasının Bulunma Durumu	163
Tablo 34: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu	165
Tablo 35: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Dışında Kullanılan Diğer Konut Durumu	166
Tablo 36: Hanehalkının Sahip Olduğu Eşyalar	167
Tablo 37: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Yardım Alma Durumu	169
Tablo 38: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Yardım Alınan Kurum veya Kişiler	170
Tablo 39: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aylık Gelir Durumu	171
Tablo 40: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aylık Gider Durumu	172
Tablo 41: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Borç ya da Kredi Alma Durumu	173
Tablo 42: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Borç ya da Krediyeye Niye İhtiyaç Duyulduğu	174
Tablo 43: Borç/Kredi Alınan Kurum/Kişiler	175
Tablo 44: Borç/Kredi Almak İçin Tercih Edilecek Kurum/Kişiler	176
Tablo 45: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre 18 Yaşına Kadar Yaşanılan Yer	177
Tablo 46: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre 18 Yaşına Kadar Yaşanılan Yerleşim Alanı	179
Tablo 47: Oturulan İldeki Yaşanma Süresi	180
Tablo 48: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı	181
Tablo 49: Cinsiyete ve İlk Evlenme Yılına Göre 18 Yaşından Önce veya Sonra Evlenmiş Olma Durumu (İlk Evlilik)	182
Tablo 50: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Ortalama Erkek ve Kadın İlk Evlenme Yaşı	183

Tablo 51: Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Ortalama Erkek ve Kadın İlk Evlenme Yaşı	184
Tablo 52: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadın İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı	185
Tablo 53: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kadın İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı	187
Tablo 54: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Erkek İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı	188
Tablo 55: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Erkek İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı	189
Tablo 56: Türkiye Genelinde Evli Kalınan Süreler	190
Tablo 57: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Tanışma Şekli (İlk Evlilik)	191
Tablo 58: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş İle Tanışma Şekli (İlk Evlilik)	192
Tablo 59: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Tanışma Şekli (Son Evlilik)	193
Tablo 60: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş İle Tanışma Şekli (Son Evlilik)	194
Tablo 61: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)	196
Tablo 62: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)	198
Tablo 63: Cinsiyet ve İlk Evlenme Yılına Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)	199
Tablo 64: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Kararı (Son Evlilik)	200
Tablo 65: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Kararı (Son Evlilik)	202
Tablo 66: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Nikah Türü (İlk Evlilik)	203
Tablo 67: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Nikah Türü (İlk Evlilik)	204
Tablo 68: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Nikah Türü (Son Evlilik)	204
Tablo 69: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Nikah Türü (Son Evlilik)	206
Tablo 70: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Başlık Parası (İlk Evlilik)	207
Tablo 71: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Başlık Parası (İlk Evlilik)	208
Tablo 72: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Başlık Parası (Son Evlilik)	209
Tablo 73: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş Başlık Parası (Son Evlilik)	210
Tablo 74: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliği (İlk Evlilik)	211
Tablo 75: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliği (İlk Evlilik)	212
Tablo 76: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliği (Son Evlilik)	213
Tablo 77: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliği (Son Evlilik)	214
Tablo 78: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Akrabalık Derecesi (İlk Evlilik)	215
Tablo 79: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri ve Bölgelere Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma	216
Tablo 80: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma	217
Tablo 81: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma Nedeni	218
Tablo 82: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma Nedeni	219
Tablo 83: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlenirken Yapılan Törenler (İlk Evlilik)	220
Tablo 84: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlenirken Yapılan Törenler (İlk Evlilik)	221

Tablo 85: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlenirken Yapılan Törenler (Son Evlilik)	222
Tablo 86: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlenirken Yapılan Törenler (Son Evlilik)	223
Tablo 87: Erkeklerle Göre Evlenilecek Kişide Aranan Sosyal Özellikler	224
Tablo 88: Kadınlara Göre Evlenilecek Kişide Aranan Sosyal Özellikler	225
Tablo 89: Erkeklerle Göre Evlenilecek Kişide Aranan Kişilik Özellikleri	226
Tablo 90: Kadınlara Göre Evlenilecek Kişide Aranan Kişilik Özellikleri	226
Tablo 91: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Sayısı	227
Tablo 92: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Sayısı.....	228
Tablo 93: Evliliğin Durumu ve Boşanma.....	229
Tablo 94: Türkiye Geneli ve Yerleşim Yerlerine Göre Boşanma Sebebi.....	229
Tablo 95: Cinsiyete Göre Boşanma Sebebi	230
Tablo 96: SES'e Göre Boşanma Sebebi.....	231
Tablo 97: Boşanma Sebebi Olabilecek Davranış ve Özellikler	232
Tablo 98: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Sabah Kahvaltısında Biraraya Gelme Sıklıkları.....	234
Tablo 99: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Akşam Yemeğinde Biraraya Gelme Sıklıkları.....	235
Tablo 100: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hafta Sonlarında Biraraya Gelme Sıklıkları.....	236
Tablo 101: Hanehalkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler ve Sıklıkları	238
Tablo 102: Hanedeki İşlerin Kimler Tarafından Yapıldığı.....	238
Tablo 103: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanedeki Küçük Çocukların Bakımı	239
Tablo 104: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Engelli Bulunan Haneler	241
Tablo 105: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Engellilerin Bakımı.....	242
Tablo 106: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Hasta Bulunan Haneler	243
Tablo 107: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üçbüyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Hastaların Bakımı	244
Tablo 108: Ailede Karar Verme.....	246
Tablo 109: Erkeklerle Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular	247
Tablo 110: Kadınlara Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular	248
Tablo 111: Kadınların Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Verdiği Tepkiler	249
Tablo 112: Erkeklerin Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Verdiği Tepkiler	250
Tablo 113: Kadınların Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Eşlerinin Verdiği Tepkiler	250

Tablo 114: Erkeklerin Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Eşlerinin Verdiği Tepkiler.....	251
Tablo 115: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Durumunda Destek Alınan Kurum veya Kişiler	252
Tablo 116: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Durumlarda Destek Alınan Kurum Yada Kişiler	253
Tablo 117: Akrabalarla İlişkilerin Nasıl Görüldüğü	255
Tablo 118: Ailelerin Akrabalarıyla Oturma Mesafesi	256
Tablo 119: Bireylerin Akrabaları ile Görüşme Sıklığı.....	258
Tablo 120: Bireylerin Akrabalarıyla Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma Sıklığı.....	259
Tablo 121: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sahip Olunan Çocuk Ortalaması.....	261
Tablo 122: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sahip Olunan Çocuk Ortalaması	262
Tablo 123: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Şartlar Uygun Olsa İstedikleri Çocuk Sayısı.....	264
Tablo 124: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Şartlar Uygun Olsa İstedikleri Çocuk Sayısı.....	265
Tablo 125: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Tek Çocuk Olsa İstedikleri Çocuk Cinsiyeti	266
Tablo 126: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Tek Çocuk Olsa İstedikleri Çocuk Cinsiyeti	268
Tablo 127: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlat Edinilen Çocuk Durumu	269
Tablo 128: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlat Edinilen Çocuk Durumu	270
Tablo 129: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri ve SES'e Göre Evlat Edinilen Çocuğun Akrabalık Durumu	271
Tablo 130: Doğal Yöntemlerle Çocuğu Olmayan Çiftelerin Davranışlarına İlişkin Düşünceler	272
Tablo 131: Çocuk İle İlgili Düşünceler.....	272
Tablo 132: Çocuklarla Sorun Yaşanan Konular.....	273
Tablo 133: Çocukların Ebeveynleriyle Sorun Yaşadığı Konular.....	274
Tablo 134: Son Bir Yıl İçinde Annelerin Çocuklarına Verdikleri Cezalar.....	275
Tablo 135: Son Bir Yıl İçinde Babaların Çocuklarına Verdikleri Cezalar.....	276
Tablo 136: Çocuğu Cezalandırmanın Sebebi	277
Tablo 137: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Kimden Destek Alındığı.....	279
Tablo 138: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Kimden Destek Alındığı.....	280
Tablo 139: Nikâhsız Birlikte Yaşamaya ve Evlilik Dışı Çocuk Sahibi Olma Konusundaki Düşünceler.....	281
Tablo 140: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadının Çalışması İle İlgili Kanaatler.....	282
Tablo 141: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kadının Çalışması İle İlgili Kanaatler	283
Tablo 142: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadınların Çalışmasını Uygun Bulmama Sebepleri.....	285

Tablo 143: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kadınların Çalışmasını Uygun Bulmama Sebepleri.....	287
Tablo 144: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aile İle İlgili Mutluluk Algısı.....	288
Tablo 145: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Aile İle İlgili Mutluluk Algısı.....	289
Tablo 146: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Kendileri İle İlgili Mutluluk Algısı.....	290
Tablo 147: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Kendileri İle İlgili Mutluluk Algısı.....	291
Tablo 148: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun Gördükleri Tanımlamalar.....	292
Tablo 149: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun Gördükleri Tanımlamalar.....	294
Tablo 150: Dinin Gündelik Hayattaki Belirleyiciliği.....	295
Tablo 151: Sahip Olunan Dini Bilgilerin Kaynakları.....	296
Tablo 152: Akraba, Arkadaş veya Yakınları Ziyarete Gitme Alışkanlığı.....	297
Tablo 153: Aile Üyelerine ve Yakınlara Hediye Alma Alışkanlığı.....	298
Tablo 154: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kitap Okuma Alışkanlığı.....	300
Tablo 155: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kitap Okuma Alışkanlığı.....	301
Tablo 156: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Gazete Okuma Alışkanlığı.....	302
Tablo 157: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Gazete Okuma Alışkanlığı.....	303
Tablo 158: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı.....	304
Tablo 159: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı.....	305
Tablo 160: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	306
Tablo 161: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	307
Tablo 162: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	308
Tablo 163: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	309
Tablo 164: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	310
Tablo 165: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	311
Tablo 166: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kiraathane/Kahvehane Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	312
Tablo 167: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kiraathane/Kahvehane Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı.....	313
Tablo 168: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Spor Yapma Alışkanlığı.....	314

Tablo 169: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Spor Yapma Alışkanlığı.....	315
Tablo 170: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı	316
Tablo 171: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı	317
Tablo 172: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı.....	318
Tablo 173: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Statüye Göre TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı.....	320
Tablo 174: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Spor Müسابakalarını İzleme Alışkanlığı	321
Tablo 175: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Spor Müسابakalarını İzleme Alışkanlığı.....	322
Tablo 176: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evde Kâğıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı.....	323
Tablo 177: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evde Kâğıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı.....	324
Tablo 178: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sigara İçme Alışkanlığı.....	325
Tablo 179: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sigara İçme Alışkanlığı	326
Tablo 180: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Alkol Kullanma Alışkanlığı	327
Tablo 181: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Alkol Kullanma Alışkanlığı.....	328
Tablo 182: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre İnternet Bulunan Haneler	329
Tablo 183: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanma Alışkanlığı	330
Tablo 184: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanma Alışkanlığı.....	331
Tablo 185: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanılan Mekânlar	332
Tablo 186: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanılan Mekânlar	333
Tablo 187: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanma Nedenleri	334
Tablo 188: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanma Nedenleri.....	335
Tablo 189: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzleme Alışkanlığı	336
Tablo 190: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzleme Alışkanlığı.....	337
Tablo 191: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzleme Süresi	338
Tablo 192: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzleme Süresi.....	339
Tablo 193: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzlenen Günün Bölümleri.....	340
Tablo 194: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzlenen Günün Bölümleri	341
Tablo 195: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Televizyon İzleme Tercihi	342
Tablo 196: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Televizyon İzleme Tercihi	343

Tablo 197: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Tek Başına Televizyon İzleme Tercihi	344
Tablo 198: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Tek Başına Televizyon İzleme Tercihi	345
Tablo 199: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyonda İzlenilecek Kanalın Kararı	346
Tablo 200: Türkiye Geneli ve Yerleşim Yeri Göre Televizyonda İzlenilecek Kanal Seçiminde Tartışma Yaşanma Durumu	347
Tablo 201: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Statüye Göre Cinsel İçerikli Sahnelerde Verilen Tepki	348
Tablo 202: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Şiddet İçerikli Sahnelerde Verilen Tepki.....	350
Tablo 203: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon Yayınları İle İlgili Resmi Kuruma Şikâyet Etme Durumu.....	351
Tablo 204: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon Yayınlarında Rahatsız Olunan İçerikler	353
Tablo 205: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Tatil Alışkanlığı	355
Tablo 206: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Tatil Alışkanlığı	357
Tablo 207: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Yaşlı Bulunan Haneler	359
Tablo 208: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Bakıma Muhtaç Yaşlıların Bakımının Kimler Tarafından Yapıldığı	361
Tablo 209: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlılık Dönemleriyle İlgili Yaşam Tercihleri.....	363
Tablo 210: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yaşlılık Dönemleriyle İlgili Yaşam Tercihleri.....	365
Tablo 211: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Huzurevi Tercih Nedeni	366
Tablo 212: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Huzurevi Tercih Nedeni	367
Tablo 213: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi	368
Tablo 214: Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi	369
Tablo 215: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi	370
Tablo 216: Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi	371
Tablo 217: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Erkek Çocukları Tarafından Hangi Sıklıkta Ziyaret Edildiği.....	372
Tablo 218: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Kız Çocukları Tarafından Hangi Sıklıkta Ziyaret Edildiği.....	374

Tablo 219: Çocukların Ziyarete Gelmeme Sebebi	374
Tablo 220: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıları Çocuklarının Dışında En Çok Kimlerin Ziyaret Ettiği.....	375
Tablo 221: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelirler	376
Tablo 222: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Durumu	377
Tablo 223: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Kaynakları	378
Tablo 224: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Kaynakları.....	379
Tablo 225: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kişisel Araç ve Değerli Varlık Sahipliği	381
Tablo 226: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kişisel Araç ve Değerli Varlık Sahipliği	382
Tablo 227: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Gelir Açısından Ailelerin Durumu ...	384
Tablo 228: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Gelir Açısından Ailelerin Durumu	385

GİRİŞ

Hepimizin iki ailesi vardır: İçinde yaşadığımız gerçek aile ve içinde yaşamayı hayal ettiğimiz aile... ‘Olan’ ve ‘olması beklenen’ arasındaki bu fark, bu mesafe aslında aile sorunlarının kaynağında görünmez bir halde durur. Sosyo-kültürel gerçekliğin doğası gereği, reel durum ile istenen durum arasındaki mesafe hiçbir zaman sıfırlanamaz; artar veya azalır. Öyle ki, sağlıklı ve güçlü ailelerde bile, hayatın gereği zaman zaman yaşanan sorunların ana kaynağında yaşanan ve beklenen arasındaki bu görünmeyen mesafe yatar. Bu mesafe azaldıkça yaşanan gerilim azalmakta ve aile güç kazanmaktadır. O halde ilk önce, olan ve olması istenen arasındaki mesafeyi belirleyen etkenler nelerdir sorusunun cevaplanması gerekiyor.

Öncelikle, ‘olan’ ve ‘olması beklenen’ sadece maddi şartlarla ilgili bir ayırım değildir. Zira aile hayatı; gelir düzeyi ve gelire bağlı olarak barınma, beslenme, giyim, eğitim, sağlık, eğlence vb. harcamaları ifade eden tüketim standardı yani ‘maddi şartlar’ kadar iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, faydalı-faydasız gibi sayısız değerlendirmelerin yani ‘anlam kodlarının (değerlerin)’ ve bu kodların nasıl yaşandığını gösteren ‘davranışların’ içiçeliği ile oluşur. Üstelik aile her sosyolojik olgu gibi yalıtılmış olmadığı için toplumda varolan ekonomik, siyasal, hukuksal, sosyal, kültürel vb. çok sayıdaki etkenlerden oluşan dış dinamikler örüntüsü içinde her türlü etkiye açıktır; hızlı veya yavaş bir değişim süreci içindedir.

Değişim süreci içinde, metodolojik anlamda mikro veya makro düzlemde yapılan ve yapılacak olan, aile araştırmaları büyük önem taşımaktadır. İçinde bulunduğumuz modernleşme-küreselleşme sürecinde çoklu modernlikler söz konusu ise ve Türkiye’nin kendine özgü modernliği nasıl yaşadığı sorusuna cevap arıyorsa, aile araştırmaları ayrı bir önem kazanmış demektir. Zira aile bu hızlı ve yoğun değişimin, hem bireyi hem de toplumu yansıtan bir aynası gibidir.

Aile değişimi bireyler üzerinden yanısıdır; zira en küçük ve en temel etkileşim birimi olan ailede yapı taşı insandır. Grup, kuruluş, kurum ve toplum olmak üzere mikrodan makroya hangi düzeyde olursa olsun, özünde, her sosyal etkileşim en az iki birey arasında meydana gelen alış-veriş ilişkileridir. Mikrodan makroya her analiz düzleminde sosyal etkileşimler ve insan birlikte vardır. İnsan yoksa sosyal etkileşim de yoktur. Bu nedenle toplumun yapı taşı, olmazsa olmaz öznesi insandır. Bu gerçek ailenin öneminin azalması anlamını taşımaz. Dikotomik (siyah-beyaz) mantıkla birey ve aile iki karşıt parça gibi algılanmadıkça bir sorun çıkmayacaktır. Bireyin sosyal varlık haline gelebilmesi, bebeklikten ergenliğe kadar yakın insan ilişkileri içinde yaşaması ile mümkündür. Bir sosyal etkileşim ağı içinde olmayan insanın dil öğrenerek kendini ifade etmesi, değer dünyasının oluşması ve buna bağlı olarak sosyal davranış normlarını öğrenmesi mümkün değildir. Nitekim birey sosyalleşme sürecinde

sosyal varlık olma özelliğini ilk önce anne kucağında ve aile ortamında kazanmaya başlar ve bu kazanıma toplum hayatı içinde devam eder. Bu nedenle birey ve aile birbirine karşıt iki parça değil, bir bütünün birbirini tamamlayan iki farklı görünümüdür.

Ailedeki değişim toplumsal değişimi yansıtır; zira bireyi sosyal varlık haline getiren sosyalleşme süreci ve diğer işlevleri nedeniyle, aile toplumda doğal insan ihtiyaçlarını ilk elden karşılayan ve düzenleyen bir kurumdur. Makro düzlemde modernleşme-küreselleşmenin topluma getirdiği veya kültürden sildiği veya geri plana ittiği anlam kodlarındaki ve davranış normlarındaki değişim aile yapısı üzerinden izlenebilir. Ne var ki, değişim süreklidir ama her şey değişiyor anlamını taşımaz. Sosyo-kültürel değişimde, değişen niteliklerin yanı sıra değişmeyen nitelikler de söz konusudur; bir anlamda değişim, görünürdeki değişimin ardında değişmeyen niteliklerin değişen bileşimleridir. Bu nedenle Batı-dışı toplumları maruz kaldıkları katı modernleşme projesine rağmen her toplum kendine özgü özellikleri sürdürmüştür. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi, modernleşme sürecini her toplumun/ kültürün kendine özgü biçimde yaşamış ve yaşıyor olması gerçeği karşısında tek tip dayatmacı modernlik yerine kabul edilen çoklu-modernlik sürecinde aile araştırmaları bir başka önem kazanmıştır. Aile yapısına ilişkin araştırmalar gelecek yıllarda da tekrarlandığı takdirde Türkiye aile yapısında değişen ve değişmeyenler belirlenmiş olacaktır.

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması başlıklı (TAYA 2011) bu araştırma Türkiye’de aile yapısının profilini çizmek üzere gerçekleştirilmiştir. Gelir düzeyi, konut durumu, eğitim düzeyi gibi etkenlerle ailenin içinde bulunduğu maddi şartlar, aile-içi ilişkiler, aile hayatına ilişkin değerler ve davranışların tespiti ile 2011 yılındaki aile yapısı ana hatları ile betimlenmeye çalışılmıştır.

Sosyal dünyada değişimi nitelik ve nicelik açısından anlamamanın , izlemenin en iyi yolu aynı olgu üzerinde belirli aralıklarla yapılan araştırmalardır; hatta tekrar edilen araştırmalardır. Bu araştırmalar metodolojik anlamda belirli zaman noktalarında aynı olgu üzerinde tekrarlanır ve yapılan mukayeseler değişimin nasıl yaşandığı hakkında bilgi verir. Bu tip çalışmalar, aynı konu üzerinde gelecekte tekrarlanması düşünüülerek geleceğe dönük olarak planlanan (longitudinal) araştırmalardır. Bu çalışma da Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (mülga Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü-ASAGEM) tarafından Türkiye’de aile yapısındaki değişimi izlemek amacıyla tasarlanan uzun soluklu, ileriye dönük bir araştırma sürecinin ikinci basamağını oluşturmak üzere yapılmıştır.

İlk basamak 2006 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve ASAGEM işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Her iki araştırma bulgularını mukayese edebilmek amacıyla, TAYA 2011’de büyük ölçüde, 2006 yılında yapılan araştırmanın soru kağıdına bağlı kalınmıştır. Aynı şekilde ileride yapılacak karşılaştırmalarda kolaylık sağlamak amacı ile TAYA 2006

araştırma raporunun sistematığı de büyük ölçüde gözetilmiştir. Bu araştırma raporunun ilk bölümünde, fonksiyonist yaklaşımın gizli veya açık biçimde süregelen etkisi ile sosyal bilimler dünyamızda aileye dair yerleşmiş bazı önermeler bütüncü yaklaşım açısından irdelenmeye çalışılarak konuya yeni bir düşünsel arkaplan hazırlanmasına katkı sağlanılmaya çalışılmıştır.

Araştırma konusu, amacı ve yöntemi ile ilgili bilgiler verildikten sonra sahadan elde edilen veriler araştırma raporunda; Hanehalkı Özellikleri, Evlilik ve Boşanma, Aile İçi İlişkiler, Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri, Ailede Çocuk ve Çocuk İle İlgili Düşünceler, Aile ve Toplum Hayatı İle İlgili Çeşitli Konulardaki Düşünceler, Sosyal ve Kültürel Faaliyetler, Yaşlılık ve son olarak Kişisel Gelir ve Mülkiyet Durumu başlıkları altında sergilenmiştir.

Bu çalışma mevcut zaman dilimi içinde incelenen olguyu çok yönlü tasvir etmeyi amaçlayan betimleyici (descriptive) bir araştırmadır. 2006 yılında yapılan ilk basamak araştırma örnek alınarak; hane halkı özellikleri, evlilik ve boşanma, aile içi ilişkiler, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, ailede çocuk, genç ve yaşlı bireylerin durumu, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi çeşitli bileşenleri ile aile hayatı sergilenmeye çalışılmıştır.

Nicelleştirilebilir veriler toplamak amacı ile geniş bir tarama (survey) yapıldığı için bu çalışma yöntem bakımından nicel araştırmadır; yöntem gereği veriler sahadan toplandığı için uygulama biçimi bakımından da bir saha araştırmasıdır. Bu araştırma ile, yöntemi ne olursa olsun temel araştırmalar kadar belirli bir sorunu çözmeye yönelik uygulamalı (applied) araştırmalar için de veri sağlanmış olacaktır.

Bilindiği üzere ülkemizde aile yapısı üzerine Türkiye çapında tarama niteliğindeki araştırmalardan ilki 1968 (Timur) diğeri ise 1988 (DPT) yılında yapılmıştır. Her iki çalışma da ileriye dönük bir araştırma sürecinin önceden tasarlanan basamakları olmadığı için, mukayese edilebilirlik açısından bazı zorluklar söz konusudur.

1992'de DPT yayını olarak basılan ikinci araştırmadan yaklaşık 15 yıl sonra, ileriye dönük bir araştırma sürecinin ilk adımı olarak yapılan TAYA 2006 araştırması bu nedenle büyük önem taşımaktadır. TAYA 2011 ile beş yıllık bir süreden sonra Türkiye'de aile profili yeniden çizilmiş olmaktadır. Yakın gelecekte her iki araştırmayı karşılaştırmak üzere yapılacak bir çalışma ile zaman içindeki değişimin değerlendirilmesi mümkün olabilecek hem de yeni araştırma konuları için verimli bir kaynak sağlanmış olacaktır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM: TANIMLAYICI ÇERÇEVE

TÜRKİYE'DE
AİLE YAPISI
ARAŞTIRMASI 2011

1.1. KONU VE AMAÇ

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nın (TAYA 2011) konusu, aile kurumunun *temel işlevleri* çerçevesinde *hane halkının/aile bireylerinin değer, tutum ve davranışlarını* tespit ederek Türkiye’de aile yapısı ve sorunlarının betimlenmesi ve incelenmesidir.

Bu araştırma ile Türkiye’de ailelerin güncel demografik profili çizilmiş; ayrıca evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, ailenin çocuk, genç, yaşlı bireylerine ilişkin değer, tutum ve davranışlar belirlenmiş; toplum hayatında nirengi noktaları olan diğer değerlerin aile yapısındaki yeri ve önemi tespit edilmiş ve aile sorunları hakkında bilgiler toplanmıştır.

Bu projenin amacı, “Türkiye’de aile yapısındaki değişimin belirlenmesini sağlayacak verilerin elde edilmesi” olarak belirlenmiştir.

Birey ve toplum arasında bir köprü olarak önemli bir işlev gören aile kurumunun toplum hayatındaki görünümü olan aile yapısı hakkında yeni verilerin toplanması ve analizi, hem bu günkü durumun belirlenmesi hem de zaman içindeki değişimin değerlendirilebilmesi açısından gereklidir.

Şimdiye kadar ülke genelinde aile yapısı üzerine üç saha araştırması yapılmıştır. Bunlar; 1968 Türkiye’de Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırması (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü), 1988 Türk Aile Yapısı Araştırması (Devlet Planlama Teşkilatı) ve 2006 Aile Yapısı Araştırması (Aile Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu)’dır. Ancak özellikle ilk araştırmanın verilerinin büyük bir kısmı diğer araştırma verileri ile bir mukayesenin yapılması için elverişli değildir. İkinci ve üçüncü araştırmaların verileri arasında daha çok mukayese yapma imkanı olmasına rağmen yine de bazı sınırlılıklar söz konusudur. Bu sınırlılıklar her iki projenin araştırma tasarımındaki farklılık kadar, aile konusundaki teorik ve uygulamalı araştırma bilgi birikiminin artmış olmasından da kaynaklanmaktadır.

Bu değerlendirmeler araştırma ekibini, belirlenen amaca ulaşabilmek için anket formu hazırlanırken soruların önceki iki araştırmanın soruları/bulguları ile “mukayese edilebilir” olmasına dikkat etmeye yönlendirmiştir. Bu nedenle özellikle 2006 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Aile Yapısı Araştırması temel referans noktası olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda mukayeseye elverişli verilerin elde edilmesi bu projenin önemli amaçlarından biridir.

Projede ilk yakın hedef, anket soruları hazırlanırken hane halkına sorulacak olan bu soruların önceki araştırmalar ile mukayese edilebilirliğinin yüksek tutulmasıdır. Böylece daha çok

verinin mukayese edilebilmesi sağlanmış ve nihai hedef doğrultusunda sağlam bir adım atılmıştır.

İkinci yakın hedef ise, anket soruları hazırlanırken aile yapısında toplumsal değişime ayna tutacak nitelikte olan değişimleri yansıtacak nirengi noktalarının belirlenmesidir. Nirengi noktalarından kasıt, toplumsal değişimin parametreleri niteliğinde olan aile yapısındaki değişim unsurlarıdır.

Sosyolojik anlamda “kurum”, toplumda belirli ihtiyaçları karşılayan ve bu ihtiyaçlara ilişkin kuşaktan kuşağa aktarılan anlam kodları ve davranış örüntüleridir. Devlet, ordu, eğitim, bilim, sanat, spor, din, hukuk, ekonomi, aile ve evlilik gibi her kurum toplumda bireylerin ve grupların belirli ihtiyaçlarını karşılamak üzere vardır ve bu ihtiyaçlara karşılık gelen görevlere o kurumun “işlevler”i adı verilir. Bu durumda “ailenin işlevleri” denildiğinde ailenin toplumda hangi ihtiyaçları karşıladığı anlaşılır.

Aile, birincil grup dediğimiz en yakın insan ilişkilerinin yaşandığı etkileşim örüntüsüne ait bir kurum olması nedeniyle büyük önem taşır. Sosyal bir varlık olan insan giderek genişleyen sosyal etkileşim örüntüleri içinde diğer insanlarla, gruplarla ve toplumla olan ilişkisini sürdürür. Suya atılan taşın oluşturduğu halkalar gibi ilk etkileşim halkası bireyin kanbağı, sevgi, cinsellik gibi çeşitli nedenlerle birada olduğu insanlar ile olan ilişkilerinden oluşur. İkincil grup ilişkiler, organizasyon temelindeki ilişkiler ve kurumsal ilişkiler ise giderek genişleyen diğer halkaları ifade eder. Her bir etkileşim halkasında diğer sosyal kurumlar işlevlerini yerine getirirler ancak taşın suya düştüğü yerde, merkezde aile kurumunun işlevleri yer alır.

Diğer bütün toplumsal kurumlar gibi kendine özgü işlevleri olan aile kurumunun bu işlevleri ile toplumda hangi ihtiyaçları karşıladığına göz attığımızda şu resim çizilebilir: Soyun devamı ihtiyacı; ekonomik ihtiyaçlar; sevgi, dayanışma, korunma ve güven ihtiyacı; çocukların yetiştirilmesi ihtiyacı; sosyal dünyada yer edinme ihtiyacı; yakın insan ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesi ihtiyacı. Bu ihtiyaçların her biri aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere bir aile işlevine karşılık gelir. Yani aile kurumu, insanların bir arada yaşamalarına neden olan ve aynı zamanda biraradalıktan beslenen temel beşeri ihtiyaçları karşılamak üzere var olmuştur.

Tablo 1: İhtiyaçlar ve Kurumsal İşlevler

Yakın İnsan İlişkilerindeki İhtiyaçlar	Ailenin İşlevleri
Cinsel ihtiyaçlar	Soyun devamını sağlama işlevi
Sevgi, dayanışma, korunma ve güven ihtiyacı	Psikolojik işlev
Ekonomik ihtiyaçlar	Ekonomik işlev
Çocukların korunması, yetiştirilmesi ve kültürün yeni kuşaklara aktarılması ihtiyacı	Sosyalleştirme ve eğitim işlevi
Toplum hayatında yer edinme ihtiyacı	Statü sağlamak işlevi
Yakın insan ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesi ihtiyacı	Akraba ve komşuluk işlevleri
Boş zamanları yakın insan ilişkileri ile değerlendirme ihtiyacı	Boş zamanları değerlendirme işlevi
Toplum hayatına katılma ihtiyacı	Sosyal ve kültürel işlevler

Ailenin işlevleri söz konusu olduğunda iki husus büyük önem taşır. Öncelikle bu işlevler arasında karşılıklı sıkı bağlantılar vardır. Bu yüzden bir ailenin herhangi bir işlevinde meydana gelen zayıflama ve güçlenme diğer işlevlerini de etkileyecektir. Bu bağlamda cinsellik-güven, ekonomik işlev-statü sağlama-güven, ekonomik işlev-cinsellik, ekonomik işlev-sosyal ve kültürel işlevler-statü sağlama işlevi gibi giderek çoğaltabileceğimiz ikili veya çoklu bağlantılar, aile hayatının karmaşıklığını yansıttığı kadar, aile yapısı analizlerindeki bir zorluğa da işaret eder. Ne var ki aynı zamanda zorluğun sunduğu bir imkân da söz konusudur.

Karmaşık görünen bu bağıntıların bilinmesi, verilerin analizinde anlamlı çapraz ilişkilerin kurulmasını sağlamaktadır. Böylece verilerin analizi sadece cinsiyet, yaş vb. demografik değişkenler ile kurulan çapraz ilişkiler ile sınırlı kalmamakta ve aile yapısının daha derinden anlaşılmasına sağlamaktadır.

İkinci olarak bu işlevler veya işlevlere yüklenen anlamlar zaman içinde değişmektedir. Bu değişim; çeşitli siyasi, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel, dini vb. yani sosyolojik etkenlerle oluşan toplumsal değişimin özelliklerini yansıtır. Aile yapısındaki değişim, toplumsal değişim sürecinin aileyi nasıl etkilediğini göstermekle kalmaz, toplumsal değişimin niteliği ve niceliği hakkında bilgi verir.

Ancak işlevler sadece aile yapısını vermez. Aile yapısı söz konusu olduğunda aile bireylerinin işlevlere verdikleri anlam, bu anlama dayalı olarak geliştirdikleri tutumlar ve bu işlevlerin aile bireylerinin davranışları ile nasıl realize olduğu analize katılmalıdır. Bu üç bileşen (anlam, tutum ve davranış) ile kurumsal işlevler teorik olmaktan kurtulup günlük hayat pratikleri içinde incelenebilir bir olgu niteliğini kazanır. Bu yüzden “değer, tutum ve davranışlar” kavramları araştırma konusu için anahtar kavramlardır.

Aile bireylerince aile işlevlerine yüklenen anlam kadar bireylerin bu değerlere yönelimleri (tutumları) ve ne yapıp ettikleri yani nasıl davrandıkları da büyük önem taşır.

Yöntemi ne olursa olsun her araştırma, birbiri içine örülmüş olan, “Ne, Niçin ve Nasıl” soruları üzerine kurulur. Tanımlayıcı çerçeve başlığı altında araştırmanın konusu (ne), bu konunun seçilmesindeki amaç (niçin) ve araştırmanın hangi yöntemle yapıldığı (nasıl) konusunda bilgi verilmiştir.

Bir projede proje konusunun bir anlamda koordinatlarını belirleyen anahtar kavramların belirlenmesi ve açıklanması kadar önemli olan bir başka husus ise temel araştırma sorularının sergilenmesidir.

Bu nedenle 2011 yılına ait yeni Türkiye aile yapısı fotoğrafının flu olmaması için araştırmanın konusu araştırma soruları ile netleştirilmiştir. Zira araştırma soruları sadece proje konusunu sınırlandırmakla kalmaz aynı zamanda anket sorularına çerçeve çizer. Böylece anket formunda gereksiz sorular önlenmiş ve önemli soruları atlamamış olmaktadır.

Tablo 2: Ailenin İşlevleri ve Temel Araştırma Soruları	
Ailenin İşlevleri	Temel Araştırma Soruları/ Araştırma Problemleri
Soyun devamı sağlama işlevi	Evlilik ve boşanma nedenleri ve süreçleri nelerdir? / Evlilik ve boşanma profili nedir?
Psikolojik işlevi	Eş, çocuk, yaşlı bireyler dikkate alındığında sevgi, dayanışma, korunma ve güven ihtiyacı konusundaki değer, tutum ve davranışlar nelerdir?
Ekonomik işlev	Aile kendisini ekonomik bakımdan nerede görüyor? Aile gelirinin kaynakları kim/kimler veya nelerdir?
Sosyalleştirme ve eğitim işlevi	Çocuk aile için hangi anlamı taşıyor? Çocuğa ilişkin beklentiler ve sorumluluklar nelerdir?
Akraba ve komşuluk işlevleri	Akraba ve komşuluk ilişkisine ilişkin değerler ve davranışlar nelerdir?
Boş zamanları değerlendirme işlevi	Ailenin yaşama tarzını yansıtan sosyal ve kültürel faaliyetlere ilişkin değerler ve davranışlar nelerdir?
Sosyal ve kültürel işlevler	Aile ve toplum hayatına, ilişkin düşünceler ve davranışlar nelerdir?

Türk aile yapısını ve sorunları tespit eden bu araştırma ile, aileye yönelik millî bir politikanın oluşmasında gerekli olan destekleyici bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca, mevcut aile yapısını; ana, baba, eş, çocuklar ve akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemler ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin aile üzerindeki etkilerinin araştırılmasında, bu konularda hazırlanacak eğitim programlarına bilgi desteği sağlanmıştır.

Aileye yönelik kamu politikaları, eğitim ve bilinç yükseltme etkinlikleri ve rehberlik çalışmalarıyla ilgilenen otoriteler, sosyal politika ve yasa yapıcılar ile sivil toplum kuruluşları proje çıktılarından yararlanacak hedef kitledir.

Bu araştırmanın bulguları ile, sadece aile konusunda çalışan değil, Türkiye'nin değişim süreci ile ilgilenen çeşitli disiplinlerden akademisyenler ve araştırmacılar için de ufuk açıcı yeni bilgiler sunulması amaçlanmıştır.

Proje çıktılarının ayrıca öğretmenler, diğer eğitimciler, sosyal çalışmacılar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve kitle iletişim araçları yöneticileri için de yarar sağlaması beklenmektedir.

1.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Aile yapısındaki değişim, toplumsal değişim sürecinin aileyi nasıl etkilediğini göstermekle kalmaz, toplumsal değişimin niteliği ve niceliği hakkında bilgi verir. Bireylerin sosyal varlık olmayı öğrendikleri temel etkileşim ağı olması nedeni ile aile, bireysel hayatlar ve toplum hayatı için en temel kurumdur. Toplumun devamını sağlayan kültürel anlam kodlarının, davranış biçimlerinin bireye aktarılması, bilindiği üzere büyük ölçüde aile kurumu içinde gerçekleşir. Her ne kadar çağımızda yaşamakta olduğumuz hızlı ve yoğun değişim süreci içinde özellikle iletişim teknolojisi ve medya, sosyalleşme sürecinin yeni ve etkin aktörleri olsa da, bu yeni süreçte birincil etkileşim çevresi olması nedeni ile aile ve okulun önemi daha da artmıştır.

Aile, aynı zamanda kişiyle toplum arasındaki bağı kuran ve toplum hayatının devamını sağlayan en temel sosyal kurumlardan biridir. Çocukların bakımı, yetiştirilmeleri ve toplum hayatına hazırlanmaları aile içinde gerçekleşmekte, bireylerin aile ile ilişkileri yaşamları boyunca sürmektedir. Dolayısıyla, bir toplumun yakından tanınmasında aile ilişkilerinin bilinmesi özel bir önem taşımaktadır.

Öte yandan, sağlıklı bir toplum hayatı aile ilişkilerinin sağlıklı olması ile yakından ilgilidir. Değişim sürecinin etkileri nedeniyle, ailenin işlevlerini gerektiği ölçüde yapamaz hale geldiği durumlarda çeşitli toplumsal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Birey ve toplum hayatındaki bu önemli yeri nedeniyle, ailenin yapısıyla ilgili araştırmalar yapmak, hem bu günkü durumun belirlenmesi, hem de zaman içindeki değişimin değerlendirilebilmesi açısından önemli görülmektedir.

Türkiye dahil, dünyanın hemen her noktasını kuşatmış olan değişim sürecinin niteliğini belirlemeden ve kaynağının adını koymadan değişimi anlamak mümkün görünmemektedir.

Batı'da modernleşme-sanayileşme ile başlayan değişim 19.yüzyıldan bu yana dünyaya yayılarak bütün hızıyla devam etmektedir. Modernleşme, her ne kadar nöbeti 1990'larda küreselleşmeye devretmiş gibi görünse de, korunan kaleler aynı olduğu için, temelde bir

farklılıktan söz etmek mümkün değildir. Zaten bu nedenle konu ile ilgili literatürün çoğunda modernleşme ve küreselleşme terimleri birbiri ardına kullanılmaktadır.

Değişim, hızı ve yoğunluğu değişse de, tarihin bütün toplumlarında ve kültürlerinde var olagelmıştır. Şüphesiz bu ifade, her şeyin değiştiği anlamına gelmez. Bazı kültürlerin, değişerek de olsa varlığını muhafaza ediyor olması, her şeyin değişmediğini göstermektedir. Değişim süreci, değişen nitelik ve niceliklerin yanı sıra ve bunların ardında değişmeyen niteliklerin değişen bileşimleri halinde devam eder. Bu nedenle Batı tipi modernleşme modelinde, geleneksel toplumdaki modern topluma doğru bir ilerleme öngörülmesine ve öngörünün gerçekleşmesi için siyasal-kültürel zorlamalara rağmen modernleşme süreci beklendiği gibi yaşanmamıştır. Batı-dışı toplumların modernliğe ters düşen geleneksel anlam kodları ve normları tümüyle değişmemiştir. Her toplum kendini farklı kılan, kendine özgü olan anlam kodlarını ve davranış normlarını, bazen değişmeye uğrasa da, muhafaza etmiş; ortaya beklenenden farklı bir durum çıkmıştır. Sosyo-kültürel gerçeklik Batı tipi modernleşmenin geçerliliğini yanlışlamış ve artık çoklu modernliklerden söz edilir olmuştur. Ne var ki çoklu-modernlikler, tarihsel süreç içinde kendiliğinden oluşan bir sonuç olmadığı için, Batı modernleşmesindeki modernite gibi özgün bir fikri arka plana da sahip değildir. Bu yüzden taklit, özümseme ve tepki süreçlerinin iç içe geçtiği çoklu-modernlikler, tek tip modernleşme sürecinden derinlemesine etkilenmiştir.

Batıya özgü tarihsel-kültürel bir sürecin ürünü olan modernite anlayışı ekonomik bakımdan güçlü Batı'nın, siyasal ve kültürel desteğindeki modernleşme projesi ile bütün dünyayı kuşatmıştır. Batı'da modernite anlayışının oluşumunda bilimsel, siyasal, kültürel ve endüstriyel olmak üzere birbirini izleyen ve besleyen dört büyük devrim Batı-dışı toplumlarda yaşanmamıştır. Bu, modernitenin ilerlemecilik, akılcılık, dünyevilik, özgürlük ve bireycilik gibi temel kavramlarının oluştuğu tarihsel arka plandan Batı-dışı toplumların yoksun olduğu anlamına gelir. Batı dışı toplumlarda modernlik zihinsel bir arkaplandan yoksun olduğu için yeni bir yaşam tarzının taklidi olarak karşımıza çıkmakta; modern ve yerli anlam kodları ve davranış normlarının karşılaşmasından doğan karmaşıklık yaşanmaktadır.

Modernleşme kökten değişiklikleri talep ettiği için, hem Batı'da, hem de Batı-dışı toplumlarda devrimci bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu süreçte en başat karşıtlık geleneksel-modern karşıtlığıdır. Geleneksellikten modernliğe geçişte, eski ile yeni arasında keskin bir ayırım söz konusudur. Zira modernleşme kuramı "modern" ve "geleneksel" olarak nitelenen iki toplum tipinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Modernitenin ilerleme ilkesi, gelenekselden yani 'modern olmayan toplum'dan modern topluma dönüşmek demektir. İleride mantığını tartışacağımız modern-geleneksel karşıtlığının bilimsel analizleri çıkmaz sokağa yönelttiğine işaret etmekle yetinelim.

Kurtuluş reçetesi olarak sunulan modernleşme ülkemizde Osmanlı'nın son dönemlerinde başlamıştır. Ancak daha kuşatıcı ve sistematik modernleşme Cumhuriyet Türkiye'sinde uygulanmıştır. Toplumumuzda gelenekselden moderne doğru ilerleme, bilindiği üzere, sosyal yapıyı etkileyen iktisadi ve sosyal bir dizi reformlarla başlamıştır. Bu süreçte doğal olarak mikro düzlemde en küçük etkileşim birimi ve makro düzlemde ise toplumsal bir kurum olan aile bir anlamda modernleşmenin vitrini olmuştur. Bu nedenle aile konusunda yapılan araştırmalar, değişimin adını koyarak modernleşme olgusu ile yüz yüze gelmek durumundadır. Bütüncü metodolojinin ilkelerinden biri olan, her olgunun kendi bağlamı içinde (zaman ve mekan şartlarında) incelenmesi ilkesine uyulduğu oranda, modernleşme gibi ideolojilerin nesnesi olan bir konuda gerçekliğin bilgisine ulaşmayı engelleyen önyargılar kontrol altına alınabilecektir. Modernleşme yargılanmadan, sürecin her bir safhası içinde bulunduğu dönemin özellikleri ve imkanları dikkate alınarak değerlendirilmek durumundadır.

Erken Cumhuriyet döneminde aileyi doğrudan ilgilendiren ve etkileyen uygulama, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'dur. Bu kanunla çok-eşli evlilikler yasadışı kabul edilmiş; taraflara eşit boşanma hakkı tanınmış; çocukların gözetimi ana-babanın her ikisine birden verilmiş; kocanın ailenin reisi olduğu kabul edilmiş ve ikametgahın koca tarafından seçilmesi öngörülmüştür.

Gündelik hayat içinde davranışları düzenleyen yazısız normlar yani örf, adet ve gelenekler ile yazılı normlar olan kanunlar arasında birdenbire açılan mesafe, köklü ve yaygın değişimlerin başlangıcı olmuştur. Birincilerin hukuki yaptırım gücü ile ikincilerin sosyal kontrol mekanizmaları arasında meydana gelen zıtlasmalar zaman içinde yasaların lehine yumuşamıştır. Şüphesiz bu değişim süreci, sadece Medeni Kanun ile geleneklerin etkileşimine indirgenemez. Sosyal değişim, çok boyutlu bir etkileşim sürecidir. Ekonomik sistemde, eğitim sisteminde ve demografik yapıda meydana gelen değişimler de bu sürecin önemli bileşenleridir. Ekonomik ve sosyal değişimin hızlanması, yasal değişikliklerin etkisinin artmasına da neden olmuştur. Bu yüzden önemli yapısal değişikliklerin başladığı 1950'lere kadar aile büyüklüğü ve aile-içi ilişkiler bakımından aile yapısında yaygın bir değişimin yaşandığı söylenemez. 1950'li yıllarda özellikle köyden kente göçün hızlanması, gelir düzeyinin artması ile aile değişimden doğrudan etkilenen kurumlardan biri olmuştur (Dikeçligil, 1995).

1980'lere kadar etkisini eksiltmeden sürdüren Batı modeli tek tip modernleşme, yeni aşamasında neo-liberalleşme ve küreselleşme tercihi olarak yüzünü yenilemiş; toplumsal değişim, yeni ekonomi politikalarının ve siyasal dönüşümün başı çektiği farklı bir döneme girmiştir.

1990'larla hızlanan küreselleşme ile birlikte devam eden modernleşme, kentleşme, sanayileşme süreçleri; “insanların evlilik, ebeveynlik, aile yaşamı ve cinselliğe ilişkin bakışlarının değişmesinde, geleneksel kadın ve erkek rollerinin farklılaşmasında, evlilikten beklentilerin çeşitlenmesinde” (Kümbetoğlu, 1997: 113–114) önemli etken oldu. Şüphesiz bu etken süreçler bağlamında küreselleşmenin şifresi diyebileceğimiz iletişim teknolojisinin rolünü de unutmamak gerekiyor. Öyle ki bugün iletişim teknolojilerinin etkisini hesaba katmadan, aile yapısına ve özellikle de aile-içi ilişkilere dair bir analizin olabirliği düşünülememektedir.

Boşanma oranındaki hızlı artış, tek ebeveynli ailelerdeki artış, evliliğe karşı çıkış ve/veya evliliği erteleme, nikahsız birlikteliklerdeki artış, çocuk yapmama eğilimindeki artış, aile-içi şiddet, eşcinsel evlilikler dünyada olduğu gibi Türkiye’de (Bkz. Şentürk, 2008) de ailenin yeni dönemde karşılaştığı riskler olarak kabul edilmektedir (Wilson, 1985; Scott, Treas & Richards, 2004; Baker, 1996).

Türkiye giderek; nüfusun büyük bir bölümünün kentlerde yaşadığı, okuryazarlık oranının yükseldiği, yaşam süresinin uzadığı buna karşılık yıllık nüfus artış hızının yavaşladığı, toplam milli gelir ve kişi başına milli gelirin arttığı, özellikle son dönemde dış borçların azaldığı ve ekonomik bakımdan güçlenen bir sosyo-ekonomik yapı haline gelmiştir. Cumhuriyet Türkiye’sinde ekonomik büyüme, zaman zaman kesintiye uğrasa da, son dönemde hız kazanmıştır.

Kır/kent nüfusun toplam nüfusa oranına bakıldığında; 1923 yılında kır nüfusu yüzde 85 ve kent nüfusu yüzde 15 iken 1950’lerde başlayan kırdan kente göçlerle bu oran 1980 yılında tersine dönmeye başlamış, kentleşme hızı ile bağlantılı olarak kentsel nüfus artmaya devam ederek, 2010 yılına gelindiğinde kent nüfusunun toplam nüfustaki payı yüzde 73, kır nüfusun payı ise yüzde 27 olmuştur. Türkiye artık bir kent toplumdur. Ancak burada bir parantez açarak, kentleşme süreci ile kentleşme sürecinin paralel gidip gitmediği sorusuna dikkat çekelim. Zira bu soru, aile yapısındaki değişimin ve ailenin karşı karşıya kaldığı risklerin analizinde önemli bir rol oynamaktadır. Modernleşme, kentleşme, sanayileşme üçlüsünün Türkiye’de nasıl yaşandığı meselesi, sadece aile değil diğer sosyolojik sorunlar incelenirken de dikkate alınması gereken bir arka plan olarak karşımızda duruyor.

Değişim sürecinde aile ile ilgili birkaç veriyi dikkate aldığımızda 2010 yılı itibariyle erkeklerde 26,5 ve kadınlarda ise 23,2 olarak görülen ortalama evlenme yaşında dikkate değer bir farklılık görülmemektedir. Aynı durum evli kişilerin toplam nüfusa oranı için de söz konusudur. 1935 yılı için tahminler yüzde 68,7’si gösterirken, 2011 yılına ait hesaplamalara göre toplam nüfusun yüzde 68,2’si evlidir. Buna karşılık boşanmalar giderek artmıştır. 1930 yılları için kaba boşanma oranı tahmini yüzde 0,2 iken 1990 ve 2003 yılları arasındaki dönemde bu oran yüzde 1’in üstüne çıkarak yüzde 1,3 olmuş ve 2010 yılında da yüzde 1,6’ya

yükselmiştir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 başlıklı bu çalışma, her ne kadar 2011 yılı itibarıyla aile profilini çizmek üzere yapılan betimleyici bir araştırma olsa da, profili bir fon üzerine çizmek gerekmektedir.

- Konu birey hayatı kadar toplum hayatını da yakından ilgilendirdiği için, farklı dünya görüşlerinin ve ideolojilerin yorumları kaçınılmazdır. Bütüncü yaklaşımın bazı temel metodolojik ilkelerini izleyerek bu tür etkilenimleri aza indirmek mümkün olabilecektir. Bu ilkeleri kısaca belirtebiliriz:
- Toplum; grup, kuruluş ve kurum gibi parçaların hiyerarşik sıralanmasından oluşan bir yapı değil; grup, kuruluş ve kurum gibi her bir etkileşim ağının içiçe geçmiş etkileşimlerinden oluşan dinamik bir örüntüdür.
- Böyle bir dinamik örüntüyü anlayabilmek ve açıklayabilmek için, indirgemecilik ile başlayan ve aşırı genelleme ile sona eren *dikotomik* mantıktan kaçınmak gerekir. Şüphesiz bu dikkat araştırmacıyı, karşıtlık mantığını besleyen indirgemecilikten ve bu mantığın sonucu olan aşırı genellemeden de korumuş olacaktır.
- Aile tiplerinin belirlenmesinde modern-geleneksel, demokratik-ataerkil gibi dikotomiler bırakıldığı oranda bilimsel ve metodolojik anlamda daha verimli tipolojiler geliştirilebilecektir. Böylece aile tiplerini bağlamı içinde yani var oldukları zaman ve mekan şartları içinde incelemek mümkün olmaktadır.
- Bilimsel analiz için gerekli olan genel kavram, 'olan'ın bilgisini edinmek için bir araçtır; Weberyen anlamda ideal tiptir. Bu nedenle genel kavramı 'olması gereken'i yansıtmak üzere idealize etmemek; ideal tip anlamında bir analiz aracı olarak kullanmak gerekir. "Geniş aile" gibi "çekirdek aile" de farklı dünya görüşlerinin idealize ettiği genel kavramlardır.
- Aile hem bir etkileşim ağı, hem de etkileşim örüntüsüdür. Aile-içi ilişkiler dikkate alındığında aile 'etkileşim ağı' dır; akrabalık, komşuluk, hemşerilik gibi yakın çevresi ile ilişkileri ve toplumun diğer etkileşim ağları (gruplar, kuruluşlar/organizasyonlar, kurumlar) ile olan ilişkileri dikkate alındığında ise bir 'etkileşim örüntüsü'dür.
- Aile-içi ilişkilerden başlayarak akrabalık, komşuluk, dost ve arkadaşlık, sivil toplum kuruluşlarına üyelik gibi yakın insan ilişkilerinin yaşandığı ailenin etkileşim ağı olma özelliği onun mikro boyutunu; kuruluş, kurum ve bir anlamda toplum ile olan ilişkilerinin etkileşim örüntüsü olma özelliği onun makro boyutunu gösterir. İndirgemeci, aşırı genellemeçi yaklaşılmadığı takdirde bu çift yönlü özelliği ile aile olgusu makro-mikro

ikilemi sona erdiren bir örnek olarak da önemlidir.

- Aile konusunun hassasiyeti, yukarıda ana hatları ile vermeye çalıştığımız metodolojik ilkeleri ve önkabülleri zorunlu kılmaktadır, diyebiliriz.

Aile: Hassas konulardan biri

Aile hem birey, hem de toplum bakımından vazgeçilmez öneme sahip evrensel bir olgudur. İnsan ve toplum hayatını doğrudan ilgilendiren her konu gibi aile de karşıt dünya görüşlerinin, ideolojilerin ve dolayısıyla siyasal yaklaşımların/tercihlerin tartışma alanındadır.

Modern dünyada önce modernleşmenin, ardından da küreselleşmenin getirdiği hızlı ve yoğun bir değişim sürecini yaşayan aile; Batı toplumları kadar Batı-dışı toplumlarda da, aileye karşı olanlar ve aileyi kutsallaştıranlar arasında sıkışıp kalmış gibidir. Aileye ilişkin bu öznel kabuller, sadece kamuoyunda dolaşan ve tartışılan fikirler olmayıp sosyal bilimlerde dünyasında da vardır. Sosyal bilimcilerin bazılarında bu görüşlere örtük bir ön kabul olarak rastlanıldığı için aile sosyal bilimlerin hassas alanlarından biri olmuştur.

Aileye açık veya kapalı bir biçimde karşı olan görüşler, ailenin bireyselliği ezdiği ya da bir üst yapı kurumu olarak eskidiği olmak üzere iki farklı temel kabule dayanmaktadır. Bu bağlamda “Marksistler, radikal feministler ve cinsel özgürlükçülerin modern aile yaşamı analizleri”ne (Bilton ve arkadaşları 2008: 247). bakıldığında, modernizm ve ardından küreselleşme süreci içinde özgürlük, bireycilik gibi kavramların aşırı yorumlarına dayanan kimi yaşam tarzlarının ve ‘radikal’ feminist söylemin aileye karşı bir konumda yer aldığı görülmektedir. Aslında aileye karşı oluştan ziyade aileye eleştirel bir yaklaşımdan söz etmek daha doğru olabilir; ama eleştirinin ardında aile ile ilgili sıcak bir tutumun olduğu da söylenemez.

Meseleye birey-aile karşıtlığı, hatta radikal feminizm açısından kadın-aile karşıtlığı olarak yaklaşmanın bedeli, ailenin önemli işlevlerinin görmezden gelinmesi ve bazı sorunların abartılmasıdır, denebilir. Bireyin özgürlüğü vurgulanırken, bireyin sosyal varlık haline gelebilmesi yani beşerden insana doğru yolculuk yapabilmesi için ihtiyaç duyduğu sürekli yakın insan ilişkilerini sadece ailede bulabileceği gerçeği göz ardı edilmektedir. Öyle ki, insanın doğasından kaynaklanan bu güdü, genellikle, sağlıksız bir etkileşim örüntüsü özelliği gösteren bir aileyi bile ailenin yokluğuna tercih edilebilir hale getirmektedir.

Aileyi toplumun temel taşı olarak gören ve toplumun mevcudiyetini sağlayan, hatta toplumu ayakta tutan bir temel olarak kabul eden görüş ise aileye, kaçınılmaz olarak, zımnen bir kutsallık atfeder. Ailenin bu denli idealize edilmesi kaçınılmazdır; çünkü bu yaklaşımda ailenin sosyalleştirme işlevi ön plana çıkar ve aile, kuşaktan kuşağa aktarılan değerler ve

normlar olarak ifade edebileceğimiz bir ‘kurum’ olarak algılanır; bu yüzden aile bireyleri adeta kaybolur, en azından arka plana düşer. İdeal aile tasavvuru, ailenin yaşamakta olduğu sorunlardan bazılarının görmezden gelinmesine yol açar. Sözelimi çeşitli biçimlerde yaşanan aile içi şiddet veya aile içi şiddet kadar yaygın olmasa da ensest gibi aile birliğini yıkan sorunlar, “aile” kurumunun ruhuna uygun düşmediği için rahatsızlık vermektedir. Oysa aile kurumuna önem veren yaklaşımın, ailenin güçlendirilmesi için bu tür sorunlarla cesaretle yüzleşip, sorunlara sahip çıkması ve çözüm araması beklenir. Nitekim özellikle son on yılda aileyi yücelten yaklaşımın giderek bu tür sorunlarla yüzleşmeye başladığı, ‘olması gereken’ ile ‘olan’ arasındaki mesafeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Katı bir eleştirel yaklaşım kadar aileyi idealize eden yaklaşımın da bazı temel önermeleri, olguyu mümkün olan kesinlikte yansıtan bilimsel bilgiye ulaşma sürecinde hem engel, hem de kaynak olarak karşımızda duruyor. Ya o, ya öbürü mantığından uzaklaşıldığı ölçüde her iki yaklaşımın aşırılıkları bir yana bırakılarak söyledikleri, işaret ettikleri doğrulardan faydalanma imkânı artacaktır. Böylece bilginin ‘geçici kesin’ olma niteliğini engelleyen indirgeme ve aşırı genellemeden de sakınılmış olacaktır.

Aileyi karşıt görüşlerin çekişme alanından kurtarmanın yolu: Mantığı değiştirmek

Aile ile ilgili iki karşıt yaklaşımın mantığı aslında aynıdır. Mantık, gerçeklikte olup biteni kavrayabilmek için gerekli olan akıl yürütme yoludur; zihin, birer zihinsel gözlem-analiz-sentez vasıtası olan kavramları kullanarak bu akıl yürütme yolunu izler. Bu durumda mantık ile gerçeklik tasarımı arasında birbirini besleyen bir ilişki vardır.

Aileye dair bu iki karşıt görüş, bugün artık ömrünü tamamlamış olan pozitivist sosyal bilim paradigmasının gerçeklik tasarımı ile bağlantılı olan dikotomik mantığını paylaşmak noktasında birbirinin aynıdır.

Gündelik dilde siyah-beyaz veya düz mantık denilen bu karşıtlık mantığı için, siyah ve beyazın dışındaki renk alternatifleri imkânsızdır: ‘Ya o, ya da öbürü’ vardır. Karşıtlıktan başka bir durumdan, nitelikten söz edilemez; ikiliğin dışında üçüncü, dördüncü vb. haller imkânsızdır. Sözelimi hoşgörüden söz ediliyorsa ya sınırsız hoşgörü vardır ya da kesin bir hoşgörüsüzlük. Aile ve bireyden söz ediliyorsa ‘ya aile, ya da birey’ diye kesin bir tercihte bulunmanız gerekir. Örneği daha da genişletirsek aile bireyleri söz konusu olduğunda bu bireylerden biri daha önemlidir. Dünya görüşüne ya da ideolojiye göre tercih edilen birey değerli ve önemlidir; diğer aile üyelerinin adeta tamamlayıcı bir parça (mütemmim cüz) olarak işlevi vardır. Bir anlamda tercih edilen bireyin, ki çoğu zaman evlilik birliğini oluşturan kadın veya erkekten biridir, dışındakiler adeta yok sayılır. Bu ikili mantık pozitivistimin iki parçalı evren tasarımı ile örtüşür.

19. yüzyılda iyice billurlaşan pozitivist bilim anlayışına göre evren maddi ve maddi olmayan iki parçalı bir makine gibidir. Pozitivizmin indirgemecilik ilkesi gereği öncelik, maddi olan parçanıdır. Bu mekanik yapının bilimsel kanunlarını bulmak ve doğaya, topluma hükmetmek için beş duyu ile doğrudan algılanabildiği için maddi olanın bilimsel olarak incelenmesi gerekir. Görülüyor ki, pozitivist evren tasarımı ile dikotomik mantık birbirini besler. Her şey 'ya o, ya da öbürü'dür. Aslında gerçekliğin beş duyu ile algıladığımız ilk yüzü, bu tür bir akıl yürütmeye uygun düşer. Gerçekliği algılamanın ilk basamağı karşıtlıkları fark etmektir. Ne var ki, bu ilk basamakta takılıp kalmak gerçekliğin derinlemesine bilgisinden bizi mahrum kılar.

İnsan zihni önce, somuttan soyuta her şeyi karşıtlıklara göre algılar ve bu izlenimleri kategorize eder yani sınıflandırır. Kognisyonda tanımlama-sınıflandırma işlemleri yapılmaksızın açıklama, değerlendirme ve yorumlama yapılamaz (Bkz. Arkonacı, 2001). Maddi dünyaya ait büyük-küçük, kalın-ince, uzun-kısa, güçlü-zayıf gibi somut karşıtlıkların yanı sıra iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, faydalı-zararlı gibi gerçekliğin soyut boyutuna ilişkin karşıtlıklar da söz konusudur. Bu karşıtlıkları sonu olmayan biçimde çoğaltabiliriz. Gerçekliği kavramada ilk adım bu dikotomileri/ ikilikleri keşfetmektir. Ancak bu adımda kalmak, indirgemeciliği getirir ve bizi gerçekliği birbirine karşıt iki zıt parçadan oluştuğu zannında bırakır. Oysa bugün bilim gerçekliğin iki parçalı bir makine olmadığını, tartışılmaz biçimde sergilemiştir.

20. yüzyılla birlikte bilimin çeşitli dallarında yaşanan gelişmeler insanlığı farklı bir gerçeklik ile yüz yüze getirdi. Bugün biliyoruz ki gerçeklik, karşıtlıklardan oluşan iki parçalı bir yapı değil, karşıtlıkların sayısız hatta sonsuz bileşimlerinden oluşan dinamik bir örüntüdür; karşıtlıkların sonsuz sayıdaki bileşimlerinin içiçe geçtiği, birbiri içinde yuvalanmış olduğu dinamik bir fark alemidir. Bohr'un tamamlayıcılık ilkesine göre, madde ve enerji, gerçekliğin birbirini bütünleyen, tamamlayan iki farklı görünümüdür; birbirine zıt iki karşıt parçası değildir. Sosyolojik gerçeklikte de aile ve birey, toplumda en küçük etkileşim ağının iki farklı görünümüdür. Bilimsel anlamda gerçekliğin bilgisine genişlemesine olduğu kadar derinlemesine de ulaşıldıkça, mantık da değişmiştir.

Aslında aileyi bir kurum olarak kutsallaştıran görüş kadar, aileyi birey için bir sorun yumağı olarak gören ve en azından aile olgusuna pek de olumlu bakmayan görüşün her ikisi de, bugün kapanmış olan 19. yüzyıldaki bir tartışmayı sürdürmektedir. Sosyal bilimlerin kurulmaya başladığı bu dönemde, sosyal bilimcilerin bilim anlayışını, yani paradigmasını belirleyen temel sorulardan biri de, toplum ve birey ilişkisinde hangisinin belirleyici olduğuna dair idi. Oysa köprülerin altından çok sular akmış, sosyal bilimler kurulurken temel tartışma sorularından biri olan 'Toplum mu? Birey mi?' tercihi çoktan eskimiş ve müzedeki yerini

almıştır. Bugün hala bu tercihlerden birine saplanıp kalmak, 21. yüzyılı bir buçuk asır öncesinin bilişsel kodları ile anlamaya çalışmak olacaktır.

19.yüzyıl, düşünce dünyasında ve sosyal bilimlerde topluma öncelik veren pozitivist paradigmanın egemenliği ile kapandı ve pozitivism 1960'lara kadar gücünü devam ettirdi. Ancak Kuhn'un dediği gibi; sosyal bilimlerde egemen tek bir paradigma yerine paradigmalar yarışı vardır ve güçlü paradigmaya karşı duran paradigma/ lar söz konusudur. Sosyal bilimlerde pozitivist paradigmanın hakimiyetine rağmen, 'Yapı mı? Birey mi?' karşıtlığına düşmeden 'toplum ve bireyin birbirini var ettiğini, yapının belirleyiciliğine rağmen, bireyin etkisinin görmezden gelinemeyeceğini' ileri süren sosyal bilimciler oldu. Sosyolojiden birkaç örnek olarak; Pitirim Sorokin ve MacIver'in yanı sıra Mead başta olmak üzere sembolik etkileşimcileri gösterebiliriz. Son dönemde ise Giddens bu görüşü savunmaktadır. Ancak modernite anlayışının birey ve rasyonalite vurgusu nedeniyle zamanımızda ibrenin biraz daha birey tarafına kaymış olduğunu da göz ardı edemeyiz.

Aile ve bireyi tercih noktasına getiren dikotomik mantık bırakıldığında ve yeni bilim paradigmasının sunduğu bilim anlayışından meseleye yaklaşıldığında çoğu zaman dile gelmeyen bu gerilim aşılabacaktır. Şüphesiz aile toplumun temel birimidir, ancak temel taşı değildir. Bütün sosyal etkileşim örüntülerinin temel taşı insandır. İnsan yoksa sosyal etkileşim de yoktur. Birey, sosyal varlık olmayı ancak diğer insanlarla girdiği uzun süreli etkileşimler içinde öğrenebilir. Birey ve aile, birey ve toplum sosyolojik gerçekliğin birbirini tamamlayan iki farklı görünümüdür sadece. Her ikisi birbirinin varlık nedenidir.

Mantık değiştirilmedikçe bu gerçek yeterince anlaşılamayacaktır. Zira, aşırı genelleme ile birlikte işleyen dikotomik mantık incelenen olgunun bazı özelliklerinin seçilmesi diğerlerinin görmezden gelinmesine yol açmaktadır.

Aile tiplerinin idealleştirilmesi : Olgu ve tasavvuru birbirine karıştırmak

Giriş sayfasında da söylediğimiz üzere hepimizin iki ailesi vardır: İçinde yaşadığımız gerçek aile ve içinde yaşamayı hayal ettiğimiz aile. Bireylerin kişisel tercihlerinden etkilense de ideal aile tasavvurunu asıl belirleyen yaşanmakta olan dönemin egemen anlayışdır. Çağımızda Batı ve Batı-dışı fark etmeksizin bütün toplumlarda bireyler, sadece aile konusunda değil hemen her konuda modernizmin ve küreselleşmenin kuşatması altındadır. Modernizmin idealize ettiği çekirdek aile tipine karşılık muhafazakâr görüşlere göre ideal olan geniş ailedir. Aile konusuna dair söylemler adeta bu idealleştirmelerin gölgesi altında kalmıştır. Bu gölge, sorunlara cesaretle yaklaşmayı ve çözüm üretmeyi zorlaştırmaktadır.

Bu başlık altında, ailenin idealize edilmesinde işleyen zihinsel süreci metodolojik açıdan irdeledikten sonra bu gölgeden kurtulabilmenin yolunu açmaya çalışacağız. Bilindiği üzere metodoloji bilimsel bilgi üretme sürecinin nasıl işleyeceğini gösterirken, doğal olarak, süreci sıkıntıya sokan olumsuz etkenleri de hesaba katar. Bu nedenle bilim, yöntem demektir. Zihinsel ve davranışsal süreçleri kuşatan metodoloji, bütün bilim dalları hele de sosyal bilimler için değer yargılarının baskısından kurtulabilmenin veya bu baskıyı en aza indirebilmenin imkanlarını sunar.

Bireyin zihnindeki ideal aile, kitaplardan, dergilerden, gazetelerden, televizyondan, kitle iletişim araçlarından ve kendi kişisel gözlemlerinden etkilenecek biçimlenir. Küreselleşen dünyada modernistler için çekirdek ailenin üstünlüğü tartışılmaz iken muhafazakarlar geniş aileyi özlemektedir. Aslında her iki yaklaşımda da, metodolojik anlamda, olgu ve olguya dair tasavvur yani olgu ve kavram birbirine karıştırılmaktadır. Bunun nedeni ise metodolojik değeri olmayan eksik kavramlaştırmaların yapılması veya mevcut bilimsel kavram tanımlarının eksik algılanmasıdır.

Hangi tip aile idealize edilmiş olursa olsun, bu idealizasyon aşırı genellenin sonucu olarak ortaya çıkar. Ailenin paylaşım, işbirliği, yarışma, çatışma, uyum, benzeştirme gibi evrensel sosyal etkileşim tiplerinin tümünü barındıran bir örüntü olduğu unutulurken aile sadece paylaşım, uyuma ve işbirliğine indirgenmektedir. Olumlu kabul edilen özelliğin veya özelliklerin seçilen aile tipinin tümüne genellenmesi ile güçlü ve mutlu aile tipi yaratılmış olmaktadır.

İndirgemecilik ve aşırı genelleme, seçilen aile tipinin zihinsel olarak yüceltilmesine yol açar. Şüphesiz tercih edilen aile tipi için olumlu olan özellik ya da özellikler üzerinden yapılan indirgeme ve aşırı genelleme, tercih edilmeyen aile tipi için olumsuzluklar üzerinden yapılmaktadır.

Yanlış işleyen bu zihinsel süreç, bilimsel anlamda oluşturulan tikel kavram olan çekirdek ailenin veya geniş ailenin tanımları üzerinde de aynı seçicilikte işlemektedir. Kavram oluşturulurken gereken soyutlama sürecinde, olgular kalıcı ve ayırt edici ortak özeliğe veya özelliklere göre sınıflandırılarak kavramlaştırılır. Kavramlar olgu dünyasını anlamak ve açıklamak için gerekli olan analiz araçlarıdır. Olgunun zihnindeki tasavvurudur. Bu araçlarla tekrar olgu dünyasına döndüğünde bilim insanı kavram oluşturulurken metodolojik olarak dışarıda bırakılması gereken geçici benzerlikler, ayrıntılar ve ayırt edici olmayan farklılıkların olgu dünyasında bütün canlılığı ile yaşamakta olduğunu bilir ve görür. Değişim sürecinde yeni oluşumlar var ise, ya kavramlar yeniden gözden geçirilir, ya da yeni kavramlar oluşturulur. Kısacası aileyi idealize edenlerin yaptığı gibi olgu dünyası kavramın içine sıkıştırılmaya çalışılmaz. Kavram bir tabu değil, bir araçtır. Genel kavrama sübjektif anlam yüklemiş olan bir zihin, olgu

dünyasındaki bu çeşitliliği ve canlılığı kavrayamadığı için kavramlar olguları analiz etmeye yarayan metodolojik araç olmaktan çıkar. Olgular dünyası kavrama göre yargılanmaya başlar. Bilim mantığına aykırı işleyen böyle bir zihinsel sürecin sonunda ortaya iki dokunulmaz aile tipi çıkmaktadır.

Modernist yaklaşımın ideal çekirdek ailesini eleştiren Bernardes'e (1977) göre; yaşları birbirine yakın çiftlerle az sayıdaki çocuklarından oluşan, aile içi sorumlulukların kadın ve erkek arasında net bir şekilde paylaşıldığı; erkeğin evin ekmeğini kazandığı, kadının ise evin bakımını üstlendiği, yarı zamanlı işlerle aile bütçesine katkıda bulunduğu ve nadiren evin geçimini sağladığı çekirdek aile modeli gerçekçi değildir. Bu aile modeli; boşanma, tek ebeveynlik, aile istismarı, kültürel ve etnik farklılıklar, yoksulluk vb. olguların aile araştırmalarında gereği gibi ele alınmasına izin vermemektedir. Zira çekirdek aile genel olarak insanların zihnindeki bir aile tasavvuruna işaret etmektedir. Ancak gündelik hayatta aile dediğimiz olgu bu tasavvura uymamaktadır. Aynı durum geniş aile ideali için de geçerlidir.

En az iki kuşak aile bireylerinin birlikte yaşadığı geniş aile, hısımlar ve akrabalar ile adeta bir dayanışma örneğidir. Çocuklar kalabalık içinde şefkat ve ilgi içinde büyür. Erkekler dışarıda aileleri için çalışırken, aile içinde kadınlar arasında aksamadan yürüyen bir işbölümü vardır. Bu aile modeli için en önemli sorun boşanmalardır; istismar, ensest gibi sorunlar son derece rahatsız edici olduğu için sadece geniş ailede değil çekirdek aile için de yok sayılmaktadır. Oysa, aile kurumuna önem veren muhafazakar yaklaşımın, ailenin güçlendirilmesi için bu tür sorunlarla cesaretle yüzleşip, sorunlara sahip çıkması ve çözüm araması beklenir. Nitekim özellikle son on yılda aileyi yücelten yaklaşımın giderek bu tür sorunlarla yüzleşmeye başladığı, 'olması gereken' ile 'olan' arasındaki mesafeyi dikkate aldığı görülmektedir.

Tam da bu noktada aşırı genelleme hatasına düşmeden şu tespiti paylaşmalıyız: Kamuoyunda modernist ve muhafazakar görüşlerin her ikisinde de konuya serinkanlıkla bakanlar olmasına rağmen, konunun her an kısır tartışmalara çekilme tehlikesi söz konusudur.

Bu tehlike, sosyal bilimcilerin yeni bilim paradigmasının sunduğu metodolojik imkânları kullandıkları oranda azalacak, böylelikle zaman içinde tarafsız bakış açılarının gücü zayıflayabilecektir.

İndirgeme-aşırı genelleme, daha önce sözünü ettiğimiz dikotomik mantık ile birlikte işler. Bu mantığın bir makine gibi işleyen iki parçalı bir gerçeklik tasarımı ile birlikte yürüdüğünü biliyoruz. Bu noktada sosyal antropolojinin bilim metodolojisine kazandırdığı kültürel görelilik ilkesi imdada yetişmektedir.

Kültür incelemelerinde araştırmacının kendi kültürünü üstün görerek başka kültürleri kendi kültürünün değerleri ve normları açısından değerlendirmesini ifade eden kültürmerkezcilik (etnosantrizm) araştırmada nesneliliği engelleyen bir tutum olarak eleştirilmiştir. Antropoloji kültürel görelilik ilkesi ile kültürmerkezciliğin neden olduğu sorunları kontrol altına alabilmiştir. Kültürel görelilik, araştırmacının ait olduğu kültüre mutlak üstünlük atfetmeyerek, her kültürün görece güçlü ve zayıf özelliklerinin olacağını kabul etmeyi ve kültürleri kendi bağlamı içinde değerlendirmeyi ifade eder.

Aile konusunda da herhangi bir aile tipine mutlak üstünlük atfetmeyerek her aile tipinin kendi bağlamı içinde güçlü ve zayıf özellikleri olabileceğini kabul etmek gerekmektedir.

Bir aile tipinin diğerine göre mutlak üstünlüğe sahip olmamasının nedeni aslında çok basittir. Bütün farklılıklarına rağmen aile tiplerinin aslında birbirlerinden farkı yoktur. Her bir aile tipi temelde, en derin soyutlama bağlamında, bir etkileşim ağıdır; bütün etkileşim tiplerini içinde barındırır ve etkileşim süreci bütün aile tiplerinde aynı şekilde işler. Ailenin etkileşim ağı olması demek, yakın insan ilişkilerinin bütün özelliklerini göstermesi demektir.

Aile hayatında paylaşma, işbirliği, yarışma, gerilim, çatışma, uyum, benzeştirme gibi bütün etkileşim tipleri birbirleri içinde yuvalanmış vaziyette vardır ve bağlama göre bunlardan biri veya birkaçı birlikte yaşanır. Üstelik mikro bağlamda aile-içi ilişkilerde, etkileşim sürecinin nasıl yaşanacağı aile tiplerinden çok aile bireylerinin kişilik özelliklerine ve aileye dair sahip oldukları anlam kodlarına bağlı olarak değişir. Bu durumda bir aile tipinin ideal sayılması veya adeta kutsallaştırılması mümkün değildir.

Mikro düzlemde aile : Sosyal grup mu ? Etkileşim ağı mı?

İlk bakışta birincil sosyal grup gibi görünse de aile sosyolojik anlamda gruptan daha farklı özellikleri olan bir etkileşim ağıdır. Bu bağlamda aileyi 'grup' kavramı ile nitelenmek yerine, toplumun en küçük ve en temel 'sosyal etkileşim birimi' olarak ifade etmek daha doğru olacaktır. Ne var ki, aile literatüründe ailenin en küçük sosyal grup olduğu konusunda yaygın bir kabul vardır. Daha az sayıda sosyal bilimci ise aileyi toplumda en küçük, fakat en uzun soluklu etkileşim ağı olarak kabul etmektedir. Yaygın kabulün değişmesi zaman alacaktır; zamanla aile en küçük ve en temel etkileşim ağı olarak analiz edildikçe bu tercihin sağladığı zengin analiz imkanları daha iyi anlaşılacaktır.

Ailenin sosyal grup veya etkileşim ağı olarak kabul edilmesi şüphesiz paradigma tercihindен etkilenmektedir. Aileyi birincil sosyal grup olarak gören yaklaşımlar pozitivistik sosyal bilim paradigması çatısı altında yer alan işlevselci teori veya çatışma teorisinden yola çıkmaktadır. Bu durum, ailede bireyler arası ilişkilerin kurumların gölgesinde ele alınmasına yol açmaktadır.

Ancak aynı paradigma çatısı altında yer almasına ve rasyonel tercih yapan insan tasavvuru üzerine kurulmuş olmasına rağmen alış-veriş teorisi (Exchange theory) aile bireylerinin davranışlarını ve aralarındaki ilişkileri incelerken etkileşim önplana çıkmaktadır. Sosyal sermaye teorisi de bu konuda bir başka örnek olarak verilebilir. Humanistik sosyal bilim paradigması içinde yer alan teorik yaklaşımlarda ise aile gündelik hayat içinde etkileşim ağı ele alınmaktadır. Sembolik etkileşim teorisi, fenomenolojik yaklaşım ve holistic sistem teorisi insan, anlam dünyası ve sosyal hayat arasındaki bağa farklı biçimlerde yaklaşmaktadır. Ne var ki yanlışlanmış olmasına rağmen, Kuhn'un kavramları ile açıklayacak olursak, "normal bilime elverişli bir yöntem" sunmuş olması nedeniyle pozitivist paradigmanın hakimiyetinin hala sürmekte olduğu rahatlıkla ileri sürülebilir. Aile konusunda sıkıntı yaratan husus, paradigma anlayışı yani sosyal bilim tasavvuru sorunu olmaktan çok böyle bir sorunun varlığını göz ardı eden araştırmaların yapılıyor olmasıdır.

Ailenin grup olmayışı, onun toplum yapısı içindeki önemini azaltmamakta, aksine en yakın ve yoğun bir etkileşim ağı olduğu için aile daha da önem kazanmaktadır. Zira aileyi sosyal gruptan farklı kılan dört boyut vardır:

Aileler çoğu gruptan daha uzun ömürlüdür. Diğer sosyal grupların aksine aile kuşaklararası ilişkilere sahiptir. Çoğu sosyal grubun sadece hısımlığa dayanmasına rağmen aile akrabalık ve hısımlık olmak üzere iki tip sosyal ilişkiyi barındırır. Son olarak aile, daha geniş bir sosyal organizasyonun (etkileşim örüntüsünün) bir parçasıdır (White & Klein, 2002 aktaran White, 2005).

Ailenin yakın insan ilişkilerinde en temel etkileşim birimi olduğunun kabulünün aile araştırmalarına şu katkıları olabilir:

Ailenin grup değil etkileşim ağı olma özelliği dikkate alındığında, aile bireyleri ve aralarındaki ilişkilerin aile yapısını biçimlendirmekteki rolü daha iyi anlaşılacaktır. Aile, bir anlamda herhangi bir bireye indirgenmeden ve ideolojik yaklaşımların çekim alanına girmeden incelenebilecektir.

Yakın insan ilişkilerine odaklanıldığı takdirde işlevler, sadece kurumsal görünümü ile değil, sosyal roller ile de bağıntılar kurulduğu için mikro düzlemde de ele alınabilecektir. Böylece işlevselci yaklaşımdan kaynaklanan ailenin bir kurum olarak adeta dondurulmuş olma tehlikesi bertaraf edilmiş olabilecektir.

Güçlü aile kavramı daha da netleşecektir: Aile-içi etkileşimin ana unsuru aile fertleridir; sağlıklı aile-içi etkileşim güçlü ve sağlıklı aile demektir. Ailenin sorunlarla baş edebilecek güçte olabilmesi aile bireylerinin rollerinde haklar-sorumluluklar dengesinin nasıl

kurulduğuna bağlıdır. Haklar ve sorumluluklar söz konusu olduğunda sadece davranışların (davranışsal boyut) incelenmesi yetmeyecek, mesele derinlemesine ele alınmak istendiğinde haklar ve sorumluluklara ilişkin anlam kodlarının yani değerlerin (bilişsel boyut) oynadığı rolün hesaba katılması gerecektir. Bu yaklaşım, aile konusunun gündelik hayat içindeki canlılığı ile ele alınmasını sağlayabilir.

Aile bir etkileşim ağı olarak görüldükçe, araştırmalarda aile-içi etkileşimleri açıklayan mikro sosyolojik teorilerden daha çok faydalanılacak; pozitivist paradigmanın dışındaki yeni yaklaşımlarla sorunlara daha farklı açılardan bakmayı sağlayacaktır. Alış-veriş teorisi (exchange theory), sembolik etkileşim teorisi (symbolic interaction theory), çatışma teorisi (conflict theory) genel sistem yaklaşımı (general system approach), fenomenolojik yaklaşım (phenomenological approach) gibi teorilerin penceresinden aile bahçesine yeni boyutlar katılmış olacaktır (sosyolojik teorilerin aileye bakışı ile ilgili olarak bkz Burr , 1973 ve 1979; Canatan & Yıldırım, 2009; Wesley & Hill, 1979; White, 2005).

Makro düzlemde aile: Ailenin sosyal bir kurum olması ne anlama gelir?

Aile toplumun en küçük etkileşim ağı olmakla birlikte toplumsal yapıyı oluşturan makro etkileşim örüntüleri olan kurumlar arasında yer alır.

Aile de; eğitim, bilim, sanat, din, devlet, siyaset, ekonomi, hukuk vb. diğer bütün toplumsal kurumlar gibi hem toplum, hem de birey için önemlidir. Üstelik ailenin bireyin temel beşeri ihtiyaçlarının birinci elden karşılayan tek kurum olması nedeniyle diğer kurumlara göre artı bir önemi vardır. Aileyi kurum yapan da bu özelliğidir. Sosyalleşme süreci, bir kurum olarak ailenin önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle sosyalleşme süreci aile araştırmalarında dikkat çeken konulardan biri olmuştur (sosyalleşme ile ilgili kavramlar üzerine özgün bir çalışma dikkati çekmektedir: Akın,2011).

En küçük etkileşim birimi olmasına rağmen aileyi kurum yapan, kuşaklar boyu süren bir etkileşim ağı olmasıdır. İnsanın varlığını koruma, beslenme, barınma, üreme gibi temel içgüdüsel ihtiyaçlarını bireyin hayatı ile sınırlandırmadan kuşaklar boyu karşılaması ve bu ihtiyaçlara ilişkin oluşan anlam kodları/değerler ve davranış normlarının kuşaktan kuşağa aktarılması ailenin kurumsallaşmış olması demektir. Aile değerleri üzerine yapılan Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması (ASAGEM: 2010) değerler-işlevler-davranışlar arasındaki bağıntıyı kuran aile literatüründe önemli bir çalışmadır.

Bütüncü yaklaşımda aile: Mikro ve makro iççeliği

Aile hem birey, hem de toplum bakımından vazgeçilmez öneme sahip olan en temel etkileşim ağıdır. Ayrıca, temel bir sosyal kurumdur.

Bireyin varlığını koruma, neslini devam ettirme gibi temel içgüdülerinin karşılandığı ilk etkileşim örüntüsü olduğu için, aile yüz yüze yakın insan ilişkilerini ifade eden mikro düzlemde vazgeçilmezdir ve zorunludur. Bu gibi temel beşeri içgüdülerle bağlantılı olarak kendini-yenileme özelliği ile belirli değerler/anlam kodları ve normlar/davranış beklentilerini kuşaktan kuşağa aktararak hayatiyetini sürdürdüğü için de aile makro düzlemde bir kurumdur.

Aile birey için önemlidir; “bireyin evi, kendini gerçekleştireceği (self-realization) anahtar mekandır” (Berger & Berger, 1991: 38). Kendini gerçekleştirme, sosyalleşme süreci ile iç içe işlediğinden değer ve normların aktarıldığı bir kurum olmak bakımından da aile toplumsal yapının vazgeçilmez bileşenlerinden biridir.

Ancak ailenin en temel etkileşim birimi olması, onun toplumun temel taşı olarak nitelendirilmesini gerektirmemektedir. Toplumun yapı taşı insandır. Zira mikrodan makroya her analiz düzleminde bütün sosyal etkileşimler insan varsa vardır. Sosyal etkileşim en az iki birey arasındaki alış-veriş ilişkileridir. İnsan yoksa sosyal etkileşim de yoktur. Bu nedenle toplumun yapı taşı, olmazsa olmaz öznesi insandır. Bu durum ailenin öneminin azalması anlamına da gelmemektedir. Dikotomik (siyah-beyaz) mantıkla birey ve aile iki karşıt parça gibi algılanmadıkça bir sorun çıkmayacaktır. Sosyolojik gerçekliğin parçaların toplamından öte parçalar arasındaki bağıntılar olduğu bilindikçe, etkileşimin yapı taşı/öznesi ve çoğu zaman nesnesi olan birey ile en temel etkileşim ağı arasındaki bağıntı görülebilecektir. Alışlagelmiş söylemin birey-yapı ikilemini aşan bir gerçeklikte yaşıyoruz. Nitekim birey sosyal varlık olma özelliğini ilk önce anne kucağında ve aile ortamında kazanmaya başlar ve bu kazanıma toplum hayatı içinde devam eder. Bir sosyal etkileşim ağı içinde olmayan insanın dil öğrenerek kendini ifade etmesi, değer dünyasının oluşması ve buna bağlı olarak sosyal davranış normlarını öğrenmesi mümkün değildir.

Nasıl insan olmaksızın aile ve toplum olamıyorsa, bir sosyal etkileşim dünyası olmaksızın da birey sosyal varlık özelliğini kazanamaz. Bu yüzden birey ve yapı (aile, grup, organizasyon, kurum, toplum), zaman zaman birbirini geliştiren veya engelleyen ama mutlaka birbirini vareden ve sürdüren öznelerdir. Bu bakış açısı, sosyal bilimlerde önemli teorik ve metodolojik sorunlardan biri olan makro ve mikro ikilemini de çözmektedir.

Mikro ve makro düzlemlerdeki bu iki farklı görünümü ailenin neden evrensel olduğunu da açıklar. Zamanımızda ailenin evrensel olup olmadığı tartışmasından vazgeçilmiş olsa bile aileyi daha iyi anlamak bakımından ailenin evrenselliği üzerinde kısaca durmak gerekebilir.

Sonuç olarak aile hem birey, hem de toplum bakımından vazgeçilmez öneme sahip temel etkileşim ağı ve bir sosyal kurumdur.

Aile evrensel midir?

Aile, tarih boyunca bütün kültürlerde vardır Bugün ailenin evrenselliğine dair bir soru, yani ailenin bütün zamanlarda bütün toplumlarda/kültürlerde var olup olmadığı sorusu, gereksiz bir sorudur. Aile tipleri kültürden kültüre ve hatta aynı kültür içinde farklılıklar göstermekle kalmayıp, zaman içinde değişim sürecinden de nasibini almıştır/almaya devam etmektedir. Aile disiplinler arası bir inceleme alanıdır; aile sistemleri arasındaki benzerlikler-farklılıklar ve aile sistemlerinin değişim süreci daha çok sosyologlar ve antropologlar tarafından ele alınarak bu konu ile ilgili diğer bilim dallarına temel bilgi birikimi olarak sunulmaktadır.

Sosyoloji ve antropoloji, ailenin insanlık tarihinin her döneminde ve her kültürde/toplumdaki mevcudiyetini ailenin “kendini yenileme” özelliğine sahip oluşu ile açıklamaktadır.

Todd’a göre aile doğası gereği, insanları ve değerleri yeniden üretir. Bilinçli olmasa da zorunlu bir şekilde her nesil, ebeveyn ve çocuklar arasındaki, kardeşler arasındaki, karı ve koca arasındaki temel insan ilişkilerini belirleyen ebeveyn değerlerini içine alır, emer. Ailenin bu yeniden üretim mekanizmasının gücü, bilinçli ve açıkça ifade edilmeye ihtiyaç duyulmaması gerçeğinden kaynaklanır: Bu, otomatik ve kendi iç mantığı olan bir mekanizmadır (Todd, 1985).

Todd, ailenin kendini-yenileme (self-perpetuation) özelliğinin sosyalleşme ile sağlandığını söylemektedir. Ailenin kendini-yenileme özelliği sosyalleşme süreci ile işlediği içindir ki, değişim sürecinin hız ve yoğunluğu farklı olsa da hemen her toplumda, her aile tipi için mevcut değerlerin ve normların aktarılması söz konusudur.

Bu açıklamanın bir adım daha gerisine gitmek istenirse şu soru sorulabilir: Aile neden temel insan değerlerini kuşaklara aktararak kendini yeniliyor? Temel insan değerleri neden önemli? Hangi etken bu aktarımın yani sosyalleşmenin evrensel olmasını sağlıyor? Neden kendini-yenileme otomatik ve kendi iç mantığı olan bir mekanizmadır? Bir başka ifade ile bu işleyişin ‘kendi iç mantığı’ nedir?

Birbiri ile bağıntılı bütün bu soruların cevabını aynı noktada bulabiliyoruz: İnsanın doğası gereği hem canlı varlık olarak, hem de sosyal bir varlık olarak; varlığını koruyarak hayatta kalma, üreyerek devam ettirme, barınma, beslenme gibi fizyolojik ihtiyaçlar kadar sevgi, şefkat ve güven gibi temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması birey için vazgeçilmezdir. Bu nedenle aile, her şeyden önce insan doğasının gerektirdiği bir etkileşim ağıdır diyebiliriz. Dolayısıyla, aileyi iki karşı cinsten iki insanın evlilik adı ile meşruiyet kazanmış cinsel beraberliği ile birlikte başlayan, çocuklar aracılığı ile soy olarak devam eden ve kanbağı ile akrabalık çevresine sahip olan bir birim olarak tanımlamak olgunun sadece bir yüzünü

göstermek anlamına gelir. Ailenin bu mekanik yüzüne hayatiyet veren niteliği sevgi, şefkat, güven, paylaşma, dayanışma kaynağı olmasıdır. İnsanın sadece canlı bir varlık olarak değil, sosyal varlık olarak da sahip olduğu temel psikolojik ve sosyal ihtiyaçları ancak aile içinde karşılanabilmektedir. İnsanın, ana rahminden çıktığı anda psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarının karşılandığı ilk etkileşim ağı ailedir. Karen Horney ana rahminde beslenme, boşaltma, güven, yakınlık gibi ihtiyaçlarının tümünün anında karşılandığı için bebeğin güven içinde geliştiğini ifade etmektedir. Ancak bebeğin dış dünyaya çıktığında bu ihtiyaçlarının, ne kadar gayret gösterilirse gösterilsin, ana rahmindeki gibi anında karşılanmaması yüzünden bebeğin güven duygusunun tatmini hayati bir önem kazanır. “Horney psikolojik yakınlık, tenso temas, sevgi ve şefkat gibi duygular aracılığı ile bebeğin güven duygusunun tatmin edildiğini ifade etmektedir” (bkz. Merter, 2008).

Sonuç olarak, ailenin sosyalleşme süreci desteğinde gerçekleştirdiği kendini-yenileme özelliği, insanın hayatta kalma ve neslini devam ettirme gibi temel içgüdülerinden kaynaklanmaktadır. Bu içgüdülerden kaynaklanan her türlü fizyolojik,biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçların tatmini için insanın, kendi yükünü taşıyabilecek kişilere ihtiyacı vardır. Bu da ilk yakın-insan ilişki ağının oluşması demektir. Yakın-insan ilişkilerinden söz edildiğinde en yüksek insani duygu ve davranışlar kadar en aşağı beşeri duygu ve davranışların da yaşanabildiği, yaşanma potansiyelinin olduğu bir etkileşim örüntüsünden söz ediliyor demektir.

Burada bir hususa daha işaret etmek gerekebilir. Daha çok dış etkenler üzerinde duran sosyal bilimciler, psikoloji ve sosyal psikoloji kadar varlık felsefesi ile de aralarına adeta bir mesafe koymuş gibidirler. Oysa insanın psikolojisi ve doğası anlaşıldıkça, sosyal bilimlerde bazı düğümler kolay biçimde çözülecektir. Psikoloji ve sosyal psikolojinin bugün sunduğu bilgi birikimi ontolojik (varlığa ilişkin) nitelikteki sorulara da ışık tutabilir. Bu noktada insanın ve toplumun ne’liğine dair bilgilere konulan mesafe, eski bilim paradigmasının gölgesi ile açıklanabilir. Bugün, sönmüş bir yıldızın ışığının hala dünyaya ulaşıyor olması gibi, temel kabulleri/sayıltıları yanlışlanmış olan pozitivist paradigmanın süregelen bir etkisi söz konusudur. Bu etki silindikçe sosyal dünyanın bilgisi daha da derinleşecektir.

1.3. TANIMLAR

Aile Terapisi: Ailede ya da aile bireylerinin her hangi birisinde yaşanan psikolojik sıkıntısının bireysel tedaviden ziyade tüm aileyi terapiye alarak çözme yönteminin adıdır. Bu tedavi aile içindeki gözlenen dinamikleri analiz etmeyi ve yorumlamayı temel alır.

Aile Ücreti: On dokuzuncu yüzyılın başında ücretlerin iyileştirilmesini talep eden erkek işçilerin hedef aldıkları ölçüyü tanımlamaktadır. Bu ölçüye göre alınacak ücret aile bireylerinin geçimini sağlamaya yetmelidir.

Aile: Kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanların oluşturduğu, mahrem ilişkilerle örülmüş en küçük ve temel etkileşim ağıdır.

Aile Tipleri:

- 1. Çekirdek Aile:** Literatürde yaygın tanımı anne baba ve evlenmemiş çocuk/lardan oluşan aile olarak geçen çekirdek aile iki kişilik çekirdek aile/karı-koca ailesi ve tam çekirdek aile gibi alt kategorilere ayrılmıştır. Saha araştırmalarından elde edilen bulgular literatürdeki yaygın tanımın çeşitlendirilmesini gerekli kılmıştır.
  - *İki Kişilik Çekirdek Aile:* Sadece karı-kocadan oluşan ve içinde çocukların bulunmadığı aile tipi.
  - *Tam Çekirdek Aile:* Karı-koca ve evlenmemiş çocuk(lar)dan oluşan aile tipi.
- 2. Geniş Aile:** Tek bir hanede birden çok kuşağın ve/veya evli çiftin bir arada yaşadığı bir aile sistemidir. Birden çok çekirdek ailenin aynı ortamda yaşaması söz konusudur. Bu türdeki aileler büyük anne ve babaları, ebeveynleri ve torunları kapsayacak şekilde dikey yatay dağılım içerebileceği gibi; evli erkek ve kız kardeşleri kapsayacak şekilde yatay bir dağılım içerebilir.
  - *Ataerkil Geniş Aile:* Evli bir hane halkı reisinin yanı sıra evli çocuklarının veya evli kardeşlerin (kayınbirader, baldız dahil) aynı hanede yaşadığı aile tipi.
  - *Geçici Geniş Aile:* Evli hane halkı reisinin ve eşinin birarada olduğu, buna ek olarak kendisinin veya eşinin anne ve/veya babalarının, yahut evli olmayan diğer akrabalarının aynı hanede yaşadığı aile tipi.
- 3. Dağılmış Aile:** Hane reisinin eşinin olmadığı veya hanede bulunmadığı veya aile üyesi olmayan hanehalkı üyelerinin birarada bulunduğu aile tipi.
  - *Tek Kişilik Hane:* Kendi içinde tanımlı bir kavram olan tek kişilik dul veya hiç evlenmemiş kişinin tek başına yaşadığı hanedir.
  - *Tek Ebeveynli Aile:* Hane reisi konumunda sadece bir ebeveyn ve çocuklarının birarada yaşadıkları aile tipidir. Literatürde eksik çekirdek aile olarak da isimlendirilmektedir.
  - *Eksik Geniş Aile:* Hane reisinin evli olmadığı, ancak aralarında dikey, yatay veya çapraz akrabalık ilişkileri olan bireylerden kurulu aile. Kardeş, yeğen, torun, kuzen ile beraber yaşanması halinde çeşitli bileşimlerden oluşan eksik geniş aile ortaya

çıkar. Bazen 3 kuşak aile üyesi bile birarada bulunabilmektedir, ancak hane reisinin eşi bulunmamaktadır.

- *Akraba Olmayan Hane Halkı:* Aralarında akrabalık bağı bulunmayan genç yaş gruplarındaki öğrencilerin ve/veya işarkadaşlarının belirli bir süre için bir arada oturmaları ile oluşan hanehalkı. Bekar evleri de denilmektedir.

Akrabalık: Aynı kan bağından gelen ya da evlilik bağı ile oluşan yakınlığa akrabalık denir. En temelde anne, baba, çocuk, kardeş, büyük baba, büyük anne, amca, dayı, hala, teyze ve dayı ile başlayan ve çevreye doğru gittikçe genişleyen yakınlık sistemidir.

Anasoy: Soyun anne yani kadın tarafından devam ettiği soy türüdür.

Akraba Olmayan Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunmayan genç yaş gruplarındaki öğrencilerin ve/veya işarkadaşlarının belirli bir süre için bir arada oturmaları ile oluşan hanehalkı. Bekar evleri de denilmektedir.

Babasoy: Soyun baba yani erkek tarafından devam ettiği soy türüdür.

Bekar Evi : Bkz. Akraba olmayan hanehalkı.

Birey: Hanehalkı üyesi olan ve hanede yaşayan, anket uygulaması sırasında hanede bulunan 18 yaşından büyük kişidir.

Boşanma: Hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin yine resmi yasalar nezdinde ortadan kalkması durumudur. Boşanmanın koşulları ve türüleri toplumlardan toplumlara farklılık gösterebilmektedir. Fakat modern dönemde boşanma çoğunlukla hukuki olarak evliliğin sona erdirilmesi durumunu ifade etmektedir.

Boşanma Oranı: Farklı nüfuslardaki karşılaştırmalı boşanma eğilimiyle ilgili veri sunması tasarlanmış olan bir ölçüdür. Boşanma oranı boşanan insanların sayısının belli bir yılda gerçekleşen evlilik sayısına bölünmesi ile bulunur. Yani belirli bir yılda yaşanan boşanmaların o yıldaki evliliğe oranıdır.

Çekirdek Aileler Konfederasyonu: Yalıtılmış çekirdek aileden farklı olarak eşitlikçi temelde birbirlerine sıkıca bağlı ve destek olan aynı hanede oturmayan, hatta aynı coğrafi mekanı paylaşmayan, nihai değer olarak aile bağlarını gözeten ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan çekirdek aileler dizisi. Eugene Litwak tarafından literatüre kazandırılan bu kavram, “değişikliğe uğramış geniş aile” olarak da adlandırılmaktadır.

Çift Taraflı Soy: Soyun hem anne, hem de baba tarafından devam ettiği soy türüdür. Genellikle modern aile tiplerinde gözlemlenmektedir.

Değişikliğe Uğramış Geniş Aile: Eşitlikçi temelde birbirine sıkıca bağlı çekirdek aileler dizisinden oluşur. Klasik geniş aileden farklı olarak hane ya da coğrafi mekan paylaşımı ve hiyerarşik otorite yapısı olmamasına rağmen nihai değer olarak geniş aile bağları kuvvetle vurgulanır. Eugene Litwak tarafından literatüre kazandırılan bu kavram, “çekirdek aileler konfederasyonu” olarak da adlandırılmaktadır.

Dizgisel monogami: İlişkilerin biterek başka partnerlerle yeniden başladığı çok eşlilik durumudur.

Evde Çalışma: Büyük ya da küçük firmaların genellikle parça başı verdiği işlerin aile fertlerinin ev ortamında yapılmasıdır. Çocukların ev ödevlerini yapmaları ya da evde aile fertlerinin tüketmesi için ev içinde üretilen mal ve hizmetlerle karıştırılmamalıdır.

Evlilik Normları: Bir evliliğin hangi şartlarda ve biçimlerde meydana geleceğini belirleyen kurallar bütünüdür. Toplumun evliliğin olabilmesi için uygun gördüğü toplumsal koşulları niteler.

Evlilik: Yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişki türü olarak kabul edilir. Toplumsal açıdan kabul görmüş ve soy devamına dayanan ilişki biçimidir.

Geleneksel Aile: Geleneksel toplumlarda var olan aile türüdür. Bu aile genellikle geniş aile özelliklerini taşır var ataerkil bir yapıdadır. Çoğunlukla modern dönem öncesinde var olan aile yapısını nitelendirir.

Güven Düzeyi: Örneklemede karar verirken öngörülen hata oranının 1 değerinden çıkartılması ile elde edilen, 1- olarak gösterilip % cinsinde ifade edilen anlamlılık düzeyidir (confidence level).

Güven Aralığı: Örneklemede evren parametreleri için tahmin edilen değerlerin alt ve üst sınır değerleri arasındaki aralık olup tolerans yada hoş görü sınırları olarak da bilinmektedir (confidence interval).

Hane Dinamiği: Bir hanede meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerle birlikte ilişki biçimlerinde yaşanan dönüşümleri nitelendirilmede kullanılan bir kavramdır.

Hane reisi: Hanedeki otoriteyi nitelendirmek için kullanılan bir kavramdır. Genellikle

hanedeki baba ya da koca rolünü üstlenen erkekleri ifade eder. Fakat bu role uygun bir erkeğin bulunmaması durumunda haneye en çok para getiren kişi hane reisi olarak nitelendirilir.

Hane/Hanehalkı: Aynı evde ya da yaşama mekanında oturan, hep birlikte düzenli olarak yemek yiyen, gelirlerini paylaşan bir grubu nitelendirilmede kullanılan kavramdır. Bu kavramın kapsamı zaman zaman birbirleriyle biyolojik bağı bulunmayan fakat aynı mekanda yaşamak durumunda olan insanları da içine almaktadır.

Hanehalkı Büyüklüğü: Hanehalkını oluşturan kişi sayısının toplamıdır.

IBBS1: NUTS1 olarak da bilinen 12 coğrafi bölge bazında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflanması Düzey 1 dir.

IBBS2: NUTS2 olarak da bilinen 26 alt coğrafi bölge bazında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflanması Düzey 2 dir.

IBBS3: NUTS3 olarak da bilinen 81 il bazında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflanması Düzey 3 dür.

Kaba Boşanma Oranı: Belirli bir yılda boşanan kişilerin sayısının o yılki ortalama nüfusa bölünmesi ile ortaya çıkan sonuçtur. Belirli bir yılda boşananların nüfusa oranıdır.

Kentsel Alan: Nüfusu 20.000 'den fazla olan yerleşim yerleridir.

Kırsal Alan: Nüfusu 20.000 'den az olan yerleşim yerleridir.

Kök Aile: Kullanım hakkının ve küçük mülklerin kuşaktan kuşağa miras bırakıldığı ataerkil aileden daha esnek bir yapıda olan ve çoğunlukla Orta Avrupa, İspanya ve İskandinavya ülkelerinde görünen tipik aile yapısı olarak değerlendirilen aile türüdür.

Kuşak Çatışması: Birbirinin ardı sıra gelen iki kuşağın farklı sosyalleşme süreçleri sebebiyle yaşadığı çatışmayı ifade etmektedir. Genellikle iki kuşağın birbirini anlayamamasından kaynaklanan kuşak çatışması zihin dünyaları açısından iki kuşağın uzlaşmaması durumudur.

Kuşak: Bir toplumun yaklaşık olarak aynı zamanda doğan üyelerin oluşturduğu ortak yaş grubunu ifade etmede kullanılan bir kavramdır. Bir nesil ile ardından gelen nesil arasında geçen zamanı nitelendirilmede de kullanılmaktadır.

Matriarkal: Kadının toplumda hem aile-içi düzeyde hem de sosyo-kurumsal düzeyde (yönetim, üretim vb.) güçlü olması durumudur.

Matrilineal: Bireyin sosyal sistemde edindiği konumun kadının soyuna göre belirlenmesi durumudur. Başka bir deyişle soy ağacının oluşumunda kadının ailesinin baskın olduğu toplum türüdür.

Matrilokal: Yeni evli çiftlerin mekansal olarak gelinin ailesinin yanında yaşaması durumudur.

Modern Aile: Aydınlanma döneminde gerçekteşen sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan modern dönemde var olan aileleri nitelendirmede kullanılır. Genellikle otoritenin hem erkekte hem de kadında eşit bir şekilde bulunduğu çekirdek ailelerin ve otoritenin hem erkekte hem de kadında eşit bir şekilde bulunduğu ailelerin nitelendirildiği aile türüdür.

Monogami: İnsanların belli bir dönem boyunca bir kişiyle evli olmaları durumu monogami olarak adlandırılır. Günümüzde boşanma ve yeniden-evlenme oranlarını göz önüne alındığında, çok sayıda insanın birden fazla eşle evlendiği görölmektedir ancak bu çok eşlilik durumu kişinin aynı anda birçok kişiyle evlilik sürdürdüğü anlamına gelmemektedir.

Neolokal: Yeni evli çiftlerin ebeveynlerinin yanında kalmayarak ayrı bağımsız bir evde kalmaları durumudur.

Norm: Bir toplumda yapılmasına müsaade edilen ya da yapılması beklenen davranış biçimlerine verilen addır. Kurallardan ve düzenden farklı bir kavramdır. Kendi içinde kuralları vardır fakat daha çok toplumsal kabul ile ilgili bir kavramdır.

Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü: Hanehalkını oluşturan kişilerin ortalama sayısıdır. Yıl ortası tahmini nüfusun toplam hanehalkı sayısına bölünmesi ile elde edilir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü = (Toplam hanehalkı nüfusu) + (Toplam hanehalkı sayısı) şeklinde hesaplanır.

Öğrenci evleri: Bkz. Akraba olmayan hanehalkı.

Patriarkal: Toplumda erkeğin hem aile-içi düzeyde hem de sosyo-kurumsal düzeyde (yönetim, üretim vb.) güçlü olması durumudur.

Patrilineal: Bireyin sosyal sistemde edindiği konumun erkeğin soyuna göre belirlenmesi durumudur. Başka bir deyişle soy ağacının oluşumunda erkeğin ailesinin baskın olduğu toplum türüdür.

Patrilokal: Yeni evli çiftlerin mekansal olarak damadın ailesinin yanında yaşaması durumuna patrilokal denilmektedir.

Poligami: Monogamiden farklı olarak aynı anda birden çok eş sahibi olma durumu ifade eder. Tarihsel olarak bakıldığında poligami türü evlilik biçiminin daha yaygın olduğu görülmektedir.

Poligyny: Poligaminin bir türüdür. Erkeğin aynı anda birden çok kadınla evli olma durumudur.

Polyandry: Kadının aynı anda birden çok erkekle evli olma durumudur. Polyandry evlilik biçiminin yaygın olduğu toplumlarda, kadın aynı zamanda kocasının bütün kardeşleriyle de evli olabilir. Bu duruma kardeşli polyandry denilmektedir.

Referans Kişi: Hanehalkının sosyo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm bireylerin kişisel özellikleri hakkında doğru bilgiye sahip olan ve TAYA 2011 kapsamında hane görüşmesi uygulanan kişidir.

Soy Grupları: Ortak bir atadan gelen, soya dayalı akrabalık gruplarının genel adıdır.

Soy Karışımı: Sözlük anlamı ırkların birbirine karışımı anlamına gelen soy karışımı farklı ırklar arasındaki cinsel ilişkilere gönderme yapmaktadır.

Soydaşlık: Ortak bir atadan gelen soya dayalı akrabalık türüdür. Bu akrabalık türünde mutlak bir kan bağının olması zorunlu değildir. Biyolojik olabileceği gibi kurgusal da olabilir.

Soykütüğü: Bir akrabalık sistemi içinde kuşaklar arasındaki gerçek ya da kurgusal bağların her birinin dökümüdür.

Standart Sapma: Bir deneyde ya da olayda veri değerlerinin ortalama değerden ayrılışların kareleri toplamının serbestlik derecesine bölündükten sonra karekökünün alınması ile elde edilen, dağılımı bilinen en güçlü yayılma ölçüsüdür.

Toplumsallaşma: Kişinin gerek toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek gerekse toplumsal rolleri yerine getirerek toplum üyesi haline gelme sürecidir. Başka bir deyişle kişinin yetişme sürecinde toplumdan her türlü edinimini alması sürecidir. Bu açıdan toplumsallaşma kişinin doğumu ile başlar ve ölümüne kadar devam eder. Toplumsallaşmanın yaşandığı ilk yer aile ortamıdır.

1.4. AİLE İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI LİTERATÜR

1.4.1. Literatür İle İlgili Genel Değerlendirme

2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması ile aile olgusu hakkında yeni bilgiler üretebilmek ve üretilecek olan bilginin literatür içindeki yerini gösterebilmek amacıyla, çalışma kapsamında aile konusundaki literatür çok boyutlu olarak taranmıştır. Literatürle ilgili değerlendirmelere geçmeden önce, bu bölümde öncelikle araştırma-literatür bağıntısı üzerinde durulacak, ayrıca dolaysız ve dolaylı kaynakların işlevleri irdelenecektir.

i. Araştırmalarda Literatürün Önemi

Yöntemi, amacı ve türü ne olursa olsun bilgi üretmeye yönelik her çalışma ve ilgili alandaki bilgi birikimi (literatür) arasında iki nedenden dolayı sıkı bir organik bağ vardır ve bilginin öznelarası olma niteliği gereği bu bağın açıkça ortaya konulması gerekir.

İlk neden, bilgi birikiminin niteliğinden kaynaklanır. Bilgi bir birikim süreci içinde oluşur, bir anlamda bilgi üretimi süreklilik gösterir. Bu yüzden olgu dünyasından yeni bilgi üretmeye yönelik her çalışma kendinden önceki bilgi birikiminden faydalanmak zorundadır. Yapılan çalışmanın bilgi birikiminden ne ölçüde ve nasıl faydalandığının açıklanması gerekir. Bu, hem etik olarak hem de yeni bilginin eleştiriye açılabilmesi için yapılıdır.

İkinci neden ise yeni çalışmanın, kendinden önceki birikim içindeki konumunun gösterilmesi gereğidir. İlgili alandaki mevcut bilgi birikimi ne kadar net bir biçimde sergilenirse, yeni çalışmanın yapacağı/yaptığı katkı o kadar açıklık kazanmış olacaktır. Literatüre bir katkı sağlamak ve/veya yeni açılımlar için bir kaynak olmak hedefinde olan bir çalışma için, literatür çalışması büyük önem taşır. Zira bu tür hedefleri olan çalışma ile ortaya konulacak katkıların, mevcut literatür içinde kaynayıp gitmemesi için tek çıkar yol çalışmanın literatür içindeki konumunun açıkça sergilenmesidir. Böylece araştırmanın mevcut literatüre katkısının başkalarınca keşfedilmesi beklenilmeden, bu katkının araştırma ekibi tarafından gözler önüne serilmesi sağlanmış olacaktır.

Bilindiği üzere literatür tarama ve oluşturma, araştırma sürecinin sonuna kadar, giderek yoğunluğu ve şiddeti azalan bir biçimde devam eder. Hangi türde olursa olsun her çalışmada literatürün hacmi önemlidir; ama gereğinden az literatür kadar gereğinden çok literatürün de aynı olumsuz etkisi vardır.

Araştırmanın amacına göre de literatürün hacmi ve bileşimi değişebilir. Sahada olgu ile ilgili veri toplamaya ve olgunun tasvirine yönelik betimleyici araştırmalarda (descriptive

research) teoriye dayalı, yani teorik yaklaşımları kapsayan eserler pek fazla yer almaz. Saha araştırmaları önem kazanır. Zira herhangi bir teorinin hipotez ile sınındığı açıklayıcı araştırma (explanatory research) söz konusu değildir.

ii. Literatürde Doğrudan ve Dolaylı Kaynakların İşlevleri

Bilindiği üzere, araştırma tasarımı kurulurken ve nihai rapor yazılırken temel kaynakların yanı sıra doğrudan alıntılanmayacak olsa bile araştırma konusu ile ilgili kaynaklar çeşitlendirildikçe araştırma zenginlik ve derinlik kazanacaktır. Şüphesiz araştırma konusu ile aralarında herhangi bir bağlantı kurulamayacak nitelikteki eserler literatür çalışmasının dışında tutulurken, literatürü daraltmadan yeni çağrışımlar uyandıracak eserlere de yer verilmesi gerekir. Bu nedenle literatürde doğrudan faydalanılacak kaynakların yanısıra, dolaylı etkisi olacak fikir açıcı nitelikteki kaynaklara da yer verilmelidir. Ancak araştırma konusu ile dolaylı ilgisi olan kaynaklara literatürde yer verilirken, bu kaynakların açık ve gizli işlevlerinin araştırmayı yapanlar kadar değerlendirenler tarafından da bilinmesi beklenir. Zira bu işlevler göz önüne alınmaksızın literatürün çoğaltılması, çalışmanın önünün tıkanmasına neden olacaktır.

iii. Dolaysız Kaynakların Literatürdeki İşlevleri

Dolaysız kaynaklar bir anlamda yapılan çalışmanın fonu gibidir; yeni bilgi üretmeye yönelik her çalışma kendinden önceki bilgi birikiminden faydalanmak zorundadır. Yapılan çalışmanın literatürdeki yeri, konumu bu dolaysız kaynaklar sayesinde ortaya serilir. Dolaysız kaynaklar yeni araştırmaya hem bilgi zemini sağlamak, hem de muhtemel yeni katkının literatürdeki yerini göstermek gibi iki temel işleve sahiptir.

Bu yüzden araştırma konusu ile doğrudan ilgisi olan kaynaklar bir çalışmanın gerek ve yeter şartlarından biridir. Dolaylı kaynakların işlevleri ise daha farklıdır.

iv. Dolaylı Kaynakların Literatürdeki İşlevleri

Dolaylı kaynakların iki önemli açık işlevi vardır. Birincisi, araştırma konusu ile ilgili olarak fikir açıcı olma işlevidir. Bu kaynaklar doğrudan betimleyici veya açıklayıcı bilgi sunmaz; ancak yeni düşüncelerin oluşmasına yardımcı olabilir. Bazen bu durum samanlıktaki iğne arayama dönüşebilir. Araştırmacı kendi konusu ile doğrudan ilgili olmayan bu kaynaklardaki bilgilerden bazen çok az yararlanabildiği gibi, bazen de herhangi bir fayda sağlayamayabilir.

İkinci açık işlev ise rapor yazımı aşamasında kendini gösterir. Bu kaynaklar diğer araştırmacıları ve okuyucuyu araştırma konusu ile dolaylı ilgisi bulunan kaynaklardan haberdar etmek amacı

ile kullanılır. Bu yüzden çalışmada doğrudan kaynaklarda olduğu gibi alıntılar yapmaktan ziyade, bu kaynaklara göndermeler yapılır. Tam da bu noktada dolaylı kaynakların gizli işlevi devreye girer. Her gizli işlev gibi pek de dile getirilmez ama aslında dolaylı kaynakları göstermekle, araştırmacı bu konudaki literatür hakimiyetini sergilemiş olur.

Ancak açık veya gizli olsun bütün işlevlerine rağmen bir araştırmada dolaylı kaynaklar kullanılırken çok dikkatli olunması gerekir. Öncelikle çok mecbur kalınmadıkça alıntı yapılmamalı, zikretmekle yetinilmelidir; aksi takdirde araştırmacı kendi araştırmasının verilerini boğacak bir malumat yığılmış olur. Bu durum hem araştırmacının, hem de okuyucunun işini zorlaştıracaktır. Kendi işini zorlaştıracaktır; zira araştırma raporunda, deyim yerinde ise, otobandan sık sık yan yollara sapmış olacak ve tekrar anayola çıkıncaya kadar konu dağılacaktır. Okuyucunun işini zorlaştıracaktır: zira konu bütünlüğü ve fikir akışı sık sık sekteye uğradığı için okurun yazıyı takip etmesinde sıkıntı çıkacaktır. Oysa biliyoruz ki, hangi tür olursa olsun iyi yazı okurun işini kolaylaştıran yazıdır.

Söz konusu riskler, dolaylı kaynakların görece değersiz olduğu anlamını vermez. Araştırma konusu ve amacına göre bir kaynak, bir çalışma için temel nitelikte iken bir başka çalışma için dolaylı kaynak olacaktır.

Literatür taranıp seçilirken araştırma konusu ile doğrudan bağlantısı olanlar şüphesiz öncelik kazanır. Araştırma konusu ile doğrudan ilgisi olan ve araştırma amacına uygun olan kaynaklar belirlenmeye çalışılır. Bu seçim, ilk elde yararlanılması düşünülen kaynakların dışında kalanların değersiz olduğu anlamına gelmez. Sadece çalışma konusuna ve amacına göre bir kaynağın, literatür bakımından önceliği değişir.

1.4.2. Literatür Tarama Matrisi

TAYA projesinde, araştırma enstrümanlarının (sorukağıdı, görüşmecı el kitabı, temel takip formu gibi) geliştirilmesi ve

- sahaya inerken tüm denvarım,
- saha bulgularını yorumlarken tümevarım yaklaşımlarında bilgi sağlamak için literatür konusunda ayrıntılı ve sistematik bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Taramayı disipline edebilmek için, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi zaman ve coğrafi alan olarak iki boyutlu bir matris esas alınmıştır. Böylece hem tarihsel olarak, hem de coğrafi olarak kapsamlı bir araştırma yapmak mümkün olmuştur. Şüphesiz hem coğrafi, hem tarihsel olarak günümüze yakın dönemler ve ülkemize yakın toplumlardan orantısız olarak daha

fazla kaynağa yer verilmiştir. Bu tarama sırasında metod veya materyal içerikli kaynakların listeye alınmasına özen gösterilmiştir. Bu sınıflamanın kavramsal yapısını şöyle ifade etmek mümkündür:

- Zaman Serisi Olarak:
  1. Tekrarlanan (seri) çalışmalar
  2. Tek kez yapılan çalışmalar
- Metodolojik Çalışmalar
  1. Metodolojik içerikli çalışmalar
  2. Bilgi ve yorum içerikli çalışmalar

Bu tarama sırasında 449 yayın incelememize dahil edilmiştir. Bu yayınlara dayalı olarak yapılan yorumlar:

- a) genel sentez;
- b) önemli bulunan bazı yayınların özetleri;
- c) önemli bulunan tüm yayınların dönem ve coğrafi alan olarak sınıflandırılması şeklinde verilmektedir.

Tablo 3: Tarama Sonucu Zaman ve Mekan Bazında İncelemeye Alınan Eserlerin Sınıflandırılması

Dönem	Türkiye	Avrupa	A.B.D.	Diğer	Toplam
Osmanlı Dönemi (1920 Öncesi)	20	14	8	5	47
1920 – 1980 Dönemi	20	14	18	8	60
1980'den Günümüze	170	39	115	18	342
Toplam	209	67	141	31	449

Yukarıdaki matrise göre sınıflandırılmış dönemler için genel yorumlar sunumuna öncelikle birinci sütun kapsamında, Türkiye’de aile çalışmalarının kuşbakışı bir özetini vermekle başlanmaktadır.

i. Türk Sosyoloji Tarihinde Aile

Türk sosyoloji tarihinde aile ile ilgili teorik ve ampirik çalışmalara, hemen hemen sosyolojinin

August Comte ile tanımlanması yıllarında Ahmet Cevdet Paşa (1823-1895) ve Ahmet Rıza Bey'in (1858-1930) eserlerinde rastlanılmaktadır. Bu dönemlerde aile, günümüzdekinden pek de farklı olmayarak, yeni doğan fertlerin sosyalizasyonu, ahlak, karakter istikrarı ve sosyal solideritenin (dayanışma, tesanüd) kurumsallaşmış bir ögesi olarak incelenmiştir. Bu ilk yaklaşımları takiben Said Halim Paşa (1864-1921) aile kurumuna kültür ve tesanüd (soliderite) kavramları ile bakarken Bedii Nuri (1876-1913) bilinen ilk alan araştırmasında aile içi örf ve adetleri Arnavutluk örneğinde çalışmıştır. Bu çalışma, hemzaman Avrupalı sosyologların çalışmaları kadar dikkatli ve özgündür. İmparatorlukta, iki ayrı iklimde yaşayan (Arnavut ve Arap Aşiretleri) aileler hakkında karşılaştırmalı sonuçlar vermektedir.

Bu döneme, Ziya Gökalp (1876-1924) Durkheim'den mülhem ulusal bütüncülük kavramı içerisinde aileye işlevsel bakış açısıyla bakmıştır. Akrabalığın "kinship" kavramı ile aile fonksiyonları içerisinde değerlendirilmesi, ulusal milliyetçilik ve uzantısı olan "Turancılık" yaklaşımları içerisinde görülebilmektedir. Miras ve ilgili demokratik mekanizmalar, aile yapısı içerisinde önemli belirleyiciler olmaktadır. Bu çerçevede Yusuf Akçura (1876-1935) aile ve akrabalık ilişkilerini, bir bakıma aile yapısını Geoge Simmel'in "form" anlayışı içinde düşünmektedir.

Gökalp dönemi sırasında ve sonrasında, Prens Sabahattin ile (1879-1948) aile konusu Frederick Le Play tarzı ampirik yaklaşımlara konu olmuş ve aile analizlerinde, cemaat toplumundan cemiyet toplumuna geçiş ön planda ele alınmıştır. Bu yaklaşım Mehet Ali Şevki (1882-1963) ile deneysel sosyoloji ağırlıklı olarak sürmüştü ve aile tiplerinin "Anne, Baba ve Çocuklar" formunun çok dışında olabileceği gözlemleri analizlerde kilit noktaya oturmuştur. Bu durumun, Carle Clark Zimmerman'ın (1897-1983) ülkemizde bulunduğu, İstanbul Üniversitesi'ndeki üç yıllık kırsal kalkınma incelemelerinde de sürdüğü görülmektedir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına girilirken, Türkiye'de aile konusu kültür ve kültürel değişme bağlamında incelenmeğe başlanmıştır. Mümtaz Turhan (1908-1968) kültür konusunu aile içerisinde, "kültürde değişen ve değişmeğe mukavemet eden unsurlar" betimlemesiyle, ailenin kültürel yapısı ile ilişkilendirmektedir. Kültür Değişmeleri (1951) isimli kitabında ailenin kültüre, kültürün aileye etkilerini ele almaktadır. Niyazi Berkes (1908-1988) American Journal of Sociology dergisinde yayınlanan "Sociology in Turkey" başlıklı yazısında benzer ifadelerle yer vermektedir.

Ailenin göstermekte olduğu yapısal transformasyon ve kentleşme ilişkisi Nurettin Topçu'nun (1909-1975) yazılarında ele alınmaktadır. Bu transformasyonda özellikle aile içerisinde karar yapısının değişmesi ve kentleşmenin aile içerisinde baba hakimiyetini geriletmediği anlatılmaktadır. Bu bağlamda, kentleşme, sanayileşme ve ailenin transformasyonu Behice Boran (1910-1987) tarafından da incelenmiştir. Boran, Le Play ve Prens Sabahattin

yaklaşımları çerçevesinde Toplumsal Yapı Araştırmaları yürütmüş; sosyal değişme ya da toplumsal evrim içerisinde, aile kompozisyonunda tanımların daralmasını ve üretim tüketim fonksiyonlarının değişmesini ele almıştır.

Kırdan kente göç ve sanayileşme karşısında ailenin durumu ile köy bazlı çalışmalar İbrahim Yasa'nın (1911-1993) Hasanoğlu ve diğer araştırmalarında incelenmektedir. Yasa'nın çalışmaları kır-kent göçü yanında, yurt dışı (Almanya) göçerini de kapsamına almaktadır. Çekirdek aile yanında, modern aile, çağdaş aile, evlilik ailesi, akrabalık ailesi, Almancı aile, gibi tanımlamaların bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Cemil Meriç'in (1916-1987) aile ile ilgili düşüncelerinin, İbn Haldun'un öğretileri kapsamında olduğu söylenebilir. Kendi dönemi ve öncesi için Türkiye'de eleştirel sosyolojinin olmadığını, dolayısı ile ailenin çağdaş yapı ve doğasal-işsel olarak değerlendirilemediği tezlerini Meriç'in sosyoloji anlayışında görmek mümkündür. 1950'lerde görülen bu yaklaşımların yanında, Hamide Topçuoğlu'nun (1918-2009) kadınların nakit kazanca yönelik iş dünyasındaki yeri ve aile bütçeleri içerisindeki rolleri gibi çalışmaları da söz konusudur.

Cavit Orhan Tütengil (1921-1979) aile konusunda doğrudan eserler vermemekle birlikte, sosyal yapıya yönelik araştırma metodları konusunda yayınlar yapmış ve dönemdeki araştırmalara zamanın bilgi birikimi çerçevesinde metodolojik katkılarda bulunmuştur. Bir diğer dolaylı katkıyı da Nermin Abadan Unat'ın (1921-) kadın ve göç araştırmalarında değindiği aile yapısında görmek mümkündür. Yurt içi göçler ve kentleşme Mübeccel Belik Kıray'ın (1923-2007) Ereğli, Erdemli gibi araştırmalarında, kadın ve toplumsal değişme yorumlarında göçmen işçilerin aileleri, annelerin yeni rolleri gibi aile yapısını doğrudan ilgilendiren konulara da eğilmesini sağlamıştır. Sosyal bünye kavramına odaklanan Nihat Nirun (1925-2007) ailede güvenlik duygusu ile aile ve kültür konularını incelemiştir. Şerif Mardin (1927-) aile konularına Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde din ve toplumsal değişim kapsamında değinmiştir.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) verileri ve bir dizi gecekondü araştırmaları (İzmir, Güveren, Çiçin Bağları, Topraklık vb.) Turhan Yörükkan (1927-) tarafından konut ve konut nitelikleri bağlamında incelenmiştir. Altan Eserperk (1935-) Kocaeli ve Erzurum'un köylerinde yürüttüğü araştırmalarda evlilik türleri ve sosyal değişim bazında norm çatışmalarını incelemiştir. Barlas Tolun (1943-) kalkınma endeksleri bulgularının ışığı altında aile ve kentleşme konularını ele almıştır. Birsen Gökçe (1936-) aile ve aile tipleri üzerinde çalışmalarını göç ve gecekondulaşma bağlamında ve savunmasızlık kavramı altında incelemiştir. Emre Kongar (1941-) aile yapısı ve sanayileşme arasındaki ilişkiyi ve çekirdek aileye dönüşümünü İzmir ve çevresinde incelemiştir. Bu dönemlerde Eyüp Kemerlioğlu (1939-1999) köy aile yapısında değişimleri globalleşme ve rol tanımları açısından ele

almıştır. Yine aynı dönemlerde Muzaffer Sencer (1940-1995) Türkiye’de çocuk ve aile çalışmalarıyla feodalizm ve savunmasızlık kavramlarını incelemektedir. Aykut Toros (1942-) aile araştırmalarına metodolojik katkı çalışmaları yanında adolesan çağda aile kurma konusunu, Diyarbakır yöresinde yaptığı çalışmalarla da tarımsal yapı ve aile içinde üretim, tüketim boyutlarındaki değişimi incelemiştir. Bahattin Akşit (1946-) kırsal dönüşüm ve köy araştırmaları ile devlet, toplum ve aile türleri arasındaki ilişkileri ele almıştır.

Ferhunde Özbay (1944-) ailede eğitim ve kadın üretkenliği üzerinde çalışmıştır. Nilgün Çelebi (1950-) aile konusunda kadın ve işyeri ilişkileri konusunu incelemiştir. Aile konusunda antropolojik çalışmalara Nur Vergin (1941-) ve Mahmut Tezcan’da (1940-) rastlanılmaktadır.

Türk sosyoloji tarihinde aile konusunda yapmış olduğumuz taramanın bu kısa sunumu, aile konusunun, çoğunlukla birincil gözlem konusu olarak incelenmediğini, kentleşme, sanayileşme, kadın gibi konularda dolaylı olarak ele alındığı izlenimini vermektedir. Bunun istisnaları Nusret H. Fişek tarafından Sağlık Bakanlığı Hıfzısıhha Okulu’nda 1963 yılında başlatılan sonra Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, tarafından her beş yılda bir Türkiye çapında tekrarlanan nüfus ve yapısı ile ilgili çalışmalarda görülmektedir. Bu araştırmalarda aile yapısının en temel verisi olan hane bireylerinin birbirleri ile akrabalık/hısımlık durumları her ferde tek tek sorulmuştur. Böylece aile yapısı/türünü betimlemek mümkün olmuştur. Bu araştırma dizini içerisinde 1968 yılı çalışmasının özel bir yeri vardır. Dr.Serim Timur tarafından bu araştırmanın verileri kullanılarak tüm Türkiye toplumuna genellenebilir “aile yapısı” çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın verileri ile yapılan analizlerle Türkiye’de güncel ve tarihsel olarak “geniş ailenin” hakim aile türü olduğu yolundaki inanışların ve kabullerin bir mitoloji olduğu görülmüştür. Sonraki araştırmalar da bu bulguyu teyit etmiştir.

Ayrıca, içerik olarak, aşağıda sunulan tabloda görüldüğü gibi tarihsel ve toplumsal matriste, konu ile ilgili bilgi birikiminin özet yapısı metin haline dönüştürülerek anlatılmaktadır.

ii. Aile Araştırmalarında Temel Konular ve Değişen Temalar

Aile kavramı, sosyoloji başta olmak üzere, antropoloji, siyaset ve tarih gibi sosyal bilimlerin pek çok dalında, yapısı, işleyişi ve yüzyıllar boyunca gösterdiği değişim bağlamında, toplumsal kurumlar arasında önemli bir yer tutmakta ve disiplinlerarası bir çalışma alanı teşkil etmektedir. Toplumsal yaşamın ve gündelik hayatın önemli bir parçası olması sebebiyle, hem makro sosyoloji, hem mikro sosyolojinin alanına giren aile kurumu, ülkemizde ve dünyada farklı perspektiflerden değerlendirilen önemli bir çalışma alanıdır.

Yüzyılın başında, geleneksel aile yapısı, ailenin kurulma süreci ve aile içi ilişkiler, bu alandaki çalışmalara temel araştırma konusu teşkil etmekteydi. 18.yy. boyunca geçirilen iki dünya savaşının ardından çift kutuplu dünyada, siyasi ve ekonomik gerilim, bahsedilen temaları değiştirmiş, kriz ve bunalımın kaçınılmaz olarak etkilediği aile kurumunun değişmekte olan yapısı üzerine yoğunlaşmıştır. 19. yy.'ın ortalarına gelindiğinde ise, aile planlaması, kadının aile içindeki bağımlı aktör olma konumunun iyileştirilmesi gibi temalar, aile çalışmalarını, sosyal planlama ve kalkınma alanının içine entegre etmiştir. Bu anlamda, kamusal alan ve özel alan ayrımı ekseninde kadın-erkek/karı-koca/anne-baba konum ve ilişkileri, toplumsal iş bölümü düzlemine taşınmıştır. Dolayısıyla, özellikle Batı dünyasında imparatorluklar döneminde görülen aile ve evlilik türleri, yerini ekonomik kaygılardan bağımsız, daha konsantre ve görece küçük aile yapılanmalarına bırakmıştır. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise, özellikle 1980'li yıllardan itibaren görünürlüğü artan yepyeni bir döneme girilmiştir. Sanayi Sonrası Toplum, Post-Endüstriyel Çağ, İleri Kapitalizm, neo-liberal politikalar ile düşün sistemlerini etkileyen postmodernite kavramlarıyla betimlenen bu yeni dönem elbette aile çalışmalarının da odağını değiştirmiştir. Günümüze değin devam eden, sıkışmalar, dönüşümler ve yeniden tanımlamalarla vücuda gelen, ve ancak "post-" ve "neo-" ön ekleriyle anlamlandırılan dönemin aile çalışmalarına yaklaşımı, toplumsal dönüşüm ve kimlik ekseninde şekillenmektedir.

Tablo 4: Araştırma Konuları ve Temalar

	Türkiye	Avrupa	A.B.D.
Osmanlı Dönemi (1920 Öncesi)	-Osmanlı toplumunda Hanehalkı ve Aile Yapısı Araştırmaları -Kadının toplumdaki yeri -Geleneksel Türk aile yapısının özellikleri/gündelik yaşam	Feodal Dönemde Aile Yapısı Toplumsal sınıflar, evlilik ve aile Aile kurma yolunda adımlar, Flört, evlilik	-Devrimler Çağı öncesi aile kurumu -Ekonomi ve aile: geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına
1920-1980 Dönemi	-Cumhuriyet Dönemi Aile Yapısının oluşumu, nitelikleri ve günlük hayat -Aile Türleri-Çekirdek Ailenin Geniş aile türünün yerini almaya başlaması -Aile Planlaması	-Kadının aile ve toplum içindeki ikincil konumu -Sanayi Devrimi'nin aile yapısı üzerindeki etkileri -Evlilik türleri -Aile Planlaması	-Devlet, Kanun ve aile -Kadının aile kurumu içindeki yeri -Aile planlaması -Göç ve aile
1980'den Günümüze	-Aile içi iş bölümü -Aile içi şiddet -Doğurganlık, anne ve bebek ölümleri, korunma yöntemleri analizi -Kadın isdihdamı -İşgücü ve gelir dağılımı	-Yeni aile türleri: Tek ebeveynli aileler, Homoseksüel evlilikler, Birlikte yaşama -Aile içi şiddet Toplumsal cinsiyet ve aile Kamusal alan özel alan bağlamında aile	-Yeni aile türleri: -Tek ebeveynli aile, Homoseksüel evlilikler, Birlikte yaşama -Koruyucu aile -Aile içi şiddet -Değişen çocuk yetiştirme teknikleri -Aile hayatında bireysellik kavramının analizi -Postmodern kurumsallıklar ve kimlikler -Medya aile temsili

Ülkemizde aile çalışmalarına olan ilgi geçtiğimiz on yıllarda hız kazanmakla beraber, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren önemli eserler ortaya konulduğu görülmektedir. Elbette, bu çalışmaları, Osmanlı İmparatorluğu döneminden alınan mirastan bağımsız düşünmemek gerekir. Nitekim, Osmanlı toplumunda hanehalkı yapıları, aile hukuku, kadının aile içinde ve toplumdaki yeri, geleneksel Türk aile yapısının özellikleri ve gündelik yaşam örüntüleri, günümüz sosyal bilimcilerinin de çalışma alanları içinde yer almaktadır. Osmanlı Dönemi'ne ait aile çalışmaları, Türk toplumunda pederşahilik, çokeşlilik ve gelenekselci yapı gibi konulara ışık tutmakta, genel-geçer yargıları yeniden düzenleyici nitelik taşımaktadır. Cumhuriyet Dönemi ile beraber, aile çalışmalarında ele alınan temel konular, dünya çapındaki değişen temalara paralellik göstermektedir. Bu sebeple, geniş aile yapısından ziyade çekirdek aile yapısının yaygınlık göstermesi bağlamında aile yapısının değişimi en yaygın temalar arasında yer almaktadır. Bununla beraber, ailenin kurulması anlamında evlilik, özellikle 1950'li yıllardan itibaren de aile planlaması, öne çıkan temalar arasında yer almaktadır. 1980'lerden itibaren ise, dünya çapında vuku bulan majör yapısal değişimler ve toplumsal dönüşümler etkisini Türkiye'deki aile çalışmalarında da hissettirmiştir. Aile içi şiddet, önemli ve önüne geçilmesi gereken bir olgu olarak, kadın çalışmaları ile el ele ilerleyen önemli bir tema haline gelirken, yüzyılın ortasından itibaren önem kazanmaya başlayan aile planlaması hususu, anne ve bebek ölümleri, ilk evlenme yaşı, doğurganlık gibi sosyo-demografik unsurların da aile çalışmaları içinde yer alması gerektiğini ortaya koymuştur. Bununla beraber, göç olgusu, özellikle köyden kente gerçekleşen iç göç ve işsizlik sorununun aile üzerindeki etkileri de araştırma konuları arasındaki yerini almıştır.

Aile çalışmalarında ele alınan temel konulardaki değişim, Kıta Avrupa'sı ve A.B.D. başta olmak üzere, Batı dünyasındaki eserlerde de net olarak görülmektedir. 17.yy.'ın sonunda ve 18.yy.'ın başında, yaygın olarak babanın ev halkının başı olduğu, ekonomik motivasyonlarla ve yakın akrabalık birlikteliğiyle betimlenen geniş ailelerin geleneksel aile yapısı, çalışmalara temel tema teşkil etmekteydi. Yüzyılın başında ise imparatorlukların dağılma sürecinin ve 1. Dünya Savaşı'nın ardından, kıta Avrupa'sında, feodal dönemdeki aile yapısı ile cumhuriyetler döneminde oluşan, kolektivitinin yerini bireyselliğe bırakmaya başladığı toplumsal bağlam çerçevesinde aile çalışmaları temaları da değişim göstermiştir. Aynı dönemde ABD'de devlet, kanun ve aile teması, araştırma konuları arasındaki yerini almıştır. Bu döneme kadar, Batı dünyasında genel olarak, özellikle Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi düşünüldüğünde, Devrimler Çağı'nın aile kurumu üzerindeki etkileri de inceleme alanlarının başında gelmekteydi. 19.yy.'ın ortalarında, başta ekonomik nedenler olmak üzere, göç olgusu, araştırmacıların dikkatini çekmiş, dünya çapında gerçekleşen hareketlilik ekseninde ailelerin dağılması ve birleşmesi ve sosyal polikalar bağlamında incelenmeye başlamıştır. Kamusal alan ve özel alan ayrımının sosyolojik çalışmalarda ağırlığını hissettirmesi ise, aile araştırmalarında kadın çalışmalarını ön plana çıkarmıştır. Bu sebeple, kadının, toplum ve aile kurumu içinde,

yaygın deyişle, ikincil konumu, bu alandaki önemli bir tema olarak dikkatleri çekmiştir. Bununla beraber, yüzyılın ortasında, Avrupa ve ABD’de aile planlaması ve ülke çaplarında gerçekleştirilen demografik çalışmalar aile temasına, açıklayıcı ve özgün bir boyut katmıştır. Batı dünyasında, çekirdek aile kavramının sorgulanması ve yeniden değerlendirilmesi dönemin yaygın temaları arasında ağırlığını hissettirmeye devam etmiştir. Aile içi şiddet ise, özellikle geçtiğimiz on yıllarda üzerine eğilinilen aile çalışmaları temalarındandır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra ise Batı dünyası, postmodern ve postendüstriyel çağ olarak betimlenen dönemin, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alandaki yeni tanımlamaları etkisiyle, bireyselliğin ön planda olduğu yeni aile türlerini konu edinmiştir. Özellikle ABD’de homoseksüel evlilikler, ABD ve Avrupa’da evliliğin yerini birlikte yaşamaya bırakması, evlat edinme ve koruyucu aile kavramları, değişen aile içi ilişkiler kapsamında ele alınan konular arasında yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet ve aile yakın döneme kadar incelenmeye devam edilen bir tema olmuş; çocuğun aile içindeki yeri ve çocuk yetiştirme teknikleri de sorgulanmaya devam edilmiştir. Yakın döneme ait aile çalışmaları içindeki en yeni araştırma konularından biri ise, yazılı ve görsel basın-yayın araçları kapsamında, kimi zaman dördüncü kuvvet olarak da nitelenen medyanın aile üzerindeki etkisi ile medyadaki aile temsilleridir.

Geçtiğimiz yüzyıl boyunca değişim gösteren aile araştırmalarının temaları, bireyin yalnızca aile kurumu içinde değil, toplum içindeki konumlandırılması ile de yakından ilgilidir. Aile içi yapı, iş bölümü ve ilişkileri de yeniden tanımlayan kimlik, toplumsal dönüşüm ve yeni toplumsallıklar konuları, sosyoloji başta olmak üzere, sosyal bilimler alanında sancılı bir araştırma sahası olduğundan, özellikle postmodern ve post endüstriyel dönemin, esnek sınırları olan geçirgen ve melez yapısı içerisinde değerlendirilmelidir. Bu sebeple, aile araştırmalarını, farklı perspektiflerin ekseninde, bağlamsal olarak anlamlandırıp değerlendirmek yerinde olacaktır.

iii. Aile Konusunda Araştırma Serileri

Aile araştırmalarında, genellikle tek sefere mahsus gözlemler yapılmıştır. Ancak, 20. asrın ikinci yarısında başlamak üzere, karşılaştırmalı gözlemler ve analizler yapmak üzere hem farklı coğrafyaların (farklı toplumların) karşılaştırılması, hem de aynı coğrafyanın (aynı toplumun) zaman boyutunda nasıl değiştiğini çözümlmek üzere saha araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Diğer bilim dallarının birçoğuna kıyasla bir ayrıcalık sayılan bu hususa da kısa bir göz atmakta yarar vardır.

Bu araştırmaların öncüsü Frank Notestein tarafından fikri ve mali altyapısı oluşturulan ve Rockefeller Vakfı tarafından finanse edilen Growth of American Families adlı araştırmadır. Ronald Freedman, Pascal Kidder Whelpton ve Arthur A. Campbell tarafından yorumlanan araştırma The Scripps Foundation for Research in Population Problems, Miami University,

and The Survey Research Center, University of Michigan tarafından yürütülmüştür. Araştırma 1955 ve 1960 yıllarında tekrarlanmıştır. İçerik olarak aile içi sosyal, ekonomik ve doğurganlık ile ilişkileri araştıran sorular kullanılmıştır.

Growth of American Families çalışmasından ilham alınarak bu kez R.T. Ravenholt'un kurgulaması ile, USIAD ve UNFPA dünya çapında World Fertility Survey çalışmasına girilmiştir. Bu çalışmanın aile açısından önemi, 66 ülkede aile bireylerinin akrabalık ilişkilerini sorgulayarak aile yapısının belirlenmesine imkan vermesidir. Başka hiçbir çalışma dünya boyutunda bu denli aile yapısı verisi sağlamamaktadır. 1983 ile 1994 yılları arasında yürütülen bu çalışma bazı ülkelerde iki, bazılarında ise üç kez tekrarlanmıştır. Bu araştırma dizini İngiltere ve Hollanda merkezli olarak, Sir Mourice Kendal başkanlığında yürütülmüştür. Dünya çapında ülkeler arası karşılaştırılabilir sonuçlar üreten ortak araştırma araçları kullanılmıştır. Bu çalışma daha sonra MEASURE kuruluşu tarafından sürdürülmüş ve 90 ülkede 260 ı aşkın araştırma gerçekleştirilmiştir.

Aile konusunda bir başka ülkelerarası aile yapısını ilgilendiren araştırma dizini Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından 1990'lı yıllarda gerçekleştiren Family and Fertility Survey araştırmalarıdır. Bu araştırmaya 24 ülke katılmıştır. Bu araştırma dizini de çalışmaya katılan ülkeler hakkında kentsel, kırsal, bölgesel ve ulusal düzeyde aile yapısı hakkında veri sağlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen bu uluslararası girişimlerin ülkelerin aile çalışmalarına etkisi olmuş, Japonya ve Malezya gibi bir çok ülkede ulusal boyutlu aile araştırmaları iki kez veya daha fazla yapılmıştır.

iv. Literatür Taramasından Elde Edilen ve Araştırma Enstrümanlarının Oluşturulmasında Yararlanılan Genel Bulgular

Yukarıda zaman ve mekan boyutunda 12 hücreli bir matris olarak incelediğimiz çalışmalardan aile ve yapısı ile ilgili olarak mekan boyutundaki farklılıkları ve zaman boyutunda diğer ekonomik ve sosyal transformasyonlara eş düşen devinimleri, şu genellemelerle aktarmak mümkün görünmektedir.

Toplumların zaman ve mekan boyutunda aile yapısı tercihlerinde farklılıklar görülmektedir. Toplumsal olarak en yaygın görülen aile tipi, o toplum tarafından en çok benimsenen aile tipi olduğu kabul edilebilir. Aksi takdirde toplum onu değiştirecektir ve nitekim de sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak değiştirmektedir. Bu süreç, bir toplumda ideal olarak görülen aile tipinin, o toplumun ekonomik gelişmişlik seviyesi ile örtüşmesiyle sonlanmaktadır.

Aile türleri temelde ebeveynlik statüsüne gelmiş bireylerin, o aile içerisinde doğmuş, çocukluğunu geçirmiş veya çocukluğunu geçirdiği ailenin dışında başka, yeni bir ailede ebeveynlik yapmış olmaları üzerine iki temel moda ayrılmakta ve bu iki mod etrafında çeşitlemeler göstermektedir. Birinci mod daha çok akrabalık üzerine kurulmuştur. İkinci mod evlilik ve birinci kuşak doğumlar üzerine kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerde (toplumlarda), evlilik ve birinci kuşak doğumlarla oluşan aile biçimi yaygındır. Gelişmekte olan ülkelere (toplumlarda), ise akrabalık ilişkileri ile bir arada bulunan fertlerin oluşturduğu aile toplulukları yaygındır. Bu ikisi arasındaki temel fark kişinin ebeveynlik yaptığı ailenin, kişinin içine doğduğu, çocukluğunu yaşadığı aileden bağımsız olmasıdır.

Sanayileşmenin aile yapısı üzerine belirleyici etkileri olmaktadır. Sanayileşme aile yapısı üzerine etkilerini, ihtisaslaşma gereksinimi, eğitim, mekansal ve sosyal hareketlilik ve özellikle bireysellik yolu ile gerçekleştirmektedir .

Sanayileşme esas itibarıyla kaynakların dağıtımını yeniden düzenleyen bir oluşumdur. Bu yeni düzenlemede dağıtımdan alınacak payların kişisel becerilere göre rasyonel bir şekilde yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde istikrarlı bir durum söz konusu olamamakta ve yeni değişim/dönüşümler kaçınılmaz olmaktadır. Verimliliği ön plana alan ve ihtisasa yönelik bu yeni istihdam yapısı dünyasında, kişisel hareketlilik ve işe girme kararları, aileler tarafından değil, bizzat kişilerin kendileri tarafından alınmaktadır.

İhtisaslaşmanın artması ile aile, ihtisaslaşmanın daha az olduğu toplumlardaki işlevlerinden sıyrılmaktadır. Bu durumlarda toplum aileden, ailenin bireyleri üzerindeki teknik eğitim, istihdam, kredi kaynağı ve sosyal güvenlik gibi fonksiyonlarını devralmaktadır. Topluların ekonomik gelişmeleri ile, ailenin geleneksel işlevlerinden sıyrılması, onu, yeni toplumda daha ihtisaslaşmış bir kurum haline dönüştürmektedir. Aile, temel işlevi olan

- a) üretim (genç, yaşlı, çocuk, erkek, kadın, kimin ne üreteceğinin belirlenmesi);
- b) dağıtım (aile bireylerin ürettiği kaynaklarının kime nasıl dağıtılacağı)
- c) tüketim (genç, yaşlı, çocuk, erkek, kadın, kimin ne tüketeceğinin belirlenmesi) ve bütün bu süreçlerle ilgili değerlerin bireylere aktarılması ve normların geliştirilmesi konusunda, sanayileşmiş toplumlarda, daha ihtisaslaşmış bir kurum olarak işlev görmektedir.

Sosyal ve ekonomik ortam hangi yapıda olursa olsun, üreme ya da nüfusun idamesi konusu, esas olarak aile kurumundan beklenmektedir.

Toplum türü ne olursa olsun, bireylerin şahsi gelişmeleri ve ruhsal yakınlaşmaları, ailelerin temel sorumluluğundadır. Bu bulgudan hareketle, gelişmiş toplumlarda, evliliğin, aile fertlerinin bu ihtiyaçlarının karşılanmasında temel oluşum olduğu söylenebilir. Gelişmiş toplumlarda aile dışında bu mahremiyet ihtiyacını karşılayacak oluşumlar yoktur ya da sınırlıdır. Gelişmiş toplumlarda aile en temel ruhsal sığınma limanıdır.

Sanayileşme ile “evlilik yolu ile yeni bir ailenin kurulması” sürecinde, aile büyüklerinin engelleyici kararlarının etkisi azalmış ve kişilerin hareketliliğinin artması neticesinde, potansiyel eş adayları ile karşılaşma şansları artmıştır. Bu durum eş bulma olasılığını arttırarak, önce evlenme yaşını düşürmüştü, sonra da topluma hakim hale gelen bireyselcilik değerleri evlenme yaşını yükseltmiştir.

“Akrabalık bazlı” ailelerin bozulması, dağılması “evlilik bazlı” ailelerinki kadar kolay olmamaktadır. Evlilik bazlı ailelerinin bozulması boşanma ile daha kolay olmaktadır. Bunların yerine parçalanmış aileler oluşmaktadır. Kadınlar için toplumsal cinsiyette eşitlik fırsatlarının gelişmesi, doğurganlıkta ve buna bağlı olarak da aile büyüklüğünde bir azalmaya sebep olduğu görülmektedir.

Bütün bu bulguların değerlendirilmesinde ve faydalanılmasında ICPD nihai dokümanı (1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı) betimleyici çerçeve olarak ele alınabilir. Bu doküman, Birleşmiş Milletler’e üye tüm ülkelerin (164 ülke) teknik ve yönetici temsilcilerinin ortak görüşe ulaştığı global bir metindir. Aile çalışmaları ve araştırmaları için Dünya deneyimini aktaran bilgiler içermektedir.

1.4.3. Aile Araştırması Bibliyografya Çalışması Seçilmiş Eser İçerikleri

İncelenen eserlerin sentezi yukarıda yapılmıştır. Bu sentezin dayandığı eserlerin, zaman ve mekan matrisine göre sıralanması da aşağıda yapılmaktadır. Bunlar arasında sınıflanmış oldukları zaman ve dönem için örnek sayılabilecek eserlerden bir bölümünün içerikleri aşağıda sunulmaktadır.

i. Osmanlı Dönemi: Türkiye (1920 Öncesi)

*** Behar, Cem & Alan Duben. (1998). İstanbul Hâneleri. İstanbul: İletişim Yayınları.**

Cambridge University Press tarafından önce İngilizce olarak yayımlanan eser, Türkiye ve Ortadoğu’da aile ve nüfus üzerine sosyal antropoloji, tarihsel demografi ve sosyal tarihin yöntem ve yaklaşımlarını birleştiren ilk sistematik tarih çalışması olarak nitelendirilmektedir. 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet’e geçiş

döneminin karmaşası içinde, sosyal tarihin özel bir alanını ele alan bu çalışma, İstanbul'da evlilik, aile ve doğurganlık ilişkilerini incelemektedir. Alan Duben ve Cem Behar, sözkonusu dönem için yaptıkları evlilik, doğurganlık, hane oluşumu ve demografik davranış tahlilleri sonucunda, yaygın görüşlerin aksine, İstanbul'da yaşayan son dönem Osmanlı ailesinin ortalama olarak küçük olduğu, bu ailelerde çocuk sayısı temeline dayalı bir aile planlamasının geliştiği, bunun erkek ve kadınları geç evlenmeye yönelten bir hane oluşumu ile birleştiğinde başka bir Müslüman ve Ortadoğu şehrinde olmayan farklı bir modelin ortaya çıktığını vurgulamaktadırlar. Yazarlar, aynı şekilde İmparatorluğun son döneminde, sanılanın aksine, çekeşliliğin de epeyce düşük bir oranda görüldüğü sonucuna varırken, İstanbul'un bu yanılla da Türkiye'de ve İslam dünyasında, birçok toplumsal değışikliğe damgasını vuran bir şehir olduğunu ortaya koymaktadırlar.

* Ortaylı, İlber. (2000). Osmanlı Toplumunda Aile. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Ortaylı, "Osmanlı Toplumunda Aile" eserinde, antropolojinin ve sosyolojinin en temel konularından biri olarak tanımlanan ailenin kökeni, aile yapısı ve aile hukukuna ışık tutmaktadır. Eşlerin birbirine karşı sorumlulukları, aile hukuku, çocuğun yetiştirilmesi, devletin Müslüman ve gayrimüslim ailelere yaklaşımı, miras, çok eşlilik, ataerkillik, harem gibi konuların ilk elden kaynaklarla yorumlandığı eserde, öncelikle, ailenin toplumsal çerçevesi, çekirdek aile ve konumu, ailenin dini aidiyyet ortamı olarak "millet sistemi", ailenin fiziki ortamı olarak "mahalle" ele alınıp, toplumsal tabakaları itibariyle osmanlı ailesi; Osmanoğulları hanedanı, ulema aileleri, ulema efendilerinin kızları, gayrimüslim soylular ile ailenin hukuki temeline değinilmektedir. Mehrin İslâm hukukunda düzenleniş tarzı ile evlenme, evlilik dışı ilişkiler, ölüm, ailede miras, çekeşlilik, pederşahilik, din ve uyrukluk, ailenin günlük yaşamı, ailede çocuk ve çocuk eğitimi ile çocuğun aileden kopuşu kitabın ilk bölümünde incelenen konular arasında yer almaktadır. Toplumsal alanda kadın ve erkek, ailenin sağlığı ve Türk ailesi beslenme biçimlerinin de ele alındığı eserde, 19. yüzyıl aile yapısında dönüşüm ve 19. yüzyılda gelenek ile şeriat karşısında hukukun romanizasyonu ile modern aile özlemi bölümleriyle son 150 senedeki aile yapısının ve aile hukukunun evrimine ışık tutulmaktadır.

ii. 1920-1980: Türkiye

* Timur, Serim. (1972). Türkiye'de Aile Yapısı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-15, 234s.

Türkiye'de aile yapısını inceleyen en kapsamlı çalışmalardan biri olan eserde, Türkiye'de 4500 hane halkını kapsayan geniş bir örnekleme yürütülen saha çalışmasının verilerine dayanılarak, Türkiye'deki aile biçimleri ile bunların metropol (İstanbul, Ankara ve İzmir), kent, kasaba ve

köy ekseninde bölgesel farklılıklara göre dağılımı incelenmektedir. Aile yapısının toplumsal alt yapı ilişkilerine bağlı olduğu temel varsayım olarak alınmakta, aile biçimindeki değişimin de bu yapıdaki değişime bağlı olarak açıklanması gerektiği ortaya konulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, çeşitli ülkelerde ve çeşitli zamanlarda görülen üç temel aile biçiminden olan, bileşik aile, ataerkil aile ve kök aile biçimleriyle ilgili tanımlar verilmektedir. İkinci bölümde, Türkiye'deki farklı aile biçimleri ve bunların yurt düzeyindeki dağılımı ile ilgili veriler incelenmektedir. Buna göre, üç büyük kentten diğer kent, kasaba ve köylere gidildikçe, çekirdek aile oranlarının düştüğü, ataerkil geniş aile oranlarının arttığı görülmektedir. Farklı aile biçimlerinin oluşumunun nedenleri üçüncü bölümde açıklanmakta; diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de geniş ailenin temel dayanağının üretim ve mülkiyet ilişkileri olduğu gözlemlenmekte ve bu mülkiyet önemini yitirdikçe ailelerin çözüldüğü görülmektedir. Mesleklere göre aile biçimlerine de değinilen bölümde, anne-babanın öğrenim düzeyi, gelir düzeyi gibi başka sosyo-ekonomik değişkenlerle aile biçimi arasında tutarlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, lise ve yüksek öğrenim düzeyinde, çekirdek aile oranlarının giderek arttığı görülmektedir. Dördüncü bölümde, aile biçimi ile evlenme şekli ve evlenme yaşları arasındaki fonksiyonel ilişkiler incelenmektedir. Beşinci bölümde ise, farklı aile biçimlerinin ailedeki otorite örüntüsü ve aile ilişkilerindeki belirleyici rolü incelenmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü 1968 yılında, Türkiye'deki ailelerin büyük çoğunluğunun çekirdek olmasına karşın, bu ailelerin büyük çoğunluğunun sonradan geniş aileden ayrılarak bağımsız bir aile olduğu gösterilmiştir. Çalışmada, farklı aile biçimlerini yaratan ve sürdüren temel etmenin, ekonomik koşullar, özellikle mülkiyet ilişkileri ve aile içi mesleki bağlar olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma, aileyi kendi içinde bağımsız bir kurum olarak değil, sosyo-ekonomik yapı içinde, kent, kasaba ve köylerdeki oluşumlarla bağlantılı olarak incelemesi açısından büyük önem taşımaktadır.

iii. 1980 Sonrası: Türkiye

*** Canatan, Kadir & Ergun Yıldırım. (2009). Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Yayınları**

Canatan ve Ergun'un bu çalışmaları, ailenin tanımı, işlevi, aile içi ilişkiler ile ailenin diğer kurumlar ile olan ilişkileri, toplumsal değişme olgusunu da ele alarak incelemektedir. Birinci bölüm birinci başlıkta bilimsel bir disiplin olarak aile sosyolojisinin gelişimi, ana konuları ve perspektifi; ikinci başlıkta ise aile hakkındaki belli başlı kuramsal yaklaşımlar ele alınmaktadır. Bu bölümde aile sosyolojisinin ne olduğuna ilişkin genel perspektif verildikten sonra, bugüne değin aile konusunda ortaya atılmış farklı kuramların temel varsayımları, soruları ve önermeleri sistematik bir şekilde özetlenmiştir. İkinci bölüm ise ailenin tanımını, türleri ve işlevlerini kapsamaktadır. Üçüncü bölüm, ailenin tarihsel süreç içinde geçirdiği serüvene ve aile içi ilişkilere ayrılmış olup, son bölüm ise, aile kurumunu başka kurum alanları içinde ele

almakta, dünyada ve Türkiye’de aile politikaları üzerine eğilmektedir. Kitabın sonunda geniş bir aile kaynakçasına yer verildiğinden çalışma, aile sosyolojisi alanında ileri okumalar için kaynak da teşkil etmektedir.

* Sayın, Ö. (1990). Aile Sosyolojisi- Ailenin Toplumdaki Yeri. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 57.

Bir kurum olarak ailenin makro sosyolojik açıdan ele alındığı kitapta konu; “Ailenin Tanıtılması ve Yöntem Sorunları”, “Aile, Akrabalık ve Toplum” ve “Uygulamalı Bazı Çalışmalar” olmak üzere üç ana kesimde incelenmiştir. Birinci kesimde kavramsal çerçeveler ve aile çözümlenmeleriyle ilgili makro ve mikro kuramsal yaklaşımlara yer verilmiş olmasına rağmen yazarın yaklaşımı makro sosyolojiktir. Ancak yaklaşım farklılıklarının ufuk açıcı çağrışımları tetiklediğine dair temel kabulümüz nedeniyle literatürdeki her bir kaynağın değerli olduğu düşünülmektedir.

* Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). “Sıcak Aile Ortamı” – Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler. İstanbul: TESEV yayınları.

2011 TAYA’nın niceliksel ve genelleştirici yaklaşımından tamamen farklı olarak niteliksel ve keşfedici bir yaklaşıma göre gerçekleştirilmiş olan bu araştırma, sadece yöntem bakımından değil araştırma meselesi/sorusu bakımından da literatürde farklı bir yere sahiptir.

Araştırma “cinsiyet rejimi” kavramı üzerine kurulmuştur. Cinsiyetin toplumsal olarak kurulduğu kabulüne dayanan toplumsal cinsiyet kavramı ile yakından ilişkili olan bu kavram, bir anlamda toplumsal cinsiyet kavramının devamıdır. Toplumsal cinsiyet sosyalleşme süreci içinde öğrenildiğini kabul ettiği için cinsiyeti, sadece biyolojik/ kişisel bir gerçeklik olmaktan çıkarırken, cinsiyet rejimi kavramı bir adım daha ileri giderek cinsiyetin kadınlık ve erkekliğin içinde örüldüğü toplumsal ilişkiler üzerinde yoğunlaşır.

Toplumsal etkileşim içinde oluşan cinsiyet algısını kadınlık ve erkeklik üzerinden ele alan nitel bir araştırma olmasına rağmen bu araştırmanın, 2011 TAYA ile elde edilen verilerden bazılarının değerlendirilmesinde ufuk açıcı olacağı düşünülmektedir. Bu değerlendirme aile olgusunun sosyolojik çerçevesi ile ilgidir: En küçük kurum olarak ele alındığında, kurum olması hasebiyle makro bir büyüklük olarak tasarlanan ailenin aslında yüzyüze insan ilişkileri ile oluşan mikro sosyolojik bir özne olduğu gerçeğinin fark edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Mikro sosyolojik bakış açısından ele alındığında aile ile ilgili sorunlara daha gerçekçi ve yapıcı yaklaşımın olacağıdır.

* T.C. Başbakanlık ASAGEM. İnternet Kullanımı ve Aile. (2008). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.

Bilgi ve teknoloji çağında teknolojinin ve özellikle medya, internet ve diğer iletişim araçlarının insan ilişkileri üzerindeki etkisi yaşadığımız dönemin en belirgin özelliklerinden biri olmuştur. Artık bütün etkileşim ağlarının (aile, grup, kuruluş, kurum) bu gibi teknolojik faktörler ihmal edilerek incelenmesi mümkün değildir. İletişim teknolojileri çağında internet ve TV'ye “evdeki yabancı” bile denilebilir. Ancak edilgen bir misafir değil, adeta görünmeyen etkin bir yabancı olarak aile içi ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada iletişim, sağlık, güvenlik-etik, mekan boyutlarında internetin aile ve aile bireylerinin sosyal yaşantısındaki yeri aile üyelerinin görüşlerine başvurularak değerlendirilmiştir. Araştırma evreni Türkiye’de kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan ve internet erişimine sahip ya da internet kullanan ailelerdeki anne ve babalar ile 18 yaş altı çocuklardır. Örneklem büyüklüğü ise TÜİK tarafından evren parametrelerine uygun olarak seçilen 2000 anne, 2000 baba ve 819 çocuk olmak üzere toplam 4819 kişiden oluşmaktadır.

Araştırma raporunda internetin alt boyutları olarak belirlenen iletişim, sağlık, güvenlik-etik, mekan hakkında sorulan sorular analiz edilmiştir. Sağlık alt boyutunda internet kullanımının sağladığı yararlar kadar neden olduğu sorunlar da ele alınmış, internet/bilgisayar kullanımının neden olduğu fizyolojik, psikososyal sorunlar irdelenmiştir. Daha sonra mekan boyutuna ilişkin değerlendirmelerin ardından internet kafelere ilişkin değerlendirmeler ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

*T.C. Başbakanlık ASAGEM. (2009). Boşanmanın Nedenleri Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.

Boşanma, aile birliğini sona erdiren ve hem aile fertleri hem de toplum açısından etkileri süregelen bir olgudur. Türkiye’de giderek artan boşanma oranları günümüzde aile yapısı ile ilgili önemli sorunlardan biridir. Evreni boşanmış kişilerden oluşan araştırmanın örneklemini, 657 kadın ve 543 erkek olmak üzere toplam 1200 boşanmış kişidir. Soru kağıdı sosyo-demografik veriler, evlilik öncesi dönem, evlilik süreci ve boşanma süreci olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. 2011 TAYA’ da boşanma ile ilgili veriler yorumlanırken bu araştırmanın bulgularının zenginlik katacağı düşünülmektedir.

* T.C. Başbakanlık ASAGEM. (2010). Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.

Türkiye’de yaşayan ailelerin sahip olduğu değerler sistemini belirlemeye yönelik bu saha araştırması Türkiye’nin değişim sürecinde en çok gündeme gelen konulardan “değerlerin

değişimi” olması nedeniyle önemlidir. Aile yapısı ve değerler konusunda yapılmış olan araştırmalar hakkında sistematik bilgi sunan araştırmanın TÜİK tarafından seçilen örneklemin büyüklüğü 6000 hanehalkıdır. Araştırma bulguları aileye verilen değer, akrabalık ilişkileri ve geleneksel aile değerleri, çocuğun değeri, cinsel ahlak, kadının rolü, karar alma gibi başlıklar ele alınmıştır. Araştırmanın 2011 TAYA ile belirlenmek istenen aile yapısına ilişkin verilerin yorumlanmasında değer araştırmasının sonuçlarının dolaylı ve/veya dolaysız katkısı olabilir.

* T.C. Başbakanlık ASAGEM. (2010). Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.

Ulusal medya çalışanlarının aile hakkındaki algılarını ve değerlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen bu araştırmanın evreni kitle iletişim araçlarında bilgi ve mesajı üreten medya çalışanlarıdır. Evren büyüklüğünün tam olarak tespit edilemediği araştırmanın örneklemini 304 medya çalışanıdır. Nicel ve nitel veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırma nesnesi olarak medya profesyonellerinin alınmış olması, verilerin 2011 TAYA ile elde edilecek olan veriler ile örtüşmeyecek olmasına rağmen bu çalışmanın fikir açıcı etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Aile algısı, ailede rol dağılımı, aile içi şiddet, cinsellik, boşanma, aldatma, birlikte yaşama gibi konuların ele alındığı araştırmanın verileri dolaylı da olsa fayda sağlayacaktır.

* SEKAM, Türkiye’de AİLE – Aile’nin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi. (2011). İstanbul: Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi yayınları.

Bu araştırma, “Türkiye’deki aile kurumunun oluşum özellikleri, büyüklüğü, aile-içi ilişkilerin niteliği gibi yapısal özelliklerin yanı sıra farklı faktörlerin etkisi ile ailenin yapısal ve işlevsel özelliklerinde gerçekleşen değişimler, değişmelerin yönü, bireylerin kimlik ve kişiliklerinin oluşumunda en önemli kurumlardan olan ailenin bazı temel özelliklerini yerine getirirken zorlanmasına ve hatta işlevlerini yerine getirememesine neden olan problemlerin neler olduğunu belirlemek” (SEKAM 2011: 13) üzere yapılmıştır. Sözü edilen farklı faktörler; bölge, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, dini bilgi düzeyi gibi bireye ilişkin olgusal özellikler kadar yapılan evlilik sayısı, evlenme biçimi, TV izleme sıklığı, eşten memnuniyet düzeyi, aileye ve namusa yüklenen anlam gibi durum, davranış ve algı gösteren değişkenlerdir. Araştırma raporunda gösterildiği üzere (ss. 13-14) aile yapısı, ailenin işlevi, gerek yapısal ve gerekse işlevsel değişimleri incelemek üzere bu tür toplam 26 faktör ile soru kağıdındaki diğer sorular arasında ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma betimsel/tanımlayıcı bir araştırma olduğu için hipotezler kurulmamıştır. Araştırma raporunda tabloların yanı sıra kullanılan grafikler, az sayıda olsa da, raporun daha anlaşılır olmasını sağlamıştır.

Araştırma literatürü incelendiğinde daha önce yapılan Türkiye aile yapısı araştırmalarına herhangi bir atıfta bulunulmadığı görülmektedir. Ayrıca araştırma raporunun SUNUŞ sayfasında “bu çalışma aileye ilişkin yapılmış saha çalışmalarının en kapsamlı olanıdır” (s.1) denilerek araştırmanın “TÜİK’ in belirlediği 12 bölgede ve bu bölgelerdeki toplam 67 vilayette, 6748 kişiye 156 sorudan oluşan anket” uygulanmış olduğu ifade edilmektedir. “Kapsamlı araştırma” terimine yüklenen anlam açıklanmamış olduğu için uygulama alanı (örneklem büyüklüğü) bakımından geçerli olmayan bu ifadenin, konu kapsamı söz konusu olduğunda 125 sorudan oluşan DPT araştırmasına göre 31 soru daha fazla sorulduğu için geçerli olduğu söylenebilir.

Araştırma raporunda ek olarak soru kağıdı verilmemiştir; ancak tablo ve grafikler incelendiğinde ASAGEM 2006 TAYA’ nın soru kağıdındaki bazı sorulardan faydalandığı anlaşılmaktadır.

* HÜ Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2009). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara: H.Ü. Nüfus Etütleri Enstitüsü yayınları.

Kadına yönelik şiddetin fiziksel, duygusal, ekonomik ve sosyal etkileri sadece kadın üzerinde değil başta çocuklar olmak üzere ailenin diğer bireyleri ve yakın aile çevresi kadar diğer ailelere ve topluma da yansımaktadır. Üstelik bu etkiler sadece yaşanan zaman dilimi ile sınırlı kalmamakta hem bireysel, hem de toplumsal olarak geleceğe de taşınmaktadır. Bu yüzden kadına yönelik aile içi şiddet önemli sosyal problemlerden biridir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) yararlanıcı kurum olduğu bu araştırma ICON-Institut Public Sector, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve BNB Danışmanlık’tan oluşan üç ortaklı bir konsorsiyum tarafından yapılmıştır.

Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış olmakla beraber ulusal düzeyde yapılan araştırmalar parmakla sayılacak kadar azdır. Kadına yönelik şiddet konusunda ilk niceliksel araştırma 1994 yılında T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (daha sonra T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü adını almıştır) tarafından yapılmıştır. Hem ülke çapında en kapsamlı araştırma olması bakımından hem de en yakın tarihte yapılmış araştırması nedeniyle bu araştırmaya literatürde yer verilmiştir.

Araştırma evreni olan Türkiye, 12 coğrafi bölge ve kır-kent yerleşim alanlarını temsil edecek şekilde 51 ilde 24048 haneden oluşan bir örneklem ile temsil edilmiş ve sahada 15-59 yaş aralığında kadınlarla yüzyüze görüşülerek veriler toplanmıştır. Araştırma konusu olarak aile içinde kadınların yaşadığı şiddetin yaygınlığı, biçimleri, derecesi, nedenleri, şiddetin yol açtığı sorunlar ve baş etme yollarını kapsamaktadır.

* H.Ü. Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2008) . Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Ankara: H.Ü. Nüfus Etütleri Enstitüsü yayınları.

Araştırma 2008 yılında HÜ Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yararlanıcı kurumlar olan T.C. Sağlık Bakanlığı ve T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı için TÜBİTAK Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen ulusal demografik araştırmalar serisinin dokuzuncusu olan bu araştırma doğurganlık düzeyi ve değişimi, bebek ve çocuk ölümlülüğü, aile planlaması ve anne ve çocuk sağlığı konularında bilgi sağlamak üzere tasarlanmış ulusal düzeyde nicel bir araştırmadır.

TAYA 2011 ile doğrudan bağlantısı olmasa da TNSA 2008'de elde edilen verilerden bazılarından dolayı bir biçimde yararlanılmıştır:

Aile Planlaması başlığı altında aile planlaması yöntemlerinin kaynakları, bu yöntemlerin bilinçli seçimi konusundaki veriler; doğurganlığı belirleyen diğer ara değişkenler ilk evlenme yaşı başta olmak üzere çeşitli veriler; doğurganlık tercihleri ile ilgili veriler; Üreme Sağlığı başlığı altında doğurganlık yaşı, doğum öncesi ve doğum sonrası bakım; Çocukların ve Annelerin Beslenme Durumu başlığı altında yer alan çocukların ve annelerin beslenme durumu; Kadının Statüsü başlığı altında yer alan; eşler arasında yaş ve eğitim farklılıkları, çalışan kadınlarda çocuk bakımı, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlara ilişkin bazı veriler araştırma raporu yazımında destekleyici ve resmi tamamlayıcı mahiyette kullanılmaktadır.

*TÜİK. (2009). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. Ankara: TÜİK yayınları.

Bu çalışma Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi'nin (MERNİS) veri tabanı üzerinden yapılan ikincil analizdir. MERNİS evlenme ile ilgili bilgiler belediye teşkilatı bulunan yerlerde belediyeler, bulunmayan yerlerde bucak ve köylerde ise muhtarlıklar aracılığı ile derlenmekte; boşanmaya ait bilgiler ise asliye hukuk ve aile mahkemeleri aracılığı ile derlenmektedir. 2003 yılı ve sonrasına ait evlenme ve boşanmaya ilişkin veriler MERNİS veri tabanından alınarak TÜİK tarafından işlenmiştir.

TÜİK bu çalışmada evlenme ve boşanma ile ilgili bilgileri istatistiki bölge birimleri olan 12 bölge bazında derlemiş ve illere göre dağılımları da vermiştir. Şüphesiz evlenme ve boşanma, nüfus ve aile yapısındaki değişimleri doğrudan, nüfus büyüklüğünü ise dolaylı olarak etkilemesi nedeniyle evlenen ve boşanan çiftlerin niteliklerine ilişkin bilgilerin derlenmesi demografik açıdan önem taşımaktadır.

*TÜİK. (2010). Yaşam Memnuniyeti Araştırması. Ankara: TÜİK yayınları.

Türkiye, kent ve kırsal tahminleri verilmiştir. Yayın iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, 18 ve daha yukarı yaşta bulunan 7027 bireye uygulanan 2010 Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına dayanmaktadır. Bu bölümde, hanehalkı yaşam koşulları, bireysel mutluluk ve memnuniyet, kamu hizmetlerinden memnuniyet ile beklenti, kişisel gelişim umut ve değerler ile ilgili grafikler ve tablolar yer almaktadır. İkinci bölümde, 2003-2010 yıllarına ait zaman serisi yer almaktadır.

TAYA 2011 soru kağıdı dikkate alındığında bu kaynağın araştırmanın alanıyla çok sınırlı bir ilgisi olduğu görülmekle birlikte, dolaylı bir kaynak olarak değerlendirilmiştir.

*TÜİK. (2010). İstatistiklerle Kadın. Ankara: TÜİK yayınları.

Çalışma, bölgesel ve ulusal düzeyde TÜİK'in yayımlanmış olduğu istatistiklerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş; özellikle kadın istatistiklerine yönelik bilgiye ihtiyaç duyan kullanıcılara kolaylık sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmada, nüfus ve nitelikleri, doğurganlık, demografi, eğitim, çalışma hayatı, yaşam memnuniyeti, yoksulluk ve aile içi şiddet gibi ana konu başlıkları altında, kadına ilişkin istatistiksel verilere yer verilmektedir. 2004-2010 yıllarını kapsayan bu düzenlemede veriler niteliklerine göre kırsal-kent, kadın-erkek ve kadın yaş grupları üzerinden sunulmaktadır.

* Özbay, Ferhunde. (1990). Women, Family and Social Change in Turkey, Bangkok, UNESCO, 1990, 162 p.

Ferhunde Özbay tarafından hazırlanan Türkiye'de aile, kadın ve toplumsal değişim konularını kapsayan eser, alanında uzman isimler tarafından hazırlanmış çalışmaların bir derlemesi niteliğinde olup üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, Nermin Abadan-Unat, Türkiye'de kadının yasal statüsünü sorgulamakta, Yeşim Arat, ülkemizdeki kadın parlamenterler üzerine eğilmekte, Binnaz Toprak ise İslam'ın kadının toplumsal konumuna etkilerini incelemektedir. İkinci bölüm, kültürlerarası perspektiften kadının ele alındığı Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın çalışması ile Mübaccel Kıray'ın göçmen işçi aileleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmasını kapsamaktadır. Son bölüm ise, Deniz Kandiyoti'nin, kırsal alandaki değişimlerin kadının statüsü üzerindeki etkilerini incelediği çalışması, Oya Çitci'nin kamu sektöründe kadının yeri üzerindeki değerlendirmeleri ile Yıldız Ecevit'in fabrikalarda yevmiyeli çalışan kadın işçileri ele aldığı analizi içermektedir. Sonuç bölümünde de, Şirin Tekeli tarafından ülkemizdeki feminist ideolojinin anlam ve sınırlarına değinilmektedir. Ferhunde Özbay'ın Türkiye'de kadın çalışmalarının gelişimine ışık tuttuğu eser, UNESCO'nun da finansal katkılarıyla, ülkemizde aile ve kadın çalışmaları alanında önemli bir çalışma olarak okuyuculara sunulmuştur.

*T.C. Başbakanlık ASAGEM. (2006). Aile Yapısı Araştırması. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayını

Bu çalışma, TAYA 2011 araştırması için temel referans kaynaktır. Ülkemizde, 1968 ve 1988 yıllarında gerçekleştirilen iki adet aile yapısı araştırmasının ardından yapılmıştır. Bu yaklaşımı ile bir dizin içerisinde yer aldığı düşünülebilir. 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, Türkiye'deki aile ve toplum yapısına ilişkin önemli temel veriler içermektedir. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren ivmeyle devam eden hızlı dönüşüm süreci içinde, ülkemizde beliren toplumsal sorunlar kendisini aile alanında da hissettirdiği için, ailenin bölünmesi, tek ebeveynli ailelerin sayıca artması, boşama oranlarının yükselmesi, suç oranlarının artması, metropollerde sokak çocuklarının artması, kimlik bunalımları gibi konular araştırmanın temel motivasyonlarından olup; çalışma ile sorunların üstesinden gelebilme adına hesaplanabilir yapı analizleri ortaya konulmuştur.

Aile Yapısı Araştırması'nın amacı, Türkiye'deki ailelerin yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve bireylerin aile hayatına ilişkin değer yargılarını tespit etmektir. Hanehalkı özellikleri, evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, çocuklar ve yaşlılara karşı yaklaşım başta olmak üzere, aile içi değer ve tutumlar ile aileye ilişkin sorunlar hakkında bilgi toplanması amaçlanmıştır. Araştırmanın örnek büyüklüğü, Türkiye toplam, Türkiye kent/kır, İBBS Düzey 1 (12 coğrafi bölge) ve üç seçilmiş il (İstanbul, İzmir, Ankara) bazında tahmin verebilecek şekilde 14380 olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın alan uygulamasında iki ayrı soru kağıdı ve cevaplama formu kullanılmıştır. Araştırmanın alan uygulaması, 10 Haziran-8 Ağustos 2006 tarihleri arasında gerçekleştirilip, tablet bilgisayarlarla yüzyüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 12206 haneye gidilmiş, 48235 kişinin bilgisi alınmıştır. Araştırma raporunda belirtildiği üzere, tanımlayıcı çerçeve, hanehalkı özellikleri, evlilik ve boşanma, aile içi ilişkiler, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, ailede çocuk ve çocuk ile ilgili düşünceler, aile ve toplum hayatıyla ilgili çeşitli konulardaki düşünceler, sosyal ve kültürel faaliyetler ve yaşlılık olmak üzere dokuz ana bölümde toplanabilen, geniş kapsamda ülkemizdeki aile yapısını ortaya koyan önemli bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

* Liljestrom, R., & Özdalga, E. (Der.). (2003) *Autonomy and Dependence in the Family: Turkey and Sweden in Critical Perspective*. Londra: Routledge.

Modern ailenin gelecekte başına gelecekler nelerdir? Batı'daki yaygın kanaate göre; birbirinden ekonomik anlamda bağımsız ebeveynlerden ve çocuklardan oluşan çekirdek aile, modernleşme sürecinin doğal sonucudur. Ataerkil toplum yapısının hiyerarşik yapısı terkedildikçe, yerine kendini gerçekleştirme süreçleri içerisinde eşit ve özerk bireylerden oluşan yeni bir sosyal düzen meydana gelmiştir. Ancak yüksek boşanma oranlarının, aile içi şiddetin artması, erken yaşta kendi başına bırakılan genç sayısındaki artış, yeni sosyal

düzenin idealize edilmiş görüntüsüyle pek de uyuşmamaktadır. Aile konusuna bu yaklaşımlar temelinde yaklaşan *Autonomy and Dependence in the Family: Turkey and Sweden in Critical Perspective* isimli çalışma, Avrupa kıtasının iki farklı yakasından Türkiye ve İsveç gibi iki ülkeden iki farklı aile düzenini eleştirel bir şekilde inceleyerek, modern dünyada aile hayatı üzerine ortaya attığı temel sorulara daha gerçekçi cevaplar bulmaya çalışmaktadır.

* Abulfez, S. (2009). Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi). 17, 7-17.

Makale çağdaş Türk aile yapısında meydana gelen değişimleri incelemektedir. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte ailede baş gösteren yapısal dönüşüm, gün geçtikçe aile kurumunun gücünü yitirmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda makale somut verilere dayanarak; Türk ailesinde yaşanan çözümlere, kuşaklar arasında ortaya çıkan farklılaşmalara, boşanma oranındaki artışa, nikâhsız evliliklerin çoğalmasına ve yabancılarla evliliğin gün geçtikçe artmasına değinmekte ve nihayetinde küreselleşmenin aileyi her açıdan olumsuz bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşmaktadır.

* Aksoy, A. B., & Gür, Ç. (2008). Ortadoğu Ülkelerinde Aile Yapısı ve Çocuğa Bakış. Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 49-60.

Çalışma her toplumda farklı özellikler gösteren aile yapısının Ortadoğu toplumlarında hangi karakteristik özelliklere sahip olduğuna değinmektedir. Özellikle çocuk yetiştirme hususunda toplumdaki değişen uygulamaları inceleyen çalışma Ortadoğu'nun farklı bölgelerine yoğunlaşarak, bir anlamda Ortadoğu toplumlarının aile yapısının ve çocuk yetiştirme usulünün haritasını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra çalışma Ortadoğu toplumlarının geleneksel aile yapısını ne ölçüde devam ettirdiğine değinilerek güncel gelişmelerden bu geleneksel aile yapısının nasıl etkilendiğinin analizi yapılmaya çalışılmıştır.

* Aksoy, İ. (2011). Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi. The Journal of International Social Research, 16, 11-20.

Çalışma günümüzdeki aile yapısının tarihsel kökenlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, İslamiyet öncesi Türk toplumlarındaki aile yapısının özelliklerinin günümüz aile yapısında gözlemlenebileceği varsayımı ortaya koyulmuş ve günümüzdeki aile içi yönetimin Türk toplumunun hafızasında yer alan devlet kavramı ile yakından ilintili olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya göre; günümüz Türk aile sisteminin milli olma niteliği, İslamiyet öncesi Türk aile sisteminin gerek aile içi, gerek aile dışı eğitim ile aktarılmasının sonucudur.

* Alacahan, O. (2010). **Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri**. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1, 289-298.

Aileyi toplumsal hayatta üstlendiği işlevleri açısından ele alan makale, aile birlikteliğini oluşturan faktörlere ve bu faktörlerin ne tür işlevler gördüğüne odaklanmaktadır. Ailede birey sayısının artması ile, ailenin üstlendiği işlevleri yerine getirme potansiyeli arasındaki ilişkiye ve ailenin üstlendiği işlevlerin birbirleri ile olan etkileşim boyutuna yoğunlaşan makale, altmış yedi aile üzerine yapılan saha çalışması sonrasında ortaya konmuştur.

Aile bireylerinin artmasının, aile işlevlerinin yerine getirilmesini olumsuz etkilediğini ve ailenin üstlendiği işlevlerin birbirlerini etkileyecek düzeyde bağlantılı olduğunu sonuç bulgusu olarak ortaya koymaktadır.

* Arpacı, F., & Ersoy, A. F. (2007). **Kadının Çalışmasının Ailenin Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 11, 41-50.**

Bu makale, kadının çalışması ile ailenin yaşam kalitesinin artması arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. 180 kadın üzerinde yapılan anket araştırması sonrasında kadının çalışma durumu ile yaşam kalitesi arasında doğrusal bir orantının olduğu tespit edilerek, bu tabloda eğitim düzeyinin de etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda çalışan kadınlarda ev içi iş bölümünün ve ev dışı harcamalarının daha yaygın olduğu tespit edilmiştir.

* Çiftçi, O. (1991). **Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi , 2, 19-23.**

Bireyin sosyalleşme sürecinin en önemli aşamasını, aile içinde yaşadığı sosyalleşme dönemi oluşturmaktadır. Çünkü sosyalleşmenin başladığı yer ailedir ve kişi ilk edinimlerini ailede öğrenir.

Bu çalışma, kişinin sosyalleşme sürecinde ailesinin ne derece önem arz ettiğine odaklanmakta ve ailenin kişinin sosyalleşme sürecinde oynadığı role değinmektedir. Bu bağlamda aile fertlerinden olan baba, anne ve kardeşlerin kişinin sosyalleşme sürecindeki yeri analiz edilmiş ve aile bireylerinin sorumluluklarına değinilmiştir.

* Doğan, İ. (1991). **Türk Ailesi ve Eğitim İhtiyacı, Journal of Islamic Research, 5, 119-135.**

Türk ailesini tarihsel bağlamı ile incelemeyi hedefleyen makale, Türk ailesini; İslamiyet öncesi Türk ailesi, İslamiyet sonrası Türk ailesi ve Cumhuriyet sonrası Türk ailesi olmak üzere üç

döneme ayırmakta ve bu dönemlerde Türk aile yapısının özelliklerine değinmektedir. Türk ailesinin karşılaştığı sorunları psikolojik, ekonomik ve toplumsal düzlemlerde ele alan makale bu sorunların çözümü için eğitim kurumuna başvurmak gerektiğini belirtmekte ve özellikle ailenin düzenli eğitimlerle bilinçlendirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

* Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 17, 88-96.

18 yaşından küçük suçluları ifade eden suçlu çocuklar, önemli bir toplumsal sorun olarak analize muhtaçtır. Çünkü çocukların işlediği suçlar büyük oranda çevresel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan çocukların suç işlemesi tamamıyla toplumsal bir olgudur ve okul, aile, iş, kent ve arkadaş çevresi ile yakından ilintilidir. Bunlar arasında çocukla en fazla vakit geçiren aile ön plana çıkmaktadır ve çocuk suçluluğunu anlamada önemli bir role sahiptir.

Bu bağlamda makale çocukların suça meyil etmesinin önlenmesi için ailenin ne düzeyde etkili olduğunu analiz ederek, çocuk suçluların çoğalmaması için ailelere ne gibi görevler düştüğüne değinmektedir.

* Günindil, Y., & Giren, S. Y. (2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, 349-361.

Modernleşme ile birlikte ailenin yapısında meydana gelen dönüşüm aile kavramının da zorunlu olarak dönüşmesine sebep olmuştur. Özellikle çocukların zihninde aile kavramı elli yıl öncesine nispeten çok farklı anlamlar çağrıştırmaktadır. Bu sebeple çalışmada özellikle okul öncesi dönemde ailenin çocuk üzerindeki etkisi ve çocuğun zihninde aile kavramını oluşturma sürecine odaklanılmıştır. Tesadüfi örneklem seçim yolu ile çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar sonrasında, çalışma; çocukların zihnindeki aile kavramının çoğu zaman çekirdek aileyi karşıladığı sonucuna ulaşılmış ve çocuğun zihninde aile kavramının oluşmasında ailenin rolüne değinilmiştir.

* Hortaçsu, N., & Oral, A. "Comparison of Couple- and Family-Initiated Marriages in Turkey." The Journal of Social Psychology 134-2 (1994): 229-239.

Bu çalışmada görücü usulüyle evlendirilen çiftler ve duygusal bir beraberlik sonrasında evlenen çiftler arasındaki farklar; eğitim geçmişleri, ilişki süreleri, eşlerin birbirleriyle olan etkileşimin bağlamları, mahremiyet algı dereceleri, evlenme nedenleri gibi kriterler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu araştırma bünyesinde kullanılan anketler, ilk evliliklerini

yapmak üzere evlilik başvurusu yapan çiftlerden oluşan bir örnekleme uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar ise çiftlerin ilişki algılamalarındaki bilinç, kendi aralarındaki etkileşim gibi temel noktalar üzerinden değerlendirilmiştir.

* Zeyneloğlu, S., Terzioğlu, F. “Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale”. *Hacettepe University Journal of Education*, 40 (2011): 409-420.

Farklı kültürlerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları belirlemeye yönelik çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Söz konusu çalışmada Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi için geliştirilen ölçek 38 madde ve beş alt boyuttan oluşan ‘5’li likert tipi’ bir ölçektir. Ölçekten alınan en yüksek değer öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ‘eşitlikçi tutuma sahip’ olduğunu, en düşük değer ise; öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ‘geleneksel tutuma sahip olduğunu’ göstermektedir. Elde edilen bulgular, ölçeğin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ve bu konuda yapılacak çalışmalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

* İçli, T. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul ve İzmir Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 7-20.

Makale aile içi şiddet olgusunu bireysel, sosyo-psikolojik ve sosyolojik düzeylerde ele almakta ve aile içi şiddetin nedenlerini tespit etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin en büyük üç şehri Ankara, İstanbul ve İzmir örneklem olarak seçilmiş ve bu illerde yaşayan kadınlara yönelik anket uygulaması yapılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyleri farklı kadınlara uygulanan bu anket ile şiddet olgusu ile eğitim durumu ve ekonomik konum arasındaki ilişkiler ortaya konmaya çalışılmıştır.

* Kocer, A. , & Uysal, A (2008). Yaşlılara Yönelik Sağlık Hizmetleri ve Eve Bakım, *Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi)* , 13, 121-128.

Ailelerin günümüzde problem olarak gördüğü en önemli hususlardan birisi yaşlı bakımıdır. Öbür taraftan telafisi olmayan yaşlılığın evde geçirilmesi hem psikolojik hem de tıbbi açıdan son derece önemlidir. Aile ekonomisi ve kültürel yapısı ile son derece ilintili olan yaşlıların evde bakımı gün geçtikçe azalmaktadır. Ailedeki yapısal dönüşümün bir göstergesi olan yaşlıların ev dışında bakımı bir taraftan aile bağlarını zedelerken diğer taraftan yaşlıların psikolojik ve tıbbi açıdan yıpranmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple yaşlılara yönelik sağlık

hizmetlerinin sunulması ve yaşlıların evde bakımının yapılması son derece önemlidir. Bu makale bu öneme binaen kaleme alınarak yaşlıların evde bakımı için nelerin yapılması gerektiğine değinmektedir.

* Ökten, Ş. (2009). Aşiret, Akrabalık ve Sosyal Dayanışma: Geleneksel Hayatı Yönetme Biçimi, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 18, 99-110.

Ortadoğu'da yaygın bir şekilde görünen aile içi evliliğin bir çok sosyal, siyasal ve ekonomik sebebi bulunmaktadır. Aşiret sisteminin özellikle teşvik ettiği aile içi evlilik genel anlamda kuzenlerin bir birleri arasındaki evliliklerine işaret etmektedir. Böylelikle babasoyluluğa dayanan aşiret sisteminde sosyo-ekonomik çözümlerin en asgariye indirilmesi hedeflenmektedir. Makale aşiret sisteminin özellikle teşvik ettiği aile içi evlilikleri, sosyal dayanışma açısından ele almakta ve aile içi evliliklerin geleneksel hayatın yönetilmesinde ne düzeyde etkili olduğunu tespit etmeye çalışmaktadır.

* Özbesler, C., & İçağasıoğlu, Ç. A. (2009). Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 18, 31-42.

Makale sosyal hayatı derinden etkileyen küreselleşmenin Türkiye'deki aile yapısı üzerine tesirini incelemekte ve küreselleşmenin Türkiye'de ki aileleri olumsuz yönde etkilediğini savlamaktadır. Bu savın ardından Türkiye'de aileye yönelik uygulanan sosyal politikalar ve hizmetler değerlendirilmektedir. Küreselleşmenin etki alanında olan aileye yönelik resmi politikaların hangi doğrultuda olduğunu analiz etmeye çalışan makale, aileye yönelik uygulanacak olan sosyal hizmetlerin önemine vurgu yapmaktadır ve bir takım öneriler barındırmaktadır.

* Özmen, K.S. (2004). Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2, 27-39.

Makale öfke ve saldırganlık kavramları çerçevesinde aile içi şiddeti konu edinmektedir. Öfke ve saldırganlık kavramının ne olduğunu, aile içinde neyi ifade ettiğini belirten yazar bu kavramlar ekseninde aile ortamında öfke ve saldırganlığın ortaya çıkmasına sebep olan hususları analiz ederek, özellikle çocuklar üzerinde aile içi şiddetin nelere sonuç verdiğini tespit etmeye çalışmıştır.

* Taylan, H. H. (2009). Türkiye’de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22, 117-138.

Türkiye’de yerleşim yerlerinin coğrafi ve soyo kültürel farklılaşmasına paralel olarak bu yerleşim yerlerinde yaşayan ailelerin yapısında da farklılaşmalar olduğu varsayımından yola çıkan makale Türkiye’de köylerde yaşayan aileleri ve bu ailelerin kendi içindeki iletişimlerine odaklanmaktadır. Sanayileşme ve kentleşmenin köy ailelerinin iç ilişkilerine ne düzeyde etki ettiğini ortaya koymayı hedefleyen makale; köy ailelerindeki, aile içi rol dağılımının, sorumluluk paylaşımının, karı koca ilişkilerinin ve ebeveynlerin çocukları ile olan iletişimini analiz etmektedir. Çalışmada Türkiye’deki köy ailelerinin hem yapısal açıdan hem de aile içi iletişim açısından gün geçtikçe modernleştikleri vurgulanmaktadır.

* Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 14, 7-33.

Bilişim çağı olarak adlandırılan son yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler tüm sosyal ilişkilerde olduğu gibi aileyi de derinden etkilemiştir. Bu dönemde çözümler yaşayan aile kurumu, çok ciddi risklerle karşı karşıya kalmıştır. Aileyi riske atan temel faktörler boşanma oranının artması, eşcinsel evliliklerin yaygınlaşması, çocuk sahibi olmaya dair olumsuz yargıların gelişmesi ve nikahsız birlikeliklerdir. Bu makale aileyi riske sokan bu ve bunun gibi faktörlerin neden sonuç bağlamında analiz edilmesini hedeflemektedir.

* Ünal, G. (2005). Aile İçi Şiddet, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi) , 8, 85-92.

Aile bireylerinin karşı karşıya kaldığı en önemli problem aile içi şiddettir. Farklı eğitim düzeyi, ekonomik seviye ve yaşam kalitesine rağmen aile içi şiddetin yaygın bir şekilde gözlemlenmesi, sorunun toplumsal boyutuna işaret etmektedir. Bu bağlamda çalışma aile içi şiddetin nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmaktadır. Aile içi şiddete uğramış kişilerin örneklendirilmesi ile yapılan çalışmada aynı zamanda aile içi şiddetin toplumdaki yerine de değinilmiştir.

* Yıldırım, E. (2005). Bir Modernite Rüyası : Ailenin Sonu mu? -Kütahya Yetiştirme Yurdu Örneği-, Aile ve Toplum (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi), 8, 93-101.

Modern dönemde ailenin konumu bir çok tartışmaya konu olmuştur. Bunların başında ailenin sona ereceği tezinin tartışılması olmuştur. Bu bağlamda ailenin sona ereceğini ön

görmüş ve aile içi ilişkilerin ortadan kalkacağı görüşü yaygın bir şekilde savunulmuştur. Bu savunuyu modernitenin bir rüyası olarak değerlendiren çalışma, Kütahya yetiştirme yurdunda yaşayan çocuklar örneğinde ailenin görevini yerine getiremediği durumlarda dahi aile bağlarının farklı formlarda devam ettiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu bağlamda makale evrimci anlayışının ön gördüğü ailenin sona ereceği tezini eleştirmekte ve bu tezin geçersizliğini ortaya koymaya çalışmaktadır.

iv. Avrupa: 1920 Öncesi

* **Emile Durkheim. (1982). “La famille conjugale”, une édition électronique réalisée à partir d’un texte d’Emile Durkheim, Texte extrait de la Revue philosophique, 90, 1921, 2-14, dans le cadre de la collection : « Les classiques des sciences sociales », site web : <http://www.uqac.quebec.ca>**

Sosyolojinin kurucularından Fransız düşünür Emile Durkheim’ın aile kurumu üzerine yorumlarının yeniden değerlendirmesini içeren makalede, özellikle evlilik ve anne babanın köklerini oluşturduğu aile birliği üzerine değerlendirmeler bulunmaktadır. Anne, baba ve bu ikili bağlamındaki tüm akrabalık ilişkilerini kapsayan geniş ailenin sıkışma ve küçülmesiyle “famille conjugale” olarak tanımlanan, anne, baba ile evlenmemiş çocuklardan oluşan yapı betimlenmektedir. Bu bağlamda, anne, baba ve çocukların aile kurumu içindeki pozisyon ve fonksiyonları açıklanarak aile içi yapı ve ilişkilere ışık tutulmaktadır. Döneminin modern aile yapısı olarak tanımlanan yapı çerçevesinde, özel alandaki iş bölümü ve yeşeren bireysellik üzerine de dikkat çekilmektedir. Ayrıca, geniş aile yapısını bir arada tutan sosyal, ekonomik ve dayanışma bağı, daralıp çekirdek aile yapısına doğru gidildikçe, belirleyici temel özelliğin evlilik kurumuna doğru kaydığı ortaya konulmaktadır.

* **Pollock, Linda A. (1983). *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500 to 1900*. Cambridge University Press.**

Ebeveyn-çocuk ilişkisine tarihsel perspektiften değerlendirme getiren eser, geçmişten günümüze hanehalkı içinde merkezi rol oynayan çocuğun aile hayatında değişen konumunu ve çocuk yetiştirme tekniklerini ortaya koymaktadır. Pollock, Philippe Ariès’in eski dönemlerde çocuğun aile içindeki yeri konusunda en önemli eserlerinden biri olan “L’enfant et la vie familiale sous l’Ancien Regime” çalışmasından hareketle, Fransa başta olmak üzere kıta Avrupası ve Batı toplumlarında çocuk kavramına ilişkin genel değerlendirmeler getirmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına olan tavırlarını, 16.,17., ve 18.yy. boyunca değerlendirip, çocuk üzerinde disiplin ve kontrol kavramlarının uygulamasına dikkat çekmektedir. Eserin son bölümünde, ailede çocuk sahibi olmanın istenip istenmediği

sorgulanarak, çocukların doğumdan on iki yaşına kadar geçirdikleri dönemde, dış çıkarma, yürüme, konuşma, yemek yeme, oyun oynama ve uyuma alışkanlıkları ekseninden anne, baba-çocuk ilişkisi ele alınmaktadır.

* **Sagart, L., Todd, E & Little, B. (1992). Hypothesis on the Origins of the Communal Family System. Diogenes , 40 (160), 145-182. Retrieved June 1, 2011, from <http://dio.sagepub.com/content/40/160/145.full.pdf>**

Geleneksel olarak bütün Avrasya'da yaygın olan cemaat ailesinin (community family) yayılımını incelemiş olan Sagart ve Todd, Türkiye'yi cemaat ailesinin etki alanının kısmen içinde ve sınırında göstermektedir. Türkiye, geçiş bölgeleri üzerinde yer alan bir ülke olarak, Avrasya ve Ortadoğu'da yaygın olarak görülen cemaat ailesi ile Avrupa ülkelerinde yaygın olarak görülen 'çekirdek ailenin' (nuclear family) kesişim alanında yer almaktadır. Bu durum, gerek ülke içi bölgesel ve kültürel farklılaşmaları ve kutuplaşmaları arttırıcı bir etki göstermekte, gerekse AB ile Türkiye arasındaki inişli çıkışlı ilişkinin üstü örtülü ama temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

v. 1920-1980: Avrupa

* **Claude Lévi-Strauss, « La famille », in C. Lévi-Strauss. Textes de et sur Claude Lévi-Strauss réunis par Raymond Bellour, Catherine Clément, Paris, Gallimard, 1979, 93-131.**

Fransız antropolog Claude Lévi-Strauss, aile kavramını, akrabalık ilişkileri ve daha geniş toplumsal gruplar bağlamında değerlendirmektedir. Levi-Strauss, evliliği, karı-koca arasında kurulan bağın ötesinde, iki tarafın birbirlerinin ailesi ile kurdukları yeni bağların kazanımı ile bu kazanım vasıtasıyla oluşan yeni sosyal gruplar olarak ele almaktadır. Buradan doğan bir paradoks ise, evliliğin aile kurma fonksiyonu dışında, ailelerin de evliliklere yol açması durumudur.

Bu iki yönlü örüntü olmadan, aile kurumu aracılığıyla yeni toplumsal grupların kurulması da mümkün olmazdı. Ancak burada dikkat çeken bir husus, evliliğe ve yeni kurulacak ailelere "ensest tabu" aracılığıyla getirilen sınırdır. Bireyin evlenebileceği kişilerin kendi ailesinin belirli üyeleri dışında yer alma zorunluluğu, toplumsal grupların oluşumunda belirleyici anahtar faktör konumundadır. Lévi-strauss'a göre, insanoğlunun neslinin devamı bu sistematik aile kurma yolundan geçmekte, geniş gruplar ise birbirleriyle bu sayede bağ kurabilmektedirler.

* **Finch, J., (1989). Family Obligations and Social Change. Cambridge: Polity Press.**

Akrabalık, ekonomi ve nüfus, hukuk ve sosyal politika gibi konularda aileyi değişim süreci içinde ele alan kitap, geleneksel kurumsal bakışın ötesine taşıyan bir nitelik taşımaktadır. Kitapta özellikle akrabalar arasında kimin kimleri nasıl desteklediğine ilişkin bölüm ve geçmişte Batı toplumlarında akraba desteğinin ele alındığı bölüm dikkate değer bulunmuştur.

* **Charles, N., Davies, A. D. ve et al. (2007). Families in Transition: Social Change, Family Formation and Kin Relationships. Bristol: The Policy Press.**

Çalışma ailedeki değişimlerin özellikle aile tipi ve akrabalık ilişkileri arasındaki karmaşık süreçlere odaklanan bir araştırmadır. Konu birbiriyle ilintili iki farklı çalışmadan gelen veriler üzerinden ortaya konulmaktadır. Söz konusu araştırmalardan biri 1960'lı yıllarda yapılmış, diğeri ise bulunduğumuz on yılın ilk yıllarında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalardan yola çıkan çalışma, yirminci yüzyılın yarattığı kültürel ve yapısal majör değişimlerin aile yaşantılarına ne tür etkilerde bulunduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Çalışmanın bizim için dikkate değer bir başka özelliği ise değişimi aile bireyleri üzerindeki etkileri ile sınırlandırmayıp, aynı zamanda akrabalık ilişkileri üzerinden de inceliyor olmasıdır. Böylece değişim süreci içinde aile yakın çevresi ile ilişkilerinden yalıtılmadan ele alınmaktadır.

* **Farrer, L. & Lay, W. (Eds.). (2011). Spotlights on Contemporary Family Life: Families in Europe Volume 2. FAMILYPLATFORM. Retrieved June 1, 2011, from https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/27708/1/Spotlights%20final_A1%202011.pdf.**

Bu araştırmada AB tarafından finanse edilen ve Almanya'daki Dortmund Teknik Üniversitesi'nin koordinatörlüğünde yürütülen aile platformu (familyplatform) programı ile ilgili ülkelerdeki nüfus sayımları ve European Social Survey (ESS) araştırma sonuçları kullanılarak, Avrupa genelinde farklılaşan aile yapıları ortaya konulmuş, Avrupa nüfusunun aile konusundaki güncel görüş ve tercihleri tespit edilmiştir.

* **Spéder, Z. (2007). The Diversity Of Family Structure In Europe: A survey on partnership, parenting and childhood across Europe around the millennium. Demográfia (English Edition), 50 (5), 105–134. Retrieved June 1, 2011, from http://3e70de12.adsl.enternet.hu/demoregi/Dem_angol/2007/Speder.pdf.**

Spéder ise ağırlıkla Population Policy Acceptance Survey (PPA) araştırmasının verilerini kullanarak Avrupa ülkeleri arasında aile konusundaki algı ve tutumların büyük ölçüde

farklılaştığını, öte yandan mevcut aile yapıları ve birliktelik modellerinin ülkeler arasında farklı olmakla birlikte yakınsama (convergence) trendi içinde bulunduğunu belirtmekte, ancak değişimin dinamiklerinin (hız ve biçimlerinin) yine ülkeler arasında önemli ölçüde farklılaştığını vurgulamaktadır. Spéder'in sunduğu ayrıntılı sonuçlarda bir birliktelik biçimi ve aile modeli olarak 'evlilik'in (marriage) birçok Avrupa ülkesinde gerek kişisel tercih, gerekse de fiili yaşam biçimi olarak gerilediği, ancak bireylerin yalnız (single) yaşamak yerine, çoğu ülkede farklılaşan oranlarda olmak üzere, ileride evlilik ile sonuçlanacak olan birlikte yaşama (cohabitation followed by marriage), evlilikle sonlanmayan ama devam eden birlikte yaşama (cohabitation without marriage) ya da birliktelik içinde ayrı yaşama (living apart together-LAT) olarak tanımlanan alternatif formları tercih ettikleri görülmektedir. Söz konusu alternatif birliktelik modellerinin ve hane biçimlerinin Türkiye'de de yaygınlaşp yaygınlaşmayacağı incelenmesi gereken bir konudur.

* Singly François de. (2000). Le soi, le couple et la famille, Paris, Nathan/HER

François de Signly, eserinde kendilik, çift olma ve aile olma durumu hakkında değerlendirmeler yapmaktadır. Aile kurumunun değişim gösterdiği önkabülü üzerine kurulu eserde, evliliğin kurumsal ve fonksiyonel olarak dönüşüme uğradığı belirtilmektedir. Oysa, önceden, ekonomik, sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerin bir jenerasyondan diğerine geçirilmesini sağlamaktadır. Günümüzde ise, gerek eşler arası, gerek ebeveyn-çocuk ilişkisi, gerekse akrabalık ilişkileri arka plana alınıp, bireysellik ekseninde toplumsal kimlik inşası aile kurumunun önüne geçmiş bulunmaktadır. Buna göre, "dikey" aileden "yatay" aile formuna geçilmiş bulunmaktadır. Görüşmelerinin yanı sıra, film ve romanlardan da örneklendirmelerle bu geçişi betimleyen yazar, sosyalizasyon sürecinin de odak noktasının kişisel gelişime kaydığını ifade etmektedir. Bireyin kendini ve ötekini konumlamasının, ailede, dolayısıyla özel alanda edindikleri çerçevesinde gerçekleştiğini eklemektedir. Eser, "modern zamanlar"da aile kurumuna yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

* Todd, E. (1985). The Explanation of Ideology: Family Structures and Social Systems. Translated by David Garrioch. Oxford: Basil Blackwell.

Todd'a göre çoğu araştırmada, bir toplum incelenirken ağırlıklı ekonomik ve politik üst yapılar dikkat edilmekte, toplumsal altyapının temel taşı olan ailenin yapısı ve bu yapının toplumsal ve siyasî üstyapılara olan etkisi çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Halbuki aile kurumu, farkında olunmadan kabul gören doğruların öğrenildiği bir ocaktır. Bu kurum içinde edinilen dünya görüşü, bir insanın bütün yetişkin hayatı boyunca ortaya koyacağı düşünce, tavır, karar ve hareketleri etkilemektedir (Todd, 1985:11-14). Aile kurumu ve bu kurum içinde öğrenilen birincil ilişkiler, aile dışındaki sosyal ve siyasî ilişkilerin yürütülüş tarzı üzerinde de etkin olmakta, benzer aile yapılarına sahip toplumlar küçük farklılıklar dışında

genelde benzer siyasî yapılara da sahip olmaktadır (Todd, 1985:196-197). Aile yapısındaki farklılaşmaların gerek Türkiye-AB ilişkilerini hangi yönde etkileyeceği, gerekse de ülke içi bölgesel farklılaşmalara olan etkisi, yapılacak ileri analizlerin konusudur. Kesin olan, ailenin, toplumun en temel kurumlarından biri olarak ekonomik, siyasî ve sosyal hayatın her alanında derin izdüşümler yarattığıdır.

* Sourcebook of Family Theory and Research, (2005), ed. Vern L.Bengston, Alan C. Acock, Katherine R. Allan, David M.Klein, London: Sage Publications.

Aile üzerine çalışan araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir kaynak niteliği taşımakta olan kitap özellikle aile teorileri inşa etme konusu üzerine odaklanmaktadır. Geleceğin ailesinin anlaşılabilmesi ve araştırılabilmesi açısından aileye ilişkin teori inşa etmenin önemini vurgulayarak bu alanda araştırmacılara yol gösterme amacı taşıyan yazılardan oluşan kitap 5 kısım 24 bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci kısmı, geleceğin aile araştırmalarının bir çerçevesini ortaya koymaya yöneliktir. İkinci kısımda değişen aile yapısı üzerinde durulmaktadır. Üçüncü kısım değişen aile içi ve kuşaklar arası etkileşim süreçlerini mercek altına almaktadır. Dördüncü kısım aile çalışmaları ve sosyal politikalara ayrılmıştır. Son kısım ise “Gelecek nesli aile araştırmalarına hazırlamak” başlığını taşımaktadır ve aile araştırmacılarının yetiştirilmesine yöneliktir.

* Gullestad, M., & Segalen, M. (Der.). (1998). Family and Kinship in Europe (Social Change in Western Europe). Pinter.

Çalışma Batı Avrupa ülkelerinde kültürel farklılaşmayla birlikte meydana gelen belirgin akrabalık ilişkilerindeki değişimleri inceleyen bir dizi denemeden oluşmaktadır. Bu çalışma Avrupalı aile yaşantısının ortak bir zemininin olduğunu iddia eden ve ortak nüfus projeksiyonlarından yola çıkan tahminleri reddeder bir tutum içerisindedir. Bu tutumunu ortaya koymak için bir dizi örnek olay incelemesinden yola çıkmıştır. Örnek olay incelemeleri ile nitel yöntem açısından, gelecekte yapılacak olan aile araştırmaları için de bir örnek teşkil etmektedir.

* Hantrais, L. (2004). Family Policy Matters: Responding to Family Change in Europe. Bristol: The Policy Press.

Avrupa’da ve ötesinde, değişen aile yaşam koşulları hükümetleri ilgilendirecek boyutta aile konusundaki sosyo-demografik trendler üzerinde bir dizi popüler ve akademik tartışmaların doğmasına yol açmıştır. Bu argümandan yola çıkan bu ilginç çalışma, Avrupa Birliği üyesi ve adayı olan ülkelerdeki ailesel değişimleri ve bu değişimler için oluşturulan politikaların birbirleriyle olan ilişkilerini keşfetmeye çalışmaktadır.

* Moerbeek, H., Neihof, A., & et al. (2008). Changing Families And Their Lifestyles. Amsterdam: Wageningen Academic Publishers.

Bu çalışma sosyal bilimlerin farklı alanlarından oluşan bir yelpazeden meydana gelmiştir. Bu farklı disiplinlerin kesiştiği araştırmada konular; aile, hane halkı, yaşam tarzı ve tüketici gibi kavramlar temelinde ele alınmaktadır. Beş farklı bölümün odaklandığı konular şunlardır: Ailelerin kuruluşu ve dağılışı, tabakalaşma ve eşitsizlik, tüketici ve hane halkı davranış biçimleri, boş zaman ve hijyen, sağlık ve toplum. Avrupa ailesinin yaşam tarzında gözlemlenen değişim bu beş olgu üzerinden incelenmiştir.

Daly, M. Changing Family Life in Europe: Significance for State and Society. European Societies 7-3 (2005): 379-398.

Aile yapısının değişimi ve bu değişimi takip eden riskler, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Ulaşılmak istenen hedef ise; bu değişim ve risklerin ışığında çağdaş aile politikalarını sorgulamak ve aile yapısındaki değişim doğasındaki parametreleri bulmaktır. Makalenin ilk bölümü, aileleri etkileyen ana unsurların kurum yapısı ve ilişkiler temelinde genel bir analizi sunmaktadır. Akabinde ise birey, toplum ve devlet yapısındaki değişimlerin neden olabileceği temel risklerin değerlendirilmesine geçer. Bu bağlamda ele alınan konular şunlardır: hazır olmadan ebeveyn olma, hayat ortaklığı ile ebeveynlik arasındaki kutuplaşma, kadının aşırı görev yüklenimi. Çalışmanın son bölümü ise bu riskler ve değişimler sonucunda ortaya çıkan durumla devletlerin ne tür politikalarla baş etmesi gerektiği sorunsalıyla ilgilienmektedir.

* Cheal, D. (2002). Sociology of Family Life. Hampshire: Palgrave Macmillan.

David Cheal'ın aile sosyolojisi alanındaki bu açık ve anlaşılır çalışması, analitik sorulara dayanmakta ve mesele üzerine sistematik ve geliştirici düşünmeyi sağlamaktadır. Uygun ve ikna edici şekilde, tüm dünyadan gelen ampirik örneklerle kuramı harmanlayan bu çalışma, aynı zamanda farklı kültür ve coğrafyalardaki ailelerin benzer yanları ile ayrık yanları üzerine çok değerli bakış açıları içermektedir.

* Flaquer, L., & Ussel, J. I. The Sociology of the Family in Spain. Marriage & Family Review 23-1,2 (1996): 575-598.

Bu makale aile sosyolojisi alanında İspanya örneğini inceleyen bir çalışmadır. Yazara göre; 19. yüzyılın sonunda ortaya çıkan bir dizi entelektüel ve kültürel koşul, aile sosyolojisi alanında hızlı bir büyüme olacağını ortaya koyuyordu. Ancak bu alanı kapsayan disiplin Adolfo Posada'nın çabalarına rağmen yeteri kadar kurumsallaşamamıştır. 1960'lı yılların sonunda deneysel bir bilim olarak ortaya çıkan sosyoloji her ne kadar İspanyol aile yapısıyla yakından

ilgili de olsa, sosyolojisinin diğer alanlarındaki gelişmeler daha belirgindi. 1975'te Franco öldükten sonra işlerliğe konulan çeşitli hukuki ve toplumsal düzenlemeler, aile sosyolojisi alanında önemli eksiklikleri gidermiş olsa da hali hazırda alanda giderilmesi gereken birçok açık bulunmaktadır.

vii. 1920 Öncesi: A.B.D.

* Coontz, Stephanie. (1988). The Social Origins of Private Life: A History of American Families, 1600-1900. London: Verso

Coontz, aile kavramının bugününü değerlendirebilmek için, geçmişte ne olduğunu kavramanın önemini vurguladığı çalışmasında, ailenin karmaşık ve evrensel yapısını Amerikan tarihi boyunca, yerlilerin akrabalık ilişkilerinden 1890'larda orta sınıf Amerikan ailesine uzanan bir yelpazede ele almaktadır. Coontz'a göre, aile içi davranışlar, etnik ve sosyo-ekonomik yapıya göre farklılık göstermektedir. Hegemonik orta sınıf ailenin özel alanı kavramını, geleneksel yapının zenginliğinden duygusal bireyselliğe uzanan bir yolda değerlendirmektedir. Üyeler arası yakın ilişkiler ve ev içi kitlesel ürünlerin tüketimiyle domine edilen hanehalkı yapısını, ülkenin politik geçmişi ve ekonomik gelişmesiyle paralel olarak incelemektedir. Çalışmada, Amerikan kapitalizmini kavramadan aile kurumunun geçirdiği değişimleri tanımlamanın güç olduğu ortaya konulmaktadır.

Pisters, P., & Staat, W. (Der.). (2005). Shooting the Family: Transnational Media and Intercultural Values. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Çalışma küresel bir ölçekte, aile yaşantılarının değişen temsillerini keşfetmeye yönelik ve aynı zamanda çağdaş medya manzaralarına odaklanan bir grup denemeden meydana gelmektedir. Çalışmaya katkıda bulunanlara göre, kaydetme teknolojileri alanındaki yenilikler ailelere tahmin edemeyecekleri bir düzeyde özgürlük tanımlarına rağmen, bir yandan da kendi yaşamlarını ve hatıralarını tanımlamada çeşitli güçlükler yaratabilmektedir. Bu çalışma film kuramcılarının ve aynı zamanda postmodern dünyada ailenin kurumunun ne şekillerde inşa edildiğiyle ilgilenen herkes için uygun bir kaynak olarak düşünülebilir.

viii. 1920-1980: A.B.D.

* Ryder, Norman. (1972). The Family in Developed Countries, in American Scientific, October 1974, Vol.231, No.3, pp.123-130

Ryder, gelişmiş ülkelerde aile yapısını incelediği çalışmasında, çekirdek ailenin, ekonomik seviye olarak ileride olan ülkelerde, geniş ailenin ise, tersine, az gelişmiş ülkelerde yaygın olmasından yola çıkarak, endüstriyel toplumlarda, özellikle eğitim ve bireyselliğin aile

kurumuna nüfuz ettiğini belirtmektedir. Endüstriyalizmi tüm toplumsal alanlarda gelişmiş bir iş bölümüyle üretimi artırıcı bir sistem olarak tanımlarken, iş gücünün teknik eğitim ve bireysel hareketlilikten geçtiğini, bu sebeple de bireyin aileden daha ön planda olduğunu ifade etmektedir. Aileye ilişkin tanımlamalarda, bireyin içine doğduğu (family of orientation) ile ebeveyn olduğu (family of procreation) aile arasında ayırım yapmanın önemini vurgulamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki çekirdek aile formunu, içinde yaşadığı Amerikan toplumunun 1923 yılından 1960'a uzanan döneminde, evlilik örüntüsü, ilk evlenme yaşı, doğurganlık gibi temel sosyo-demografik veriler üzerinden incelemektedir. Buna göre, aile yapısını belirlemede, özellikle savaş sonrası dönemde hızla yükselen, 1950'lerden sonra ise düşüşe geçen doğurganlık seviyesi belirleyici rol oynamaktadır. Çalışmada ayrıca, çekirdek ailede, karı-koca ekseninin majör boyutu teşkil ettiği belirtilmektedir.

* Wesley R. B., & Hill, R., et all. Comtemporary Theories About The Family – General Theories / Theoretical Orientations. (1979). New York: The Free Press.

Aileyi bir kurum olarak işlevleri ve bu işlevler üzerinden diğer kurumlarla olan ilişkisi çerçevesinde ele alan makro sosyolojik yaklaşımların aksine kitapta yer alan beş teori de aile-içi ilişkiler odağında aileyi bir etkileşim örüntüsü olarak ele almaktadır. Bu ele alış tarzı, grup ve etkileşim örüntüsü kavramları arasındaki ince farkın bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Grup kavramı ister istemez insanın silindiği ve kurumsal bakışın hakim olduğu bir yaklaşımı zorunlu kılar. Oysa bir mekan ve hedef ortaklığına rağmen etkileşim örüntüsü olarak aile denildiğinde, aile bireyleri arasındaki etkileşimler merkezi konuma geçer. İster grup ister kurumsal düzlemde olsun diğer sosyal etkileşim örüntüleri ile ailenin etkileşimi yine aile bireyleri aracılığı ile anlaşılmaya çalışılır. Şüphesiz toplumsal (societal) olanın yani makro ve dışsal olanın etkisi ve kısmi belirleyiciliği göz ardı edilmez, sosyal ve toplumsal olan bireye indirgenmez. Mikro-makro arasındaki etkileşimi gözden kaçırmayan bütüncü yaklaşım ile aile daha derinden tanımlanmış ve hayatîyet kazanmış olacaktır. Bu bakımdan söz konusu eser aile sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir.

Birinci bölümde “Seçim, Alış-Veriş ve Aile” başlığı kapsamında sosyoloji ve sosyal antropolojide oldukça uzun bir geçmişe sahip olan alış-veriş teorisi (exchange theory) açısından aile ele alınmaktadır. Sembolik Etkileşim ve Aile başlığını taşıyan ikinci bölümde ise teorinin temel sayılıları çerçevesinde aile teorisi geliştirilmiştir. İnsanların fiziksel çevre gibi sembolik bir çevre içinde yaşadıkları ve bu sembolik çevrenin değerlerle inşa edildiği, insan davranışlarını anlamada sembollerin önemli olduğuna ilişkin temel sayılılar açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise, sosyal gerçekliği nesnel ve nesnelere nitelikleri arasındaki ilişkiler sistemi olarak kabul eden genel sistem teorisinde aile de bir alt sistem olarak ele alınmaktadır. Genel sistemler teorisi (general systems theory) yaygın bir yanlış kanaatin aksine işlevsel teoriden çok farklı bir bakış açısına sahiptir; yapılar değil etkileşimler önem kazanmıştır. Bu anlamda

aile toplumsal yapı içinde en küçük yapı birimi olarak değil, birimler arasındaki etkileşim ağı olan sistem içindeki birim olarak ele alınmaktadır. Çatışma ve güç ilişkilerine merkezi bir konum veren çatışma teorisinin (conflict theory) bakış açısından ise aile, dördüncü bölümde ele alınmıştır.

* Freedman, R.G., Whelpton, P.K. & Campbell, A.A. (1959). Family Planning, Sterility, and Population Growth. New York: McGraw-Hill.

Aile yapısı ve bu konuyla yakından ilişkili bulunan hane kompozisyonu, Türkiye ile birlikte dünyanın çoğu ülkesinde araştırma ve inceleme konusudur. Bu konudaki ilk araştırmalar daha ziyade hanelerin demografik yapısı üzerinde durmakta olup, ağırlıkla doğurganlık ve doğum kontrolü, bir başka ifadeyle ailenin biyolojik işlevleri üzerinedir. Bu bağlamda modern hane ve aile araştırmalarının atası olarak kabul edebileceğimiz “Growth of American Families” ilk defa 1955’de uygulanmıştır (Freedman vd.,1959). Söz konusu araştırmanın tasarımı ve soru kağıdı dünyanın birçok ülkesindeki hane ve demografi araştırmalarına temel oluşturmuştur. Sonraki dönemlerde adı “National Fertility Survey”e dönüşen GAF’ın Türkiye’deki karşılığı, ilk defa 1968’de uygulanan Türkiye Nüfus ve Demografi Araştırmasıdır.

Ailenin çoğalmaya dönük biyolojik işlevlerinin dışında doğrudan doğruya aile yapısını ve aile içi ilişkileri konu alan araştırmaların yapılması uzun zaman sonra olmuştur. ABD’de 1997’den bu yana belli aralıklarla yürütülen The National Survey of American Families (NSAF) veya ilgili programlara katılan AB ülkelerinde düzenlenen European Social Survey (ESS) ya da Population Policy Acceptance Survey (PPA) doğrudan veya dolaylı olarak aile ve hane yapısı hakkında, ayrıca bu konudaki tutum, düşünce ve algılar ile cinsel tercihler, birliktelik modelleri, çocuk yetiştirme şekilleri konularında bilgi veren araştırmalara örnektir. Varolan araştırma serileri dışında, AB geneline yayılmış çeşitli kurumların işbirliği ile yürütülen Familyplatform gibi programlarla mevcut araştırmaların ileri analizleri yürütülmekte ve finanse edilmektedir.

ix. 1980 Sonrası: A.B.D.

* Rogoff, B. (2003). The Cultural Nature of Human Development. Oxford: Oxford University Press.

İnsan gelişimini açıklayan geleneksel/pozitivist anlayış bugüne kadar, çocukların gelişimlerinin evrensel olduğunu düşünmüş ve çocuğun karakterinin ve yeteneklerinin kültürel süreçlerden bağımsız olarak geliştiğini öne sürmüştür. Barbara Rogoff’un iddiasına göre; insan gelişimi sadece fiziksel ya da biyolojik bir değişim olarak değil, aynı zamanda kesinlikle kültürel bir süreç olarak ele alınmalıdır. Birey, topluluğun bir üyesi olarak gelişir ve onun bu gelişimi

ancak ve ancak içinde yaşadığı topluluğun pratiklerine ve imkânlarına bakılarak anlaşılabilir.

* Scott, J., Treas, J. & et al. (Der.). (2007). The Blackwell Companion to the Sociology of Families. New Jersey: Wiley-Blackwell.

Günümüz aile yaşantısına dair konuları ele alan bu derleme, ailelerdeki sosyal değişimin çalışılması gerekliliğinin neden temel olduğuna dair açıklamalar getirmekte ve bu yaklaşımın birey ve toplumdaki dönüşümü anlamada çok gerekli olduğunu savunmaktadır. Çalışma, aile sosyolojisi alanında çok çeşitli konular üzerine çeşitli uzmanlarca yazılmış orijinal makaleler içermekte ve sosyal eşitsizlik, ebeveyn pratikleri, yurttaşlığın değişen örüntüleri ve çok kültürlü aile yapıları gibi birçok konuya temas etmektedir.

* Skolnick, A., & Skolnick J. H. (2010). Family in Transition. New York: Prentice Hall.

Bilindiği üzere “family transition” kavramı aile sosyolojisinde; değişim sürecinde boşanma, içgöç veya dışgöç, savaş vb. ile parçalanmış aileler kadar yeniden evlilikleri ve bu konu üzerinde yapılan çalışmaları ifade etmektedir. Bu çalışma geçiş sürecinde aile ile ilgili en yeni trendleri ortaya koymakta, bu eğilimleri tarihsel bağlamları içinde ele almaktadır. Eserin yazarları, alanlarında öne çıkan uzmanlardır ve çıkardıkları her yeni baskıyı alandaki klasik metinlerin, çağdaş tartışmaların harmanlaması olarak tasarlamaktadırlar.

* Tischer, H. L., (2000). Debating Points: Marriage and Family Issues. New York: Prentice Hall.

Tischer’in bu özlü çalışması, aile ve evlilik kurumlarının sosyolojik boyutlarından yola çıkarak sekiz önemli meseleyi ele alan seçkin okumalardan meydana gelmektedir. Bu okumalar, okuyucunun konuya kritik bir bakış açısıyla bakma niteliğini geliştirici özellikler içermektedir. Her bir tartışmanın giriş ve sonuç bölümlerine yer veren çalışma, bu özelliğiyle okuyucunun dikkatini anahtar kavramlar üzerinde tutabilmeyi başarabilmektedir.

*Trask, B. S., & Hamon, R.R. (Der.). (2007).. Cultural Diversity and Families: Expanding Perspectives. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Çalışma, kültürel farklılıkların teorik ve uygulamalı araştırmalar bünyesinde aile çalışmalarını ne şekilde etkilediğine odaklanmakta ve aralarındaki ilişkileri irdelemektedir. Çalışmayı derleyen yazarlar, kültürel açıdan farklı olan aileler üzerine olan söylemlerini etnik ve ırksal ayrımlar üzerine kurmayarak, daha fazla kültürel olana odaklanarak ve bu minvaldeki etkilerini inceleyerek yepyeni bir boyuta taşımışlardır.

* Wallace, H., & Roberson, C. (Der.). (2010). **Family Violence: Legal, Medical, and Social Perspectives.** New Jersey: Prentice Hall.

Bu çalışma, aile içi şiddet gibi konuya kapsamlı bir giriş sunmakta ve alandaki güncel tartışmaları yasal, tıbbi ve sosyal alan olmak üzere üç farklı perspektiften ele almaktadır. Odaklandığı konular arasında şunlar sayılabilir: Aile içi şiddetin karakteristikleri, çocukların fiziksel ve cinsel istismarı, eş istismarı, gay ve lezbiyenlerin konu oldukları istismarlar, şiddete maruz kalan kadınlar. Kitapta bu konular içinde ağırlık çocuk istismarı üzerindedir.

* Wharton, A. S. (2005). **The Sociology of Gender: An Introduction to Theory and Research.** Oxford: Blackwell Publishing.

Alanındaki temel sorulara cevap vermeye ve çağdaş meseleleri aydınlatmaya çalışmayı kendisine amaç edinmiş bu kaynak, başarılı ve ilginç bir çalışma olarak dikkate değer bulunmuştur. Cinsiyet sosyolojisi alanında bir yandan kuramsal olarak zorlayıcı bir yandan da giriş mahiyetinde okunabilecek açık bir çalışma tasarlanmıştır.

* White, J. M., & Klein, D. M. (2007). **Family Life.** Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

İlk iki basımın başarısından sonra çalışmanın üçüncü basımı, evlilik ve aile kurumları üzerine söylenebilecek yeni fikirlerin geliştirmesinde uygun bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Çalışmanın yazarları James White ve David Klein, bu basımdaki her bir bölümü aile araştırmaları ve aile sosyolojisi alanında okuyuculardan gelen geri bildirimler neticesinde güncellemiş ve yeniden gözden geçirmişlerdir. Günümüz aile teorileri kadar geleneksel olanları da kapsayan çalışma, gayet geniş bir perspektiften tasarlanmış nitelikli bir metin olma özelliği taşımaktadır.

* White, J. M. (2004). **Advancing Family Theories.** Thousand Oaks: Sage Publications.

Metodolojik anlamda sosyal bilimlerde teorinin ve aile teorilerinin ne olduğu çerçevesinde bu eser özellikle iki çağdaş aile kuramı üzerine yoğunlaşmaktadır: Rasyonel seçim kuramı ve geçiş kuramı. Taban tabana zıt olan farklı bu iki teorik yaklaşım ile aile konusunda farklı teorilerin işlevleri gösterilmiş olmaktadır. Çalışma aynı zamanda meta-kuramların ne şekillerde bir kuramı inşa ettiği ve geliştirdiğini incelemekte, dahası “anlama ve açıklama karşıtlığı” tartışması hakkında çeşitli fikirler öne sürmektedir. Çalışmanın bir diğer özelliği öğrencilere bir kuramın ne olduğu meselesini çok keskin şekilde tarif etmesi ve kuramların araştırmalarda nasıl kullanıldığını öğretiyor olmasıdır. Bu çalışma, konunun sadece kuramsal boyutuyla değil aynı zamanda gündelik hayat pratiği ile ilgili boyutuyla da ilgilenmekte ve aile davranışını açıklamaya ve tahmin etmeye çalışmaktadır.

* Zimmerman, C. C. (Yazar), & Prof Kurth, J. (Der.). (2008). Family and Civilization. Delaware: Intercollegiate Studies Institute.

İlk olarak 1947 yılında yayınlanan Family and Civilization, Carle Zimmerman'ın baş yapıtı olarak düşünülebilir. Zimmerman uzun yıllar Harvard Üniversitesi'nde ders vermiş, seçkin bir sosyologtur. Yazar, bu eserinde farklı tipteki ailelerin yükseliş ve çöküş dönemleriyle, farklı tipteki medeniyetlerin yükseliş ve çöküş dönemleri arasında bir bağ olup olmadığını nedensellik ilişkileri açısından çözümlenmeye gayret etmiştir. Çalışma bu gayretlerini özellikle Yunan, Roma, Ortaçağ ve Çağdaş Avrupa medeniyetlerine ve Birleşik Devletler'e odaklamıştır. Zimmerman, aile yapısının kabile ve klan hayatından büyük çekirdek ailelere, oradan küçük çekirdek ailelere ve nihayetinde de günümüzün zedelenmiş ailelerine olan evriminin izlerini sürmektedir. Bu izlerin peşinde koşarken her bir aile yapısındaki çocuk yetiştirme usullerine, din, hukuk, gündelik hayat algıları ve medeniyetin kaderi konularına da değinmiştir.

* Price, S. J., Price, C. A., & et al. (Der.). (2009). Families & Change: Coping With Stressful Events and Transitions. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Farklı disiplinlerdeki kuramları ve bu disiplinlerde yapılan araştırmaların bulgularını derleyen bu çalışma, aile kurumunun geçirdiği evrelerin derin bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktadır. Her bir bölümde alanında uzman olan kişiler tarafından ailenin geçirdiği çağdaş değişimler anlatılmakta ve okuyuculara daha somut örnekler ve müdahale stratejileri sunulmaktadır.

* Newman, D. (2008). Families: A Sociological Perspective. New York: McGraw-Hill Humanities/Social Sciences/Languages.

David Newman'ın ilgi çekici bu yeni kitabı aslında bir ders kitabıdır. Ancak kitabın öğrencilerin gündelik hayatları üzerinden sosyologların aile kavramını nasıl anladıklarını ve açıkladıklarını başarıyla gösteren bir çalışma olması, farklı türdeki çalışmalar için fikir açıcı bir nitelik kazandırmıştır. Kitap sadece aile kurumu hakkında sosyolojik bilgi aktarmakla kalmamakta ayrıca aile konusu hakkında çağdaş tartışmaları öğrencilerin aileleriyle olan kişisel deneyimleri üzerinde örtüştürmeye çalışmaktadır. "Onca Şey Ne Demek?", "Küreselleşmek" ve "Kendin İçin Gör" bölümleri aile konusundaki teorik sosyolojik bilgiler ile gündelik hayat pratiklerinin harmanlanması suretiyle konuya hayatiyet kazandırılmıştır. Kanaatimizce, kitabın, aşılagnemiş aşırı soyutlamalar ile ailenin yaşanan sosyal hayattan koparılarak adeta kurultulmuş bir konu haline gelme tehlikesinin nasıl aşılacağına somut bir örneği olarak ayrı bir değeri vardır.

* **Bianchi, S. M., Robinson, J. P., & et al. (2007). *Changing Rhythms of American Family Life*. New York: Russell Sage Foundation.**

Küreselleşme sürecinde Amerikan ailesindeki değişmeyi özellikle zaman ritmi üzerinden ele alan bu çalışma, Amerikan toplumunun iş ile aile hayatı arasında dengeyi nasıl kurduğuna dair mevcut bilindik kanaatleri sorgulamaktadır. Çalışan annelerin, ev hanımı annelere nazaran çocuklarına daha az zaman ayırdıklarına ilişkin kanaatin sadece Amerikan toplumuna ait olmadığını biliyoruz. Bu çalışmada her ne kadar Amerikan annelerinin ikonik imajları değişmiş olsa da, yani anne imajı ataerkil otoriteyi kabul etmeye meyilli ev hanımından uykusuz, kontrolsüz, çalışan bir anneye dönüşmüş olsa da, bu çalışmada Amerikan annelerinin uzun yıllar boyunca ailesiyle birlikte geçirdiği zamanın değişmediği ileri sürülmekte ve konu olgusal veriler üzerinden tartışılmaktadır. Türkiye’de de çalışan annenin çocuğa ayırdığı zaman üzerindeki tartışmalar hatırlandığında, konu ile ilgili sistematik bir çalışma olması bakımından kaynak dikkate değer bulunmuştur.

* **Newman, D. & Grauerholz, L. (2002). *Sociology of Families*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.**

Aile olgusunun tip ve işlev bakımından son derece çeşitlenmiş olması nedeniyle yazar, soyut bir aile kurumunu niteleyen “the family” yerine bu çeşitlenmeyi gösteren “families” kavramını tercih etmiş ve bu tercih kitabın başlığına da yansıtılmıştır. *Sociology of Families*, öğrencilerin çağdaş aile incelemelerini öncelikle birey düzeyinde ele alarak incelemektedir. David Newman ve Elizabeth Grauerholz ele aldıkları her meseleyi, daha derin ve daha detaylı bir anlamayı sağlamak üzere sosyolojik temeller üzerine inşa etmektedirler. Bunu başarmalarının nedeni, aileyi hem bireysel olarak yaşanan bir tecrübe hem de sistematik bir sosyal kurum olarak kabul etmiş olmalarıdır, diyebiliriz. Bu yaklaşımla kaleme alınan kitapta, sosyal bilimlerin kuramlardan ve saha araştırmalarından gelen veriler birlikte değerlendirilmiştir. Ele alınan her konunun güncel ve her yerde bulunamayacak değerlendirmelerle işlenmesi, bu çalışmayı alanındaki diğer çalışmalar arasında ön plana çıkarmaktadır.

Aile kurumuna ilişkin temel kavramların açıklaması, değerlendirilmesi ve yorumlanması bağlamında lisans ders kitabı niteliğindeki eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde aile çalışmalarına örnek olaylar ışığında giriş yapılmaktadır. İkinci bölümde, aile kavramı farklı sosyolojik perspektiflerden değerlendirilmekte, toplumsal cinsiyet, etnisite, kimlik, ekonomi alanları ile aile kurumu arasındaki ilişki ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölüm ise, aile kurmadan önceki sosyal ilişkiler, evlilik, boşanma, evlat edinme, çocuk yetiştirme ve aile içi şiddet gibi aile kurumunun kendi içinde yaşadığı sosyallikler ile toplumsal yaşam içindeki yeri ve fonksiyonu üzerine eğilmektedir. Eser, kuramsal arkaplan sağlamakla beraber aile içi ilişkilerine ışık tutarak, değişen toplumda, çalışma hayatı, küreselleşme, aile

planlaması, etnisite, toplumsal cinsiyet gibi alanlarla aile kurumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

* **Collins, R. & Coltrane, S. (1991). *Sociology of Marriage and the Family*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.**

Toplumsal cinsiyet, aşk ve mülkiyet konuları çerçevesinde evlilik ve aileyi ele alan kitabın önemli bir özelliği aile sosyolojisinin uygulama imkanlarının ayrı bir bölüm olarak ele alınmış olmasıdır. Bütün insan ilişkilerinde açık veya kapalı bir etken olarak ayrı bir belirleyiciliğe sahip olan tabakalaşma yani sosyal hiyerarşinin kitapta aile ile ilişkisi kurulduğu görülmektedir. Bu yaklaşım kitaba dikkate değer bir özellik kazandırmıştır.

* **Triplett, T., & Wherry, L. (2006, November). *Lessons Learned from the National Survey of America's Families (Discussion Papers 06-04)*. Washington, DC: The Urban Institute. Retrieved June 1, 2011, from http://www.urban.org/UploadedPDF/311387_Lessons_NSAF.pdf.**

Triplett ve Wherry'nin çalışmalarında The National Survey of American Families (NSAF) araştırmasının içeriği ve genel sonuçları hakkında bilgi verilmektedir. Amerikan Aile Araştırmasında özellikle çocukların durumu, 65 yaşın altındaki yetişkinler ile bu kişilerin ailelerinin sağlık durumları ile ekonomik düzeyleri hakkında bilgi alınmıştır. Özellikle çocukların bakımı ve farklı açılardan irdelenen durumları ilgili araştırmanın soru kağıdında önemli bir yer tutmuş, ayrıca düşük gelirli aileler örneklemede daha geniş olarak temsil edilerek, bu grupların sorunlarının daha güvenilir ölçüde tespit edilmesi amaçlanmıştır. Buradaki amaç, NSAF sonuçlarının sosyal refah (welfare) politikaları için bir bilgi altyapısı oluşturabilmesidir. 1997'den önce ancak Current Population Survey (CPS) veya National Health Interview Survey (NHIS) gibi demografi veya sağlık araştırmaları ile ailelerin ve çocukların durumu hakkında dolaylı bilgi alınırken, özellikle bir aile araştırması olarak tasarlanan NSAF ile bu konudaki ihtiyaç giderilmiştir. En son yapılan NSAF ile ABD genelinde yaklaşık 40 bin aile ile bu ailelerde bulunan 100 bin'i aşkın çocuk hakkında ayrıntılı bilgi toplanmıştır. Araştırmanın geniş örnekleme sayesinde eyalet bazında sonuç verilebilmekte, özellikle dezavantajlı kesimlerin mekân üzerindeki dağılımı görülebilmektedir.

Her biri tarihsel olarak farklı siyasî ve sosyal yapılara sahip Avrupa ülkelerinde ise ülkeler arası farklılıkların ve benzerliklerin karşılaştırılması önem kazanmakta, ülkelerin mevcut durumları ile modernleşme ve birliğe katılım süreçleri içinde geçirdikleri değişimler, farklı ülkelerin katılımına bağlı araştırma serileri ile tespit edilmektedir. Halihazırda ikinci turu yürütülen Population Policy Acceptance Survey (PPA), Alman Demografi Enstitüsü (Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung-BiB) koordinatörlüğünde, katılan ülkelerde

1500-3000 kişilik örneklerle, yaşanan demografik değişimler ile vatandaşların aile, cinsellik ve üreme konularındaki davranışları ile özellikle algı, görüş ve tutumları hakkında karşılaştırmalı olarak bilgi toplanmaktadır. PPA'daki ana vurgu bireylerin aile ve ikili ilişkiler konusundaki tercihleri ile ilgili ülkelerdeki nüfus politikaları hakkındaki görüşleridir. European Social Survey (ESS) ise halihazırda beşinci turu yürütülen, İngiltere'deki City University, Centre for Comparative Social Surveys koordinatörlüğünde, 30'u aşkın ülkede, Avrupa'daki farklı toplumların ve kurumların değişen yapıları ile toplumların tutum, görüş ve davranış kalıplarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. ESS, çok sayıda konu ve içerik dışında aile yapısı hakkında da doğrudan ve dolaylı bilgi vermektedir.

* Handbook of Contemporary Families: Considering the Past Contemplating the Future, (2004), Ed. Marilyn Coleman, Lawrence, California: Sage Publication.

Kitap son otuz yılda ailede meydana gelen değişimler ile geleceğin ailesini konu edinmektedir. Farklı disiplinlerden gelen araştırmacılarca disiplinler arası bir çalışma ile hazırlanan kitap, dokuz kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım, "Geçmiş göz önünde bulundurmamak, geleceği tasarlamak" başlığı altında, yeni yüzyılın aile sağlığı, farklı yaşam tarzları ve Amerikan çocukluğunun sosyal ve kültürel yapısını ele alan üç bölüm içermektedir. Çağdaş çiftlerin ele alındığı ikinci kesimde beraber yaşama, gaylik ve lezbiyenlik, çocuksuz yaşam tarzını benimseme gibi özellikle çağdaş Batı ailesinin geçirdiği dönüşümlere vurgu yapılmaktadır. Üçüncü kesim günümüz ailesinde toplumsal cinsiyete, dördüncü kesim ise çocuk yetiştirmeye ayrılmıştır. Beşinci kesim, boşanma, tek ebeveynli aileler, üvey aileler gibi değişen aile yapısını ele almaktadır. Altıncı kısım ırk ve aile konusunu ele almakta; Latin, Afrika, Asya kökenli ve Müslüman Amerikan ailelerini inceleyen beş bölümden oluşmaktadır. Yedinci kısım din, aile politikaları, kanunlar vb. gibi toplumsal olgular çerçevesinde aileyi incelemektedir. Sekizinci kısım ise günümüz dünyasının en önemli toplumsal olgularından biri olan teknolojik gelişme ve aile arasındaki etkileşime ayrılmıştır. Son kısım günümüz aile çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturan ve oldukça popüler konular arasında yer alan aile terapisi ve eğitime yönelik iki bölüm içermektedir.

* Statistical Handbook on the American Family, (1999), ed. Bruce A. Chadwick and Tim B. Heaton, Phoenix: Oryx Press.

20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başında artan boşanma oranları, çalışan ebeveynleri tarafından ihmal edilen çocuklar, gayri meşru doğumlar, değişen aile içi roller, aile içi şiddet gibi konuların ön plana çıktığı Amerikan ailesinin genel durumunu ortaya koymak üzere gerçekleştirilmiş araştırmadır. 1972'den 1997'ye kadar süren 25 yıllık bir dönem boyunca her yıl 18 yaşın üzerinde 1500 kişiden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilen anket uygulamasından elde edilen veriler aile yapısı ve aileye ilişkin tutumlarda meydana gelen değişimleri de ele alacak şekilde incelenmiştir.

Evlilik, evlilik ve yaşam tarzı, ayrılma ve boşanma, çocuklar, cinsel tutum ve davranışlar, akrabalık bağları, çalışan kadın, eş ve anne, çocuk bakımı gibi aileye ilişkin pek çok konu, Amerikan toplumunun demografik özellikleri çerçevesinde ele alınmıştır. Kitabı özgün kılan ise 25 yıl boyunca her yıl gerçekleştirilen bir araştırma ile toplum ve aile yapısında meydana gelen değişimleri yakalama fırsatı sunmasıdır.

* Handbook of Marriage and the Family, (1999), Ed. Marvin B. Sussman, Suzanne K. Steinmetz, Gary W. Peterson, Newyork: Plenum Press.

İlk defa 1987'de yayınlanan ve 1999'da ikinci baskısı yapılan eserde, aile konusunda çalışan önemli isimler, ailedeki değişimi geçmiş, bugün ve gelecek açısından ele almaktadırlar. İlk bölümde ailenin tarihsel bir analizi, demografik özellikler ve aile, akrabalık ilişkileri ve karşılaştırmalı perspektifler üzerinde durulmaktadır. İkinci bölüm, aile araştırmalarında teori ve metodoloji konularına ayrılmıştır. Bu çerçevede klasik sosyal teori ve aile çalışmaları, postmodernizm tartışmalarının aile araştırmalarına yansımaları, nitel ve nicel aile araştırmaları konuları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde değişen aile türleri ve roller incelenmektedir. Bu kapsamda aile içi ilişkiler, toplumsal cinsiyet, boşanma ve ayrılık konuları işlenmektedir. Dördüncü bölüm aile ve diğer temel kurumlar arasındaki etkileşimi; beşinci bölüm ise ailede çatışma, iletişim, şiddet, cinsellik ve aile terapisi üzerinedir. Kitap aile konusunda klasik bir metin niteliği taşımaktadır.

Yurtdışında son zamanlarda aile üzerine yayınlanan çalışmaların büyük çoğunluğunun aile yapısının genel bir görünümünü ortaya koymaktan çok, ailede iletişim -özellikle teknoloji ve popüler kültür unsurlarının etkileri bakımından-, babalık, annelik, çocukluk, aile terapileri, psikolojik süreçler ve aile, tek ebeveynler, gayrimeşru çocuklar, gay ve lezbiyen çiftlerden oluşan aileler ve onların çocukları, aile içi şiddet, kadının ailede değişen konumu gibi daha spesifik konuları işlediği görülmektedir. Bunun yanında aile araştırmalarının gelecekte alacağı biçim ve aileye farklı yaklaşımların da geliştirilmeye çalışıldığı, bu konuda özellikle disiplinler arası ve çok yazarlı yayınların giderek arttığı da göze çarpmaktadır.

* Coltrane, S. L. (2003). Families and Society: Classic and Contemporary Readings. Beverly: Wadsworth Publishing.

Hem bir kurum ve hem de birincil grup olan aileyi sosyolojik olarak anlamayı teşvik etmek üzere tasarlanmış olan bu derleme aynı zamanda günümüz aile yaşantısının farklılıklarını ve karmaşık yanlarını da ortaya koymuş olmaktadır. Derlemenin her bir bölümü ve altbaşlıkları, çalışmayı aile üzerine yazılmış sosyoloji kitapları arasında iyi bir yere konumlandırmaktadır. Dr. Coltrane'in çalışmaları; ailenin tanımı, cinsellik ve duygusallık, evlilik ve ortak yaşam, üreme ve doğum, çocukların sosyalleşmesi, annelik, babalık, aile ve iş, boşanma, ev-içi şiddet,

aile politikası gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır;

* Egelman, W. (2003). *Understanding Families: Critical Thinking and Analysis*. Boston: Allyn & Bacon.

Eleştirel düşünce ve analiz aracılığı ile aileyi anlamak amacıyla yapılan bu çalışma, aile konusu üzerine araştırma pratiklerinden, eski ve yeni verilerden faydalanarak günümüz Amerikan ailesi hakkında anlamlı verileri toplamış bir çalışmadır. Amerikan ailelerindeki doğum oranları, çocukların sağlık ve refah durumları, her iki ebeveynin çalıştığı aile yapıları gibi konularda çok sayıda ilginç ve yön verici araştırma sorusu ortaya atılmıştır. Kitabın her bir bölümü bir araştırma sorusunun üzerinde dönen ana bir konunun girişiyle başlamakta ve akabinde bir araştırma pratiğiyle devam etmektedir.

* Eshleman, J. R., & Bulcrof, R. A. (2009). *The Family*. New York: Prentice Hall.

Kitap, yakın tarihlerde yayınlanmış olmasına rağmen, tarihsel süreçte aile kurumunun değişimini inceleyen temel kaynaklardan biri olarak kabul edilebilir. Zengin sosyolojik ve psikolojik materyallerden beslenen çalışma, toplumsal aile kurumunu tarihsel kökenlerinden başlayarak ele almakta ve günümüz aile yapısına kadar geçirdiği dönüşümleri incelemektedir. TAYA 2011 araştırması ailenin tarihsel kökeni ile ilgili olmasa da, fikir açıcı olması bakımından bu kaynak önemli görülmüştür.

* Amato, P. R., & James, S. (2010). *Divorce in Europe and the United States: Commonalities and differences across nations*. *Family Science* 1-1 2-13.

Her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri Batılı ülkeler arasında en yüksek boşanma oranlarına sahip olsa da aslında bütün Avrupa ülkelerinde de boşanma oranları hızla artmaktadır. Bu çalışma A.B.D toplumu ile Avrupa toplumları arasında; boşanmaya neden ekonomik ve demografik nedenler, boşanmanın yetişkinler üzerindeki muhtemel etkileri, boşanmaların çocuklar üzerindeki etkileri gibi temel noktaları göz önünde bulunduran bir karşılaştırmanın analizini içermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, Avrupa ülkelerinin bu bağlamda birbirlerinden çok farklı özellikler içermesi ve bunu teyit edici veriler sunması bakımından oldukça karmaşık bir çerçeve sunmaktadır. Bu karmaşıklığa rağmen araştırma boşanmaların nedenleri ve sonuçları üzerine bir dizi benzerlik yakalamayı da başarmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki çalışma Amerika Birleşik Devletleri ile daha spesifik Avrupalı ülkelerin karşılaştırılması üzerine kurulmuş olsaydı, bu olguyu anlamamıza çok daha katkı sağlamış olurdu.

2. İKİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMA TASARIMI VE METODOLOJİ

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması (TAYA 2011), 2006 yılında şimdi mülga olan ASAGEM Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü) ile TÜİK tarafından gerçekleştirilmiş olan “Aile Yapısı Araştırması”nın devamı niteliğindedir. Bu çalışmada, anket uygulaması ile hanelerin ve bireylerin demografik ve biyografik özelliklerinin yanı sıra Türkiye’deki ailelerin güncel durumlarını orta çıkarmak amacıyla; hane halkı özellikleri, evlilik durumları, aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, çocuk ve çocuk eğitimi konusundaki düşünceleri, yaşlılık ve çeşitli toplumsal konulardaki düşünceleri, değer ve tutumları ortaya konmuştur. Olgusal ve algısal sorulardan oluşan anket formu ile sahadan toplanan verilerle, katılımcıların algısal sorulara verdikleri cevaplar üzerinde, katılımcıların demografik-biyografik özellikleri 12 bölge, 3 büyük il, sosyo-ekonomik statü, eğitim düzeyi ve cinsiyet gibi bağımsız değişkenler ayrımında incelenmiştir.

TAYA 2011, mülga ASAGEM tarafından gerekli teknik ve idari şartnamelerin hazırlanmasının ardından 7 Mart 2011 tarihinde firmalardan tekliflerin alınıp değerlendirilmesi ile fiilen başlamıştır. Değerlendirmeler neticesinde yüklenici firma olarak ANAR ile sözleşme imzalanması nedeniyle, 13.04.2011 tarihinden itibaren çalışmaları ANAR üstlenmiştir.

Veri toplama araçlarının geliştirilmesi, sahada görev alacak elemanların seçiminin ve gerekli eğitimlerin verilmesinin ardından, anket formlarının basımı, afişlerin, saha görevlilerinin yararlanacağı yönergelerin ve görevli yaka kartlarının hazırlanması gibi işler tamamlanarak saha çalışmaları 23 Ağustos 2011 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. Yaz mevsiminde ailelerin önemli bir bölümünün sürekli yaşadıkları adreslerin dışında bulunmaları, Ramazan ayı ve Bayramı nedeniyle artan seyahat hareketliliği, Van ilinde meydana gelen deprem ve Güneydoğu Anadolu’daki bazı illerde anarşi ve terörün getirdiği tedirginlikler gibi güçlüklerle rağmen, saha çalışmaları öngörülen sürede gerçekleştirilmiş ve Ekim 2011 ayı sonunda bitirilebilmiştir.

Saha çalışması ile eş zamanlı olarak kontrol ve bilgi işlem çalışmaları da sürdürülmüştür. Veri girişi için özel olarak bir yazılım ve arayüz geliştirilmiş; bu sayede veri girişi ve atlama hataları en aza düşürülmüştür.

Tüm süreçleri ile, sekiz aylık bir sürede gerçekleştirilmiş olan araştırmanın metodolojisi, araştırmanın tasarımı ve yararlanılan yöntemlere ilişkin bilgiler alt başlıklar biçiminde aşağıda verilmiştir.

2.1. ÖRNEKLEME TASARIMI

Türkiye genelinin yanı sıra İstanbul, Ankara ve İzmir’de aile yapısına ilişkin verilerin toplanmasını, aile yapısının ve sorunlarının incelenmesini amaçlayan bu çalışmada

ülkemizde var olan yaklaşık 18 milyon hanedeki aile reisleri ile ailedeki 18 yaşından büyük bireyler hedef evreni (kitle) oluşturmuştur. Ancak ülkemiz nüfusunun yaklaşık yüzde 3'üne karşılık gelen kurumsal nüfus (huzur evinde, askeri kışlalarda, hastanelerde, otellerde, çocuk yuvalarında, yatılı okullarda bulunan bireyler) ile hareket halindeki göçer nüfus ve nüfusu 200'den az yerleşim yerlerinde bulunan haneler kapsam dışı tutulduğu için, bu araştırmada örneklenen evren (sampled population), hedef evrenden (target population) daha dar kapsam oluşturmuştur.

Projenin başlangıç aşamasında idare, anket uygulanan bireylerin seçimi, yani araştırmannın örneklem büyüklüğü Türkiye toplam, Türkiye kent/kır, Türkiye İBBS1 (NUTS1 düzeyindeki 12 bölge) ve üç büyük il (İstanbul, Ankara, İzmir) bazında tahmin verebilecek biçimde 15.000 olarak düşünmüştür. Ancak ikame prensibi kullanılmayacak anket uygulamasında sahada karşılaşılabilecek olası sorunların (adreste bulunmama, hatalı adres, anketi reddetme, anketi yarım bırakma gibi) neden olacağı anket kaybı dikkate alınarak öngörülen örneklem genişliğinin yüzde10 artırılarak 16.500 olmasına karar verilmiştir. TÜİK marifeti ile oluşturulan örneklem çerçevesinde, birimlerin (hane) örnekleme girişlerinin tamamıyla rastgele olması sağlanarak örneklemin, anılan bazlarda ülke genelini, yani evreni temsil etmesi sağlanmıştır.

Uygulanacak anket sayılarının (16.500) çeşitli özellikler dikkate alınarak dağıtılmasında Büyüklüğe Göre Olasılıklı Örnekleme (Probability Proportional to Size Sampling) tekniği kullanıldığı için her alt grup, ağırlıkları oranında temsil ettirilerek, birimlerin tabakalara dağıtımında küme örnekleme esas alınmış ve örnekleme girecek deneklerin belirlenmesinde ilk olarak TÜİK tarafından kullanılmakta olan kentsel alanlar için 100'lük bloklar ve kırsal alanlar için 50'lik bloklar sistematik rastgele yöntemle seçilmiş, daha sonra seçilmiş bu bloklardan yine sistematik rastgele yöntemle haneler seçilmiştir. Bloklardan seçilen hane sayıları, 100'lük bloklar için 10, 50'lik bloklar için ise 5'tir.

Blok sayıları ile ilgili ayrıntılar aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 5: Yerleşim Birimine Göre Türkiye Geneli, Ankara ve İzmir İllerinde Seçilen Blok Sayıları

	Kent	Kır	Toplam
Türkiye	1061	738	1799
Ankara	110	11	121
İzmir	95	19	114
Toplam	1266	768	2034

Bu yöntem çerçevesinde örnekleme birim seçimi bölge ve kent-kır ayrımı olmak üzere iki farklı özellik dikkate alınarak ve tabakalı örnekleme yönteminden yararlanılarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir.

1. Aşama: Blokların Seçimi

Birinci aşamada, İBBS1 bölgelerini temsil edecek illerin yanı sıra, İzmir ve Ankara'da (İstanbul müstakilen bir İBBS1 bölgesi olduğu için il düzeyinde analiz için ayrı bir örneklem seçilmemiştir) kent-kır ayrımında yerleşim birimlerinin bloklarından sistematik örnekleme yöntemi ile bloklar seçilmiştir.

2. Aşama: Hanelerin Seçimi

İkinci aşamada, ilk aşamada seçilmiş bloklardan sistematik örnekleme yöntemi ile adresler (hane-birim) seçilmiştir.

Nüfusu 20.000 ve üzeri olan yerleşim birimlerinin kent , nüfusu 20.000'e kadar olan yerlerin kır olarak tanımlandığı araştırmada, anket yapılacak haneler TÜİK tarafından belirlenmiştir. Kentler ve nüfusu 20.000'den az olmakla birlikte belediyelerce idare edilen yerleşim birimlerindeki hanelerin seçiminde TÜİK, ADNKS 2010 veri tabanlarından yararlanılmıştır. Muhtarlıklarca idare edilen köylerde ise bu bilgiler olmadığı için köylerde ziyaret edilen hanelerin belirlenmesi Saha Kontrol ve Saha Uygulama Sorumlularınca sistematik rassal örneklem ile gerçekleştirilmiştir.

Bu süreç izlenerek İBBS1 düzeyinde 11 bölge için belirlenmiş 8.030 tanesi kent, 3.630 (kır = 1.670+köy =1.960) kır olmak üzere 11.660 hanenin dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 6: İBBS1 Bölgelerinde Uygulanması Öngörülüş Anket Sayılarının Kent ve Kır (Kır+Köy) Bazında Dağılımı

İBBS Düzey1:Bölge*	Kent	Kır	Köy	Toplam
Akdeniz	840	170	165	1.175
Batı Anadolu	1.050	90	30	1.170
Batı Karadeniz	700	175	295	1.170
Batı Marmara	610	175	185	970
Doğu Karadeniz	480	215	165	860
Doğu Marmara	990	60	120	1.170
Ege	860	165	150	1.175
Güneydoğu Anadolu	800	90	280	1.170
Kuzeydoğu Anadolu	470	160	230	860
Orta Anadolu	680	185	105	970
Ortadoğu Anadolu	550	185	235	970
Toplam	8.030	1.670	1.960	11.660

(*): İBBS1, İBBS2 ve İBBS3 düzeyinde birinci bölge TR1 sadece İstanbul ile temsil edilmektedir.

Aynı biçimde üç büyük il için belirlenmiş 4.630 tanesi kent, 210 (kır = 75+köy =135) tanesi kır olmak üzere 4.840 hanenin dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7: Üç Büyük İlde Uygulanacak Anket Sayılarının Kent ve Kır (Kır+Köy) Bazında Dağılımı

İller	Kent	Kır	Köy	Toplam
İstanbul	2.580	5	55	2.640
İzmir	950	35	60	1.045
Ankara	1.100	35	20	1.155
Toplam	4.630	75	135	4.840

2011 Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nın gerçekleştirileceği adresler, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından kentsel alanlar için 100 ‘lük bloklar ve kırsal alanlar için 50’lik bloklarda sistematik rastgele yöntemle seçilerek belirlenmiş olup iller bazında kent, kır, köy toplamaları aşağıda, sunulmuştur.

Tablo 8: Örneklemin İllere ve Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı

İller	Kent	Kır	Köy	Toplam
Adana	230	15	20	265
Adıyaman	60	5	40	105
Afyonkarahisar	30	25	10	65
Ağrı	100	15	60	175
Aksaray	50	30	5	85
Amasya	60	15	20	95
Ankara	1910	50	30	1990
Antalya	200	45	30	275
Ardahan	-	20	20	40
Artvin	10	20	15	45
Aydın	70	25	25	120
Balıkesir	220	60	80	360
Bartın	20	5	30	55
Batman	40	5	15	60
Bayburt	20	10	-	30
Bilecik	20	10	5	35
Bingöl	30	15	25	70
Bitlis	40	15	25	80
Bolu	20	5	10	35
Burdur	20	10	10	40
Bursa	420	5	40	465
Çanakkale	70	20	60	150
Çankırı	20	15	10	45
Çorum	90	10	40	140
Denizli	60	30	15	105
Diyarbakır	160	15	60	235
Düzce	30	5	20	55
Edirne	80	20	20	120
Elazığ	140	25	25	190
Erzincan	60	35	5	100
Erzurum	200	60	65	325

Eskişehir	130	15	-	145
Gaziantep	270	20	25	315
Giresun	80	35	35	150
Gümüşhane	10	10	10	30
Hakkari	20	5	15	40
Hatay	90	30	40	160
Iğdır	50	-	30	80
Isparta	20	10	20	50
İstanbul	2580	5	55	2640
İzmir	1430	50	85	1565
Kahramanmaraş	70	20	20	110
Karabük	50	-	15	65
Karaman	20	10	5	35
Kars	40	20	50	110
Kastamonu	30	20	25	75
Kayseri	290	35	15	340
Kırıkkale	60	15	-	75
Kırklareli	70	25	15	110
Kırşehir	40	-	15	55
Kilis	20	-	5	25
Kocaeli	260	-	15	275
Konya	220	65	15	300
Kütahya	40	10	15	65
Malatya	160	70	30	260
Manisa	100	30	25	155
Mardin	50	25	20	95
Mersin	170	30	20	220
Muğla	50	20	30	100
Muş	30	25	30	85
Nevşehir	30	30	10	70
Niğde	50	20	20	90
Ordu	150	75	30	255
Osmaniye	40	10	5	55

Rize	80	20	20	120
Sakarya	90	10	25	125
Samsun	220	20	80	320
Siirt	30	5	15	50
Sinop	20	25	10	55
Sivas	100	25	20	145
Şanlıurfa	140	5	90	235
Şırnak	30	10	10	50
Tekirdağ	170	50	10	230
Tokat	100	35	25	160
Trabzon	150	55	55	260
Tunceli	10	5	10	25
Uşak	30	10	5	45
Van	120	25	75	220
Yalova	20	10	5	35
Yozgat	60	30	20	110
Zonguldak	90	30	40	160
Toplam	12660	1745	2095	16500

2.2. SORU KAĞITLARININ GELİŞTİRİLMESİ VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

TAYA 2011 çalışmasında daha teklif hazırlama aşamasından itibaren kaynak taraması temel bir faaliyet olarak değerlendirilmiştir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi derleme ve sahadan veri toplamak amacıyla kullanılacak anket formlarının (soru kâğıtları) oluşturulması amacıyla başta;

- ASAGEM, 2006: Aile Yapısı Araştırması
- DPT, 1992: Türk Aile Yapısı Araştırması
- Serim Timur, 1972: Türkiye’de Aile Yapısı

araştırmaları olmak üzere çok sayıda araştırma raporu ve kitap incelenerek “Hane Fert Listesi”, “Hanehalkı Bilgileri” ve “Birey Soru Kağıdı” taslakları hazırlanmıştır.

Hazırlanmış olan taslak anketler idare yetkililerinin yanı sıra, aile ve araştırma konusunda uzman akademisyenlerle yüklenici firma uzmanlarının katıldığı 11 Mayıs 2011 tarihli çalıştayda ayrıntılı bir biçimde tartışılmıştır. Bu çalıştayda 2006 araştırmasında kullanılan anket soruları geçerlik-güvenirlik açısından incelenerek anket formunda yer alacak soruların azami ölçüde açıklayıcı ve ayırıcı olmalarına dikkat edilmiştir.

Çalıştayda ortaya çıkan gerekli değişiklik ve düzenleme önerileri ışığında gözden geçirilen anket formları için, Ankara ilinde ön test (pilot) uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Ön test uygulamasının ardından, 1 Haziran 2011 tarihinde ikinci çalıştay düzenlenmiştir. İkinci çalıştaya idare yetkililerinin, uzman akademisyenlerin ve yüklenici firma danışmanlarının yanı sıra, TÜİK ve DPT'den de uzmanlar iştirak etmişlerdir. Bu çalıştayda ön test anket uygulaması sonuçları ışığında anket formlarında yer alan soruların çalışıp çalışmadıkları, anlaşılıp anlaşılmadıkları ve özellikle liste (tablo) biçiminde oluşturulmuş algısal soruların geçerlik-güvenirlik durumları incelenerek araştırmada kullanılacak anket formlarına son biçimleri verilmiştir.

Çalıştay sonrasında soru formunda ciddi ölçüde değişiklikler gerçekleştirildiği için idarenin talebi üzerine yine Ankara ilinde kırsal, kentsel ve gecekondu bölgelerinden oluşan mahalle/köylerde ikinci ön test uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ön test uygulamasının sonuçları idare ve yüklenici firma uzmanları tarafından değerlendirilmiş ve soru formuna son şekli verilmiştir.

TAYA 2011 araştırması kapsamında gerek hane reislerinin (referans kişi) gerekse 18 + yaş grubunda anket uygulanacak katılımcılardan (denek-cevaplayıcı) akıl sağlıkları yerinde ve söylenenleri anlayacak düzeyde olanlarla ev ortamında anket uygulaması yapılmış, katılımcılarla yalnız olarak görüşülmüş ve anket formunda yer alan bütün sorulara cevap vermeleri istenmiştir.

TAYA 2011 çalışmasında; evlilik, boşanma, aile ilişkileri, aile yaşamı, akraba ve komşularla ilişkiler, günlük yaşam ve kültürel faaliyetler ve yaşlılığa ilişkin algısal sorulara verilen cevaplar (algısal sorular) üzerinde;

- Cinsiyet
- Yaş grubu
- Eğitim düzeyi
- İkamet edilen yerleşim birimi (kır/kent)
- SES (sosyo-ekonomik statü) düzeyi
- Bulunulan İBBS1 bölgesi
- Bulunulan il (İstanbul, Ankara, İzmir)

gibi demografik-biyografik özelliklerin (olgasal sorular) etkisi ölçümlenmeye çalışılmıştır.

Anket uygulamasında bir tanesi referans kişiye sorulacak soruları kapsayan “Hanehalkı Soru Kâğıdı”, diğeri hanedeki 18 yaş üstü tüm bireylere sorulacak olan sorulardan oluşan “Birey Soru Kâğıdı” olmak üzere iki farklı anket formu kullanılmıştır. Hanehalkı Soru Kâğıdı ya da Referans Kişi Anket Formu ile; hanehalkının sosyo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm bireylerin kişisel özellikleri hakkında en doğru bilgiye sahip, hanenin yönetiminden ve geçiminden sorumlu yetişkin kişi olarak tanımlanan hanehalkı reisine hanedeki bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum gibi temel özelliklerine ilişkin soruların (olgusal sorular) yanı sıra hanehalkı bilgileri, konut özellikleri, gelir durumu ve hanehalkı davranışları konularında (yine olgusal) sorular sorulmuştur.

Bireylere uygulanan soru kâğıdında ise evlilik bilgileri, boşanma bilgileri, aile ilişkileri, aile yaşamı konusunda eğilimler, akraba ve komşularla ilişkiler, günlük yaşam ve kültürel faaliyetler, sosyal güvenlik konularına ilişkin bilgiler, yaşlılığa ilişkin eğilim ve bilgileri edinmeye yönelik algısal sorular yer almıştır.

Yukarıda ayrıntıları verilmiş olan anket uygulamasında; ilkinde 20 sütundan oluşan Hane Fert Listesi dışında, 26 sorudan oluşan hanehalkı bilgilerine ilişkin olan ve referans kişiye uygulanan “Hanehalkı Soru Formu”, diğeri hanedeki 18 yaş üstü tüm bireylere uygulanan ve 85 sorudan oluşan “ Birey Soru Formu” olmak üzere iki farklı anket formu kullanılmıştır.

Anket uygulamasında soru sayısının, daha önceki benzer araştırmalarda olduğu gibi, deneklerin sabrını zorlamayacak düzeyde olmasına ve anket süresinin çok uzun olmamasına özen gösterilmiştir. Soru formunda yer alan soruların, deneklerde mahremiyet kaygısı uyandırmayacak, sıkıntıya yol açmayacak biçimde ve rahat cevap verilen “kullanıcı dostu” olmalarına özellikle dikkat edilmiştir.

TAYA 2011 çalışmasında kullanılan anket formunda yer alan bölümler aşağıda sıralanmaktadır:

1. Kapak

Bu bölümde gidilecek adrese ve görüşülen kişiye ait bilgiler, haneye yapılan ziyaret sayısı ve detayları, ziyaret sonuçları anket kontrolleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

2. Hane Fert Listesi

Bu bölümde hanede yaşayan tüm fertlerin;

- Cinsiyeti
- Hanehalkı reisine yakınlığı

- Doğum yeri
- Yaşı
- Medeni durumu
- Eğitim durumu
- Çalışma durumu
- Sağlık güvencesi
- Hanehalkı üyeliği

gibi sosyo-demografik bilgiler bulunmaktadır.

3. Hanehalkı Bilgileri

Bu bölümde hane halkına ait;

- Oturulan konutun özellikleri
- Eşya sahipliği
- Hane geliri
- Hane gideri
- Sosyal yardımlar
- Hanehalkı tutum ve davranışları

gibi bilgiler bulunmaktadır. Bu bölümdeki bilgiler referans kişiden alınmıştır. Bu çalışmada referans kişi olarak hanehalkı reisi veya eşi kullanılmıştır. Ancak her ikisiyle de herhangi bir nedenle görüşülememesi durumunda, hanede yaşayan 18 ve üstü yaşlarda olup, yukarıda maddeler ile belirtilmiş başlıklara cevap verebilecek niteliklere sahip başka bir hane ferdi referans kişi olarak kullanılmış ve yukarıda belirtilen hane ve halkı ile ilgili bilgiler alınmıştır.

4. Birey Soru Kağıdı

Bu bölüm, hanede bulunan 18 ve 18 yaş üstü tüm fertlere uygulanmıştır. Bu bölümde;

- Evlilik
- Boşanma
- Aile ilişkileri
- Akraba ve komşu ilişkileri
- Günlük yaşam ve kültürel faaliyetler
- Yaşlılığa ilişkin eğilimleri

ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Anket formunun yanı sıra araştırmada kullanılan diğer iki veri toplama aracı ise cevap kart seti ve anketör yönergesidir.

Cevap Kart Seti; araştırmanın alan uygulamasında kullanılan soru kağıdına daha kolay cevap verilmesi için görüşülen kişilere yardımcı olması amacıyla Hanehalkı Bilgileri bölümünde 5, Birey Soru Kağıdı bölümünde 28 soru olmak üzere toplam 33 soru için hazırlanmıştır.

Anketör Yönergesi; TAYA 2011 alan uygulamasında görev alan anketörlerin kullanması için hazırlanan, genel olarak araştırmanın nasıl yürütüleceği, sahada karşılaşılabilecek olası sorunlar, projenin sağlıklı yürütülebilmesi için dikkat edilecek hususlar ve sahada görev yapan araştırma ekibinin görev tanımlarının yanı sıra, soru kağıdında bulunan tüm sorulara ait açıklayıcı bilgilerin yer aldığı yönergedir.

2.3. ÖNTEST

TAYA 2011 çalışmasında kullanılacak anket formunun geliştirilmesi aşamasında iki ayrı ön test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

1. çalıştayı arkasından taslak anket formunun hazırlanması ve sahada görev yapacak anketörlere gerekli eğitimin verilmesinden sonra anket ön test uygulaması Ankara'da 26-29 Mayıs 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ön test, Ankara il merkezinde 3 ilçe (Çankaya, Mamak ve Keçiören) ve 10 mahallede yürütülmüştür. Ön testin gerçekleştirildiği hane sayısı 103'tür. Ön test uygulamasında belirlenmiş olan mahallelerin asıl anket uygulanacak mahallerden farklı olmasına dikkat edilmiş olup, bu mahallelerin belirlenmesinde sosyal-ekonomik-kültürel değişkenliğin olmasına özen gösterilmiştir. Toplam 371 kişinin bilgilerinin alındığı bu hanelerde 129 Birey Anketi yapılmıştır.

Bu ön testin ardından; hazırlanmış olan soruların çalışıp çalışmadığı (Güvenirlilik: Reliability, Geçerlilik: Validity Analizleri yapılarak), sıkıntı yaratan soruların bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan madde analizinde Cronbach Alpha değerlerinin yüzde 65'den yüksek olmasına ve anket formunda yer alan her sorunun diğer tüm sorularla ilişkisinin (item-total correlation) yine olabildiğince yüksek olmasına dikkat edilmiştir.

Daha sonra 1 Haziran 2011 tarihinde düzenlenen ikinci çalıştay sonrasında soru formunda ciddi ölçüde değişiklikler yapıldığı için idarenin talebi üzerine, saha çalışmaları 26 Temmuz 2011 tarihinde tamamlanan ikinci bir ön test daha gerçekleştirilmiştir. İkinci ön testin de evreni Ankara'dır. Çalışma Ankara'nın kırsal alanında, gecekondü bölgelerinde ve gecekondü bölgeleri dışında kalan kentsel alanında yürütülmüştür.

Ön test, gerçek araştırmanın örnekleminde yer almayan hanelerde yaşayan 18 yaş üstü hane üyeleri ile yüzyüze görüşmelerde anket uygulanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların en doğal halleriyle soruları cevaplamalarını sağlayabilmek amacıyla, çalışmanın bir ön test olduğu konusunda denekler bilgilendirilmemiştir.

Örnekleme yöntemi tabakalı iki aşamalı küme örneklemesidir. Ancak örneklemin tabakalar (kırsal kesimde yaşayanlar, gecekondu bölgelerinde yaşayanlar ve gecekondu bölgeleri dışındaki kentsel alanda yaşayanlar) arasındaki dağılımı uzlaşık olarak gerçekleştirilmemiştir. Soru formunun çeşitli bölümlerine farklı yaşam tarzlarına ve tecrübelerine sahip deneklerin nasıl tepki verdiğini gözlemleyebilmek ve özellikle düşük eğitilmiş gruplar tarafından anlaşılabilirliğini daha güçlü biçimde test edebilmek amacıyla bu kesimlere daha çok ulaşılması hedeflendiğinden, örneklemin tabakalara dağıtılması aşamasında *purposive sample* (maksatlı örnekleme) tekniğinden yararlanılmıştır. Özellikle Kırsal alan ve gecekondu bölgelerinin örnekleme içindeki ağırlığı daha yüksek tutulmuştur (boosted sample).

Bu örnek büyüklüğünün 50 hanesi kırsal kesimde gerçekleştirilmiştir. Hangi yerleşim alanlarının “Kırsal Kesim” ve “Kentsel Alan” olarak kabul edileceği belirlenirken TÜİK’in yerleşim alanlarını tasnif kriterlerine bağlı kalınmıştır. Buna göre:

- **Kentsel kesim:** 20 001 ve daha fazla nüfuslu yerleşim yerleri KENT olarak tanımlanmıştır.
- **Kırsal kesim:** 20 000 ve daha az nüfuslu yerleşim yerleri KIR olarak tanımlanmıştır.

Bu metodolojik prensipler doğrultusunda ön testin kırsal ayağı Ankara'nın Çamlıdere ilçesine bağlı mahalle ve köylerde; gecekondu ayağı Altındağ ve Mamak'a bağlı mahallelerde, gecekondu dışındaki kentsel alan ayağı ise Çankaya ve Yenimahalle ilçelerine bağlı mahallelerde gerçekleştirilmiştir. Toplam 165 hanede gerçekleştirilen ön test uygulamada toplam 461 kişinin bilgileri alınmış ve 292 adet de birey anket formu doldurulmuştur. Ön testin arkasından soruların güvenilirlik ve geçerlilik testleri yapılmış ve sonuçlar dikkate alınarak TAYA 2011 çalışmasında kullanılacak soru formlarına son şekli verilmiştir.

2.4. ARAŞTIRMANIN ORGANİZASYONU VE UYGULAMASI

2.4.1. Proje Ekibi

Bir proje koordinatörünün yönetimindeki araştırma ekibinde aile sosyologları, demograf ve istatistik uzmanı akademisyenlerin yanı sıra istatistikçilerden oluşan analistler, eğitim uzmanı ve bilişim/yazılım uzmanları da yer almıştır. Projenin saha uygulaması ise bir saha koordinatörünün yönetiminde yürütülmüştür. Araştırmanın saha uygulamasında ayrıca;

1. Saha Kontrol Sorumluları
  2. Saha Uygulama Sorumluları (Ekip Şefleri)
  3. Görüşmeciler (Anketörler)
- görev yapmıştır.

Saha koordinatörü; araştırmada görev alan personelin temini, eğitimi ve araştırmaya ilişkin tüm planlamayı yapan kişidir. Bunun dışında kendisine bağlı saha kontrol sorumluları yardımı ile saha çalışmasını denetlemiş ve onlardan aldığı raporları proje koordinatörü ve istendiği takdirde kurum yöneticilerine sunmuştur. Bunun dışında ofis içindeki koordinasyonundan sorumlu olmuş, yani sahadan gelen anketlerin takibi, gözle kontrolü, telefon kontrolü, kodlama ve veriş giriş gibi aşamaların yürütülmesi sürecini yönetmiştir.

Saha kontrol sorumlusu; sorumlu olduğu illerdeki saha çalışmasının takip ve denetimi görevini yürütmüştür. Saha uygulama sorumluları öncelikle sorumluluğunda olan illerin adres çizelgelerini hazırlamış ve bu adres çizelgelerini saha uygulama sorumluları aracılığı ile görüşmecilere (anketör) ulaştırmıştır.

Saha kontrol sorumluları, anket uygulaması tamamlanmış hanelere ilişkin anketleri saha uygulama sorumlusundan aldıktan sonra bölgelerde oluşturulan ofislerde öncelikle göz kontrolü yapmış, bir uygulama hatası var ise saha uygulama sorumlusu üzerinden görüşmecileri uyarımış ve gerekirse anket ile ilgili tekrar eğitim vermişlerdir.

Saha kontrol sorumluları her görüşmecinin yaptığı anketlerin yüzde 5'ini sahada, yüzde 5'ini ise telefonla kontrol etmişlerdir. Telefon kontrollerinde öncelik eksik bilgili anketlere verilerek veri kaybı en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmayı yaparken çalışmanın yapıldığı ilde çalışma ofisi var ise oradan faydalanılmış, yoksa otel ortamında kontrollerini tamamlamışlardır. Kontrolde geçmiş anketler kargo ile yüklenici firmanın merkezinin bulunduğu Ankara'ya gönderilmiştir. Görüşmeciyile ilgili bir tereddüt doğması durumunda kontrol oranı arttırılmıştır. Kontroller esnasında sadece anketin doğru uygulanıp uygulanmadığı değil, aynı zamanda anketin doğru adres de yapılıp yapılmadığı da teyit edilmiştir.

Saha uygulama sorumlusu; çalışmanın yapıldığı ildeki anket uygulamasından sorumlu kişidir. Saha uygulama sorumluları öncelikle, saha kontrol sorumlularından aldıkları anket yapılacak hanelere ilişkin adres çizelgelerini görüşmecilere ulaştırmışlardır.

Daha sonra, anket uygulamasının yapılacağı yerleşimlere mümkün olduğunca önceden gidip, çalışmanın yapılacağı mahalle muhtarlarını ziyaret edip proje ile ilgili bilgilendirmiştir. Ayrıca saha uygulama sorumluları çalışmanın yapıldığı yerleşimlerdeki emniyet müdürlüklerine başvurarak yürütülecek çalışmalarla ilgili güvenlik birimlerini bilgilendirmişlerdir.

Anket uygulamasına ilişkin olarak da öncelikle anketlerin verilen adreslerde yapılmasını sağlamış, yapılan anketleri günlük olarak toplayıp göz kontrollerini yapmış ve uygulamaya

ilişkin görüşmeci hataları varsa bunların düzeltilmesini sağlamıştır. Belirli görüşmecilerde hataların sürekli olması durumunda saha kontrol sorumlusunu konu ile ilgili bilgilendirip gerekli gördüğü durumda projeden çıkarılmasını ve yeni görüşmeci talebinde bulunma yetkisine de sahiptir. Ayrıca anketörlere sık, sık eşlik ederek merdiven altı dinlemeler yaparak tespit ettiği hataları ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Saha uygulama sorumluları, hane ziyaretlerini bir bayan bir bay şeklinde gerçekleştirilmesi hususunda özel bir dikkat göstermişlerdir.

Bunların yanı sıra, saha yaşanan sorunlara ilişkin gözlem tutanakları düzenleyerek, bunların şirket merkezine ulaştıklarını da sağlamışlardır.

Yüklenici firma uzmanlarınca sahada görev alan elemanların (Saha Uygulama Sorumluları, Saha Kontrol Sorumluları ve Anketörler) eğitimlerinin ardından anket uygulaması başlatılmıştır.

Görüşmeciler (Anketörler); anket formlarını örnekleme yer alan hanelerde uygulamaktan sorumlu görevlilerdir. Anket uygulamasında görev alan anketörler prensip olarak çalışmanın yapıldığı ildeki üniversitelerin sosyal bilimler bölümlerinde okuyan öğrenciler ya da mezunlar arasından seçilmişlerdir. Görüşmeciler belirlenirken, sosyal bilim dallarında öğrenim gören lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri veya bu dallardan mezun olanlardan başarılı olanlarına öncelik verilerek titiz değerlendirmelerden sonra seçim yapılmıştır.

Fakat daha önce yüklenici firmanın yürüttüğü başka projelerde görev yapmış tecrübeli anketörlere de üniversite mezunu olmasalar bile idarenin bilgisi ve onayı doğrultusunda yer verilmiştir.

Ayrıca saha çalışmaları esnasında bir ili bitiren bir görüşmeci grubu, buradan başka illere kaydırılmış ve böylece tecrübe birikiminden yararlanılmıştır.

Görüşmeciler görev yapacakları bölgelerde önce teorik eğitime tabi tutulduktan sonra, bir günlük deneme uygulamasında performansları gözlemlenmiş, ardından da saha çalışmasında görev verilmiştir.

2.4.2. Eğitimler

Projenin saha uygulamasının başlaması öncesinde, Saha Kontrol Sorumluları, Saha Uygulama Sorumluları, anketörler, veri tabanı uzmanı, veri girişçiler, istatistikçi ve diğer gerekli personelin katıldığı farklı eğitim seminerlerinde genel anlamda projenin ne olduğu, önemi, ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Böylece hem ofis çalışmalarında yer alacak, hem saha uygulamasını sürdüreceği personelin tamamı ayrı ayrı eğitilmiştir.

Eğitimlerde bilhassa saha uygulamasını yapacak görevlilere öncelik ve önem verilmiştir. Eğitim faaliyetlerine anketör eğitimlerini verecek eğitimciler, saha kontrol ve uygulama sorumluları ile başlanmıştır. Söz konusu kilit personel, 19 Ağustos 2011'de Ankara'da bir araya toplanmış ve gerekli eğitimler verilmiştir. Eğitimci eğitimi sırasında soru kağıdındaki II. ön test sonrası değişiklikler, köy ve kent örnekleme ve planlanan anketör eğitim süreci ve anketörlere verilecek eğitimin ana esasları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, saha kontrol ve uygulama sorumluları araştırmacının işleyişi hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmiş ve sahadaki görev ve sorumlulukları doğrultusunda eğitilmiştir. Çalışmaya toplam 8 saha kontrol ve uygulama sorumlusunun yanı sıra, 4 eğitimci katılmıştır.

Daha sonra anketör eğitimlerinin il/bölge/eğitimci bazında zaman planlaması gerçekleştirilmiş ve eğitimlerin verileceği mekanlar organize edilmiştir. TAYA 2011'in saha çalışması, kapsamlı bir hazırlık döneminin ardından İzmir ve Adana'da eşzamanlı olarak 21 Ağustos'ta, 22 Ağustos'ta ise yine eşzamanlı olarak İstanbul ve Ankara'da yürütülen anketör eğitimleri ile başlamıştır. TAYA soru kağıdının uzun ve kapsamlı olması, anketör eğitiminin bir tam gün sürmesini zorunlu kılmıştır.

Eğitimlerde, kullanılacak olan anket formlarında yer alan sorular tek tek incelenerek soruların niçin sorulduğu, anlaşılması durumunda gerekli açıklamaların neler olduğu, katılımcıların (denek-cevaplayıcı) olası tepkilerinin neler olacağı ve böylesi durumlarda neler yapılacağı yine ayrıntılı bir biçimde örnekler verilerek anlatılmış ve özellikle açık uçlu sorularda kod anahtarlarının kullanımı, farklı cevaplar durumunda gösterilmiştir.

Ertesi gün ise sahada pratik eğitim uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, öncesinde teorik eğitim almış bütün anketörler sahaya çıkarak kendilerine bildirilen semt veya mahallelerde bir adet hanede örnek anket uygulaması yapmış, doldurdıkları hane ve birey anketlerini eğitimcilerle göstererek geri bildirim almışlardır. Pratik uygulama sonrasında eğitimciler, anketör adaylarına doldurdıkları soru kağıtlarındaki hatalar konusunda uyarılarda bulunmuşlar, anketörler ise anlaşılmayan konular, sahadaki zorluklar ve üstesinde gelme yöntemleri alanında eğitimcilerle istişare etmişlerdir. Saha eğitimi, her bir anketörün sorukadığını eksiksiz ve hatasız olarak doldurmayı başarınca kadar sürdürülmüştür.

Saha eğitimleri, TAYA projesi kapsamında danışman olarak görev yapan ve proje ekibinde bulunan akademisyenler ve/veya yüklenici firmanın deneyimli saha koordinatörleri tarafından yürütülmüştür. Proje kapsamında devam eden tarihlerde çok sayıda ilde ANAR saha koordinatörleri ve saha kontrol sorumluları ya da danışman akademisyenler tarafından anketör eğitimleri yürütülmüş olup, verilen eğitimler ile ilgili sayısal bilgiler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Anketörlerin bir bölümünün işin zorlukları nedeniyle işi bırakması, okulların açılması nedeniyle okullarına dönmeleri gibi nedenlerle yeni anketörlere peyderpey eğitim verilmeye devam edilmiştir. Proje boyunca toplam 583 kişiye eğitim verilmiştir. Bunlardan 319 anketör tarafından gerçekleştirilen anketler araştırma verisinde yer almaktadır.

Belirtilen eğitimi alan anketörler, saha eğitim tutanaklarının merkeze gönderilmesi, kimlik bilgilerinin ise idareye iletilmesinin ardından kendilerine verilen yaka kartları ve izin yazıları ile saha çalışmasına başlamışlardır. Her anketöre saha uygulama yönergesi, idare tarafından verilen ve TAYA çalışmasını anlatan resmi yazının kopyası, mülga ASAGEM tarafından bütün valiliklere yazılmış olan izin yazısı ile İçişleri Bakanlığı tarafından yazılmış olan ve anketörlüğün yasal bir faaliyet olduğunu belirten yazının kopyaları, ve ayrıca görüşme sırasında kullanılacak cevap kartlarını içeren dosya dağıtılmıştır.

Tablo 9: Anketör Eğitimleri

İl	Tarih	Katılımcı Sayısı	Anketörlerin Geldikleri İller
İzmir	21.08.11	13	İzmir
Adana	21.08.11	16	Adana/ Şanlıurfa
İstanbul	22.08.11	52	İstanbul/ Kocaeli/
Ankara	22.08.11	29	Ankara
Bursa	24.08.11	12	Bursa/ Balıkesir/ Çanakkale
Gaziantep	24.08.11	17	Gaziantep/ Hatay/ Şanlıurfa/ Adıyaman
Konya	26.08.11	17	Konya/ Kayseri
İstanbul	26.08.11	33	İstanbul
Malatya	26.08.11	5	Malatya
Samsun	02.09.11	7	Samsun
Diyarbakır	03.09.11	11	Diyarbakır
Siirt	05.09.11	10	Siirt
İstanbul	05.09.11	16	İstanbul
Trabzon	05.09.11	9	Trabzon
Erzurum	07.09.11	14	Erzurum
Antalya	09.09.11	11	Antalya
Van	09.09.11	10	Van
İstanbul	14.09.11	7	İstanbul
Ankara	15.09.11	16	Ankara/ Eskişehir
İstanbul	16.09.11	26	İstanbul

İstanbul	19.09.11	8	İstanbul
Ankara	21.09.11	17	Ankara
Bursa	21.09.11	11	Bursa/ Balıkesir
Diyarbakır	22.09.11	3	Diyarbakır
İzmir	24.09.11	34	İzmir/ Aydın/ Denizli/ Muğla
Konya	24.09.11	14	Konya
Balıkesir	25.09.11	4	Balıkesir
Eskişehir	25.09.11	8	Eskişehir
Çanakkale	27.09.11	5	Çanakkale
Ankara	29.09.11	8	Ankara
Sivas	01.10.11	8	Sivas
Adana	02.10.11	6	Mersin
İzmir	03.10.11	14	İzmir
Denizli	05.10.11	4	Denizli
Sivas	06.10.11	28	Sivas
İzmir	07.10.11	31	İzmir
Sivas	07.10.11	9	Sivas
Bingöl	09.10.11	7	Bingöl
Sivas	09.10.11	4	Sivas
İzmir	11.10.11	6	İzmir
İzmir	12.10.11	4	İzmir
Balıkesir	13.10.11	4	Balıkesir
İzmir	14.10.11	3	İzmir
Çanakkale	17.10.11	3	Çanakkale
İzmir	19.10.11	9	İzmir

2.4.3. Saha Uygulaması ve Yaşanan Problemler

1. Gelişme Raporu'nun idare tarafından onaylanmasının ardından saha uygulamasının hızla başlatılabilmesi için gerekli çalışmalar yürütülmüştür. Öncelikle saha çalışmasında kullanacak materyallerin baskı işlemleri yapılmıştır. Baskı işlemi tamamlanan materyalin listesi aşağıdadır:

I. Soru formu,

- II. Anketör yönergesi,
- III. Hane ve birey soru formlarının konulacağı özel zarflar,
- IV. Cevap kartları,
- V. Kimlik kartları,
- VI. Afişler

23 Ağustos 2011 itibarı ile saha çalışması uygulanmaya başlanmıştır. Anketörler tarafından bizzat yüz yüze görüşme biçiminde hanelerde yapılan anket uygulamasında, katılımcıların yalnız olmalarına tek başlarına cevap vermelerine azami dikkat edilmiştir. Anketörler, katılımcıya gerekli açıklamaları yaptıktan sonra katılımcıdan ankette yer alan soruları cevaplamasını istemiş, katılımcının ankette yer alan soruları cevaplariken isteksiz davranma, heyecanlanma ve/ya tedirgin olma durumuna karşı hazırlıklı olunarak katılımcı ikna edilmiş, tüm sorulara cevap alınmaya çalışılmıştır. Ancak tüm bu özverili çabalara karşın; katılımcıların bir kısmının ankete cevap vermek istememelerinin, bir kısmının ise soruların çokluğunu bahane ederek anketi yarım bırakmalarının önüne geçilememiştir.

Saha çalışmasının başladığı tarihin yaz mevsimine, okulların tatil olduğu döneme, Ramazan ayına ve Ramazan Bayramı öncesine gelmesi nedeniyle, okulların açıldığı 19 Eylül tarihine kadar saha çalışmalarından istenen ölçüde verim alınamamıştır. Okulların açılması ile saha çalışmaları hızlanmış ve tüm yurt geneline yaygınlaştırılmıştır. Uygulama ve kontrol sorumluları görevli oldukları illerdeki saha çalışmalarını tamamladıkça henüz saha çalışması yapılmamış illere kaydırılmış, böylece yurt genelinde saha çalışmasının tamamlanabilmesi için büyük bir çaba harcanmıştır.

Yukarıda mekân ve zaman bilgileri verilen saha çalışmasında gerek örneklem, gerekse de örneklem dışı nedenlerden dolayı çok sayıda zorlukla karşılaşıldığı belirtilmelidir. Aşağıda sıralanan zorluklar Saha Gözlem/Durum Raporları'ndan hareketle ve onlardan derlenmek suretiyle tespit edilmiştir:

i. Yaz Aylarında Hanehalkına Erişme Zorluğu

Okulların 19 Eylül tarihinde açılması ve bu tarihin hemen öncesinde 9 günlük bayram tatilinin olması nedeniyle ailelerin büyük çoğunluğu adreslerinde bulunamamıştır. Bu nedenle 23 Ağustos-19 Eylül arasındaki yaklaşık 3 haftalık dönem içerisinde sürdürülen saha çalışmaları çok verimsiz olmuştur.

ii. İklimden Kaynaklanan Sorunlar

Rize’de yaşanan sel felaketi nedeniyle köylere ve beldelere ulaşımında sorunlar yaşanmıştır. Yolların bozulması, çamurla kaplanması ve erozyon tehlikesi köylere ve beldelere ulaşımı bazı durumlarda imkansız hale getirmiştir. Ayrıca, vatandaşın sel nedeniyle tepkili olması nedeniyle, görüşmeyi red edenlerin sayısında artışlar gözlenmiştir.

Özellikle Karadeniz Bölgesi’nde yağışların uzun zaman sürmesi nedeniyle Ağustos ayı içinde yapılması gereken fındık ve çay hasatları Ekim başına kadar uzamış; bu durum çay ve fındık yetiştiriciliği yapan ailelerin adreslerinde bulunamamasına yol açmıştır. Bu durum hem Karadeniz Bölgesi’nde, hem fındıkçılıkla uğraşan Sakarya, Düzce gibi illerde ve hem de Karadenizlilerin yoğun olarak yaşadığı İstanbul ve Kocaeli gibi illerde saha çalışmalarında gecikmelerin yaşanmasına neden olmuştur.

iii. TÜİK Örneklemeden Kaynaklanan Sorunlar

Örneklem ile ilgili temel sorun TÜİK tarafından derlenen ve bu araştırmanın örnekleminin çerçevesini belirleyen Ulusal Adres Veritabanındaki kayıtların birçok durumda sahadaki fiili gözlem ile örtüşmüyor olmasıdır. Saha koordinatörlerinden gelen saha gözlem raporlarından elde edilen verilere göre bu adres veritabanı ile saha arasındaki uyumsuzlukların temel nedenleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Kentsel dönüşüm nedeniyle boşaltılan bazı mahalleler ve bölgeler hala TÜİK verisinde yer almaktadır.
- Diğer bir sorun henüz inşa halindeki binaların, hatta bazı durumda inşaata başlanmamış arsaların konut olarak kaydedilmiş olması veya gerçekte konut olan bir adresin araştırma öncesinde boşalarak halihazırda satılık veya kiralık olarak duran boş mekân halinde bulunmasıdır.
- Bunun yanında tek konutlu binaların çoklu, çoklu binaların (apartman) da tekli konut (müstakil ev veya gecekondü) olarak kaydedilmiş oldukları örneklere de rastlanmaktadır.
- Sadece belirli aylarda kullanılan yazlık konutların örnekleme dahil olması da benzer sorunlar yaratmaktadır.
- Ulusal Adres Veritabanı her ne kadar TÜİK tarafından derleniyor olsa da sahada adreslerin tespiti, numaratajın kayıt edilmesi ve son olarak bilgilerin UAV’na aktarılması temelde her bir belediyenin sorumluluğundadır. Bu durum numarataj ilkelerinin her yerde aynı olmamasına yol açmaktadır.

- Ayrıca bir diğer önemli sorun da Ulusal Adres Veritabanında yer alan numarataj bilgilerinin birçok yerde ilgili mahalle veya sokak sakinleri tarafından kullanılmıyor ve/veya bilinmiyor olmasıdır.
- Saha çalışmalarında ilgili kümelere erişimi engelleyen önemli bir sorun da başta Doğu ve Güneydoğu illeri olmak üzere çok sayıda şehirde askeri bölgelerin ve polis lojmanlarının örnekleme yer almasıdır.

iv. Terör Hadiselerindeki Tırmanma

Çalışmanın başladığı tarihten yaklaşık bir ay önce tırmanmaya başlayan ve gün geçtikçe de şiddetlenen terör olayları Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çalışmayı aksatmış ve hatta zaman zaman imkansız hale getirmiştir. Çalışma boyunca Şırnak, Hakkari, Bitlis, Mardin, Kars ve Van illerinde terör nedeniyle önemli zorluklar ve gecikmeler yaşanmıştır.

v. Deprem

Van'da meydana gelen deprem nedeniyle Van ve çevre illerde gerçekleştirilen anketlerin bir kısmı ağır hasar gören bir binada kalmıştır. Daha sonra bu anketlere ulaşılmış olmasına rağmen, deprem nedeniyle henüz ziyaret edilmemiş ve ziyaret edildiği halde anketin henüz tamamlanmadığı hanelerde anketi bitirme olanağı ortadan kalkmıştır.

2.4.4. Kontroller

Anketörler tarafından bizzat yüz yüze görüşme biçiminde hanelerde yapılan anket uygulamasında, katılımcıların yalnız olmalarına tek başlarına cevap vermelerine azami dikkat edilmiştir. Anketörler, katılımcıya gerekli açıklamaları yaptıktan sonra katılımcıdan ankette yer alan soruları cevaplamasını istemişlerdir. Anketörler, katılımcının ankette yer alan soruları cevaplarırken isteksiz davranma, heyecanlanma ve/ya tedirgin olma durumunda katılımcıyı ikna ederek, tüm sorulara cevap almaya çalışmışlardır. İş gününün sonunda doldurulan anket formlarını ve faaliyetlerini günlük raporlar biçiminde bağlı oldukları Saha Uygulama Sorumlusuna sunmuşlardır.

Saha Uygulama Sorumluları, anketörlerin sahadaki çalışmalarını denetlemiş, doldurulan anket formlarının tümünü kontrol etmiş ve sağlıklı bilgilerin toplanmasını sağlamışlardır. Ayrıca, gerekmesi durumunda anket uygulamasına müdahale ederek ortaya çıkan sorunları çözmüşlerdir. Saha Uygulama Sorumluları, anketörlerden aldıkları bilgilerden ve kendi gözlemlerinden oluşan değerlendirmelerini her hafta, haftada en az bir kez olmak üzere rapor halinde Saha Kontrol Sorumlusuna ilemişlerdir. Saha Kontrol Sorumlusu, görev

bölgesinde yapılan anket uygulamalarının anketörler tarafından yapılıp yapılmadığını belirli periyodlarla anketör bazında en az yüzde 5'ini yerinde, yüzde 5'ini ise telefonla kontrol ederek yüklenici şirket merkezinde bulunan Saha Koordinatörüne iletmışlerdir. Ancak belirtmek gerekir ki, tüm illerde Saha Kontrol Sorumluları tarafından doğrudan kontrol amaçlı olarak yerinde yapılan hane ziyaretlerinin (back-check) ve telefon kontrollerinin oranları yüzde 5'i aşmıştır. Back-check ve telefon kontrolü yapılan anketlerin üzerine yapılan kontrol türü not düşülmüştür.

Soru kağıtlarının veri girişi için ofise gönderilmesinin ardından da bütün soru kağıtları ofisteki edit görevlileri tarafından iç tutarlılık kontrolüne tabi tutulmuştur. Bu kontrollerde sorulması gereken soruların tümünün sorulup sorulmadığı, fert listesindeki bilgilerin birey soru kağıdındaki bilgilerle uyumlu olup olmadığı kontrol edilmiştir. Uyumsuz veya eksik bilgiler bulunan sorukağıtları için ilgili hanede görüşme yapılan referans kişiye telefonla geri dönüş yapılarak ilgili soruların doğru cevapları telefonda teyit edilmiştir.

Söz konusu iç tutarlılık kontrolünden bağımsız olarak her bir anketörün doldurduğu soru kağıtlarının tesadüfi olarak seçilen yüzde 20'lik kısmı eksik veya hatalı soru içerip içermediğini bakılmaksızın telefon kontrolüne tabi tutulmuştur. Bu kontrolde hane anketi bilgilerinin alındığı kişi ev, iş veya cep telefonundan aranarak hane soru kağıdında aşağıda listelenen konulardaki yanıtların doğruluğu teyit edilmiştir.

- Hanenin adres bilgisi
- Hane fert listesindeki kişi sayısı
- Hane fert listesindeki 18 yaşından büyük birey sayısı
- 18 yaşından büyük olup da görüşülemeyen bireylerin görüşülememe sebepleri
- Hanede yaşayan bireylerle tek tek görüşülüp görüşülmediği
- Hanede yaşayan tüm bireylerin evlilik ve çocuk konusu ile ilgili görüşlerinin alınıp alınmadığı
- Her bir görüşmenin yaklaşık kaç dakika sürdüğü

Tıpkı sahada olduğu gibi, şirket merkezindeki telefon kontrollerinde de oran yüzde 20'lerin oldukça üzerindedir. Telefon kontrolü yapılan anketlerin üzerine, yapılan kontrol türü not düşülmüştür.

2.4.5. Veri Giriş

Ofisteki edit çalışmasının ardından, sorukağıtları veri girişi için veri giriş operatörlerine iletilmiştir. TAYA 2011 çalışması sorukağıtlarının veri girişi için özel olarak bir veri giriş programı yazılmış olup, yazılan program veri girişi ve atlama hatalarını en aza indirmeyi amaçlamaktadır.

Sistem sunucu – istemci yapısında çalışmaktadır. Sistemde veri giriş operatörleri sunucu üzerinde oturum açmaktadır. Girilen veriler sunucu sisteminde saklanmakta ve raporlama işlevleri sunucu tarafından sağlanmaktadır.

Veri giriş sistemi web tabanlı bir uygulamadır. Sistem Java EE ile geliştirilmiştir. Sistemde veri tabanı sunucusu olarak PostgreSQL kullanılmıştır. Veri giriş operatörleri sistem üzerinde oturum açtıktan sonra anket sırasıyla hane ve bireyler için anket bilgilerini, sunucudan gönderilen web sayfaları üzerinden girmektedirler. Hane ve birey anketlerinin girilmesi işlemi sonunda sunucu hane bilgilerini sisteme kaydetmektedir. Kaydetme işleminden sonra kullanıcı sistemden çıkış yapmadığı durumda bir sonraki hane girişinden devam edebilmektedir.

Sistem üzerinde kullanıcıların veri giriş sırasını değiştirmeleri ve diğer sayfalara geçişleri kısıtlanarak anket sırasını değiştirmeleri; dolayısıyla yanlış veya eksik veri girişi yapmaları engellenmiştir. Bununla birlikte hane, birey ve cevap girişlerinde, ankette belirlenen aralıklar dışında girilmemesi için veri giriş denetimleri yapılmıştır (Örneğin herhangi bir soru cevabına şıklar dışında bir girdinin girilmemesi gibi). Yapılması gereken bütün atlamalar veri giriş programı tarafından takip edildiği gibi, her bir soru için ilgili seçeneklerin girilmesi durumunda da veri giriş operatörleri program tarafından uyarılarak gerekli düzeltmenin yapılması sağlanmaktadır.

Sistemde her girişte örneklem ve form numarası denetimleri yapılarak veri tekrarı engellenmiş ve anket cevabı girişleri için tekillik sağlanmıştır. Aynı form numarası, blok numarası veya hane sıra numarası kullanıcı tarafından yanlışlıkla girildiğinde, sistem kullanıcıyı uyararak bilgileri kontrol etmesini ve düzeltmesini sağlamıştır.

Söz konusu veri giriş programı dört ayrı modülden oluşmakta olup, bunlar sırasıyla aşağıda listelenmiştir:

- Hane sorukağıdı kapak sayfası modülü
- Hane sorukağıdı fert listesi modülü

- Hane bilgileri modülü
- Birey bilgileri modülü

Veri giriş programı iki ayrı veriseti yaratacak şekilde ayarlanmıştır. Hane verisetinde her bir hane bir veri satırı oluşturacak şekilde bulunmakta, hanenin özelliklerini yansıtan değişkenler ve onu takiben hanede bulunan her bir fert ve birey bilgilerine ait değişkenler birbirini takiben yan yana yer almaktadır. Birey verisetinde ise her bir hanehalkı ferdi bir veri satırı oluşturacak şekilde bulunmakta, fert ve birey bilgilerini yansıtan değişkenler ayrı ayrı yer almakta, onların başında ise hane bilgileri her bir fert için ilgili satırda tekrarlanmaktadır.

2.5. ÖRNEKLEMİN KAPSAMI

2.5.1.Hane Erişimi

TAYA 2011 kapsamında yürütülen saha uygulamasının sayısal bir dökümü aşağıdaki tabloda verilmektedir. Araştırma kapsamında sadece Türkiye genelinde değil, ayrı zamanda kır/kent, 12 bölge, ve ayrıca 3 büyük il kapsamında da sonuç verilmesi amaçlandığından erişim oranları da, yukarıda sayılan bütün ayrımlar bazında çıkarılmıştır. Bu şekilde araştırmanın her bir alt bölge kategorisindeki erişim oranları, bir başka ifadeyle araştırmanın saha uygulamasının başarı derecesi gösterilmekte, ayrıca bölgeler ve kır/kent ayırımındaki ağırlıklandırma hesabının altlığı da hazırlanmış olmaktadır.

Erişim tablosunun yorumlanmasına geçmeden önce örneklemin niteliği ile ilgili bir hususun hatırlatılması gereklidir. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere TAYA 2011 kapsamında 3 ayrı örneklem söz konusudur. Büyük olan asıl örneklem Türkiye geneli için seçilmiş olup, Türkiye'nin tümünü temsil etmesinin yanısıra kır/kent ayırımında ve 12 bölge özelinde de güvenilir sınırlar içinde sonuç verecek nitelik ve niceliktedir. Bu örneklem, bölgelere ve kent/kır/köy alt ayrımlarına kendinden ağırlıklı olarak dağıtılmış olup, küme örnekleme yoluyla Ulusal Adres Veritabanı içinde seçilmiş olan toplam 14.300 adres ögesinden oluşmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere 20.000 ve üzeri nüfuslu yerleşim birimleri kent olarak tanımlanırken, geri kalan daha az nüfuslu yerleşim birimleri belediye teşkilatına sahip iseler kır, belediye teşkilatı dışında iseler de köy olarak tanımlanmıştır. Örneklem seçim şekli ile ilgili olan bu ayırım araştırmanın analizi ve yorumu açısından gerekli olmayıp, bu bölümde ve takip eden tüm bölümlerde kır ve köy kategorileri 20.000'den az nüfuslu tüm yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde 'kır' ana kategorisi adı altında birleştirilmiştir.

14.300 ögelik ana örneklem, her bir NUTS-1 düzeyi bölge bazında güvenilir sonuç vermekte, ancak Ankara ve İzmir illeri kendi başlarına birer NUTS-1 düzeyi bölge olmadıklarından dolayı kendinden ağırlıklı bir örneklem içinde yetersiz sayıda örnek ile temsil edilmektedir.

Ankara ili, Batı Anadolu NUTS-1 bölgesi içinde, İzmir ili ise Ege NUTS-1 bölgesi içinde kendinden ağırlıklı olarak temsil edilmektedir. Bu nedenle Ankara ve İzmir illerini istenen güven düzeyi ve güven aralığında temsil edecek boyutta iki ayrı ek örneklem seçilmiş olup, bu kapsamda Ankara ili 1.155 ek adres ögesi, İzmir ili ise 1.045 ek adres ögesi ile araştırmaya dahil olmuşlardır. Belirtilen iki ilde hem Türkiye geneli örnekleme çıkan adreslerde, hem de her iki ili ayrı olarak temsil eden adreslerde anket uygulaması yapılmıştır.

İstanbul ili ise aynı zamanda kendi başına bir NUTS-1 düzeyi bölge oluşturmakta ve Türkiye geneli örnekleme içinde kendinden ağırlıklı olarak yeterli sayıda örnek ile temsil edilmektedir. Bu nedenle İstanbul ili için ek örneklem seçmeye gerek olmamıştır. Türkiye geneli seçilen örneklemden elde edilen veriler, gerek Türkiye geneli, gerekse de 12 bölge ve kırsal/kent ayrımında sonuç vermek üzere kullanılmış olup, Ankara ve İzmir iline özel seçilen örneklemlerden elde edilen veriler ise sadece bu iki ili temsil etmek için kullanılmıştır.

Tablo 10: Saha Uygulaması Sonuçları ve Hane Bazında Erişim Oranları

	Örneklem seçilmiş olan adreslerin ziyaret sonuçlarına göre dağılımı %								(1-8 toplamı)	(1-4 toplamı)	(1)	1 / (1-4 toplamı)		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)						
	Tamamlandı	Red	Konut Bulunamadı	Ziyaretler sırasında hanehalkı yok veya görüşülebilecek uygun kimse yok	Hanehalkının tümü araştırma tarihlerinde evde yok	Konutta/adreste yaşayan yok	Adres konut değil	Diğer (deprem, sel, terör gibi mücbir sebepler)	Toplam	Örneklem kapsamındaki toplam adres ögesi	Araştırma süresince görüşülebilecek konut niteliğine sahip adresler	Tamamlanan hane görüşmesi adedi	Erişim oranı	
Kır/ kent	NUTS-1 bölgesi													
Kent	Istanbul	68,5	12,7	2,3	4,9	6,6	4,0	1,1	0,0	100,0	2.580	2.279	1.767	77,5
	Batı Marmara	68,7	9,0	1,3	2,1	14,9	2,8	1,1	0,0	100,0	610	495	419	84,6
	Doğu Marmara	70,9	9,1	1,2	6,5	7,2	3,9	1,2	0,0	100,0	990	868	702	80,9
	Ege	71,5	13,6	0,2	5,2	4,4	3,7	1,3	0,0	100,0	860	779	615	78,9
	Akdeniz	71,2	11,4	1,3	4,3	5,2	5,2	1,3	0,0	100,0	841	742	599	80,7
	Batı Anadolu	68,2	10,0	1,0	8,3	5,5	5,1	1,9	0,0	100,0	1.050	918	716	78,0
	Orta Anadolu	75,4	10,0	0,9	3,7	2,6	5,0	2,4	0,0	100,0	680	612	513	83,8
	Batı Karadeniz	74,4	8,7	2,4	2,7	7,3	3,6	0,9	0,0	100,0	700	618	521	84,3
	Doğu Karadeniz	71,3	6,3	0,8	10,2	5,4	4,8	1,3	0,0	100,0	480	425	342	80,5
	Kuzeydoğu Anadolu	57,9	18,1	2,6	4,3	4,3	3,6	9,4	0,0	100,0	470	389	272	69,9
	Ortadoğu Anadolu	67,5	7,3	2,0	5,6	1,5	4,5	2,0	9,6	100,0	550	453	371	81,9
	Güneydoğu Anadolu	79,0	8,9	1,1	0,5	2,8	5,0	0,9	1,9	100,0	800	716	632	88,3
	Türkiye kent örneklemi toplamı	70,4	10,8	1,5	4,9	5,8	4,3	1,7	0,6	100,0	10.611	9.294	7.469	80,4
	Ankara	64,4	11,0	2,3	11,5	6,1	3,1	1,7	0,0	100,0	1.100	980	708	72,2
	İzmir	67,3	12,7	1,2	10,6	4,5	2,7	0,9	0,0	100,0	950	872	639	73,3
	Ankara ve İzmir'in özel örneklemi dahil kentsel örneklem	69,6	11,0	1,6	5,9	5,7	4,1	1,6	0,5	100,0	12.661	11.146	8.816	79,1
Kır	Istanbul	93,3	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	5,0	0,0	100,0	60	56	56	100,0
	Batı Marmara	85,0	5,6	1,1	1,7	3,1	3,3	0,3	0,0	100,0	360	336	306	91,1
	Doğu Marmara	90,6	3,3	1,1	2,8	1,1	0,6	0,6	0,0	100,0	180	176	163	92,6
	Ege	90,2	3,5	0,0	1,9	1,6	1,3	1,6	0,0	100,0	315	301	284	94,4
	Akdeniz	83,5	2,4	0,0	0,3	2,7	8,7	2,4	0,0	100,0	334	288	279	96,9
	Batı Anadolu	78,3	2,5	0,0	5,8	6,7	6,7	0,0	0,0	100,0	120	104	94	90,4
	Orta Anadolu	85,9	2,4	1,0	0,3	3,8	4,8	1,7	0,0	100,0	290	260	249	95,8
	Batı Karadeniz	88,5	2,8	0,6	0,6	2,8	2,6	1,1	1,1	100,0	470	435	416	95,6
	Doğu Karadeniz	85,3	2,4	2,4	0,5	2,6	5,3	0,3	1,3	100,0	380	344	324	94,2
	Kuzeydoğu Anadolu	78,7	3,3	2,1	1,8	0,8	0,5	5,4	7,4	100,0	390	335	307	91,6
	Ortadoğu Anadolu	68,8	1,2	2,1	0,0	1,4	2,4	2,1	21,9	100,0	420	303	289	95,4
	Güneydoğu Anadolu	92,4	1,9	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	5,1	100,0	370	349	342	98,0
	Türkiye kır örneklemi toplamı	84,3	2,8	1,0	1,0	2,1	3,1	1,6	4,1	100,0	3.689	3.287	3.109	94,6
	Ankara	85,5	5,5	0,0	3,6	0,0	1,8	3,6	0,0	100,0	55	52	47	90,4
	İzmir	88,4	4,2	0,0	0,0	2,1	5,3	0,0	0,0	100,0	95	88	84	95,5
	Ankara ve İzmir'in özel örneklemi dahil kırsal örneklem	84,4	2,8	1,0	1,0	2,1	3,1	1,6	3,9	100,0	3.839	3.427	3.240	94,5
Toplam	Istanbul	69,1	12,4	2,2	4,8	6,4	3,9	1,2	0,0	100,0	2.640	2.335	1.823	78,1
	Batı Marmara	74,7	7,7	1,2	2,0	10,5	3,0	0,8	0,0	100,0	970	831	725	87,2
	Doğu Marmara	73,9	8,2	1,2	5,9	6,2	3,4	1,1	0,0	100,0	1.170	1.044	865	82,9
	Ege	76,5	10,9	0,2	4,3	3,7	3,1	1,4	0,0	100,0	1.175	1.080	899	83,2
	Akdeniz	74,7	8,9	0,9	3,1	4,5	6,2	1,6	0,0	100,0	1.175	1.030	878	85,2
	Batı Anadolu	69,2	9,2	0,9	8,0	5,6	5,3	1,7	0,0	100,0	1.170	1.022	810	79,3
	Orta Anadolu	78,6	7,7	0,9	2,7	3,0	4,9	2,2	0,0	100,0	970	872	762	87,4
	Batı Karadeniz	80,1	6,3	1,7	1,9	5,5	3,2	0,9	0,4	100,0	1.170	1.053	937	89,0
	Doğu Karadeniz	77,4	4,5	1,5	5,9	4,2	5,0	0,8	0,6	100,0	860	769	666	86,6
	Kuzeydoğu Anadolu	67,3	11,4	2,3	3,1	2,7	2,2	7,6	3,4	100,0	860	724	579	80,0
	Ortadoğu Anadolu	68,0	4,6	2,1	3,2	1,4	3,6	2,1	14,9	100,0	970	756	660	87,3
	Güneydoğu Anadolu	83,2	6,7	0,8	0,3	1,9	3,5	0,7	2,9	100,0	1.170	1.065	974	91,5
	Türkiye geneli örneklem toplamı	74,0	8,7	1,4	3,9	4,9	4,0	1,7	1,5	100,0	14.300	12.581	10.578	84,1
N		10.578	1.247	199	557	695	567	239	218	14.300				
	Ankara	65,4	10,7	2,2	11,1	5,8	3,0	1,8	0,0	100,0	1.155	1.032	755	73,2
	İzmir	69,2	12,0	1,1	9,7	4,3	3,0	0,9	0,0	100,0	1.045	960	723	75,3
	Ankara ve İzmir'in özel örneklemi dahil toplam örneklem	73,1	9,1	1,4	4,8	4,9	3,8	1,6	1,3	100,0	16.500	14.573	12.056	82,7

Yukarıdaki tablonun alttan dördüncü ve beşinci satırlarından okunacağı üzere Türkiye genelinde örnekleme seçilmiş olan 14.300 adres ögesi, yapılan saha çalışması ile ziyaret edilmiş, bu adreslerin bir kısmının konut olmadığı (işyeri veya depo olduğu), bir bölümünün konut niteliğine sahip olmakla birlikte ya boş (satılık veya kiralık) olduğu ya da bir bölümünün de eşyalı konut olmakla birlikte ikinci konut ve benzeri bir nitelikte olduğu ve araştırma tarihlerinde hanehalkından hiç kimsenin belirtilen adreste bulunmadığı tespit edilmiştir. Yazlık konutlar, kır veya bağ evleri, sahibinin Almanya gibi ülkelerde veya Türkiye’de başka bir şehirde yaşayıp sadece yılın belli zamanlarında kalınan konutlar bu kategoridedir. Son olarak özellikle Van ilinde ve diğer bazı illerde az sayıda olmakla birlikte deprem, sel, baraj inşaatı, yolun kapalı olması ve terör eylemleri nedeniyle can güvenliğinin bulunmaması gibi mücbir sebeplerle ziyaret edilemeyen kümeler olmuştur. Sayılan bütün konut dışı veya erişim dışı nitelikte tespit edilen adreslerin 14.300’den düşülmesi sonucunda örneklem listesinde yer alan adres ögeleri içinden 12.581’inin oturlan (dolmuş) konut niteliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu 12.581 hanenin tümüyle görüşme yapılamamış, örnekleme çıkan hanelerin bir bölümünün görüşmeyi ret etmesi, ki özellikle polis lojmanlarında bu durum sıkça gözlenmiştir, bir bölümünün yapılan 3 ziyarette de evde bulunamaması veya görüşme yapılacak yaş ve nitelikteki bireylere rastlanılamaması gibi nedenlerde görüşme yapılan hane sayısı 10.578’de kalmıştır. Az sayıda olmakla birlikte saha ekiplerince bulunamayan adresler de olmuştur, bu adresler de aksi durum tespit edilemediği için dolmuş hane olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak 12.581 dolmuş hane içinden 10.578 geçerli hane anketi yapılmış olması yüzde 84,1’lik bir görüşme oranına denk gelmektedir. Ankara ve İzmir illerinin özel örneklemeleri de hesaba katıldığında toplam 16.500 adres ögesinin 14.573’ünün dolmuş konut niteliğinde olduğu tespit edilmiş olup, bu konutlar içinden 12.056 adedi ile geçerli hane anketi doldurulmuştur. Bu sayı, genel toplamda yüzde 82,7’lik bir görüşme oranına denk gelmektedir.

Konut olduğu varsayılarak örneklem kümelerine dahil edilmiş olan tüm adreslerin dolmuş konut olarak bulunamayışı aslında örnekleme temel oluşturan veri kaynağının niteliklerinden ileri gelmektedir. TÜİK’in küme örnekleme esas teşkil eden 2010 tarihli Ulusal Adres Veritabanında konut niteliğindeki adres kayıtlarının toplam sayısı 20 milyonun üzerine çıkmaktadır. Oysa ki aynı yıla ait olan 2010 ADNKS’den elde edilen hane adedi tüm Türkiye için 18,9 milyonda kalmakta, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde elde edilen ortalama hane büyüklüğü ise 3,89 olmaktadır. Ulusal Adres Veritabanındaki kayıtların bir bölümünün halihazırda kiralık veya satılık durumda olduğu, bir bölümünün ise eşyalı olmakla birlikte sahiplerinin başka bir şehirde ikamet ettiği halde yılın belli zamanlarında kaldıkları ikinci konut tarzında değerlendirildikleri düşünülmektedir. Dolayısıyla örnekleme seçilen kayıtların tümünün sahada konut olarak tespit edilmemiş olması beklenen bir durumdur.

Örnekleme seçilen hanelerle görüşülememe nedenleri arasında Ret seçeneği de önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle İstanbul ve Ege gibi görece gelişmiş bölgelerde yine görece yüksek bir ret oranı gözlenmiştir. Ancak ret oranının TAYA 2011 kapsamında en yüksek ölçüldüğü bölge Kuzeydoğu Anadolu NUTS-1 bölgesi olmuştur.

2.5.2. Birey Erişimi

TAYA 2011 kapsamında erkek ve kadın bireylerin görüşme sonuçları ayrı ayrı dökülmüş, cevaplama oranları ve buna bağlı olarak fert ve birey ağırlıkları da ayrı olarak hesaplanmıştır. Hanehalkı temelli araştırmalarda genelde kadın bireylerin cevaplama oranlarının erkeklere kıyasla daha yüksek ölçülüyor olması bizi bu ayrıma zorunlu kılmaktadır. TAYA 2011 kapsamında da bu kural bozulmamış, kadın fertlerde cevaplama oranı yüzde 89 olarak gerçekleşirken, erkeklerde bu oran yüzde 80'in biraz altına düşmüştür.

Tablo 11: Erkek Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları

Kent	NUTS-1 bölgesi	Tüm yaştaki bireyler	18 ve üzeri yaşta ki bireyler	Erkek birey görüşme sonucu %											(1-4) toplamı	(1) / (1-4) toplamı			
				(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)			(12)	(1-12) toplamı	
				Görüşüldü	Ret	Evde bulunamadı	Türkçe bilmiyor	Hasta / yaşlı / engelli	Köyde / memleketinde / tatilde	Askerde	Öğrenim için başka yerde kalıyor	Çalışma için başka yerde kalıyor	Cezaevinde	Ailevi nedenlerle başka yerde kalıyor	Deprem nedeniyle görüşülemedi	Toplam	Araştırma tarihlerinde ilgili hanede bulunan kişiler	Birey görüşmesi yapılan kişiler	Birey cevaplama oranı
Kent	İstanbul	3173	2200	66,9	9,2	15,1		1,8	2,9	1,7	1,3	0,8	0,2	0,0	0,0	100,0	2046	1471	71,9
	Batı Marmara	584	444	73,0	3,8	11,3		2,0	4,1	0,5	2,9	2,3		0,2		100,0	400	324	81,0
	Doğu Marmara	1158	829	73,8	2,8	12,4		2,4	3,1	1,3	1,9	1,9	0,1	0,1		100,0	758	612	80,7
	Ege	979	708	72,2	4,1	10,9		3,0	2,0	2,1	2,0	3,7	0,1			100,0	638	511	80,1
	Akdeniz	1073	705	77,9	1,8	7,2	0,1	1,4	2,7	2,4	2,4	3,7	0,1		0,1	100,0	624	549	88,0
	Batı Anadolu	1229	873	65,4	4,8	18,7		2,3	2,7	1,3	2,1	2,4	0,3			100,0	796	571	71,7
	Orta Anadolu	912	629	80,6	3,5	7,0		1,3	2,5	1,3	1,4	2,2	0,2			100,0	581	507	87,3
	Batı Karadeniz	881	611	70,0	5,4	10,6		2,6	3,6	0,8	3,9	2,9				100,0	542	428	79,0
	Doğu Karadeniz	642	423	59,8	3,5	18,2		5,4	6,1	1,7	2,1	3,1				100,0	368	253	68,8
	Kuzeydoğu Anadolu	654	376	65,4	7,2	7,7		1,6	6,4	0,5	2,4	8,5	0,3			100,0	308	246	79,9
	Ortadoğu Anadolu	859	531	56,7	6,4	16,2		2,3	5,3	3,0	2,8	4,3	0,6		2,4	100,0	433	301	69,5
	Güneydoğu Anadolu	1671	929	73,6	4,0	3,4		2,4	4,3	2,8	2,4	6,4	0,8			100,0	775	684	88,3
	Türkiye geneli	13815	9258	69,7	5,3	12,0	0,0	2,2	3,5	1,7	2,1	3,0	0,2	0,0	0,2	100,0	8269	6457	78,1
	Ankara	1161	812	63,4	5,4	21,2		1,8	3,8	1,5	1,6	1,1	0,1	0,1		100,0	746	515	69,0
	İzmir	931	689	71,0	4,1	14,4	0,1	1,5	0,9	1,5	3,0	3,2	0,4			100,0	627	489	78,0
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	15907	10759	69,3	5,3	12,8	0,0	2,2	3,3	1,7	2,1	2,9	0,3	0,0	0,1	100,0	9642	7461	77,4
Kır	İstanbul	89	66	86,4		9,1			1,5		3,0					100,0	63	57	90,5
	Batı Marmara	355	295	79,3	1,4	9,2		2,4	2,7	1,0	1,4	2,4	0,3			100,0	272	234	86,0
	Doğu Marmara	245	189	73,5	1,1	7,9		2,1	4,8	3,7	1,6	5,3				100,0	160	139	86,9
	Ege	451	315	82,2	3,5	1,6		2,5		1,6	2,2	6,3				100,0	283	259	91,5
	Akdeniz	469	319	80,9	0,6	3,1		2,5	2,5	1,3	4,4	4,4	0,3			100,0	278	258	92,8
	Batı Anadolu	189	123	70,7	1,6	11,4		3,3	1,6	2,4	4,9	4,1				100,0	107	87	81,3
	Orta Anadolu	431	323	77,1	2,8	3,7		4,0	3,7	1,2	2,5	5,0				100,0	283	249	88,0
	Batı Karadeniz	668	491	73,3	4,3	5,5		7,7	1,4	1,2	2,0	4,3	0,2			100,0	446	360	80,7
	Doğu Karadeniz	468	350	75,1	0,3	8,0		4,3	4,3	1,1	2,0	4,6	0,3			100,0	307	263	85,7
	Kuzeydoğu Anadolu	727	401	64,6	1,7	3,2		3,7	3,2	4,2	4,0	15,2				100,0	294	259	88,1
	Ortadoğu Anadolu	771	437	58,8	2,1	12,1	0,2	3,2	7,8	3,7	4,6	7,1			0,5	100,0	334	257	76,9
	Güneydoğu Anadolu	1040	526	71,5	0,4	1,9		2,5	3,2	3,4	3,2	13,3	0,6			100,0	401	376	93,8
	Türkiye geneli	5903	3835	73,0	1,8	5,7	0,0	3,6	3,3	2,3	3,0	7,1	0,2	0,0	0,1	100,0	3228	2798	86,7
	Ankara	71	52	59,6	1,9	23,1		3,8	3,8	5,8	1,9					100,0	46	31	67,4
	İzmir	106	84	85,7		4,8		3,6	1,2		2,4	2,4				100,0	79	72	91,1
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	6080	3971	73,1	1,8	5,9	0,0	3,6	3,2	2,2	3,0	6,9	0,2		0,1	100,0	3353	2901	86,5
Toplam	İstanbul	3262	2266	67,4	8,9	15,0		1,8	2,9	1,6	1,3	0,8	0,2	0,0	0,0	100,0	2109	1528	72,5
	Batı Marmara	939	739	75,5	2,8	10,4		2,2	3,5	0,7	2,3	2,3	0,1	0,1		100,0	672	558	83,0
	Doğu Marmara	1403	1018	73,8	2,5	11,6		2,4	3,4	1,8	1,9	2,6	0,1	0,1		100,0	918	751	81,8
	Ege	1430	1023	75,3	3,9	8,0		2,8	1,4	2,0	2,1	4,5	0,1			100,0	921	770	83,6
	Akdeniz	1542	1024	78,8	1,5	6,0	0,1	1,8	2,6	2,1	3,0	3,9	0,2		0,1	100,0	902	807	89,5
	Batı Anadolu	1418	996	66,1	4,4	17,8		2,4	2,6	1,4	2,4	2,6	0,3			100,0	903	658	72,9
	Orta Anadolu	1343	952	79,4	3,3	5,9		2,2	2,9	1,3	1,8	3,2	0,1			100,0	864	756	87,5
	Batı Karadeniz	1549	1102	71,5	4,9	8,3		4,9	2,6	1,0	3,1	3,5	0,1			100,0	988	788	79,8
	Doğu Karadeniz	1110	773	66,8	2,1	13,6		4,9	5,3	1,4	2,1	3,8	0,1			100,0	675	516	76,4
	Kuzeydoğu Anadolu	1381	777	65,0	4,4	5,4		2,7	4,8	2,4	3,2	12,0	0,1			100,0	602	505	83,9
	Ortadoğu Anadolu	1630	968	57,6	4,4	14,4	0,1	2,7	6,4	3,3	3,6	5,6	0,3		1,5	100,0	767	558	72,8
	Güneydoğu Anadolu	2711	1455	72,9	2,7	2,9		2,4	3,9	3,0	2,7	8,9	0,7			100,0	1176	1060	90,1
	Türkiye geneli	19718	13093	70,7	4,3	10,2	0,0	2,6	3,4	1,9	2,4	4,2	0,2	0,0	0,1	100,0	11497	9255	80,5
	Ankara	1232	864	63,2	5,2	21,3		2,0	3,8	1,4	1,9	1,2	0,1			100,0	792	546	68,9
	İzmir	1037	773	72,6	3,6	13,3	0,1	1,7	0,9	1,3	3,0	3,1	0,4			100,0	706	561	79,5
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	21987	14730	70,3	4,3	11,0	0,0	2,6	3,3	1,8	2,4	3,9	0,2	0,0	0,1	100,0	12995	10362	79,7

Saha uygulaması kapsamında Türkiye geneli örnekleme kapsamında görüşülen 10.578 hanede 19718 erkek birey ve 19720 kadın birey olmak üzere toplam 39.438 birey kayıt altına alınmıştır. Bunlardan toplam 26.632 birey (13.093 erkek ve 13.539 kadın) 18 yaş veya üzerindedir ve dolayısı ile birey görüşmesi için uygun cevaplayıcı kategorisindedir. Ancak fert listesine yazılmış olan bir kişilerin bir bölümü gerçekte mevcut durumda ilgili hanede oturmamaktadır. Bu kişilerin bir bölümü uzun süreli olarak hane dışındadırlar, örneğin askerlik görevlerini ifa etmekte, öğrenim amaçlı olarak başka yerde kalmakta, çalışma amaçlı olarak başka yerde yaşamakta, cezaevinde bulunmakta veya az sayıda olmak üzere ailevi nedenlerle başka yerde kalmaktadırlar. öte yandan araştırma kapsamında 18 yaş üstü fertlerin bir bölümünün de geçici sürelerle köyde, memlekette, tatilde bulunmaktadır. Sonuç olarak bu kişiler araştırmanın saha uygulamasının yapıldığı tarihte ilgili hanede kalmamaktadır ve kendileri ile görüşülmesi mümkün değildir. Az sayıda örnekte ise, hane görüşmesi yapılmış olup bazı birey görüşmeleri için ileri tarihe randevu alınmış iken, Van depreminden sonra hanelerdeki kişiler bulunamamış veya tekrar ziyaret edilememiştir.

Mücbir sebeplerle bulunamayan veya ilgili hanede değil de sürekli veya geçici olarak başka bir yerde kalan kişileri hariç tuttuğumuzda araştırma kapsamında görüşülmesi beklenen 11.497 erkek ve 12.896 kadın yetişkin fert içinden 9.255 erkek ve 11.517 kadın ile birey görüşmesi tamamlanmıştır. Türkiye geneli kapsamında toplam 20.772 bireyle birey anketi tamamlanmış olup, Ankara ve İzmir'in özel örnekleme de dahil edildiğinde araştırmanın tümü kapsamında toplam olarak 10.362 erkek ve 13.017 kadın ile birey görüşmesi sonuçlandırılmıştır.

Normalde ilgili hanede kaldıkları halde görüşülemeyen bireyler söz konusu olup, bunların nedenleri farklılaşmaktadır. Bazı bireyler görüşmeyi ret etmişler, bazı bireyler ise ziyaretlerin tümünde anketör tarafından evde bulunamamışlardır. Bireyin Türkçe bilmiyor olması (ve tercüme edecek bir kişinin de bulunamaması) veya hasta-yaşlı-engelli olması gibi nedenler de söz konusudur.

Tablo 12: Kadın Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları

Kır/ kent	NUTS-1 bölgesi	Tüm yaştaki bireyler	Kadın birey görüşme sonucu %												(1-4) toplamı	(1) / (1-4) toplamı		
			(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)			(1-12) toplamı	
		18 ve üzeri yaşta ki bireyler	Görüşüldü	Ret	Evde bulunamadı	Türkçe bilmiyor	Hasta / yaşlı / engelli	Köyde / memlekette / tatilde	Askerde	Öğrenim için başka yerde kalıyor	Çalışma için başka yerde kalıyor	Cezaevinde	Allevi nedenlerle başka yerde kalıyor	Deprem nedeniyle görüşülmedi	Toplam	Araştırma tarihlerinde ilgili hanede bulunan kişiler	Birey görüşmesi yapılan kişiler	Birey cevaplama oranı
Kent	İstanbul	3127	2211	82,9	5,1	6,6	0,1	1,7	2,3		1,0	0,1		0,1	100,0	2129	1832	86,0
	Batı Marmara	620	486	84,4	3,5	4,9		2,1	3,3		1,4	0,2			100,0	461	410	88,9
	Doğu Marmara	1141	864	88,8	1,9	3,8		2,0	1,4		1,7	0,5			100,0	833	767	92,1
	Ege	987	735	88,0	1,6	3,0		2,4	2,2		2,1	0,5			100,0	699	647	92,6
	Akdeniz	1092	744	92,5	1,1	1,3	0,3	1,6	1,2		1,9	0,1			100,0	720	688	95,6
	Batı Anadolu	1255	914	81,0	4,7	7,3	0,1	3,2	1,8		1,5	0,4			100,0	880	740	84,1
	Orta Anadolu	956	666	87,2	4,1	2,1		1,7	1,7		2,6	0,6	0,2		100,0	633	581	91,8
	Batı Karadeniz	888	651	82,2	4,8	3,2	0,2	2,8	2,9		3,5	0,5			100,0	606	535	88,3
	Doğu Karadeniz	634	443	80,8	4,1	5,9		3,2	3,2		2,9				100,0	416	358	86,1
	Kuzeydoğu Anadolu	605	374	82,9	3,2	2,9		4,8	4,5		1,6				100,0	351	310	88,3
	Ortadoğu Anadolu	874	564	81,7	3,0	5,9		3,0	1,8		1,8	0,2	2,7		100,0	528	461	87,3
	Güneydoğu Anadolu	1578	921	89,0	2,2	1,7	0,1	2,6	1,8		1,1	1,4			100,0	881	820	93,1
	Türkiye geneli	13757	9573	85,1	3,5	4,4	0,1	2,4	2,2	0,0	1,7	0,4	0,0	0,0	100,0	9137	8149	89,2
	Ankara	1202	860	81,7	5,0	6,4		3,4	2,2		1,0	0,2			100,0	830	703	84,7
	İzmir	1020	790	85,4	2,3	6,7		2,2	1,1		2,0	0,3			100,0	763	675	88,5
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	15979	11223	84,9	3,5	4,7	0,1	2,4	2,1	0,0	1,7	0,4	0,0	0,2	100,0	10730	9527	88,8
Kır	İstanbul	82	67	91,0		4,5		1,5	1,5		1,5				100,0	65	61	93,8
	Batı Marmara	405	315	87,0	1,3	4,1		2,2	2,5		1,6	1,0	0,3		100,0	298	274	91,9
	Doğu Marmara	251	196	84,7	5,1	2,0		3,6	2,6		1,5	0,5			100,0	187	166	88,8
	Ege	461	343	90,1	0,9	0,9		3,2	0,9		2,0	2,0			100,0	326	309	94,8
	Akdeniz	479	318	91,2		1,6		3,5	0,9		1,6	1,3			100,0	306	290	94,8
	Batı Anadolu	174	119	90,8		4,2		2,5	1,7		0,8				100,0	116	108	93,1
	Orta Anadolu	453	328	88,4	1,2	3,4		2,7	2,7		1,2	0,3			100,0	314	290	92,4
	Batı Karadeniz	666	510	75,7	5,7	5,1		7,5	3,1		2,5	0,4			100,0	479	386	80,6
	Doğu Karadeniz	511	405	78,3	4,0	4,7		6,4	5,7		0,7	0,2			100,0	378	317	83,9
	Kuzeydoğu Anadolu	724	413	86,2	3,6	1,2		5,3	2,2		1,0	0,5			100,0	398	356	89,4
	Ortadoğu Anadolu	734	417	80,8	2,4	4,1	0,5	6,0	4,8		1,2		0,2		100,0	391	337	86,2
	Güneydoğu Anadolu	1023	535	88,6	0,4	1,1		3,6	1,9		0,6	3,9			100,0	501	474	94,6
	Türkiye geneli	5963	3966	84,9	2,3	3,0	0,1	4,5	2,7	0,0	1,3	1,1	0,0	0,0	100,0	3759	3368	89,6
	Ankara	74	54	77,8	3,7	11,1	1,9	1,9	3,7						100,0	52	42	80,8
	İzmir	114	91	87,9	1,1	2,2		5,5	1,1		1,1	1,1			100,0	88	80	90,9
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	6151	4111	84,9	2,3	3,0	0,1	4,5	2,7	0,0	1,3	1,0	0,0	0,0	100,0	3899	3490	89,5
Toplam	İstanbul	3209	2278	83,1	4,9	6,5	0,1	1,7	2,3		1,1	0,1	0,1	0,1	100,0	2194	1893	86,3
	Batı Marmara	1025	801	85,4	2,6	4,6		2,1	3,0		1,5	0,5	0,1	0,1	100,0	759	684	90,1
	Doğu Marmara	1392	1060	88,0	2,5	3,5		2,3	1,6		1,7	0,5			100,0	1020	933	91,5
	Ege	1448	1078	88,7	1,4	2,3		2,7	1,8		2,1	1,0			100,0	1025	956	93,3
	Akdeniz	1571	1062	92,1	0,8	1,4	0,2	2,2	1,1		1,8	0,5			100,0	1026	978	95,3
	Batı Anadolu	1429	1033	82,1	4,2	7,0	0,1	3,1	1,7		1,5	0,4			100,0	996	848	85,1
	Orta Anadolu	1409	994	87,6	3,1	2,5		2,0	2,0		2,1	0,5	0,1		100,0	947	871	92,0
	Batı Karadeniz	1554	1161	79,3	5,2	4,0	0,1	4,8	3,0		3,1	0,4			100,0	1085	921	84,9
	Doğu Karadeniz	1145	848	79,6	4,0	5,3		4,7	4,4		1,9	0,1			100,0	794	675	85,0
	Kuzeydoğu Anadolu	1329	787	84,6	3,4	2,0		5,1	3,3		1,3	0,3			100,0	749	666	88,9
	Ortadoğu Anadolu	1608	981	81,3	2,8	5,1	0,2	4,3	3,1		1,5	0,1	1,6		100,0	919	798	86,8
	Güneydoğu Anadolu	2601	1456	88,9	1,5	1,5	0,1	3,0	1,9		0,9	2,3			100,0	1382	1294	93,6
	Türkiye geneli	19720	13539	85,1	3,1	4,0	0,1	3,0	2,3	0,0	1,6	0,6	0,0	0,0	100,0	12896	11517	89,3
	Ankara	1276	914	81,5	4,9	6,7	0,1	3,3	2,3		1,0	0,2			100,0	882	745	84,5
	İzmir	1134	881	85,7	2,2	6,2		2,5	1,1		1,9	0,3			100,0	851	755	88,7
	Ankara ve İzmir özel örneklemi dahil toplam	22130	15334	84,9	3,2	4,3	0,1	3,0	2,3	0,0	1,6	0,6	0,0	0,1	100,0	14629	13017	89,0

Tablo 13: Toplam Hane Fertleri İçin Birey Görüşmesi Sonuçları ve Cevaplama Oranları

Kır/ kent	NUTS-1 bölgesi	Tüm yaştağı bireyler	Toplam birey görüşme sonucu %												(1-4) toplamı	(1)	(1) / (1-4) toplamı	
			(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)				(1-12) toplamı
			Görüşüldü	Ret	Evde bulunamadı	Türkçe bilmiyor	Hasta / yaşlı / engelli	Köyde / memleketle / tatilde	Askerde	Öğrenim için başka yerde kalıyor	Çalışma için başka yerde kalıyor	Cezaevinde	Ailevi nedenlerle başka yerde kalıyor	Deprem nedeniyle görüşülmedi	Toplam	Araştırma tarihlerinde ilgili haneinde bulunan kişiler	Birey görüşmesi yapılan kişiler	Birey cevaplama oranı
Kent	İstanbul	6300	4411	74,9	7,1	10,9	0,1	1,7	2,6	0,8	1,1	0,5	0,1	0,1	100,0	4177	3303	0,79
	Batı Marmara	1204	930	78,9	3,7	8,0	0,0	2,0	3,7	0,2	2,2	1,2	0,0	0,2	100,0	861	734	0,85
	Doğu Marmara	2299	1693	81,5	2,3	8,0	0,0	2,2	2,2	0,6	1,8	1,2	0,1	0,1	100,0	1591	1379	0,87
	Ege	1966	1443	80,2	2,8	6,9	0,0	2,7	2,1	1,0	2,0	2,1	0,1	0,0	100,0	1338	1158	0,87
	Akdeniz	2165	1449	85,4	1,4	4,2	0,2	1,5	1,9	1,2	2,1	1,9	0,1	0,0	100,0	1344	1237	0,92
	Batı Anadolu	2484	1787	73,4	4,8	12,9	0,1	2,7	2,2	0,6	1,8	1,4	0,2	0,0	100,0	1676	1311	0,78
	Orta Anadolu	1868	1295	84,0	3,8	4,5	0,0	1,5	2,1	0,6	2,0	1,4	0,2	0,0	100,0	1214	1088	0,90
	Batı Karadeniz	1769	1262	76,3	5,1	6,8	0,1	2,7	3,2	0,4	3,7	1,7	0,0	0,0	100,0	1148	963	0,84
	Doğu Karadeniz	1276	866	70,6	3,8	11,9	0,0	4,3	4,6	0,8	2,5	1,5	0,0	0,0	100,0	784	611	0,78
	Kuzeydoğu Anadolu	1259	750	74,1	5,2	5,3	0,0	3,2	5,5	0,3	2,0	4,3	0,1	0,0	100,0	659	556	0,84
	Ortadoğu Anadolu	1733	1095	69,6	4,7	10,9	0,0	2,6	3,5	1,5	2,3	2,2	0,3	0,0	100,0	961	762	0,79
	Güneydoğu Anadolu	3249	1850	81,3	3,1	2,6	0,1	2,5	3,1	1,4	1,7	3,9	0,4	0,0	100,0	1656	1504	0,91
	Türkiye geneli	27572	18831	77,6	4,4	8,2	0,1	2,3	2,8	0,8	1,9	1,7	0,1	0,0	100,0	17409	14606	0,84
	Ankara	2363	1672	72,8	5,2	13,6	0,0	2,6	3,0	0,7	1,3	0,7	0,1	0,0	100,0	1576	1218	0,77
	İzmir	1951	1479	78,7	3,1	10,3	0,1	1,8	1,0	0,7	2,5	1,6	0,2	0,0	100,0	1390	1164	0,84
	Ankara ve İzmir özel örneklemleri dahil toplam	31886	21982	77,3	4,4	8,7	0,0	2,3	2,7	0,8	1,9	1,6	0,1	0,0	100,0	20375	16988	0,83
Kır	İstanbul	171	133	88,7	0,0	6,8	0,0	8	1,5	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	100,0	128	118	0,92
	Batı Marmara	760	610	83,3	1,3	6,6	0,0	2,3	2,6	0,5	1,5	1,6	0,2	0,0	100,0	570	508	0,89
	Doğu Marmara	496	385	79,2	3,1	4,9	0,0	2,9	3,6	1,8	1,6	2,9	0,0	0,0	100,0	347	305	0,88
	Ege	912	658	86,3	2,1	1,2	0,0	2,9	5	0,8	2,1	4,1	0,0	0,0	100,0	609	568	0,93
	Akdeniz	948	637	86,0	0,3	2,4	0,0	3,0	1,7	0,6	3,0	2,8	0,2	0,0	100,0	584	548	0,94
	Batı Anadolu	363	242	80,6	0,8	7,9	0,0	2,9	1,7	1,2	2,9	2,1	0,0	0,0	100,0	223	195	0,87
	Orta Anadolu	884	651	82,8	2,0	3,5	0,0	3,4	3,2	0,6	1,8	2,6	0,0	0,0	100,0	597	539	0,90
	Batı Karadeniz	1334	1001	74,5	5,0	5,3	0,0	7,6	2,3	0,6	2,3	2,3	0,1	0,0	100,0	925	746	0,81
	Doğu Karadeniz	979	755	76,8	2,3	6,2	0,0	5,4	5,0	0,5	1,3	2,3	0,1	0,0	100,0	685	580	0,85
	Kuzeydoğu Anadolu	1451	814	75,6	2,7	2,2	0,0	4,5	2,7	2,1	2,5	7,7	0,0	0,0	100,0	692	615	0,89
	Ortadoğu Anadolu	1505	854	69,6	2,2	8,2	0,4	4,6	6,3	1,9	2,9	3,6	0,0	0,4	100,0	725	594	0,82
	Güneydoğu Anadolu	2063	1061	80,1	0,4	1,5	0,0	3,0	2,5	1,7	1,9	8,6	0,3	0,0	100,0	902	850	0,94
	Türkiye geneli	11866	7801	79,0	2,1	4,3	0,0	4,1	3,0	1,1	2,2	4,0	0,1	0,0	100,0	6987	6166	0,88
	Ankara	145	106	68,9	2,8	17,0	0,9	2,8	3,8	0,0	2,8	0,9	0,0	0,0	100,0	98	73	0,74
	İzmir	220	175	86,9	0,6	3,4	0,0	4,6	1,1	0,0	1,7	1,7	0,0	0,0	100,0	167	152	0,91
	Ankara ve İzmir özel örneklemleri dahil toplam	12231	8082	79,1	2,1	4,5	0,0	4,1	3,0	1,1	2,2	3,9	0,1	0,0	100,0	7252	6391	0,88
Toplam	İstanbul	6471	4544	75,3	6,9	10,8	0,1	1,7	2,6	0,8	1,1	0,5	0,1	0,1	100,0	4305	3421	0,79
	Batı Marmara	1964	1540	80,6	2,7	7,4	0,0	2,1	3,2	0,3	1,9	1,4	0,1	0,1	100,0	1431	1242	0,87
	Doğu Marmara	2795	2078	81,0	2,5	7,5	0,0	2,3	2,5	0,9	1,8	1,5	0,0	0,0	100,0	1938	1684	0,87
	Ege	2878	2101	82,2	2,6	5,1	0,0	2,8	1,6	1,0	2,0	2,7	0,0	0,0	100,0	1947	1726	0,89
	Akdeniz	3113	2086	85,6	1,1	3,6	0,1	2,0	1,9	1,0	2,4	2,2	0,1	0,0	100,0	1928	1785	0,93
	Batı Anadolu	2847	2029	74,2	4,3	12,3	0,0	2,8	2,2	0,7	1,9	1,5	0,1	0,0	100,0	1899	1506	0,79
	Orta Anadolu	2752	1946	83,6	3,2	4,2	0,0	2,1	2,5	0,6	2,0	1,8	0,1	0,0	100,0	1811	1627	0,90
	Batı Karadeniz	3103	2263	75,5	5,0	6,1	0,0	4,9	2,8	0,5	3,1	1,9	0,0	0,0	100,0	2073	1709	0,82
	Doğu Karadeniz	2255	1621	73,5	3,1	9,3	0,0	4,8	4,8	0,7	2,0	1,9	0,1	0,0	100,0	1469	1191	0,81
	Kuzeydoğu Anadolu	2710	1564	74,9	3,9	3,7	0,0	3,9	4,0	1,2	2,2	6,1	0,1	0,0	100,0	1351	1171	0,87
	Ortadoğu Anadolu	3238	1949	69,6	3,6	9,7	0,2	3,5	4,7	1,6	2,6	2,8	0,2	1,6	100,0	1686	1356	0,80
	Güneydoğu Anadolu	5312	2911	80,9	2,1	2,2	0,0	2,7	2,9	1,5	1,8	5,6	0,3	0,0	100,0	2558	2354	0,92
	Türkiye geneli	39438	26632	78,0	3,7	7,0	0,0	2,8	2,9	0,9	2,0	2,4	0,1	0,0	100,0	24396	20772	0,85
	Ankara	2508	1778	72,6	5,1	13,8	0,1	2,6	3,0	0,7	1,4	0,7	0,1	0,0	100,0	1674	1291	0,77
	İzmir	2171	1654	79,6	2,8	9,6	0,1	2,1	1,0	0,6	2,4	1,6	0,2	0,0	100,0	1557	1316	0,85
	Ankara ve İzmir özel örneklemleri dahil toplam	44117	30064	77,8	3,7	7,6	0,0	2,8	2,8	0,9	2,0	2,2	0,1	0,0	100,0	27627	23379	0,85

2.6. ÖRNEKLEM AĞIRLIKLARININ HESAPLANMASI

2.6.1. Hane Ağırlık Katsayıları

12 Bölge ve kır/kent ayrımında tespit edilen erişim oranları bölge ve kır/kent bazında hesaplanmış olan ağırlık katsayılarına esas teşkil etmektedir. Her ne kadar TAYA 2011 örneklemini kendinden ağırlıklı olsa da farklı bölgelerde farklı erişim oranlarına ulaşılmış olması, bizi ağırlık katsayıları uygulamak durumunda bırakmaktadır.

Aşağıdaki tabloda 2010 ADNKS'den elde edilen hane sayıları ile TAYA 2011 kapsamında bölge ve kır/kent ayrımında soru kağıdı uygulanmış olan hane sayıları yer almaktadır. TAYA 2011 kapsamında bölge ve kır/kent ayrımında görüşülmüş olan haneler, temsil ettikleri bölge ve kır/kent kategorisi toplam hane adedi içinde hangi orana sahipler ise o orana yükseltilecek veya düşürülecek biçimde ağırlıklandırılmışlardır. Söz konusu ağırlık katsayısı 12 bölge ve bölgelerin içinde kır/kent ayrımında uygulanmış olup, toplam 24 adet farklı ağırlık hesaplanmıştır.

Tablo 14: Bölge ve Kır/Kent Ağırlık Katsayıları

	ADNKS'ye göre hane sayısı kent	ADNKS'ye göre hane sayısı kır	TAYA 2011 kapsamında yapılmış olan hane anketi sayısı kent	TAYA 2011 kapsamında yapılmış olan hane anketi sayısı kır	Ağırlık katsayısı kent	Ağırlık katsayısı kır
İstanbul	3464599	39621	1.767	56	1,0948829540	0,3950859908
Batı Marmara	549257	467104	419	306	0,7320025484	0,8524006282
Doğu Marmara	1511874	375576	702	163	1,2026239035	1,2866523499
Ege	7736400	7666134	615	284	1,7609893206	1,9059188930
Akdeniz	1637165	760903	599	279	1,5262192782	1,5229176014
Batı Anadolu	2095480	2046746	716	94	1,3511181752	1,4589475798
Orta Anadolu	587008	398414	513	249	0,6389662626	0,8934834956
Batı Karadeniz	669509	563085	521	416	0,7175795083	0,7558439545
Doğu Karadeniz	247940	443918	342	324	0,4048297060	0,7650844193
Kuzeydoğu Anadolu	183913	244738	272	307	0,3775668411	0,4451577603
Ortadoğu Anadolu	338675	315452	371	289	0,5097541471	0,6095184281
Güneydoğu Anadolu	880044	377548	632	342	0,7775684193	0,6164500511

2.6.2. Birey Ağırlık Katsayıları

Kadın ve erkek bireyler için ayrı olarak ve 12 Bölge ile kıır/kent ayrımında tespit edilen cevaplama oranları, bölge ve kıır/kent bazında ve cinsiyetler ayrımında hesaplanmış olan birey ağırlık katsayılarına esas teşkil etmektedir. 2010 ADNKS'den elde edilen nüfus bilgisi ile TAYA 2011 kapsamında bölge ve kıır/kent ayrımında birey sorukağıdı uygulanmış olan erkeklerin ve kadınların sayıları aşağıdaki tablolarda verilmiştir. TAYA 2011 kapsamında bölge ve kıır/kent ayrımında görüşülmüş olan kadın ve erkekler, temsil ettikleri bölge ve kıır/kent kategorisi toplam kadın nüfus ve toplam erkek nüfusu içinde hangi orana sahipler ise o orana yükseltilecek veya düşürülecek biçimde ağırlıklandırılmışlardır. Söz konusu ağırlık katsayısı 2 ayrı cinsiyet, 12 bölge ve bölgelerin içinde kıır/kent ayrımında uygulanmış olup, toplam 48 adet farklı ağırlık hesaplanmıştır.

Tablo 15: Erkek Bireyler İçin Bölge ve Kıır/Kent Ayrımında Birey Ağırlık Katsayıları

	ADNKS'ye göre erkek nüfus kent	ADNKS'ye göre erkek nüfus kıır	TAYA 2011 kapsamında yapılmış erkek birey anketi sayısı kent	TAYA 2011 kapsamında yapılmış erkek birey anketi sayısı kıır	Ağırlık katsayısı erkek kent	Ağırlık katsayısı erkek kıır
İstanbul	6586796	68298	3173	89	1,4607672033	0,5400013534
Batı Marmara	895323	709634	584	355	1,0788070175	1,4066398956
Doğu Marmara	2764464	671112	1158	245	1,6798838234	1,9275506053
Ege	1501454	1406626	979	451	1,0792106145	2,1947192224
Akdeniz	3244309	1515700	1073	469	2,1276459352	2,2741404161
Batı Anadolu	752442	359147	1229	189	0,4308221412	1,3371721033
Orta Anadolu	1149604	779601	912	431	0,8870136366	1,2728346399
Batı Karadeniz	1200157	1052198	881	668	0,9586035275	1,1084034736
Doğu Karadeniz	454458	792230	642	468	0,4981218513	1,1911934584
Kuzeydoğu Anadolu	455277	669909	654	727	0,4898632181	0,6484227896
Ortadoğu Anadolu	846442	994636	859	771	0,6933953255	0,9077926554
Güneydoğu Anadolu	2494198	1314573	1671	1040	1,0503434837	0,8894637178

Tablo 16: Kadın Bireyler İçin Bölge ve Kır/Kent Ayırımında Birey Ağırlık Katsayıları

	ADNKS'ye göre kadın nüfus kent	ADNKS'ye göre kadın nüfus kır	TAYA 2011 kapsamında yapılmış kadın birey anketi sayısı kent	TAYA 2011 kapsamında yapılmış kadın birey anketi sayısı kır	Ağırlık katsayısı kadın kent	Ağırlık katsayısı kadın kır
İstanbul	6533800	66791	3127	82	1,4703300186	0,5731667150
Batı Marmara	864089	695002	620	405	0,9807168920	1,2075577230
Doğu Marmara	2740147	665884	1141	251	1,6899158768	1,8668169131
Ege	1418570	1418096	987	461	1,0113709781	2,1646195440
Akdeniz	3179885	1483337	1092	479	2,0491117534	2,1791201926
Batı Anadolu	765198	369691	1255	174	0,4290490741	1,4950871139
Orta Anadolu	1132334	787728	956	453	0,8334768165	1,2236436182
Batı Karadeniz	1182657	1083774	888	666	0,9371793475	1,1450946022
Doğu Karadeniz	461885	807594	634	511	0,5126505991	1,1121133452
Kuzeydoğu Anadolu	428065	648855	605	724	0,4978874897	0,6306464539
Ortadoğu Anadolu	827708	978745	874	734	0,6664116625	0,9383186862
Güneydoğu Anadolu	2458436	1325565	1578	1023	1,0962983909	0,9118056175

Hane tablolarında hane ağırlıkları, birey tablolarında ise birey ağırlıkları kullanılmış olup, sadece bölgeler ve iller ayırımındaki tablolarda ağırlık kullanılmamıştır.

2.7. ÖRNEKLEME HATALARI

Örnekleme dayalı tüm araştırma çalışmalarında söz konusu olan kestirim (estimation) değerleri üzerindeki iki tür hata bu çalışma için de geçerlidir. İlk hata türü irade dışı ya da örneklem dışı hatalardır. Örneklem dışı hatalar; veri toplama ve bilgi işleme sırasında meydana gelen hatalar ile örnekleme yer alan hanelerin bulunamaması, adresin saptanamaması, adres yanlışlığı ya da adreste bireylerin bulunamaması nedeniyle görüşme yapılamamasıdır. Ayrıca sorunun cevaplayıcı veya görüşmeci tarafından yanlış anlaşılması, cevaplayıcının ankete cevap vermeyi reddetmesi veya yarım bırakması da bu tür hata kapsamına girmektedir. Örneklemin kapsamı ile ilgili bölümde yer alan erişim oranları ile ilgili tablodan da görüleceği gibi TAYA 2011 çalışmasında; başta Timur; 1972 olmak üzere, DPT; 1992, ASAGEM; 2006 ve TNSA 2008 çalışmaları ayrıntılı bir biçimde değerlendirilerek bu tip hatalar en aza indirgenmeye çalışılmıştır.

Örnekleme hatalarını kapsamında değerlendirilen ikinci tür hata ise daha çok örneklemin kitleyi (evren) yeterince temsil edememesinden kaynaklanan ve miktarı istatistiksel olarak belirlenebilen hatalardır. TAYA 2011 çalışmasında seçilen cevaplayıcı örnekleme, aynı evrenden, aynı örnekleme tasarımıyla ve aynı örnekleme büyüklüğüyle seçilebilecek bir çok olası örnekten sadece biridir. Olası örneklerin her birinin, TAYA 2011’de seçilmiş olan örneklemden farklılık gösteren sonuçlar vereceği açıktır. O nedenle örnekleme hataları, seçilmesi olası tüm örnekler arasındaki değişkenliğin bir ölçüsüdür. Bu ölçü kesin olarak hesaplanamasa da, yaklaşık olarak tahmin edilebilmektedir.

Örnekleme hatası genellikle kitle parametrelerinin (evren özellikleri) sınırlı sayıda birimden oluşan örnekleme değerlerinden tahmin edilmesinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu bir oran (*proportion*), orantı (*ratio*) ya da ortalama gibi bir değer olan kitle parametrelerinin tahmininde hataları küçültmenin en kolay yolu örnekleme girecek birim sayısının artırılmasıdır. Ancak oran ya da ortalama değerlerin standart hatasını küçültmeye yönelik bu çözüm, maliyet sorununu da beraberinde getirdiği için çoğu kez uygulanamamaktadır.

Örnekleme dayalı araştırmalarda kestirilen parametre değerleri yorumlanırken nokta tahmini yerine genellikle aralık tahmini verilmesi yeğlenir. Bu amaçla kestirilen her değer için söz konusu olan standart sapma değerlerinden yararlanılmaktadır. Örneğin örneklemden elde edilen ortalama (ya da oran) değeri ve standart sapma (varyansın karekökü) değeri kullanılarak kitle (evren) parametresinin yüzde 67 olasılıkla (Güven Düzeyi: Confidence Level) kestirilen değerlerin ± 1 Standart Sapma sınırları arasında (Güven Aralığı: Confidence Interval), yüzde 95 olasılıkla kestirilen değerlerin ± 2 Standart Sapma sınırları arasında, yüzde 99 olasılıkla kestirilen değerlerin ± 3 Standart Sapma sınırları arasında ve nihayet yüzde 100 olasılıkla kestirilen değerlerin ± 4 Standart Sapma sınırları arasında olacağı ifade edilir.

Bunun dışında Standart Sapmanın örnekleme genişliğinin kareköküne bölünmesi ile elde edilen Standart Hata değeri de yine evrenin gerçek değerinin içine düşebileceği güven aralıklarının hesaplanmasında kullanılır ve raporlarda kestirilen değerler $P \pm S_p$ ya da $\mu \pm S_x$ olarak gösterilmektedir.

TAYA 2011 çalışmasında evren parametrelerinin kestiriminde söz konusu Güven Aralıkları yüzde 95 Güven Düzeyinde yaklaşık olarak (basit rastgele örnekleme uygulanacağı varsayımı altında) illere ve bölgelere göre aşağıda verilmiştir.

Tablo 17: Üç Büyük İl ve İBBS Düzey1 Bölgeleri İçin % 95 Güven Düzeyinde Güven Aralıkları

İl/Bölge Adı	Kitle Birimi(N _i)	Örneklem Birimi(n _i)	Güven Aralığı
İstanbul	3.504.220	1.823	2,29
Batı Marmara	1.016.361	725	3,64
Doğu Marmara	1.887.450	865	3,33
Ege (İzmir dahil)	2.908.789	899	3,27
Akdeniz	2.398.068	878	3,31
Batı Anadolu (Ankara dahil)	1.978.021	810	3,44
Orta Anadolu	985.422	762	3,55
Batı Karadeniz	1.232.594	937	3,20
Doğu Karadeniz	691.859	666	3,80
Kuzeydoğu Anadolu	428.650	579	4,07
Ortadoğu Anadolu	654.127	660	3,81
Güneydoğu Anadolu	1.257.593	974	3,14
Türkiye Geneli	18.943.154	10.578	0,95
Ankara	1.390.512	755	3,57
İzmir	1.195.176	723	3,64

TAYA 2011 çalışmasında bilindiği gibi ilki referans kişi, diğeri 18+ yaş grubuna uygulanan birey anketi olmak üzere iki farklı anket kullanılmıştır. Anket uygulanan hanelerin seçiminde üç aşamalı ve tabakalı bir örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada tüm sahanın (evren) homojen olduğu varsayımı altında hesaplanmış olan ve yukarıda verilen tablodaki güven aralıkları Basit Rastgele Örnekleme (Simple Random Sampling) örnekleme için geçerlidir. Ancak araştırmada; ilk aşaması illerin/bölgelerin (tabaka) seçilmesi, ikinci aşaması bölgelerin ADNKS 2010 veri tabanlarından adres kümelerinin (kent için 100'lük , kır için 50'lik bloklar) seçilmesi ve üçüncü aşaması ise kümelerden hanelerin seçilmesi olduğu için araştırmacının öngörülen örnekleme hatası yukarıda verilmiş olan tablo değerlerinden bir miktar fazla olacaktır. Tabakalı üç aşamalı örnekleme durumunda varyanslar (hata terimleri), bu amaçla geliştirilmiş olan ISSA özel yazılımının başta SAMPERR olmak üzere bir çok algoritmaları kullanılarak, karmaşık formüllerin açıklanması suretiyle hesaplanmaktadır. Ancak alt kitle (sub-population) değerlerinin de en az 428.650 olması nedeniyle (asimptotik özellik) üç aşamalı tabakalı örneklemede kestirim değerlerine ilişkin varyans tahminleri yukarıda hesaplanmış olan güven aralıklarından pek de farklı olmayacaktır. Ayrıca bu tür ankete dayalı araştırmalarda önemli bir gösterge de farklı bölgelerde –alt bölgelerde (tabaka)

birimlerin örnekleme çıkma olasılıklarının bulunmasıdır. Bu araştırmada örnekleme yer alan birimlerin örnekleme çıkma olasılıkları;

$$X_{ijk} = T_i * B_j * H_k$$

biçiminde ifade edilmektedir.

Burada;

- T_i illerin/bölgelerin seçilme olasılıkları,
- B_j bölgelerden blokların (adres kümeleri) seçilme olasılıkları,
- H_k ise seçilen bloklardan hanelerin seçilme olasılıklarıdır.

Yukarıda verilmiş olan eşitlikteki il/bölge seçilme olasılıkları Tablo 9'da verilmiş olan örneklem birim değerlerinden yararlanılarak hesaplanmış ve aşağıda verilmiştir.

Tablo 18: Örnekleme Yer Alan Birimlerin İller/Bölgelerden Seçilme Olasılıkları

İl/Bölge Adı	İl/Bölge Seçilme Olasılığı (T _i)
İstanbul	0,151
Ankara	0,063
İzmir	0,060
Akdeniz	0,073
Batı Anadolu (Ankara dahil)	0,067
Batı Karadeniz	0,078
Batı Marmara	0,060
Doğu Karadeniz	0,055
Doğu Marmara	0,072
Ege (İzmir dahil)	0,075
Güneydoğu Anadolu	0,081
Kuzeydoğu Anadolu	0,048
Orta Anadolu	0,063
Ortadoğu Anadolu	0,055
Toplam	1,000

Örneklem seçiminin ilk aşamasında illerden/bölgelerden adres kümelerinin seçilmesi yapılmıştır. Bu amaçla TÜİK tarafından ADNKS 2010 veri tabanından yararlanılarak her il ve İBBS Düzey1 bölgeleri için Büyüklüğe Göre Olasılıklı Örnekleme (Probability Proportional to Size Sampling) tekniği kullanılarak kentler için 100'lük hanelerden, kır için 50'lik hanelerden oluşan bloklar sistematik örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Sonraki aşamada ise her bir bloktan hane seçimi yapılmıştır. Daha önce de belirtildiği 100'lük bloklardan 10 hane, 50'lik bloklardan ise 5 hane seçilmiştir.

EK 6'da nüfusu 20.000 den fazla olan kentler için; ilk sütun ait olunan illeri (bölge T_i), ikinci sütun örnekleme birimleri olan blokları , üçüncü sütun illerden/bölgelerden blokların seçilme olasılıklarını (B_j) ve dördüncü sütun ise bloklardan hanelerin seçilme olasılıklarını (H_k) ifade etmektedir. Bu durumda örneğin İstanbul ilinde ilk blok olan 1001 nolu bloktan hane seçilme olasılığı;

$$X_{ijk} = T_i * B_j * H_k = 0,151 * 0,00749 * 0,10204 = 0,000115$$

olarak hesaplanmaktadır.

EK 7'de verilen tablo ise yine TÜİK tarafından nüfusu 20.000 den az olan kırsal kesim için oluşturulmuştur. Bu tabloda ise beş sütun bulunmaktadır. Tabloda yer alan ilk sütun ait olunan illeri (bölge), ikinci sütun yerleşim biriminin köy yada kasaba (belde) olduğunu, üçüncü sütun örnekleme birimleri olan blokları, dördüncü sütun illerden/bölgelerden blokların seçilme olasılıklarını (T_j) ve beşinci sütun ise bloklardan hanelerin seçilme olasılıklarını (H_k) ifade etmektedir. ADNKS 2011 veri tabanında köylere ilişkin hane kayıtları olmadığı için beşinci sütunda köy yerleşim birimlerine ait hane seçilme olasılıkları verilmemiştir. Yukarıda da ifade edilmiş olduğu gibi köylerin her birinden, nüfuslarına bakılmaksızın beş adet hane sistematik rastgele yöntemle seçilmiştir, o nedenle olasılıklar bilinmemektedir.

2.8. SOSYO-EKONOMİK STATÜ (SES) DÜZEYİNİN HESAPLANMASI

2.8.1. Mevcut Yöntemler

Çeşitli kurum ve kuruluşlarca geliştirilmiş olan Sosyo-Ekonomik Statü endekslerinin temel amacı, sağlıklı veri derlenmesi en güç öğelerden biri olan 'gelir bilgisi' olmadan da, hane bazında gelir ve tüketim örüntüleri farklılaşmalarına ulaşma yollarının bulunmasıdır. Hane ve birey bazında düzenli vergi ödeme geleneği bulunmayan ülkemizde, araştırmalarda gelir sorusuna verilecek yanıtların bir ölçüde gerçek gelir düzeyinin altında beyan edilmesi aslında beklenen bir durumdur.

Öte yandan, gelir bilgisi olmadan veya gelir bilgisinin yanında başka değişkenler de kullanılarak hanelerin sosyo-ekonomik statüsünün güvenilir düzeyde tahmin edilmesi mümkündür.

Karakaya, bu amaçla Türkiye’de yapılmış çalışmaları derlemiş ve karşılaştırmıştır: (Karakaya, 2006). Karakaya’nın da belirttiği gibi araştırma sektöründe her bir kurum ve firmanın kendine özgü bir SES ölçeği bulunmaktadır.

Bu amaçla Türkiye’de geliştirilmiş olan ilk indeks, VERİ Sosyo-Ekonomik Statü İndeksi’dir (VERİ SESİ). 90’lı yılların ikinci yarısında Veri Araştırma A.Ş. tarafından geliştirilen VERİ SESİ’nin oluşturulmasında dört temel değişken grubu kullanılmıştır:

1. Hane reisi ve 15 yaş üstü hane üyelerinin çalışma biçim ve konumlarına dayalı toplam çalışma puanı,
2. Hane reisi ve 15 yaş üstü hane üyelerinin öğrenim düzeylerine dayalı ortalama eğitim puanı,
3. Ev sahipliği ve yaşanılan mekânın toplumsal değeri (mahalle statüsü),
4. Sahip olunan eşya ve kullanım araçları.

Patentli VERİ SESİ yöntemi akademik bir makaleye de konu olmuş olmuştur (Kalaycıoğlu, Kardam, Tüzün ve Ulusoy, 1998).

Türkiye’de yapılmış ikinci çalışma reklam ve reyting ölçümü yapan kuruluşlarca yürütülmüştür: (TİAK, 2001). Söz konusu çalışmada SES hesabı üç ana değişken grubuna dayanmaktadır:

1. Hane reisi ile 18 yaş üstü hane üyeleri arasından çalışma biçim ve konumlarına dayalı en yüksek çalışma puanı,
2. Hane reisi ile 18 yaş üstü hane üyeleri arasından öğrenim düzeylerine dayalı en yüksek eğitim puanı,
3. Sahip olunan eşya ve kullanım araçları.

Bugüne kadar bitirilip yayınlanmış son çalışma 2006 yılına ait olup, Türkiye Araştırmacılar Derneği’nin (TÜAD) inisiyatifi ile sosyo-ekonomik statüyü farklı bir biçimde (mülkiyet ve sahipliği dahil etmeden) hesaplayan alternatif bir yöntem geliştirilmiştir (Çağlı, 2006). TÜAD SES’de haneleri bir statüye atamak için iki temel değişken grubu kullanılmıştır:

1. Hane reisi ile anne ve babasının, ve hane reisinin eşi ile onun anne ve babasının çalışma biçim ve konumları,
2. Hane reisi ile anne ve babasının, ve hane reisinin eşi ile onun anne ve babasının öğrenim düzeyi.

TÜAD SES'de hane reisinin ve eşinin ebeveynleri, söz konusu hanede oturup oturmadıklarına bakılmaksızın statü hesabına dahil edilmektedir. Bu yöntem çeşitli çevrelerce eleştirilmiş olup, ana hatları ile savunulan görüş şu yöndedir: Türkiye Batılı anlamda oturmuş sınıfsal ayrımların görece zayıf olduğu, buna karşın toplumsal geçişkenliğin yüksek gözlemlendiği bir ülkedir. Türkiye koşullarında, bir hanenin statüsünün geçmişe ait bir veri (hane reisinin ve eşinin ebeveynleri) ile değil, güncel döneme ait verilerle ölçülmesi daha doğru olacaktır. Belirtilen eleştirilerin de etkisi ile halihazırda Türkiye Araştırmacılar Derneği, Reklamcılar Derneği ve Reklamverenler Derneği ile işbirliği içinde yeni bir statü hesap yöntemi üzerinde çalışmakta olup, bu kitabın baskıya hazırlandığı tarihte söz konusu çalışma devam etmekte idi. Yeni yöntem henüz hazır olmadığı için, eski yöntem de gerek hanede bulunmayan kişileri statü hesabına dahil ettiği ve bunun dışında çalışma konumu ve eğitim düzeyi gibi tümüyle soyut değişkenlere dayalı olması nedeniyle TAYA 2011 kapsamında kullanılmamıştır.

Öte yandan VERİ SESİ de özgün hali ile TAYA 2011 kapsamındaki statü hesabı için uygun değildir. Bunun en önemli nedeni, VERİ SESİ yönteminin oturulan konut ve eşya sahipliği ile ilgili öğelerinin değişen toplumsal ve ekonomik koşullar karşısında güncelliğini yitirmiş olmasıdır. Benzer bir eleştiri TİAK SES'in eşya sahipliği ögesi için de geçerlidir. Örneğin, 'sahip olunan eşya ve araçlar' ögesi kapsamında hanelere puan kazandıran 'müzik seti' veya 'fotoğraf makinası' gibi eşyalar 90'lı yıllarda önemli sosyal ayrımları gösterebilecek konumda iken, içinde bulunduğumuz 21'inci yüzyılın ikinci onyılında gelişen teknoloji ve değişen yaşam biçimleri ile önemlerini yitirmekte veya gerek kullanım gerekse prestij değerleri farklılaşmaktadır. Günümüzde her cep telefonu aynı zamanda fotoğraf makinası olarak işlev görürken, her bilgisayar bir müzik seti haline gelmiştir. Bunun dışında, her türlü eşya ve aracın küresel piyasada ucuz versiyonlarının üretiliyor olması nedeniyle eşya sahipliğinin artık sosyo-ekonomik bir araç olmaktan çıktığı ve sahip olmak veya olmamaktan ziyade her bir eşyanın markası ve kalitesinin araç haline geldiği de gözlenmektedir. Örneğin, günümüzde piyasada 300-400 TL değerinde düz ekran televizyonlar bulunurken, aynı ana kategori (düz ekran televizyon) içinde 8-10 bin TL değerindeki ürünler de bulunmaktadır. Benzer farklılaşmalar sadece teknoloji ve multimedya ürünlerinde değil, otomobil gibi ulaşım araçlarında veya buzdolabı gibi dayanıklı tüketim mallarında da gözlenmektedir.

Sonuç olarak bir hanenin salt bir eşyaya sahip olması veya olmaması üzerinden puanlanması günümüz koşullarında hatalı değerlendirmelere yol açacaktır. İlgili eşyaların parasal

karşılıklarının tespiti ve/veya prestij değerlerinin belirlenmesi ise TAYA 2011 kapsamında ne amaçlanmıştır, ne de mümkündür. Belirtilen bütün nedenlerden dolayı TAYA 2011 kapsamında yapılan statü hesabına eşya sahipliği ögesi dahil edilmemiştir.

VERİ SESİ'nin günümüz koşullarında revizyona ihtiyaç duyan bir diğer ögesi de ev sahipliği ve yaşanan mekânın (mahallenin) değeridir. Maliye Bakanlığı tarafından her 4 yılda bir güncellenerek yayınlanan asgari arsa ve arazi metrekaresi değerleri, Veri Araştırma A.Ş. tarafından hesaplanan 'mahalle statüsü'ne esas teşkil etmekte, belirtilen değerler güncel piyasa fiyatlarını tam olarak yansıtmıyor olabilese de, hesaplanan mahalle statü endeksi, mahalleleri en zenginden en yoksula doğru sıralamak için uygun bir araç olmaktadır. Toplulaştırılmış (agrege) veri olarak kullanıldığında 'mahalle statüsü', mekân üzerindeki alım gücünün veya belli bir mal veya hizmetin müşterilerinin alan üzerindeki toplam sayısının tahmin edilmesi gibi amaçlar için son derece uygun bir araçtır. Ancak değişen yaşam koşulları ve bireysel tercihler nedeniyle içinde oturan mahallenin toplulaştırılmış (agrege) statü değeri, günümüzde hane ve birey bazında anlamını yitirmeye başlamıştır. 90'lı yılların sonundan itibaren hız kazanan siteleşme hareketi nedeniyle farklı toplumsal kesimlerin aynı mahalle içinde, fakat birbirinden farklı konut türleri ve yerleşim biçimleri içinde yaşamaya başlamış olmaları yakın geçmişte hız kazanan ve görünür gelecekte de değişmesi beklenmeyen bir eğilimdir. Yaşanılan ve/veya tercih edilen mahalle elbette ki önemli bir faktör olmakla birlikte, günümüzde bir hanenin nerede oturduğundan ziyade nasıl bir konut türünde oturduğu sosyal ve ekonomik bakımdan daha önemli bir araç haline gelmiştir. 2000'li yıllarda siteleşme hareketi ve uydu-kentlerin inşası 3 büyükşehir dışında bütün Anadolu kentlerine yayılmış olup, bu süreçte teknik olarak aynı mahalle içinde oturan, ancak birbirlerinden fiziksel ve sosyal olarak ayrılmış bulunan farklı toplumsal kesimlerin varlığı gözlenmektedir. Özellikle genç kuşaklar için yaşanan konutun niteliği yaşanan mahalleden daha önemli olarak addedilmektedir.

Sayılan bütün nedenlerden dolayı TAYA 2011 kapsamında hanenin içinde bulunduğu mahalle ile ilgili toplulaştırılmış veriler hanenin statü belirleyicisi olarak kullanılmamıştır. Gerek mekânsal hareketliliğin gerekse de kuşaklar arası zamansal geçişkenliğin yüksek olduğu ülkemizde bir hanenin statüsünün, ancak ve sadece ancak o haneye ait verilerden hareketle hesaplanması daha uygun görülmektedir. Bu bakımdan nasıl ki hanede oturmayan kişilerin (örneğin hane reisinin anne babasının) bilgilerinin statü hesabına dahil edilmemesi savunuluyorsa, doğrudan doğruya haneye ait olmayan mahalle bazlı toplulaştırılmış verilerin de hanenin statü belirleyicisi olarak kullanılmaması önerilmektedir.

TAYA 2011 kapsamında hanelerin statü atamalarında VERİ SESİ modeli temel olarak kullanılmış, modelin bazı öğeleri ihtiyaca ve günümüzün değişen koşullarına uygun olarak

modifiye edilmiştir. VERİ SESİ'nin 'eğitim puanı' ögesi aynen, 'çalışma puanı' ögesi küçük değişikliklerle kullanılmıştır. Öte yandan 'ev sahipliği ve yaşanan mekânın toplumsal değeri' ögesinde ev sahipliği (mülkiyet) kullanılmakla beraber bu öge 'oturulan konutun türü' biçiminde modifiye edilmiştir. 'Sahip olunan eşya ve araçlar' ögesi tümüyle statü hesabından çıkarılmış olup, onun yerine 'gelir düzeyi' kullanılmıştır.

Takip eden alt bölümde TAYA 2011 kapsamında hazırlanan statü atama modelinin ayrıntıları aktarılmaktadır.

2.8.2. TAYA 2011 Kapsamında Kullanılan Statü Atama Yöntemi

Öncelikle belirtmelidir ki TAYA 2011 bir gelir ve tüketim araştırması değildir, amaçları arasında statü hesabına yönelik bir alternatif geliştirmek de bulunmamaktadır. Ancak mevcut S.E.S. hesaplama yöntemlerinin, bölümün başında da verildiği üzere Türkiye koşullarına ve/veya güncel yaşam ve tüketim kalıplarına tam olarak uymuyor olması nedeniyle VERİ SESİ yöntemi temel alınarak bu çalışmaya özel bir statü atama yöntemi geliştirilmiştir.

TAYA 2011 kapsamında sosyo-ekonomik statüyü belirlemenin temel ilkesi bir hanenin statüsünü sadece mevcut durumda o hanede oturan kişilere ait bilgilerle hesaplamak, benzer şekilde hane özelliklerini sadece hanenin içinde yaşadığı konut ve o konutun nitelikleri ile sınırlandırmaktır.

Hane statüsü hesabında 4 ana öge kullanılmıştır:

1. Hane reisi ve 18 yaş üstü hane üyelerinin çalışma biçim ve konumlarına dayalı ortalama çalışma puanı,
2. Hane reisi ve 18 yaş üstü hane üyelerinin öğrenim düzeylerine dayalı ortalama eğitim puanı,
3. Yaşanılan konutun nitelikleri ve mülkiyet durumu,
4. Gelir düzeyi.

i. Hane Reisi ve Üyelerinin Çalışma Konum ve Biçimine İlişkin Puanlama

Hanede tek kişinin çalışmasıyla birden fazla kişinin çalışması ve çalışma konumlarının farklılaşması, hane gelirini ve dolayısıyla hanenin tüketim gücünü artıran bir ögedir. Bu nedenle, uygulanan metodoloji, hane içinde çalışan her yetişkin kişiyi kendi çalışma biçim ve konumuyla hane çalışma puanını artırıcı öge olarak ele almaktadır. Öte yandan hanede bulunan her yaştaki birey, yaşından ve çalışma durumundan bağımsız olarak hane geliri üzerinde tüketim baskısı oluşturmaktadır. Bu nedenle TAYA 2011 kapsamında toplam değil,

ortalama çalışma puanı hesaplanmıştır. Hane içindeki kişilerin çalışma biçim ve konumuna göre aldıkları puanlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir

Tablo 19: Çalışma Konumu Puanları

Çalışma kategorileri	Çalışma puanı
Memur (yönetici/profesyonel)	11
Memur (orta düzey/ara eleman)	7
Memur (yardımcı hizmetler)	6
Memur (profesyonel ordu mensubu)	8
Memur (öğretmen)	6
İşçi/düzenli ücretli, beyaz yakalı (yönetici/profesyonel)	10
İşçi/düzenli ücretli, beyaz yakalı (düşük ve orta vasıflı)	8
İşçi/düzenli ücretli, mavi yakalı (orta veya düşük vasıflı)	5
İşçi/düzenli ücretli, mavi yakalı (vasıfsız işçi)	4
Küçük işveren (1-9 kişi)	8
Orta işveren (10-49 kişi)	12
Büyük işveren (50+ kişi)	12
Kendi hesabına küçük ticaret	5
Kendi hesabına büyük ticaret	7
Kendi hesabına zanaatkâr	6
Kendi hesabına profesyonel	8
Kendi hesabına marjinal işler	1
Yevmiyeli, geçici işçilik	1
Evden yapılan gelir getiren işler	1
Çiftçi	2
Mevsimlik tarım işçisi	1
Ücretsiz aile işçisi	1
Belirsiz/diğer	1
İrat Sahibi	5
Emekli	3
Diğer çalışmayan kişiler	0

Bir hanenin ortalama çalışma konumu puanı, hanede çalışan tüm 18 ve üzeri yaştaki kişilerin çalışma konum puanlarının toplamının hanedeki toplam kişi sayısına bölünmesi ve elde

edilen ortalamanın 2,7 (tüm hanelerdeki ortalama yetişkin kişi adedi) ile çarpılması sonucu elde edilmiştir. Hane çalışma konumu puanının indeks değerine dönüşümü ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 20: Çalışma Konumu Puanının İndeks Değerine Dönüşümü

Ortalama çalışma konumu puanı	İndeks değeri
10 ve üzeri	5
6-10 arası	4
4-6 arası	3
2-4 arası	2
0-2 arası	1

ii. *Hanehalkı Ortalama Eğitim Puanı*

Hane reisi ve eşinin eğitim düzeyi, hanenin gelir ve tüketim örüntüsünde etkili olurken, tersine bir mekanizmayla gelir ve tüketimin yükselişi hane içindeki ikinci kuşağın (çocukların) öğrenim düzeyini de yükselten bir etki yaratabilmektedir. Bu ikili etkileşim çerçevesi gözönüne alınarak, hanede yaşayan 18 yaş ve üzeri tüm bireyler dikkate alınarak ortalama eğitim puanı hesaplanmıştır. Aşağıdaki tabloda gösterildiği üzere mezuniyet kategorilerine verilen puan ilgili eğitim düzeyinden mezun olmak için eğitimde geçirilen asgarî süreye eşittir.

Tablo 21: Eğitim Puanları

Mezuniyet kategorisi	Eğitim puanı
Lisans üstü	17
Lisans	15
Ön lisans-MYO	13
Lise	11
Ortaokul-İlköğretim	8
İlkokul	5
Okul bitirmeyen okuma yazma bilen	1
Okuma yazma bilmeyen	0

Hanedeki 18 yaş ve üzeri her kişiye verilen eğitim puanları toplanarak, hesaplama dahil edilen kişi sayısına bölünmüş ve hanehalkı ortalama eğitim puanı bulunmuştur. Hanehalkı ortalama eğitim puanının indeks puanına dönüştürülmesi ise aşağıda yer alan tabloya göre yapılmaktadır.

Tablo 22: Eğitim Puanının İndeks Değerine Dönüşümü

Eğitim Puanı	İndeks değeri
11,5 ve üzeri	5
8,5 - 11,5 arası	4
5,5 - 8,5 arası	3
3,5 - 5,5 arası	2
0 - 3,5 arası	1

iii. Yaşanılan konutun nitelikleri ve mülkiyet durumu

TAYA 2011 kapsamında görüşme yapılan hanelerin belirli konut özellikleri gerek anketör gözlemi gerekse de hanehalkı beyanı ile tespit edilmiştir. Bu bakımdan konutların türü, ısıtma sistemi, oda sayısı, mülkiyet durumu gibi değişkenler kaydedilmiş olup, ana ayırım konutun türü olarak belirlenmiş, ısıtma sistemi, kır-kent konumu, oda sayısı gibi ek ayrıçlar kullanılmış, ayrıca kentsel ortamlarda mülkiyet durumu da indeks puanlamasında etkili olmuştur. En yaygın gözlenen konut türü apartman dairesi olup, ikinci en yaygın tür de müstakil konuttur. Özellikle sayılan bu iki konut türünü farklı statülere denk gelecek şekilde ayırmak için kır-kent konumu, ısıtma sistemi, oda sayısı gibi ek değişkenler kullanılmıştır. Isıtma sisteminde ana ayrıç bir konutun kaloriferinin (merkezi veya kat kaloriferi) olup olmamasıdır. Mülkiyet durumu ise ancak, gerek arazinin gerekse de yapı maliyetinin görece yüksek olduğu kentsel alanlarda anlam kazanmaktadır. Öte yandan kırsal kesimde 'mülk sahibi' olmak illa ki maddi bir edinimin karşılığı olmayabilir. Aşağıdaki tabloda gösterilen konut türü kombinasyonları 0 ile 6 arasında değişen indeks puanları ile değerlendirilmiştir.

Tablo 23: Oturulan Konutun Niteliği ve İndeks Değeri

Oturulan konutun niteliği	Oda sayısı	Isıtma sistemi	Konum	Mülkiyet	İndeks değeri	
Müstakil gecekondü					0	
Apartman gecekondü					1	
Müstakil konut		Kalorifer yok	Kır		0	
			Kent	Mülkiyet yok	1	
		Kalorifer var	Kır	Mülkiyet var	2	
			Kent	Mülkiyet yok	4	
					Mülkiyet var	5
Apartman dairesi	2+1 veya daha küçük	Kalorifer yok	Kır		1	
			Kent	Mülkiyet yok	1	
		Kalorifer var	Kır	Mülkiyet var	2	
			Kent	Mülkiyet yok	2	
					Mülkiyet var	3
Güvenlikli sitede daire	3+1 veya daha büyük	Kalorifer var	Kır		3	
			Kent	Mülkiyet yok	3	
					Mülkiyet var	4
						4
Güvenlikli sitede müstakil konut			Kır		4	
			Kent	Mülkiyet yok	4	
					Mülkiyet var	5
						5
Villa/Yalı			Kır		5	
			Kent	Mülkiyet yok	5	
					Mülkiyet var	6
						5
Lojman		Kalorifer yok			2	
		Kalorifer var			3	

iv. Gelir Puanı

Öncelikle belirtilmesi gereken husus, ülkemizde yapılan araştırmalarda birçok hanede beyan edilen gelirin gerçek hane gelirinin altında kalıyor olmasıdır. Ancak bu durum beyan edilen gelir bilgisinin çeşitli analiz ve hesaplarda kullanılmasına engel değildir.

Hane reisinin ticaret veya serbest mesleklerde çalıştığı bazı hanelerde, hane geliri bilinçli bir biçimde düşük beyan edilebilirken, hane reisinin ücretli olduğu diğer bazı hanelerde ise tek bir kişinin (ana gelir getiricinin) maaşı beyan edilirken diğer kişilerin gelirleri unutmaya veya önemsememe nedeniyle beyan dışı kalmaktadır.

Yine benzer şekilde hanelerin birçoğu maaş ve ücret gelirlerini tam olarak beyan ediyor olmalarına rağmen kira geliri, faiz geliri gibi irat gelirleri unutulmakta veya bilinçli olarak beyan edilmemekte, öte yandan gelir düzeyi düşük hanelerde çeşitli kaynaklardan alınan aynı veya nakdî yardımlar da genelde beyan edilen hane geliri dışında bırakılmaktadır. Sonuç olarak, araştırma sektörünün hemen hemen tüm paydaşlarının üzerinde fikir birliğine vardıkları husus, beyan edilen hane gelirinin birçok durumda gerçek hane gelirinin altında kaldığıdır.

Ancak hane gelirinin birçok durumda eksik beyan ediliyor olması yukarıda da savunulduğu üzere gelir değişkeninin bir sıralama aracı olarak kullanılmasına engel değildir. Saha çalışması düzgün yürütülen ve denekte güven uyandıran bir araştırmadan elde edilen gelir bilgisinin, hanenin harcamaları (gider bilgisi) ile de kontrol edilerek, kullanılabilir bir indekse dönüştürülmesi mümkündür.

TAYA 2011 kapsamında görüşme yapılan hanelerin yüzde 95'inden fazlası bir hane geliri beyan etmişlerdir. TAYA 2011 soru kağıdında hane geliri bilgisi hane soru kağıdının en sonunda sorulmaktadır. Ancak hane soru kağıdının farklı bir yerinde hanenin aylık ortalama gider (toplam harcamalar) bilgisi de sorulmaktadır. Hanelerin yüzde 19'u belki de farkına bile varmadan giderlerinden daha düşük bir gelir beyan etmişlerdir. Hane gelirinin gerçekte en az gider seviyesinde olması gerektiği düşüncesinden hareketle bu tür hanelerde gider değeri, gelir olarak kabul edilmiştir. Herhangi bir gelir beyan etmemiş hanelerde de (eğer aylık gider miktarı alınabilmişse) aynı düzenleme yapılmıştır.

Düzeltilmiş gelir değerleri düzgün bir log-normal dağılım göstermekte olup, gelirin logaritma değerleri alındıktan sonra söz konusu değerler kümeleme analizine tabi tutulmuştur. Analizin sonucunda az sayıdaki aykırı değer (*outlier*) hariç 7 adet küme ortaya çıkmaktadır. Söz konusu kümelerin sosyal ve ekonomik sınıfların yansımalarını veriyor olması olasıdır.

Kümeleme analizi ile tespit edilen ayrımlara göre en düşük gelir kümesi aylık 430 TL'den daha düşük gelire sahip hanelerdir. Bu hanelerde asgarî ücretli dahî bulunmamakta, söz konusu haneler büyük ölçüde geçici, mevsimlik veya marjinal işler yapan bireylerden oluşmaktadır. Bu grubu geleneksel SES ayrımlarında E grubu olarak dahî nitelendirmek yanlış olacaktır. İkinci küme, geliri 450-810 TL aralığında olup, en az bir asgarî ücretli bireye veya birden fazla gelir getiren üyeye sahip hanelerdir. Bu küme ülkedeki en kalabalık grup

olup, neredeyse hanelerin üçte birini kapsamaktadır. Hemen bir üstte bulunan 812-1.200 TL gelir aralığı ise ülkedeki ikinci en kalabalık grup olarak tüm hanelerinde dörtte birinden azını içermektedir. Sırasıyla 1.250-1.870 TL gelir grubu ve 1.900-3.060 TL grubu üçünde ve dördüncü kalabalık kümeleri oluşturmaktadır. Öte yandan 3.200-5.500 TL gelir aralığı en küçük ikinci kümeyi oluşturmakta, en küçük küme ise aylık hane geliri 5.600 TL ve üzerinde olan haneleri kapsamaktadır. Küme sıralaması aynı zamanda indeks değeri olarak kullanılmıştır.

Tablo 24: Gelir Kümeleri ve İndeks Puanları

Küme numarası ve indeks değeri	Küme içi minimum gelir	Küme içi maksimum gelir	İlgili gelir grubundaki hanelerin oranı
1	-	430 TL	6,4
2	450 TL	810 TL	32,1
3	815 TL	1.200 TL	23,1
4	1.250 TL	1.870 TL	16,9
5	1.900 TL	3.060 TL	16,5
6	3.200 TL	5.500 TL	3,9
7	5.600 TL+		1,2

2.8.3. TAYA SES Ayrımları

Bir hanenin dört ayrı öğenin toplamından alabileceği toplam puan 2 ile 22 arasında dağılım göstermektedir. Herhangi bir öğeye ait verisi bulunamayan haneler statü ataması dışında bırakılmıştır. 8'den az toplam indeks değerine sahip haneler alt, 8-14 arası toplam indeks değerine sahip haneler orta, 14 ve üzeri toplam indeks değerine sahip haneler de üst sosyo-ekonomik statüye ait kabul edilmiştir. Bu koşullara göre TAYA 2011 hanelerinin ve hane fertlerinin yüzde dağılımı aşağıdaki tabloda sergilenmiştir.

Tablo 25: TAYA SES Kategorileri

Statü	Toplam puan	Hanelerin statülere dağılımı	Hane fertlerinin statülere dağılımı
Üst	14-22 arasında	13,4	11,7
Orta	8-14 arasında	40,2	38,8
Alt	2-8 arasında	46,4	49,5

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

3.1. HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ VE HANEHALKI KOMPOZİSYONU

Bu bölümde, TAYA 2011'in soru kağıdında yer alan hane fert listesi bölümünden elde edilen verilerden hareketle hanehalkı bireylerinin sosyo-demografik özellikleri, hanelerin büyüklükleri ve hanehalkı tipleri analiz edilmektedir.

3.1.1. Hanehalkının Büyüklüğü ile İlgili Analizler

Türkiye'de ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,59 kişidir. Hanehalkı büyüklüğü açısından kır ile kent arasında belirgin bir farklılık söz konusu değildir.

Üç büyük il bağlamında değerlendirildiğinde en yüksek hanehalkı büyüklüğünün İstanbul'da olduğu görülmektedir (3,56 kişi). En küçük hanehalkı büyüklüğü ise İzmir'dedir (3 kişi).

Bölgelere göre değerlendirildiğinde en yüksek hanehalkı büyüklüğünün Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu tespit edilmiştir (5,41 kişi). Bunu 4,93 kişi ile Ortadoğu Anadolu ve 4,68 kişi ile Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri takip etmektedir. Türkiye'de hanehalkı büyüklüğünün en düşük olduğu bölge ise Batı Marmara'dır (2,69 kişi).

SES düzeyleri açısından değerlendirildiğinde ise, SES düzeyi ile hanehalkı büyüklüğü arasında tersine bir orantı gözlemlenmektedir. Düşük SES düzeyinde 3,89 kişi olan hanehalkı büyüklüğü orta SES düzeyinde 3,52 kişiye ve üst SES düzeyinde ise 3,19 kişiye düşmektedir.

Tablo 26: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanehalkının Büyüklüğü

	Ortalama Hane Büyüklüğü
Türkiye	3,59
YERLEŞİM YERİ	
Kır	3,60
Kent	3,59
ÜÇ BÜYÜK İL	
İstanbul	3,56
Ankara	3,32
İzmir	3,00
BÖLGELER	
İstanbul	3,56
Batı Marmara	2,69
Doğu Marmara	3,23

Ege	3,20
Akdeniz	3,55
Batı Anadolu	3,52
Orta Anadolu	3,60
Batı Karadeniz	3,31
Doğu Karadeniz	3,28
Kuzeydoğu Anadolu	4,68
Ortadoğu Anadolu	4,93
Güneydoğu Anadolu	5,41
SOSYO-EKONOMİK STATÜ	
Alt	3,89
Orta	3,52
Üst	3,19

3.1.2. Hanehalkı Tipleri

Aile tipleri dendiğinde literatürün bir kısmında ve geçmişte yapılan çalışmalarda geleneksel tipoloji olan; geniş aile, modern aile, çekirdek aile, ataerkil geniş aile vb. tanımlamalara rastlamak mümkündür. Oysa dünyanın ve Türkiye'nin çok hızlı dönüştüğü bir dönemde aile yapısı ve tiplerinin de dönüştüğünü kabul etmek gerekmektedir. İnceleme konusu Türkiye gibi hızlı göç ve sanayileşme süreçleri yaşamış bir ülke olduğunda geçmişin bilgeliğine sığınarak oluşturulan kategori ve tipler zamanla kullanılmaz hale gelmektedir.

Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011 çalışmasında bu sorunları aşabilmek ve aile yapısını daha derinlikli bir şekilde ortaya koyabilmek için daha ayrıntılı aile tipolojileri kullanılmıştır.

- Aile tipleri son 6 ay içinde genellikle ilgili hanede bulunan nüfus üzerinden hesaplanmıştır. Bu kapsamda son 6 aydır evde oturan nüfus ve ayrıca askerde olan ya da öğrenim amacıyla hane dışında bulunan aile bireyleri haneden kesin olarak ayrılmamış olmaları ve ekonomik olarak ailelerine bağımlı olmaları nedeniyle aile tipolojisine dahil edilmiş, buna karşın çalışma amacıyla 6 aydan fazla zamandır hane dışında bulunan aile üyeleri ile yine 6 aydan fazla bir zamandır cezaevinde, huzurevinde, hastanede ya da yurtdışında bulunan aile bireyleri aile tipolojisine dahil edilmemiştir.
- Hanelerin aile tiplerine atanmasında TNSA verilerine dayanan çalışmalarda kullanılan yöntem kullanılmıştır (bkz. Yavuz, 2004). Belirtilen yöntemde ana ayırım noktası hane reisine göre diğer aile bireylerinin konumu ve hane içinde hane reisi ile eşinin birarada

bulunup bulunmamalarıdır.

- Az sayıdaki çok eşli hane (hane reisinin birden fazla kadınla evli olarak aynı hanede oturduğu durum) ataerkil geniş aile kategorisine dahil edilmiştir.
- Az sayıdaki çekirdek ailede hizmetçi, bakıcı gibi akraba olmayan kişiler de bulunmaktadır.
- Az sayıdaki hanede bulunan 'üvey çocuklar' da eğer hane reisi ile eşinin birlikteliği söz konusu ise çekirdek aile kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada üç ana grupta 8 aile tipi baz alınmıştır:

1. Çekirdek Aile

- *İki Kişilik Çekirdek Aile*
- *Tam Çekirdek Aile*

2. Geniş Aile

- *Ataerkil Geniş Aile*
- *Geçici Geniş Aile*

3. Dağılmış Aile

- *Tek Kişilik Hane*
- *Tek Ebeveynli Aile*
- *Eksik Geniş Aile*
- *Akraba Olmayan Hane Halkı*

Bu çerçevede değerlendirildiğinde Türkiye'deki en yaygın aile tipi çekirdek ailedir (yüzde 68,6). Türkiye'deki ailelerin yüzde 51'i ise tam çekirdek ailedir. Ülkemizde geniş aile yapısı varlığını sürdürmekle birlikte oranı düşüktür (yüzde 10,1).

Dikkat çeken önemli bir husus dağılmış aile yapısının önemli sayılabilecek bir orana ulaşmasıdır (yüzde 21,2). Büyük kentlerde bu oran daha da yükselmektedir. İzmir'de dağılmış aile oranı yüzde 28,2 ve İstanbul'da ise yüzde 21,9'dur.

Geniş aile yapısında en dikkat çeken husus, geçici geniş ailenin oranının (yüzde 6,7) ataerkil geniş ailenin (yüzde 3,4) neredeyse iki katı olmasıdır. Bunun anlamı yeni evlenen çocukların ebeveynleriyle birlikte yaşaması durumuna, yaşlı insanların çocuklarıyla birlikte yaşamasına göre çok daha az rastlanılmaktadır.

Geniş aileler daha çok kırsal yerleşim alanlarında görülmektedir. Kentlerdeki geniş aile oranı yüzde 8,8, kırdaki ise yüzde 13,2'dir. Geniş ailelerin en yaygın görüldüğü bölgeler tahmin edilebileceği gibi Kuzeydoğu Anadolu (16,6), Ortadoğu Anadolu (15,6) ve Güneydoğu Anadolu'dur (16,0).

Alt SES'ten üst SES'e doğru gidildikçe tam çekirdek aile oranları artmakta (alt SES: yüzde 46,4 üst SES: yüzde 56,0), geniş aile oranları ise düşmektedir (alt SES: yüzde 13,0 üst SES: 6,1).

Tablo 27: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanehalkı Tipleri

	Çekirdek Aile		Geniş Aile			Dağılmış Aile				Toplam	Sayı
	İki kişilik çekirdek aile	Tam çekirdek aile	Ataerkil geniş aile	Geçici geniş aile	Tek kişilik hane	Tek ebeveynli aile	Eksik geniş aile	Akraba olmayan hanehalkı			
Türkiye	17,6	51,0	3,4	6,7	9,6	6,6	4,3	0,7	100,0	10578	
YERLEŞİM YERİ											
Kent	14,7	55,4	2,7	6,1	8,6	7,0	4,5	0,9	100,0	2904	
Kır	25,5	39,6	5,2	8,0	12,1	5,6	3,9	0,1	100,0	7674	
ÜÇ BÜYÜK İL											
İstanbul	11,8	57,5	2,0	6,7	8,9	7,7	4,5	0,8	100,0	1823	
Ankara	14,8	57,4	2,1	4,6	9,5	7,0	3,4	1,1	100,0	755	
İzmir	19,6	46,6	1,0	4,6	13,8	8,7	4,6	1,1	100,0	723	
BÖLGELER											
İstanbul	11,8	57,5	2,0	6,7	8,9	7,7	4,5	0,8	100,0	1823	
Batı Marmara	26,6	40,6	1,4	3,7	17,7	5,7	3,9	0,6	100,0	725	
Doğu Marmara	19,2	49,0	2,7	7,9	11,2	5,5	3,6	0,9	100,0	865	
Ege	21,7	50,3	2,2	5,6	9,8	5,7	4,1	0,7	100,0	899	
Akdeniz	17,5	53,8	1,9	4,6	10,4	7,1	4,0	0,8	100,0	878	
Batı Anadolu	16,2	52,6	3,8	7,2	8,9	6,0	4,8	0,5	100,0	810	
Orta Anadolu	22,3	46,5	7,2	8,0	6,6	4,1	4,1	1,3	100,0	762	
Batı Karadeniz	23,9	42,4	3,7	7,5	11,2	6,7	4,5	0,1	100,0	937	
Doğu Karadeniz	23,4	42,9	3,9	7,5	10,5	5,9	5,3	0,6	100,0	666	
Kuzeydoğu Anadolu	10,2	49,7	6,9	9,7	6,7	10,2	5,2	1,4	100,0	579	
Ortadoğu Anadolu	8,3	59,5	7,6	8,0	3,5	8,0	4,2	0,8	100,0	660	

Güneydoğu Anadolu	8,1	56,7	7,5	8,5	4,4	9,3	4,7	0,7	100,0	974
SOSYO-EKONOMİK STATÜ										
Alt	18,1	46,4	4,9	8,1	10,6	7,0	4,5	0,2	100,0	4174
Orta	17,4	54,3	2,8	5,9	7,7	6,9	4,0	1,2	100,0	3615
Üst	17,4	56,0	1,7	4,4	9,6	5,7	4,2	0,9	100,0	1202

3.2. OTURULAN KONUT İLE İLGİLİ ANALİZLER

Konut özellikleri bir hanenin içinde yaşadığı mekânı tanımlayan ve belirleyen özelliklerdir. Oturulan konut ile ilgili özellikler bölgelere, illere, kıır/kent ayrımına göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmalar SES (sosyo-ekonomik statü) ayrımında da gözlenmekte olup, oturulan konutun bazı özellikleri metodoloji bölümünde de belirtildiği üzere SES atamasına dahil edilmiştir.

3.2.1. Oturulan Konutun Zemin Malzemesi

Oturulan konutun zemini, gerek hanenin maddi olanakları, gerekse de yaşanan bölge, iklim özellikleri ve elbette ki konutun kıırda veya kentte konumlanma durumuna göre farklılaşmaktadır. Kentsel hanelerin yüzde 22,5'i parke ile kaplı iken, kıırda bu oran yüzde 5,1'e düşmektedir. Benzer şekilde kentlerde yüzde 18,3'lük bir paya sahip olan laminant kıırda yüzde 5'in altına düşmektedir. Kıırda, zemini tahta ile kaplı konutların oranı yüzde 18,9 iken kentte bu oran yüzde 8,1'dir. Ancak kıırda en yaygın zemin malzemesi yüzde 41,1 ile beton olup kentlerde de azımsanmayacak bir oranda (yüzde 18,5) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 28: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Zemin Malzemesi

	Toprak	Tahta	Parke	Karo	Halı	Beton	Mozaiik	Marley	Laminant	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	3,8	11,0	17,7	10,5	8,9	24,7	2,4	5,8	14,6	1,6	100,0	10560
YERLEŞİM YERİ												
Kent	1,0	8,1	22,5	12,3	8,4	18,5	2,8	7,2	18,3	2,0	100,0	7660
Kır	11,1	18,9	5,1	5,7	10,3	41,1	1,3	2,1	4,5	0,7	100,0	2900
ÜÇ BÜYÜK İL												
İstanbul	0,9	3,9	29,2	3,8	3,0	10,3	2,2	16,7	28,3	2,5	100,0	1819
Ankara	1,6	3,7	42,4	7,0	12,2	11,4	3,2	3,6	14,5	0,7	100,0	752
İzmir	1,2	6,2	21,7	20,6	8,7	18,3	2,9	1,1	19,1	2,2	100,0	722
BÖLGELER												
İstanbul	0,9	3,9	29,2	3,8	3,0	10,3	2,2	16,7	28,3	2,5	100,0	1819
Batı Marmara	4,6	3,2	10,8	11,6	10,1	30,1	1,8	10,9	14,8	2,2	100,0	724
Doğu Marmara	2,0	9,7	21,4	3,7	25,5	11,6	0,1	7,0	17,3	3,0	100,0	860
Ege	1,7	16,1	13,0	16,0	3,2	24,8	3,6	2,0	18,7	1,6	100,0	899
Akdeniz	2,2	12,7	8,9	30,2	5,8	37,4	3,8	0,7	1,7	0,7	100,0	877
Batı Anadolu	3,0	9,6	34,7	4,7	17,3	13,6	1,7	3,2	11,4	0,9	100,0	810
Orta Anadolu	7,3	6,2	12,7	4,3	9,8	33,6	4,6	3,0	16,9	1,6	100,0	762
Batı Karadeniz	3,1	28,7	9,3	2,9	6,3	25,1	1,4	4,7	17,5	1,7	100,0	934
Doğu Karadeniz	1,2	38,1	16,1	8,0	4,4	24,4	0,5	0,3	7,5	0,6	100,0	664
Kuzeydoğu Anadolu	31,1	16,6	8,3	0,7	15,9	20,1	0,3	0,2	7,1	0,0	100,0	578
Ortadoğu Anadolu	9,0	1,5	14,0	4,7	16,3	38,0	2,0	7,3	6,4	1,4	100,0	658
Güneydoğu Anadolu	9,5	0,4	6,4	17,9	2,4	57,8	4,3	0,0	0,2	1,3	100,0	974
SOSYO-EKONOMİK STATÜ												
Alt	7,8	14,5	6,1	9,2	10,4	39,8	1,8	4,9	5,2	1,1	100,0	4166
Orta	1,4	10,9	20,6	10,6	7,5	16,8	2,8	8,4	19,8	2,4	100,0	3609
Üst	0,1	7,5	34,1	11,0	6,0	6,8	2,5	4,2	27,8	1,3	100,0	1200

Kuzeydoğu Anadolu'da en yaygın zemin malzemesi toprak (yüzde 31,1) iken, Güneydoğu Anadolu'da beton olmakta (yüzde 57,8), öte yandan Ankara'da en yaygın zemin kaplaması parke (yüzde 42,4) olarak belirlenirken, İstanbul'da parke (yüzde 29,2) ve laminant (yüzde 28,3) başbasha gitmektedir. Parke ve Laminant özellikle üst SES grubunda daha yaygın iken

(sırası ile yüzde 34,1 ve yüzde 27,8), alt SES grubunda zemin malzemesi olarak beton (yüzde 39,8) ve tahta (yüzde 14,5) kullanılmaktadır.

3.2.2. Oturulan Konutun Türü

Tablo 29: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Türü

	Müstakil gecekondu	Apartment gecekondu	Güvenlikli sitede apartman dairesi	Lojman	Güvenlikli sitede müstakil konut	Müstakil konut	Apartment dairesi	Villa/yalı	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	16,4	5,8	2,3	0,6	1,0	27,3	46,1	0,2	0,3	100,0	10511
YERLEŞİM YERİ											
Kent	11,5	7,1	2,9	0,5	1,3	16,5	59,8	0,2	0,3	100,0	7624
Kır	29,2	2,3	0,6	0,9	0,4	56,1	10,0	0,0	0,4	100,0	2887
ÜÇ BÜYÜK İL											
İstanbul	5,5	7,0	5,1	0,4	1,5	6,5	73,4	0,4	0,2	100,0	1811
Ankara	9,0	4,3	1,7	2,1	0,7	7,1	74,4	0,5	0,1	100,0	747
İzmir	13,0	6,1	1,8	0,3	1,4	17,8	59,2	0,1	0,3	100,0	721
BÖLGELER											
İstanbul	5,5	7,0	5,1	0,4	1,5	6,5	73,4	0,4	0,2	100,0	1811
Batı Marmara	17,7	3,5	1,4	0,7	0,4	24,5	51,4	0,1	0,3	100,0	722
Doğu Marmara	12,3	5,9	2,9	0,6	2,3	32,3	43,3	0,1	0,2	100,0	863
Ege	14,3	7,2	1,7	0,6	1,7	35,5	39,0	0,1	0,0	100,0	895
Akdeniz	28,2	10,0	1,4	0,2	0,6	28,6	30,9	0,0	0,1	100,0	871
Batı Anadolu	13,6	2,6	2,4	1,1	1,1	17,2	60,6	0,4	1,0	100,0	803
Orta Anadolu	16,2	4,5	0,4	0,5	0,0	30,9	47,2	0,1	0,1	100,0	760
Batı Karadeniz	7,8	1,4	0,2	0,4	0,1	45,8	43,0	0,0	1,3	100,0	928
Doğu Karadeniz	18,7	1,1	3,5	2,0	0,2	26,9	47,6	0,0	0,0	100,0	657
Kuzeydoğu Anadolu	48,3	1,6	0,0	0,9	0,5	25,6	23,2	0,0	0,0	100,0	574
Ortadoğu Anadolu	19,4	7,8	2,8	0,8	0,5	45,3	22,7	0,3	0,5	100,0	653
Güneydoğu Anadolu	28,9	6,7	0,3	0,3	0,4	39,2	24,2	0,0	0,0	100,0	972
SOSYO-EKONOMİK STATÜ											
Alt	30,8	5,8	0,1	0,1	0,0	42,1	20,9	0,0	0,1	100,0	4164
Orta	6,1	6,5	1,8	1,0	1,2	21,4	61,7	0,1	0,1	100,0	3604
Üst	0,6	2,5	11,0	0,6	4,6	12,2	67,7	0,8	0,0	100,0	1199

Türkiye’de erişim kontrollü konutlar, bir başka deyişle güvenli siteler, henüz yaygınlaşma sürecinde olmakla birlikte hanelerin yüzde 2’sinden fazlası böyle bir sitede apartman dairesinde, yüzde 1’i de güvenli site içinde bir müstakil konutta oturmaktadır. Lojmanlarda oturanlar da dahil sayıldığında hanelerin yüzde 3,3’ünün erişim kontrollü bir konutta oturdukları görülmektedir. Bu sayının zaman içinde artacağı düşünülmektedir. Ayrıca saha uygulaması sürecinde güvenli sitelerde görece daha yüksek ret oranı ile karşılaşıldığı için bu tür konutların oranının gerçekte daha yüksek olduğu söylenebilir.

Konut türleri özellikle kırsal-kent ayrımında çok önemli farklılıklar göstermektedir. Kentlerde en yaygın konut türü yüzde 59,8 ile apartman dairesi iken, kırsal müstakil konut yüzde 56,1 oranına ulaşmaktadır. Müstakil gecekondular olarak görülmüş olan konutlar (ve diğer nitelikteki müstakil evler) da dahil edildiğinde kırsal konutların yüzde 85,7’sinin müstakil nitelikte olduğu, kentte ise site içi apartmanlar ve gecekondular apartmanlar dahil edildiğinde konutların yüzde 70’inden fazlasının çok katlı yapılar içinde bulunduğu görülmektedir. Müstakil gecekonduların en yaygın görüldüğü bölgeler sırası ile Kuzeydoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgeleridir. Bu bölgeler köyden kente yaşanan göçün en fazla yöneldiği bölgelerdir.

Ankara’da apartman dairelerinin oranı tüm haneler içinde yüzde 74’ü aşmaktadır. İstanbul’da güvenli siteler içindeki apartman dairelerinin oranı yüzde 5’i, güvenli siteler içindeki müstakil konutların oranı ise yüzde 1,5’i geçmektedir. Apartman dairelerinin en düşük oranda tespit edildiği bölgeler ise Kuzeydoğu (yüzde 23,2) ve Ortadoğu Anadolu (yüzde 22,7) bölgeleridir.

Oturulan konut türü SES bazında da farklılaşmaktadır. Alt SES grubundaki hanelerin yüzde 42,1’i müstakil konutta yüzde 30,8’i ise müstakil gecekonduda otururken, üst SES’te apartman dairesinin oranı yüzde 67,7’yi bulmakta, güvenli site içinde bulunan apartman daireleri ve müstakil konutların toplam oranı ise yüzde 15’i geçmektedir.

3.2.3. Oturulan Konutun Oda Sayısı

Türkiye genelindeki en yaygın konut büyüklüğü yüzde 42,3 oran ile toplam üç odalı (2+1) konutlardır. Onu yüzde 39,7 ile toplam dört odalı (3+1) konutlar izlemektedir. Ancak bu oranlar kırsal/kent ayrımında farklılaşma göstermektedir. Kentlerde konutların toplamda yüzde 85,7’si 2+1 veya 3+1 şeklindedir. Daha küçük veya daha büyük konutlar görece daha azdır. Buna karşın kırsal hem çok küçük konutlar (1+1 veya tek gözlü evler) hem de çok büyük konutlar (4+1 ve üzeri) kentte olduğundan daha yaygındır, bir başka deyişle kırsal konut büyüklüğü varyasyonu daha yüksektir.

Tablo 30: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Oda Sayısı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Sayı	Toplam
Türkiye	1,2	9,3	42,3	39,7	5,0	0,9	0,4	0,2	0,7	0,1	10372	100,0
YERLEŞİM YERİ												
Kent	0,7	7,3	42,6	43,1	4,1	0,9	0,4	0,3	0,5	0,1	7523	100,0
Kır	2,4	14,7	41,5	30,9	7,5	1,0	0,5	0,2	1,1	0,1	2849	100,0
ÜÇ BÜYÜK İL												
İstanbul	0,6	8,6	52,6	32,7	3,2	0,6	0,5	0,6	0,6	0,1	1794	100,0
Ankara	0,7	2,8	25,8	65,5	2,8	1,2	0,7	0,1	0,3	0,0	739	100,0
İzmir	0,8	10,3	41,8	43,7	2,9	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	716	100,0
BÖLGELER												
İstanbul	0,6	8,6	52,6	32,7	3,2	0,6	0,5	0,6	0,6	0,1	1794	100,0
Batı Marmara	2,4	8,9	46,9	35,4	4,6	0,3	0,0	0,1	1,3	0,1	710	100,0
Doğu Marmara	0,8	6,6	39,2	44,7	4,9	1,3	1,1	0,4	0,8	0,1	836	100,0
Ege	0,7	8,8	42,2	41,9	4,9	0,2	0,2	0,0	0,9	0,2	880	100,0
Akdeniz	1,2	10,3	45,1	37,2	4,2	0,9	0,5	0,0	0,5	0,1	862	100,0
Batı Anadolu	0,5	4,8	30,0	54,9	5,8	2,0	0,5	0,4	0,8	0,4	794	100,0
Orta Anadolu	0,7	5,7	29,6	54,2	7,0	1,7	0,3	0,3	0,5	0,0	753	100,0
Batı Karadeniz	0,9	8,3	39,6	40,5	7,8	1,6	0,4	0,5	0,4	0,0	927	100,0
Doğu Karadeniz	1,1	11,8	37,2	40,2	7,3	1,2	0,3	0,2	0,6	0,2	654	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	3,9	25,2	43,0	24,8	1,8	0,4	0,4	0,0	0,7	0,0	568	100,0
Ortadoğu Anadolu	1,9	8,8	40,6	39,2	6,3	1,6	0,3	0,0	1,3	0,0	635	100,0
Güneydoğu Anadolu	4,0	17,5	45,1	27,8	4,9	0,4	0,1	0,0	0,2	0,1	961	100,0
SOSYO-EKONOMİK STATÜ												
Alt	2,2	14,9	45,8	29,4	5,1	0,9	0,4	0,3	0,9	0,1	4092	100,0
Orta	0,5	5,6	45,2	41,5	4,7	0,9	0,4	0,2	0,8	0,1	3543	100,0
Üst	0,6	3,8	30,9	55,6	6,6	1,2	0,7	0,2	0,2	0,1	1178	100,0

Bölgelerin tümünde modal grup¹ 2+1 veya 3+1 evler iken, toplam iki odalı (1+1) evlerin en yaygın olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 25,2) olup onu Güneydoğu Anadolu (yüzde 17,5) ve Akdeniz (yüzde 10,3) izlemektedir.

1 Mod: Bir veri serisi içinde en çok tekrar edilen değer.

Alt SES ve orta SES'te modal konut tipi toplam üç odalı (2+1) evler iken, üst SES grubunda modal grup yüzde 55,6 ile toplam 4 odalı (3+1) konutlardır.

3.2.4. Oturulan Konutun Isıtma Sistemi

Türkiye'nin güncel koşullarında bir konutun niteliğini belirleyen en temel özelliklerden biri de ısıtma sisteminin türüdür. Özellikle bir konutun kaloriferli olup olmaması ilgili konutun değerini ve dolayısı ile potansiyel kullanıcıyı belirleyen bir unsurdur. Diğer özelliklerde olduğu gibi ısıtma sistemi de kırsal ve kent arasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Kırsal en yaygın ısınma sistemi yüzde 85,5 ile odun/kömür sobası iken, onu ancak yüzde 6,7 ile tezek izlemektedir. Kırsal odun/kömür sobasının tekeli gözlenirken, kentlerde ciddi bir varyasyon söz konusudur. Modal grup yine yüzde 40,3 ile odun/kömür sobasıdır. Onu yüzde 29,7 ile doğalgaz ile çalışan kombi/kat kaloriferi izlemekte, doğalgazla beslenen merkezî kazanlı kalorifere sahip konutların oranı ise yüzde 10,9 olarak beyan edilmektedir. Kömürle çalışan merkezî kalorifer kazanlı dairelerin oranı yüzde 4'ün altına inmiştir. Yüzde 5,2'lik konut grubu ise sadece klima ile ısıtılmaktadır. Bu konutların büyük bölümü ağırlıklı Akdeniz ve Ege bölgelerindedir.

Doğalgaz ile çalışan merkezî kalorifer kazanının görece en yaygın olduğu bölge Ankara ili (yüzde 20,3) olup, doğalgazlı kat kaloriferi/kombi'nin hem Ankara hem de İstanbul'daki payı yüzde 53'ü geçmektedir. Buna karşın iklimin de etkisi ile İzmir ilinde odun-kömür sobası hanelerin neredeyse yarısında kullanılmaktadır. Batı Anadolu ve Doğu Marmara bölgelerinde de doğalgazlı kat kaloriferi/kombi kullanımı sırasıyla yüzde 41,0 ve yüzde 31,1 ile görece daha yaygındır. Buna karşın Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde konutların üçte birinden fazlası tezekle ısınmaktadır.

Sosyo-ekonomik statü ayrımında da önemli farklılaşmalar gözlenmektedir. Alt SES hanelerinin yüzde 82,9'u odun/kömür sobası ile ısınırken, orta SES'te bu oran yüzde 38,9'a, üst SES'de de yüzde 6,8'e inmektedir. Üst SES'te modal grup yüzde 48,2 ile doğalgazlı kat kaloriferi/kombi kullanan hanelerdir. Bu oran orta SES'de yüzde 29,4'tür. Üst SES'te ikinci en yaygın ısınma sistemi yüzde 20,2 ile doğalgazlı merkezî kalorifer olmakta, onu yüzde 10,2 ile kömürle çalışan merkezî kalorifer izlemektedir.

Tablo 31: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Isıtma Sistemi

	Merkezi ısıtma- doğalgaz	Merkezi ısıtma- fueloil gaz	Merkezi ısıtma- odun kömür	Merkezi ısıtma- diğer	Kat kaloriferi/ kombi-doğalgaz	Kat kaloriferi- fuel oil/gaz	Kat kaloriferi- diğer	Soba-doğalgaz	Soba-odun kömür	Soba-tezek	Soba-elektrik	Soba-katalitik	Klima	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	8,2	0,7	3,8	0,3	21,8	0,6	1,3	2,7	52,7	2,2	2,1	0,3	4,0	0,4	100,0	10536
YERLEŞİM YERİ																
Kent	10,9	0,8	4,6	0,3	29,7	0,7	1,3	3,4	40,3	0,4	2,7	0,3	5,2	0,5	100,0	7643
Kır	1,1	0,4	1,7	0,3	1,0	0,3	1,3	0,9	85,5	6,7	0,6	0,2	0,9	0,3	100,0	2893
ÜÇ BÜYÜK İL																
İstanbul	16,2	0,9	0,7	0,3	53,4	0,7	0,2	7,3	18,6	0,0	1,7	0,0	0,1	0,2	100,0	1815
Ankara	20,3	0,4	2,1	0,3	53,9	0,1	0,1	1,1	20,8	0,3	0,4	0,1	0,0	0,1	100,0	753
İzmir	5,1	0,7	4,3	1,5	8,9	1,5	1,0	0,1	49,1	0,0	8,6	0,7	19,4	1,7	100,0	723
BÖLGELER																
İstanbul	16,2	0,9	0,7	0,3	53,4	0,7	0,2	7,3	18,6	0,0	1,7	0,0	0,1	0,2	100,0	1815
Batı Marmara	5,0	0,8	9,9	1,0	16,3	1,1	1,1	1,9	61,7	0,1	0,1	0,0	0,4	0,4	100,0	724
Doğu Marmara	10,7	1,2	3,1	0,2	31,1	0,7	0,9	6,4	45,4	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	100,0	862
Ege	2,8	0,6	2,7	0,3	9,0	0,8	0,9	0,6	63,9	0,6	4,5	1,4	13,1	1,7	100,0	898
Akdeniz	1,5	0,6	1,3	0,3	0,6	0,5	2,1	0,0	72,5	0,6	7,1	0,2	15,2	0,2	100,0	874
Batı Anadolu	18,9	0,3	1,5	0,4	41,0	0,5	0,9	1,1	35,6	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0	800
Orta Anadolu	10,1	0,5	10,3	0,1	19,5	0,5	0,8	1,8	52,2	2,5	0,4	0,0	0,0	1,4	100,0	760
Batı Karadeniz	3,6	0,3	7,1	0,2	11,5	0,4	2,4	2,0	70,6	1,0	0,6	0,1	0,4	0,1	100,0	933
Doğu Karadeniz	2,7	0,2	13,7	0,8	1,8	0,8	1,4	2,1	76,4	0,0	0,5	0,0	0,2	0,3	100,0	665
Kuzeydoğu Anadolu	3,1	1,0	7,8	0,2	8,1	0,9	0,9	0,9	41,7	35,3	0,5	0,2	0,0	0,0	100,0	578
Ortadoğu Anadolu	7,6	0,9	6,5	0,3	5,8	0,0	2,3	0,6	72,8	5,2	0,6	0,0	0,0	0,0	100,0	657
Güneydoğu Anadolu	2,8	0,6	5,2	0,0	3,9	0,3	3,8	0,8	70,0	11,6	1,2	0,0	0,7	0,0	100,0	973
SOSYO-EKONOMİK STATÜ																
Alt	1,4	0,4	0,8	0,1	4,4	0,1	0,4	2,5	82,9	4,3	1,5	0,3	1,2	0,3	100,0	4158
Orta	9,9	0,8	5,9	0,4	29,4	0,8	2,2	3,8	38,9	1,3	2,4	0,3	4,5	0,4	100,0	3602
Üst	20,2	1,8	10,2	0,6	48,2	1,8	2,8	2,0	6,8	0,0	1,6	0,1	4,8	0,2	100,0	1202

3.2.5. Oturulan Konutta Çocuk ve Yaşlı Odalarının Bulunma Durumu

Türkiye genelindeki hanelerin sadece yüzde 54,4'ünde çocukların yatması için ayrı bir oda bulunmaktadır. Bu oran kentte yüzde 59 iken, kırdaki yüzde 40,4 olarak beyan edilmiştir. Belirtilmelidir ki birden fazla çocuk olması durumunda sadece tek bir çocuğa ait bir oda bulunsun bile (veya bütün çocuklar aynı odada kalsa bile) ilgili hane çocuklar için ayrı bir odaya sahip olarak kabul edilmiştir.

Çocuklar için ayrı bir odaya sahip olan hanelerin oranı Ankara ilinde yüzde 74,5'e çıkarken, Güneydoğu Anadolu'da yüzde 23,5'e kadar düşmektedir. SES'ler ayrımında da farklılaşma olup, üst SES'te hanelerin yüzde 85,2'si, alt SES'te ise hanelerin sadece yüzde 36,4'ü hanedeki çocuklar için ayrı bir odaya sahiptir.

Tablo 32: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutta Çocuk Odasının Bulunma Durumu

	Evet, var	Hayır, yok	Toplam	Sayı
Türkiye	54,4	45,6	100,0	5670
YERLEŞİM YERİ				
Kent	59,0	41,0	100,0	4291
Kır	40,4	59,6	100,0	1379
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	62,4	37,6	100,0	1028
Ankara	74,5	25,5	100,0	408
İzmir	64,6	35,4	100,0	305
BÖLGELER				
İstanbul	62,4	37,6	100,0	1028
Batı Marmara	69,1	30,9	100,0	282
Doğu Marmara	67,3	32,7	100,0	419
Ege	53,4	46,6	100,0	440
Akdeniz	48,3	51,7	100,0	476
Batı Anadolu	69,9	30,1	100,0	429
Orta Anadolu	57,7	42,3	100,0	411
Batı Karadeniz	62,5	37,5	100,0	421
Doğu Karadeniz	58,5	41,5	100,0	325
Kuzeydoğu Anadolu	30,6	69,4	100,0	402
Ortadoğu Anadolu	37,5	62,5	100,0	459
Güneydoğu Anadolu	23,5	76,5	100,0	752
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	36,4	63,6	100,0	2383
Orta	63,3	36,7	100,0	1949
Üst	85,2	14,8	100,0	564

Benzer bir ayırım hanedeki (hane reisi olmayan) yaşlılar için ayrı bir odaya sahip olma durumunda da görülmektedir. Üst SES'te hanelerin yüzde 91,6'sı hanede bulunan yaşlılar için ayrı bir odaya sahiptir. Buna karşın alt SES'te bu oran yüzde 57,7'ye düşmektedir.

Bölgeler bazında bakıldığında Ankara'da (yüzde 74,3), Batı Anadolu'da (yüzde 73,9), Marmara genelinde (yaklaşık yüzde 77) ve Batı Karadeniz'de (yüzde 77,0) görece yüksek oranda hanelerde, hanede bulunan yaşlı veya yaşlılar için ayrı bir oda bulunurken, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da bu oran sırasıyla yüzde 32,4 ve yüzde 36,9'dur.

Tablo 33: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutta Yaşlı Odasının Bulunma Durumu

	Evete, var	Hayır, yok	Toplam	Sayı
Türkiye	63,1	36,9	100,0	575
YERLEŞİM YERİ				
Kent	64,5	35,5	100,0	358
Kır	60,7	39,3	100,0	217
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	61,3	38,7	100,0	75
Ankara	74,3	25,7	100,0	35
İzmir	69,0	31,0	100,0	29
BÖLGELER				
İstanbul	61,3	38,7	100,0	75
Batı Marmara	76,9	23,1	100,0	26
Doğu Marmara	76,6	23,4	100,0	47
Ege	65,2	34,8	100,0	46
Akdeniz	59,1	40,9	100,0	44
Batı Anadolu	73,9	26,1	100,0	46
Orta Anadolu	69,2	30,8	100,0	39
Batı Karadeniz	77,0	23,0	100,0	74
Doğu Karadeniz	66,7	33,3	100,0	48
Kuzeydoğu Anadolu	41,3	58,7	100,0	63
Ortadoğu Anadolu	32,4	67,6	100,0	37
Güneydoğu Anadolu	36,9	63,1	100,0	65
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	57,7	42,3	100,0	305
Orta	64,2	35,8	100,0	150
Üst	91,6	8,4	100,0	32

3.2.6. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu

Türkiye’de hanelerin büyük çoğunluğu ev sahibidir, bir başka deyişle kira ödememektedir. Belirtilmelidir ki TAYYA 2011 kapsamında tapulu mülkiyet üzerinde durulmamış, hanelerin kendi beyanları esas alınmıştır.

Kırda konutların yüzde 74,4’ü hane içinde oturanlardan birine aittir. Kentte ise bu oran yüzde 55,8’ dir.

Kiracı olan haneler kentte yüzde 31,5’i bulurken, kırdaki yüzde 10’un altında kalmaktadır.

Tablo 34’de görüldüğü üzere bölgeler bazında ise kiracıların oranı İstanbul (yüzde 34,1) ve Ankara’da (yüzde 30,4) en yüksektir. Geri kalan bölgeler arasında ise ciddi bir farklılaşma bulunmamaktadır.

SES ayrımlarında da benzer bir durum görülmekte, ev sahipliği oranı büyük ölçüde farklılaşmaktadır. SES ayrımlarını bir konutun mülkiyetinden ziyade oturulan konutun niteliklerinin ve içindeki bireylerin özelliklerinin belirlediği unutulmamalıdır.

Tablo 34: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu

	Hanehalkı fertlerinden birine ait	Hanehalkından olmayan biryle ortak mülkiyet	Hanehalkı akrabalarından birine ait, ama kira ödemiyor	Hanehalkı akrabalarından birine ait, ama kira ödüyor	Kiracı	Lojman	Kapıcı Dairesi	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	60,9	2,5	8,7	0,9	25,6	0,6	0,4	0,3	100,0	10326
YERLEŞİM YERİ										
Kent	55,8	2,1	8,3	1,2	31,5	0,3	0,5	0,3	100,0	7493
Kır	74,4	3,6	9,8	0,4	9,9	1,4	0,1	0,3	100,0	2833
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	54,7	1,3	7,6	1,2	34,1	0,3	0,4	0,3	100,0	1778
Ankara	57,8	1,1	5,9	1,5	30,4	2,0	1,2	0,1	100,0	734
İzmir	61,9	1,7	7,0	1,8	25,3	1,3	0,6	0,6	100,0	716
BÖLGELER										
İstanbul	54,7	1,3	7,6	1,2	34,1	0,3	0,4	0,3	100,0	1778
Batı Marmara	67,8	2,6	6,1	0,3	21,3	1,7	0,0	0,3	100,0	704
Doğu Marmara	56,6	2,5	13,3	1,8	23,9	0,7	0,5	0,7	100,0	834
Ege	59,5	4,1	10,4	0,5	24,9	0,1	0,3	0,2	100,0	883
Akdeniz	61,5	1,7	9,3	0,8	25,7	0,3	0,5	0,1	100,0	867
Batı Anadolu	60,4	1,9	5,3	1,4	29,2	0,5	1,0	0,4	100,0	792
Orta Anadolu	68,1	3,6	5,4	1,1	21,0	0,4	0,4	0,0	100,0	747
Batı Karadeniz	62,4	4,1	10,0	0,7	21,4	0,9	0,3	0,1	100,0	916
Doğu Karadeniz	66,9	1,8	6,7	0,3	21,8	2,0	0,0	0,5	100,0	656
Kuzeydoğu Anadolu	66,7	2,5	7,1	0,7	21,1	0,7	0,0	1,1	100,0	550
Ortadoğu Anadolu	68,1	4,0	6,4	1,3	18,1	2,2	0,0	0,0	100,0	626
Güneydoğu Anadolu	62,1	2,3	10,6	0,8	22,9	0,6	0,1	0,4	100,0	951
SOSYO-EKONOMİK STATÜ										
Alt	61,4	3,3	10,4	0,9	22,9	0,3	0,2	0,5	100,0	4071
Orta	59,1	2,0	8,0	1,0	28,4	0,9	0,4	0,2	100,0	3536
Üst	68,7	1,5	6,2	0,7	21,8	1,0	0,0	0,1	100,0	1168

3.2.7. Yaşanılan Hane Dışında Kullanılan Diğer Konutlar

Araştırma kapsamında hanelere yılın belirli zamanlarında asıl konutları dışında oturdukları yazlık, bağ evi, köy evi, yayla evi gibi konutları kullanıp kullanmadıkları da sorulmuştur.

Kentteki hanelerin yüzde 21,5'i, kırdaki hanelerin ise yüzde 11,3'ü asıl konutları dışında başka bir konutu (mülkiyeti olsun olmasın) yılın belli zamanlarında tatil veya ziyaret amacı ile kullanmaktadır. Özellikle İstanbul'da (yüzde 33,1) ve Doğu Karadeniz'de (yüzde 31,8) ikinci konut kullanımı yaygındır. Ankara'da da bu oran yüzde 23,8'e ulaşmaktadır. Buna karşın Kuzeydoğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu'da görece düşük oranlarda rastlanmaktadır.

Üst SES'te hanelerin yüzde 27,3'ü, alt SES'te ise yüzde 13,5'i yılın belli zamanlarında başka bir konutu kullanmaktadır.

İkinci konut kullanımının Türkiye'de görece yaygın olması ülkede toplam konut sayısı ile toplam hane sayısındaki farkı da bir ölçüde açıklamaktadır.

Tablo 35: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Oturulan Konutun Dışında Kullanılan Diğer Konut Durumu				
	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	18,7	81,3	100,0	10499
YERLEŞİM YERİ				
Kent	21,5	78,5	100,0	7630
Kır	11,3	88,7	100,0	2869
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	33,1	66,9	100,0	1817
Ankara	23,8	76,2	100,0	744
İzmir	16,5	83,5	100,0	714
BÖLGELER				
İstanbul	33,1	66,9	100,0	1817
Batı Marmara	19,9	80,1	100,0	722
Doğu Marmara	19,5	80,5	100,0	857
Ege	15,4	84,6	100,0	894
Akdeniz	15,0	85,0	100,0	875
Batı Anadolu	16,3	83,7	100,0	802
Orta Anadolu	11,2	88,8	100,0	760
Batı Karadeniz	14,2	85,8	100,0	915
Doğu Karadeniz	31,8	68,2	100,0	651
Kuzeydoğu Anadolu	4,5	95,5	100,0	561
Ortadoğu Anadolu	15,0	85,0	100,0	659
Güneydoğu Anadolu	6,7	93,3	100,0	971
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	13,5	86,5	100,0	4136
Orta	22,7	77,3	100,0	3600
Üst	27,3	72,7	100,0	1195

3.3. HANEHALKININ EKONOMİK DURUMU İLE İLGİLİ ANALİZLER

Aile sadece bir sosyal kurum değil, aynı zamanda ekonomik bir varlıktır. Dolayısıyla aile yapısı içinde ekonomik boyutun da büyük önemi vardır. Hatta ekonomik gerekçeler bazen aile kurumunun dağılmasının altında yatan en önemli neden olabilmektedir.

Bu bölümde hanehalkının ekonomik imkanları analiz edilmiş, varsa ekonomik sorunlarının boyutları anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda eşya sahipliği, gelir ve gider düzeyleri ile borç veya yardım alıp almadıkları irdelenmiştir.

3.3.1. Hanehalkı Eşya Sahipliliği

Hanehalkı eşya sahipliği tablosunda hanelerin sahip olduğu eşyalar görülmektedir. En yüksek oranda sahip olunan eşyalar sırasıyla buzdolabı (yüzde 98,2), çamaşır makinesi (yüzde 92,6), cep telefonu (yüzde 89,5) televizyon (yüzde 88,2) ve ütüdür (yüzde 87,8). En düşük oranda sahip olunan eşyalar ise çöp öğütücüsü (yüzde 2,3), çamaşır kurutma makinesi (yüzde 4,6) ve ev spor aletleridir (yüzde 5,0).

Tablo 36: Hanehalkının Sahip Olduğu Eşyalar

	Yok	Var	Toplam	Sayı
Buzdolabı	1,8	98,2	100,0	10538
Gazlı/elektrikli Fırın	25,8	74,2	100,0	10554
Mikrodalga Fırın	80,0	20,0	100,0	10545
Mutfak robotu/mikser/blender	54,8	45,2	100,0	10545
Bulaşık makinesi	53,8	46,2	100,0	10539
Çöp öğütücüsü	97,7	2,3	100,0	10543
Çamaşır makinesi	7,4	92,6	100,0	10549
Çamaşır kurutma makinesi	95,4	4,6	100,0	10534
Ütü	12,2	87,8	100,0	10551
Elektrik süpürgesi	14,6	85,4	100,0	10545
Lcd-Plazma televizyon	79,9	20,1	100,0	10538
Televizyon	11,8	88,2	100,0	10555
Ödemeli TV yayınları	87,3	12,7	100,0	10537
Uydu yayını	32,6	67,4	100,0	10557
Video kamera	89,1	10,9	100,0	10533
DVD/VCD çalar	69,0	31,0	100,0	10546

Fotoğraf makinesi	68,1	31,9	100,0	10543
Cep telefonu	10,5	89,5	100,0	10557
Telefon	48,1	51,9	100,0	10534
Diz üstü bilgisayar	78,9	21,1	100,0	10551
Masa üstü bilgisayar	71,1	28,9	100,0	10555
Ev spor aletleri	95,0	5,0	100,0	10549
Klima	85,3	14,7	100,0	10550
Özel araba	70,3	29,7	100,0	10555
Taksi/Minibüs/Otobüs	95,8	4,2	100,0	10552
Traktör	94,7	5,3	100,0	10558
Motosiklet	95,3	4,7	100,0	10491

3.3.2. Hanehalkının Geçinmek İçin Yardım Alma Durumu ve Yardım Alınan Kurumlar

Hanehalkının son bir yıl içerisinde herhangi bir yardım alıp almadığı sorusuna referans kişilerin verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda görülmektedir. Türkiye genelinde yardım almış hanelerin oranı yüzde 10,3'tür. Bu oran kırdaki yüzde 14,8 iken, kentte 8,6'dır. Üç büyük ilden Ankara'da yardım aldığını söyleyenlerin oranı yüzde 12,8 iken, bu oran İzmir'de 7,3 ve İstanbul'da yüzde 7'dir. Son bir yıl içinde yardım alanların en yüksek olduğu bölge yüzde 29,7 ile Kuzeydoğu Anadolu, en düşük olduğu bölge ise yüzde 6,6 ile Batı Marmara'dır. Sosyo-ekonomik statü açısından alt SES grubunda yer alanların yardım alma oranı yüzde 16,6 iken, üst SES'te bu oran yüzde 2,4'tür.

Tablo 37: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Yardım Alma Durumu

	Evet, aldım	Hayır, almadım	Toplam	Sayı
Türkiye	10,3	89,7	100,0	10577
YERLEŞİM YERİ				
Kent	8,6	91,4	100,0	7672
Kır	14,8	85,2	100,0	2904
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	7,0	93,0	100,0	1822
Ankara	12,8	87,2	100,0	755
İzmir	7,3	92,7	100,0	723
BÖLGELER				
İstanbul	7,0	93,0	100,0	1822
Batı Marmara	6,6	93,4	100,0	725
Doğu Marmara	6,8	93,2	100,0	865
Ege	8,2	91,8	100,0	899
Akdeniz	9,0	91,0	100,0	878
Batı Anadolu	12,7	87,3	100,0	810
Orta Anadolu	10,2	89,8	100,0	762
Batı Karadeniz	7,8	92,2	100,0	937
Doğu Karadeniz	9,5	90,5	100,0	666
Kuzeydoğu Anadolu	29,7	70,3	100,0	579
Ortadoğu Anadolu	20,3	79,7	100,0	660
Güneydoğu Anadolu	22,0	78,0	100,0	974
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	16,6	83,4	100,0	4174
Orta	5,5	94,5	100,0	3615
Üst	2,4	97,6	100,0	1202

Katılımcıların birden fazla seçenek işaretleyebildikleri ve yardım alınan kurum veya kişilerin gösterildiği tabloda, Türkiye genelinde yardım alınan kurum veya kişiler içinde ilk olarak yüzde 39 ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gelmektedir. Bunu yüzde 23,1 ile belediyeler takip etmektedir. Kentte belediyelerin yardım konusundaki ağırlığı fazladır (yüzde 30,8), kırdaki ise yüzde 53,4 ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı önemli bir orana sahiptir. Üç büyük kentten Ankara ve İstanbul'da belediyeler yardım alınan kurum

veya kişiler arasında en yüksek orana sahipken, İzmir’de ilk sırada yüzde 41,5 ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gelmektedir. Sosyo-ekonomik statüye göre yardım alınan kurum veya kişilerde, alt (yüzde 48,6) ve orta SES düzeyinde (yüzde 27,0) ilk sırada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gelirken, üst grupta ise ilk sırada yüzde 39,1 ile akrabalar gelmektedir.

Tablo 38: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES’e Göre Yardım Alınan Kurum veya Kişiler

	Belediyeden	Müftülüğkten	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Şartlı Nakit Transferi (Çocuk/egitim yardımı)	Yaşlı maaşı	Hasta ve özürlü maaşı	Akrabalardan	Komşu/hemşerilerden	Gönüllü kişi, kurum veya vakıflardan	Muhtarlıktan	Diğer	Sayı
Türkiye	23,1	1,3	39,0	7,7	7,6	8,4	8,9	3,0	2,5	3,9	6,6	1090
Kent	30,8	1,7	29,5	6,5	4,7	8,5	12,1	3,6	3,0	3,6	7,1	659
Kır	11,3	0,8	53,4	9,6	12,2	8,1	4,2	2,1	1,7	4,5	5,9	431
İstanbul	40,9	3,9	18,9	0,8	1,6	3,9	11,8	5,5	2,4	3,1	9,4	127
Ankara	82,5	1,0	9,3	0,0	1,0	2,1	3,1	0,0	1,0	0,0	6,2	97
İzmir	30,2	1,9	41,5	1,9	15,1	5,7	15,1	5,7	7,5	3,8	13,2	53
İstanbul	40,9	3,9	18,9	0,8	1,6	3,9	11,8	5,5	2,4	3,1	9,4	127
Batı Marmara	10,4	0,0	14,6	2,1	27,1	4,2	6,3	6,3	0,0	10,4	29,2	48
Doğu Marmara	11,9	0,0	32,2	3,4	8,5	10,2	18,6	3,4	6,8	5,1	8,5	59
Ege	14,9	0,0	37,8	2,7	8,1	9,5	18,9	4,1	5,4	5,4	10,8	74
Akdeniz	24,1	1,3	26,6	7,6	11,4	13,9	6,3	5,1	2,5	5,1	5,1	79
Batı Anadolu	59,2	1,0	19,4	2,9	4,9	8,7	8,7	1,9	1,9	4,9	2,9	103
Orta Anadolu	21,8	0,0	52,6	1,3	11,5	3,8	9,0	3,8	2,6	2,6	7,7	78
Batı Karadeniz	13,7	2,7	45,2	4,1	12,3	12,3	6,8	4,1	0,0	6,8	4,1	73
Doğu Karadeniz	14,3	6,3	57,1	0,0	3,2	7,9	12,7	1,6	3,2	0,0	1,6	63
Kuzeydoğu Anadolu	4,1	0,6	86,0	6,4	5,2	4,7	1,2	0,0	0,6	0,6	1,2	172
Ortadoğu Anadolu	14,2	1,5	54,5	23,9	3,7	5,2	1,5	0,0	1,5	2,2	1,5	134
Güneydoğu Anadolu	8,4	0,5	53,7	23,8	7,5	10,7	3,7	0,5	1,4	1,9	4,7	214
Alt	16,5	1,2	48,6	10,7	8,6	7,9	4,3	2,5	2,4	4,9	4,6	691
Orta	21,9	1,8	27,0	3,2	6,1	9,4	15,4	4,6	3,4	2,9	12,0	197
Üst	12,5	3,8	7,1	0,0	2,6	8,1	39,1	10,0	1,4	0,0	21,6	28

3.3.3. Hanehalkının Aylık Gelir ve Gideri

Evin aylık ortalama gelirinin sorulduğu ve referans kişilerin verdiği cevapların olduğu tabloda Türkiye genelinde yüzde 41,8'in 801-1200 TL geliri olduğu görülmektedir. Bunu yüzde 21,1 ile 1201-2500 TL gelire sahip olanlar izlemektedir. Kentte en yüksek oran yüzde 45,5 ile 801-1200 TL geliri olduğunu ifade eden hanelerdir. Kentte ikinci sırada yüzde 23,5 ile 1201-2500 TL gelire sahip olan haneler gelmektedir. Kırdan en yüksek oran yüzde 30,0 ile 801-1200 TL gelir sahibi haneler iken; ikinci sırada yüzde 20,7 ile 400 TL'den az gelire sahip olan aileler gelmektedir. Yüksek gelir grubunun en yüksek oranda olduğu il Ankara'dır (yüzde 10,69). Bu oranın en yüksek olduğu bölge ise yüzde 9,1 ile Batı Anadolu Bölgesi'dir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en düşük gelire sahip olanların oranı yüzde 23'tür. Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde bu oran sırasıyla; yüzde 17,3 ve yüzde 13,8'dir.

Tablo 39: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aylık Gelir Durumu

	400 TL' den az	401-600 TL	601-800 TL	801-1200 TL	1201-2500 TL	2500 TL' den fazla
Türkiye	9,0	7,6	13,9	41,8	21,1	6,6
YERLEŞİM YERİ						
Kent	5,3	5,1	12,8	45,5	23,5	7,7
Kır	20,7	15,6	17,3	30,0	13,5	3,0
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	2,7	2,7	9,2	47,8	27,4	10,3
Ankara	4,5	4,2	9,4	47,9	23,4	10,6
İzmir	7,0	5,8	12,2	45,6	22,1	7,3
BÖLGELER						
İstanbul	2,7	2,7	9,2	47,8	27,4	10,3
Batı Marmara	7,7	9,2	14,3	40,5	22,7	5,6
Doğu Marmara	6,2	6,0	16,1	42,7	22,8	6,2
Ege	10,5	8,4	16,1	40,8	18,9	5,4
Akdeniz	11,4	10,5	17,2	39,0	16,2	5,8
Batı Anadolu	7,0	4,1	10,2	45,0	24,5	9,1
Orta Anadolu	6,4	9,4	14,1	40,9	22,1	7,1
Batı Karadeniz	10,9	10,0	16,8	36,7	21,3	4,3
Doğu Karadeniz	9,2	9,1	16,7	38,3	21,2	5,6
Kuzeydoğu Anadolu	17,3	14,9	8,8	45,6	10,8	2,6
Ortadoğu Anadolu	13,8	10,8	13,2	44,6	14,8	2,7
Güneydoğu Anadolu	23,0	12,5	15,6	31,0	14,4	3,5

Hanelerin aylık gider durumlarının gösterildiği tabloda, aylık gideri 801-1200 TL arasında olanlar yüzde 44,0 ile ilk sırada yer almaktadır. Giderleri 400 TL ve altı olanların oranı yüzde 8,9'dur. Gideri 400 TL ve altı olanların kırsalda oranı yüzde 19,6 iken, kentte bu oran yüzde 5,5'tir. Üç büyük kentte de en yüksek oranların yoğunlaştığı gider miktarı 801-1200 TL aralığıdır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en düşük aylık gider grubunu yüzde 19,7'dir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni, Kuzeydoğu ve Orta Anadolu bölgeleri takip etmektedir. İstanbul'da en düşük hane gideri grubunun oranı yüzde 2,7'dir. En yüksek hane gideri grubu ise yüzde 6,3 ile İstanbul'dadır. Batı Anadolu Bölgesi'ndeki katılımcıları yüzde 5,0'ı en yüksek hane gideri yapan grup içindedir.

Tablo 40: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aylık Gider Durumu

	400 TL' den az	401-600 TL	601-800 TL	801-1200 TL	1201-2500 TL	2500 TL' den fazla
Türkiye	8,9	11,7	13,4	44,0	18,5	3,4
YERLEŞİM YERİ						
Kent	5,5	9,1	12,6	48,0	20,8	4,0
Kır	19,6	20,3	15,9	31,5	11,3	1,5
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	2,7	5,2	10,6	50,3	24,9	6,3
Ankara	5,1	5,8	9,9	50,0	23,8	5,5
İzmir	7,5	9,7	11,6	47,3	20,1	3,9
BÖLGELER						
İstanbul	2,7	5,2	10,6	50,3	24,9	6,3
Batı Marmara	9,7	15,1	13,0	42,2	17,9	2,2
Doğu Marmara	5,7	9,4	17,0	43,8	20,6	3,5
Ege	9,7	11,7	16,1	42,7	17,4	2,4
Akdeniz	11,7	15,5	14,6	42,4	13,5	2,3
Batı Anadolu	6,9	7,7	9,8	48,5	22,0	5,0
Orta Anadolu	11,0	14,5	14,3	40,7	17,3	2,1
Batı Karadeniz	11,3	18,3	14,3	37,9	16,5	1,8
Doğu Karadeniz	8,6	12,1	13,3	41,5	21,7	2,8
Kuzeydoğu Anadolu	13,3	17,9	10,1	47,8	10,0	0,9
Ortadoğu Anadolu	13,2	14,7	12,4	46,9	11,6	1,1
Güneydoğu Anadolu	19,7	18,9	14,1	33,5	11,8	2,1

3.3.4. Hanehalkının Borç/Kredi Alma Durumu ile İlgili Analizler

Son bir yıl içerisinde alınan borç ya da kredinin alınıp alınmadığının sorulduğu soruya referans kişilerin verdiği cevaplar tabloda görülmektedir. Türkiye'ye genelinde borç ya da kredi aldığını söyleyenlerin oranı yüzde 34,1'dir. Bu oran kırdaki yüzde 29,2; kentte yüzde 36'dır. Borç ya da kredi alma oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 38,6 ile Batı Anadolu Bölgesi'dir. Bu konudaki en düşük oran ise yüzde 28,9 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ne aittir. Üç büyük kentte yaşayan hanelerin borçluluk durumu yüzde 36-37 arasında çok yakın bir seviyededir. Sosyo-ekonomik statü açısından bakıldığında son bir yıl içinde alt SES grubunda borç ya da kredi aldığını ifade edenlerin oranı yüzde 30,5; orta SES grubunda yüzde 35,4 ve üst SES grubunda ise yüzde 39'dur.

Tablo 41: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Borç ya da Kredi Alma Durumu

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	34,1	65,9	100,0	10566
YERLEŞİM YERİ				
Kent	36,0	64,0	100,0	7665
Kır	29,2	70,8	100,0	2901
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	37,2	62,8	100,0	1822
Ankara	36,7	63,3	100,0	753
İzmir	36,8	63,2	100,0	721
BÖLGELER				
İstanbul	37,2	62,8	100,0	1822
Batı Marmara	33,2	66,8	100,0	725
Doğu Marmara	35,4	64,6	100,0	865
Ege	36,7	63,3	100,0	899
Akdeniz	31,7	68,3	100,0	876
Batı Anadolu	38,6	61,4	100,0	808
Orta Anadolu	30,8	69,2	100,0	762
Batı Karadeniz	26,3	73,7	100,0	935
Doğu Karadeniz	29,8	70,2	100,0	664
Kuzeydoğu Anadolu	28,9	71,1	100,0	577
Ortadoğu Anadolu	29,9	70,1	100,0	658
Güneydoğu Anadolu	33,4	66,6	100,0	973

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	30,5	69,5	100,0	4171
Orta	35,4	64,6	100,0	3611
Üst	39,0	61,0	100,0	1202

Borcun ne amaçla alındığına dair cevapların bulunduğu tabloya göre, borçluların yüzde 15,8'i ev almak amacıyla borç ya da kredi aldığını ifade etmiştir. Bunu yüzde 12,9 ile özel araba/otomobil almak için izlemektedir. Kentte yaşayanların yüzde 17,4'ü ev almak için borçlandığını ifade ederken, kırdaki en yüksek borçlanma yüzde 11,3 ile ticari borçları kapatmak amacıyla yapılmaktadır. İller arasında ev almak için borçlanma yüzdesi en yüksek olan il Ankara'dır (yüzde 23,5). Ankara bu konuda hem İzmir hem de İstanbul'dan yaklaşık 7 puan yukarıdadır. Ev almak için borçlanmada yüzde 24 ile Ortadoğu Anadolu ilk sıradadır. Batı Marmara'da bu amaçla borçlanma ise yüzde 9,1'dir.

Tablo 42: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Borç ya da Krediyeye İhtiyaç Duyulduğu

	Ev almak için	Özel araba/otomobil almak için	Eğitim için	Kredi kartı borcunu ödemek için	Traktör sulama sistemi hayvan almak için	Tarla, arazi almak için	Ticari borçları kapatmak için	Tatil için	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	15,8	12,9	6,6	10,5	2,4	1,2	11,1	0,2	41,8	100,0	3600
YERLEŞİM YERİ											
Kent	17,4	14,6	6,9	12,3	0,6	0,8	11,0	0,3	39,0	100,0	2751
Kır	10,4	7,5	5,3	4,9	8,3	2,7	11,3	0,0	51,0	100,0	849
ÜÇ BÜYÜK İL											
İstanbul	16,4	13,3	7,3	13,0	0,4	0,1	12,3	0,1	40,3	100,0	675
Ankara	23,5	14,1	3,2	12,6	0,4	0,7	3,6	0,7	43,0	100,0	277
İzmir	16,2	12,0	4,9	16,2	1,9	0,4	7,5	0,8	45,5	100,0	266
BÖLGELER											
İstanbul	16,4	13,3	7,3	13,0	0,4	0,1	12,3	0,1	40,3	100,0	675
Batı Marmara	9,1	9,1	7,4	8,6	7,8	0,4	5,3	0,0	53,5	100,0	243
Doğu Marmara	15,8	13,5	4,3	7,2	2,3	2,0	11,8	1,0	44,1	100,0	304
Ege	14,8	17,2	5,4	8,5	1,8	2,1	10,0	0,3	43,5	100,0	331
Akdeniz	17,0	10,5	8,0	13,8	1,8	2,9	17,0	0,0	31,2	100,0	276
Batı Anadolu	19,3	14,1	4,2	15,4	1,6	0,0	3,5	0,3	44,4	100,0	311

Orta Anadolu	14,8	17,4	3,8	11,0	5,9	1,7	13,6	0,4	32,6	100,0	236
Batı Karadeniz	11,4	13,8	8,1	7,3	6,1	2,0	10,6	0,0	42,7	100,0	246
Doğu Karadeniz	13,7	7,6	6,1	9,6	2,0	0,0	10,7	0,0	54,3	100,0	197
Kuzeydoğu Anadolu	12,5	8,9	4,2	9,5	5,4	0,0	6,0	0,0	54,8	100,0	168
Ortadoğu Anadolu	24,0	6,1	7,1	5,1	0,5	1,5	20,4	0,0	36,7	100,0	196
Güneydoğu Anadolu	16,3	9,8	14,1	6,7	1,8	0,3	12,9	0,0	39,6	100,0	326

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	12,3	9,4	6,8	7,2	4,4	1,4	14,4	0,1	45,6	100,0	1271
Orta	16,1	13,4	7,6	10,6	1,6	1,2	11,0	0,3	41,2	100,0	1273
Üst	18,3	16,1	5,7	12,5	0,8	1,6	8,5	0,0	38,5	100,0	470

Son bir yıl içerisinde borç ya da kredi alan hanelerdeki referans kişilere yöneltilen borç ya da kredi alınan kişi/kurumlarla ilgili soruya katılımcılar birden fazla yanıt verebilmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre borç ya da kredi alınan kurumlar içinde en başta yüzde 77,9 ile banka gelmektedir. Bunu yüzde 10,4 ile diğer akrabalar izlemektedir. En düşük oranlar yüzde 1,9 ile 18 yaş üzeri çocuklar ve yüzde 0,5 ile tefecidir.

Tablo 43: Borç/Kredi Alınan Kurum/Kişiler

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Anne Baba Evin büyükleri	5,9	94,1	100,0	3545
Kardeşlerden	6,8	93,2	100,0	3552
18 yaş üzeri çocuklarımdan	1,9	98,1	100,0	3531
Diğer akrabalarından	10,4	89,6	100,0	3551
Arkadaşlardan	8,8	91,2	100,0	3551
Komşulardan	5,3	94,7	100,0	3539
Bankadan (kredi kartından para çekmek ve ev araba almak dahil)	77,9	22,1	100,0	3583
Tefeciden	0,5	99,5	100,0	3540
Diğer	3,7	96,3	100,0	3082

Borç alınması gerektiğinde tercih edilecek kurum ya da kişi oranlarının görüldüğü tabloda, en yüksek tercih yüzde 51,4 ile bankadır. Banka anne, baba, kardeş ve akraba ve yakınlardan borç istemeyi geriletmiş ve iktisadi destek konusunda ilk akla gelen adres konumuna yükselmiştir. Bunu yüzde 33,6 ile kardeşler ve yüzde 32,3 ile anne baba evin büyükleri takip etmektedir.

Tablo 44: Borç/Kredi Almak İçin Tercih Edilecek Kurum/Kişiler

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Anne Baba Evin büyükleri	32,3	67,7	100,0	10400
Kardeşlerden	33,6	66,4	100,0	10467
18 yaş üzeri çocuklarımdan	20,4	79,6	100,0	10239
Diğer akrabalarından	22,2	77,8	100,0	10471
Arkadaşlardan	21,2	78,8	100,0	10467
Komşulardan	15,2	84,8	100,0	10454
Bankadan (kredi kartından para çekmek ve ev araba almak dahil)	51,4	48,6	100,0	10499
Tefeciden	0,4	99,6	100,0	10465
Diğer	1,5	98,5	100,0	8623

3.4. YAŞANILAN YERLEŞİM BİRİMİ İLE İLGİLİ ANALİZLER

Yaşanılan yerlerdeki deneyimler bireylerin toplumsal hayatı üzerinde derin etkilere neden olmaktadır. Bireylerin sosyalleşmesi, bir yandan, onların hayatlarını geçirdikleri yerlerde edindikleri deneyimlerin toplamıdır. Bireyin sosyalleşmesinde böyle gücü olan bir durumun aile yapısı üzerinde de derin etkileri olması beklenmektedir. İnsanların nerede yetiştiği, kurdukları ailenin yapısını ve ilişkilerini belirleyebilir. Bu bağlamda araştırmada aile bireylerinin 18 yaşına kadar nerede yaşadıkları, buldukları ilde kaç yıldır buldukları gibi sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplardan elde edilen veriler analiz edilmektedir.

3.4.1. Onsekiz (18) Yaşına Kadar Yaşanılan Yer

Araştırmaya katılan bireylere 18 yaşına kadar yaşadıkları şehir ve ülkenin adı sorulmuştur. Tablo 45'te bireylerin bu soruya verdikleri cevaplar görülmektedir. Buna göre, Türkiye genelinde bireylerin tamamına yakını 18 yaşına kadar yurtiçinde yaşamıştır. 18 yaşında kadar yurtdışında yaşayanlar yüzde 0,3 gibi çok küçük bir orandır. Kentte kır ayrımında bakıldığında da yurt dışında yaşayanların oranı çok düşük olduğundan keskin farklılıklar görmek mümkün değildir. Ancak kırdan yurtdışında yetişen bireylerin oranının 0,1'e gerilediği söylenebilir. 18 yaşına kadar yurtdışında yaşayan bireylerin oranının en yüksek olduğu il yüzde 0,6 ile İstanbul'dur. Bu oranın en yüksek olduğu bölge ise yüzde 1 ile Batı Marmara'dır. Sosyo-ekonomik statüye göre ise; alt ses grubunda 18 yaşına kadar yurtdışında yaşayan bireylerin oranı yüzde 0,1; orta ses grubunda yüzde 0,3 ve üst ses grubunda yüzde 0,9'dur.

Tablo 45: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre 18 Yaşına Kadar Yaşanılan Yer

	Yurtdışında yaşayanlar	Yurtiçinde yaşayanlar	Toplam	Sayı
Türkiye	0,3	99,7	100,0	20578
YERLEŞİM YERİ				
Kent	0,3	99,7	100,0	14609
Kır	0,1	99,9	100,0	5969
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	0,6	99,4	100,0	3373
Ankara	0,2	99,8	100,0	1282
İzmir	0,3	99,7	100,0	1296
BÖLGELER				
İstanbul	0,6	99,4	100,0	3373
Batı Marmara	1,0	99,0	100,0	1206
Doğu Marmara	0,6	99,4	100,0	1634
Ege	0,1	99,9	100,0	1706
Akdeniz	0,1	99,9	100,0	1785
Batı Anadolu	0,1	99,9	100,0	1495
Orta Anadolu	0,1	99,9	100,0	1621
Batı Karadeniz	0,1	99,9	100,0	1705
Doğu Karadeniz	0,0	100,0	100,0	1188
Kuzeydoğu Anadolu	0,0	100,0	100,0	1170
Ortadoğu Anadolu	0,1	99,9	100,0	1348
Güneydoğu Anadolu	0,0	100,0	100,0	2350
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	0,1	99,9	100,0	8521
Orta	0,3	99,7	100,0	7147
Üst	0,9	99,1	100,0	2249

3.4.2. Onsekiz (18) Yaşına Kadar Yaşanılan Yerleşim Alanı

Bireylere 18 yaşına kadar yaşadıkları yerleşim alanı sorulmuştur. Bu soruya verdikleri cevaplar tablo 46'da görülmektedir. Katılımcıların yüzde 39,4'ünün 18 yaşında kadar yaşadığı yerleşim alanı bucak/köydür. İlçe merkezinde yetişen bireylerin oranı yüzde 34, il merkezidekilerin oranı ise yüzde 26,2'dir.

Kentte yaşayan katılımcıların yüzde 39,1'i 18 yaşına kadar ilçe merkezinde yaşadığını ifade ederken, yüzde 34,8'i il merkezinde yaşadığını ifade etmiştir. Bucak/köyde yaşadığını söyleyenlerin oranı yüzde 25,4'tür. Kırdaki yaşayan katılımcıların ise yüzde 73,7'si 18 yaşına kadar yine bucak/köy'de yaşamıştır. İl merkezi diyen bireylerin oranı yüzde 4,7, ilçe merkezi diyenlerin oranı yüzde 21,3'tür. Üç büyük ile baktığımızda İzmir'de il merkezi diyenlerin oranı diğer illere göre daha yüksektir(yüzde 29,9). Bucak/köy diyenlerin oranının en yüksek olduğu il ise yüzde 28,3 ile İstanbul'dur.

Bölgelere göre bakıldığında il merkezinde yetiştiğini söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 41,8 ile Ege Bölgesi, bucak/köy diyenlerin en yüksek olduğu yer ise yüzde 51 ile Batı Karadeniz'dir. İlçe merkezi diyenlerin en yüksek olduğu bölge yüzde 41,8 ile Ege Bölgesi'dir.

Alt ses grubunda yer alan bireylerin yüzde 58,8'i 18 yaşına kadar bucak/köyde yaşadığını söylemiştir. Üst ses grubunda bireylerin yüzde 43,5'i il merkezinde yaşadığını ifade etmiştir. Orta ses grubunda ilçe ve il merkezlerinde yetiştiğini söyleyenlerin oranı yüksektir.

Tablo 46: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre 18 Yaşına Kadar Yaşanılan Yerleşim Alanı

	İl Merkezi	İlçe Merkezi	Bucak/Köy	Toplam	Sayı
Türkiye	26,2	34,0	39,4	100,0	20731
YERLEŞİM YERİ					
Kent	34,8	39,1	25,4	100,0	14758
Kır	4,7	21,3	73,7	100,0	5973
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	27,6	43,6	28,3	100,0	3415
Ankara	27,0	45,9	26,7	100,0	1288
İzmir	29,9	43,9	25,2	100,0	1312
BÖLGELER					
İstanbul	27,6	43,6	28,3	100,0	3415
Batı Marmara	18,2	36,4	44,5	100,0	1235
Doğu Marmara	23,2	38,0	37,2	100,0	1679
Ege	21,4	41,8	36,2	100,0	1726
Akdeniz	28,6	32,6	38,6	100,0	1781
Batı Anadolu	28,4	40,8	30,2	100,0	1500
Orta Anadolu	37,7	19,7	42,3	100,0	1625
Batı Karadeniz	20,9	27,9	51,0	100,0	1705
Doğu Karadeniz	24,8	27,5	47,5	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	26,1	23,4	50,6	100,0	1169
Ortadoğu Anadolu	31,8	19,8	47,7	100,0	1356
Güneydoğu Anadolu	31,6	21,3	47,1	100,0	2350
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	14,9	26,1	58,8	100,0	8550
Orta	32,8	38,1	28,5	100,0	7217
Üst	43,5	40,6	14,8	100,0	2284

3.4.3. Oturulan İldeki Yaşama Süresi

Araştırmaya katılan bireylere oturdukları ilde kaç yıldır yaşadıkları sorulmuştur. Bireylerin yüzde 58,2'si doğduğundan beri, yüzde 9'u ise 30 yıldan fazladır, yüzde 7,8 ile 0-5 yıldır bulunduğu ilde yaşadıklarını ifade etmektedir.

Tablo 47: Oturulan İldeki Yaşama Süresi

	Sayı	Yüzde
0-5 yıl	1593	7,8
6-10 yıl	1128	5,5
11-15 yıl	1096	5,4
16-20	1250	6,1
21-25	928	4,5
26-30	709	3,5
30+ yıl	1852	9,0
Doğduğundan beri oturanlar	11920	58,2
Toplam	20478	100,0

3.5. EVLİLİK VE BOŞANMA

Ülkemizde en önemli toplumsal kurum olarak kabul edilen aile, tüm toplumlarda olduğu gibi, bir erkek ve bir kadının evlenme kararıyla başlar. Evliliğin, toplumca belirlenen kurallar içinde iki ayrı cinsin birlikteliği olduğu göz önüne alınırsa nikâh, toplumun onayladığı bir birlik akdi ve ilanı demektir. Boşanma ise en temel sosyal kurumlardan birinin sona ermesi anlamına gelmektedir. Modern değerlerin, geleneğin ve geleneksel olanın hızla yerine geçtiği toplumlarda ve bu arada ülkemizde boşanma, gittikçe artan bir sosyal probleme dönüşmektedir.

Bu nedenle aile yapısının araştırıldığı bir çalışmanın en önemli odaklarından biri evlilik ve boşanma ile ilgili bulgular olmak durumundadır. Bu çalışmada ilk evlenme yaşından, evlenilen kişi ile nasıl tanışıldığına, evlenme kararının nasıl verildiğine, evlilik bağının hangi nikah ile kurulduğuna, evlenme esnasında yapılan törenlere, başlık parası verilip verilmediğine, evlenilen kişi ile kan bağı bulunup bulunmadığına ve akraba evliliğine nasıl bakıldığına, evlenilecek kişide aranan özelliklere kadar çeşitli detaylarıyla toplumumuzdaki evlilik olgusu irdelenmiştir.

Aile kurumunu sona erdiren boşanma olgusu da çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Özellikle başından boşanma geçmiş kişilerin boşanma gerekçeleri ve evli kimselerin neleri boşanma nedeni olarak değerlendirdikleri çeşitli detaylarıyla sorgulanmıştır.

3.5.1. İlk Evlenme Yaşı

Türkiye’de ilk evliliklerin yüzde 56,9’u 18-24 yaş aralığında gerçekleşmektedir. Kadınların yüzde 58,8’i, erkeklerin ise 55’i 18-24 yaş aralığında evlenmektedir. 18 yaşından küçük evlilikler azımsanamayacak bir orandadır (yüzde 18,2). Erkeklerle kıyasla kadınların küçük yaşlarda daha fazla evlendikleri görülmektedir (yüzde 29,2). 35 yaş ve daha üstünde ilk evliliğin gerçekleşmesi ise hem erkeklerde, hem de kadınlarda oldukça seyrek görülen bir durumdur (yüzde 1,3).

Tablo 48: Cinsiyete Göre İlk Evlenme Yaşı

	Erkek	Kadın	Genel
-18	6,5	29,2	18,2
18-24	55,0	58,8	56,9
25-29	30,3	9,1	19,4
30-34	6,3	2,1	4,2
35+	1,8	0,9	1,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Sayı	8504	8936	17440

Aşağıdaki tabloda bireylerin ilk evliliklerini 18 yaşından önce veya sonra yapmış olma durumları, ilgili evliliklerin yapıldığı dönem ayrıntısında ve cinsiyet ayrımında verilmiştir. Tablodan okunacağı üzere evliliklerin yapılmış olduğu beş yıllık dönemlere göre bireylerin 18 yaşından önce evlenmiş olma durumları belirgin şekilde farklılaşmaktadır. 1950 veya öncesinde yapılan ilk evliliklerde erkeklerin üçte birinden fazlası (yüzde 34,7), kadınların ise neredeyse üçte ikisi (yüzde 65,6) 18 yaşından küçüktür. Söz konusu oranlar hem erkeklerde hem de kadınlarda takip eden hemen hemen her dönem için istikrarlı biçimde düşmektedir. Bir başka deyişle 1950’den günümüze yaklaştıkça, 18 yaşından önce evlenen erkek ve kadınların oranları azalmaktadır.

Erkekler arasında 18 yaşından önce evlenenlerin oranındaki hızlı düşüş, 1950’lerde başlamaktadır. 18 yaşından önce evlenenlerin oranı erkeklerde 1951-1955 döneminde dörtte birin altına (yüzde 23,4) düşerken, 1956-1960 döneminde yüzde 17,7 olarak ölçülmekte, 1976-1980 döneminde ise ilk defa yüzde 10’un altına inmektedir. 1986-1990 döneminde

yüzde 5'in altına düşen bu oran, 2006-2011 döneminde sadece yüzde 0,3 düzeyinde tespit edilmiştir.

Görülmektedir ki günümüzde erkekler arasında genç kuşaklarda 18 yaşından önce evlenenler çok küçük marjinal bir grubu oluşturmaktadır.

Kadınlarda ise hem başlangıç dönemindeki oran görece daha yüksektir, hem de gözlenen düşüş erkeklerle karşılaştırıldığında daha geç hızlanmaktadır. 1951-1955 döneminde ilk evliliklerini yapan kadınların yüzde 61,5'i 18 yaşından küçükken, 1961-1965 döneminde bile bu oran yüzde 51 ile kadınların yarısından fazlasını kapsamaktadır. 1976-1980 döneminde evlenen kadınların üçte birinden fazlası (yüzde 36,6) 18 yaşından küçük iken, bu oran ilk defa 1996-2000 döneminde yüzde 19'un altına düşmekte (yüzde 18,6), ilk defa 2006-2011 döneminde ise yüzde 10'un da altına inmektedir. Görülmektedir ki en güncel dönemde kadınların yüzde 7,6'sı 18 yaşın altında evlenmektedir.

Tablo 49: Cinsiyete ve İlk Evlenme Yılına Göre 18 Yaşından Önce veya Sonra Evlenmiş Olma Durumu (İlk Evlilik)

İlk Evlenme Yılı	Erkek		Kadın		Toplam	
	18 yaş altı	18 yaş ve üzeri	18 yaş altı	18 yaş ve üzeri	18 yaş altı	18 yaş ve üzeri
1950 ve öncesi	34,7	65,3	65,6	34,4	55,2	44,8
1951-1955	23,4	76,6	61,5	38,5	45,4	54,6
1956-1960	17,7	82,3	55,6	44,4	38,6	61,4
1961-1965	15,8	84,2	51,0	49,0	34,7	65,3
1966-1970	11,3	88,7	45,2	54,8	28,8	71,2
1971-1975	12,1	87,9	43,0	57,0	27,5	72,5
1976-1980	9,6	90,4	36,6	63,4	22,9	77,1
1981-1985	6,6	93,4	28,9	71,1	17,7	82,3
1986-1990	4,4	95,6	27,2	72,8	16,2	83,8
1991-1995	3,6	96,4	21,4	78,6	13,1	86,9
1996-2000	2,1	97,9	18,6	81,4	10,4	89,6
2001-2005	1,2	98,8	14,6	85,4	8,0	92,0
2006-2011	0,3	99,7	7,6	92,4	3,8	96,2
Türkiye Geneli	6,5	93,5	29,2	70,8	18,2	81,8

Türkiye genelinde cinsiyete göre ilk evlenme yaşı ortalamaları erkekler için 23,5 yaş, kadınlar için ise 19,9'dur. Diğer taraftan kırsal bölgede erkekler için evlenme yaşı ortalaması 22, kadınlar için ise 19,2'dir. Kent için ilk evlenme yaşı ortalaması erkekler için 24 yaş ve kadınlar için 20,1'dir. Ankara, İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlerde de ortalama hem kadın için hem de erkek için Türkiye genelinin üzerindedir. Bölgelere baktığımızda Batı Marmara ve Doğu Marmara'da cinsiyete bağlı ilk evlenme yaşı ortalamasında belirgin farklılıklar yoktur. Ege Bölgesi'nde ilk evlenme yaşı ortalaması erkekler için 23,5, kadınlar için ise 19,9'dur. Akdeniz Bölgesi'nde ise erkeklerin ilk evlenme yaş ortalaması tüm bölgeler içinde en yüksek, 24,1'dir. Yine Akdeniz Bölgesi'nde kadınlar için ilk evlilik yaş ortalaması Batı Marmara ortalaması ile aynıdır(20,4). Erkekler için ilk evlenme yaşı ortalaması Batı Anadolu'da 23,1, Orta Anadolu'da 22,7'dir. Kadınlar için ilk evlenme yaşı Batı Anadolu'da 19,7, Orta Anadolu'da 19,0'dur. Batı Karadeniz'de ise kadınlar için 19,7 olan ilk evlenme yaşı ortalaması, erkekler için 22,7'dir. Kuzeydoğu Anadolu'da erkekler için ilk evlenme yaşı ortalaması 23,2 iken; kadınlar için 19,3'tür. Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da erkeklerin ilk evlenme yaş ortalamaları Türkiye ortalamasının altında olmasına rağmen kırsal ortalamasının üzerindedir. Bu bölgelerdeki kadınlar için ilk evlenme yaş ortalaması ise 18,9'luk oran ile hem Türkiye ortalamasının hem de kırsal bölge ortalamasının altındadır.

Tablo 50: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Ortalama Erkek ve Kadın İlk Evlenme Yaşı

	Erkek (Ort.)	Kadın (Ort.)
Türkiye	23,5	19,9
YERLEŞİM YERİ		
Kent	24,0	20,1
Kır	22,5	19,2
ÜÇ BÜYÜK İL		
İstanbul	24,4	20,5
Ankara	24,0	20,3
İzmir	24,9	20,5
BÖLGELER		
İstanbul	24,4	20,5
Batı Marmara	23,5	20,4
Doğu Marmara	23,9	20,2
Ege	23,7	19,9
Akdeniz	24,1	20,4
Batı Anadolu	23,1	19,7

Orta Anadolu	22,7	19,0
Batı Karadeniz	22,8	19,7
Doğu Karadeniz	23,6	19,8
Kuzeydoğu Anadolu	23,2	19,3
Ortadoğu Anadolu	22,9	18,9
Güneydoğu Anadolu	22,7	18,9

Tablo 51: Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Ortalama Erkek ve Kadın İlk Evlenme Yaşı

	Erkek (Ort.)	Kadın (Ort.)
ÖĞRENİM DURUMU		
Okur-Yazar Değil	21,6	18,0
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	22,0	18,6
İlkokul Mezunu	22,7	19,6
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	23,5	19,8
Lise	24,8	21,8
Önlisans	25,0	23,9
Üniversite ve Lisansüstü	26,8	25,1
SOSYO-EKONOMİK STATÜ		
Alt	22,6	19,2
Orta	23,9	20,0
Üst	25,6	21,8

Öğrenim durumuna göre ilk evlenme yaş ortalaması okur yazar olmayan kadınlarda 18 yaş iken, erkeklerde 21,6'dır. Eğitimle paralel olarak ilk evlenme yaş ortalaması da artmaktadır. Öğrenim durumu lise ve üzeri olan kadın bireylerde ortalama 21 yaş üzeridir ve Türkiye ortalamasının üzerindedir. Diğer bir dikkat çeken nokta da eğitim düzeyi arttıkça ilk evlenme yaş ortalaması kadın ve erkekte birbirine yaklaşmaktadır. Bu durum öğrenim durumu üniversite ve lisansüstü olanlar için erkeklerde 26,8 ve kadınlarda 25,1'dir. Sosyo-ekonomik statü ve ilk evlenme yaş ortalaması ilişkisine bakıldığında, SES düzeyi yükseldikçe hem kadınlarda ve hem de erkeklerde ortalama ilk evlilik yaşının yükseldiği görülmektedir. Alt SES grubu erkeklerde ilk evlilik yaşı 22,6 iken kadınlarda yaş ortalaması 19,2'dir. Orta ve üst SES grubu kadınlarda ilk evlenme yaş ortalaması sırasıyla 20,0 ve 21,8'dir.

3.5.2. Uygun Evlenme Yaşı

Araştırmaya katılanlara “Sizce kadın için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında bireylerin yüzde 66,3’ü kadınlar için 18-24 yaş arasının evlilik için ideal olduğunu ifade etmiştir. Bu soruya cevap veren bireylerin yüzde 29,9’u 25-29 arası yaş aralığını kadınların evlenmesi için uygun bulurken, sadece yüzde 2,4’ü 30-34 aralığını evlilik için uygun yaş olarak söylemiştir. 18-24 yaş aralığının kadınların evlenmesi için uygun kabul eden bireylerin oranı kırsal bölgede yüzde 78,9 iken; kentte bu oran Türkiye ortalamasının altında, yüzde 61,2’dir. İzmir’de kadınlar için ideal evlilik yaşını 18-24 yaş aralığında görenlerin oranı yüzde 54’e kadar düşmektedir. Bölgeler içinde kadın için uygun evlenme yaşını 18’den daha küçük olarak belirtenlerin, oranlar küçük olsa bile, en fazla Ortadoğu Anadolu (yüzde 2,7) ve Güneydoğu Anadolu (yüzde 2,0) bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 52: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadın İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

	-18	18-24	25-29	30-34	35-44	45+	Toplam	Sayı
Türkiye	1,2	66,3	29,9	2,4	0,2	0,0	100,0	20730
YERLEŞİM YERİ								
Kent	0,8	61,2	34,7	3,1	0,2	0,0	100,0	14761
Kır	1,9	78,9	18,2	0,8	0,1	0,0	100,0	5970
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	1,1	64,4	31,7	2,6	0,2	0,0	100,0	3412
Ankara	3,4	76,5	18,8	1,1	0,1	0,0	100,0	1285
İzmir	0,3	54,0	41,3	4,1	0,2	0,0	100,0	1310
BÖLGELER								
İstanbul	1,1	64,4	31,7	2,6	0,2	0,0	100,0	3412
Batı Marmara	0,4	56,7	37,9	4,7	0,3	0,0	100,0	1237
Doğu Marmara	0,4	59,4	38,3	1,5	0,2	0,2	100,0	1680
Ege	0,7	61,5	35,0	2,6	0,2	0,0	100,0	1723
Akdeniz	0,9	63,7	32,9	2,3	0,2	0,0	100,0	1784
Batı Anadolu	1,1	69,2	27,5	2,1	0,1	0,1	100,0	1502
Orta Anadolu	0,4	63,2	32,8	3,1	0,4	0,0	100,0	1624
Batı Karadeniz	1,1	73,5	24,2	1,0	0,2	0,0	100,0	1705
Doğu Karadeniz	0,7	68,1	29,6	1,5	0,1	0,0	100,0	1188
Kuzeydoğu Anadolu	0,4	61,9	35,8	1,9	0,1	0,0	100,0	1168
Ortadoğu Anadolu	2,7	75,3	20,9	1,1	0,0	0,0	100,0	1353
Güneydoğu Anadolu	2,0	70,2	25,6	1,8	0,3	0,0	100,0	2352

“Sizce kadın için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?” sorusuna kadınların verdiği cevaplara bakıldığında yüzde 61,4’ü en uygun yaşın 18-24 yaş aralığı olduğunu ifade ederken, yüzde 34,6’sı 25-29 yaş aralığı olduğunu söylemiştir. Aynı soruya cevap veren erkeklerin yüzde 71,1’i 18-24 yaş aralığının kadınların evlenmesi için uygun olduğunu dile getirmiştir. Erkeklerin yüzde 25,3’ü ise kadınların ilk evlenmesi için 25-29 yaş aralığını uygun bulmaktadır. Bu soruya cevap veren 18-24 yaş aralığındaki bireylerin yüzde 65,3’ü kadınlar için ilk evlenme yaşının 18-24 yaş arasında olmasının uygun olduğunu ifade etmiştir. 18-24 yaş aralığının uygun olduğunu söyleyenlerin en yüksek orana sahip olduğu yaş grubu yüzde 77,1 ile 65 yaş üstü bireylerdir. Kadınlar için en uygun ilk evlenme yaşının 25-29 yaş aralığı olduğunu ifade edenlerin çoğunluğu, yine bu yaş grubunda (25-34) olan katılımcılardır. Bütün yaş grupları içinde çoğunluğun 18-24 yaş aralığını kadınlar için uygun evlilik yaş aralığı olarak belirttikleri görülmektedir. Öğrenim durumuna göre bireylerin cevaplarına bakıldığında, okur-yazar olmayanların yüzde 4,1’i kadın için uygun evlilik yaşının 18 yaştan küçük olduğunu belirtmiştir. Üniversite ve lisansüstü mazonlarının yarısından fazlası (yüzde 55,5) kadın için uygun evlenme yaşını 25-29 yaş aralığı olarak görmektedir.

Sosyo-ekonomik statü (SES) grubu ile kadın için uygun evlenme yaşı arasındaki ilişkide de tıpkı yaş grubu değişkeninde olduğu gibi çoğunluğun kadın için uygun evlenme yaşını 18-24 yaş aralığı olarak belirttiği görülmüştür. Alt SES grubunda bu oran yüzde 77,8 iken; orta SES grubunda yüzde 63,1’dir. Bu durum sadece üst SES grubu için geçerli değildir. Üst SES grubu bireylerin yüzde 47,1’i 25-29 yaş aralığının kadın için uygun ilk evlenme yaşı olduğunu ifade etmiştir. Üst SES grubunda kadın için ilk evlenme yaşının 30-34 olmasının uygun olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 5,6’dır.

Tablo 53: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kadın İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

	-17	18-24	25-29	30-34	35-44	45+	Toplam	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	1,5	71,1	25,3	1,9	0,2	0,0	100,0	10423
Kadın	0,8	61,4	34,6	2,9	0,2	0,0	100,0	10307
YAŞ GRUBU								
18-24	0,4	65,3	32,6	1,5	0,2	0,0	100,0	2715
25-34	1,0	59,5	35,7	3,6	0,2	0,0	100,0	4630
35-44	0,9	63,8	32,2	2,7	0,3	0,0	100,0	4453
45-54	1,2	68,5	28,2	1,9	0,2	0,0	100,0	3800
55-64	1,3	70,2	25,8	2,5	0,1	0,1	100,0	2704
65+	2,6	77,1	19,1	1,2	0,0	0,0	100,0	2428
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	4,1	81,3	13,6	1,0	0,1	0,0	100,0	1955
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,8	79,0	18,0	1,0	0,3	0,0	100,0	1184
İlkokul Mezunu	1,0	74,1	23,5	1,3	0,1	0,0	100,0	8630
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,7	67,3	30,2	1,7	0,2	0,0	100,0	2956
Lise	0,7	51,9	43,8	3,4	0,2	0,0	100,0	3716
Önlisans	1,2	50,1	43,2	5,2	0,2	0,0	100,0	706
Üniversite ve Lisansüstü	0,1	34,9	55,5	9,1	0,4	0,0	100,0	1585
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	2,0	77,8	19,0	1,0	0,1	0,0	100,0	8549
Orta	0,6	63,1	33,6	2,5	0,2	0,0	100,0	7214
Üst	0,3	46,8	47,1	5,6	0,2	0,0	100,0	2288

'Size göre erkek için en uygun evlenme yaşı ne olmalıdır?' sorusuna araştırmaya katılanların verdiği cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Türkiye genelinde bu soruya cevap verenlerin yüzde 30,6'sı 18-24 yaş, yüzde 49,4'ü 25-29 yaş, yüzde 17,9'u ise 35-44 yaş aralıklarını erkek için uygun ilk evlenme yaşı olarak ifade etmiştir. Kentte bu soruya cevap verenlerin çoğunluğu (yüzde 51,2) 25-29 yaş aralığını uygun evlenme yaşı olarak ifade etmişlerdir. Kırdaki 18-24 diyenler yüzde 44,5 iken, 25-29 diyenler yüzde 44,8'dir. Ankara, İzmir ve İstanbul gibi üç büyük şehirde çoğunluğun erkek için uygun ilk evlenme yaş aralığı cevabı 25-29'dur.

Erkek için uygun ilk evlenme yaşının bölgelere göre dağılımı Türkiye ortalaması ile paralellik taşımaktadır. Cevaplayanların bölgelere göre dağılımında da en yüksek oranlar 25-29 yaş aralığındadır.

Tablo 54: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Erkek İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

	-17	18-24	25-29	30-34	35-44	45+	Toplam	Sayı
Türkiye	0,2	30,6	49,4	17,9	1,9	0,0	100,0	20730
YERLEŞİM YERİ								
Kent	0,2	25,0	51,2	21,3	2,3	0,0	100,0	14761
Kır	0,4	44,5	44,8	9,6	0,8	0,0	100,0	5970
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	0,1	19,3	50,4	26,9	3,2	0,0	100,0	3412
Ankara	0,2	24,4	49,1	24,1	2,3	0,0	100,0	1285
İzmir	0,0	15,2	51,7	28,9	4,3	0,0	100,0	1310
BÖLGELER								
İstanbul	0,1	19,3	50,4	26,9	3,2	0,0	100,0	3412
Batı Marmara	0,0	23,8	51,7	22,5	1,9	0,2	100,0	1237
Doğu Marmara	0,1	24,0	52,8	21,1	2,0	0,0	100,0	1680
Ege	0,1	27,1	50,3	20,5	1,9	0,1	100,0	1723
Akdeniz	0,1	31,6	51,6	14,9	1,8	0,0	100,0	1784
Batı Anadolu	0,1	30,4	48,6	18,2	2,7	0,0	100,0	1502
Orta Anadolu	0,2	37,1	49,9	12,3	0,5	0,1	100,0	1624
Batı Karadeniz	0,2	37,9	47,7	13,0	1,2	0,0	100,0	1705
Doğu Karadeniz	0,2	26,9	49,4	21,7	1,9	0,0	100,0	1188
Kuzeydoğu Anadolu	0,7	36,6	47,8	14,3	0,7	0,0	100,0	1168
Ortadoğu Anadolu	0,7	36,8	47,6	13,8	1,1	0,0	100,0	1353
Güneydoğu Anadolu	0,6	41,5	45,5	11,3	1,1	0,0	100,0	2352

Tablo 55: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Erkek İçin Uygun Bulunan İlk Evlenme Yaşı

	-18	18-24	25-29	30-34	35-44	45+	Toplam	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	0,4	36,3	47,8	14,1	1,4	0,0	100,0	10423
Kadın	0,1	24,8	51,0	21,7	2,4	0,0	100,0	10307
YAŞ GRUBU								
18-24	0,0	27,2	56,9	15,1	0,9	0,0	100,0	2715
25-34	0,2	24,0	50,1	22,8	2,9	0,0	100,0	4630
35-44	0,2	28,0	49,9	19,7	2,2	0,0	100,0	4453
45-54	0,2	32,8	49,2	15,8	1,9	0,0	100,0	3800
55-64	0,4	34,1	47,1	17,3	1,1	0,0	100,0	2704
65+	0,5	44,5	41,3	12,5	1,2	0,0	100,0	2428
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	0,5	49,3	40,3	9,3	0,6	0,0	100,0	1955
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	0,6	43,2	43,6	11,6	1,1	0,0	100,0	1184
İlkokul Mezunu	0,2	35,6	49,3	13,8	1,1	0,1	100,0	8630
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,3	28,0	52,1	17,7	1,9	0,0	100,0	2956
Lise	0,1	18,8	53,3	25,0	2,8	0,0	100,0	3716
Önlisans	0,3	14,5	56,7	25,6	2,9	0,0	100,0	706
Üniversite ve Lisansüstü	0,1	10,8	47,6	36,0	5,5	0,0	100,0	1585
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	0,4	42,0	45,9	10,7	0,9	0,0	100,0	8549
Orta	0,2	25,4	52,3	19,9	2,1	0,0	100,0	7214
Üst	0,1	13,8	52,6	30,0	3,6	0,0	100,0	2288

Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre verilen cevaplara bakıldığında, kadınların yarısından fazlası (yüzde 51,0) erkek için uygun ilk evlenme yaşının 25–29 olduğunu ifade etmiştir. Yine kadınların yüzde 24,8'i 18–24, yüzde 21,7'si ise 30–34 yaşın erkek için uygun ilk evlenme yaşı olduğunu düşünmektedir. Erkeklerin cevaplarına bakıldığında çoğunluk (yüzde 47,8) erkek için uygun ilk evlenme yaşının 25–29 olduğunu düşünmektedir. Erkeklerin yüzde 36,3'ü ise erkek için uygun ilk evlenme yaşının 18–24 olduğunu ifade etmiştir. Yaş gruplarına göre ise erkek için uygun ilk evlenme yaşının en yüksek olduğu oranlar 25–29 yaş

aralığında toplanmıştır. 65 yaş üstü bireylere göre ise 18-24 yaş aralığı erkek için ilk evlenme yaşı olarak en yüksek orana sahiptir (yüzde 44,5).

Eğitim durumlarına göre de bireylerin bu soruya verdiği cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Eğitim durumu arttıkça 18-24 yaş erkek için uygun evlenme yaşı görenlerin oranı azalmaktadır. Okur-yazar olmayanların yüzde 49,3'ü 18-24, yüzde 40,3'ü 25-29, yüzde 9,3'ü 30-34 yaş aralığını erkek için uygun evlilik yaşı olduğunu belirtmişlerdir. Üniversite ve lisans üstü eğitim görenlerin yüzde 10,8'i 18-24, yüzde 47,6'sı 25-29, yüzde 36'sı ise 30-34 yaş aralığının erkek için uygun ilk evlenme yaşı olduğunu ifade etmiştir. Alt SES grubundakilerin yüzde 45,9'u erkek için uygun evlenme yaşını 25-29 yaş aralığı olarak belirtmişlerdir. Diğer SES gruplarında genel eğilimi erkek için uygun evlenme yaşını 25-29 yaş aralığı olarak tercih edenler oluşturmaktadır.

3.5.3. Evlilik Süresi

Aşağıda yer alan tabloda araştırmaya katılanların ne kadar zamandır evli olduklarının cevapları görülmektedir. Bu soruya cevap veren bireylerin yüzde 13,5'i 0-5 yıl aralığında, yüzde 8,2'i ise 46 yıl ve üzerinde evli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 56: Türkiye Genelinde Evli Kalınan Süreler

Süre	Yüzde
0-5 yıl	13,5
6-10 yıl	12,2
11-15 yıl	12,2
16-20 yıl	12,9
21-25 yıl	10,5
26-30 yıl	9,3
31-35 yıl	7,8
36-40 yıl	8,2
41-45 yıl	5,2
46+ yıl	8,2
Toplam	100
Sayı	17191

3.5.4. Eş ile Tanışma Şekli

Araştırmaya katılanlara yaptıkları ilk evliliklerinde eşleri ile tanışma şekilleri sorulduğunda yüzde 41'i ilk eş ile aile, akraba ve çevresinde tanıştığını, yüzde 39,6' sını komşu ve mahalle çevresinde, yüzde 7,4'ü arkadaş çevresinde tanıştığını belirtmiştir. Aile çevresinde ilk eş ile tanışma açısından kır ile kent arasında bir fark görülmektedir.

Fakat bölgelere göre bakıldığında Batı Marmara Bölgesi'nde ilk evlilikte eş ile tanışma şekli aile akraba çevresinden olanların oranı hem Türkiye ortalamasına, hem de diğer tüm bölgelere kıyasla oldukça düşüktür (yüzde 19,8). Aynı oran Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 57,1; Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 56,0 düzeyindedir. Batı Marmara Bölgesi'nde ilk eş ile tanışma biçimi yoğun olarak komşu ve mahalle çevresinden olmuştur. Bu oran yüzde 51,5 düzeyindedir.

Tablo 57: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Tanışma Şekli (İlk Evlilik)

	Aile, akraba çevresinden	Komşu ve mahalle çevresinden	Okul, dersane, kurs çevresinden	İş çevresinden	Arkadaş çevresinden	İnternet	Evlilik ajansı	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	41,0	39,6	3,5	5,3	7,4	0,1	0,0	3,0	100,0	17174
YERLEŞİM YERİ										
Kent	40,9	35,9	4,1	6,8	8,9	0,1	0,0	3,2	100,0	11919
Kır	41,2	48,1	2,2	1,8	4,0	0,1	0,0	2,5	100,0	5254
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	38,7	38,0	4,3	8,0	8,8	0,0	0,0	2,1	100,0	2893
Ankara	43,5	32,7	5,1	8,8	8,2	0,2	0,0	1,5	100,0	1080
İzmir	33,6	38,8	5,7	10,1	8,4	0,1	0,0	3,2	100,0	1082
BÖLGELER										
İstanbul	38,7	38,0	4,3	8,0	8,8	0,0	0,0	2,1	100,0	2893
Batı Marmara	19,8	51,5	4,4	6,8	15,0	0,1	0,0	2,4	100,0	788
Doğu Marmara	33,0	41,2	4,2	7,8	11,3	0,1	0,0	2,3	100,0	1627
Ege	35,0	44,3	4,0	7,4	6,0	0,1	0,0	3,2	100,0	2349
Akdeniz	41,4	35,4	4,4	4,5	8,1	0,3	0,1	5,7	100,0	2232
Batı Anadolu	47,7	33,2	3,2	5,8	7,9	0,0	0,0	2,2	100,0	1648
Orta Anadolu	38,5	47,6	3,9	3,0	5,1	0,1	0,1	1,7	100,0	926
Batı Karadeniz	42,3	42,6	2,9	4,0	5,7	0,0	0,0	2,5	100,0	1088
Doğu Karadeniz	44,0	40,7	2,7	3,6	7,0	0,0	0,0	2,2	100,0	613
Kuzeydoğu Anadolu	38,9	52,9	2,4	1,9	1,1	0,0	0,0	2,6	100,0	516
Ortadoğu Anadolu	56,0	33,6	1,5	1,5	6,4	0,0	0,0	1,0	100,0	835
Güneydoğu Anadolu	57,1	30,4	1,6	1,4	4,4	0,1	0,1	5,0	100,0	1659

Öğrenim durumuna göre bakıldığında okuryazar olmayanların ilk eşleri ile yüzde 47, 8 oranında aile ve akraba çevresinde, yüzde 45,8'nin komşu ve mahalle çevresinde tanıştığı görülmektedir. Bu oran üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyinde olanlar için düşmektedir. Üniversite ve lisansüstü mezunlarının yüzde 23,8'i ilk eşleri ile aile ve akraba çevresinde, 16,5'i komşu ve mahalle çevresinde tanışmıştır. Bunun yanı sıra üniversite ve lisansüstü düzeyi mezunlarının yüzde 22,4'ü okul, dersane ve kurs çevresinde, yüzde 18,8'i iş çevresinde ilk eşleri ile tanışmıştır.

Sosyo-ekonomik seviye göz önünde tutularak ilk evlilikte eş ile tanışma şekline bakıldığında alt sosyo-ekonomik seviyedeki evlilerin ilk eşleri ile tanışma şeklinin yüzde 88,8'ini aile ve akraba çevresi ile komşu ve mahalle çevresi oluşturmaktadır. Bu oran orta SES'te yüzde 77,9; üst SES'te ise 57,1'dir. Ancak üst SES düzeyinde ilk eşiyile iş (yüzde 14,5) veya arkadaş (yüzde 14,6) çevresinde tanışanların oranı diğer SES seviyelerine kıyasla oldukça yüksektir.

İlk eşiyile internette tanışanların Türkiye genelindeki oranı oldukça düşüktür (yüzde 0,1). Bu oranın en yüksek olduğu yaş grubu, beklendiği gibi 18-24'tür (yüzde 0,3).

Tablo 58: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş ile Tanışma Şekli (İlk Evlilik)

	Aile, akraba çevresinden	Komşu ve mahalle çevresinden	Okul, dersane, kurs çevresinden	İş çevresinden	Arkadaş çevresinden	İnternet	Evlilik ajansı	Diğer	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU										
18-24	44,6	28,0	6,0	6,2	11,6	0,3	0,1	3,2	100,0	710
25-34	39,3	29,6	6,3	9,7	11,6	0,3	0,0	3,3	100,0	3629
35-44	41,9	36,4	3,6	6,8	8,5	0,1	0,0	2,7	100,0	4190
45-54	43,9	41,8	2,4	3,1	5,9	0,0	0,0	2,9	100,0	3642
55-64	40,9	47,0	2,2	2,5	4,5	0,0	0,0	2,9	100,0	2627
65+	36,7	52,8	1,7	2,0	3,4	0,0	0,0	3,3	100,0	2374
ÖĞRENİM DURUMU										
Okur-Yazar Değil	47,8	45,8	0,6	0,6	1,7	0,0	0,0	3,6	100,0	1851
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	48,5	44,6	0,8	0,7	3,0	0,1	0,0	2,4	100,0	1100
İlkokul Mezunu	42,8	44,8	1,2	2,7	5,4	0,1	0,0	3,0	100,0	8099
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	41,1	38,1	2,0	5,9	9,4	0,1	0,0	3,3	100,0	2185
Lise	35,2	30,3	5,8	12,0	13,7	0,1	0,0	2,9	100,0	2363
Önlisans	34,9	23,8	12,9	11,3	14,3	0,4	0,0	2,3	100,0	463
Üniversite ve Lisansüstü	23,8	16,5	22,4	18,8	15,6	0,2	0,0	2,8	100,0	1112

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	44,4	44,8	1,2	1,8	4,8	0,1	0,0	3,0	100,0	7386
Orta	38,8	39,1	4,2	5,9	8,3	0,1	0,0	3,5	100,0	5749
Üst	31,2	25,9	11,8	14,5	14,6	0,2	0,0	1,8	100,0	1816

Boşanma veya eşini kaybetme nedeniyle birden fazla kez evlilik yapanlar için son eşleriyle nasıl tanıştıklarına dair bulgularla yukarıda irdelenen ilk eşle nasıl tanışıldığına dair veriler arasında önemli farklılıklar söz konusudur. Aile, akraba çevresi ile komşu, mahalle çevresinin oranı azalırken, iş çevresinin (yüzde 9,8) ve arkadaş çevresinin (yüzde 15,0) payı yükselmektedir.

Ailenin evlilik süreci üzerinde en yüksek etkiye sahip olduğu kırsal kesimde bile ikinci eşle aile çevresinde tanışma oranı yüzde 29,6'ya düşmektedir. Bu oran ilk eş için yüzde 41,2'dir.

Tablo 59: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Tanışma Şekli (Son Evlilik)

	Aile, akraba çevresinden	Komşu ve mahalle çevresinden	Okul, derhane, kurs çevresinden	İş çevresinden	Arkadaş çevresinden	İnternet	Evlilik ajansı	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	32,3	36,5	1,4	9,8	15,0	0,3	0,0	4,6	100,0	716
YERLEŞİM YERİ										
Kent	33,6	31,6	1,2	12,3	16,4	0,5	0,0	4,4	100,0	481
Kır	29,6	46,7	1,7	4,8	12,3	0,0	0,0	5,0	100,0	236
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	26,2	28,2	1,0	18,4	23,3	1,0	0,0	1,9	100,0	103
Ankara	28,3	43,5	0,0	8,7	17,4	0,0	0,0	2,2	100,0	46
İzmir	33,3	31,5	1,9	11,1	18,5	1,9	0,0	1,9	100,0	54
BÖLGELER										
İstanbul	26,2	28,2	1,0	18,4	23,3	1,0	0,0	1,9	100,0	103
Batı Marmara	28,3	23,9	2,2	17,4	28,3	0,0	0,0	0,0	100,0	46
Doğu Marmara	29,3	46,6	0,0	6,9	17,2	0,0	0,0	0,0	100,0	58
Ege	28,2	38,0	2,8	8,5	11,3	0,0	0,0	11,3	100,0	71
Akdeniz	41,4	27,6	0,0	15,5	10,3	0,0	0,0	5,2	100,0	58
Batı Anadolu	37,5	18,8	2,1	8,3	22,9	2,1	0,0	8,3	100,0	48
Orta Anadolu	27,6	56,6	1,3	2,6	10,5	0,0	0,0	1,3	100,0	76

Batı Karadeniz	29,1	45,5	0,0	5,5	18,2	0,0	0,0	1,8	100,0	55
Doğu Karadeniz	28,6	40,0	5,7	8,6	14,3	0,0	0,0	2,9	100,0	35
Kuzeydoğu Anadolu	25,0	70,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	20
Ortadoğu Anadolu	37,0	52,2	2,2	0,0	8,7	0,0	0,0	0,0	100,0	46
Güneydoğu Anadolu	45,6	36,8	0,0	5,9	2,9	0,0	0,0	8,8	100,0	68

Eğitim durumuna göre son eşle tanışma şekli incelendiğinde, düşük eğitim gruplarında ilk eşle tanışmaya göre oranları azalsa bile, ikinci eşle tanışmada aile/akraba çevresi ile komşu/mahalle çevresinin etkinliği sürmektedir. Ancak eğitim düzeyi yükseldikçe aile, akraba ve komşu, mahalle çevrelerinin etkisinin azaldığı; iş ve arkadaş çevresinin ise etkisinin arttığı gözlemlenmektedir.

Aynı durum SES seviyeleri için de geçerlidir. Bilhassa üst SES düzeyinde aile ve akraba çevresinde ikinci eşle tanışma oranı yüzde 11,2 iken, iş çevresinde tanışma oranı yüzde 42,5'tir.

Tablo 60: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş İle Tanışma Şekli (Son Evlilik)

	Aile, akraba çevresinden	Komşu ve mahalle çevresinden	Okul, dersane, kurs çevresinden	İş çevresinden	Arkadaş çevresinden	İnternet	Evlilik ajansı	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET										
Erkek	31,5	36,3	1,2	10,3	15,9	0,4	0,0	4,5	100,0	429
Kadın	33,5	36,9	1,6	9,1	13,8	0,3	0,0	4,7	100,0	288
YAŞ GRUBU										
18-24	15,6	59,1	0,0	8,1	0,0	0,0	0,0	17,2	100,0	7
25-34	37,9	24,6	6,4	12,7	14,6	2,3	0,0	1,6	100,0	66
35-44	26,2	32,4	0,6	14,6	20,8	0,8	0,0	4,6	100,0	127
45-54	28,3	31,3	1,6	14,7	19,3	0,0	0,0	4,8	100,0	161
55-64	39,0	32,9	0,3	7,3	12,0	0,0	0,0	8,5	100,0	150
65+	33,0	48,9	0,9	4,0	11,0	0,0	0,0	2,2	100,0	206
ÖĞRENİM DURUMU										
Okur-Yazar Değil	38,3	51,8	0,7	1,2	6,1	0,0	0,0	1,9	100,0	108
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	33,7	49,5	0,0	8,4	7,1	0,0	0,0	1,2	100,0	68

İlkokul Mezunu	32,2	39,1	0,5	8,0	15,4	0,0	0,0	4,8	100,0	351
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	40,7	22,9	4,4	11,8	14,9	0,0	0,0	5,3	100,0	80
Lise	25,2	18,4	2,8	23,8	21,8	3,9	0,0	4,2	100,0	64
Önlisans	16,8	7,7	4,0	19,7	38,0	0,0	0,0	13,7	100,0	13
Üniversite ve Lisansüstü	9,9	12,5	4,5	24,4	35,2	0,0	0,0	13,5	100,0	33

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	33,6	42,6	1,3	6,1	12,8	0,0	0,0	3,6	100,0	370
Orta	34,6	34,2	1,0	10,6	14,4	0,0	0,0	5,2	100,0	201
Üst	11,2	14,8	1,1	42,5	23,0	2,3	0,0	5,1	100,0	44

3.5.5. Evlilik Kararı

Ülke genelinde değerlendirildiğinde, evliliklerin büyük çoğunluğunun evlenecek kişinin kararı ve ailenin desteği ve onayı ile kurulduğu; evlilik kararının aile içinde ortaklaşa verildiği görülmektedir. Evliliklerin yüzde 82,9'u evlenecek kişinin kararı ve ailenin rızası ile gerçekleşmiştir. Evlenecek kişinin rızası olmadan aile kararıyla yapılan evliliklerin oranı yüzde 9,4'tür. Berdel olgusu bir sosyal gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. Evliliklerin yüzde 0,5'i berdel usulüyle gerçekleşmiştir.

İlk evlilikte alınan evlilik kararına kent ve kırsal ayrımını gözetenerek baktığımızda; görücü usulüyle evlenme oranlarının kırsalda belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir. Görücü usulü ve kendi kararıyla evlenenlerin kentteki oranı yüzde 42,5 iken, bu oran kırsalda yüzde 48'e kadar çıkmaktadır. Benzer şekilde kentte görücü usulüyle ve evlenecek kişinin rızası olmadan ailelerinin kararıyla evlenenlerin oranı yüzde 8,4 iken, kırsalda bu oran yüzde 11,8'e kadar çıkmıştır. İlk evlilik kararının alınmasında kent ve kırsal ayrımını ortaya koyan bir diğer kategori ise; kaçma ve kaçırılma sonucu gerçekleşen evliliklerdir. Kentte kaçma ve kaçırılma sonucu gerçekleşen evliliklerin oranı yüzde 3,6 iken kırsalda bu oran yüzde 5,8'dir. Berdelin en yaygın olduğu bölgeler Güneydoğu Anadolu (yüzde 3,9) ve Ortadoğu Anadolu'dur (yüzde 0,4).

Tablo 61: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)

	Kendi seçimim, ailemin rızasıyla	Kendi kararımla, ailemin rızası dışında	Görücü usulüyle, benim kararımla	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	K Kaçma/Kaçtırılma- Kaçırma	Berdel	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	38,7	2,9	44,2	9,4	4,3	0,5	0,1	100,0	17393
YERLEŞİM YERİ									
Kent	41,9	3,2	42,5	8,4	3,6	0,4	0,1	100,0	12071
Kır	31,4	2,3	48,0	11,8	5,8	0,8	0,0	100,0	5322
ÜÇ BÜYÜK İL									
İstanbul	52,3	4,2	33,3	6,1	3,8	0,1	0,2	100,0	2710
Ankara	35,8	2,4	48,2	11,5	2,2	0,0	0,0	100,0	1090
İzmir	51,0	2,2	35,6	7,5	3,5	0,0	0,2	100,0	1103
BÖLGELER									
İstanbul	52,3	4,2	33,3	6,1	3,8	0,1	0,2	100,0	2710
Batı Marmara	54,8	0,6	31,3	5,3	7,8	0,2	0,0	100,0	1109
Doğu Marmara	45,4	1,6	36,7	9,2	7,2	0,0	0,0	100,0	1442
Ege	43,2	3,2	40,8	8,2	4,4	0,1	0,0	100,0	1511
Akdeniz	32,7	3,4	51,6	7,3	4,7	0,3	0,1	100,0	1518
Batı Anadolu	30,8	3,2	50,1	12,7	2,9	0,2	0,1	100,0	1272
Orta Anadolu	23,6	2,5	58,4	12,0	3,2	0,1	0,1	100,0	1399
Batı Karadeniz	31,7	1,4	49,1	12,2	5,5	0,1	0,1	100,0	1489
Doğu Karadeniz	28,8	2,1	44,5	16,6	8,0	0,0	0,0	100,0	1029
Kuzeydoğu Anadolu	31,6	5,2	45,6	15,6	1,9	0,0	0,1	100,0	981
Ortadoğu Anadolu	35,4	1,9	49,0	11,3	2,1	0,4	0,0	100,0	1101
Güneydoğu Anadolu	27,0	2,7	53,0	11,9	1,4	3,9	0,1	100,0	1862

Eşyle kendi seçimi ve ailesinin onayını alarak evlenenlerin en fazla yüzde 54,8 ile Batı Marmara Bölgesi'nde olduğu tespit edilmiştir. Bu oranı yüzde 45,4 ile Doğu Marmara Bölgesi izlemektedir. Ege Bölgesi'nde ise yüzde 43,2'e düşmüştür. Oranın en düşük olduğu bölge yüzde 23,6 ile Orta Anadolu Bölgesi'dir.

Cinsiyete göre evli bireylerin eşleriyle nasıl evlendiklerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde araştırmada görüşülen erkek ve kadınlar arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Evli kadınların önemli bir bölümü yüzde 44,5'i görücü usulüyle ve kendi kararıyla evlendiğini beyan etmiştir. Bu şekilde evlenen erkeklerin oranı ise yüzde 43,8'dir. Kendi seçimi ve ailesinin onayı ile evlenmenin erkeklerde (yüzde 42,4) kadınlara (35,2) kıyasla daha yaygın olduğu görülmektedir.

Yaş gruplarına göre evlilik kararlarına bakıldığında yaş grubu küçüldükçe bireylerin kendi seçimleri doğrultusunda evlendikleri ama ailelerinin onayını da aldıkları görülmektedir. 18-24 ve 25-34 yaşları arasında olup, eşleriyle görücü usulüyle tanışarak kendi kararlarıyla evlenenlerin oranının, diğer yaş gruplarından daha düşük olduğu görülmektedir. Yaş grupları büyüdükçe görücü usulüyle evliliklerin arttığı da tabloda görülmektedir. Görücü usulü ve kendi kararıyla evlenenlerin 65 yaşın üzerinde olanlarda oran yüzde 48,6 iken, bu oran küçük yaş gruplarında azalmaktadır. 18-24 yaş grubunda ise yüzde 36,2'ye kadar oran düşmektedir. 65 yaşın üzerinde olanların arasında kaçma, kaçırılma ve aile rızası dışında gerçekleşen evliliklerin oranı yüzde 4,9 iken, bu oran 18-24 grubunda yüzde 6,3'e kadar çıkmaktadır.

Ön lisans mezunlarının yüzde 74,9'u, üniversite ve yüksek lisans eğitimi almış olanların yüzde 75,9'u, lise mezunlarının yüzde 57,5'i evlilik kararlarında kendi seçimleriyle hareket etmişlerdir. Buna karşın ilköğretim ve daha aşağıda eğitim seviyesi olanlarda ailesinin kararı ve görücü usulüyle evlenme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

SES düzeyi ile evlilik kararındaki ilişkide ise SES düzeyi yükseldikçe bireylerin kendi seçimi ve ailesinin onayıyla evlendikleri görülmektedir. Nitekim üst SES grubuna mensup bireyler yüzde 64,1 oranında kendi seçimi ve ailesinin rızasıyla evlendiklerini belirtirken, alt SES grubunda bu oran yüzde 29,6'ya düşmüştür.

Tablo 62: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)

	Kendi Seçimim, ailemin rızasıyla	Kendi kararımla, ailemin rızası dışında	Görücü usulüyle, benim kararımla	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Kaçma/kaçırılma- Kaçırma	Berdel	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET									
Erkek	42,4	2,7	43,8	6,5	4,1	0,4	0,1	100,0	8470
Kadın	35,2	3,1	44,5	12,2	4,5	0,6	0,1	100,0	8922
YAŞ GRUBU									
18-24	49,4	4,9	36,2	2,6	6,3	0,5	0,0	100,0	709
25-34	51,5	3,2	36,6	3,6	4,6	0,4	0,0	100,0	3654
35-44	43,8	3,0	43,0	6,1	3,5	0,5	0,1	100,0	4253
45-54	33,3	3,0	48,8	10,2	4,1	0,5	0,2	100,0	3699
55-64	31,4	2,7	48,1	13,2	4,2	0,4	0,0	100,0	2666
65+	23,3	1,7	48,6	20,9	4,9	0,6	0,0	100,0	2410
ÖĞRENİM DURUMU									
Okur-Yazar Değil	17,7	2,6	49,1	23,8	4,6	2,2	0,0	100,0	1879
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	26,6	2,2	48,3	17,8	4,3	0,8	0,0	100,0	1115
İlkokul Mezunu	31,6	2,7	50,7	9,7	4,9	0,4	0,1	100,0	8218
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	42,3	3,7	42,9	5,3	5,6	0,2	0,1	100,0	2210
Lise	57,5	3,5	33,4	2,5	2,9	0,0	0,1	100,0	2381
Önlisans	74,9	2,2	20,6	1,7	0,6	0,0	0,0	100,0	468
Üniversite ve Lisansüstü	75,9	3,0	19,2	0,7	1,0	0,0	0,2	100,0	1121
SOSYO-EKONOMİK STATÜ									
Alt	29,6	2,7	49,8	11,7	5,4	0,9	0,1	100,0	7480
Orta	42,2	3,1	42,3	8,2	3,8	0,2	0,1	100,0	5824
Üst	64,1	2,6	27,7	3,1	2,3	0,0	0,2	100,0	1834

Aşağıdaki tabloda sadece görücü usulü ile ve kendi görüşleri sorulmadan ailelerinin kararıyla ilk evliliklerini yapmış olan bireylerin, bir başka deyişle evliliğe tümüyle kendi rızaları dışında girmiş olan kişilerin oranları, ilgili evliliklerin yapıldığı dönem ayrıntısında ve cinsiyet ayırımında verilmiştir. Diğer bütün evlilik şekilleri tek bir grup altında verilmiştir. 1950 ve öncesinde evlenen erkeklerin yüzde 24,8'i, kadınların ise yüzde 30,7'si kendi görüşleri sorulmadan ailelerinin kararı ile evlendirilmişlerdir.

Görücü usulü ile ve kendi görüşleri sorulmadan ailelerinin kararıyla evlendirilmiş erkeklerin oranı 1951-1970 dönemlerine yüzde 13,6-17,0 aralığında değişmekte, 1971-1985 dönemlerinde ise yüzde 7,9-9,2 aralığında seyretmektedir. Söz konusu oran 1986-1990 döneminde yüzde 5,3 düzeyine inerken, süreğen bir düşüşle 2006-2011 döneminde yüzde 1,2 seviyesine ulaşmıştır. Bir başka deyişle güncel dönemde erkeklerin sadece yüzde 1,2'si kendi görüşleri sorulmadan görücü usulüyle evlendirildiklerini beyan etmiştir.

Kadınlarda ise ilgili oranlar her dönem için erkeklerden yüksek olmakla birlikte, yaşanan düşüş erkeklerde gözlenen yapıya benzemektedir. 1951-1955 döneminde ilk evliliğini yapmış kadınların yüzde 31'i kendi görüşleri sorulmadan ailelerinin kararıyla evlendirilmiş iken, bu oran 1966-1970 döneminde yüzde 19,8'e, 1986-1990 döneminde ise yüzde 10,3'e düşmüştür. Hızlı düşüş yakın dönemlerde de devam ederken, 2006-2011 döneminde kadınların sadece yüzde 1,8'i kendi görüşleri sorulmadan görücü usulüyle evlendirildiklerini beyan etmiştir.

Tablo 63: Cinsiyet ve İlk Evlenme Yılına Göre Evlilik Kararı (İlk Evlilik)

Erkek		Kadın		Toplam		
EVLİLİK KARARI						
İlk Evlenme Yılı	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Diğer	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Diğer	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Diğer
1950 ve öncesi	24,8	75,2	30,7	69,3	28,7	71,3
1951-1955	16,4	83,6	31,0	69,0	24,8	75,2
1956-1960	15,1	84,9	28,0	72,0	22,2	77,8
1961-1965	17,0	83,0	26,1	73,9	21,9	78,1
1966-1970	13,6	86,4	19,8	80,2	16,9	83,1
1971-1975	9,2	90,8	17,7	82,3	13,4	86,6
1976-1980	8,7	91,3	13,3	86,7	11,0	89,0
1981-1985	7,9	92,1	14,8	85,2	11,3	88,7
1986-1990	5,3	94,7	10,3	89,7	7,9	92,1
1991-1995	3,7	96,3	8,6	91,4	6,3	93,7
1996-2000	2,4	97,6	5,7	94,3	4,0	96,0
2001-2005	2,0	98,0	3,6	96,4	2,8	97,2
2006-2011	1,2	98,8	1,8	98,2	1,5	98,5
Türkiye Geneli	6,5	93,5	12,2	87,8	9,4	90,6

Türkiye genelinde değerlendirilecek olursa birden fazla evlilik yaşayanların son evliliklerindeki evlenme kararını büyük oranda ailelerinin rızasıyla ama kendi seçimleriyle verdikleri görülmektedir. İlk evlilikte yüzde 38,7 olan bu oran son evlilikte yüzde 43,9'a yükselmektedir. Ailesinin rızası olmaksızın kendi kararıyla evlenme durumu (yüzde 6,3) ilk evliliğe göre (yüzde 2,9) iki kattan fazla artmaktadır. İlk evlilik kararında en yüksek değere sahip olan “görücü usulüyle, benim kararım” seçeneği (yüzde 44,2) boşanma veya eşini kaybetme nedeniyle birden fazla evlilik yapan kişilerde daha az rastlanan bir durum olmakta (yüzde 38,1) ve ikinci sıraya düşmektedir.

Bölgelere göre değerlendirildiğinde Güneydoğu Anadolu (yüzde 58,8) ve Orta Anadolu'da (yüzde 56,6) görücü usulü ve kişinin kararıyla evlilikler tüm evliliklerin yarısından fazlasını teşkil etmektedir. Berdel Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde son evliliklerin yüzde 4,4'ünde kullanılan bir evlilik yöntemi olarak varlığını sürdürmektedir.

Tablo 64: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Kararı (Son Evlilik)

	Kendi Seçimim, ailemin rızasıyla	Kendi kararım, ailemin rızası dışında	Görücü usulüyle, benim kararım	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Kaçma/kaçırılma- Kaçırma	Berdel	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	43,9	6,3	38,1	7,0	3,3	0,6	0,8	100,0	717
YERLEŞİM YERİ									
Kent	47,4	7,1	36,2	5,7	2,7	0,3	0,6	100,0	481
Kır	36,8	4,6	42,0	9,6	4,4	1,2	1,3	100,0	236
ÜÇ BÜYÜK İL									
İstanbul	60,2	11,7	19,4	5,8	1,9	0,0	1,0	100,0	103
Ankara	28,3	6,5	45,7	10,9	8,7	0,0	0,0	100,0	46
İzmir	53,7	9,3	33,3	0,0	3,7	0,0	0,0	100,0	54
BÖLGELER									
İstanbul	60,2	11,7	19,4	5,8	1,9	0,0	1,0	100,0	103
Batı Marmara	47,8	4,3	39,1	6,5	2,2	0,0	0,0	100,0	46
Doğu Marmara	55,2	5,2	36,2	3,4	0,0	0,0	0,0	100,0	58
Ege	35,2	2,8	45,1	9,9	5,6	0,0	1,4	100,0	71
Akdeniz	48,3	1,7	39,7	5,2	3,4	0,0	1,7	100,0	58
Batı Anadolu	52,1	12,5	29,2	6,3	0,0	0,0	0,0	100,0	48
Orta Anadolu	19,7	11,8	56,6	7,9	2,6	1,3	0,0	100,0	76

Batı Karadeniz	40,0	5,5	38,2	5,5	5,5	1,8	3,6	100,0	55
Doğu Karadeniz	41,7	8,3	30,6	5,6	13,9	0,0	0,0	100,0	36
Kuzeydoğu Anadolu	36,8	5,3	42,1	15,8	0,0	0,0	0,0	100,0	19
Ortadoğu Anadolu	41,3	8,7	34,8	13,0	2,2	0,0	0,0	100,0	46
Güneydoğu Anadolu	22,1	1,5	58,8	8,8	4,4	4,4	0,0	100,0	68

Son evlilikte evlenme kararının nasıl verildiği cinsiyete göre incelendiğinde dikkat çekici noktalar tespit edilmektedir. Ailenin rızası dışında kendi kararı ile evlenen kadınların oranı (yüzde 8,9) erkeklere göre (yüzde 4,5) daha yüksektir. Fakat aynı şekilde görücü usulüyle ve kişinin görüşü sorulmadan ailenin kararıyla evlenme durumu son evliliklerde kadınlarda oldukça yüksektir (yüzde 11,3). Bu durum erkeklerde yüzde 4,1 düzeyindedir.

Tıpkı ilk evliliklerde olduğu gibi son evliliklerde de evlenecek kişiler ailenin onayını önemsemektedirler. Tüm yaş, eğitim ve SES gruplarında ailenin onayı ile evlilikler bütün evliliklerin büyük ağırlığını teşkil etmektedir. Ayrıca görücü usulü tıpkı ilk evliliklerde olduğu tüm yaş, eğitim ve SES düzeylerindeki kişiler tarafından büyük oranda son evlilikleri için de kullanılmaya devam etmektedir.

Tablo 65: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Kararı (Son Evlilik)

	Kendi Seçimim, ailemin rızasıyla	Kendi kararımla, ailemin rızası dışında	Görücü usulüyle, benim kararımla	Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	Kaçma/kaçırılma- Kaçırma	Berdel	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET									
Erkek	47,7	4,5	38,7	4,1	3,7	0,6	0,6	100,0	430
Kadın	38,3	8,9	37,3	11,3	2,6	0,5	1,1	100,0	287
YAŞ GRUBU									
18-24	60,8	31,1	8,1	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	7
25-34	57,4	5,3	31,4	2,4	3,5	0,0	0,0	100,0	66
35-44	58,6	7,1	29,2	2,2	2,1	0,0	0,8	100,0	127
45-54	40,7	8,1	36,8	8,5	2,9	1,1	1,9	100,0	162
55-64	46,5	3,4	33,8	11,0	4,1	0,7	0,5	100,0	150
65+	30,7	5,8	51,1	7,6	3,8	0,7	0,4	100,0	205
ÖĞRENİM DURUMU									
Okur-Yazar Değil	26,5	6,8	46,2	17,7	1,1	0,9	0,7	100,0	107
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	37,3	2,3	42,4	9,9	5,3	0,0	2,7	100,0	68
İlkokul Mezunu	38,4	5,7	44,3	5,8	3,9	0,9	0,9	100,0	352
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	56,9	10,5	21,3	5,1	6,2	0,0	0,0	100,0	80
Lise	70,6	2,9	26,4	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	64
Önlisans	51,6	7,9	40,5	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	13
Üniversite ve Lisansüstü	86,4	13,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	33
SOSYO-EKONOMİK STATÜ									
Alt	37,0	4,6	43,6	9,6	3,5	0,8	0,9	100,0	370
Orta	46,0	8,4	38,3	3,7	2,8	0,0	0,8	100,0	201
Üst	82,4	5,1	9,7	0,0	2,8	0,0	0,0	100,0	45

3.5.6. Nikah Türü

Araştırmaya katılan bireylerin ilk evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türüne ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, evli bireylerin büyük çoğunluğunun (yüzde 93,7) hem resmi hem de dini nikâh yaptıkları tespit edilmiştir. Türkiye genelinde sadece resmi nikâhla

evlenenlerin oranı yüzde 3,3 iken sadece dini nikahla evlenenlerin oranı ise yüzde 3'tür.

Yerleşim yeri ile nikâh türü arasındaki ilişkiye bakıldığında kent ve kırdaki yaşayanların çoğunluğunun (kentte yüzde 93,3; kırdaki yüzde 94,5) hem resmi hem de dini nikâhla evli olduğu görülmektedir. Öte yandan, kentte yaşayanlar arasında sadece resmi nikâhla evlenenler yüzde 4 iken, kırdaki bu oran yüzde 1,8'e kadar düşmektedir.

Tablo 66: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Nikah Türü (İlk Evlilik)

	Sadece resmi	Sadece dini	Hem resmi hem dini	Toplam	Sayı
Türkiye	3,3	3,0	93,7	100,0	17396
YERLEŞİM YERİ					
Kent	4,0	2,8	93,3	100,0	12075
Kır	1,8	3,7	94,5	100,0	5321
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	8,2	2,0	89,8	100,0	2714
Ankara	3,6	1,2	95,2	100,0	1089
İzmir	7,7	1,4	90,9	100,0	1099
BÖLGELER					
İstanbul	8,2	2,0	89,8	100,0	2714
Batı Marmara	2,3	0,9	96,8	100,0	1109
Doğu Marmara	1,4	1,9	96,7	100,0	1447
Ege	2,7	1,5	95,8	100,0	1508
Akdeniz	1,5	3,8	94,7	100,0	1517
Batı Anadolu	4,3	1,7	94,0	100,0	1269
Orta Anadolu	1,0	2,7	96,3	100,0	1400
Batı Karadeniz	4,3	3,1	92,6	100,0	1489
Doğu Karadeniz	0,6	2,4	97,0	100,0	1028
Kuzeydoğu Anadolu	0,9	3,3	95,8	100,0	981
Ortadoğu Anadolu	5,8	5,9	88,3	100,0	1099
Güneydoğu Anadolu	0,7	8,6	90,6	100,0	1867

Bölgelere göre evli bireylerin, eşleriyle evlenirken gerçekleştirdikleri nikâh türünün farklılaştığı gözlemlenmektedir. Resmi nikâh yapıp dini nikâh yapmayan bireylerin en yoğunlaştığı bölge yüzde 5,8 oranıyla Orta Anadolu Bölgesi'dir. Üç büyük ilimiz arasında ise bu oran en yüksek (yüzde 8,2) İstanbul'dadır. Bu oran Ankara'da ise yüzde 3,6'ya kadar düşmektedir.

Resmi nikâh yapmayıp dini nikâh yapan bireylerin en yoğunlaştığı bölge ise yüzde 8,6 oranıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Oranın en düşük olduğu bölge ise yüzde 0,9 oranıyla Batı Marmara Bölgesi'dir.

Yaş gruplarına göre de nikah durumu Türkiye geneli ile paralellikler taşır. Tüm yaş gruplarında en yüksek oran hem resmi hem dini nikahı olan bireylerdedir. Sadece dini nikahı olan bireylerin en yüksek olduğu yaş grubu 18-24'tür. 55-64 yaş grubu ise yüzde 4,0 ile sadece resmi nikahı olan bireylerin oranının en yüksek olduğu yaş aralığıdır.

Üst SES grubu ve üst öğrenim düzeyindeki bireyler arasında sadece resmi nikâhla evlenenler, alt SES grubu ve alt öğrenim düzeyindeki bireyler arasında ise sadece dini nikâhla evlenenlerin oranı daha yüksektir.

Tablo 67: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Nikah Türü (İlk Evlilik)

	Sadece resmi	Sadece dini	Hem resmi hem dini	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU					
18-24	1,3	5,6	93,1	100,0	712
25-34	3,3	2,2	94,5	100,0	3669
35-44	2,9	2,1	94,9	100,0	4245
45-54	3,7	2,8	93,4	100,0	3699
55-64	4,0	3,7	92,3	100,0	2665
65+	3,1	4,8	92,1	100,0	2405
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	1,9	8,9	89,2	100,0	1878
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,0	5,5	93,5	100,0	1114
İlkokul Mezunu	2,5	2,6	94,9	100,0	8206
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	3,4	2,1	94,5	100,0	2219
Lise	4,5	1,4	94,1	100,0	2387
Önlisans	2,9	0,4	96,7	100,0	469
Üniversite ve Lisansüstü	11,0	0,7	88,3	100,0	1123
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	1,8	4,3	93,9	100,0	7468
Orta	3,3	2,5	94,2	100,0	5840
Üst	7,1	1,2	91,7	100,0	1840

Birden fazla evlilik yaşayanların son evliliklerinde en yaygın olarak hem resmi, hem dini nikahı bir arada yaptıkları görülmektedir (yüzde 81,3).

Ancak ilk evlilikle mukayese edildiğinde önemli farklılıklar gözlenmektedir. Hem resmi, hem de dini nikah yapma tercihi ilk evliliğe göre (yüzde 93,7) önemli ölçüde azalmaktadır. Ayrıca ilk evlilikte yüzde 3,0 olan sadece dini nikah yapma son evlilikte 4 kattan fazla artarak yüzde 12,3'e yükselmektedir. Benzer bir biçimde sadece resmi nikah yapma tercihi de ilk evliliğe göre (yüzde 3,3) iki kat artmaktadır (yüzde 6,5).

Yerleşim birimlerine göre bakıldığında, son evlilikte sadece dini nikah kıymanın kentlere göre (yüzde 10,5) kırsal alanda daha fazla yaygın olduğu görülmektedir (yüzde 15,8).

Tablo 68: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Nikah Türü (Son Evlilik)

	Sadece resmi	Sadece dini	Hem resmi hem dini	Toplam	Sayı
Türkiye	6,5	12,3	81,3	100,0	715
YERLEŞİM YERİ					
Kent	7,2	10,5	82,3	100,0	479
Kır	5,0	15,8	79,3	100,0	236
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	10,8	4,9	84,3	100,0	102
Ankara	4,4	6,7	88,9	100,0	45
İzmir	3,6	3,6	92,7	100,0	55
BÖLGELER					
İstanbul	10,8	4,9	84,3	100,0	102
Batı Marmara	8,5	8,5	83,0	100,0	47
Doğu Marmara	0,0	8,9	91,1	100,0	56
Ege	8,2	5,5	86,3	100,0	73
Akdeniz	3,4	18,6	78,0	100,0	59
Batı Anadolu	6,4	2,1	91,5	100,0	47
Orta Anadolu	8,1	9,5	82,4	100,0	74
Batı Karadeniz	5,6	11,1	83,3	100,0	54
Doğu Karadeniz	5,6	25,0	69,4	100,0	36
Kuzeydoğu Anadolu	0,0	26,3	73,7	100,0	19
Ortadoğu Anadolu	15,6	22,2	62,2	100,0	45
Güneydoğu Anadolu	0,0	36,8	63,2	100,0	68

Tablo 69: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Nikah Türü (Son Evlilik)

	Sadece resmi	Sadece dini	Hem resmi hem dini	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU					
18-24	0,0	24,3	75,7	100,0	6
25-34	5,9	13,8	80,3	100,0	65
35-44	4,5	17,0	78,5	100,0	124
45-54	8,8	11,7	79,5	100,0	159
55-64	6,1	8,1	85,8	100,0	149
65+	6,4	12,0	81,6	100,0	212
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	1,7	15,7	82,6	100,0	109
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,2	34,6	64,2	100,0	67
İlkokul Mezunu	4,0	9,4	86,6	100,0	351
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	13,2	8,7	78,1	100,0	80
Lise	9,1	6,8	84,0	100,0	64
Önlisans	0,0	17,8	82,2	100,0	12
Üniversite ve Lisansüstü	39,3	3,0	57,7	100,0	33
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	3,8	18,8	77,4	100,0	370
Orta	5,7	7,2	87,1	100,0	200
Üst	14,1	4,0	81,8	100,0	45

Hem resmi, hem dini nikah kıymak birden fazla evlilik tecrübesine sahip tüm yaş, eğitim ve SES düzeyindeki bireylerin son evliliklerinde en yoğun olarak tercih ettikleri nikah türüdür. Yüksek eğitim ve SES düzeylerinde son evlilikte sadece resmi nikah kıyılması da ikinci sırada tercih edilen yöntemdir.

3.5.7. Başlık Parası

Aile yapısı araştırması kapsamında, evlilik yapan bireylere; evliliğinizi gerçekleştirirken başlık parası verildi mi şeklinde sorulan soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, evliliklerin yüzde 18,1'inde başlık parası uygulamasının gerçekleştiği tespit edilmiştir. Başlık parası uygulaması kent ve kırdaki farklı oranlarda gerçekleşmektedir. Kentteki evliliklerin yüzde

14,1'inde başlık parası uygulamasına rastlanırken, kırdaki bu oran yüzde 27,1'dir.

Bölgeler arası sıralamada en yüksek oran yüzde 45,5 ile Kuzeydoğu Anadolu'da görülmektedir. Bu bölgemizi Ortadoğu Anadolu (yüzde 41,1) ve Güneydoğu Anadolu (yüzde 40,9) bölgeleri takip etmektedir. Üç büyük kentimiz arasında başlık parası uygulamasının en yoğun görüldüğü il yüzde 14,1'lik oranla İstanbul'dur. En az görüldüğü il ise yüzde 5,3 oranı ile İzmir'dir.

Tablo 70: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Başlık Parası (İlk Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	18,1	81,9	100,0	17404
YERLEŞİM YERİ				
Kent	14,1	85,9	100,0	12083
Kır	27,1	72,9	100,0	5321
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	14,1	85,9	100,0	2712
Ankara	12,0	88,0	100,0	1090
İzmir	5,3	94,7	100,0	1105
BÖLGELER				
İstanbul	14,1	85,9	100,0	2712
Batı Marmara	10,1	89,9	100,0	1107
Doğu Marmara	11,5	88,5	100,0	1449
Ege	6,1	93,9	100,0	1512
Akdeniz	10,7	89,3	100,0	1519
Batı Anadolu	12,5	87,5	100,0	1273
Orta Anadolu	24,0	76,0	100,0	1397
Batı Karadeniz	21,6	78,4	100,0	1489
Doğu Karadeniz	13,1	86,9	100,0	1027
Kuzeydoğu Anadolu	45,5	54,5	100,0	982
Ortadoğu Anadolu	41,1	58,9	100,0	1102
Güneydoğu Anadolu	40,9	59,1	100,0	1865

Yaş gruplarına göre başlık parası uygulamasının en yoğun görüldüğü aralık 65 yaş ve üzeridir. Yaş düştükçe başlık parası uygulaması oranı da düşmektedir. Ancak 18-24 yaş arasında başlık uygulaması yükselmektedir.

Öğrenim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe başlık parası verme oranı düşmektedir. Eğitim düzeyine göre en düşük başlık parası ile evlenme oranları yüzde 2,1 ile üniversite ve lisansüstü eğitimi olan bireyler grubundadır.

Ülkenin önemli bölümünde, iyi eğitilmiş ve üst SES düzeyindeki bireyler arasında etkisi ve yaygınlığı azalsa bile, başlık parası yoğunlukla ülkemizin görece ekonomik ve sosyal açıdan daha az kalkınmış bölgelerinde, düşük eğitilmiş ve düşük SES düzeyindeki bireylerin dünyasında varlığını sürdüren bir sosyal gerçekliktir.

Tablo 71: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Başlık Parası (İlk Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU				
18-24	15,3	84,7	100,0	712
25-34	11,0	89,0	100,0	3675
35-44	12,0	88,0	100,0	4257
45-54	18,4	81,6	100,0	3688
55-64	28,3	71,7	100,0	2672
65+	28,6	71,4	100,0	2401
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	45,0	55,0	100,0	1877
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	33,1	66,9	100,0	1114
İlkokul Mezunu	18,9	81,1	100,0	8217
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	9,9	90,1	100,0	2216
Lise	5,1	94,9	100,0	2389
Önlisans	3,9	96,1	100,0	469
Üniversite ve Lisansüstü	2,1	97,9	100,0	1122
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	26,5	73,5	100,0	7482
Orta	13,4	86,6	100,0	5829
Üst	5,3	94,7	100,0	1836

Başlık parası geleneği birden fazla evlilik yaşayan bireylerin son evliliklerinde de sürdürülen bir gelenek olmaya devam etmektedir. Türkiye geneli için ilk evliliklerde yüzde 18,1 olan başlık verme oranı, son evliliklerde biraz düşmekle birlikte (yüzde 13,7) varlığını devam ettirmektedir.

Yerleşim birimlerine göre değerlendirildiğinde kentte son evlilikte yüzde 8,4 olan başlık verme, kırdaki yüzde 24,5'e yükselmektedir. Yani dört evlilikten birinde başlık parası verilmiştir.

Başlık geleneğinin son evliliklerde de güçlü bir biçimde devam ettiği bölgeler Ortadoğu Anadolu (yüzde 50,0) ve Güneydoğu Anadolu'dur (yüzde 38,2).

Tablo 72: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Başlık Parası (Son Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	13,7	86,3	100,0	721
YERLEŞİM YERİ				
Kent	8,4	91,6	100,0	482
Kır	24,5	75,5	100,0	239
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	1,9	98,1	100,0	103
Ankara	6,5	93,5	100,0	46
İzmir	3,6	96,4	100,0	55
BÖLGELER				
İstanbul	1,9	98,1	100,0	103
Batı Marmara	6,5	93,5	100,0	46
Doğu Marmara	11,9	88,1	100,0	59
Ege	4,2	95,8	100,0	71
Akdeniz	6,7	93,3	100,0	60
Batı Anadolu	6,3	93,8	100,0	48
Orta Anadolu	25,0	75,0	100,0	76
Batı Karadeniz	9,4	90,6	100,0	53
Doğu Karadeniz	8,1	91,9	100,0	37
Kuzeydoğu Anadolu	31,6	68,4	100,0	19
Ortadoğu Anadolu	50,0	50,0	100,0	46
Güneydoğu Anadolu	38,2	61,8	100,0	68

Son evlilik için başlık verilmesi 35 yaş üstü grupta, düşük eğitimlilerde ve alt SES grubunda daha yaygındır. Üniversite mezunları ve üst SES grubundakiler arasında başlık verilmesi çok küçük oranlara inmektedir.

Tablo 73: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eş Başlık Parası (Son Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU				
18-24	7,5	92,5	100,0	7
25-34	5,0	95,0	100,0	66
35-44	10,6	89,4	100,0	128
45-54	11,8	88,2	100,0	159
55-64	10,3	89,7	100,0	148
65+	22,4	77,6	100,0	213
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	29,0	71,0	100,0	109
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	27,0	73,0	100,0	68
İlkokul Mezunu	13,7	86,3	100,0	352
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,0	100,0	100,0	81
Lise	1,6	98,4	100,0	66
Önlisans	0,0	100,0	100,0	13
Üniversite ve Lisansüstü	0,0	100,0	100,0	33
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	20,7	79,3	100,0	373
Orta	6,6	93,4	100,0	203
Üst	2,9	97,1	100,0	46

3.5.8. Akraba Evliliği

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de evli bireylerin yüzde 23,3'ünün ilk evliliğinde eşi ile akrabalık bağı bulunmaktadır. Akraba evlilikleri Türkiye'deki aile yapısının bir gerçeği olarak varlığını güçlü bir biçimde sürdürmektedir. Yaklaşık olarak evli her dört kişiden birinin eşi ile arasında akrabalık bağı da bulunmaktadır.

Bu oran kentte yüzde 21,1'e düşmekte iken kırdaki yüzde 28,2'ye çıkmaktadır. Eşiniz ile aranızda bir akrabalık bağı var mı sorusuna (ilk evlilikte) en düşük oranda evet diyen büyük şehir yüzde 11,6 ile İzmir'dir. Bu oran Ankara'da yüzde 22,7, İstanbul'da yüzde 17,6 düzeyindedir.

Bölgeler bazında bakıldığında akraba evliliklerinin en yaygın olduğu bölge Güneydoğu Anadolu'dur. İlk evliliğinde eşi ile arasında akrabalık bağı olanların oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 44,8 düzeyindedir. Bu oranın en düşük seviyede olduğu bölge ise Batı Marmara Bölgesi'dir. Burada oran yüzde 6,4'e düşmektedir. Doğu Marmara da akrabalar arası evliliğin düşük olduğu bölgeler arasındadır (yüzde 13,4).

Tablo 74: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliği (İlk Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	23,3	76,7	100,0	17042
YERLEŞİM YERİ				
Kent	21,1	78,9	100,0	11817
Kır	28,2	71,8	100,0	5226
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	17,6	82,4	100,0	2617
Ankara	22,7	77,3	100,0	1081
İzmir	11,6	88,4	100,0	1070
BÖLGELER				
İstanbul	17,6	82,4	100,0	2617
Batı Marmara	6,4	93,6	100,0	1085
Doğu Marmara	13,4	86,6	100,0	1421
Ege	16,6	83,4	100,0	1491
Akdeniz	25,2	74,8	100,0	1499
Batı Anadolu	27,0	73,0	100,0	1254
Orta Anadolu	26,2	73,8	100,0	1379
Batı Karadeniz	19,4	80,6	100,0	1433
Doğu Karadeniz	25,9	74,1	100,0	1013
Kuzeydoğu Anadolu	26,3	73,7	100,0	964
Ortadoğu Anadolu	35,2	64,8	100,0	1088
Güneydoğu Anadolu	44,8	55,2	100,0	1818

Tablo 75: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliği (İlk Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU				
18-24	25,8	74,2	100,0	694
25-34	21,4	78,6	100,0	3588
35-44	22,0	78,0	100,0	4168
45-54	25,9	74,1	100,0	3619
55-64	24,0	76,0	100,0	2613
65+	22,6	77,4	100,0	2360
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	33,8	66,2	100,0	1845
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	31,4	68,6	100,0	1086
İlkokul Mezunu	24,4	75,6	100,0	8040
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	22,4	77,6	100,0	2167
Lise	15,2	84,8	100,0	2337
Önlisans	17,2	82,8	100,0	462
Üniversite ve Lisansüstü	10,7	89,3	100,0	1105
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	28,6	71,4	100,0	7340
Orta	20,7	79,3	100,0	5689
Üst	13,7	86,3	100,0	1788

Yaş grupları göz önüne alındığında eşi ile akrabalık bağı olanlarının oranların oranı yüzde 21-26 arasında değiştiği görülmektedir. 18-24 yaş grubunda ise akraba evliliği yüzde 25,8'dir. Evlilik için nispeten erken sayılabilecek 18-24 yaş grubunda akraba evliliklerine sık rastlanmaktadır. Bu bulgular akraba evliliği kuşaklar arasında herhangi bir değişime uğramaksızın güçlü bir gelenek olarak varlığını sürdürmektedir. Öğrenim düzeyi ile akraba evliliği arasında tersine bir orantı söz konusudur. Öğrenim düzeylerine göre evli çiftlerin ilk evliliklerinde akrabalık durumuna bakıldığında okuryazar olmayanların yüzde 33,8'i, okuryazar olup hiç okula gitmeyenlerin yüzde 31,4'ü, üniversite ve lisansüstü mezunlarının ise yüzde 10,7'si eşi ile akrabalık bağı taşımaktadır.

Tablo 76: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliği (Son Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	8,4	91,6	100,0	723
YERLEŞİM YERİ				
Kent	8,1	91,9	100,0	483
Kır	9,1	90,9	100,0	239
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	17,6	82,4	100,0	2617
Ankara	22,7	77,3	100,0	1081
İzmir	11,6	88,4	100,0	1070
BÖLGELER				
İstanbul	17,6	82,4	100,0	2617
Batı Marmara	6,4	93,6	100,0	1085
Doğu Marmara	13,4	86,6	100,0	1421
Ege	16,6	83,4	100,0	1491
Akdeniz	25,2	74,8	100,0	1499
Batı Anadolu	27,0	73,0	100,0	1254
Orta Anadolu	26,2	73,8	100,0	1379
Batı Karadeniz	19,4	80,6	100,0	1433
Doğu Karadeniz	25,9	74,1	100,0	1013
Kuzeydoğu Anadolu	26,3	73,7	100,0	964
Ortadoğu Anadolu	35,2	64,8	100,0	1088
Güneydoğu Anadolu	44,8	55,2	100,0	1818

Birden fazla kez evlenen bireyler için son evliliklerindeki eşleri ile akrabalık bağı olanların oranı yüzde 8,4'tür. İlk evlilikle mukayese edildiğinde (yüzde 23,2), sonraki evliliklerde akrabaların eş olarak tercih edilmesinde önemli bir düşüş olduğu görülmektedir. Son evliliklerinde akrabalarını eş olarak tercih edenlerin en yüksek oranda bulunduğu bölgeler Güneydoğu Anadolu (yüzde 44,8) ve Ortadoğu Anadolu'dur (yüzde 35,2).

Tablo 77: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliği (Son Evlilik)

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU				
18-24	7,5	92,5	100,0	7
25-34	8,1	91,9	100,0	65
35-44	3,9	96,1	100,0	127
45-54	10,8	89,2	100,0	161
55-64	7,8	92,2	100,0	150
65+	9,8	90,2	100,0	214
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	13,8	86,2	100,0	110
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	15,5	84,5	100,0	68
İlkokul Mezunu	7,3	92,7	100,0	353
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	6,9	93,1	100,0	80
Lise	4,0	96,0	100,0	65
Önlisans	0,0	100,0	100,0	13
Üniversite ve Lisansüstü	3,1	96,9	100,0	33
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	10,9	89,1	100,0	374
Orta	7,0	93,0	100,0	202
Üst	2,6	97,4	100,0	46

Yaş grupları ile son evliliklerinde akrabalarını eş olarak tercih edenler arasında bir düzenli ilişki gözlemlenmemiştir. Ancak eğitim ve SES düzeyi ile akraba evliliği arasında tersine bir ilişki söz konusudur. Eğitim ve SES düzeyi yükseldikçe akraba evliliği oranı azalmaktadır.

İlk evliliklerinde akrabalarıyla evlenenler için eşinizle aranızda nasıl bir akrabalık bağı vardır sorusuna verilen cevaplar, daha çok baba tarafından akrabalarla evlilik yapıldığını göstermektedir. İlk evlilikteki eşlerin yüzde 60,1'i baba tarafından akrabalarlardır. Araştırmaya katılanların yüzde 19,9'u amcaoğlu/kızı, yüzde 12,2'si halaoğlu/kızı, yüzde 28,0'i baba tarafından diğer akrabalar şeklinde cevap vermiştir. Kırsal alanda baba tarafından akrabalarla evlilik oranı Türkiye ortalamasına göre biraz daha yükselmektedir (yüzde 63,0). Baba tarafından akrabalarla evliliğin en yüksek olduğu bölgeler Ortadoğu Anadolu (yüzde 68,1) ve Güneydoğu Anadolu'dur (yüzde 66,3).

Anne tarafından akrabalarla evliliğin en yaygın olduğu bölgeler ise Ege (yüzde 47,3), Batı Karadeniz (yüzde 45,9) ve Doğu Karadeniz'dir (yüzde 44,0).

Tablo 78: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eş İle Akrabalık Derecesi (İlk Evlilik)

	Amcaoğlu Amcakızı	Halaoğlu Halaoğlu	Dayoğlu Dayıkızı	Teyzeoğlu Teyzekızı	Baba tarafından diğer akraba	Anne tarafından diğer akraba	Toplam	Sayı
Türkiye	19,9	12,2	11,8	11,1	28,0	17,0	100	4271
YERLEŞİM YERİ								
Kent	18,2	12,3	11,7	12,2	28,0	17,7	100	2769
Kır	22,9	12,0	12,0	9,2	28,2	15,8	100	1502
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	15,3	12,4	12,6	10,1	31,5	18,0	100	444
Ankara	14,3	8,0	10,5	7,1	30,3	29,8	100	238
İzmir	19,5	13,6	11,9	10,2	25,4	19,5	100	118
BÖLGELER								
İstanbul	15,3	12,4	12,6	10,1	31,5	18,0	100	444
Batı Marmara	10,8	13,8	7,7	6,2	35,4	26,2	100	65
Doğu Marmara	13,5	11,2	10,1	10,7	34,8	19,7	100	178
Ege	8,3	7,5	7,9	17,4	36,9	22,0	100	241
Akdeniz	16,4	15,6	12,0	11,2	28,4	16,4	100	366
Batı Anadolu	18,3	12,1	11,5	13,0	26,4	18,6	100	322
Orta Anadolu	21,6	15,3	12,5	11,9	24,1	14,5	100	352
Batı Karadeniz	12,2	14,4	12,6	12,6	27,4	20,7	100	270
Doğu Karadeniz	19,1	10,9	11,3	12,8	26,1	19,8	100	257
Kuzeydoğu Anadolu	25,3	18,1	19,7	7,2	14,9	14,9	100	249
Ortadoğu Anadolu	26,3	10,1	10,1	11,2	31,6	10,6	100	376
Güneydoğu Anadolu	29,3	10,6	11,6	10,6	26,4	11,6	100	795

3.5.9. Akraba Evliliğini Uygun Bulma

Akraba evliliğini uygun bulma konusunda Türkiye geneline baktığımızda olumlu görüş bildirenlerin oranının yüzde 14,4 olduğu görülmektedir. Bu oran kırdaki yüzde 16,3 iken, kentte yüzde 13,6'dır.

Bölgeler arası oranlara bakıldığında akraba evliliğinin en olumlu karşılandığı bölge yüzde 35,4 oranıyla Güneydoğu Anadolu'dur. Bu uygulamayı en olumsuz karşılayan bölge ise yüzde 1,5 oranıyla Batı Marmara Bölgesi'dir.

Üç büyük kent arasında en yüksek olumlu bulma oranı yüzde 11,9 ile İstanbul'a aitken, en düşük yüzde 4,7 ile İzmir'e aittir.

Tablo 79: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri ve Bölgelere Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	14,4	85,6	100,0	20712
YERLEŞİM YERİ				
Kent	13,6	86,4	100,0	14742
Kır	16,3	83,7	100,0	5969
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	11,9	88,1	100,0	3411
Ankara	11,1	88,9	100,0	1288
İzmir	4,7	95,3	100,0	1315
BÖLGELER				
İstanbul	11,9	88,1	100,0	3411
Batı Marmara	1,5	98,5	100,0	1236
Doğu Marmara	6,3	93,7	100,0	1676
Ege	6,6	93,4	100,0	1723
Akdeniz	14,6	85,4	100,0	1783
Batı Anadolu	14,8	85,2	100,0	1503
Orta Anadolu	16,3	83,7	100,0	1623
Batı Karadeniz	9,9	90,1	100,0	1701
Doğu Karadeniz	11,3	88,7	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	17,2	82,8	100,0	1170
Ortadoğu Anadolu	27,2	72,8	100,0	1350
Güneydoğu Anadolu	35,4	64,6	100,0	2345

Cinsiyete göre akraba evliliğini onaylayanlar arasında keskin bir ayrım söz konusudur. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 14,1 bu uygulamaya olumlu bakarken, erkeklerde bu oran yüzde 14,7'dir.

Yaş gruplarında ise akraba evliliğinin onaylanması durumu hemen hemen birbirine yakındır. En yüksek oran 35-44 yaş arasında yüzde 15,2 ile görülmektedir. En düşük oran ise 18-24 yaş arasında rastlanılmaktadır. Öğrenim durumu ve sosyo-ekonomik statü arttıkça akraba evliliğini olumlu karşılayanların oranı düşmektedir.

Tablo 80: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	14,7	85,3	100,0	10401
Kadın	14,1	85,9	100,0	10310
YAŞ GRUBU				
18-24	12,2	87,8	100,0	2709
25-34	15,0	85,0	100,0	4627
35-44	15,2	84,8	100,0	4448
45-54	14,6	85,4	100,0	3797
55-64	13,7	86,3	100,0	2704
65+	14,6	85,4	100,0	2426
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	28,2	71,8	100,0	1953
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	20,5	79,5	100,0	1181
İlkokul Mezunu	14,5	85,5	100,0	8624
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	12,6	87,4	100,0	2952
Lise	9,7	90,3	100,0	3707
Önlisans	9,8	90,2	100,0	705
Üniversite ve Lisansüstü	8,6	91,4	100,0	1589
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	19,0	81,0	100,0	8540
Orta	12,7	87,3	100,0	7201
Üst	8,5	91,5	100,0	2289

Akraba evliliğini uygun bulmanın nedenleri incelendiğinde, aile kökeninin bilinmesi ve korunması durumunun Türkiye'deki en yaygın neden olduğu (yüzde 38,0) görülmektedir. Bunu, akraba çocuklarının daha iyi anlaşması yüzde 21,4 gibi bir oranla takip etmektedir. Akraba evliliğine onay verenler arasında mal varlığının bölünmemesi için, bu onayı verdiğini söyleyenlerin yüzdesi 2,3'tür ve en düşük orandır.

Tablo 81: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma Nedeni

	Mal varlığını bölünmemesi	Aile kökenlerinin bilinmesi/korunması	Akraba çocuklarının daha iyi anlaşılması	Akraba evliliklerinde aile büyüklüklerine daha saygılı olunması	Gelenek ve göreneklerin korunması	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	2,3	38,0	21,4	15,2	13,4	10,6	100,0	2951
YERLEŞİM YERİ								
Kent	2,2	37,7	20,6	13,9	13,5	13,2	100,0	1990
Kır	2,5	38,7	23,1	17,8	13,1	5,2	100,0	961
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	3,0	39,5	15,1	9,4	20,1	14,9	100,0	403
Ankara	2,8	34,0	12,8	12,8	12,1	27,0	100,0	141
İzmir	6,6	26,2	13,1	13,1	26,2	18,0	100,0	61
BÖLGELER								
İstanbul	3,0	39,5	15,1	9,4	20,1	14,9	100,0	403
Batı Marmara	11,1	22,2	22,2	5,6	22,2	16,7	100,0	18
Doğu Marmara	2,9	24,0	23,1	11,5	14,4	29,8	100,0	104
Ege	9,0	27,9	28,8	10,8	9,9	14,4	100,0	111
Akdeniz	1,5	32,4	25,9	13,5	14,3	12,4	100,0	259
Batı Anadolu	0,9	32,6	17,4	15,1	15,1	19,3	100,0	218
Orta Anadolu	2,7	30,2	34,4	16,0	12,2	5,0	100,0	262
Batı Karadeniz	3,6	36,1	13,6	13,0	15,4	19,5	100,0	169
Doğu Karadeniz	1,5	37,6	24,8	8,3	14,3	13,5	100,0	133
Kuzeydoğu Anadolu	6,1	43,9	8,1	5,1	31,3	5,6	100,0	198
Ortadoğu Anadolu	0,8	26,8	26,8	27,6	13,5	5,2	100,0	362
Güneydoğu Anadolu	1,1	51,3	20,1	19,1	FtaF5,7	2,9	100,0	826

Kent ve kır ayırımında bu nedenlerin dağılım oranı benzerlik göstermektedir. Kentte de kırdan da aile kökenlerinin bilinmesi ve korunması nedeni (Kent: yüzde 37,7 ve kır: yüzde 38,7) birinci sıradadır. Türkiye genelinde olduğu gibi kent ve kırdan en düşük orana sahip neden mal varlığının bölünmemesidir.

Bölgeler arası oranlara bakıldığında, aynı nedenin yani aile kökeninin bilinmesi ve korunması durumunun ilk sırada olduğu görülmektedir. Bu nedenin en yüksek bölge yüzde 51,3 ile Güneydoğu Anadolu'dur.

Tablo 82: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Akraba Evliliğini Uygun Bulma Nedeni

	Mal varlığını bölünmemesi	Aile kökenlerinin bilinmesi korunması	Akraba çocuklarının daha iyi anlaşması	Akraba evliliklerinde aile büyüklerine daha saygılı olunması	Gelenek ve göreneklerin korunması	Diğer	Sayı
CİNSİYET							
Erkek	1,9	38,9	20,4	15,3	13,7	11,2	1516
Kadın	2,7	37,1	22,5	15,1	13,1	9,9	1435
YAŞ GRUBU							
18-24	1,8	42,4	21,0	15,4	10,2	11,1	328
25-34	2,3	36,7	20,4	14,5	12,6	14,1	687
35-44	2,2	37,8	19,7	15,1	14,0	12,6	665
45-54	2,3	36,3	24,4	14,1	15,0	8,6	552
55-64	2,2	38,4	22,3	17,7	11,2	8,9	368
65+	2,9	39,3	21,3	15,8	16,5	4,2	350
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	2,3	42,5	20,0	18,1	13,7	3,7	545
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,2	35,7	21,7	19,6	15,2	6,5	240
İlkokul Mezunu	2,0	37,0	24,1	15,0	12,5	10,1	1235
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	3,8	35,5	22,7	14,5	13,8	11,0	372
Lise	3,2	37,5	17,2	11,8	13,8	19,0	357
Önlisans	1,5	37,9	16,6	12,7	10,0	21,4	66
Üniversite ve Lisansüstü	1,3	41,3	11,8	9,8	16,7	21,7	135
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	2,0	39,2	22,1	17,0	12,7	7,1	1606
Orta	3,0	38,8	21,6	12,4	13,1	12,8	913
Üst	2,6	33,5	20,1	12,6	15,9	18,6	188

Tüm yaş, eğitim ve SES düzeylerinde akraba evliliğini olumlu bulmanın en önemli nedeni aile köklerinin bilinmesi/korunmasıdır. Akraba çocuklarının daha iyi anlaşılacağına duyulan inanç yine tüm kategorilerin akraba evliliğine sıcak bakmalarının önemli nedenlerindedir. Akraba çocuklarının aile büyüklerine daha saygılı davranacağı algısı da yine tüm kategorilerin akraba evliliğini desteklemelerinin üçüncü sırada gelen nedenidir.

3.5.10. Evlenirken Yapılan Törenler

Türkiye’de ilk evlilikte yapılan törenlerin arasında en yaygın olarak görülen törenler yüzde 88,1 oran ile söz kesme ve kız isteme ve yüzde 88,6 oran ile düğün merasimidir. En düşük orana sahip merasim ise nişandır. Ama nişan töreni bile ilk evlilikte çiftlerin yüzde 80,5’i tarafından yapılmıştır.

Kent ile kır arasında evlilik sürecinde yapılan törenlerin oranlarında önemli farklılıklar görülmemektedir. Kentte söz kesme/kız isteme oranı yüzde 88,9, kırsalda 86,2’dir. Düğün oranı kentte düğün yapma oranı yüzde 88,9 iken, kırsalda bu oran yüzde 87,9’dur. En düşük oranlar kentte ve kırdaki nişan törenine aittir.

Üç büyük il arasında Ankara’da tüm törenler diğer illere göre en yüksek oranlarda yapılmaktadır. Düğün töreni yapma oranı Ankara’da yüzde 89,1, İzmir’de yüzde 85,8 ve İstanbul’da yüzde 86,6’dır.

Tablo 83: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlenirken Yapılan Törenler (İlk Evlilik)

	Söz kesme/ kız isteme	Nişan	Kına Gecesi	Düğün	Resmi nikah merasimi	Dini nikah merasimi	Sayı
Türkiye	88,1	80,4	84,1	88,6	82,5	83,4	17377
YERLEŞİM YERİ							
Kent	88,9	82,0	85,5	88,9	84,1	83,8	12072
Kır	86,2	76,9	80,9	87,9	78,9	82,4	5306
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	84,7	81,2	84,4	86,5	91,3	86,8	2717
Ankara	92,7	84,7	87,3	89,1	92,3	91,7	1089
İzmir	85,8	80,1	76,4	85,8	88,1	84,1	1105
BÖLGELER							
İstanbul	84,7	81,2	84,4	86,5	91,3	86,8	2717
Batı Marmara	87,3	79,9	86,8	91,1	93,3	91,9	1106
Doğu Marmara	87,8	82,0	86,5	90,7	93,4	94,1	1447
Ege	89,6	81,6	84,5	89,8	93,3	92,6	1514
Akdeniz	87,2	74,7	82,7	90,1	63,4	62,0	1512
Batı Anadolu	93,2	85,5	89,0	90,5	92,2	91,1	1271
Orta Anadolu	91,6	84,2	85,1	88,4	92,8	94,4	1401

Batı Karadeniz	89,3	79,9	85,2	89,6	88,8	89,0	1480
Doğu Karadeniz	82,8	67,6	68,9	81,8	92,1	93,2	1022
Kuzeydoğu Anadolu	85,7	80,7	81,3	90,3	84,9	94,7	985
Ortaoğu Anadolu	93,6	89,5	90,3	93,2	47,1	56,4	1093
Güneydoğu Anadolu	85,8	76,3	78,9	82,6	55,3	66,6	1859

Yaş dağılımı ile evlilik esnasında yapılan törenler arasında bir ilişki görülmemektedir. Ama eğitim ve SES seviyeleri ile yapılan törenler arasında düzenli sayılabilecek bir ilişki söz konusudur. Eğitim ve SES düzeyi yükseldikçe tören yapma oranı da genellikle yükselmektedir. Bunun en belirgin istisnalarından biri yükseköğrenim mezunlarının tüm eğitim kategorileri içinde dini nikah merasimini en az yapan grup olmasıdır. Bir diğeri alt ve üst SES seviyesindekilerin yaklaşık aynı oranının düğün töreni yapmasıdır.

Tablo 84: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlenirken Yapılan Törenler (İlk Evlilik)

	Söz kesme/ kız isteme	Nişan	Kına Gecesi	Düğün	Resmi nikah merasimi	Dini nikah merasimi	Sayı
YAŞ GRUBU							
18-24	85,4	80,5	86,5	90,5	79,1	84,1	709
25-34	90,3	84,2	88,9	91,2	83,1	84,0	3664
35-44	89,3	82,5	86,1	89,3	82,7	82,9	4248
45-54	88,3	80,4	84,1	88,1	82,5	83,6	3696
55-64	87,5	79,8	80,9	86,8	84,4	84,0	2660
65+	83,7	71,8	75,9	85,3	80,2	82,2	2399
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	82,1	71,1	75,4	82,7	71,1	79,6	1872
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	85,3	75,1	78,8	86,7	76,3	82,8	1110
İlkokul Mezunu	88,4	80,3	84,7	88,9	82,5	84,1	8201
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	87,0	82,2	87,1	90,7	84,6	83,6	2211
Lise	91,0	85,5	87,8	90,7	88,2	86,2	2386
Önlisans	94,5	88,2	88,8	92,8	90,0	86,5	471
Üniversite ve Lisansüstü	91,7	85,1	83,4	87,0	88,0	77,6	1126
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	85,9	76,8	81,6	87,5	76,8	81,1	7449
Orta	89,3	83,2	86,8	90,2	84,7	84,0	5832
Üst	89,7	84,5	84,0	87,6	89,8	84,0	1839

Son evliliklerde tören yapılmasında en dikkat çeken husus tüm tören türlerinde ilk evliliğe göre yaşanan önemli düşüşlerdir. İlk evlilikte yüzde 88,1 olan söz kesme/kız isteme son evlilikte yüzde 50,8'e, yüzde 80,5 olan nişan töreni yüzde 38,1'e, yüzde 84,1 olan kına gecesi yüzde 35,0'a, yüzde 88,6 olan düğün töreni ise yüzde 39,7'ye düşmüştür. Görece olarak daha az düşen iki oran resmi ve dini nikah merasimleridir.

Son evlilik için çeşitli merasimleri yapma oranı dini nikah merasimi dışındaki tüm tören türlerinde kente göre kırdan daha düşüktür. Kentte yüzde 75,9 olan dini nikah merasimi yapma oranı kırdan yüzde 80,3'e yükselmektedir.

Tablo 85: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlenirken Yapılan Törenler (Son Evlilik)

	Söz kesme/ kız isteme	Nişan	Kına gecesi	Düğün	Resmi nikah merasimi	Dini nikah merasimi	Toplam	Sayı
Türkiye	50,8	38,1	35,0	39,7	77,7	77,3	100,0	690
YERLEŞİM YERİ								
Kent	53,4	39,6	35,3	41,2	80,0	75,9	100,0	466
Kır	45,3	34,9	34,5	36,6	72,9	80,3	100,0	223
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	45,6	44,7	35,9	41,7	93,2	75,7	100,0	103
Ankara	70,5	27,3	27,3	27,3	90,9	90,9	100,0	44
İzmir	57,9	52,6	40,4	49,1	96,5	89,5	100,0	57
BÖLGELER								
İstanbul	45,6	44,7	35,9	41,7	93,2	75,7	100,0	103
Batı Marmara	43,8	31,3	33,3	39,6	83,3	87,5	100,0	48
Doğu Marmara	52,7	43,6	40,0	41,8	89,1	83,6	100,0	55
Ege	41,1	27,4	24,7	34,2	90,4	82,2	100,0	73
Akdeniz	60,4	37,7	35,8	43,4	52,8	58,5	100,0	53
Batı Anadolu	53,3	40,0	37,8	35,6	93,3	86,7	100,0	45
Orta Anadolu	54,9	32,4	29,6	33,8	81,7	81,7	100,0	71
Batı Karadeniz	40,0	27,3	27,3	30,9	80,0	87,3	100,0	55
Doğu Karadeniz	26,5	29,4	20,6	29,4	61,8	82,4	100,0	34
Kuzeydoğu Anadolu	55,6	61,1	50,0	50,0	66,7	83,3	100,0	18
Ortadoğu Anadolu	67,6	67,6	62,2	64,9	56,8	56,8	100,0	37
Güneydoğu Anadolu	58,5	27,7	29,2	30,8	36,9	67,7	100,0	65

Son evliliklerde yapılan törenlerin yaşlara göre dağılımına bakıldığında yüksek oranlar yine resmi ve dini nikah merasimlerinde yoğunlaşmıştır.

Eğitim durumuna bakıldığında okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup hiç okula gitmeyenlerde son evliliklerde dini nikah merasimi yapanların oranları en yüksektir. (sırasıyla yüzde 73,4 ve 83,0) Üniversite ve lisansüstü grubunda ise en yüksek oran yüzde 95,3 ile resmi nikah merasimidir.

Sosyo-ekonomik statüye göre baktığımızda ise alt SES grubu için en yüksek oran yüzde 77,7 ile dini nikah merasimi iken, orta ve üst SES gruplarında en yüksek oranlar sırasıyla yüzde 83,4 ve 94,3 ile resmi nikah merasimindedir. SES gruplarına göre dikkat çekici bir diğer husus ise SES seviyesi yükseldikçe evlilik öncesi çeşitli törenleri yapma oranında özlenen yükselmez. Bunun tek istisnası, üst SES grubunun dini nikah törenini diğer SES gruplarına göre daha düşük oranda yapmasıdır.

Tablo 86: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlenirken Yapılan Törenler (Son Evlilik)

	Söz kesme/ kız isteme	Nişan	Kına gecesi	Düğün	Resmi nikah merasimi	Dini nikah merasimi	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU								
18-24	36,8	22,3	28,7	36,8	69,6	77,0	100,0	7
25-34	71,6	58,0	55,8	57,1	72,6	80,9	100,0	63
35-44	58,1	43,0	39,9	43,5	80,5	76,8	100,0	125
45-54	53,1	40,4	38,1	43,7	81,9	77,3	100,0	157
55-64	44,6	37,5	33,5	34,0	75,2	76,5	100,0	140
65+	42,7	27,9	24,3	32,7	76,2	77,2	100,0	198
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	38,6	28,8	20,6	22,0	69,9	73,4	100,0	104
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	36,2	31,1	32,0	28,5	59,9	83,0	100,0	62
İlkokul Mezunu	49,3	33,2	31,4	38,5	76,9	80,8	100,0	340
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	60,3	46,1	46,1	51,2	84,4	68,1	100,0	78
Lise	75,4	65,9	67,0	70,8	92,5	81,1	100,0	61
Önlisans	85,4	65,8	52,1	52,1	92,3	92,3	100,0	13
Üniversite ve Lisansüstü	51,1	50,3	32,2	39,3	95,3	52,0	100,0	32

SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	45,4	33,8	29,1	34,0	68,9	77,7	100,0	356
Orta	57,0	38,8	39,9	43,6	83,4	77,6	100,0	192
Üst	61,8	69,2	48,9	58,8	94,3	75,0	100,0	43

3.5.11. Evlenilecek Kişide Aranılan Sosyal Özellikler

Tablo 87: Erkeklerle Göre Evlenilecek Kişide Aranılan Sosyal Özellikler

	Önemsiz	Farketmez	Önemli	Toplam	Sayı
İyi eğitilmiş olması	16,3	25,3	58,4	100,0	10422
Yüksek gelir sahibi olması	30,5	38,9	30,6	100,0	10426
Bir işinin olması	21,8	24,1	54,1	100,0	10418
Çalışma saatlerinin az olması	21,6	31,4	47,0	100,0	10413
İlk kez evlenecek olması	6,0	9,0	85,0	100,0	10416
Aile yapısının benzer olması	7,8	15,7	76,5	100,0	10424
Dindar olması	8,5	16,4	75,2	100,0	10421
Aynı mezhepten olması	13,8	27,0	59,2	100,0	10422
Aynı memleketten/ hemşeri olması	23,4	38,0	38,6	100,0	10423
Aynı sosyal çevreden olması	17,9	33,1	49,0	100,0	10422
Aynı etnik kökenden olması	18,2	30,6	51,2	100,0	10422

Araştırma kapsamında bireylere sorulan soruda evlenecekleri kişide bulunması istenen sosyal özellikleri “önemli”, “fark etmez” ve “önemsiz” şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir. Buna göre erkeklerin yüzde 85’i evlenecekleri kişinin ilk kez evlenecek olmasını önemli bulmuştur. Bu oran evlenecek kişide aranılan sosyal özellikler içerisinde erkeklerin en fazla aradıkları özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile yapısının benzer olma özelliği yüzde 76,5 oranlar ikinci sırada bulunmaktadır. Üçüncü sırada ise evlenilecek kişinin dindar olma özelliği gelmektedir.

Sıralamada yüzde 30,6 oranı ile yüksek gelir sahip olması özelliği en altta bulunmaktadır.

Tablo 88: Kadınlara Göre Evlenilecek Kişide Aranılan Sosyal Özellikler

	Önemsiz	Farketmez	Önemli	Toplam	Sayı
İyi eğitilmiş olması	10,9	22,3	66,7	100,0	10314
Yüksek gelir sahibi olması	18,5	36,3	45,2	100,0	10318
Bir işinin olması	2,3	6,8	90,9	100,0	10314
Çalışma saatlerinin az olması	11,2	34,5	54,4	100,0	10316
İlk kez evlenecek olması	5,5	10,4	84,1	100,0	10315
Aile yapısının benzer olması	4,5	14,0	81,5	100,0	10316
Dindar olması	5,8	13,8	80,5	100,0	10316
Aynı mezhepten olması	9,4	21,4	69,2	100,0	10317
Aynı memleketten/ hemşeri olması	20,6	36,4	43,0	100,0	10310
Aynı sosyal çevreden olması	14,5	31,6	53,9	100,0	10320
Aynı etnik kökenden olması	13,9	28,3	57,8	100,0	10309

Kadınlar sorgulanan özelliklerin tamamını erkeklere kıyasla daha fazla önemli bulmaktadırlar. Aynı soru kadınlara sorulduğunda, kadınların yüzde 90,9'u evlenecekleri kişinin bir işinin olmasını önemli bulmuştur. Bu oran evlenecek kişide aranılan sosyal özellikler içerisinde kadınların en fazla aradıkları özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlenecekleri kişinin ilk kez evlenecek olma özelliği ise yüzde 84,1 oranla ikinci sırada gelmektedir. Üçüncü sırada ise evlenecek kişi ile aile yapısının benzer olması gelmektedir. Sıralamada yüzde 43 oran ile hemşeri olma özelliği bu özellikler içerisinde en altta bulunmaktadır.

3.5.12. Evlenecek Kişide Aranılan Kişilik Özellikleri

Araştırmanın bu aşamasında evlenecek kişinin sosyal özelliklerinin dışında kişilik özellikleriyle alakalı tercihler de sorgulanmıştır. Hem erkek, hem de kadın katılımcılar için kişisel özelliklerin sosyal özelliklere göre daha önemli bulunduğu görülmektedir. Ayrıca sosyal özelliklerin aksine “güzel ve yakışıklı” olması dışındaki tüm kişilik özelliklerini kadın ve erkek katılımcılar birbirlerine yakın oranlarda önemli bulmuşlardır.

Hem kadınlar, hem de erkekler evlenecek kişinin güzel ya da yakışıklı olmasını diğer özelliklere kıyasla belirgin oranda daha az önemli bulmaktadır. Ancak erkekler fiziki güzelliği (yüzde 54,4) kadınlara oranla (yüzde 48,5) daha önemli bulmaktadır. Hem erkeklerde, hem de kadınlarda ikinci en az önemli bulunan kişisel özellik ise kendisine aşık olmasıdır.

Tablo 89: Erkeklerle Göre Evlenilecek Kişide Aranılan Kişilik Özellikleri

	Önemsiz	Farketmez	Önemli	Toplam	Sayı
Size aşık olması	6,2	13,3	80,5	100,0	10424
Güzel/yakışıklı olması	14,9	30,7	54,4	100,0	10426
Kendine özen göstermesi (temizliğine dikkat etmesi gibi)	2,6	6,4	91,0	100,0	10409
Eşine sadık olması	0,4	1,8	97,8	100,0	10427
Ailesiyle vakit geçirmeyi sevmesi	0,8	3,2	96,1	100,0	10429
Güvenilir kişi olması, yalan söylememesi	0,3	1,6	98,1	100,0	10427
Karşı tarafın duygularına önem vermesi	0,3	2,0	97,7	100,0	10427
Tutumlu olması	0,5	3,4	96,1	100,0	10428
Cömert olması	0,8	4,0	95,2	100,0	10424
Sabırlı ve hoşgörülü olması	0,3	1,9	97,8	100,0	10428
Eşini kendi ailesine ezdirmemesi	0,7	2,5	96,8	100,0	10423

Tablo 90: Kadınlara Göre Evlenilecek Kişide Aranılan Kişilik Özellikleri

	Önemsiz	Farketmez	Önemli	Toplam	Sayı
Size aşık olması	6,0	13,8	80,2	100,0	10318
Güzel/yakışıklı olması	18,2	33,3	48,5	100,0	10316
Kendine özen göstermesi (temizliğine dikkat etmesi gibi)	1,7	6,2	92,1	100,0	10294
Eşine sadık olması	0,3	1,9	97,7	100,0	10315
Ailesiyle vakit geçirmeyi sevmesi	0,5	2,9	96,6	100,0	10314
Güvenilir kişi olması, yalan söylememesi	0,2	1,6	98,2	100,0	10315
Karşı tarafın duygularına önem vermesi	0,3	2,0	97,8	100,0	10313
Tutumlu olması	0,6	3,5	95,9	100,0	10312
Cömert olması	0,4	3,7	95,8	100,0	10313
Sabırlı ve hoşgörülü olması	0,2	1,5	98,3	100,0	10312
Eşini kendi ailesine ezdirmemesi	0,3	1,9	97,9	100,0	10313

3.5.13. Evlilik Sayısı

Araştırma kapsamında bireylerin evlilik sayısı ile ilgili sonuçlarına bakıldığında büyük bir çoğunluğunun (yaklaşık yüzde 95,4) bir defa evlendiği görülmektedir. İki defa evlenenlerin oranı Türkiye genelinde yüzde 4,2; üç veya daha fazla evlenenlerin oranı ise yüzde 0,4 olarak tespit edilmiştir. Bölgelere göre bakıldığında en yüksek 2 defa evlenme oranı yüzde 4,7 ile Ege Bölgesi'ndedir. En düşük oran ise yüzde 2,4 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir.

Tablo 91: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlilik Sayısı

	1 defa	2 defa	3+	Toplam	Sayı
Türkiye	95,4	4,2	0,4	17440	100,0
YERLEŞİM YERİ					
Kent	95,6	4,0	0,4	12107	100,0
Kır	95,2	4,5	0,3	5332	100,0
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	96,0	3,7	0,4	2720	100,0
Ankara	95,7	3,9	0,4	1093	100,0
İzmir	94,8	4,4	0,7	1104	100,0
BÖLGELER					
İstanbul	96,0	3,7	0,4	2720	100,0
Batı Marmara	95,3	4,4	0,3	1108	100,0
Doğu Marmara	95,5	4,1	0,4	1446	100,0
Ege	94,8	4,7	0,5	1516	100,0
Akdeniz	95,5	4,1	0,3	1521	100,0
Batı Anadolu	95,5	4,2	0,3	1278	100,0
Orta Anadolu	94,5	4,6	0,9	1401	100,0
Batı Karadeniz	96,1	3,5	0,3	1499	100,0
Doğu Karadeniz	96,2	3,6	0,2	1026	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	97,4	2,4	0,2	987	100,0
Ortadoğu Anadolu	95,7	3,9	0,4	1103	100,0
Güneydoğu Anadolu	96,0	3,9	0,1	1868	100,0

Tablo 92: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlilik Sayısı

	1 defa	2 defa	3+	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU					
18-24	98,9	0,9	0,2	716	100,0
25-34	98,0	1,9	0,1	3676	100,0
35-44	96,6	3,2	0,2	4258	100,0
45-54	95,3	4,4	0,4	3704	100,0
55-64	93,8	5,7	0,4	2673	100,0
65+	90,5	8,3	1,2	2414	100,0
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	93,5	6,1	0,4	1884	100,0
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	93,5	5,4	1,1	1118	100,0
İlkokul Mezunu	95,4	4,3	0,4	8234	100,0
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	95,9	3,6	0,4	2213	100,0
Lise	96,9	3,1	0,1	2394	100,0
Önlisans	96,1	3,5	0,5	472	100,0
Üniversite ve Lisansüstü	96,9	2,7	0,4	1124	100,0
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	94,6	5,0	0,4	7489	100,0
Orta	96,0	3,5	0,4	5845	100,0
Üst	97,3	2,4	0,2	1840	100,0

Eğitim ve SES düzeyi ile ikinci kez evlenme arasında tersine bir ilişki vardır. Eğitim ve SES düzeyi azaldıkça iki kez evlenme oranı da yükselmektedir. Eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde, ikinci evlilik oranının en yüksek olduğu grup yüzde 6,1 ile okur-yazar olmayanların grubudur. SES grupları içinde de en yüksek oran yüzde 5,0 ile alt SES grubundadır.

Ancak yaş grubu parametresinde durum farklılık arz etmektedir. Yaş arttıkça evlilik sayısı doğal olarak artmaktadır.

3.5.14. Evliliğin Durumu ve Boşanma

Aşağıdaki tabloda deneklerin evliliklerinin durumuna ilişkin veriler sunulmaktadır. Bireylerin ilk evlilik deneyimlerinin yüzde 86,1'i devam etmekte, yüzde 8,3'ünün eşinin ölmüş, yüzde

5'inin ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Evlilik deneyimi sayısı arttıkça evliliğin devam etme oranı düşmektedir.

Tablo 93: Evliliğin Durumu ve Boşanma

	Devam Ediyor	Eşi Öldü	Boşandı	Ayrı Yaşüyor	Toplam	Sayı
1. evlilik	86,1	8,3	5,0	0,6	100,0	17423
2. evlilik	71,5	14,9	11,5	2,1	100,0	772
3. evlilik	53,5	15,9	28,5	2,1	100,0	62
Son evlilik	72,2	0,0	27,8	0,0	100,0	7

3.5.15. Boşanma Sebepleri

Aşağıda yer alan tabloya bakıldığında, Türkiye genelinde en yüksek orana sahip boşanma nedeninin yüzde 27,3 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma olduğu görülmektedir. Bu oran kentte 27,8 ve kırdaki 25,4 ile yine ilk sıradadır. Türkiye genelinde bu oranı 12,0 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve 11,7 ile aldatma takip etmektedir. Diğer taraftan dayak/kötü muamele 11,4 ve içki ve kumar 8,8 oranları da diğer boşanma sebeplerindedir.

Tablo 94: Türkiye Geneli ve Yerleşim Yerlerine Göre Boşanma Sebebi

	Türkiye	Kent	Kır
İçki ve kumar	8,8	9,6	6,0
Dayak/kötü muamele	11,4	12,0	8,9
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	12,0	12,4	10,2
Aldatma	11,7	12,8	7,5
Aile içi cinsel taciz	0,8	0,7	1,2
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	27,3	27,8	25,4
Terk etme/edilme	6,6	6,1	8,4
Çocuk olmaması	2,8	2,5	4,2
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	2,1	2,6	0,4
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	7,6	8,0	6,3
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	5,8	5,8	6,0
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,8	1,8	1,8
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	0,9	0,8	1,2
Diğer	32,4	33,0	29,9

Kentte dayak ve kötü muamele nedeniyle boşanmaların oranı (yüzde 12,0) kırsal alana göre daha yüksektir. Bu durum kentte aile içi şiddetin daha fazla olmasından kaynaklanabileceği gibi, kentte yaşayan kadınların dayak/kötü muameleye tahammül gösterme konusunda kırsal alanda yaşayan kadınlara göre daha az toleranslı olmasıyla da açıklanabilir.

Kentte ikinci boşanma nedeni aldatma iken (yüzde 12,8), kırsal alanda evin geçimini sağlayamamanın (yüzde 10,2) ikinci önemli neden olduğu görülmektedir. Aile içi cinsel taciz kente kıyasla (yüzde 0,7) kırsal kesimde daha önemli bir sorundur (yüzde 1,2).

Tablo 95: Cinsiyete Göre Boşanma Sebebi

	Erkek	Kadın
İçki ve kumar	1,2	15,4
Dayak/kötü muamele	0,4	20,8
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	7,9	15,4
Aldatma	5,7	16,8
Aile içi cinsel taciz	0,0	1,5
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	28,2	26,6
Terk etme/edilme	6,4	6,8
Çocuk olmaması	1,7	3,8
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	1,5	2,7
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	10,0	5,6
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	7,0	4,8
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,9	1,8
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	1,2	0,6
Diğer	42,9	23,4

Cinsiyete göre boşanma sebeplerine bakıldığında en yüksek oran kadınlarda yüzde 26,6 ve erkeklerde yüzde 28,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranmadır. Bu durum Türkiye ortalaması ile de paralellik taşımaktadır. Kadınlarda bu oranı 20,8 ile dayak/ kötü muamele izlemekte, aldatma ise yüzde 16,8 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Erkeklerde ikinci sırada yer alan oran yüzde 10,0 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması yer almakta, üçüncü sırada yüzde 7,9'luk oran ile evin ekonomik geçimini sağlayamama gelmektedir. Kadınlarda evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ile içki ve kumar yüzde 15,4 oran ile diğer yüksek oranlardandır.

Sosyo-ekonomik statüye (SES) göre boşanma sebebi oranlarına bakıldığında, alt SES grubunda yer alan bireyler arasında en yüksek oran yüzde 28,8 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma seçeneğidir. Bunu aynı grupta yüzde 14,7 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama takip etmektedir. Dayak ve kötü muamele ise alt SES grubunda yüzde 13,9 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Boşanmış orta SES grubunun boşanma sebebi olarak ifade ettiği en yüksek oranlı sebep, sorumsuz ve ilgisiz davranmadır. Bu grupta ikinci sırada yüzde 13,1 ile aldatma ikinci sırada yer alırken, onu yüzde 11,0 ile içki ve kumar alışkanlığı izlemektedir. Üst SES düzeyinde ilk sırada yine yüzde 22,4 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma yer alırken, ikinci sırada yüzde 12,7 ile aldatma bulunmaktadır.

Tablo 96: SES'e Göre Boşanma Sebebi

	Alt	Orta	Üst
İçki ve kumar	6,8	11,0	3,4
Dayak/kötü muamele	13,9	10,1	8,9
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	14,7	9,7	10,5
Aldatma	9,4	13,1	12,7
Aile içi cinsel taciz	1,1	0,7	1,5
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	28,8	32,3	22,4
Terk etme/edilme	9,7	3,6	7,7
Çocuk olmaması	4,1	1,2	4,3
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	1,0	3,0	2,4
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	5,6	8,5	12,2
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	4,4	5,9	8,3
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,5	2,6	1,1
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	0,4	0,9	1,3
Diğer	26,6	33,5	34,7

3.5.16. Boşanma Sebebi Olarak Görülen Davranış ve Özellikler

Kadınlar ve erkeklerle ilgili olabilecek olası nedenlerin ne ölçüde boşanma sebebi olarak değerlendirildiğinin sorgulandığı aşağıdaki tabloda belirli davranışların kadın ya da erkek tarafından yapılmasının önemli boşanma gerekçeleri olduğu görülmüştür. Bunlar aldatma, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklar, kötü muamele (dayak, hakaret vb.) ve bazı yüz kızartıcı suçlardır.

Bir önceki bölümde en yaygın boşanma nedeni olarak karşımıza çıkan ilgisiz ve sorumsuz davranmanın bu paragrafta sıralanan diğer sebeplere oranla daha düşük seviyede (hem kadın,

hem erkek için yaklaşık yüzde 57) boşanma gerekçesi olarak değerlendirilmesi üzerinde durulması gereken bir husustur.

Tablo 97: Boşanma Sebebi Olabilecek Davranış ve Özellikler

	Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam	Sayı
Kadının ev işlerini gereğince yapmaması	14,0	81,7	4,2	100,0	20659
Erkeğin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamaması	30,5	65,0	4,6	100,0	20710
Kadının tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	3,5	93,9	2,6	100,0	20707
Erkeğin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	3,7	93,6	2,7	100,0	20693
Kadının hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	84,0	11,2	4,8	100,0	20705
Erkeğin hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	84,0	11,3	4,8	100,0	20714
Kadının, eşinin ailesi ile geçinememesi	15,7	78,6	5,7	100,0	20698
Erkeğin, eşinin ailesi ile geçinememesi	15,1	79,2	5,7	100,0	20698
Kadının eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	56,7	36,9	6,4	100,0	20694
Erkeğin eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	57,0	36,7	6,3	100,0	20699
Kadının kocasına kötü muamelede (dayak, hakaret, vb.) bulunması	76,7	18,9	4,4	100,0	20703
Erkeğin karısına kötü muamelede (dayak, hakaret vb.) bulunması	76,2	19,8	4,0	100,0	20706
Kadının ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	21,9	71,3	6,9	100,0	20691
Erkeğin ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	21,1	72,1	6,8	100,0	20695
Kadının çocuğunun olmaması	8,0	87,4	4,6	100,0	20700
Erkeğin çocuğunun olmaması	7,6	87,7	4,7	100,0	20701
Kadının içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	79,9	15,5	4,6	100,0	20694
Erkeğin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	79,7	15,9	4,4	100,0	20699
Kadının kocasını (bir kez bile olsa) aldatması	93,0	4,4	2,7	100,0	20699
Erkeğin karısını (bir kez bile olsa) aldatması	87,5	9,2	3,3	100,0	20673

Tabloda yer alan sonuçlar değerlendirildiğinde erkeğin karısını aldatması bireylerin yüzde 87,5 tarafından boşanma sebebi olarak ifade edilmiştir. Kadının kocasını aldatması ise yüzde 93 oranında boşanma sebebi olarak sayılmıştır. Erkeğin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip olmasını kesin boşanma sebebi olarak görenlerin oranı yüzde 79,7 iken, kadında bu oran yüzde 79,9'dur.

3.6. AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Bu bölümde aile yaşamının en önemli boyutlarından biri olan aile içi ilişkiler mercek altına alınmaktadır. Türkiye'deki ailelerin yapısını anlamak bakımından önemli ipuçları veren bu bölümde aile üyelerinin birlikte vakit geçirme alışkanlıkları, beraberce yaptıkları faaliyetler, hanenin gündelik yaşamını sürdürürken nasıl bir iş bölümü/görev paylaşımı yaptıkları, bakım muhtaç aile üyelerinin (çocuk, engelli, hasta) bakımının nasıl yapıldığı, çeşitli konularda ailenin nasıl karar verdiği, aile içinde ne tür sorunlar yaşandığı, sorun yaşanması durumunda özellikle eşlerin nasıl tepkiler verdiği ve tutumunun nasıl olduğu konuları irdelenmektedir.

3.6.1. Hanehalkı Üyelerinin Biraraya Geldikleri Zamanlar

En az iki bireyin yaşadığı hanelerde, referans kişiye sorulan hane halkı üyelerinin kahvaltı, akşam yemeği ve hafta sonlarında biraraya gelme sıklıkları sorgulanmıştır. Elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Buna göre hane bireyleri sık sık haftasonları (yüzde 79,3) ve akşam yemeklerinde (yüzde 80,8) bir araya gelmektedir. Genellikle sabah kahvaltısını birlikte yapan hane bireylerinin oranı ise yüzde 64,6'dır. Araştırma sonuçları kırdan yaşayan bireylerin sabah kahvaltısı için yüksek oranda (yüzde 82) bir araya geldiğini göstermektedir. Kentte bu oran yüzde 58,3'e gerilemektedir.

Tablo 98: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Sabah Kahvaltısında Biraraya Gelme Sıklıkları

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	6,5	28,8	64,6	100	9589
YERLEŞİM YERİ					
Kent	8,2	33,6	58,3	100	7027
Kır	2,0	15,9	82,1	100	2562
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	10,7	39,9	49,3	100	1656
Ankara	12,8	30,8	56,4	100	681
İzmir	7,8	31,0	61,2	100	626
BÖLGELER					
İstanbul	10,7	39,9	49,3	100	1656
Batı Marmara	4,3	21,6	74,1	100	602
Doğu Marmara	6,8	27,9	65,3	100	770
Ege	5,5	24,3	70,2	100	816
Akdeniz	4,3	26,6	69,0	100	788
Batı Anadolu	9,9	27,1	63,0	100	741
Orta Anadolu	7,5	28,3	64,3	100	711
Batı Karadeniz	4,4	21,8	73,7	100	833
Doğu Karadeniz	6,4	26,1	67,6	100	598
Kuzeydoğu Anadolu	4,6	28,5	66,9	100	540
Ortadoğu Anadolu	2,2	35,6	62,2	100	640
Güneydoğu Anadolu	3,3	29,9	66,7	100	935
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	3,6	23,7	72,7	100	3741
Orta	8,0	31,7	60,2	100	3337
Üst	8,2	32,6	59,2	100	1088

Akşam yemeği ve haftasonları açısından da kırdaki yaşayanların kentte yaşayanlara göre daha sık bir araya geldiği görülmektedir. Akşam yemeği için sık sık bir araya gelenlerin oranı kırdaki yüzde 87,6, kentte ise yüzde 78,3'tür. Haftasonu bir araya gelenlerin oranı ise kırdaki yüzde 85,1, kentte ise yüzde 77,2'dir.

Üç büyük kent açısından bakıldığında ise sabah kahvaltısında sık sık bir araya gelen aile bireylerinin oranı İstanbul'da yüzde 49,3, Ankara'da yüzde 56,4 ve İzmir'de 61,2'dir. Akşam yemeği için bu oran İstanbul'da yüzde 77,7, Ankara'da yüzde 80,4 ve İzmir'de 78,1'dir. Aile bireylerinin haftasonunda bir araya gelme oranları ise İstanbul'da yüzde 78, Ankara'da yüzde 80,9 ve İzmir'de 80,5'tir.

Tablo 99: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Akşam Yemeğinde Biraraya Gelme Sıklıkları

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	2,4	16,9	80,8	100	9590
YERLEŞİM YERİ					
Kent	2,8	18,9	78,3	100	7028
Kır	1,1	11,3	87,6	100	2562
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	3,7	18,6	77,7	100	1656
Ankara	4,5	15,1	80,4	100	682
İzmir	1,8	20,1	78,1	100	626
BÖLGELER					
İstanbul	3,7	18,6	77,7	100	1656
Batı Marmara	1,8	13,3	84,9	100	601
Doğu Marmara	2,2	16,6	81,2	100	771
Ege	2,0	15,4	82,6	100	816
Akdeniz	2,4	15,2	82,4	100	789
Batı Anadolu	2,7	15,9	81,4	100	741
Orta Anadolu	2,8	18,9	78,3	100	710
Batı Karadeniz	0,8	13,4	85,7	100	834
Doğu Karadeniz	2,5	14,4	83,1	100	597
Kuzeydoğu Anadolu	3,3	23,3	73,3	100	540
Ortadoğu Anadolu	1,4	22,8	75,8	100	640
Güneydoğu Anadolu	1,4	21,9	76,7	100	934
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	2,3	14,5	83,2	100	3742
Orta	2,5	17,9	79,7	100	3337
Üst	1,9	17,4	80,7	100	1089

Aile bireylerinin sabah kahvaltısında sık sık bir araya gelmelerinde oranların en yüksek olduğu bölgeler sırasıyla Batı Marmara (yüzde 74,1), Batı Karadeniz (yüzde 73,7) ve Ege (yüzde 70,2) bölgeleridir. Akşam yemeğinde ve haftasonlarında bir araya gelme pratiklerine bakıldığında da bu üç bölgenin yüzde 80'in üzerinde bir oranla öne çıktığı görülmektedir.

Aile bireylerinin bir araya gelme pratiklerine SES grupları dikkate alınarak bakıldığında, alt SES grubundaki ailelerin kahvaltıda (yüzde 72,7) bir araya gelme oranlarının, orta ve üst SES gruplarındaki (yüzde 59,2-60,2) ailelerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Akşam yemeği ve haftasonu bir araya gelme pratiği ise tüm SES gruplarında yüzde 79-83 arasında değişen ve birbirine yakın oranlardadır.

Tablo 100: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hafta Sonlarında Biraraya Gelme Sıklıkları

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	2,8	17,9	79,3	100	9585
YERLEŞİM YERİ					
Kent	3,2	19,5	77,2	100	7021
Kır	1,5	13,4	85,1	100	2564
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	3,0	19,0	78,0	100	1651
Ankara	3,2	15,8	80,9	100	677
İzmir	1,6	17,9	80,5	100	626
BÖLGELER					
İstanbul	3,0	19,0	78,0	100	1651
Batı Marmara	2,0	10,8	87,2	100	602
Doğu Marmara	3,1	15,4	81,5	100	771
Ege	2,3	16,5	81,1	100	816
Akdeniz	2,5	20,2	77,3	100	789
Batı Anadolu	3,9	15,1	81,0	100	741
Orta Anadolu	3,5	19,0	77,5	100	711
Batı Karadeniz	1,6	16,5	81,9	100	835
Doğu Karadeniz	4,4	15,7	79,9	100	597
Kuzeydoğu Anadolu	3,7	25,7	70,6	100	540
Ortadoğu Anadolu	1,7	24,4	73,9	100	639
Güneydoğu Anadolu	2,3	23,5	74,3	100	933
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	2,8	17,6	79,6	100	3742
Orta	2,9	18,0	79,1	100	3333
Üst	2,0	17,0	81,0	100	1088

3.6.2. Hanehalkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler

En az iki kişinin yaşadığı hanelerde hane üyelerinin birlikte ne tür sosyal faaliyetleri yaptıkları sorgulanmıştır. Aile bireylerinin birlikte yaptıkları faaliyetler ailenin bir arada ve sağlıklı bir yapıda yaşaması için çok önemlidir. Aile bireylerinin birlikte yaptığı faaliyetler aynı zamanda ailenin hayat tarzını da göstermektedir. Bu bakımdan sosyal hayat içinde bazı önemli faaliyet alanları ve bunların ailece yapılma sıklıkları sorularak elde edilen verilerle aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Tabloya göre Türkiye’de ailelerin birlikte en sık yaptıkları faaliyet TV seyretmektir (yüzde 59,4). İkinci sırada ise akraba, komşu ve arkadaş ziyaretleri gelmektedir (yüzde 25,8).

Aile bireylerinin birlikte en az yaptıkları faaliyet ise sinema ya da tiyatroya gitmektir. Görüşülenlerden sadece yüzde 3,2’si sık sık ve aile bireyleri ile bir arada bu faaliyetlerden birini yaptığını ifade etmiştir. Sinema ya da tiyatroya arada sırada giden ailelerin oranı ise yüzde 17’dir. Ailece sinema ya da tiyatroya gitmeyenlerin oranı ise yüzde 79,6’dır.

Ailelerin yüzde 58’i aile bireyleri ile birlikte hiç dışarıda yemeğe gitmediklerini ifade etmiştir. Bu faaliyeti ara sıra yapan ailelerin oranı ise yüzde 35,9’dur. Sık sık yemeğe çıkan ailelerin oranı ise ancak yüzde 6,1’dir.

Ailelerinin yüzde 46,5’i aile bireyleri ile birlikte hiç pikniğe gitmediklerini ifade etmiştir. Bu faaliyeti ara sıra yapan ailelerin oranı ise yüzde 47,9’dur. Sık sık pikniğe giden ailelerin oranı ise yüzde 5,6’dır.

Aile bireylerinin bir arada yaptığı önemli faaliyetlerden biri de alışverişe gitmektir. Alışverişe gitmek yüzde 21,9 ile aile bireylerinin sık sık yaptığı faaliyetlerden biridir. Ailelerin yüzde 57,4’ü ise ara sıra bu faaliyeti yaptıklarını ifade etmektedir. Ailelerin yüzde 20,7’si ise hiç birlikte alışverişe gitmemiştir.

Ailelerin yüzde 63,3’ü hiç birlikte tatil yapmamıştır. Arada sırada tüm aile bireyleri ile birlikte tatil yapan ailelerin oranı 29,6’dır. Aile bireylerinin sık sık birlikte tatil yapma oranları ise yüzde 7,2’dir.

Tablo 101: Hanehalkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler ve Sıklıkları

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Akraba komşu arkadaş ziyareti	8,9	65,3	25,8	100,0	9587
Dışarıda yemeğe gitmek	58,0	35,9	6,1	100,0	9589
Pikniğe gitmek	46,5	47,9	5,6	100,0	9583
Sinemaya tiyatroya gitmek	79,6	17,3	3,2	100,0	9584
Alışverişe gitmek	20,7	57,4	21,9	100,0	9570
Birlikte TV seyretmek	5,8	34,7	59,4	100,0	9581
Tatile gitmek	63,3	29,6	7,2	100,0	9557

3.6.3. Hanedeki İşlerin Kimler Tarafından Yapıldığı

En az iki kişinin yaşadığı hanelerde evdeki günlük işlerin kim veya kimler tarafından yapıldığı da sorulmuş ve alınan cevaplar aşağıda sunulmuştur. Buna göre ev işlerinin teknik bilgi ve beceri gerektiren türlerini (bakım, tamirat, badana) veya dışarıda yapılması gereken işleri (alışveriş, faturaları ödeme) baba/erkek yapmakta, bunun dışındaki bütün işler büyük oranda anne/kadın ve kız çocuk tarafından yapılmaktadır. Erkek çocuklar kız çocuklarına oranla ev işlerine daha az katkıda bulunmaktadır.

Tablo 102: Hanedeki İşlerin Kimler Tarafından Yapıldığı

	Erkek/Baba	Kadın/Anne	Kız çocuk	Erkek çocuk	Hane ferdi olmayan akraba	Ücret karşılığı dışarıdan biri	Evimizde yapılmıyor	Sayı
Yemek yapma	5,1	94,7	11,2	0,6	1,3	0,3	0,2	9498
Ütü	3,7	88,5	13,2	0,9	1,2	0,6	3,4	9492
Çamaşır (makine bile olsa)	2,7	93,8	11,6	0,7	1,1	0,4	0,1	9504
Bulaşık (Makine bile olsa)	3,3	93,2	13,1	0,6	1,1	0,4	0,2	9500
Basit dikiş (düğme dikme vs.)	2,3	93,0	10,5	0,5	1,1	0,5	0,7	9498
Akşamları çay servisi	7,4	89,5	16,9	1,7	1,0	0,2	0,9	9501
Sofranın kurulup kaldırılması	9,9	91,2	18,4	2,8	1,0	0,2	0,2	9496
Evin günlük toplanması ve temizlenmesi	4,4	92,4	15,6	1,2	1,2	0,6	0,2	9495
Evin haftalık-aylık temizliği	4,7	90,9	15,4	0,9	1,4	2,7	0,2	9495
Günlük yiyecek-içecek alışverişi	41,3	73,6	8,7	4,3	0,7	0,2	0,5	9479
Aylık faturaların ödenmesi	74,4	25,5	3,6	6,6	1,1	0,3	0,4	9496
Küçük bakım, onarım, tamir	70,8	11,6	1,5	6,7	2,4	14,9	0,8	9499
Evin badanası boyası	48,0	14,3	1,8	5,5	3,4	36,4	1,7	9463

Buna göre hanenin yemek, ütü, çamaşır, bulaşık, basit dikiş, akşam çay servisi, sofranın kurulması, evin günlük toplanması ve aylık/haftalık temizlik gibi günlük iş ve konular yüzde 88-95 arasında değişen oranlarda kadın/anne tarafından yapılmaktadır. Bu işlerin erkek tarafından yapılma oranı ise akşamları çay servisi (yüzde 7,4) ve sofranın kurulması (yüzde 9,9) dışında yüzde 5 ve altında bir seviyededir. Bu işlerin yerine getirilmesi kadın/anneden sonra yüzde 11-19 arasında değişen oranlarda kız çocuk tarafından üstlenilmektedir.

Günlük alışveriş, küçük onarım ve bakım, faturaların ödenmesi ve boya/badana gibi işlerin erkek tarafından üstlenilme oranı ise yükselmektedir. Bu işler yüzde 41-75 arasında değişen oranlarda erkek tarafından yapılmaktadır.

3.6.4. Bakıma Muhtaç Küçük Çocuk Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı

0-5 yaşında çocukların yaşadığı hanelerde çocuk bakımının kim/kimler tarafından yapıldığı sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara göre aile içinde bakıma muhtaç küçük çocuk bulunan hanelerin nerdeyse yüzde 90'ında bakım işi anne tarafından üstlenilmektedir. Bu bakımın anneanne ve babaanne tarafından üstlenildiği hanelerin oranı sırasıyla yüzde 3,5 ve yüzde 4,8'dir. Bu bakımın kreş tarafından sağlanma oranı ise yüzde 2,4'tür. Diğer aile fertleri, komşu ve bakıcıların oranları ise yüzde 1 civarında değişmektedir. Bu bakımı yapan annelerin kentteki oranı yüzde 88'dir. Kırsal ise bu oran yüzde 94,3'e yükselmektedir.

Tablo 103: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Hanedeki Küçük Çocukların Bakımı

	Annesi	Babası	Ablası	Abisi	Dedesi	Anneannesi	Babaannesi	Yakın akrabası	Bakıcısı	Komşu	Kreş	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	89,6	1,5	0,9	0,1	0,4	3,5	4,8	0,5	1,2	0,1	2,4	0,2	100,0	2424
YELEŞİM YERİ														
Kent	88,0	1,4	0,7	0,1	0,4	4,2	4,8	0,6	1,4	0,1	2,8	0,3	100,0	1826
Kır	94,3	1,8	1,3	0,0	0,3	1,5	4,7	0,4	0,4	0,0	1,4	0,0	100,0	598
ÜÇ BÜYÜK İL														
İstanbul	86,3	2,0	0,5	0,2	0,5	4,6	4,4	0,7	1,2	0,0	2,2	0,2	100,0	410
Ankara	84,3	0,0	0,6	0,0	0,0	7,6	6,4	0,6	1,7	0,6	4,7	0,0	100,0	172
İzmir	82,3	3,2	0,0	0,0	0,0	8,1	4,8	0,8	1,6	0,0	5,6	0,8	100,0	124

BÖLGELER														
İstanbul	86,3	2,0	0,5	0,2	0,5	4,6	4,4	0,7	1,2	0,0	2,2	0,2	100,0	410
Batı Marmara	83,3	2,1	0,0	0,0	0,0	5,2	5,2	1,0	3,1	0,0	4,2	0,0	100,0	96
Doğu Marmara	88,8	0,6	0,0	0,0	1,1	3,4	5,1	0,6	2,2	0,0	3,4	0,0	100,0	178
Ege	86,9	0,5	1,1	0,0	0,5	5,5	7,1	0,0	0,5	0,0	4,4	0,0	100,0	183
Akdeniz	89,6	1,9	1,9	0,0	0,0	4,7	4,7	0,0	1,9	0,0	0,9	0,5	100,0	211
Batı Anadolu	87,3	0,6	0,0	0,0	0,0	3,0	7,2	1,2	1,2	0,6	4,8	0,0	100,0	166
Orta Anadolu	89,5	1,8	1,8	0,0	0,0	2,9	4,7	0,6	1,2	0,0	1,2	0,0	100,0	171
Batı Karadeniz	93,5	1,9	0,0	0,0	0,0	2,6	5,2	1,3	1,9	0,0	1,9	0,0	100,0	155
Doğu Karadeniz	87,3	0,8	0,8	0,0	0,8	2,5	6,8	0,8	0,8	0,0	5,9	0,0	100,0	118
Kuzeydoğu Anadolu	97,0	0,5	1,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	100,0	201
Ortadoğu Anadolu	97,0	5,6	0,9	0,0	1,7	2,1	3,0	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	100,0	233
Güneydoğu Anadolu	94,4	1,4	1,2	0,2	0,0	1,2	1,9	0,5	0,2	0,0	0,9	0,7	100,0	425
SOSYO-EKONOMİK STATÜ														
Alt	96,4	1,5	1,4	0,1	0,3	1,5	2,8	0,4	0,1	0,0	0,3	0,1	100,0	1095
Orta	88,9	1,3	0,6	0,1	0,4	3,6	5,8	0,5	1,5	0,0	2,5	0,4	100,0	780
Üst	64,0	3,3	0,2	0,0	1,0	12,7	9,1	1,8	5,4	0,0	8,6	0,3	100,0	258

Türkiye'nin üç büyük kenti ve bölgelere bakıldığında, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çocuk bakımının anne tarafından yapılması oranı yüzde 95'lere varmaktadır. Bölgeler içinde sadece Batı Marmara Bölgesi'nde bakıcıların oranı yüzde 3'ü geçmektedir.

SES grupları açısından bakıldığında ise alt ve orta SES'te annelerin bu bakımdaki baskın konumu devam etmektedir. Alt SES'te bu oran yüzde 96,4, orta seste ise 88,9'dur. Üst SES'te ise bakımın anne tarafından yapılması yüzde 64'e gerilemekte, anneanne ve babaannelerin oranı her ikisinde de yüzde 10'lara yükselmektedir. Ayrıca üst SES grubunda yüzde 5,4'lük bir oranda bakıcı kullanılmakta, kreş oranı ise yüzde 8,6'ya ulaşmaktadır.

3.6.5. Bakıma Muhtaç Engelli Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı

Araştırmada referans kişilere hanede yaşayan ve bakıma ihtiyaç duyan engelli kişiler olup olmadığı, eğer varsa bakımının kimler tarafından gerçekleştirildiği sorusu yöneltilmiştir. Türkiye genelinde hanelerin yüzde 5,3'ünde bakıma muhtaç engelli bir birey bulunmaktadır. Bakıma muhtaç engelli bir bireyin bulunduğu hanelerin kentteki oranı yüzde 4,5'dir. Kırsal

alandaki bu oran yüzde 7,5'e yükselmektedir. Üç büyük kentte bakıma muhtaç engelli oranının en yüksek olduğu il yüzde 3,9 ile İstanbul görünürken, en düşük olduğu ile ise yüzde 2,9 ile Ankara'dır.

Güneydoğu Anadolu (yüzde 11,7), Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 8,8) ve Akdeniz (yüzde 6,6) bölgeleri en yüksek oranda bakıma muhtaç engelli bireylerin bulunduğu yerlerdir. Batı Marmara (yüzde 3,2), Doğu Marmara (yüzde 4) ve Orta Anadolu (yüzde 4,3) bölgeleri ise en düşük oranların olduğu yerlerdir.

Alt SES grubunda yüzde 8,1 olan bakıma muhtaç engelli birey oranı SES seviyesi arttıkça azalmaktadır. Orta SES grubunda yüzde 3,6 olan bu oran, üst SES grubunda yüzde 1,4'e gerilemektedir.

Tablo 104: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Engelli Bulunan Haneler

	Var	Yok	Toplam	Sayı
Türkiye	5,3	94,7	100,0	10577
YERLEŞİM YERİ				
Kent	4,5	95,5	100,0	7672
Kır	7,3	92,7	100,0	2904
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	3,9	96,1	100,0	1822
Ankara	2,9	97,1	100,0	755
İzmir	3,5	96,5	100,0	723
BÖLGELER				
İstanbul	3,9	96,1	100,0	1822
Batı Marmara	3,2	96,8	100,0	725
Doğu Marmara	4,0	96,0	100,0	865
Ege	4,4	95,6	100,0	899
Akdeniz	6,6	93,4	100,0	878
Batı Anadolu	4,4	95,6	100,0	810
Orta Anadolu	4,3	95,7	100,0	762
Batı Karadeniz	5,7	94,3	100,0	937
Doğu Karadeniz	5,7	94,3	100,0	666
Kuzeydoğu Anadolu	8,8	91,2	100,0	579
Ortadoğu Anadolu	6,4	93,6	100,0	660
Güneydoğu Anadolu	11,7	88,3	100,0	974

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	8,1	91,9	100,0	4174
Orta	3,6	96,4	100,0	3615
Üst	1,4	98,6	100,0	1202

Bakıma muhtaç engelli bireylerin bakımları büyük ölçüde aile içinde ya da birinci derece akrabalar tarafından yapılmaktadır. Kent/kır, bölge, şehir, SES ayrımlarının hepsinde bu bakımın eş ve anne tarafından üstlenilmiş olmasının oranı yüzde 50'lerin üzerindedir. Sadece üç büyük kentten biri olan Ankara'da engelli bireyin bakım işinin bakıcı tarafından üstlenilmesi yüzde 9,1'dir.

Tablo 105: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Engellilerin Bakımı

	Eşi	Amnesi	Babası	Kızı	Oğlu	Kardeşi	Gelini	Damadı	Torunu	Dedesi	Amneanesi	Babaanesi	Diğer kadın akrabalar	Diğer erkek akrabalar	Bakıcısı	Komşu	Bakımevi	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	27,1	28,8	5,8	11,0	14,2	5,8	7,0	0,0	1,6	1,0	0,3	0,2	0,6	0,8	0,0	0,3	0,0	5,3	100,0	559
YERLEŞİM YERİ																				
Kent	23,2	29,6	4,8	13,3	17,8	5,1	5,7	0,0	1,6	1,6	0,2	0,3	0,8	0,8	0,0	0,4	0,0	4,5	100,0	347
Kır	33,5	27,5	7,4	7,2	8,4	7,0	9,1	0,0	1,4	0,0	0,4	0,0	0,4	0,7	0,0	0,0	0,0	6,5	100,0	213
ÜÇ BÜYÜK İL																				
İstanbul	19,7	25,4	1,4	9,9	28,2	2,8	1,4	0,0	4,2	1,4	0,0	1,4	1,4	1,4	0,0	0,0	0,0	7,0	100,0	71
Ankara	31,8	13,6	4,5	4,5	13,6	9,1	13,6	0,0	0,0	0,0	4,5	0,0	0,0	0,0	9,1	0,0	0,0	9,1	100,0	22
İzmir	16,0	32,0	16,0	12,0	28,0	8,0	4,0	0,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	0,0	8,0	100,0	25
BÖLGELER																				
İstanbul	19,7	25,4	1,4	9,9	28,2	2,8	1,4	0,0	4,2	1,4	0,0	1,4	1,4	1,4	0,0	0,0	0,0	7,0	100,0	71
Batı Marmara	26,1	13,0	4,3	8,7	8,7	4,3	0,0	0,0	0,0	4,3	8,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	26,1	100,0	23
Doğu Marmara	17,1	22,9	5,7	22,9	14,3	8,6	8,6	0,0	2,9	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,6	100,0	35
Ege	30,0	20,0	10,0	15,0	17,5	7,5	10,0	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	2,5	100,0	40
Akdeniz	43,1	27,6	3,4	8,6	10,3	5,2	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	3,4	100,0	58
Batı Anadolu	13,9	41,7	11,1	8,3	22,2	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	100,0	36
Orta Anadolu	36,4	33,3	3,0	9,1	9,1	0,0	12,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	33
Batı Karadeniz	24,5	26,4	11,3	9,4	9,4	13,2	11,3	0,0	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8	0,0	0,0	0,0	3,8	100,0	53
Doğu Karadeniz	31,6	26,3	7,9	7,9	13,2	2,6	2,6	0,0	5,3	0,0	0,0	0,0	2,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	38
Kuzeydoğu Anadolu	23,5	17,6	5,9	17,6	9,8	5,9	11,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,8	100,0	51
Ortadoğu Anadolu	16,7	42,9	14,3	11,9	14,3	4,8	2,4	0,0	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,8	100,0	42
Güneydoğu Anadolu	27,2	39,5	0,9	7,9	4,4	8,8	9,6	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,4	100,0	114

SOSYO-EKONOMİK STATÜ																				
Alt	32,7	28,4	4,5	8,6	10,7	6,6	7,2	0,0	1,9	0,8	0,3	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	6,0	100,0	338	
Orta	21,3	28,9	7,2	12,3	17,1	6,5	7,2	0,0	1,0	2,4	0,6	0,8	0,3	0,0	0,0	1,2	0,0	5,9	100,0	129
Üst	16,9	11,5	2,3	11,2	38,4	0,0	7,0	0,0	6,3	0,0	0,0	0,0	0,0	6,3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	17

3.6.6. Bakıma Muhtaç Hasta Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı

Araştırmada referans kişilere hanede yaşayan ve bakıma muhtaç hasta olup olmadığı, eğer varsa bakımının kimler tarafından yapıldığı sorusu da yöneltilmiştir. Araştırma verilerine göre Türkiye'deki hanelerin yüzde 7,5'inde bakıma muhtaç hasta bir birey bulunmaktadır. Bakıma muhtaç hasta bireylerin bulunduğu ailelerin kentteki oranı yüzde 6,3 ve kırdaki oranı ise 10,9'dur. Bölgeler açısından bakıldığında bu oran Kuzeydoğu Anadolu'da yüzde 15,4, Güneydoğu Anadolu'da ise yüzde 11,1'dir. Bakıma muhtaç hasta bireylerin bulunduğu hanelerin en düşük olduğu bölgeler ise Doğu (yüzde 6,2) ve Batı Marmara Bölgeleridir. Alt SES grubunda yüzde 10,9 olan bakıma muhtaç hasta birey oranı, üst SES grubunda yüzde 2,5'e gerilemektedir.

Tablo 106: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Hasta Bulunan Haneler

	Var	Yok	Toplam	Sayı
Türkiye	7,5	92,5	100,0	10577
YERLEŞİM YERİ				
Kent	6,3	93,7	100,0	7672
Kır	10,9	89,1	100,0	2904
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	5,6	94,4	100,0	1822
Ankara	5,3	94,7	100,0	755
İzmir	5,1	94,9	100,0	723
BÖLGELER				
İstanbul	5,6	94,4	100,0	1822
Batı Marmara	6,9	93,1	100,0	725
Doğu Marmara	6,2	93,8	100,0	865
Ege	7,3	92,7	100,0	899
Akdeniz	6,9	93,1	100,0	878
Batı Anadolu	7,0	93,0	100,0	810
Orta Anadolu	8,5	91,5	100,0	762

Batı Karadeniz	7,6	92,4	100,0	937
Doğu Karadeniz	9,9	90,1	100,0	666
Kuzeydoğu Anadolu	15,4	84,6	100,0	579
Ortadoğu Anadolu	9,4	90,6	100,0	660
Güneydoğu Anadolu	11,1	88,9	100,0	974
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	10,9	89,1	100,0	4174
Orta	5,7	94,3	100,0	3615
Üst	2,5	97,5	100,0	1202

Türkiye genelinde değerlendirilecek olursa, bakıma muhtaç hasta birey bulunan hanelerde bakım işi sırasıyla eşler, anne ve gelinler tarafından üstlenilmektedir. Gelinlerin oranının (yüzde 14,1) kızı (yüzde 13,6) ve oğlundan (yüzde 13,1) yüksek olması dikkat çekicidir. Bölge bazında bakıldığında, bölgelerin büyük çoğunluğunda eşler birinci sırada gelmektedir. Ancak bazı bölgelerde bakım yapan eş oranı dikkat çekecek düzeyde düşüktür. Ortadoğu Anadolu (yüzde 16,1), Batı Anadolu (yüzde 26,3) ve Doğu Marmara (yüzde 27,8) en düşük oranlara sahip bölgelerdir. Gelinlerin bakım görevini en yüksek oranda üstlendiği bölgeler ise Batı Karadeniz (yüzde 21,1) ve Orta Anadolu 'dur (yüzde 21).

Tablo 107: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üçbüyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Hastaların Bakımı

	Eşi	Annesi	Babası	Kızı	Oğlu	Kardeşi	Gelini	Damadı	Torunu	Dedesi	Anneannesi	Babaannesi	Diğer kadın akrabalar	Diğer erkek akrabalar	Bakıcısı	Konuşu	Bakımevi	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	34,8	15,9	3,2	13,6	13,1	2,1	14,1	0,1	2,0	0,2	0,2	0,5	1,1	0,9	0,8	0,4	0,0	5,7	100,0	798
YERLEŞİM YERİ																				
Kent	33,0	17,4	2,4	17,3	12,9	1,8	11,8	0,1	2,1	0,2	0,0	0,5	1,1	1,2	1,3	0,3	0,0	6,5	100,0	481
Kır	37,4	13,5	4,4	8,0	13,4	2,5	17,5	0,2	1,9	0,0	0,5	0,5	1,1	0,6	0,0	0,6	0,0	4,3	100,0	316
ÜÇ BÜYÜK İL																				
İstanbul	36,3	13,7	0,0	11,8	13,7	2,0	9,8	0,0	2,0	0,0	0,0	2,0	1,0	2,9	1,0	0,0	0,0	9,8	100,0	102
Ankara	37,5	15,0	2,5	10,0	17,5	0,0	20,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,0	7,5	100,0	40
İzmir	35,1	16,2	10,8	18,9	10,8	5,4	10,8	0,0	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	0,0	8,1	100,0	37
BÖLGELER																				
İstanbul	36,3	13,7	,0	11,8	13,7	2,0	9,8	0,0	2,0	0,0	0,0	2,0	1,0	2,9	1,0	0,0	0,0	9,8	100,0	102
Batı Marmara	40,0	10,0	4,0	16,0	10,0	2,0	4,0	0,0	0,0	0,0	4,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	14,0	100,0	50
Doğu Marmara	27,8	11,1	3,7	24,1	22,2	1,9	13,0	0,0	1,9	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	0,0	0,0	3,7	100,0	54
Ege	40,9	13,6	4,5	16,7	7,6	3,0	15,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	4,5	100,0	66

Akdeniz	37,7	23,0	1,6	9,8	14,8	0,0	11,5	0,0	1,6	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	1,6	1,6	0,0	3,3	100,0	61
Batı Anadolu	26,3	19,3	7,0	17,5	19,3	1,8	12,3	0,0	3,5	0,0	0,0	0,0	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0	7,0	100,0	57
Orta Anadolu	36,9	13,8	,0	12,3	12,3	0,0	18,5	0,0	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	0,0	3,1	100,0	65
Batı Karadeniz	32,4	12,7	1,4	12,7	15,5	1,4	21,1	1,4	5,6	0,0	0,0	0,0	2,8	2,8	1,4	0,0	0,0	5,6	100,0	71
Doğu Karadeniz	42,4	13,6	3,0	12,1	10,6	0,0	13,6	1,5	1,5	0,0	0,0	0,0	6,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	100,0	66
Kuzeydoğu Anadolu	36,0	15,7	7,9	12,4	4,5	4,5	15,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	1,1	1,1	0,0	0,0	7,9	100,0	89
Ortadoğu Anadolu	16,1	22,6	4,8	11,3	17,7	3,2	21,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	1,6	0,0	0,0	4,8	100,0	62
Güneydoğu Anadolu	33,3	20,4	3,7	8,3	8,3	4,6	18,5	0,0	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	2,8	100,0	108

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	35,5	15,5	2,4	10,4	14,2	1,9	16,0	0,2	2,1	0,0	0,4	0,3	1,1	0,2	0,3	0,4	0,0	5,8	100,0	455
Orta	39,2	13,8	2,7	14,7	12,3	2,6	14,4	0,0	2,0	0,6	0,0	1,1	0,2	1,1	1,9	0,7	0,0	3,4	100,0	204
Üst	31,6	26,4	5,4	21,6	1,4	4,1	7,8	1,4	3,7	0,0	0,0	0,0	2,5	3,7	0,0	0,0	0,0	3,7	100,0	30

SES değişkenleri açısından bakıldığında da bazı farklılıklar görülmektedir. Alt SES düzeyinde bakıma ihtiyaç duyan hasta aile üyelerine bakım işi öncelikle eşlerde (yüzde 35,5) ve sonra da gelinlerdedir (yüzde 16,0). Bu SES grubunda kızların hasta aile üyesine bakması yüzdesi gelinlerden çok daha düşüktür (yüzde 10,4). Orta SES düzeyinde eş, kız ve gelin hastalara bakma işlevini yerine getirirken, üst SES grubunda yapı biraz daha değişmektedir. Bu SES grubunda hasta bakımında gelinlerin rolü azalırken (yüzde 7,8) kızların oranı yükselmektedir (yüzde 21,6).

Bu bakımın bir bakıcı tarafından yapılması oranı Türkiye genelinde yüzde 1'in altındadır. Sadece Ankara'da bakıcı oranı yüzde 5 görülmektedir.

3.6.7. Ailede Karar Verme

Aile kurumunun önemli boyutlarından biri de aile için önemli bazı konularda kimin karar verdiği. Bu nedenle birden fazla kişinin yaşadığı hanelerde referans kişiye belirli konularda kararın hane içinde kim veya kimler tarafından sorusu yöneltilmiştir. Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği bu sorudan elde edilen bulgulara göre aile ile ilgili birçok kararın alınmasında anne/kadın daha baskın bir role sahiptir.

Türk ailesi içinde erkek/baba ve anne/kadının bazı konularda ortak karar aldığı görülmektedir. Ev seçimi (erkek yüzde 75,9; kadın yüzde 73,4) alışveriş (erkek yüzde 70, kadın yüzde 82) akrabalarla ilişkiler (erkek yüzde 77, kadın 85) ve tatil ve eğlence (erkek yüzde 79,8; kadın yüzde 75,8) konularında anne ve babanın birlikte karar alabildikleri görülmektedir. Ev düzeni (erkek yüzde 47,4; kadın yüzde 89,1), çocuklarla ilgili konular (erkek yüzde 69, kadın yüzde 85,6) ve komşularla ilişkilerde (erkek yüzde 71,1; kadın yüzde 85,5) ise karar almada kadının biraz daha baskın olduğu görülmektedir. Çocukların aile kararlarına katılımı ve etkisi, aile yaşlılarına kıyasla daha yüksektir.

Tablo 108: Ailede Karar Verme

	Erkek/baba	Anne/kadın	Evin çocukları	Evin yaşlıları	Toplam	Sayı
Ev seçiminde	75,9	73,4	10,5	1,8	100,0	9477
Ev düzeninde	47,4	89,1	9,9	1,1	100,0	9469
Çocuklarla ilgili konularda	69,4	85,6	7,5	1,1	100,0	8824
Alışveriş konularında	70,1	82,1	9,4	1,0	100,0	9452
Akrabalarla ilişkilerde	76,9	82,9	7,8	1,7	100,0	9453
Komşularla ilişkilerde	71,1	85,5	7,6	1,6	100,0	9463
Tatil ve eğlence konularında	79,8	75,8	13,6	1,4	100,0	9123

3.6.8. Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular

Araştırma kapsamında evli bireylere eşleri ile hangi konularda sorun yaşadıkları sorulmuş ve sonuçlar erkek ve kadın için ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda erkeklerin eşleri ile ilişkilerinde sorun yaşadıkları konular gösterilmektedir. Buna göre erkeklerin tablodaki konular açısından eşleri ile genellikle sorun yaşamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Erkekler, kısmen sorun yaşanan alanlar olarak ev ile ilgili sorumluluklar (yüzde 33,4), çocuklar ile ilgili sorumluluklar (yüzde 29,1), harcamalar konusu (yüzde 56,9), gelirin yeterli olmaması (yüzde 25,2) ve ailece birlikte vakit geçirememek (yüzde 16,8) gibi konuları öncelikle ifade etmektedir.

Tablo 109: Erkeklerle Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular

	Hiç yaşamayız	Bazen yaşarız	Sık sık yaşarız	İlgili değil	Toplam	Sayı
Ev ile ilgili sorumluluklarda	64,8	33,4	1,6	0,1	100,0	8028
Çocuklar ile ilgili sorumluluklarda	63,8	29,1	1,9	5,2	100,0	8021
Ailece birlikte vakit geçirmemek konusunda	80,7	16,8	2,0	0,5	100,0	8028
Harcamalar konusunda	69,3	26,9	3,6	0,2	100,0	8036
Giyim tarzı konusunda	90,7	8,1	0,8	0,4	100,0	8029
Dini görüşlerinizin farklılığı nedeniyle	89,4	2,0	0,2	8,4	100,0	8033
Eşinizin ailesi ile ilişkiler konusunda	91,8	6,4	0,6	1,2	100,0	8023
Alkol alışkanlığı nedeniyle	57,7	2,5	0,4	39,4	100,0	8033
Sigara alışkanlığı nedeniyle	60,7	10,7	2,8	25,8	100,0	8030
Kumar alışkanlığı nedeniyle	55,1	1,1	0,1	43,7	100,0	8027
İş ile ilgili sorunların eve taşınması nedeniyle	84,0	9,6	0,6	5,8	100,0	8031
Gelirin yeterli olmaması nedeniyle	68,4	25,2	5,4	1,0	100,0	8034
Görüşülen kişiler konusunda	91,9	7,3	0,4	0,5	100,0	8027
Kendisine yeterince özen göstermemesi nedeniyle	92,2	6,3	0,6	1,0	100,0	8019
İnternet konusunda	68,6	3,4	0,5	27,5	100,0	8027
Kıskançlık nedeniyle	85,0	11,3	1,6	2,1	100,0	8032
Kültürel farklılık nedeniyle	93,3	2,8	0,3	3,6	100,0	8038
Kişilik farklılıkları nedeniyle	92,2	5,8	0,4	1,6	100,0	8034
Eğlence alışkanlıkları nedeniyle	92,7	4,1	0,3	2,9	100,0	8038
Cinsellik konusunda	96,3	2,3	0,2	1,2	100,0	8035
Siyasi görüş nedeniyle	95,3	2,3	0,3	2,2	100,0	8030

Kadınların eşleri ile yaşadıkları sorun alanları ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Erkeklerin belirttikleri sorun alanları ile kadınlarınkiler arasında büyük bir uyum vardır. Bu durum en azından eşlerin anket formunu cevaplarken tutarlı davrandıklarını göstermesi açısından önemlidir. Kadınlar, kısmen sorun yaşanan alanlar olarak ev ile ilgili sorumluluklar (yüzde 37,2), çocuklar ile ilgili sorumluluklar (yüzde 32,5), harcamalar konusu (yüzde 29,3), gelirin yeterli olmaması (yüzde 27,1) ailece birlikte vakit geçirememek (yüzde 18) ve erkeğin sigara alışkanlığı (yüzde 11,8) gibi konuları öncelikle ifade etmektedir.

Tablo 110: Kadınlara Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Konular

	Hiç yaşamayız	Bazen yaşarız	Sık sık yaşarız	İlgili değil	Toplam	Sayı
Ev ile ilgili sorumluluklarda	59,2	37,2	3,6	0,1	100,0	7478
Çocuklar ile ilgili sorumluluklarda	59,4	32,5	3,4	4,7	100,0	7468
Ailece birlikte vakit geçirmemek konusunda	78,0	18,0	3,5	0,5	100,0	7471
Harcamalar konusunda	65,2	29,3	5,4	0,1	100,0	7471
Giyim tarzı konusunda	89,3	8,9	1,4	0,3	100,0	7475
Dini görüşlerinizin farklılığı nedeniyle	89,4	2,7	0,3	7,5	100,0	7472
Eşinizin ailesi ile ilişkiler konusunda	87,5	9,1	1,6	1,7	100,0	7462
Alkol alışkanlığı nedeniyle	55,5	3,5	1,0	40,0	100,0	7470
Sigara alışkanlığı nedeniyle	58,8	11,8	4,0	25,4	100,0	7476
Kumar alışkanlığı nedeniyle	54,5	1,3	0,3	43,9	100,0	7470
İş ile ilgili sorunların eve taşınması nedeniyle	83,3	10,7	1,2	4,8	100,0	7457
Gelirin yeterli olmaması nedeniyle	65,2	27,1	7,0	0,6	100,0	7471
Görüşülen kişiler konusunda	91,1	7,4	1,0	0,5	100,0	7464
Kendisine yeterince özen göstermemesi nedeniyle	89,5	8,1	1,1	1,2	100,0	7463
İnternet konusunda	68,5	3,8	0,8	27,0	100,0	7470
Kıskançlık nedeniyle	84,8	11,7	2,0	1,5	100,0	7471
Kültürel farklılık nedeniyle	92,4	3,8	0,6	3,3	100,0	7468
Kişilik farklılıkları nedeniyle	89,4	8,4	1,1	1,1	100,0	7469
Eğlence alışkanlıkları nedeniyle	91,8	4,7	0,9	2,5	100,0	7469
Cinsellik konusunda	94,8	3,2	0,6	1,3	100,0	7465
Siyasi görüş nedeniyle	94,7	2,6	0,5	2,2	100,0	7455

3.6.9. Eşler Arasında Anlaşmazlık Olduğu Durumlarda Verilen Tepkiler

Aile içinde bireyler arasındaki ilişkinin göstergelerinden birisi de özellikle eşler arasında anlaşmazlık olduğunda ve bu anlaşmazlık konuşularak çözüme kavuşturulmadığında, eşlerin birbirlerine karşı tepkilerinin biçiminin ne olduğudur. Bu nedenle medeni durumu evli olan bireylere eşiyile çeşitli konularda anlaşmazlığa düşmeleri durumunda ne tür tepkiler verdikleri sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda kadınların böyle durumda nasıl tepki verdiği görülmektedir. Buna göre, eşiyile yaşadığı anlaşmazlık durumunda kadınların yüzde 21,7'si genellikle gösterdikleri tepkiyi "sessiz kalırım/içime atarım" olarak ifade etmektedir.

Bu tepkiyi “bazen” gösteren kadınlarla beraber bu oranın yüzde 60’ın üzerine çıktığı görülmektedir. Kadınlarda öne çıkan diğer bir tepki ise yüzde 7,4 ile küsmektir.

Kadınların eşlerine “bazen” verdikleri tepkiler de göz önünde bulundurulduğunda; eşiyile anlaşmazlık yaşayan kadınların yüzde 61,8’inin içine attığı, yüzde 53,6’sının eşine sesini yükselttiği, yüzde 45,5’inin küstüğü, yüzde 25,4’ünün azarladığı, yüzde 22’sinin odayı terk ettiğini görülmektedir. Kadınların yüzde 1’i ise fiziksel şiddet kullandığını belirtmiştir.

Tablo 111: Kadınların Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Verdiği Tepkiler

	Hiç	Bazen	Genellikle	Toplam	Sayı
Sesimi yükseltirim, bağırırım	46,4	46,8	6,8	100,0	7476
Azarlarım	74,6	23,0	2,4	100,0	7479
Küserim	54,4	38,1	7,4	100,0	7478
Hakaret ederim	95,4	4,1	0,5	100,0	7477
Odayı terk ederim	78,0	18,8	3,2	100,0	7479
Evi terk ederim	97,7	1,9	0,3	100,0	7478
Eşya kırarım	97,6	2,3	0,2	100,0	7477
Zor kullanırım (fiziksel şiddet)	99,0	0,9	0,1	100,0	7473
Sessiz kalırım/içime atarım	38,2	40,1	21,7	100,0	7477
Yatağımı ayırırım	93,8	5,2	1,0	100,0	7464

Aşağıdaki tabloda ise erkeklerin eşleri ile yaşadıkları anlaşmazlıklarda sergiledikleri tepkiler gösterilmiştir. Buna göre, erkeklerin kadınlara kıyasla tepkilerini daha fazla dışa vurdukları tabloda görülmektedir.

Eşiyile yaşadığı anlaşmazlık durumunda erkeklerin bağırma, azarlama, hakaret etme, eşya kırma ve fiziksel şiddet uygulama şeklindeki tepkileri kadınlara kıyasla daha fazladır. Bunun yanı sıra yüzde 12’si genellikle gösterdikleri tepkiyi “sessiz kalırım/içime atarım” olarak ifade etmektedir. Bu tepkiyi “bazen” gösteren erkeklerle beraber bu oranın yüzde 50’nin üzerine çıktığı görülmektedir.

Erkeklerin eşlerine “bazen” verdikleri tepkiler de göz önünde bulundurulduğunda; eşiyile anlaşmazlık yaşayan erkeklerin yüzde 50,9’unun içine attığı, yüzde 64,8’inin eşine sesini yükselttiği, yüzde 30,5’inin küstüğü, yüzde 40,6’sının onu azarladığı, yüzde 21,6’sının odayı terk ettiğini görülmektedir. Erkeklerin yüzde 2,8’i ise fiziksel şiddet kullandığını belirtmiştir.

Tablo 112: Erkeklerin Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Verdiği Tepkiler

	Hiç	Bazen	Genellikle	Toplam	Sayı
Sesimi yükseltirim, bağırırım	35,2	56,1	8,7	100,0	8037
Azarlarım	59,4	37,1	3,5	100,0	8042
Küserim	69,4	27,2	3,3	100,0	8041
Hakaret ederim	92,9	6,2	1,0	100,0	8037
Odayı terk ederim	78,4	18,8	2,8	100,0	8039
Evi terk ederim	94,1	4,9	1,1	100,0	8041
Eşya kırarım	95,0	4,5	0,5	100,0	8042
Zor kullanırım (fiziksel şiddet)	97,2	2,6	0,2	100,0	8040
Sessiz kalırım/ içime atarım	49,1	39,4	11,5	100,0	8038
Yatağımı ayırırım	95,7	3,8	0,5	100,0	8035

Araştırmada eşler arasında anlaşmazlık olduğunda eşlerinin ne tür tepkiler verdikleri de sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda, yaşanan anlaşmazlıklarda eşlerinin verdiği tepkilerle ilgili kadınların ifadeleri yer almaktadır. Yukarıdaki tabloda erkeklerin verdiklerini söyledikleri tepkilerle, kadınların eşlerinin verdiği tepkiler hakkındaki beyanları birbirine oldukça uyum göstermektedir.

Sadece iki hususta beyanlar birbirinden farklılaşmaktadır. Hakaret ettiğini ve şiddet uyguladığını belirten erkeklerin oranı aynı konularda kadınların beyanlarına kıyasla daha düşüktür. Kadınların yüzde 4,7'si kocalarının zaman zaman veya sürekli şiddet uyguladığını belirtirken, bunu yaptığını söyleyen erkeklerin oranı yüzde 2,8'dir. Aynı şekilde eşlerinin kendisine hakaret ettiğini belirten kadınların oranı yüzde 11,1 iken, bu oran erkeklerin beyanlarına göre ise yüzde 7,2'dir.

Tablo 113: Kadınların Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Eşlerinin Verdiği Tepkiler

	Hiç	Bazen	Genellikle	Toplam	Sayı
Sesini yükseltir, bağırır	34,9	52,7	12,4	100,0	7468
Azarlar	57,7	36,0	6,2	100,0	7474
Küser	68,6	26,3	5,2	100,0	7475
Hakaret eder	88,8	8,9	2,2	100,0	7475
Odayı terk eder	83,0	14,2	2,8	100,0	7473
Evi terk eder	95,2	3,8	1,0	100,0	7473
Eşya kırar	94,7	4,3	1,0	100,0	7471
Zor kullanır (fiziksel şiddet)	95,3	3,9	0,8	100,0	7473
Sessiz kalır/içine atar	57,2	34,1	8,8	100,0	7469
Yatağımı ayırır	95,1	4,1	0,8	100,0	7456

Aşağıdaki tabloda ise, yaşanan anlaşmazlıklarda eşlerinin verdiği tepkilerle ilgili erkeklerin ifadeleri yer almaktadır. Kadınların verdiği belirttiği tepkiler ile erkeklerin eşlerinin verdiği belirttiği tepkileri mukayese ettiğimizde, kadınların kendi tepkilerini biraz daha fazla abarttıkları ya da erkeklerin bunları kadınların yorumladığı gibi yorumlamadıkları görülmektedir. Örneğin erkeklerin yüzde 43,8'i eşlerinin sesini yükselttiğini belirtirken, sesini yükselttiğini belirten kadınların oranı yüzde 53,6'dır. Kadınların yüzde 25,4'ü eşini azarladığını belirtirken, eşinin kendini azarladığını belirten erkeklerin oranı yüzde 19,1'dir.

Tablo 114: Erkeklerin Eşleriyle Aralarında Anlaşmazlık Olduğunda Eşlerinin Verdiği Tepkiler

	Hiç	Bazen	Genellikle	Toplam	Sayı
Sesini yükseltir, bağırır	56,2	39,0	4,8	100,0	8038
Azarlar	80,9	17,6	1,5	100,0	8037
Küser	62,7	31,7	5,7	100,0	8033
Hakaret eder	95,3	4,1	0,6	100,0	8035
Odayı terk eder	85,0	13,4	1,6	100,0	8030
Evi terk eder	98,1	1,7	0,2	100,0	8034
Eşya kırar	97,9	1,9	0,2	100,0	8034
Zor kullanır (fiziksel şiddet)	98,8	1,0	0,2	100,0	8032
Sessiz kalır/içine atar	45,5	37,7	16,8	100,0	8035
Yatağını ayırır	95,5	4,0	0,6	100,0	8017

3.6.10. Eşler Arasında Sorun Yaşandığında Eşlerin Dışarıdan Destek Alma Durumu

Araştırmada eşler arasında sorun yaşandığında eşlerin tutumlarının ne olduğunu öğrenmek amacıyla evli bireylere, “Eşinizle önemli bir sorun yaşadığınızda öncelikli olarak kimden veya nereden destek almayı düşünürsünüz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Buna göre, Türkiye genelinde deneklerin yüzde 62,8'inin böyle bir durumda kimseden yardım almadığı görülmektedir. Bu yardımı aile büyüklerinden alanların oranı ise yüzde 22'dir. Uzman kurum ya da kişilerle görüştiklerini belirtenlerin oranı ise sadece yüzde 2,7'dir.

Tablo 115: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanması Durumunda Destek Alınan Kurum veya Kişiler

	Aile büyüklerimden	Akrabalarımдан	Kardeşlerimden	Çocuklarımdan	Uzman kişi veya kurumlardan	Arkadaşlarımdan	Komşularımdan	Din adamlarımdan	Kimseden destek almam	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	22,0	2,3	2,0	5,9	2,7	1,4	0,4	0,2	62,8	1,4	100,0	15399
YERLEŞİM YERİ												
Kent	22,6	1,9	2,3	5,8	3,6	1,8	0,4	0,2	61,0	1,5	100,0	10733
Kır	20,7	3,3	1,2	6,2	0,5	0,5	0,4	0,2	67,1	1,3	100,0	4665
ÜÇ BÜYÜK İL												
İstanbul	29,5	2,2	3,0	5,3	9,2	1,8	0,4	0,1	47,7	1,8	100,0	2374
Ankara	20,8	1,5	2,4	5,1	2,5	2,8	0,6	0,1	64,0	2,1	100,0	948
İzmir	18,0	3,4	2,9	5,7	2,8	3,4	0,9	0,2	65,1	1,1	100,0	916
BÖLGELER												
İstanbul	29,5	2,2	3,0	5,3	9,2	1,8	0,4	0,1	47,7	1,8	100,0	2374
Batı Marmara	13,1	1,4	1,9	10,6	1,6	1,7	0,8	0,1	70,2	1,0	100,0	928
Doğu Marmara	23,4	1,8	3,6	9,3	2,3	1,4	0,3	0,2	58,7	0,8	100,0	1265
Ege	20,2	2,9	2,3	8,1	2,2	2,2	0,8	0,2	62,5	1,5	100,0	1327
Akdeniz	23,9	1,8	1,4	5,5	1,5	1,4	0,4	0,2	64,5	0,2	100,0	1332
Batı Anadolu	21,3	0,4	2,7	6,6	2,3	1,7	1,1	0,0	62,7	2,1	100,0	1114
Orta Anadolu	16,8	1,0	1,8	5,4	1,3	1,0	0,2	0,4	72,3	0,7	100,0	1254
Batı Karadeniz	14,8	1,9	1,5	6,3	0,8	0,8	0,0	0,0	74,0	0,8	100,0	1309
Doğu Karadeniz	20,0	2,3	2,0	3,2	1,7	1,2	0,3	0,1	69,5	0,7	100,0	899
Kuzeydoğu Anadolu	31,8	4,1	0,4	3,5	0,4	0,5	0,2	1,3	57,8	0,7	100,0	850
Ortadoğu Anadolu	23,4	6,4	1,2	3,3	0,8	0,9	0,7	0,2	56,8	7,6	100,0	1016
Güneydoğu Anadolu	19,1	3,2	1,3	2,6	0,5	1,1	0,1	0,1	72,0	0,5	100,0	1669

Bölgeler açısından bakıldığında Batı Marmara, Orta Anadolu, Batı Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde “kimseden yardım almam” seçeneğinin oranı yüzde 70’lerin üzerine çıkmaktadır. Uzman kişi ya da kurumlardan yardım alanların oranı ise bölgeler içinde sadece İstanbul’da yüzde 9’un üzerine çıkmakta, Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu Anadolu ve Batı Karadeniz bölgelerinde ise yüzde 1’in altında kalmaktadır.

Genç yaş grubunda yer alanların aile büyüklerine başvurma oranları yüzde 40’lar seviyesindedir.

Yaş ilerledikçe aile büyüklerine danışma azalmakta ve kimseden destek almama seçeneği yükselmektedir. Uzman kişi ve kurumlardan destek alma öğrenim seviyesi ile doğru orantılı olarak yükselmektedir. Okuryazar olmayanlarda bu oran sadece yüzde 0,3 iken, yüksek öğrenim ve lisansüstü seviyesinde yüzde 8,5'e ulaşmaktadır. Alt SES grubunda da uzman kişi ve kurumlardan destek alma çok düşük görünmektedir. Orta ve üst SES grubunda nispi bir artış görülmekte ve üst SES'te bu oran yüzde 6,4'e ulaşmaktadır.

Tablo 116: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Eşler Arasında Sorun Yaşanan Durumlarda Destek Alınan Kurum Yada Kişiler

	Aile büyüklerimden	Akrabalarımın	Kardeşlerimden	Çocuklarımdan	Uzman kişi veya kurumlardan	Arkadaşlarımdan	Komşularımdan	Din adamlarımdan	Kimseden destek almam	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET												
Erkek	20,6	2,3	1,0	4,8	2,5	1,1	0,2	0,2	66,6	1,6	100,0	7978
Kadın	23,6	2,3	3,0	7,1	2,9	1,7	0,7	0,1	58,8	1,3	100,0	7421
YAŞ GRUBU												
18-24	41,5	2,6	2,4	0,3	2,3	1,5	0,1	0,4	49,9	1,0	100,0	688
25-34	34,6	2,5	3,1	0,1	3,7	2,3	0,5	0,2	53,8	1,1	100,0	3507
35-44	25,9	2,4	2,7	3,2	3,6	2,1	0,5	0,1	59,5	1,3	100,0	3995
45-54	17,3	2,6	1,4	9,4	2,2	0,8	0,3	0,2	65,6	1,4	100,0	3379
55-64	8,7	1,7	0,9	11,7	1,7	0,7	0,4	0,2	72,9	1,8	100,0	2282
65+	5,0	1,9	0,4	12,3	0,8	0,2	0,4	0,2	77,0	2,1	100,0	1546
ÖĞRENİM DURUMU												
Okur-Yazar Değil	16,0	4,1	0,6	9,3	0,3	0,3	0,3	0,3	68,5	1,0	100,0	1309
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	18,4	2,7	1,8	9,1	0,4	0,5	0,4	0,0	66,6	1,0	100,0	895
İlkokul Mezunu	21,2	2,2	1,9	6,8	1,3	1,0	0,4	0,1	64,8	1,5	100,0	7491
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	26,9	2,7	2,3	3,9	5,5	0,9	0,7	0,2	56,7	1,5	100,0	2038
Lise	25,9	1,9	2,8	3,3	4,5	2,5	0,5	0,2	58,6	1,2	100,0	2184
Önlisans	26,2	1,7	1,3	3,3	3,3	3,6	0,0	0,4	60,8	0,0	100,0	437
Üniversite ve Lisansüstü	19,8	1,4	2,5	2,9	8,5	4,4	0,2	0,2	59,8	2,6	100,0	1043
SOSYO-EKONOMİK STATÜ												
Alt	22,4	2,9	1,6	5,3	0,9	0,7	0,4	0,2	65,0	1,4	100,0	6524
Orta	22,3	2,0	2,1	6,7	3,6	1,2	0,3	0,2	61,3	1,1	100,0	5248
Üst	20,7	1,0	2,4	5,1	6,4	3,7	0,2	0,3	59,8	2,0	100,0	1667

3.7. AKRABALIK İLİŞKİLERİ

Türk aile yapısının önemli veçhelerinden biri de ailenin akrabalarla olan ilişkileridir. Türk ailesinin akrabalarla olan ilişkisi, aile bireylerinin hayatında anlamlı bir yer tutar. Her ne kadar, Türkiye’de 1950’lerden beri yaşanan göç ve kent hayatının kendine özgü nitelikleri Türk ailesini çekirdek aileye dönüştürüyor olsa da, aile bireyleri genellikle çevreleriyle birincil ilişkilerini sürdürmeye devam etme eğilimde görünmektedir. Böyle bir yapı ve ilişkilerin doğurduğu sosyal ortam, ailelerin hangi toplumsal şartlar içinde var olduklarını göstermesi açısından önemlidir. Araştırmanın bu bölümü, Türkiye’de aile yapısını anlayabilmek için bu ilişki biçimlerinin de anlaşılması gerektiğinden yola çıkarak; akrabalarla ilişkilerin nasıl görüldüğü, oturma mesafesi, görüşme sıklığı ve ne tür ilişkiler kurulduğu gibi konularla ilgili veriler içermektedir. Çünkü ailenin ve onu oluşturan bireylerin akrabaları ile kurduğu ilişkiyi anlamak esasında aileyi de anlamak demektir.

3.7.1. Akrabalarla İlişkilerle İlgili Değerlendirmeler

Hanelerde yaşayan 18 yaş üstündeki bireylere çeşitli akrabalarıyla ilişkisi ile ilgili kanaatleri sorulmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen aile bireyleri ve yakın akrabalarla ilişkiler hakkındaki veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Tablodaki verilere bakıldığında ilişkilerin nasıl olduğu ile ilgili düşüncelerin, akrabaların yakınlık derecesine göre farklılaştığı görülmektedir. Bu çerçevede, en yüksek oranda ‘çok iyi’ ve ‘iyi’ cevaplarının eşler arası ilişkilerde olduğu görülmektedir. Bu oranı çocuklar ile olan ilişkilerin oranı takip etmektedir. Çocuklar ile olan ilişkilerde ‘çok iyi’ cevabı kız çocuklar için yüzde 38,4 iken, erkek çocuklar için yüzde 39,2’dir. Anne-baba ile olan ilişkilere bakıldığında ‘çok iyi’ oranı anne için yüzde 34,5, baba için ise yüzde 23,1’dir.

‘Çok iyi’ ve ‘iyi’ cevaplarının yüksek olduğu ikinci grup kardeşlerle ilişkiler kısmıdır. Abla/kız kardeş ile olan ilişkiler bireyler tarafından yüzde 44,2 oranında ‘iyi’ olarak tanımlanırken, yüzde 31,3 oranında ‘çok iyi’ olarak tanımlanmıştır. Ağabey/erkek kardeş ile olan ilişkiler ise yüzde 45,5 oranında ‘iyi’ olarak ifade edilirken, yüzde 29,4 oranında ‘çok iyi’ olarak ifade edilmiştir. Üçüncü grupta ise eşin anne babası ve amca, dayı, teyze ve hala gibi diğer akrabalar bulunmaktadır.

Tablo 117: Akrabalarla İlişkilerin Nasıl Görüldüğü

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi	Yok/Vefat etti	Toplam	Sayı
Eş	0,5	0,4	3,6	24,3	46,9	24,3	100,0	20734
Anne	0,5	0,6	2,2	28,1	34,5	34,1	100,0	20734
Baba	0,8	0,9	2,5	22,1	25,1	48,7	100,0	20735
Kızı	0,3	0,3	1,0	22,2	38,4	37,8	100,0	20709
Oğlu	0,3	0,5	1,4	24,1	39,2	34,4	100,0	20714
Abla/Kız kardeş	0,4	1,1	4,6	44,2	31,3	18,4	100,0	20722
Abi/Erkek kardeş	0,6	1,4	5,9	45,5	29,4	17,1	100,0	20720
Amca	1,7	2,6	10,8	34,2	11,9	38,8	100,0	20731
Dayı	1,2	2,7	11,3	38,6	13,1	33,2	100,0	20738
Teyze	0,9	1,7	9,9	40,9	13,8	32,7	100,0	20730
Hala	1,3	2,2	10,2	36,5	11,7	38,1	100,0	20721
Kayınvalide	1,0	1,0	4,6	29,7	13,1	50,6	100,0	20726
Kayınpeder	0,9	0,8	3,5	22,3	9,9	62,5	100,0	20725
Anneanne	0,8	0,3	1,8	10,9	5,7	80,6	100,0	20732
Babaanne	0,9	0,4	1,4	8,1	3,9	85,3	100,0	20729
Dede	0,8	0,3	1,1	6,6	3,3	87,9	100,0	20717

3.7.2. Akrabalarla Oturma Mesafesi

Hanelerde sadece referans kişiye çeşitli akrabalarla oturma mesafeleri sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda referans kişilerin akrabalarıyla oturma mesafesiyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 8,5'i annesi ile aynı evde otururken, yüzde 17,3'ü başka bir ilde yaşamaktadır. Baba ile aynı evde oturan kişilerin oranı ise yüzde 5'dir. Referans kişilerin çocukları ile oturma mesafelerine bakıldığında kız çocuk ile aynı evde oturanların oranı yüzde 39,5 iken, erkek çocuk ile aynı evde oturanların oranı yüzde 45,6'dır. Görüşülenlerin akrabaları ile oturma mesafelerine bakıldığında, abla/kız kardeş ile aynı evde oturanların oranı yüzde 3,1, aynı apartmanda oturanların oranı yüzde 1,9, aynı mahallede/semtte/köyde oturanların oranı yüzde 15'dir. Aynı ilde/aynı ilçede oturanların oranı yüzde 21,6, aynı ilde/başka ilçede oturanların oranı 15,1, başka ilde oturanların oranı ise yüzde 23,1'dir. Ağabey/erkek kardeş ile aynı evde oturanların oranı yüzde 3,6, aynı apartmanda oturanların oranı yüzde 3,4, aynı mahallede/semtte/köyde oturanların oranı yüzde 15,3'tür. Aynı ilde/aynı ilçede oturanların oranı yüzde 20,9, aynı ilde/başka ilçede oturanların oranı yüzde 14,2, başka ilde oturanların ise yüzde 22,3'tür.

Katılımcılar yüzde 25-35 arasında değişen bir oranda aynı il içinde hala, teyze, dayı ya da amca gibi yakın bir akrabaya sahiptir. Katılımcıların neredeyse yüzde 10'u amcasıyla aynı mahallede oturmaktadır. Kayınpeder, anneanne, babaanne ve dede gibi yakınlık derecesindeki akrabalarındaki yüksek vefat nedeniyle yakın çevrede birlikte yaşama oranları bu grup için düşüktür.

Tablo 118: Ailelerin Akrabalarıyla Oturma Mesafesi

	Yok/Vefat etti	Aynı evde	Aynı apartmanda/ avluada	Aynı mahallede/ semtte/köyde	Aynı ilde/ aynı ilçede	Aynı ilde/başka ilçede	Başka ilde	Yurtdışında	Toplam	Sayı
Baba	54,8	5,0	2,8	7,0	9,2	6,8	13,8	0,7	100,0	10562
Kızı	32,9	39,5	1,4	4,9	7,6	5,1	7,8	0,8	100,0	10551
Oğlu	28,6	45,6	3,5	4,0	5,5	3,8	7,7	1,3	100,0	10549
Abla kız kardeş	18,7	3,1	1,9	15,0	21,6	15,1	23,1	1,5	100,0	10540
Abi erkek kardeş	18,5	3,6	3,4	15,3	20,9	14,2	22,3	1,8	100,0	10556
Amca	43,6	0,2	1,0	9,6	13,8	10,2	20,4	1,1	100,0	10556
Dayı	37,1	0,1	0,5	8,7	16,0	12,0	24,5	1,1	100,0	10567
Teyze	36,1	0,2	0,5	8,3	16,1	12,7	25,0	1,1	100,0	10564
Hala	42,2	0,1	0,6	7,9	14,5	11,4	22,4	1,0	100,0	10554
Kayınvalide	47,3	2,6	3,3	9,4	13,5	8,8	14,5	0,4	100,0	10557
Kayınpeder	60,3	1,1	2,7	6,8	10,4	6,8	11,4	0,5	100,0	10565
Anneanne	84,2	0,1	0,3	1,7	3,2	2,7	7,3	0,4	100,0	10565
Babaanne	88,5	0,2	0,3	1,4	2,2	1,7	5,2	0,4	100,0	10563
Dede	90,4	0,2	0,1	1,1	1,7	1,6	4,5	0,4	100,0	10529

3.7.3. Akrabalar ile Görüşme Sıklığı

Referans kişilere çeşitli akrabalarla hangi sıklıkta görüşüldü sorusu da yöneltmiştir. Akrabalarla görüşme sıklığı sorusuna referans kişilerin verdiği cevaplara bakıldığında aile bireyleri için 'hiç görüşmüyoruz' seçeneği hiçbir akraba için yüzde 8'in üzerinde değildir. Aileler farklı sıklıklarla da olsa akrabaları ile görüşme ve iletişim konusunda güçlüdür. Bununla beraber hiç görüşülmeyenlerin arasında en fazla amca (yüzde 7,1), dayı (yüzde 6,6), teyze (yüzde 5,3), hala (yüzde 6,6) ve babaanne (yüzde 6,1) gelmektedir.

Öte yandan anne ile görüşme sıklığı ile ilgili olarak katılımcıların yüzde 39,2'si her gün, yüzde 23,3'ü haftada birkaç kez, yüzde 18,3'ü senede birkaç kez, yüzde 18,2'si ise ayda birkaç kez ifadelerini paylaşmaktadır. Katılımcıların babaları ile görüşme sıklığı ise yüzde 37,3 ile her gün, yüzde 22,1 ile haftada birkaç kez, yüzde 19,4 ile senede birkaç kez ve yine yüzde 19,4 ile ayda birkaç kez olarak ifade edilmektedir. Kardeşlerle görüşme oranlarına bakıldığında, abla/kız kardeş ile görüşme oranları sırasıyla ayda birkaç kez yüzde 30,9, haftada birkaç kez yüzde 26,0, senede birkaç kez yüzde 24,2 ve her gün görüşme yüzde 17,0'dir. Ağabey/erkek kardeş ile görüşme oranları ise sırasıyla ayda birkaç kez yüzde 30,2, haftada birkaç kez yüzde 24,1, senede birkaç kez yüzde 23,7 ve her gün görüşme ise yüzde 19,6'dır.

Çocuklarla görüşme sıklığında ise daha farklı oranlar görülmektedir. Katılımcıların sırasıyla yüzde 67,5'i her gün, yüzde 14,0'ü haftada birkaç kez, yüzde 9,8'i ayda birkaç kez ve yüzde 8,2'si yılda birkaç kez kız çocukları ile görüşmektedir. Erkek çocukları ile görüşenlerin oranları ise sırasıyla, her gün yüzde 73,1, haftada birkaç kez yüzde 10,7, senede birkaç kez yüzde 7,8 ve ayda birkaç kez ise yüzde 7,7'dir.

Anneanne, babaanne ve dede ile görüşmelerin oranlarının en yüksek olduğu sıklık senede birkaç kezdir. Amca, hala, teyze ve dayı gibi üçüncü derece akrabalarla görüşme sıklığı oranlarının yüksek olduğu kısım da yine senede birkaç kezdir. Kayınvalide ve kayınpeder ile görüşülme sıklığına bakıldığında ise katılımcıların yüzde 29,5'i ayda birkaç kez, yüzde 26,2'si yılda birkaç kez, yüzde 23,6'sı haftada birkaç kez, yüzde 17,7'si ise her gün kayınvalidelerini ile görüşebildiklerini ifade etmektedir. Kayınpederle görüşme sıklığı ise katılımcılar için şu şekildedir; yüzde 29,7'si ayda birkaç kez, yüzde 27,2'si yılda birkaç kez, yüzde 23,6'sı haftada birkaç kez ve yüzde 16,2'si her gün.

Tablo 119: Bireylerin Akrabaları ile Görüşme Sıklığı

	Hiç görüşmüyoruz	Senede birkaç kez	Ayda birkaç kez	Haftada birkaç kez	Hergün	Toplam	Sayı
Eş	0,5	0,9	1,4	1,8	95,5	100,0	15566
Anne	1,0	18,3	18,2	23,3	39,2	100,0	13570
Baba	1,8	19,4	19,4	22,1	37,3	100,0	10545
Kızı	0,6	8,2	9,8	14,0	67,5	100,0	12782
Oğlu	0,6	7,8	7,7	10,7	73,1	100,0	13507
Abla/Kız kardeş	1,8	24,2	30,9	26,0	17,0	100,0	16834
Abi/Erkek kardeş	2,5	23,7	30,2	24,1	19,6	100,0	17095
Amca	7,1	38,1	32,3	16,9	5,7	100,0	12576
Dayı	6,6	41,5	33,2	15,1	3,6	100,0	13771
Teyze	5,3	42,0	34,5	15,2	3,0	100,0	13847
Hala	6,6	41,4	34,7	14,0	3,3	100,0	12705
Kayınvalide	3,0	26,2	29,5	23,6	17,7	100,0	10096
Kayınpeder	3,3	27,2	29,7	23,6	16,2	100,0	7623
Anneanne	4,2	40,2	31,4	17,5	6,7	100,0	3889
Babaanne	6,1	35,6	29,1	18,6	10,7	100,0	2909
Dede	5,8	38,5	31,3	17,2	7,2	100,0	2359

3.7.4. Aile Bireyleri ile Duygu ve Düşünce Paylaşımı

Araştırma kapsamında hanelerde yaşayan 18 yaş üzeri bireylerin birbirleri ve akrabaları ile hangi sıklıkta duygu ve düşünce paylaşımları yaptıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların en yüksek oran ve sıklıkta duygu ve düşüncelerini paylaştıkları kişiler eşleridir (yüzde 87,1). Bu soruya cevap veren bireylerin anne ve babaları ile duygu ve düşünce paylaşım oranlarına bakıldığında, katılımcıların yüzde 50,6'sı her zaman ve yüzde 40,3'ü ara sıra anneleri; yüzde 40,2'si her zaman ve yüzde 43,9'u ara sıra babaları ile duygu ve düşüncelerini paylaşmaktadır. Duygu ve düşüncelerin hiçbir zaman paylaşılmadığı oranlar ise anne için yüzde 9,1 iken, baba için bu oran yüzde 15,9'a yükselmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin çocukları ile duygu ve düşünce paylaşım oranlarına bakıldığında, kız çocukları ile duygu ve düşüncelerin her zaman paylaşım oranı yüzde 62,1 iken, erkek çocuklar için bu oran yüzde 59,7'dir. Kız kardeşle duygu ve düşüncelerini her zaman paylaşanların oranı yüzde 32,5 ve bunu ara sıra yapanların oranı ise yüzde 51,3'tür. Bu oranlar ağabey/erkek kardeş için her zaman seçeneğinde yüzde 26,6'ya gerilemekte ve

ara sıra seçeneğinde yüzde 52,3'e yükselmektedir. Duygu ve düşüncelerin bireyin eşinin ailesi ile paylaşılmasına bakıldığında, kayınvalidesi ile duygu ve düşüncelerini her zaman paylaşanların oranı yüzde 15,7 iken, ara sıra paylaşanların oranı yüzde 51,2, hiçbir zaman paylaşmayanların oranı ise yüzde 33,2'dir. Kayınpederi ile duygu ve düşüncelerini her zaman paylaşan bireylerin oranı yüzde 13,4, ara sıra paylaşanların oranı ise 50,4'tür, hiçbir zaman paylaşmayanların oranı ise yüzde 36,1'dir.

Duygu ve düşüncelerin hiç paylaşılmadığı akrabalar içinde hala, dayı, amca, teyze, babaanne, anneanne ve dede gelmektedir. Katılımcılar bu grupta yer alan akrabalar ile yüzde 40-45 arasında bir oranla hiçbir zaman duygu ve düşüncelerini paylaşmadıklarını ifade etmektedir.

Tablo 120: Bireylerin Akrabalarıyla Duygu ve Düşüncelerini Paylaşma Sıklığı

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Her zaman	Toplam	Sayı
Eş	1,9	11,0	87,1	100,0	15548
Anne	9,1	40,3	50,6	100,0	13480
Baba	15,9	43,9	40,2	100,0	10451
Kızı	11,5	26,5	62,1	100,0	12681
Oğlu	12,2	28,2	59,7	100,0	13405
Abla/Kız kardeş	16,2	51,3	32,5	100,0	16674
Abi/Erkek kardeş	21,1	52,3	26,6	100,0	16968
Amca	45,2	45,3	9,5	100,0	12423
Dayı	44,4	46,8	8,8	100,0	13627
Teyze	41,1	49,2	9,7	100,0	13728
Hala	43,8	48,2	8,0	100,0	12572
Kayınvalide	33,2	51,2	15,7	100,0	9990
Kayınpeder	36,1	50,4	13,4	100,0	7527
Anneanne	42,8	47,5	9,7	100,0	3828
Babaanne	44,5	46,1	9,5	100,0	2847
Dede	45,0	46,6	8,4	100,0	2318

3.8. AİLEDE ÇOCUK VE ÇOCUK İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER

Aile kurumunun önemli parçalarından biri çocuktur. Çocuk aile için önemli olduğu kadar toplumun da önemli bir parçasıdır. Öte yandan ailelerin çocuk sahibi olmak ile ilgili düşünceleri ülkenin demografik yapısının değişimi bakımından fikir verici niteliktedir. Çünkü çocuğu anlamak, içinde bulunduğu yetişme ve sosyalleşme şartlarını bilmek önce aileyi, sonra toplumu anlamaktır. Anne babanın çocuk ile kurduğu ilişkinin niteliğini anlamak; çocukların sosyalleşmelerinin bir parçası olarak aile içindeki konumlarını değerlendirmek; toplumunun ve ailelerin geleceği ile ilgili kestirimlerde bulunmamıza imkân verecektir.

Dolayısıyla araştırmanın bu bölümünde ailelerin sahip oldukları çocuk sayısı, çocuk sahibi olma istekleri, çocuklarla ebeveynlerin kurdukları ilişkiler, çocuk ile ilgili düşünceler, çocuk ile sorun yaşanan konular ve anne-babaların çocuklarına verdikleri cezalar ile ilgili veriler yer almaktadır.

3.8.1. Bireylerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı

Aşağıdaki tabloda sahip olunan ortalama çocuk sayısı ile ilgili veriler görülmektedir. Türkiye genelinde sahip olunan ortalama çocuk sayısı 2,6'dır. Sahip olunan ortalama kız çocuk sayısı ise 1,3 iken, erkek çocuk sayısı 1,4 olarak tespit edilmiştir. Sahip olunan ortalama çocuk sayısına kırsal ve kent açısından bakıldığında, kırsal alanda ortalama çocuk sayısının Türkiye ortalaması olan 2,6'dan 0,7 daha yüksek olduğu görülmektedir. Kentsel alanda ise ortalama çocuk sayısı 2,3'e kadar gerilemektedir.

Araştırma göstermektedir ki sahip olunan çocuk sayısının en yüksek olduğu bölge ortalama 3,7 çocuk ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölgeyi 3,4 ortalama ile Ortadoğu Anadolu ve 3,3 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgeleri izlemektedir. Aile başına düşen ortalama çocuk sayısının en düşük olduğu bölge ise 1,9 çocuk ortalaması ile Batı Marmara Bölgesi'dir. Aile başına düşen ortalama çocuk sayısının Türkiye'nin doğusundan batısına doğru gidildikçe net olarak düştüğü görülmektedir.

Tablo 121: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sahip Olunan Çocuk Ortalaması

	Kız	Erkek	Toplam
Türkiye	1,3	1,4	2,6
YERLEŞİM YERİ			
Kent	1,2	1,2	2,3
Kır	1,6	1,7	3,3
ÜÇ BÜYÜK İL			
İstanbul	1,3	1,4	2,5
Ankara	1,0	1,1	2,0
İzmir	1,0	1,0	1,9
BÖLGELER			
İstanbul	1,3	1,4	2,5
Batı Marmara	1,2	1,2	2,3
Doğu Marmara	1,0	1,1	2,1
Ege	1,1	1,1	2,1
Akdeniz	1,3	1,2	2,5
Batı Anadolu	1,1	1,2	2,2
Orta Anadolu	1,4	1,4	2,8
Batı Karadeniz	1,3	1,4	2,6
Doğu Karadeniz	1,4	1,5	2,9
Kuzeydoğu Anadolu	1,6	1,7	3,3
Ortadoğu Anadolu	1,7	1,7	3,4
Güneydoğu Anadolu	1,8	1,9	3,7

Yaş grubuna göre bireylerin sahip olduğu çocuk sayılarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 65 yaş üstünde olduğu gözlemlenmektedir. 65 yaş üstündekilerin sahip olduğu ortalama çocuk sayısı 4,4'dür. Yaş küçüldükçe sahip olunan ortalama çocuk sayısı düşmektedir. 18-24 yaş arasında sahip olunan ortalama çocuk sayısının 0,3'e kadar düştüğü görülmektedir.

Bireylerin sahip oldukları çocuk sayılarına öğrenim durumu değişkeni üzerinden bakıldığında, en yüksek ortalama okur-yazar olmayan kategorisindedir. Bu kategori içerisinde sahip olunan ortalama çocuk sayısı 4,9' dur. Eğitim düzeyi yükseldikçe sahip olunan ortalama çocuk sayısında çok net bir düşme eğilimi göze çarpmaktadır. Lisans ve lisansüstü kategorisinde sahip olunan ortalama çocuk sayısı 1,2' ye kadar gerilemektedir.

Sosyo-ekonomik statü ile sahip olunan çocuk sayısı arasındada benzer bir ilişki söz konusudur. SES düzeyi yükseldikçe sahip olunan ortama çocuk sayısının azaldığı görülmektedir. Alt SES düzeyindekilerin sahip olduğu ortalama çocuk sayısı 3,2 iken, üst SES grubundakilerin sahip oldukları ortalama çocuk sayısı 1,8'e kadar düşmektedir. Kısacası sosyo-ekonomik statü ile sahip olunan ortalama çocuk sayısı parametreleri arasında ters bir orantı mevcuttur.

Tablo 122: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sahip Olunan Çocuk Ortalaması

	Kız	Erkek	Toplam
YAŞ GRUBU			
18-24	0,2	0,2	0,3
25-34	0,8	0,8	1,5
35-44	1,3	1,4	2,6
45-54	1,6	1,7	3,2
55-64	1,8	1,9	3,8
65+	2,2	2,2	4,4
ÖĞRENİM DURUMU			
Okur-Yazar Değil	2,4	2,5	4,9
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	2,0	2,0	4,0
İlkokul Mezunu	1,5	1,5	3,0
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,9	0,9	1,7
Lise	0,7	0,7	1,3
Önlisans	0,6	0,8	1,3
Üniversite ve Lisansüstü	0,6	0,7	1,2
SOSYO-EKONOMİK STATÜ			
Alt	1,6	1,6	3,2
Orta	1,2	1,2	2,3
Üst	0,9	1,0	1,8

3.8.2. İstlenen Çocuk Sayısı

Hanelerde yaşayan 18 yaş üstü kişilere şartlar uygun olsaydı kaç çocuğu olmasını istediğine dair soru yöneltilmiştir. Tabloda belirli parametrelere göre istenen çocuk sayılarının karşılaştırılması yer almaktadır. Türkiye genelinde bireylerin sahip olmak istedikleri çocuk sayısının ortalaması 3,2'dir. Katılımcıların yüzde 35,4'ü 2 çocuk isterken yüzde 32,5'i 3 çocuk sahibi olmak istediğini belirtmiştir. Tek çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranının (yüzde 3,5) oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir. 6 ve üstü çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı

ise yüzde 6,4 olarak tespit edilmiştir.

Yerleşim yerlerine göre sahip olunmak istenen çocuk sayısını karşılaştırdığımızda kırsal yerleşimlerde bireylerin daha fazla çocuk sahibi olmak istedikleri görülmektedir. Kırsal yerleşimlerde sahip olunmak istenen ortalama çocuk sayısı 3,5 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 3,2) üzerine çıkarken, kentsel yerleşim yerlerinde sahip olunmak istenen ortalama çocuk sayısı 3,1 ile Türkiye ortalamasının altına düştüğü tespit edilmiştir. Kentsel alanda bireylerin yüzde 38,1'i 2 çocuk sahibi olmak isterken kırsal alanda 2 çocuk sahibi olmak isteyen bireylerin oranı yüzde 28,9'dur. Kentsel alanda 3 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranından daha düşükken, kırsal alanda 3 çocuk sahip olmak isteyenlerin oranı 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranından daha yüksektir.

Bölgelere göre sahip olunmak istenen ortalama çocuk sayısına bakıldığında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortalamanın (4,2) belirgin bir şekilde yükseldiği görülmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni yüzde 3,8 ile Ortadoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir. Sahip olunmak istenen ortalama çocuk sayısının en düşük olduğu bölgenin 2,5 ile Batı Marmara olduğu görülmektedir. Üç büyük kentimiz açısından bu ortalama bakıldığında ise 2,9'luk ortalama ile en yüksek değer Ankara'da görülmektedir. Üç büyük kentimiz arasında bu ortalamanın en düşük olduğu yer ise 2,7 ile İzmir'dir. Doğudan batıya doğru gidildikçe sahip olunmak istenen çocuk sayısının düşme eğiliminde olduğu göze çarpmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 17,5 iken bu bölgede 3 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 25'dir. Yine bu bölgemizde 4 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı ise yüzde 26,7'dir. Batı Marmara Bölgesi'nde ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki eğilimin tersine bir eğilim görmek mümkündür. Batı Marmara Bölgesi'nde 2 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 52,3 iken, üç çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 28,6 ve 4 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı ise yüzde 6,3'tür.

Tablo 123: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Şartlar Uygun Olsa İstedikleri Çocuk Sayısı

	0 Çocuk	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk	4 Çocuk	5 Çocuk	6 ve üzeri Çocuk	Toplam	Sayı	Ort.
Türkiye	0,5	3,5	35,4	32,5	15,5	6,2	6,4	100,0	20644	3,2
YERLEŞİM YERİ										
Kent	0,5	4,0	38,1	32,0	14,7	5,7	5,2	100,0	14694	3,1
Kır	0,6	2,4	28,9	33,7	17,4	7,5	9,5	100,0	5950	3,5
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	0,4	4,3	43,2	32,5	12,2	4,5	2,8	100,0	3399	2,8
Ankara	1,0	4,6	42,9	30,4	12,1	4,8	4,2	100,0	1283	2,9
İzmir	0,4	6,7	51,2	26,4	8,9	3,6	2,9	100,0	1305	2,7
BÖLGELER										
İstanbul	0,4	4,3	43,2	32,5	12,2	4,5	2,8	100,0	3399	2,8
Batı Marmara	0,7	7,5	52,3	28,6	6,3	3,2	1,4	100,0	1236	2,5
Doğu Marmara	0,5	4,6	40,5	36,2	11,0	3,7	3,5	100,0	1675	2,8
Ege	0,6	4,5	44,6	33,0	10,4	3,6	3,4	100,0	1710	2,8
Akdeniz	1,0	2,0	28,8	31,6	22,0	7,1	7,5	100,0	1782	3,4
Batı Anadolu	0,4	4,3	36,8	34,3	15,1	4,5	4,5	100,0	1497	3,0
Orta Anadolu	0,5	3,3	32,0	35,0	14,6	7,5	7,0	100,0	1620	3,3
Batı Karadeniz	0,3	4,2	43,5	33,6	10,8	5,0	2,7	100,0	1696	2,8
Doğu Karadeniz	0,4	3,1	30,2	39,8	15,2	5,6	5,8	100,0	1180	3,2
Kuzeydoğu Anadolu	0,6	1,4	24,7	30,6	23,5	8,0	11,1	100,0	1168	3,7
Ortadoğu Anadolu	0,3	1,7	21,7	32,0	20,8	10,5	13,0	100,0	1339	3,8
Güneydoğu Anadolu	0,3	1,7	17,5	25,0	26,7	12,0	16,9	100,0	2339	4,2

Erkeklerin sahip olmak istediği çocuk sayısı ortalama 3,32 iken, kadınlarda bu oran 3,02 ye kadar düşmektedir. Erkeklerin yüzde 33,4'ü iki çocuk sahibi olmak istediklerini beyan etmiştir. Kadınların yüzde 37,8 i iki çocuk sahibi olmak isterken, üç çocuk sahibi olmak isteyen kadınların oranı yüzde 31,5'dir.

Yaş gruplarına göre sahip olunmak istenen çocuk sayısına bakıldığında ise yaş büyüdükçe sahip olunmak istenen çocuk sayısının arttığı görülmektedir. 65 yaş ve üstü bireylerin sahip

olmak istedikleri çocuk sayısı ortalaması 3,75 iken, 18–24 yaş arasındaki bireyler için bu ortalama 2,58'e kadar düşmüştür. Yine 65 yaş ve üstü bireylerin yüzde 25,4'ü 2 çocuk sahibi olmak isterken, 3 çocuk sahibi olmak isteyen 65 yaş üstü bireylerin oranı yüzde 31,6'dır. 18–24 yaş arası bireylerden ise yüzde 50,7'si iki çocuk sahibi olmak isterken, 18–24 yaş arası bireylerden 3 çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 29'dur.

Öğrenim düzeyi ve sahip olunmak istenen çocuk sayısı karşılaştırıldığında öğrenim düzeyi ile sahip olunmak istenen çocuk sayısı arasında ters orantı olduğu görülmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça sahip olunmak istenen çocuk sayısı ortalaması düşmektedir. Sosyo-ekonomik statü arttıkça da sahip olunmak istenen çocuk sayısı azalmaktadır. Üst SES düzeyindeki bireylerin sahip olmak istedikleri çocuk sayısının ortalaması 2,81 iken, alt SES'teki bireyler için bu oran 3,53'e kadar yükselmiştir.

Tablo 124: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Şartlar Uygun Olsa İstedikleri Çocuk Sayısı

	1 Çocuk	2 Çocuk	3 Çocuk	4 Çocuk	5 Çocuk	6 ve üzeri Çocuk	Toplam	Ort.
CİNSİYET								
Erkek	3,1	33,4	33,7	14,1	7,6	8,1	100,0	3,32
Kadın	4,0	37,8	31,5	17,0	4,8	4,9	100,0	3,02
YAŞ GRUBU								
18-24	6,1	50,7	29,0	9,9	2,6	1,7	100,0	2,58
25-34	3,8	40,1	34,1	14,3	4,6	3,1	100,0	2,91
35-44	3,1	32,6	34,4	17,5	6,1	6,3	100,0	3,21
45-54	3,0	32,2	32,4	17,4	7,2	7,8	100,0	3,35
55-64	2,8	31,5	32,0	16,8	7,9	9,0	100,0	3,39
65+	2,7	25,4	31,6	16,4	10,1	13,8	100,0	3,75
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	2,8	17,6	26,1	21,2	12,3	20,0	100,0	4,24
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	2,4	23,7	29,6	22,8	8,6	12,8	100,0	3,76
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	2,4	31,8	35,8	17,2	6,7	6,1	100,0	3,23
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	4,7	39,4	35,1	13,3	4,0	3,6	100,0	2,89
Lise	5,2	45,9	30,1	11,5	4,3	3,0	100,0	2,78
Önlisans	4,0	49,3	29,2	11,4	2,5	3,5	100,0	2,75
Üniversite ve Lisansüstü	5,5	49,3	28,2	9,7	4,9	2,5	100,0	2,71

SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	2,4	28,4	32,9	18,2	8,2	10,0	100,0	3,53
Orta	4,2	37,4	33,9	14,7	5,4	4,5	100,0	3,00
Üst	4,5	45,4	30,9	11,8	4,3	3,1	100,0	2,81

3.8.3. İstlenen Çocuğun Cinsiyeti

Hanelerde yaşayan 18 yaş üstündeki bireylere eğer tek çocuğu olsaydı, cinsiyetinin ne olmasını istediği sorusu yöneltilmiştir. Aşağıdaki tabloda istenen çocuğun cinsiyeti belli parametreler çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 15,7'si erkek çocuk sahibi olmak istediğini belirtirken, kız çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı yüzde 13 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların yüzde 71,2' si ise sahip olunmak istenen çocuğun cinsiyeti ile ilgili fark etmez cevabını vermişlerdir. Sahip olunmak istenen çocuğun cinsiyetine yerleşim yeri açısından bakıldığında, kentte kız ve erkek çocuk isteme oranlarının birbirlerine yakın olduğu görülürken (sırasıyla yüzde 15,3 ve yüzde 14,5); kırdaki erkek çocuk sahibi olmak isteyen bireylerin oranı (yüzde 16,7) kız çocuk isteyenlere (yüzde 9,6) nispetle yaklaşık yüzde 7 puan daha yüksektir.

Tablo 125: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Tek Çocuk Olsa İstedikleri Çocuk Cinsiyeti

	Erkek	Kız	Farketmez	Toplam	Sayı
Türkiye	15,7	13,0	71,2	100,0	20631
YERLEŞİM YERİ					
Kent	15,3	14,5	70,2	100,0	14679
Kır	16,7	9,6	73,7	100,0	5952
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	13,2	15,9	70,9	100,0	3386
Ankara	14,5	18,3	67,2	100,0	1282
İzmir	10,7	13,9	75,3	100,0	1306
BÖLGELER					
İstanbul	13,2	15,9	70,9	100,0	3386
Batı Marmara	13,7	15,6	70,8	100,0	1238
Doğu Marmara	11,9	10,0	78,1	100,0	1671
Ege	10,6	11,2	78,2	100,0	1717
Akdeniz	14,0	12,2	73,8	100,0	1777
Batı Anadolu	15,1	19,4	65,5	100,0	1488

Orta Anadolu	17,7	13,5	68,8	100,0	1620
Bati Karadeniz	15,4	13,6	71,0	100,0	1688
Doğu Karadeniz	17,5	10,6	71,8	100,0	1186
Kuzeydoğu Anadolu	12,7	13,7	73,6	100,0	1170
Ortadoğu Anadolu	20,5	13,7	65,8	100,0	1347
Güneydoğu Anadolu	26,9	13,2	60,0	100,0	2346

Sahip olunmak istenen çocuğun cinsiyeti ile ilgili bölgelere göre bir farklılaşma söz konusudur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi erkek çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranının (yüzde 26,9) en yüksek olduğu bölge olarak dikkat çekmektedir. Doğu Marmara Bölgesi ise kız çocuk sahibi olmak isteyen bireylerin oranı (yüzde 10) diğer bölgelere oranla en düşük seviyede olduğu bölgedir.

Eğitim seviyesi ile sahip olunmak istenilen çocuğun cinsiyeti arasında açık bir ilişki olduğu tablodan görülmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça erkek çocuk sahibi olmak isteyen katılımcıların oranı düşmektedir. Okuryazar olmayan katılımcılardan yüzde 19'u erkek çocuk sahibi olmak istediğini belirtirken üniversite ve lisansüstü mezunları için bu oran 15,7'ye kadar düşmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kız çocuğuna sahip olmak isteyenler artmakta ve çocuğun cinsiyetinin kendileri için fark etmeyeceğini söyleyenlerin oranı düşmektedir.

Aynı durum SES ile sahip olunmak istenen çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişkide de görülebilir. Sosyo-ekonomik durum iyileştikçe erkek çocuk sahibi olmak isteyenlerin ve çocuğunun cinsiyetinin kendileri için önemli olmadığını söyleyenlerin oranı azalırken, kız çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranlarında belirgin bir artış görülmektedir.

Tabloda görüleceği üzere alt SES grubundakilerin yüzde 16,9'u erkek, yüzde 10,8'i kız çocuk sahibi olmak isterken, üst SES grubunda olanların yüzde 14,6'sı erkek yüzde 16,2'si kız çocuk sahibi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Ancak öte yandan alt SES grubundaki katılımcıların yüzde 72,3 ü sahip olmak istedikleri çocuğun cinsiyetinin önemsiz olduğunu belirtirken, bu oran üst SES düzeyindeki katılımcılarda yüzde 69,2'dir.

Tablo 126: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Tek Çocuk Olsa İstedikleri Çocuk Cinsiyeti

	Erkek	Kız	Farketmez	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	19,3	8,4	72,3	100,0	10375
Kadın	12,1	17,7	70,2	100,0	10256
YAŞ GRUBU					
18-24	18,3	16,7	65,0	100,0	2693
25-34	15,6	15,6	68,8	100,0	4614
35-44	15,8	12,0	72,2	100,0	4425
45-54	14,0	12,5	73,6	100,0	3779
55-64	15,0	10,5	74,5	100,0	2695
65+	16,3	10,0	73,7	100,0	2425
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	19,0	9,8	71,2	100,0	1950
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	17,2	11,4	71,4	100,0	1180
İlkokul Mezunu	14,5	11,6	73,9	100,0	8588
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	15,9	12,7	71,4	100,0	2935
Lise	16,4	16,0	67,6	100,0	3695
Önlisans	15,2	15,0	69,8	100,0	699
Üniversite ve Lisansüstü	15,7	18,9	65,3	100,0	1584
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	16,9	10,8	72,3	100,0	8523
Orta	15,7	13,4	70,9	100,0	7168
Üst	14,6	16,2	69,2	100,0	2282

3.8.4. Evlat Edinilen Çocuk ve Akrabalık Durumu

Araştırma kapsamında hanelerde yaşayan 18 yaş üstündeki katılımcılara evlatlık edinip edinmediği sorulmuş, iki olumlu seçenek (“evet, nüfusuma geçirdim” veya “evet ama nüfusuma geçirmediğim”) bir de olumsuz seçenek sunulmuştur. Türkiye genelinde katılımcıların sadece yüzde 0,5’lik kısmı evlatlık edinmiş ve bu yüzdenin de sadece 0,2’si evlatlık edindiği çocuğu kendi nüfusuna geçirmiştir. Anlaşılan katılımcılar evlatlık edinmiş olsa bile, çoğunlukla evlatlılığını kendi nüfusuna geçirmeme eğilimdedirler.

Evlatlıklarının nüfusuna geçirenlerin oranı kırdaki kentte evlatlıklarının nüfusuna alanların oranı 0,2 iken, kırdaki bu oran 0,3'tür.

Evlatlık edinmeme eğiliminin bölgesel mahiyette dengeli dağıldığı ve benzer olduğu görülmektedir. Küçük bir farkla diğerlerinin önüne geçen Batı Marmara Bölgesi'nin katılımcıları evlatlık edinme ve nüfusa geçirme konusunda diğer bölgelerden daha öndedir.

Üç büyük kent düzeyinde değerlendirildiğinde ise Ankara'nın evlat edinme konusunda ilk sırada olduğu görülmektedir.

Tablo 127: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evlat Edinilen Çocuk Durumu

	Evet, nüfusuma geçirdim	Evet ama nüfusuma geçirmedim	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	0,2	0,3	99,5	100,0	20617
YERLEŞİM YERİ					
Kent	0,2	0,3	99,5	100,0	14673
Kır	0,3	0,2	99,5	100,0	5944
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	0,1	0,3	99,6	100,0	3404
Ankara	0,0	0,6	99,4	100,0	1287
İzmir	0,1	0,2	99,7	100,0	1315
BÖLGELER					
İstanbul	0,1	0,3	99,6	100,0	3404
Batı Marmara	0,6	0,2	99,2	100,0	1238
Doğu Marmara	0,4	0,0	99,6	100,0	1674
Ege	0,2	0,5	99,3	100,0	1687
Akdeniz	0,3	0,1	99,6	100,0	1783
Batı Anadolu	0,0	0,4	99,6	100,0	1494
Orta Anadolu	0,1	0,5	99,4	100,0	1607
Batı Karadeniz	0,3	0,4	99,4	100,0	1707
Doğu Karadeniz	0,3	0,3	99,4	100,0	1181
Kuzeydoğu Anadolu	0,4	0,3	99,3	100,0	1166
Ortadoğu Anadolu	0,5	0,5	99,0	100,0	1339
Güneydoğu Anadolu	0,2	0,2	99,6	100,0	2345

Yaş gruplarına göre verilen cevaplarının olumsuzluk değerinin yine yüzde 99'un üzerinde olduğu görülmektedir. Olumlu cevap verenlerin dağılımı ise gençlerin ya da yaşlıların tutumu bağlamında tutarlı bir yön gösterecek düzeyde değildir. Tek ilginç nokta, 44 yaş ve aşağısı katılımcıların evlatlık edinse bile evlatlıklarını nüfuslarına geçirmeme eğilimde gözükmüyor olmasıdır. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre düzenlenmiş dağılımda da hemen hemen aynı sonuçlar göze çarpmaktadır. Yine belirli bir yön gösterebilecek bir dağılım gözükmemektedir. Lisans ve lisansüstü katılımcılardan evlatlık edinmeye sıcak bakanlardan hiçbirinin evlatlıklarını nüfuslarına geçirmemiş olması dikkat çekicidir.

Sosyo-ekonomik statü ne olursa olsun, katılımcıların yüzde 99'undan çoğu evlatlık edinmemiştir. Bu eğilim en üst seviyesini en üst sosyo-ekonomik düzeyde göstermiştir. Bu gruba dâhil katılımcılar evlatlık edinmiş olsa bile evlatlığını kendi nüfuslarına almamışlardır.

Tablo 128: Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evlat Edinilen Çocuk Durumu

	Evet, nüfusuma geçirdim	Evet ama nüfusuma geçirmedim	Hayır	Toplam	Sayı
YAŞ GRUBU					
18-24	0,0	0,4	99,6	100,0	2676
25-34	0,0	0,2	99,7	100,0	4600
35-44	0,0	0,1	99,8	100,0	4436
45-54	0,3	0,3	99,4	100,0	3777
55-64	0,6	0,5	98,8	100,0	2705
65+	0,5	0,3	99,1	100,0	2424
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	0,4	0,2	99,4	100,0	1952
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	0,6	0,4	99,0	100,0	1180
İlkokul Mezunu	0,3	0,3	99,4	100,0	8594
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,1	0,2	99,7	100,0	2931
Lise	0,0	0,2	99,7	100,0	3680
Önlisans	0,3	0,4	99,3	100,0	700
Üniversite ve Lisansüstü	0,0	0,2	99,8	100,0	1580
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	0,3	0,2	99,4	100,0	8507
Orta	0,3	0,3	99,5	100,0	7168
Üst	0,0	0,2	99,8	100,0	2272

Araştırma kapsamında evlatlık edinilen çocuğun, evlatlık edinen birey ya da bireylerle olan akrabalık durumu incelendiğinde, katılımcıların evlatlık edinme tercihlerinin küçük bir farkla da olsa (yüzde 5) akrabalarından yana olduğu tespit edilmiştir. Akraba olan ve olmayan evlatlık ayrımının Türkiye genelinde birbirinden çok uzaklaşmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Kent ve kır ayrımında da benzer eğilimler mevcuttur. Ayrımda kayda değer nokta kırdaki yaşayan katılımcıların evlatlık edinirken akrabalarını kente göre daha fazla tercih etmesidir (yüzde 57,2).

Tablo 129: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri ve SES'e Göre Evlat Edinilen Çocuğun Akrabalık Durumu

	Evlet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	55,0	45,0	100,0	90
YERLEŞİM YERİ				
Kent	54,2	45,8	100,0	66
Kır	57,2	42,8	100,0	24
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	48,9	51,1	100,0	41
Orta	75,3	24,7	100,0	33
Üst	9,4	90,6	100,0	16

Evlatlık edinmede akrabasını en az tercih eden katılımcıların üst SES düzeyinde oldukları görülmektedir (yüzde 9,4).

3.8.5. Doğal Yöntemlerle Çocuğu Olmayan Çiftlerin Yapması Gerekenlere İlişkin Tutumlar

Araştırma kapsamında hanelerde yaşayan 18 yaş üzerindeki katılımcılara doğal yöntemle çocuk sahibi olunmadığında başvurulabilecek yöntemlerden bahsedilmiş ve katılımcılardan konuyla ilgili tutumlarını “evet”, “hayır” ya da “fikrim yok” şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların en olumlu baktıkları doğal olmayan çocuk edinme yöntemi yüzde 82,2’lik evet oranıyla evlat edinmedir. İkinci sırada yüzde 76,6’lık oranla tüp bebek bulunmaktadır. Koruyucu aile yöntemi yüzde 75,4 evet oranıyla bu iki yöntemi takip etmektedir. Yakınlarından birinin çocuğunu nüfusuna geçirme de yüksek evet alan (yüzde 61,8) bir diğer yöntemdir. Diğer yöntemlerin “boşanıp başkasıyla evlenmek, sperm bankasına başvurmak ve yumurta bankasına başvurmak” gibi aldıkları “evet” oranları yüzde 12 ile 15 arasında değişmektedir.

Katılımcıların en az fikir sahibi oldukları çocuk sahibi olma yöntemleri yüzde sperm (yüzde 15) ve yumurta bankasına (yüzde 15,3) başvurmadır.

Tablo 130: Doğal Yöntemlerle Çocuğu Olmayan Çiftlerin Davranışlarına İlişkin Düşünceler

	Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam	Sayı
Evlat edinebilir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan)	82,2	12,6	5,2	100,0	20740
Yakınlarından birinin çocuğunu nüfusuna geçirebilir	61,8	31,3	6,9	100,0	20735
Koruyucu aile olabilir	75,4	16,4	8,1	100,0	20712
Tüp bebek hizmeti alabilir	76,6	16,1	7,2	100,0	20728
Hiçbir şey denememelidir	6,3	87,6	6,1	100,0	20716
Boşanıp başkasıyla evlenebilirler	11,9	81,5	6,6	100,0	20722
Sperm bankasına başvurabilir	15,0	68,6	16,4	100,0	20717
Yumurta bankasına başvurabilir	15,3	68,2	16,6	100,0	20696

3.8.6. Çocuk İle İlgili Düşünceler

Hanede yaşayan 18 yaş üzeri katılımcılara verili seçenekler üzerinden çocuklarla ilgili yaygın kanılara ne oranda katıldıkları sorulduğunda, en fazla hem fikir oldukları düşüncenin yüzde 87,4’le “çocuk eşleri birbirine yakınlaştırır” olduğu görülmektedir. Yüzde 80’in üzerinde hem fikir olunan diğer düşünceler; “kız çocuk aileye daha yakın olur” ve “çocuk, yaşlılıklarında anne-babasına bakar” olmuştur. Katılımcıların yüzde 57,8’i ise “erkek çocuk annenin itibarını artırır” fikrine katılmaktadır. Katılımcıların en az hem fikir olduğu çocukla ilgili düşünce yüzde 48,6’lık oranla “neslin (soyun) devamı sadece erkek çocuk ile olur” olmuştur.

Tablo 131: Çocuk İle İlgili Düşünceler

	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Toplam	Sayı
Çocuk eşleri birbirine yakınlaştırır	6,5	6,1	87,4	100,0	20734
Kız çocuk aileye daha yakın olur	9,8	7,4	82,8	100,0	20741
Çocuk, yaşlılıklarında anne-babasına bakar	7,1	12,5	80,3	100,0	20739
Çocuk, büyüdüğünde anne-babasına maddi katkı sağlar	11,6	12,8	75,5	100,0	20740
Erkek çocuk annenin itibarını artırır	29,1	13,1	57,8	100,0	20734
Neslin devamı sadece erkek çocuk ile sağlanır	45,2	6,2	48,6	100,0	20741

3.8.7. Anne-Baba ile Çocuk Arasında Sorun Yaşanan Konular

Araştırma kapsamında 13-25 yaş arası çocuğu olup aynı evde yaşayan katılımcılara “anne-baba ile çocuk arasında sorun yaşanan konular” hakkında soru yöneltilmiştir. Soruda, olası sorun alanları tek tek yöneltilmiş ve katılımcının “hiç yaşamıyoruz”, “bazen yaşıyoruz”, “sık sık yaşıyoruz” ve “ilgili değil” seçenekleri üzerinden cevap vermeleri istenmiştir. Anne-babaların,

çocuklarıyla en az sorun yaşadıkları alan yüzde 91,4 “hiç yaşamıyoruz” cevabıyla siyasi görüşlerdir. Bu alanı, sırasıyla yüzde 80–90 arasındaki oranlarıyla dini tutum ve davranışlar, akrabalık ilişkileri, geleneklere bağlılık, aile içi ilişkiler, evlilik ve aile hayatına bakış, karşı cinsten arkadaş edinme, okul ve meslek edinme ve eğlence tarzı alanları takip etmektedir. Görünen o ki katılımcı anne-babaların epey bir çoğunluğu, belirli temel etkileşim alanlarında çocuklarıyla hemen hemen hiç sorun yaşamamaktadır. “Hiç sorun yaşamıyoruz” seçeneğinin en düşük olduğu alan yaklaşık yüzde 66’lık oranlarıyla internet kullanımı/bilgisayar oyunu ve arkadaş seçimidir.

Anne-babaların çocuklarıyla bazen sorun yaşadığı alanlar olarak arkadaş seçimi (yüzde 30,7) ve kılık-kıyafet konuları (yüzde 26,6) öne çıkmaktadır. Sık sık sorun yaşadığını belirttikleri alanlar içerisinde en fazla yüzdelik orana sahip konu yüzde 4,8 görünen internet kullanımı/bilgisayar oyunudur. Bunu yakın bir yüzdeye (yüzde 4) sahip harcama ve tüketim alışkanlığı konusu takip etmektedir. “Sık sık yaşıyoruz” seçeneğinin en düşük olduğu alan ise yüzde 0,4’lük oranıyla siyasi görüşler konusudur.

Tablo 132: Çocuklarla Sorun Yaşanan Konular

	Hiç yaşamıyoruz	Bazen yaşıyoruz	Sık sık yaşıyoruz	İlgili değil	Toplam	Sayı
Siyasi görüşlerde	91,4	3,6	0,4	4,6	100,0	6434
Dini tutumlarda / davranışlarda	89,7	8,4	1,0	0,9	100,0	6433
Akrabalık ilişkilerinde	89,7	9,3	0,7	0,3	100,0	6424
Geleneklere bağlılıkta	88,5	10,5	0,6	0,3	100,0	6432
Aile içi ilişkilerde	86,8	12,1	0,8	0,3	100,0	6425
Evlilik ve aile hayatına bakışta	86,1	7,8	0,7	5,4	100,0	6423
Karşı cinsten arkadaş edinmede	83,9	8,9	1,3	5,9	100,0	6428
Okul ve meslek seçiminde	81,6	14,9	1,8	1,7	100,0	6431
Eğlence tarzında	80,7	16,4	1,2	1,8	100,0	6436
Cep telefonu kullanımında	76,9	13,6	3,2	6,3	100,0	6431
Yemek ve ev düzeni alışkanlığında	76,5	20,3	3,0	0,2	100,0	6429
Kılık- kıyafet tarzında	70,4	26,6	2,8	0,2	100,0	6429
Harcama ve tüketim alışkanlığında	69,4	26,6	4,0	0,1	100,0	6430
İnternet kullanımında/ bilgisayar oyunu	66,4	15,3	4,8	13,5	100,0	6429
Arkadaş seçiminde	66,0	30,7	3,0	0,3	100,0	6434
Sigara içme konusunda	64,8	8,5	3,1	23,6	100,0	6418

Çocukların anne ve babaları ile yaşadığı sorunları tespit etmek amacıyla da 18-25 yaş arasında olup anne-babasıyla yaşayan bireylere çeşitli konularda ebeveynleriyle hangi sıklıkta sorun yaşadığı sorusu yöneltilmiştir. Aşağıda yer alan tabloda, çocukların ebeveynleri ile en az sorun yaşadığı konunun siyasi görüş olduğu görülmektedir. Siyasi görüş konusunda hiç sorun yaşamıyoruz diyenlerin oranı yüzde 89,9 oranındadır. Bu oranı yüzde 89,7 ile dini tutum ve davranışlar, yüzde 86,4 ile geleneklere bağlılık, yüzde 84,1 ile okul ve meslek seçimi takip etmektedir. Ebeveynlerin çocukları ile bazen sorun yaşadığı durumların başında ise yüzde 26,3 ile harcama ve tüketim alışkanlığı gelmektedir. Katılımcıların yüzde 20,5'i yemek ve ev düzeni, yüzde 19,9'u kılık-kıyafet tarzında, yüzde 19,8'i arkadaş seçiminde, yüzde 17,5'i ise eğlence tarzında anne ve babaları ile sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların anne ve babaları ile sıklıkla yaşadığı sorunların başında yüzde 5,2 oranı ile sigara içme konusu gelmektedir. Tabloya göre bu oranı yüzde 5,1 ile harcama ve tüketim alışkanlığı, yüzde 4 ile yemek ve ev düzeni alışkanlığı, yüzde 3,7 ile karşı cinsten arkadaş edinme takip etmektedir.

Tablo 133: Çocukların Ebeveynleriyle Sorun Yaşadığı Konular

	Hiç yaşamıyoruz	Bazen yaşıyoruz	Sık sık yaşıyoruz	İlgili değil	Toplam	Sayı
Siyasi görüşlerde	89,9	5,8	1,2	3,1	100,0	1384
Dini tutumlarda / davranışlarda	89,7	8,2	1,5	0,7	100,0	1384
Geleneklere bağlılıkta	86,4	11,2	1,8	0,7	100,0	1384
Okul ve meslek seçiminde	84,1	11,4	1,7	2,8	100,0	1384
Cep telefonu kullanımında	83,2	11,4	2,8	2,5	100,0	1383
Akrabalık ilişkilerinde	83,1	14,8	1,7	0,4	100,0	1384
Aile içi ilişkilerde	83,0	14,9	1,8	0,3	100,0	1384
Karşı cinsten arkadaş edinmede	82,0	11,4	3,7	2,9	100,0	1384
Evlilik ve aile hayatına bakışta	80,3	14,1	1,9	3,7	100,0	1384
Eğlence tarzında	77,6	17,5	3,1	1,8	100,0	1382
Kılık- kıyafet tarzında	77,2	19,9	2,5	0,3	100,0	1384
Arkadaş seçiminde	76,9	19,8	2,9	0,5	100,0	1384
Yemek ve ev düzeni alışkanlığında	75,2	20,5	4,0	0,3	100,0	1384
İnternet kullanımında/ bilgisayar oyunu	74,9	13,2	2,8	9,1	100,0	1384
Harcama ve tüketim alışkanlığında	68,3	26,3	5,1	0,3	100,0	1384
Sigara içme konusunda	62,5	9,3	5,2	23,0	100,0	1380

3.8.8.Çocuğa Verilen Cezalar

Araştırmada annelere son bir yıl içinde çocuğunuza hangi cezaları verdiniz sorusu yöneltilmiştir. B.46 tablosundan görülebileceği üzere annelerin yüzde 7,4'ü çocuklarını sık sık azarladığını ifade etmektedir. Bu oranı yüzde 4,2 ile interneti yasakladım, yüzde 3,4 ile TV izlemesine izin vermedim cevabı takip etmektedir. Annelerin hiç vermediği cezaların başında ise yüzde 90,4 ile odaya kapatma gelmektedir. Bu oranı yüzde 83,1 ile harçlığını kesme, yüzde 81,1 ile arkadaşları ile görüştürmeme takip etmektedir. Annelerin bazen verdiği cezaların başında ise yüzde 50,7 ile azarlamak gelmektedir. Bu oranı yüzde 33,2 ile TV izlemesine izin vermeme, yüzde 28,7 ile tokat atma izlemektedir.

Tablo 134: Son Bir Yıl İçinde Annelerin Çocuklarına Verdikleri Cezalar

	Hiç	Bazen	Sık sık	İlgili değil	Toplam	Sayı
Odaya kapattım	90,4	8,6	0,2	0,8	100,0	3828
Harçlığını kestim	83,1	14,5	0,7	1,7	100,0	3838
Arkadaşları ile görüştürmedim	81,1	17,3	1,1	0,5	100,0	3837
Dövdüm	78,5	20,0	1,1	0,5	100,0	3838
Bir süre konuşmadım	76,2	21,7	1,8	0,4	100,0	3836
Bir süre istediklerini almadım	72,1	26,1	1,4	0,4	100,0	3832
Tokat attım	69,8	28,7	1,0	0,5	100,0	3839
Oyun oynamasına izin vermedim	68,1	29,7	1,8	0,5	100,0	3839
Cep telefonunu yasakladım	66,1	7,5	1,3	25,1	100,0	3835
TV izlemesine izin vermedim	63,1	33,2	3,4	0,4	100,0	3837
İnterneti yasakladım	58,9	17,3	4,2	19,6	100,0	3835
Azarladım	41,7	50,7	7,4	0,2	100,0	3838

Annelere yöneltilen son bir yıl içerisinde çocuğunuza hangi cezaları verdiniz sorusu babalara sorulduğunda, annelerde olduğu gibi babalarda da en az başvuru olan cezalandırma yönteminin odaya kapatma olduğu görülmektedir. Çocuğunu odaya kapatarak cezalandırma yöntemini hiç tercih etmeyen babaların oranı yüzde 93,7'dir. Bu oranı yüzde 86,8 ile dövme, yüzde 86,6 ile arkadaşları ile görüştürmeme takip etmektedir. Tabloya göre babaların bazen başvurduğu cezaların başında yüzde 44,7 ile azarlama gelmektedir. Bu oranı yüzde 28,8 ile TV izlemesine izin vermeme, yüzde 25 ile oyun oynamasına izin vermeme takip etmektedir. Araştırmaya göre babaların sıklıkla başvurduğu cezaların başında, annelerde olduğu gibi azarlama gelmektedir. Bu oran yüzde 5,4 düzeyindedir. Bu oranı yüzde 3,5 ile interneti yasaklama gelmektedir.

Tablo 135: Son Bir Yıl İçinde Babaların Çocuklarına Verdikleri Cezalar

	Hiç	Bazen	Sık sık	İlgili değil	Toplam	Sayı
Odaya kapattım	93,7	5,4	0,3	0,6	100,0	3718
Dövdüm	86,8	12,1	0,4	0,7	100,0	3730
Arkadaşları ile görüştürmedim	86,6	12,1	0,7	0,6	100,0	3732
Bir süre konuşmadım	86,1	12,8	0,6	0,5	100,0	3727
Harçlığını kestim	84,8	13,3	0,8	1,1	100,0	3730
Tokat attım	78,5	20,3	0,7	0,6	100,0	3732
Bir süre istediklerini almadım	78,4	20,3	0,8	0,6	100,0	3729
Oyun oynamasına izin vermedim	73,0	25,0	1,3	0,7	100,0	3732
Cep telefonunu yasakladım	68,4	7,1	1,0	23,5	100,0	3726
TV izlemesine izin vermedim	68,2	28,8	2,5	0,5	100,0	3730
İnterneti yasakladım	62,3	15,6	3,5	18,7	100,0	3729
Azarladım	49,5	44,7	5,4	0,4	100,0	3727

3.8.9. Çocuğa Ceza Verilmesinin Sebepleri

Araştırmada 6-17 yaş arasında çocuğu olan bireylere çocuklarına en çok hangi nedenle ceza verdikleri sorulmuş ve katılımcılar en fazla üç seçenek işaretleyebilmişlerdir. Bu soruda katılımcıların yüzde 39,6'sı hiç ceza vermediğini belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 38,6'sı ise çocuklarına eğitimi ihmal etmesi sebebi ile ceza verdiğini belirtmiştir. Bu oranı yüzde 14,8 ile yalan söyleme, yüzde 12,2 ile büyüklerine saygısızlık yapma, yüzde 10,8 ile kendi bakımını yapma, odasını toplama vb. görevlerini yerine getirmeme sebepleri ile ceza verme izlemiştir. Tabloda görülebileceği gibi yemek yememe, TV fazla izleme, küfür etme, evde hayvan besleme, şımarıklık, eve geç gelme vb. sebeplerden dolayı çocuğuna ceza verenlerin oranı yüzde 0 düzeyindedir.

Tablo 136: Çocuğu Cezalandırmanın Sebebi

	Sayı	Yüzde
Hiç ceza vermem	2976	39,6
Eğitimini ihmal etmesi	2907	38,6
Yalan söylemesi	1115	14,8
Büyüklerine saygısızlık yapması	919	12,2
Kendi bakımını yapma, odasını toplama vb. görevleri yerine getirmemesi	815	10,8
Kardeşlerine, arkadaşlarına şiddet uygulaması	601	8,0
İnternette çok fazla oyun oynaması	495	6,6
Yanlış arkadaşlar edinmesi	321	4,3
Hırsızlık yapması	201	2,7
Ev işlerine yardımcı olmaması	164	2,2
Sigara içmesi	124	1,6
Ölçüsüz harcama yapması	104	1,4
Giyim tarzı nedeniyle	100	1,3
Dini görevlerini yapmaması	64	0,8
Alkol kullanması	38	0,5
Karşı cinsle arkadaşlık	29	0,4
Uyuşturucu kullanması	20	,3
Söz dinlememesi	8	0,1
Yaramazlık	6	0,1
Yemek yemem	0	0,0
TV fazla izlemesi	1	0,0
Küfür etmesi	0	0,0
Şımarıklık	2	0,0
Eve geliş saati	3	0,0
Uyku saatleri	0	0,0
Kardeşleriyle anlaşamaması	0	0,0
Evde hayvan beslenmesi	0	0,0
Oyun saatleri	0	0,0
Cep Telefonu Kullanması	0	0,0
Toplam	7522	100,0

3.8.10. Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Ailelerin Destek Alması

Araştırmada 6-17 yaşlarında çocukları olan hane üyelerine, çocuk ile yaşanan sorunlarda kimden destek alırsınız sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya, katılımcıların yüzde 72,1'i eşinden yanıtını vermiştir. Bu oranı yüzde 15,6 ile kimseden destek almam, yüzde 6,2 ile uzman kişi veya kurumlardan, yüzde 5,8 ile aile büyüklerinden destek alırım cevapları takip etmektedir. Kentte yaşayan katılımcıların yüzde 71'i, kırdaki yaşayan katılımcıların yüzde 74,9'u çocuğu ile yaşadığı sorunlarda eşinden yardım aldığını belirtmiştir. Kır ve kent ayrımı bağlamında bakıldığında uzman kişi ya da kurumdan alınan desteğin oranının farklılaştığı görülmektedir. Çocuğu ile yaşadığı problemlerde kentte yaşayanların uzman kişi ya da kurumlardan destek almaları yüzde 7,6 iken, bu oran kırdaki yüzde 2,4'e düşmektedir. Büyük şehirler göz önünde tutularak bakıldığında Ankara'daki katılımcıların yüzde 67,7'sinin, İzmir'deki katılımcıların yüzde 73,8'nin İstanbul'daki katılımcıların yüzde 69,2'sinin çocukları ile yaşadığı problemde destek aldığı kişi eşleridir. Bu şehirlerde kimseden destek almayanların oranları sırasıyla Ankara'da yüzde 15,9, İzmir'de yüzde 14,2, İstanbul'da yüzde 9,7 düzeyindedir.

Bölgelere göre bakıldığında tüm bölgedeki katılımcıların çocukları ile yaşadığı problemde destek aldıkları kişilerin başında eşleri gelmektedir. Tüm bölgelerde bu oran yüzde 60'ın üzerindedir. Bölgeler bazında kimseden destek almayanların oranının en yüksek olduğu bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir (yüzde 25). Bu oranı yüzde 24,3 ile Doğu Karadeniz Bölgesi, yüzde 20,9 ile Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. Tablodan görülebileceği üzere uzman kişi ya da kurumlardan destek alanların oranının en düşük olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 0,6). Katılımcılar arasında çocukları ile yaşadığı problemde uzman kişi ya da kurumdan destek alanlarının oranının en yoğun olduğu bölge İstanbul (yüzde 13,5), daha sonra Batı Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 10,3). Cinsiyete göre çocukla yaşanan problemlerde kimden destek alındığına bakıldığında oranların Türkiye ortalamasından çok fazla sapmadığı görülmektedir. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında, tablodan da görülebileceği üzere 65 ve üzeri yaş grubunun çocuğu ile yaşadığı sorunda kimseden destek alamama oranı diğer yaş gruplarına nispeten yüksek bir orandadır (yüzde 33). Bu oranın yaşlılardan gençlere doğru gidildikçe düştüğü gözlemlenmektedir.

Tablo 137: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Kimden Destek Alındığı

	Eşimden	Aile Büyüklüğümden	Akrabalarımın	Kardeşlerimden	Uzman kişi veya kurumlardan	Arkadaşlarımdan	Komşularımdan	Din adamlarımdan	Kimseden destek almam	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	72,1	5,8	0,6	0,8	6,2	0,4	0,1	0,1	15,6	0,5	100,0	7526
YERLEŞİM YERİ												
Kent	71,0	5,8	0,5	1,0	7,6	0,4	0,1	0,1	15,4	0,5	100,0	5426
Kır	74,9	5,7	0,9	0,4	2,4	0,4	0,0	0,1	16,1	0,3	100,0	2099
ÜÇ BÜYÜK İL												
İstanbul	69,2	7,2	0,6	0,7	13,5	0,5	0,2	0,0	9,7	0,7	100,0	1239
Ankara	67,7	7,0	0,6	0,8	9,7	1,0	0,4	0,2	15,9	0,6	100,0	483
İzmir	73,8	7,1	0,3	1,0	8,1	1,0	0,0	0,0	14,2	0,0	100,0	393
BÖLGELER												
İstanbul	69,2	7,2	0,6	0,7	13,5	0,5	0,2	0,0	9,7	0,7	100,0	1239
Batı Marmara	72,1	4,6	0,3	1,2	5,2	0,6	0,0	0,0	16,6	0,6	100,0	326
Doğu Marmara	74,7	6,4	0,6	0,4	7,7	0,4	0,0	0,0	11,4	0,8	100,0	533
Ege	78,5	4,4	0,2	1,8	6,3	0,7	0,0	0,2	9,3	0,9	100,0	568
Akdeniz	69,0	5,0	0,7	0,9	5,5	0,7	0,3	0,0	20,9	0,4	100,0	704
Batı Anadolu	71,8	6,3	0,7	0,9	10,3	0,0	0,2	0,0	12,7	0,4	100,0	543
Orta Anadolu	72,3	6,2	0,5	1,1	3,2	0,4	0,0	0,2	17,8	0,4	100,0	567
Batı Karadeniz	73,8	4,9	0,7	0,9	2,7	0,5	0,2	0,0	18,7	0,4	100,0	550
Doğu Karadeniz	61,6	6,7	0,2	0,7	8,4	0,5	0,0	0,0	24,3	0,2	100,0	404
Kuzeydoğu Anadolu	74,7	7,8	0,2	0,2	0,6	0,2	0,0	0,6	16,4	0,0	100,0	538
Ortadoğu Anadolu	79,8	6,3	2,1	0,7	0,9	0,2	0,0	0,0	11,6	0,3	100,0	585
Güneydoğu Anadolu	68,1	4,4	0,8	0,9	0,8	0,4	0,0	0,3	25,0	0,1	100,0	1052

Katılımcıların öğrenim durumlarına göre çocukları ile yaşadıkları problemlerde kimden destek aldığına bakıldığında en yüksek oranda eşimden yanıtının alındığı tablodan görülmektedir. Bu oran yüzde 75 ile yüzde 67 arasında değişmektedir. Okuryazar olmayanların çocukları ile yaşadıkları problemlerde uzman kişi ya da kurumdan destek almalarının oranı yüzde 0,8 düzeyindedir. Bu oran üniversite ve lisansüstü düzeyinde eğitim alanlarda yüzde 12,7'ye

yükselmektedir. Tablodan da görülebileceği üzere katılımcıların öğrenim düzeyi arttıkça çocukları ile yaşadıkları problemde uzman kişi ya da kurumlardan destek alma oranı artmaktadır.

Bu durum SES düzeyine göre yapılan dağılımda da görülmektedir. Alt SES düzeyinde olanların yüzde 3,3'ü, orta SES düzeyinde olanların yüzde 7,5'i, üst SES düzeyinde bulunanların yüzde 12,2'si çocukları ile yaşadıkları problemlerde uzman kişi ya da kurumlardan destek aldığını belirtmiştir.

Tablo 138: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Çocuk İle Yaşanan Sorunlarda Kimden Destek Alındığı

	Eşimden	Aile Büyüklüğümden	Akrabalarımın	Kardeşlerimden	Uzman kişi veya kurumlardan	Arkadaşlarımdan	Konşularımın	Din adamlarımdan	Kimseden destek almam	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET												
Erkek	71,8	5,9	0,5	0,5	5,2	0,4	0,0	0,1	17,2	0,3	100,0	3701
Kadın	72,3	5,6	0,8	1,2	7,1	0,5	0,2	0,0	14,0	0,6	100,0	3825
YAŞ GRUBU												
18-24	79,9	6,3	0,0	0,0	6,5	0,0	0,0	0,0	9,8	0,0	100,0	56
25-34	73,8	7,6	0,6	0,9	7,0	0,4	0,2	0,2	11,5	0,5	100,0	1804
35-44	73,1	5,7	0,6	1,0	7,0	0,5	0,1	0,0	14,1	0,3	100,0	3496
45-54	69,5	4,5	0,6	0,6	4,4	0,4	0,0	0,1	20,7	0,7	100,0	1800
55-64	65,9	4,5	1,1	0,7	3,9	0,4	0,0	0,3	24,2	0,4	100,0	324
65+	60,9	1,6	2,3	0,0	0,0	2,2	0,0	0,0	33,0	0,0	100,0	45
ÖĞRENİM DURUMU												
Okur-Yazar Değil	75,0	5,2	1,5	0,2	0,8	0,4	0,1	0,2	18,0	0,2	100,0	557
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	68,6	4,6	1,2	1,3	2,3	0,1	0,0	0,0	22,6	1,0	100,0	342
İlkokul Mezunu	73,6	5,5	0,7	0,8	4,6	0,4	0,1	0,1	15,8	0,5	100,0	3920
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	67,5	6,4	0,3	1,1	9,7	0,2	0,0	0,0	16,1	0,3	100,0	974
Lise	69,9	7,5	0,4	1,0	9,7	0,8	0,2	0,0	12,6	0,6	100,0	1144
Önlisans	75,0	4,8	0,3	1,4	9,8	0,9	0,0	1,0	9,3	0,0	100,0	183
Üniversite ve Lisansüstü	72,0	4,2	0,4	0,3	12,7	0,8	0,0	0,0	14,5	0,2	100,0	406

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	72,1	5,9	0,9	0,7	3,3	0,3	0,1	0,1	17,9	0,3	100,0	3495
Orta	70,8	6,2	0,4	0,8	7,5	0,5	0,1	0,1	14,6	0,5	100,0	2511
Üst	73,4	5,7	0,5	0,8	12,2	1,1	0,3	0,0	10,7	0,4	100,0	629

3.9. AİLE VE TOPLUM HAYATIYLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ KONULARDAKİ DÜŞÜNCELER

Aile toplum hayatının en önemli parçalarından biridir. Aileyi toplumsal değer yargılarının dışında tahayyül etmek mümkün değildir. Çünkü bu değer yargıları toplumda aile kurumuna yüklenen anlamı belirlemektedir. Bu değer yargılarındaki değişim, bu yargılarla bağı koparılamaz olan ailenin de değişmesini, yenilenmesini sağlayacaktır. Bu bakımdan, bu bölümde toplumun aile ve onunla ilgili konularda değer yargılarının neler olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, katılımcılara nikâhsız birlikte yaşama, evlilik dışı çocuk sahibi olma, kadının çalışması, bireylerin aileleri ile ilgili mutluluk algısı ve dinin bireylerin hayatlarındaki yeri hakkındaki düşünceleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde söz konusu olan bu alanlarla ilgili veriler yer almaktadır.

3.9.1. Nikahsız Birlikte Yaşamaya ve Evlilik Dışı Çocuk Sahibi Olmaya Bakış

Araştırma kapsamında katılımcılardan “nikâhsız (resmi veya dini) olarak birlikte yaşama, “evlilik dışı çocuk sahibi olma” ve benzeri gibi konularda fikirlerini “katılmıyorum”, “kararsızım” ve “katılıyorum” şeklinde belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler göre, katılımcıların en az hem fikir oldukları konular “çiftler evlilik dışı çocuk sahibi olabilir” (yüzde 91,7) ve “çiftler nikâhsız (resmi ya da dini) olarak birlikte yaşayabilir” (yüzde 90,6) yargılarıdır. Tabloda görüleceği gibi en fazla hem fikir olunan yargılar ise “erkek farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir” (yüzde 41,5), “evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir” (yüzde 37,6) ve “kadın farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir” (yüzde 35,5) seçenekleridir.

Tablo 139: Nikâhsız Birlikte Yaşamaya ve Evlilik Dışı Çocuk Sahibi Olma Konusundaki Düşünceler

	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Toplam	Sayı
Çiftler nikahsız (resmi veya dini) olarak birlikte yaşayabilir	90,6	2,5	6,9	100,0	20755
Erkek farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir	49,6	8,9	41,5	100,0	20746
Kadın farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir	55,6	8,9	35,5	100,0	20742
Çiftler evlilik dışı çocuk sahibi olabilir	91,7	3,0	5,3	100,0	20733
İnternette tanışılan birisiyle evlilik yapılabilir	74,5	11,2	14,3	100,0	20741
Evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir	51,2	11,2	37,6	100,0	20702

Görünen o ki katılımcıların yüksek bir oranı nikâhsız birlikte yaşama olayına olumsuz bakmakta ama farklı din, mezhep ve milliyetten insanlarla evlenmeye göreceli olarak ılımlı yaklaşmaktadır. Kararsızlık oranlarının en yüksek olduğu yargılar ise yüzde 11,2’lik oranlarıyla “internette tanışılan birisiyle evlilik yapılabilir” ve “evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir” yargılarıdır.

3.9.2. Kadınların Ücretli Bir İşte Çalışması ile İlgili Kanaatler

Kadınların ücretli işlerde çalışmasını Türkiye genelinde olumlu karşılayanların oranı yüzde 80,6 olarak ortaya çıkmaktadır. Kent ve kırsal ayrımında da benzer bir oranın yakalandığı söylenebilir. Kentte yaşayan katılımcıların yüzde 82,6’sı; kırsal yaşayanların da yüzde 75,5’i kadınların ücretli işlerde çalışmasını olumlu karşılamıştır.

Bölgeler arası farklılaşmalara gelindiğinde, durumu olumlu karşılayanlar arasında ilk sıraları yüzde 92,6’lık oranla Batı Marmara ve yüzde 87,4’lük oranla Ege Bölgesi almaktadır. Kadınların ücretli işlerde çalışmalarına en az olumlu bakan bölgeler ise yüzde 62,8’lik oranıyla Kuzeydoğu Anadolu ve yüzde 63,4’lük oranıyla Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Tabloda görülebileceği gibi üç büyük kent arasında kadınların ücretli işlerde çalışmasını olumlu görme konusunda ilk sırada Ankara’yı yüzde 1,1’lik farkla geçen İzmir yer almaktadır.

Tablo 140: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadının Çalışması İle İlgili Kanaatler

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	80,6	19,4	100,0	20760
YERLEŞİM YERİ				
Kent	82,6	17,4	100,0	14778
Kırsal	75,5	24,5	100,0	5981
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	86,4	13,6	100,0	3419
Ankara	89,4	10,6	100,0	1290
İzmir	90,5	9,5	100,0	1315
BÖLGELER				
İstanbul	86,4	13,6	100,0	3419
Batı Marmara	92,6	7,4	100,0	1241
Doğu Marmara	86,7	13,3	100,0	1682
Ege	87,4	12,6	100,0	1725
Akdeniz	81,8	18,2	100,0	1784

Batı Anadolu	85,5	14,5	100,0	1505
Orta Anadolu	76,5	23,5	100,0	1627
Batı Karadeniz	81,8	18,2	100,0	1709
Doğu Karadeniz	83,2	16,8	100,0	1190
Kuzeydoğu Anadolu	62,8	37,2	100,0	1170
Ortadoğu Anadolu	76,3	23,7	100,0	1356
Güneydoğu Anadolu	63,4	36,6	100,0	2353

Katılımcıların görüşlerine cinsiyete göre bakıldığında, kadınların doğal olarak konuya erkeklerden daha fazla destek verdiği görülmektedir (yaklaşık yüzde 18’lik bir farkla).

Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde, kadınların ücretli işlerde çalışmasına en büyük destek 18–24 yaş arası katılımcılardan gelmiştir (yüzde 83,8). Diğer yaş gruplarının oranları da hemen hemen birbirine yakındır. Kadınların ücretli işlerde çalışmasına en az destek veren yaş aralığı ise yüzde 77’lik oranla 65 yaş üzeri katılımcılardır.

Öğrenim düzeylerine göre yapılan ayırmada ise “evet” dağılımının yaş gruplarında olduğu gibi birbirine çok yakın olduğu söylenemez. Konuya en büyük destek yüzde 94,8’lik oranıyla üniversite ve lisansüstü eğitimi almış katılımcılardan gelmiştir. Kadınların ücretli işlerde çalışmasına en az destek veren okur-yazar olmayan katılımcılar olmuştur (yüzde 69,5). Lise ve üstü eğitim düzeyinde olan katılımcıların konuya olan desteği doğal olarak diğer eğitim düzeyinde bulunan katılımcılardan daha fazladır.

Sosyo-ekonomik statüye gelindiğinde, kadınlara ücretli işlerde çalışma konusunda en fazla destek üst SES grubuna dâhil olan katılımcılardan gelmektedir (yüzde 91,6). En az destek ise alt SES grubuna dâhil olan katılımcılardan gelmektedir (yüzde 73,5).

Tablo 141: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES’e Göre Kadının Çalışması İle İlgili Kanaatler

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	71,9	28,1	100,0	10430
Kadın	89,4	10,6	100,0	10330
YAŞ GRUBU				
18-24	83,8	16,2	100,0	2718
25-34	80,8	19,2	100,0	4635
35-44	79,4	20,6	100,0	4460

45-54	80,6	19,4	100,0	3801
55-64	82,0	18,0	100,0	2711
65+	77,0	23,0	100,0	2434
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	69,5	30,5	100,0	1961
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	73,5	26,5	100,0	1187
İlkokul Mezunu	78,5	21,5	100,0	8638
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	78,5	21,5	100,0	2957
Lise	87,4	12,6	100,0	3720
Önlisans	90,2	9,8	100,0	706
Üniversite ve Lisansüstü	94,8	5,2	100,0	1592
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	73,5	26,5	100,0	8559
Orta	82,6	17,4	100,0	7225
Üst	91,6	8,4	100,0	2289

Araştırma kapsamında kadınların ücretli işlerde çalışmasını uygun bulmayanlara bunun sebepleri sorulmuştur. Buna göre, Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 58,6'sı kadınların asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu beyan etmiştir. Çalışma ortamının kadınlar için güvenli olmadığını düşünenlerin oranı ise yüzde 18,3'tür. Kadınların ücretli işlerde çalışmasını gelenek ve göreneklere aykırı bulanların, çalışan kadınların çocuklarını mağdur ettiğini düşünenlerin ve çalışmanın kadını yıprattığını düşünenlerin oranları ise yüzde 10'un altındadır. Kent ve kırsal ayrımına gelindiğinde Kentte yaşayan katılımcıların çoğunluğu (yüzde 56,9) Türkiye genelinde olduğu gibi kadınların asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtmektedir. Aynı oran, kırsal yaşayan katılımcılarda daha fazla yani yüzde 61,6'dır. Kentte yaşayanların yüzde 20,5'i çalışma ortamının kadınlar için güvenli olmadığını düşünmektedir. Bu oran kırsal yaşayan katılımcılarda daha düşüktür (yüzde 14,4).

Kadınların asli görevinin çocuk bakma ve ev işleri olduğu düşüncesinin, bütün bölgelerde yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranın en yüksek çıktığı bölge yüzde 70,8 oranla Ortadoğu Anadolu'dur. En düşük oran yüzde 38 ile Batı Marmara'ya aittir. Üç büyük kent arasında bu düşünceye en yüksek desteği yüzde 59'luk oranla Ankaralı katılımcılar vermiştir. Çalışma ortamının kadınlar için güvenli olmadığı düşüncesinin oranlarına bakıldığında ise yüzde 31,5 oranla Batı Marmara ilk sıradadır. Bu düşünceye en az katılan bölge ise yüzde 10,7'lik oranla Ortadoğu Anadolu'dur.

Üç büyük kent arasında ise bahse konu düşünceye en fazla destek yüzde 26'lık oranla İzmirli katılımcılardan gelmiştir.

Tablo 142: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kadınların Çalışmasını Uygun Bulmama Sebepleri

	Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir	Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	Gelenek göreneklerimizde ayrıktır	Çalışan kadınların çocukları mağdur olur	Bir işte çalışmak kadını yıpratır	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	18,3	58,6	9,9	7,8	2,6	3,2	100,0	3949
YERLEŞİM YERİ								
Kent	20,5	56,9	7,9	8,8	2,7	3,6	100,0	2512
Kır	14,4	61,6	13,3	5,9	2,5	2,4	100,0	1437
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	23,9	48,2	10,8	9,7	3,1	4,6	100,0	452
Ankara	18,7	59,0	9,7	6,7	4,5	1,5	100,0	134
İzmir	26,0	43,9	5,7	12,2	8,1	4,1	100,0	123
BÖLGELER								
İstanbul	23,9	48,2	10,8	9,7	3,1	4,6	100,0	452
Batı Marmara	31,5	38,0	10,9	13,0	3,3	3,3	100,0	92
Doğu Marmara	24,7	56,6	3,2	8,7	3,2	4,1	100,0	219
Ege	13,0	65,6	5,1	11,6	3,3	2,8	100,0	215
Akdeniz	16,9	61,1	2,8	11,9	4,1	3,1	100,0	319
Batı Anadolu	27,6	47,1	10,0	6,2	4,3	4,8	100,0	210
Orta Anadolu	26,4	46,9	14,7	8,3	0,8	2,9	100,0	375
Batı Karadeniz	17,0	58,0	7,7	10,0	5,0	2,7	100,0	300
Doğu Karadeniz	19,3	69,0	2,0	6,1	1,0	2,5	100,0	197
Kuzeydoğu Anadolu	13,9	47,1	29,0	5,6	0,2	4,1	100,0	410
Ortadoğu Anadolu	10,7	70,8	11,0	3,4	2,2	1,9	100,0	319
Güneydoğu Anadolu	12,4	68,9	11,9	3,7	1,4	1,9	100,0	854

Verilen cevaplara cinsiyet açısından bakıldığında ise kadın ve erkek katılımcıların benzer cevaplar verdiği görülmektedir. Yine kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesi en fazla kabul görmüş düşüncedir; kadın katılımcıların yüzde 59,6'sı, erkek katılımcıların ise yüzde 58,2'si bu görüşe katılmışlardır. Her iki cinsiyetin benzer oranlarla

hem fikir olduğu düşünce ise çalışma ortamının kadın için güvenli olmadığı düşüncesidir (erkek: yüzde 18,6 ve kadın: yüzde 17,5). Her iki cinsiyetin en az katıldıkları düşünce ise çalışma hayatının kadını yıpratmış görüşüdür.

Yaş grupları ayırımına bakıldığında, diğer ayrımlarda olduğu gibi katılımın en yüksek olduğu düşünce kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesidir. Yaş gruplarının tamamında bu düşünceye katılanların oranı yüzde 50'nin üzerindedir. Bu düşüncedeki dağılımın en tepesini yüzde 67,4 oranla 65 yaş üzeri katılımcılar işgal etmektedir. Bu fikre en az katılan yaş grubu ise yüzde 52,1'le 18-24 arasındadır. 18-24 ve 25-34 yaş arası gruplarda çalışma ortamının kadın için güvenliği olmadığı düşüncesi oransal olarak ikinci sırada bulunmaktadır. 45 yaş yukarisına dâhil olan katılımcılarda, kadının ücretli işlerde çalışmasını gelenek ve göreneklere aykırı bulma oranı yüzde 10-12 arasındadır.

Verilere öğrenim durumlarına göre ayrıldığında, kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesinin önlisans ve üzeri eğitim almış katılımcılara kadar oranları yaklaşık olarak koruduğu söylenebilir. Ancak bu görüş yine de katılımcıların tamamının en çok katıldığı düşünce olmaya devam etmektedir.

Üniversite ve üzeri eğitim almış katılımcıların bu görüşe katılma oranı yüzde 40,2'dir. Diğer ayrımlardan farklı olarak ilginç olarak değerlendirilebilecek nokta ise eğitim seviyesi arttıkça, çalışma ortamının kadınlar için güvenli olmadığı düşüncesine katılanların oranının artmasıdır. Görünen odur ki katılımcılar bilgilendikçe, çalışma ortamının kadınlar için güvenli olmadığına daha fazla inanmaktadır. Bir diğer ilginç nokta ise üniversite ve üzeri eğitim almış katılımcıların yüzde 25,7'si çalışan kadınların çocuklarını mağdur ettiğine inanmaktadır. Okur-yazar olmayan ya da okur-yazar olup okula gitmeyen gruplarına dâhil olan katılımcılarda ise yüzde 12-14 arası oranla kadının çalışmasını gelenek ve göreneklere aykırı olduğu düşüncesi hâkimdir.

Veriler sosyo-ekonomik statüye göre düzenlediğinde ortaya çıkan tablo şöyledir; diğer ayrımlarda da olduğu gibi kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu düşüncesi en fazla hem fikir olunan düşüncedir. Bu düşünceye en çok katılanlar yüzde 62,6'lık oranla alt SES grubudur. En düşük katılım ise üst SES grubundadır (yüzde 50,8). Yine diğer ayrımlarda olana benzer şekilde, çalışma ortamının güvenliliği meselesi bütün SES düzeyleri için en fazla hem fikir olunan ikinci görüştür. Bu görüşe en az katılım yüzde 15,7'lik oranla alt SES düzeyinden gelmiştir. Diğerlerinden farklı olarak bu grup yüzde 11,4'lük oranla kadınların çalışmasını gelenek ve göreneklere aykırı olduğunu düşünmektedir. Benzer bir farklı eğilim üst SES grubunda da mevcuttur; yüzde 11'ine göre çalışan kadınlar çocuklarını mağdur etmektedir.

Tablo 143: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kadınların Çalışmasını Uygun Bulmama Sebepleri

	Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir	Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir	Gelenek göreneklerimiz aykırı	Çalışan kadınların çocukları mağdur olur	Bir işte çalışmak kadını yıpratır	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	18,6	58,2	9,9	8,0	2,4	3,2	100,0	2879
Kadın	17,5	59,6	9,9	7,1	3,1	2,9	100,0	1070
YAŞ GRUBU								
18-24	27,4	52,1	9,0	5,9	4,1	2,3	100,0	430
25-34	20,5	54,9	8,1	11,0	2,5	3,3	100,0	875
35-44	15,6	56,6	9,7	11,0	2,8	4,7	100,0	899
45-54	16,0	61,0	11,2	6,2	2,7	3,0	100,0	725
55-64	18,8	61,5	10,3	4,2	2,2	3,1	100,0	477
65+	14,3	67,4	11,7	3,9	1,6	1,4	100,0	542
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	13,5	63,4	14,0	5,0	1,5	2,6	100,0	585
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	16,4	60,7	12,1	4,7	2,3	3,8	100,0	309
İlkokul Mezunu	16,5	60,8	10,6	7,3	2,6	2,4	100,0	1825
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	22,9	54,6	6,9	7,3	3,9	4,9	100,0	623
Lise	25,0	52,5	6,3	11,8	2,4	3,2	100,0	456
Önlisans	24,2	49,6	1,9	12,9	4,1	7,3	100,0	69
Üniversite ve Lisansüstü	21,0	40,2	6,0	25,7	1,2	5,8	100,0	83
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	15,7	62,6	11,4	6,2	2,1	2,2	100,0	2238
Orta	22,2	52,3	8,6	9,6	3,3	4,1	100,0	1230
Üst	22,4	50,8	9,0	11,0	1,1	5,7	100,0	187

3.9.3. Bireylerin Aileleri ve Kendileri ile İlgili Mutluluk Algısı

Araştırmada hanelerde yaşayan 18 yaş ve üstü katılımcılara ailelerini ne kadar mutlu gördükleri sorusu yöneltildiğinde tabloda görülebileceği üzere katılımcıların yüzde 17,1'i çok mutlu, yüzde 60,0'ı mutlu, yüzde 0,4'ü çok mutsuz yanıtını vermiştir. Çok mutlu cevabını

verenlerin oranı kentte yüzde 17,8 ve kırdaki ise yüzde 15,2 düzeyindedir. Mutlu cevabını verenlerin oranı ise kentte yüzde 58,3, kırdaki yüzde 64,3 düzeyindedir. Üç büyük şehrin dağılımına bakıldığında çok mutlu cevabının yüzdesinin en yüksek olduğu ilin Ankara olduğu görülmektedir (yüzde 25,4). Mutsuz cevabını verenlerin oranının en yüksek düzeyde olduğu il ise İstanbul'dur (yüzde 3,1). Bölgelere göre bakıldığında Ortadoğu Anadolu Bölgesi'ndeki katılımcıların en yüksek oranda çok mutlu cevabını verdiği görülmektedir (yüzde 26,1). Mutsuz cevabının en yüksek oranda verildiği bölge ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 5,1).

Tablo 144: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Aile İle İlgili Mutluluk Algısı

	Çok mutsuz	Mutsuz	Orta	Mutlu	Çok mutlu	Toplam	Sayı
Türkiye	0,4	2,3	20,2	60,0	17,1	100,0	18599
YERLEŞİM YERİ							
Kent	0,3	2,5	21,0	58,3	17,8	100,0	13390
Kır	0,4	1,8	18,3	64,3	15,2	100,0	5210
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	0,3	3,1	22,6	58,3	15,6	100,0	3060
Ankara	0,3	2,4	19,3	52,8	25,4	100,0	1189
İzmir	0,6	1,7	19,4	59,8	18,5	100,0	1226
BÖLGELER							
İstanbul	0,3	3,2	22,6	58,3	15,6	100,0	3060
Batı Marmara	0,3	2,2	15,9	67,3	14,3	100,0	1111
Doğu Marmara	0,3	1,3	20,5	57,9	20,0	100,0	1503
Ege	0,4	1,5	16,3	64,8	17,0	100,0	1563
Akdeniz	0,5	2,3	23,4	58,0	15,8	100,0	1638
Batı Anadolu	0,3	2,0	19,7	52,9	25,2	100,0	1383
Orta Anadolu	0,5	1,9	14,8	62,2	20,7	100,0	1467
Batı Karadeniz	0,5	1,3	16,3	70,1	11,8	100,0	1525
Doğu Karadeniz	0,6	1,7	17,5	66,3	14,0	100,0	1080
Kuzeydoğu Anadolu	0,2	2,6	10,8	65,1	21,3	100,0	1010
Ortadoğu Anadolu	0,6	1,6	17,7	53,9	26,1	100,0	1167
Güneydoğu Anadolu	0,5	5,1	29,9	56,5	8,1	100,0	1998

Cinsiyet dağılımı göz önünde bulundurularak tabloya bakıldığında kadın ve erkeklerin ailelerini mutlu hissetme düzeylerinde çok ciddi bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Aynı durum yaş gruplarının dağılımında da söz konusudur. Yaş gruplarının dağılımına göre bakıldığında en az çok mutlu cevabını veren yaş grubunun 45-54 (yüzde 14,3), en yüksek oranda çok mutlu cevaplarının verildiği yaş grubunun 18-24 arasının olduğu görülmektedir (yüzde 19,3). Öğrenim durumuna göre mutluluk oranlarına bakıldığında öğrenim durumuyla doğrusal olarak çok mutlu cevaplarını verenlerin yüzdesinin arttığı görülmektedir. Sosyo-ekonomik statüye bakıldığında ise; çok mutlu yanıtını veren alt SES grubunda olanların oranını yüzde 13; orta SES grubunda olanların oranı yüzde 18,6; üst SES grubunda olanların oranı ise yüzde 22,2'dir. Aynı şekilde mutlu cevabını verenlerin oranının da alt SES'ten üst SES gruplarına gidildikçe arttığı görülmektedir. Mutsuz cevabını verenlerin oranı ise alt SES grubunda olanlardan üst SES'e doğru gittikçe azalmaktadır.

Tablo 145: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Aile İle İlgili Mutluluk Algısı

	Çok mutsuz	Mutsuz	Orta	Mutlu	Çok mutlu	Toplam	Sayı
CİNSİYET							
Erkek	0,3	2,0	20,2	59,3	18,2	100,0	10400
Kadın	0,5	2,8	20,9	59,9	15,8	100,0	10286
YAŞ GRUBU							
18-24	0,4	2,3	19,6	58,4	19,3	100,0	2710
25-34	0,4	2,2	20,2	59,1	18,2	100,0	4618
35-44	0,3	2,1	20,3	58,9	18,4	100,0	4439
45-54	0,3	2,4	22,4	60,6	14,3	100,0	3790
55-64	0,6	2,5	19,2	61,7	16,0	100,0	2701
65+	0,7	3,5	21,1	59,6	15,0	100,0	2428
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	1,3	5,5	26,7	57,6	9,0	100,0	1949
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	0,5	3,7	23,3	59,2	13,2	100,0	1183
İlkokul Mezunu	0,3	2,3	21,0	60,7	15,7	100,0	8612
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	0,4	2,1	21,5	56,9	19,1	100,0	2942
Lise	0,3	1,7	18,7	59,7	19,7	100,0	3709
Önlisans	0,4	1,5	14,0	61,6	22,5	100,0	705
Üniversite ve Lisansüstü	0,1	1,4	13,4	60,8	24,4	100,0	1585
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	0,6	3,4	23,6	59,5	13,0	100,0	8529
Orta	0,3	2,0	19,7	59,4	18,6	100,0	7208
Üst	0,1	1,2	13,8	62,7	22,2	100,0	2277

Katılımcılara kendinizi ne kadar mutlu görüyorsunuz sorusu yönetildiğinde tablodan görülebileceği üzere katılımcıların yüzde 15,6'sı çok mutlu, yüzde 56,7'si mutlu, yüzde 23,3'ü orta düzeyde mutlu cevabını vermiştir. Kentte yaşayanların yüzde 16,4'ü kırdaki yaşayanların yüzde 13,5'i kendilerini çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Kendilerinin mutlu olduğunu düşünenlerin oranı kentte yüzde 54,9, kırdaki yüzde 61,2 düzeyindedir. Büyük şehirlere bakıldığında kendisini çok mutlu görenlerin oranının en yüksek düzeyde olduğu il Ankara'dır (yüzde 23,9). Bu oranı yüzde 16,4 ile İzmir, yüzde 14,1 ile İstanbul izlemektedir. Bölgeler bazında bakıldığında kendisini çok mutlu görenlerin en yüksek olduğu bölge Batı Anadolu Bölgesi'dir. Kendisinin mutlu olduğunu bildirenlerin oranının en yüksek olduğu bölge Batı Marmara (yüzde 65), en düşük olan bölge Batı Anadolu'dur (yüzde 48,8). Kendisini mutsuz olarak gören katılımcıların en yoğun olduğu bölge ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 5,7).

Tablo 146: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Kendileri İle İlgili Mutluluk Algısı

	Çok mutsuz	Mutsuz	Orta	Mutlu	Çok mutlu	Toplam	Sayı
Türkiye	1,0	3,4	23,3	56,7	15,6	100,0	20733
YERLEŞİM YERİ							
Kent	1,1	3,5	24,1	54,9	16,4	100,0	14764
Kır	0,9	2,9	21,5	61,2	13,5	100,0	5969
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	0,5	3,6	26,8	55,1	14,1	100,0	3416
Ankara	0,8	3,1	21,3	50,9	23,9	100,0	1287
İzmir	1,5	3,3	22,8	56,0	16,4	100,0	1309
BÖLGELER							
İstanbul	0,5	3,6	26,8	55,1	14,1	100,0	3416
Batı Marmara	0,9	2,7	18,4	65,0	13,0	100,0	1242
Doğu Marmara	0,8	2,9	22,7	55,6	18,1	100,0	1682
Ege	1,0	2,3	20,0	60,6	16,0	100,0	1726
Akdeniz	1,7	4,0	26,8	53,1	14,3	100,0	1781
Batı Anadolu	1,2	3,3	21,7	49,8	24,0	100,0	1502
Orta Anadolu	1,2	3,0	15,7	61,1	19,0	100,0	1626
Batı Karadeniz	0,7	2,2	20,5	65,8	10,9	100,0	1691
Doğu Karadeniz	0,9	3,4	19,9	62,8	13,0	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	0,6	3,8	15,2	64,4	16,0	100,0	1170
Ortadoğu Anadolu	1,3	2,9	18,6	54,7	22,6	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	1,7	5,7	33,6	51,7	7,3	100,0	2354

Tabloya bakıldığında kendisini çok mutlu gören erkeklerin oranının kadınların oranından fazla olduğu görülmektedir. Bu oran erkeklerde yüzde 17,1, kadınlarda yüzde 14 düzeyindedir. Yaş gruplarına göre bakıldığında dağılımın çok fazla farklılaşmadığı görülmektedir. Öğrenim durumu göz önünde bulundurularak bakıldığında ise öğrenim durumu arttıkça katılımcıların kendilerini çok mutlu görme oranlarının yükseldiği, öğrenim durumu azaldıkça da kişilerin kendilerini mutsuz görme oranının yükseldiği görülmektedir. Sosyo-ekonomik statü yükseldikçe katılımcıların kendilerini çok mutlu görme oranı artmaktadır. Bu durum mutlu görme oranında da aynı şekildedir. Katılımcıların kendilerini mutsuz görme oranı ise üst SES'den, alt SES'e doğru gittikçe artmaktadır. Bu oran alt SES grubunda olanlarda yüzde 4,5, orta SES'de olanlarda yüzde 2,6, üst SES için ise yüzde 2,1 düzeyindedir.

Tablo 147: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Kendileri İle İlgili Mutluluk Algısı

	Çok mutsuz	Mutsuz	Orta	Mutlu	Çok mutlu	Toplam	Sayı
CİNSİYET							
Erkek	0,8	2,9	22,6	56,5	17,1	100,0	10422
Kadın	1,2	3,8	24,1	56,9	14,0	100,0	10312
YAŞ GRUBU							
18-24	1,6	3,2	24,1	53,5	17,6	100,0	2717
25-34	0,8	3,0	23,9	56,2	16,1	100,0	4627
35-44	1,0	3,2	24,0	56,2	15,7	100,0	4456
45-54	0,9	3,3	24,4	57,2	14,3	100,0	3795
55-64	1,0	3,3	20,7	60,1	14,9	100,0	2705
65+	1,2	4,8	21,3	57,9	14,9	100,0	2432
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	1,8	6,9	27,3	56,1	7,9	100,0	1959
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,8	4,6	24,1	57,1	12,3	100,0	1186
İlkokul Mezunu	1,0	3,1	24,2	57,0	14,7	100,0	8618
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	1,1	3,2	23,4	55,1	17,1	100,0	2953
Lise	0,7	2,6	22,4	56,3	18,0	100,0	3722
Önlisans	1,0	3,0	17,3	58,6	20,1	100,0	706
Üniversite ve Lisansüstü	0,4	1,6	17,7	58,7	21,6	100,0	1590
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	1,3	4,5	25,9	56,4	11,9	100,0	8545
Orta	0,9	2,6	22,9	56,9	16,7	100,0	7217
Üst	0,1	2,1	17,5	60,4	19,8	100,0	2288

3.9.4. İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun Gördükleri Tanımlamalar

Araştırmada inanç konusunda katılımcıların kendilerine uygun gördüğü tanımları ortaya koymayı hedefleyen soruya, tabloda görüldüğü üzere katılımcıların yüzde 50,1'i "inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim" yanıtını vermiştir. Bu oranı yüzde 43,8 oranı ile "inançlıyım, dinimin bazı gereklerini yerine getiren biriyim" yanıtı izlemiştir. Kır kent ayrımı göz önünde bulundurulduğunda kentte yaşayanların yüzde 45,4'nün, kırdaki yaşayanların yüzde 61,8'nin inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim yanıtını verdiği görülmektedir.

Üç büyük şehre bakıldığında Ankara'nın, İstanbul'un ve İzmir'in verdiği yanıtlarda "inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim" yanıtının Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bu oranın en düşük olduğu il yüzde 30,4 ile İzmir'dir. Bölgeler bazında bakıldığında "inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim" yanıtını verenlerin oranının en yüksek seviyede olduğu bölgenin Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nin olduğu görülmektedir (yüzde 69,8). Bu oranın en düşük seviyede olduğu bölge ise Ege Bölgesi'dir (yüzde 35,9).

Tablo 148: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun Gördükleri Tanımlamalar

	inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim	inançlıyım, dinimin bazı gereklerini yerine getiren biriyim	inançlıyım, dinimin gereklerini yerine getiremeyen biriyim	inançlı biri değilim	Toplam	Sayı
Türkiye	50,1	43,8	5,3	0,7	100,0	20702
YERLEŞİM YERİ						
Kent	45,4	47,4	6,3	0,9	100,0	14736
Kır	61,8	35,1	2,8	0,3	100,0	5967
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	45,3	46,4	6,7	1,6	100,0	3406
Ankara	46,7	45,6	6,6	1,0	100,0	1286
İzmir	30,4	56,4	11,2	2,1	100,0	1307
BÖLGELER						
İstanbul	45,3	46,4	6,7	1,6	100,0	3406
Batı Marmara	48,9	42,6	8,1	0,3	100,0	1241
Doğu Marmara	61,2	35,1	3,1	0,6	100,0	1681

Ege	35,9	56,8	6,5	0,8	100,0	1722
Akdeniz	46,2	46,3	6,9	0,6	100,0	1778
Batı Anadolu	49,7	43,6	5,9	0,8	100,0	1500
Orta Anadolu	54,6	41,1	3,9	0,4	100,0	1624
Batı Karadeniz	55,3	40,0	4,0	0,7	100,0	1697
Doğu Karadeniz	63,5	33,5	2,9	0,0	100,0	1187
Kuzeydoğu Anadolu	69,8	29,0	1,1	0,1	100,0	1167
Ortadoğu Anadolu	64,0	33,4	2,4	0,2	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	51,6	44,9	3,3	0,2	100,0	2347

Cinsiyet dağılımına göre bakıldığında erkeklerin yüzde 46,8'i, kadınların yüzde 53,6'sı inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim yanıtını verdiği görülmektedir. İnançlıyım dinin gereklerini yerine getirmeyen biriyim yanıtını veren erkeklerin oranı yüzde 6,7 iken, kadınların oranı yüzde 3,9 düzeyindedir. Bu oran kadınların erkeklerden daha fazla dini pratiklerini yerine getirdiklerinin ya da getirmeye çalıştıklarının göstergesi niteliğindedir. Yaş gruplarına göre dağılıma bakıldığında katılımcıların yaşlarının arttıkça inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim cevabını verme oranlarının arttığı gözlemlenmiştir. Bu oran 65 yaş ve üzerinde yüzde 71 iken, 18-24 yaş aralığında yüzde 36,9 düzeyindedir.

Tablo 149: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnanç Konusunda Bireylerin Kendilerine Uygun Gördükleri Tanımlamalar

	İnançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim	İnançlıyım, dinimin bazı gereklerini yerine getiren biriyim	İnançlıyım, dinimin gereklerini yerine getiremeyen biriyim	İnançlı biri değilim	Toplam	Sayı
CİNSİYET						
Erkek	46,8	45,5	6,7	1,1	100,0	10404
Kadın	53,6	42,1	3,9	0,4	100,0	10298
YAŞ GRUBU						
18-24	36,9	54,1	8,0	1,0	100,0	2713
25-34	41,2	51,6	6,0	1,2	100,0	4619
35-44	47,3	46,6	5,4	0,6	100,0	4449
45-54	52,5	42,1	4,8	0,6	100,0	3794
55-64	61,4	34,4	3,6	0,5	100,0	2701
65+	71,0	25,4	3,4	0,3	100,0	2426
ÖĞRENİM DURUMU						
Okur-Yazar Değil	67,7	30,2	2,1	0,0	100,0	1954
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	63,9	32,6	3,2	0,3	100,0	1185
İlkokul Mezunu	56,9	39,3	3,6	0,2	100,0	8609
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	45,4	48,4	5,9	0,4	100,0	2953
Lise	36,8	54,2	7,8	1,1	100,0	3716
Önlisans	36,7	55,0	7,7	0,7	100,0	703
Üniversite ve Lisansüstü	27,6	56,1	11,8	4,5	100,0	1582
SOSYO-EKONOMİK STATÜ						
Alt	57,3	38,8	3,6	0,3	100,0	8535
Orta	49,6	44,4	5,3	0,6	100,0	7205
Üst	37,7	52,2	8,0	2,1	100,0	2284

Eğitim durumu açısından bakıldığında ise eğitim durumunun arttıkça “inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim” cevabının oranının düştüğü görülmektedir. Bu oran üniversite ve lisansüstü mezunlarında yüzde 27,6 iken, okuryazar olmayanlarda yüzde 67,7 düzeyindedir. İnanç konusunda katılımcıların kendilerine uygun gördükleri tanımlarda üniversite ve lisansüstü mezunlarının bariz bir şekilde diğer öğrenim durumlarına nispeten “inançlı değilim” cevabını yüksek oranda verdiği görülmektedir. Bu

oran yüzde 4,5 düzeyindedir. Aynı cevap diğer öğrenim düzeylerinde olanların her birinde yüzde 1,2'nin altındadır. Sosyo-ekonomik statü durumu göz önüne alınarak katılımcıların inanç konusunda kendilerini nasıl tanımladığına bakıldığında “inançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim” cevabının oranının alt SES’den, üst SES’e doğru gidildikçe düştüğü görülmektedir. Bu oran alt SES grubunda olan katılımcılarda yüzde 57,3, üst SES’de olan katılımcılarda ise yüzde 37,7 düzeyindedir.

3.9.5. Dini Bilgi Kaynakları ve Dinin Gündelik Hayattaki Rolü

Tabloda dinin katılımcıların gündelik hayatlarındaki belirleyiciliği ile ilgili veriler sunulmaktadır. Katılımcıların yüzde 50’si dinin eş seçimlerinde belirleyici olduğunu beyan ederken, yüzde 27,6’sı dinin eş seçiminde çok belirleyici olduğunu belirtmiştir. Dinin arkadaş seçiminde belirleyici olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 41,8’dir. Arkadaş seçiminde dinin çok belirleyici olduğunu beyan eden katılımcıların oranı ise 16,3’tür. Din en az belirleyici olduğu alan ise iş seçimi olarak tespit edilmiştir. Dinin iş seçiminde belirleyici veya çok belirleyici olduğunu beyan edenlerin toplamının oranı yüzde 44,3’tür. Dinin iş seçiminde hiç belirleyici olmadığını söyleyen katılımcıların oranı ise yüzde 10,1’dir. Dinin oy verme de ise belirleyiciliği diğer gündelik hayat aktivitelerine oranla göreceli olarak düşük kalmaktadır. Bu anlamda din gündelik hayat aktivitelerinde genel olarak etkin bir rol oynamaktadır. Ancak eş seçimi, yiyecek içecek seçimi gibi bazı aktivitelerde daha etkin bir belirleyici olduğu açıktır.

Tablo 150: Dinin Gündelik Hayattaki Belirleyiciliği

	Hiç belirleyici değil	Belirleyici değil	Ne belirleyici Ne belirleyici değil	Belirleyici	Çok belirleyici	Yanıtlamak istemiyor	Toplam	Sayı
Eş seçiminde	4,1	11,1	6,4	50,0	27,6	0,9	100,0	20616
Arkadaş seçiminde	7,2	22,3	11,7	41,8	16,3	0,6	100,0	20615
Komşuluk ilişkilerinde	7,9	25,1	13,4	37,8	15,1	0,6	100,0	20616
İş seçiminde	10,1	28,8	15,4	31,0	13,3	1,4	100,0	20601
Oy vermede	8,8	24,3	12,5	37,1	15,9	1,5	100,0	20616
Kılık kıyafet seçiminde	7,0	22,1	11,5	41,5	17,3	0,6	100,0	20616
Yiyecek içecek seçiminde	5,3	15,4	8,9	47,6	22,0	0,6	100,0	20596

Aşağıdaki tabloda katılımcıların dini bilgilerini nerelerden elde ettikleri ile ilgili veriler sunulmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmının (yüzde 54,9) dini bilgileri aile ve

akrabalardan edindikleri görülmektedir. Dini bilgilerin ikinci kaynağı ise yüzde 14,5 ile din görevlileridir. Üçüncü temel kaynak ise yüzde 11 oranla Kur'an kurslarıdır. Dini bilgileri okuldan aldığını beyan eden katılımcıların oranı ise yüzde 8,2; dini kitaplardan edindiklerini beyan edenlerin oranı ise yüzde 8,1'dir. Din bilgilerini gazete, radyo veya televizyon gibi kitle iletişim araçlarından edindiğini bildirenlerin toplam oranı ise yüzde 1 altında kalmaktadır.

Tablo 151: Sahip Olunan Dini Bilgilerin Kaynakları

	Sayı	Yüzde
Dini bilgim yok	116	0,6
Aileden akrabadan	11377	54,9
Okuldan	1701	8,2
Din görevlilerinden	3009	14,5
Televizyondan	167	0,8
Radyodan	6	0,0
Arkadaş çevresinden	171	0,8
Gazetelerden	6	0,0
Dini kitaplardan	1686	8,1
Kuran kursundan	2285	11,0
Tarikat Cemaat	161	0,8
Diğer	154	0,7

3.10.SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

Aile toplumsal hayatın ve sosyalleşmenin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bireylerin toplum içinde edindikleri rollerin aile içindeki faaliyetler, yetişme ortamları ve kurdukları ilişkilerden kaynaklanan çok sıkı kökleri vardır. Sosyal ve kültürel faaliyetler ile aile içinde kurulan iletişim bireyin ve ileride kuracağı ailenin nitelikleri ile ilgili de bilgiler içermektedir. Bu anlamda aileyi oluşturan bireylerin tek başına ve birlikte yaptığı/katıldığı sosyal ve kültürel faaliyetler nelerdir, ne sıklıkla ve kimlerle yapılmaktadır gibi sorulara alınacak cevaplar aileleri anlamak için önemli veriler edinilmesine imkân verecektir. Ailenin ne tür sosyal ve kültürel faaliyetler içinde olduğunu bilmek, onun çevresel şartları ve toplum içindeki yeri ile ilgili bilgiler edinmeyi sağlayacaktır. Bu veriler, ailelerin gelecekteki istikameti ile ilgili şüphesiz bir öneme sahiptir.

Araştırmanın bu bölümünde aile bireylerinin ziyaretleşme, hediyeleşme, kitap ve gazete okuma, televizyon izleme, sinema ve tiyatroya gitme, lokal, kulüp, bar, gece kulübü,

kahvehane gibi sosyal ortamlarda bulunma alışkanlığı hakkındaki bulgular incelenmektedir. Bu bölümdeki sorular 18 yaş üstündeki hane üyelerine sorulmuştur.

3.10.1. Akraba, Arkadaş veya Yakınları Ziyarete Gitme Alışkanlığı

Araştırmada, katılımcılara “akraba, arkadaş veya yakınları ziyarete gitme alışkanlığı” na ilişkin sorulan bir soruyla, en çok önemsenen ziyaretlerin hangileri olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler ile katılımcılar için en önemli ziyaret sebeplerinin sırasıyla “başsağlığı için gitme”, “dini bayramlarda bayramlaşmaya gitme” ve “hasta ziyaretine gitme” olduğu görülmektedir. En az önemsenenlerin ise “ev alan yakınların evini görmeye gitme”, “askere gidenleri uğurlamaya veya karşılamaya gitme” ve “hacdan dönenlere ziyarete gitme” olduğu görülmektedir.

Tablo 152: Akraba, Arkadaş veya Yakınları Ziyarete Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Bazen	Genellikle	Mutlaka	Toplam	Sayı
Dini bayramlarda bayramlaşmaya	3,1	13,4	45,3	38,1	100,0	20745
Düğün nikah vb. törenlerine	4,5	20,1	47,1	28,4	100,0	20743
Ev alan yakınlarınıza ev görmeye	10,5	26,6	42,0	20,8	100,0	20739
Bebeği olan yakınlarınıza bebek görmeye	7,4	23,2	44,6	24,8	100,0	20732
Hasta ziyaretine	3,0	17,6	47,8	31,5	100,0	20740
Hacdan dönenlere	10,0	22,2	42,0	25,8	100,0	20740
Başsağlığı için	2,8	13,5	44,9	38,8	100,0	20740
Kabir/mezarlık ziyaretine	4,8	20,5	43,3	31,4	100,0	20720

En çok önemsenen, başka bir deyişle hane bireylerinin mutlaka yaptıkları ziyaret alışkanlığının başsağlığı olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 38,8'i mutlaka akraba, arkadaş veya yakınlarını gerekli koşullarda başsağlığı için ziyaret ettiklerini beyan etmişlerdir. Yine başsağlığı için “genellikle ziyarette bulunurum” diyen katılımcıların oranı yüzde 44,9'dur. Ziyarete gitme alışkanlığında ikinci öncelikli ziyaretin “dini bayramlarda bayramlaşma” olduğu görülmektedir. Bu ziyareti “mutlaka gerçekleştiririm” diyen katılımcıların oranı yüzde 38,1 olurken, bu ziyareti “genellikle gerçekleştiririm” diyenlerin oranı yüzde 45,3'tür. Askere gidenleri uğurlama veya karşılamamanın ise en az katılım beyan edilen alışkanlık olduğu görülmektedir.

3.10.2. Aile Üyelerine ve Yakınlarına Hediye Verme Alışkanlığı

Katılımcıların “aile üyelerine ve yakınlarına hediye verme” alışkanlığına ilişkin soruya verdikleri cevaplardan; en yaygın hediye vermenin “hasta ziyaretine giderken” olduğu, onu “bebek görmeye giderken”in izlediği görülmektedir. Aşağıdaki tablodan “yılbaşında” ve “sevgililer gününde” hediye vermenin henüz yaygınlaşmamış olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 153: Aile Üyelerine ve Yakınlara Hediye Alma Alışkanlığı							
	Hiç	Bazen	Genellikle	Mutlaka	İlgili Değil	Toplam	Sayı
Yılbaşında	64,6	15,4	9,3	4,5	6,2	100,0	20710
Sevgililer gününde	49,9	15,0	13,1	10,1	11,9	100,0	20672
Kandillerde	46,3	24,2	19,3	9,5	0,7	100,0	20700
Evlilik yıldönümünde	45,3	16,8	14,1	9,9	14,0	100,0	20680
Babalar gününde	38,0	15,7	17,1	12,5	16,8	100,0	20692
Doğum günlerinde	34,9	26,5	23,2	12,9	2,6	100,0	20733
Anneler gününde	33,8	17,8	20,5	16,2	11,7	100,0	20714
Bayramlarda	24,1	31,2	28,2	16,2	0,4	100,0	20723
Askere giden yakınlarınıza	21,7	29,4	32,1	16,2	0,6	100,0	20718
Evlenen/ev alan yakınlarınıza	17,6	28,9	34,2	18,8	0,5	100,0	20711
Bebek görmeye giderken	13,0	25,6	37,2	23,4	0,7	100,0	20727
Hasta ziyaretine giderken	11,2	24,0	38,8	25,8	0,2	100,0	20720

Katılımcıların en fazla hasta ziyaretine giderken hediye götürmektedirler. Genellikle veya mutlaka hasta ziyaretine hediye götürülenlerin oranı yüzde 65’e yaklaşmaktadır. Tüm hediye verme gerekçeleri arasında ilk sırayı hasta ziyaretinin alması oldukça dikkat çekicidir. Hediye verme alışkanlıklarında ikinci “sırayı bebek görmeye giderken” almaktadır. Katılımcıların yüzde 23,4’ü bebek görmeye giderken mutlaka bir hediye verdiklerini beyan etmişlerdir. Yine katılımcıların yüzde 37,2’si bebek görmeye giderken genellikle bir hediye verdiklerini söylemişlerdir. Katılımcıların hediye verme alışkanlığının en yüksek gerçekleştiği diğer bir kategori ise evlenen veya ev alan yakınlar hediye verme kategorisidir. “Ev alan veya evlenen yakına mutlaka hediye veririm” diye beyan eden katılımcıların oranı yüzde 18,8’dir. Bunun yanı sıra “evlenen veya ev alan yakınlarına genellikle hediye verdiklerini” beyan eden katılımcıların oranı ise yüzde 34,2’dir. Hediye verme alışkanlığının en düşük olduğu seçenek ise yılbaşındır. Yılbaşında yakın veya aile üyelerine mutlaka hediye alırım diyen katılımcıların oranı yüzde 4,5’dir. Yılbaşlarında aile üyelerine veya yakınlarına genellikle hediye alırım diyenlerin oranı ise 9,3’tür.

3.10.3. Kitap Okuma Alışkanlığı

Aşağıdaki tablolardan da görüleceği gibi Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 44,1'i hiç kitap okumamaktadır. Bu oran kırdı yüzde 59,9, kentte yüzde 37,8 olurken, Güneydoğu ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgelerinde sırasıyla yüzde 61,3 ve yüzde 60,1 gibi yüksek oranlara ulaşmaktadır. Üç büyük ilimize bakılacak olursa, hiç kitap okumadığını beyan edenlerin sıralamasında İzmir (yüzde 37,0) birinci, İstanbul (yüzde 33,5) ikinci, Ankara ise (yüzde 33,4) üçüncü sırada bulunmaktadır. Hiç kitap okumayanların oranlarından yola çıkarak bölgeler arasında batıdan doğuya veya kuzeyden güneye doğru gidildikçe kitap okuma alışkanlığı artmaktadır veya azalmaktadır gibi bir belirleme yapmak mümkün görülmemektedir. Ancak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu alışkanlığın diğer bölgelere göre daha az geliştiği söylenebilir.

Tablo 154: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kitap Okuma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	44,1	43,1	12,8	100,0	20670
YERLEŞİM YERİ					
Kent	37,8	47,3	14,9	100,0	14738
Kır	59,9	32,7	7,5	100,0	5932
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	33,5	50,3	16,2	100,0	3410
Ankara	33,4	45,8	20,9	100,0	1285
İzmir	37,0	44,1	18,9	100,0	1310
BÖLGELER					
İstanbul	33,5	50,3	16,2	100,0	3410
Batı Marmara	45,8	39,3	15,0	100,0	1237
Doğu Marmara	38,9	46,0	15,1	100,0	1672
Ege	44,2	41,1	14,7	100,0	1721
Akdeniz	45,2	42,4	12,4	100,0	1773
Batı Anadolu	35,3	47,3	17,4	100,0	1504
Orta Anadolu	42,8	48,1	9,2	100,0	1617
Batı Karadeniz	47,8	41,4	10,9	100,0	1694
Doğu Karadeniz	46,7	42,7	10,6	100,0	1184
Kuzeydoğu Anadolu	60,1	30,8	9,0	100,0	1164
Ortadoğu Anadolu	52,9	37,2	9,9	100,0	1343
Güneydoğu Anadolu	61,3	32,9	5,8	100,0	2343

Kadınlar ve erkekler arasında kitap okuma alışkanlıkları bakımından bir karşılaştırma yapacak olursak kadınların yüzde 47'si hiç kitap okumadığını belirtirken, erkeklerde bu oran yüzde 41,3'e kadar düşmektedir. Ancak bununla beraber kadın katılımcılardan sık sık kitap okuduğunu belirtenlerin oranı (yüzde 13,6) iken, bu oran erkekler için yüzde 12'dir. Bu rakamlar, kitap okumayan kadınların oranının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermekle beraber, kitap okuyan kadınların daha sık kitap okuma alışkanlığına sahip olduğuna da işaret etmektedir.

Beklendiği gibi kadınların, alt eğitim seviyesindekilerin ve ileri yaş grubundaki bireylerin daha az kitap okuduğu ülkemizde; alt SES grubunda da hiç kitap okumayanların oranı yüzde 59,8 olmaktadır.

Tablo 155: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kitap Okuma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	41,3	46,7	12,0	100,0	10407
Kadın	47,0	39,5	13,6	100,0	10264
YAŞ GRUBU					
18-24	23,7	52,2	24,1	100,0	2711
25-34	35,3	50,7	14,0	100,0	4626
35-44	41,0	47,9	11,2	100,0	4451
45-54	50,5	40,1	9,4	100,0	3783
55-64	53,9	35,7	10,4	100,0	2686
65+	69,0	22,4	8,7	100,0	2413
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	100,0	0,0	0,0	100,0	1893
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	73,5	23,4	3,2	100,0	1186
İlkokul Mezunu	51,5	42,5	6,0	100,0	8628
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	34,5	55,3	10,1	100,0	2950
Lise	19,2	58,2	22,6	100,0	3718
Önlisans	11,9	56,6	31,4	100,0	703
Üniversite ve Lisansüstü	6,4	48,2	45,4	100,0	1592
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	59,8	34,4	5,8	100,0	8504
Orta	36,1	49,1	14,8	100,0	7202
Üst	20,9	52,0	27,1	100,0	2285

3.10.4. Gazete Okuma Alışkanlığı

Kitap okuma alışkanlığı kadar olmasa da “gazete okuma alışkanlığı”na ilişkin soruya da katılımcılar benzer cevaplar vermişlerdir. Şöyle ki; Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 33’ü hiç gazete okumazken bu oran kırdı yüzde 52’3, kette ise yüzde 25,2 çıkmıştır. Öte yandan sık sık gazete okuyanlar yüzde 37,2 ile en çok İzmir ilinde olurken, hiç okumadığını söyleyenlerin en yüksek olduğu bölgeler yüzde 63,1 ile Kuzeydoğu Anadolu ve yüzde 59,5 ile Güneydoğu Anadolu bölgeleridir.

Tablo 156: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Gazete Okuma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	33,0	43,7	23,4	100,0	20666
YERLEŞİM YERİ					
Kent	25,2	47,1	27,8	100,0	14727
Kır	52,3	35,3	12,4	100,0	5939
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	18,6	50,0	31,4	100,0	3402
Ankara	25,3	43,8	30,9	100,0	1285
İzmir	19,7	43,1	37,2	100,0	1309
BÖLGELER					
İstanbul	18,6	50,0	31,4	100,0	3402
Batı Marmara	25,2	44,4	30,3	100,0	1236
Doğu Marmara	25,6	47,0	27,5	100,0	1674
Ege	28,2	43,1	28,7	100,0	1719
Akdeniz	32,6	46,4	21,0	100,0	1773
Batı Anadolu	28,6	46,0	25,3	100,0	1501
Orta Anadolu	41,0	45,9	13,2	100,0	1618
Batı Karadeniz	38,5	42,5	19,0	100,0	1696
Doğu Karadeniz	39,2	42,4	18,5	100,0	1185
Kuzeydoğu Anadolu	63,1	25,7	11,3	100,0	1164
Ortadoğu Anadolu	54,0	35,2	10,8	100,0	1348
Güneydoğu Anadolu	59,5	32,9	7,6	100,0	2348

Kadınların yüzde 46,1'i ve 65 yaş ve üzeri grubun yüzde 61,5'inin hiç gazete okumadığı ülkemizde, alt sosyo-ekonomik statü grubunda bu oran yüzde 50 olarak bulunmuştur. Kadınlar ile erkeklerin gazete okuma alışkanlığı karşılaştırıldığında kadınların erkeklere oranla çok daha az gazete okuma alışkanlığına sahip olduğu karşımıza çıkmaktadır. Kitap okuma alışkanlığında da bu tür bir sonuç karşımıza çıkmış olsa da gazete okuma konusunda büyük bir farklılaşma söz konusudur.

Kadınların yüzde 46,3'ü hiç gazete okumadığını beyan ederken, erkeklerde bu oran yüzde 19,8'e kadar düşmektedir. Yine erkek katılımcıların yüzde 32,7'si sık sık gazete okuduğunu beyan ederken, bu oran kadınlarda 13,9'a kadar düşmektedir. Kadınlar ile erkekler arasında gazete okuma alışkanlığındaki bu tür farklılaşma nedenini, erkeklerin iş yaşamına katılım

oranları (iş yaşamı içerisinde gazete okumanın belirli bir getirisinin olması) ve kadınların sosyal yaşam katılımının niteliksel ve niceliksel olarak erkeklerden daha düşük (erkeklerin kahve alışkanlığı) olması ile açıklamak mümkün görülmektedir.

Tablo 157: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Gazete Okuma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	19,8	47,5	32,7	100,0	10395
Kadın	46,3	39,8	13,9	100,0	10271
YAŞ GRUBU					
18-24	21,1	52,5	26,4	100,0	2714
25-34	24,2	49,5	26,3	100,0	4619
35-44	26,5	48,4	25,1	100,0	4448
45-54	35,5	43,0	21,6	100,0	3785
55-64	41,3	36,0	22,7	100,0	2686
65+	61,6	23,7	14,7	100,0	2413
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	100,0	0,0	0,0	100,0	1892
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	69,3	25,1	5,7	100,0	1186
İlkokul Mezunu	35,9	48,8	15,3	100,0	8626
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	19,5	55,5	25,0	100,0	2951
Lise	8,2	54,0	37,9	100,0	3718
Önlisans	6,0	45,6	48,4	100,0	701
Üniversite ve Lisansüstü	5,0	35,1	59,9	100,0	1592
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	50,2	38,0	11,8	100,0	8505
Orta	23,3	49,7	27,0	100,0	7199
Üst	10,5	44,5	45,0	100,0	2287

3.10.5. Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı

Ülkemiz genelinde katılımcıların yüzde 74,7'si hiç sinema ve tiyatroya gitme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran doğal olarak kırdaki yüzde 92 gibi daha yüksek, kentte ise yüzde 67,7 gibi daha düşük bir değerdir. Kırdaki bu oranın bu kadar büyük çıkma nedeni açıktır. Kırsal bölgelerde bu tür bir aktivitenin gerçekleştirileceği olanaklar çok sınırlı düzeydedir. Bu

anlamda, bu soru katılımcıların alışkanlıkları ile ilgili bir bilgi vermek dışında bize başka bir bilgiyi daha sunmaktadır. Bir aktivitenin bir alışkanlığa dönüşmesinin temel koşulu bu maddi şartlardır. Bu anlamda bu ve bunun gibi maddi şartlar ile bağlantılı sorular, sadece bireylerin alışkanlıkları ile ilgili değil, aynı zamanda bireylerin maddi koşulları ile ilgili bir bilgiyi de az da olsa sunmaktadır.

Tablo 158: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	74,7	22,0	3,3	100,0	20701
YERLEŞİM YERİ					
Kent	67,7	28,1	4,3	100,0	14746
Kır	92,0	7,2	0,8	100,0	5955
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	57,3	36,6	6,2	100,0	3413
Ankara	64,2	30,6	5,3	100,0	1286
İzmir	64,2	32,0	3,8	100,0	1315
BÖLGELER					
İstanbul	57,3	36,6	6,2	100,0	3413
Batı Marmara	77,5	19,0	3,6	100,0	1238
Doğu Marmara	69,5	25,6	4,9	100,0	1678
Ege	75,0	22,3	2,7	100,0	1719
Akdeniz	78,0	19,3	2,7	100,0	1774
Batı Anadolu	71,1	24,7	4,2	100,0	1501
Orta Anadolu	79,6	18,3	2,1	100,0	1624
Batı Karadeniz	82,2	15,6	2,2	100,0	1702
Doğu Karadeniz	80,0	18,2	1,9	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	89,4	9,8	0,9	100,0	1166
Ortadoğu Anadolu	86,0	12,3	1,7	100,0	1353
Güneydoğu Anadolu	88,3	10,8	0,9	100,0	2349

Sık sık sinemaya ve tiyatroya gittiğini söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 6,2 ile İstanbul olurken, Ankara'da bu oran yüzde 5,3 olmaktadır. Hiç sinema ve tiyatroya gitmediğini söyleyenlerin oranı Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde en yüksek olup; sırasıyla yüzde 89,4 ve yüzde 88,3 olarak bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet açısından incelendiğinde kadınlarda sık sık sinemaya ve tiyatroya gittiğini söyleyenlerin oranı 3,3 iken, erkeklerde de bu oran aynıdır.

Yaş grubu açısından incelendiğinde, 65 yaş ve üstü grubunun; öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubunun ve sosyo-ekonomik statü açısından incelendiğinde alt SES grubunun daha yoğun şekilde hiç sinema ve tiyatroya gitmediği görülmektedir. Bu katılımcıların oran değerleri sırasıyla yüzde 95,5, yüzde 99,5 ve yüzde 91,3'tür.

Yaş grubu düştükçe hiç sinemaya ve tiyatroya gitmediğini söyleyenlerin oranı düşmektedir. Yaş grubu parametresinde olduğu gibi öğrenim durumu parametresi de yükseldikçe hiç sinemaya ve tiyatroya gitmediğini söyleyenlerin oranı düşmektedir. Benzer bir durum sosyo-ekonomik statü için de söz konusudur. SES grubu yükseldikçe hiç sinemaya ve tiyatroya gitmediğini söyleyenlerin oranı düşmektedir.

Tablo 159: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sinema ve Tiyatroya Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	72,3	24,4	3,3	100,0	10404
Kadın	77,1	19,6	3,3	100,0	10297
YAŞ GRUBU					
18-24	46,7	43,2	10,1	100,0	2708
25-34	62,2	32,9	4,9	100,0	4630
35-44	75,6	22,3	2,0	100,0	4451
45-54	85,0	13,5	1,5	100,0	3792
55-64	89,5	9,8	0,7	100,0	2698
65+	95,5	4,1	0,4	100,0	2423
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	99,5	0,5	0,0	100,0	1953
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	96,9	3,1	0,0	100,0	1186
İlkokul Mezunu	91,2	8,4	0,4	100,0	8613
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	73,2	24,9	1,9	100,0	2944
Lise	46,6	46,1	7,2	100,0	3714
Önlisans	36,5	55,1	8,5	100,0	699
Üniversite ve Lisansüstü	23,1	60,5	16,4	100,0	1591

SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	91,3	8,0	0,7	100,0	8534
Orta	68,4	27,8	3,9	100,0	7202
Üst	41,2	49,4	9,3	100,0	2286

3.10.6. Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

Türkiye genelinde tatilimcılarının yüzde 53,8'i hiç restaurant, lokanta, pastane kafe gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran doğal olarak kırdaki yüzde 71,9 gibi yüksek bir değerdir. Sık sık restaurant, lokanta, pastane, kafe gibi yerlere gittiğini söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 11,5 ile Ankara olurken, İstanbul'da bu oran yüzde 9,9 olmaktadır.

Tablo 160: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	53,8	39,5	6,6	100,0	20683
YERLEŞİM YERİ					
Kent	46,5	45,2	8,3	100,0	14735
Kır	71,9	25,6	2,5	100,0	5949
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	41,3	48,8	9,9	100,0	3409
Ankara	42,8	45,8	11,5	100,0	1283
İzmir	43,9	47,1	9,0	100,0	1311
BÖLGELER					
İstanbul	41,3	48,8	9,9	100,0	3409
Batı Marmara	53,1	40,1	6,8	100,0	1240
Doğu Marmara	47,7	43,9	8,4	100,0	1674
Ege	52,9	41,2	5,9	100,0	1717
Akdeniz	55,2	39,4	5,4	100,0	1775
Batı Anadolu	48,4	41,2	10,3	100,0	1501
Orta Anadolu	59,6	36,3	4,1	100,0	1617
Batı Karadeniz	57,9	35,8	6,3	100,0	1698
Doğu Karadeniz	61,7	34,0	4,3	100,0	1188
Kuzeydoğu Anadolu	74,9	21,8	3,3	100,0	1165
Ortadoğu Anadolu	59,1	36,5	4,4	100,0	1352
Güneydoğu Anadolu	73,9	24,0	2,1	100,0	2349

Hiç restaurant, lokanta, pastane, kafe gibi yerlere gitmediğini söyleyenlerin oranı Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde en yüksek olup; sırasıyla yüzde 74,9 ve yüzde 73,9'dur. Bu oranın en düşük olduğu bölge ise yüzde 47,7'lik oranla Doğu Marmara Bölgesi'dir. Tablodan da görülebileceği üzere batı bölgelerinde doğuya oranla bu oran daha düşüktür. Üç büyük kentimize bakıldığında ise bu oranın en yüksek olduğu kentin yüzde 43,9 ile İzmir kenti olduğu görülecektir. Bu kenti yüzde 42,8'lik oranla Ankara izlemektedir. Bu oranın en düşük olduğu kentimiz ise İstanbul'dur.

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınlarda hiç restaurant, lokanta, pastane, kafe gibi yerlere gitmediğini söyleyenlerin oranı yüzde 61,4 iken, erkeklerde bu oran yüzde 46,3'e kadar düşmektedir. Bu mekanlara hiç gitmediğini söyleyen katılımcıların yaş grubu açısından 65 yaş ve üstü grubunda, öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubunda ve sosyo-ekonomik statü seviyesi açısından incelendiğinde ise alt SES grubunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 161: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Restaurant, Lokanta, Pastahane, Kafe Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	46,3	45,9	7,8	100,0	10404
Kadın	61,4	33,1	5,5	100,0	10279
YAŞ GRUBU					
18-24	35,1	49,8	15,1	100,0	2710
25-34	41,0	49,1	9,9	100,0	4624
35-44	51,4	42,8	5,8	100,0	4445
45-54	59,5	37,0	3,5	100,0	3787
55-64	66,8	30,5	2,7	100,0	2697
65+	80,3	17,9	1,8	100,0	2421
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	93,3	6,2	0,5	100,0	1948
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	81,3	17,7	0,9	100,0	1184
İlkokul Mezunu	66,6	31,1	2,3	100,0	8604
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	46,5	47,2	6,4	100,0	2944
Lise	25,5	61,1	13,4	100,0	3710
Önlisans	16,8	69,3	13,9	100,0	700
Üniversite ve Lisansüstü	11,6	64,8	23,6	100,0	1592
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	72,7	24,9	2,4	100,0	8527
Orta	44,6	47,8	7,6	100,0	7192
Üst	22,7	62,0	15,3	100,0	2284

3.10.7. Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 89,3'ü hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdaki yüzde 95,8 gibi yüksek bir değerdir. Sık sık lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gittiğini söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 2,9 ile İstanbul olurken, İzmir'de bu oran yüzde 2,7 olmaktadır. Hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitmediğini söyleyenlerin oranı Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde en yüksek olup; sırasıyla yüzde 97,1 ve yüzde 96,7'dir.

Tablo 162: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	89,3	8,9	1,8	100,0	20719
YERLEŞİM YERİ					
Kent	86,7	11,1	2,2	100,0	14759
Kır	95,8	3,6	0,7	100,0	5960
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	81,2	15,9	2,9	100,0	3414
Ankara	86,5	11,7	1,9	100,0	1285
İzmir	84,1	13,2	2,7	100,0	1315
BÖLGELER					
İstanbul	81,2	15,9	2,9	100,0	3414
Batı Marmara	88,9	9,0	2,0	100,0	1239
Doğu Marmara	87,7	10,0	2,3	100,0	1678
Ege	89,2	8,9	1,9	100,0	1719
Akdeniz	92,1	6,6	1,3	100,0	1778
Batı Anadolu	88,2	9,8	2,0	100,0	1504
Orta Anadolu	94,0	5,4	0,6	100,0	1625
Batı Karadeniz	93,4	5,7	0,9	100,0	1704
Doğu Karadeniz	93,3	5,6	1,1	100,0	1190
Kuzeydoğu Anadolu	97,1	2,4	0,5	100,0	1168
Ortadoğu Anadolu	95,3	3,5	1,2	100,0	1352
Güneydoğu Anadolu	96,7	2,8	0,5	100,0	2352

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınlarda hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan edenlerin oranı yüzde 94,9 iken erkeklerde bu oran 83,7'ye

kadar düşmüştür. Yaş grubu açısından incelendiğinde 65 yaş ve üstü grubunda; öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubunda ve sosyo-ekonomik statü açısından incelendiğinde alt SES grubunda hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyen katılımcıların yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kategorilerde hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyen katılımcıların oranları sırasıyla yüzde yüzde 95,8; yüzde 99,7 ve yüzde 96 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşı arttıkça hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının da arttığı görülmektedir. Katılımcıların sosyo-ekonomik statü grubu yükseldikçe hiç lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı ise azalmaktadır.

Tablo 163: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Lokal, Kulüp ve Dernek Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	HİÇ	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	83,7	13,6	2,7	100,0	10413
Kadın	94,9	4,2	0,8	100,0	10305
YAŞ GRUBU					
18-24	84,1	13,2	2,7	100,0	2712
25-34	86,9	11,1	2,0	100,0	4632
35-44	89,4	8,8	1,7	100,0	4453
45-54	89,8	8,6	1,6	100,0	3794
55-64	91,7	6,6	1,7	100,0	2700
65+	95,8	3,3	0,9	100,0	2427
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	99,7	0,2	0,1	100,0	1954
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	98,7	1,2	0,1	100,0	1186
İlkokul Mezunu	94,9	4,4	0,6	100,0	8623
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	89,0	9,5	1,5	100,0	2949
Lise	80,5	16,7	2,8	100,0	3715
Önlisans	74,9	20,2	4,9	100,0	700
Üniversite ve Lisansüstü	66,2	25,8	7,9	100,0	1591
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	96,0	3,6	0,5	100,0	8540
Orta	87,0	11,0	2,0	100,0	7211
Üst	76,0	19,6	4,5	100,0	2288

3.10.8. Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

Ülke genelinde katılımcıların yüzde 93,8'i hiç bar ve gece kulübü gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdaki yüzde 97,5 gibi yüksek bir değerdir. Sık sık bar, gece kulübü gibi yerlere gittiğini söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu yer 2,0 ile İstanbul olurken, İzmir'de bu oran yüzde 1,8 olmuştur. Hiç bar ve gece kulübü gibi yerlere gitmediğini söyleyenlerin oranı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 98,8 iken, Orta Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde bu oran yüzde 97,9'dur.

Tablo 164: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	93,8	5,2	1,0	100,0	20710
YERLEŞİM YERİ					
Kent	92,3	6,5	1,3	100,0	14756
Kır	97,5	2,1	0,4	100,0	5954
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	89,4	8,6	2,0	100,0	3414
Ankara	90,7	8,3	1,0	100,0	1285
İzmir	88,7	9,5	1,8	100,0	1314
BÖLGELER					
İstanbul	89,4	8,6	2,0	100,0	3414
Batı Marmara	92,6	6,5	0,9	100,0	1240
Doğu Marmara	93,5	5,7	0,8	100,0	1677
Ege	92,9	5,8	1,3	100,0	1719
Akdeniz	94,0	5,2	0,7	100,0	1777
Batı Anadolu	93,5	5,7	0,8	100,0	1504
Orta Anadolu	97,9	1,8	0,2	100,0	1623
Batı Karadeniz	96,6	3,1	0,3	100,0	1699
Doğu Karadeniz	96,3	3,2	0,5	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	97,9	1,6	0,5	100,0	1169
Ortadoğu Anadolu	97,9	1,6	0,6	100,0	1352
Güneydoğu Anadolu	98,8	0,9	0,3	100,0	2351

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların yüzde 96,7'si hiç bar ve gece kulübü gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan etmiştir. Bu oran erkeklerde yüzde 90,9'dur. Yaş grubu açısından incelendiğinde 65 yaş ve üstü grubunun yüzde 99,1'i; öğrenim düzeyleri açısından

incelendiğinde okuryazar olmayan grubun 99,8'i ve sosyo-ekonomik statü açısından incelendiğinde alt SES grubunun yüzde 97,9'u hiç bar, gece kulübü gibi yerlere gitmediğini söylemiştir.

Hiç bar ve gece kulübü gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan eden katılımcıların oranı yaş grubu küçülmesi ile doğru orantılı olarak küçülmektedir. Öğrenim durumu açısından ise bu oran ters bir ilişki sergilemektedir. Katılımcıların öğrenim durumları artıka hiç bar ve gece kulübü gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan edenlerin oranı düşmektedir. Sosyo-ekonomik statü yükseldikçe de bu oranın düştüğü görülmektedir.

Tablo 165: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bar, Gece Kulübü Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	90,9	7,5	1,6	100,0	10406
Kadın	96,7	2,9	0,4	100,0	10304
YAŞ GRUBU					
18-24	85,6	11,4	3,0	100,0	2715
25-34	90,0	8,6	1,4	100,0	4629
35-44	94,9	4,4	0,7	100,0	4450
45-54	96,4	3,1	0,4	100,0	3790
55-64	98,1	1,5	0,4	100,0	2701
65+	99,1	0,7	0,2	100,0	2426
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	99,8	0,0	0,2	100,0	1954
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	99,3	0,5	0,2	100,0	1185
İlkokul Mezunu	98,1	1,6	0,3	100,0	8614
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	94,2	5,0	0,8	100,0	2948
Lise	86,9	11,0	2,1	100,0	3715
Önlisans	87,6	10,0	2,5	100,0	702
Üniversite ve Lisansüstü	77,0	19,3	3,8	100,0	1592
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	97,9	1,8	0,3	100,0	8535
Orta	93,0	5,7	1,2	100,0	7208
Üst	84,8	13,0	2,1	100,0	2288

3.10.9. Kiraathaneye/Kahvehaneye Gitme Alışkanlığı

Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 78,6'sı hiç kiraathane ve kahvehane gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kentte yüzde 80,1 gibi daha yüksek bir değerdir. Sık sık kiraathane ve kahvehane gibi yerlere gittiğini söyleyenlerin oranı yüzde 11,4 ile Batı Marmara'da en yüksek olurken, Ege'de bu oran yüzde 7,7'dir. Hiç kiraathane ve kahvehane gibi yerlere gitmediğini söyleyenlerin oranı, Batı Anadolu Bölgesi'nde yüzde 89,0 iken, bu oran Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 86'dır. Üç büyük kentimiz açısından bakıldığında hiç kiraathane ve kahvehane gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu yer yüzde 87,8 ile Ankara'dır. Ankara'yı sırasıyla İstanbul ve İzmir izlemektedir. Bölgelerin genel bir karşılaştırmasını yapacak olursak, hiç kiraathane ve kahvehane gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının doğudaki bölgelerden batıdaki bölgelere doğru gidildikçe düştüğü söylenebilir.

Tablo 166: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kiraathane/Kahvehane Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	78,6	16,7	4,6	100,0	20717
YERLEŞİM YERİ					
Kent	80,1	16,8	3,2	100,0	14763
Kır	75,1	16,7	8,1	100,0	5954
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	78,8	18,1	3,1	100,0	3416
Ankara	87,8	10,5	1,7	100,0	1286
İzmir	77,3	15,1	7,6	100,0	1315
BÖLGELER					
Batı Anadolu	89,0	9,3	1,7	100,0	1505
Ortadoğu Anadolu	86,0	11,7	2,3	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	85,0	13,1	1,9	100,0	2352
Orta Anadolu	84,5	12,9	2,6	100,0	1622
Akdeniz	84,3	12,5	3,1	100,0	1778
Doğu Karadeniz	82,5	14,8	2,7	100,0	1190
Kuzeydoğu Anadolu	80,8	15,7	3,5	100,0	1169
Batı Karadeniz	80,1	15,7	4,2	100,0	1702
İstanbul	78,8	18,1	3,1	100,0	3416
Ege	75,9	16,4	7,7	100,0	1720
Doğu Marmara	75,3	18,0	6,6	100,0	1675
Batı Marmara	67,9	20,7	11,4	100,0	1240

Bölgeler açısından bakıldığında Batı Anadolu Bölgesi'nin kırıathane/kahvehane alışkanlığının en düşük, Batı Marmara Bölgesi'nin ise en yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların yüzde 98,7'si, erkeklerin ise yüzde 58,8 hiç kırıathane ve kahvehane gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan etmiştir. Yaş grubu açısından incelendiğinde 65 yaş ve üstünün yüzde 81,1'i ve 18-24 yaş gruplarının yüzde 81,2'si; öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubun 95'i ve üst SES grubunun yüzde 80,2'si hiç kırıathane ve kahvehane gibi yerlere gitmediğini söylemiştir. Hiç kırıathane ve kahvehane gibi yerlere gitme alışkanlığı bulunmadığını beyan edenlerin oranı SES düzeyi yükseldikçe artmaktadır.

Tablo 167: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kırıathane/Kahvehane Gibi Yerlere Gitme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	58,8	32,3	8,9	100,0	10412
Kadın	98,7	1,0	0,2	100,0	10305
YAŞ GRUBU					
18-24	81,2	16,0	2,7	100,0	2716
25-34	78,9	18,0	3,1	100,0	4631
35-44	79,0	17,2	3,8	100,0	4453
45-54	75,9	18,6	5,5	100,0	3790
55-64	76,7	16,6	6,6	100,0	2699
65+	81,1	11,6	7,3	100,0	2428
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	95,0	3,8	1,1	100,0	1951
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	84,4	10,1	5,6	100,0	1186
İlkokul Mezunu	77,1	17,3	5,6	100,0	8620
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	73,1	21,5	5,4	100,0	2949
Lise	76,0	19,9	4,0	100,0	3717
Önlisans	76,7	19,0	4,3	100,0	702
Üniversite ve Lisansüstü	79,7	17,4	2,8	100,0	1591
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	77,7	16,8	5,5	100,0	8535
Orta	78,1	17,8	4,1	100,0	7211
Üst	80,2	16,8	3,0	100,0	2288

3.10.10. Spor Yapma Alışkanlığı

Katılımcıların Türkiye genelinde yüzde 68,4'ü hiç spor yapma alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdaki yüzde 83'e çıkmaktadır. Sık sık spor yapma alışkanlığı olduğunu söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 9,4 ile Ankara'dır. Batı Anadolu Bölgesi'nde bu oran yüzde 8,5 olmuştur. Hiç spor yapma alışkanlığı olmadığını söyleyenlerin oranı Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 86,7 iken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 83'dür. Üç büyük kent açısından bu oranlar değerlendirildiğinde, hiç spor yapma alışkanlığı bulunmadığını beyan edenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 63,6 ile İzmir'dir.

Tablo 168: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Spor Yapma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	68,4	26,2	5,4	100,0	20680
YERLEŞİM YERİ					
Kent	62,5	31,0	6,5	100,0	14730
Kır	83,0	14,4	2,6	100,0	5950
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	57,7	36,2	6,1	100,0	3408
Ankara	54,6	36,0	9,4	100,0	1284
İzmir	63,6	29,0	7,4	100,0	1314
BÖLGELER					
Batı Anadolu	59,6	31,9	8,5	100,0	1498
Doğu Marmara	63,8	29,6	6,6	100,0	1674
İstanbul	57,7	36,2	6,1	100,0	3408
Batı Marmara	73,2	21,2	5,6	100,0	1240
Akdeniz	70,1	24,6	5,4	100,0	1774
Ege	68,5	26,6	4,9	100,0	1717
Orta Anadolu	73,9	21,6	4,6	100,0	1624
Batı Karadeniz	72,8	22,9	4,4	100,0	1697
Doğu Karadeniz	75,6	20,3	4,1	100,0	1185
Ortadoğu Anadolu	78,0	18,8	3,3	100,0	1352
Güneydoğu Anadolu	83,0	14,5	2,4	100,0	2348
Kuzeydoğu Anadolu	86,7	11,1	2,2	100,0	1169

Batı Anadolu en fazla spor yapılan bölge olarak dikkat çekmektedir (yüzde 8,5). Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise katılımcıların yüzde 86,7 hiç spor yapmadığını belirtmektedir. Kuzeydoğu Anadolu, en az spor yapılan bölge konumundadır.

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların yüzde 75,7'si, erkeklerin ise yüzde 61,2'si hiç spor yapma alışkanlığı bulunmadığını beyan etmişlerdir. Yaş grubu açısından 65 yaş ve üstü grubu yüzde 88,7'si; öğrenim düzeyleri açısından okur-yazar olmayan grubun 96'3'ü ve sosyo-ekonomik statü açısından alt SES grubunun yüzde 82,9'u hiç spor yapma alışkanlığı olmadığını söylemiştir.

Yaş grupları büyüdükçe hiç spor yapma alışkanlığı olmadığını söyleyenlerin oranında bir artış görülürken öğrenim durumu yükseldikçe bu oran düşmektedir. SES düzeyi yükseldikçe hiç spor yapma alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının düştüğünü söylemek mümkündür.

Tablo 169: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Spor Yapma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	61,2	31,3	7,5	100,0	10395
Kadın	75,7	21,1	3,3	100,0	10284
YAŞ GRUBU					
18-24	50,4	39,4	10,2	100,0	2704
25-34	60,8	32,6	6,6	100,0	4623
35-44	66,9	28,3	4,8	100,0	4450
45-54	73,2	22,7	4,1	100,0	3781
55-64	77,0	19,0	4,0	100,0	2696
65+	88,7	9,1	2,2	100,0	2425
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	96,3	3,3	0,3	100,0	1952
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	88,1	10,4	1,5	100,0	1183
İlkokul Mezunu	78,9	18,4	2,7	100,0	8598
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	64,8	29,4	5,8	100,0	2941
Lise	46,8	43,5	9,7	100,0	3714
Önlisans	38,0	50,4	11,6	100,0	700
Üniversite ve Lisansüstü	33,0	51,3	15,7	100,0	1592

SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	82,9	14,7	2,3	100,0	8521
Orta	61,9	31,9	6,2	100,0	7197
Üst	44,9	44,6	10,5	100,0	2287

3.10.11. Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı

Katılımcıların Türkiye genelinde yüzde 47,6'sı hiç dikiş, marangozluk, tamirat gibi el işleri yapma alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdaki yüzde 51,2 gibi daha yüksek bir değerdir. Sık sık dikiş, marangozluk, tamirat gibi el işleri yapma alışkanlığı olduğunu söyleyenlerin en yüksek olduğu yer yüzde 18,9 ile Batı Anadolu Bölgesi iken, Ankara'da bu oran yüzde 17,8 olmuştur. Hiç dikiş, marangozluk, tamirat gibi el işleri yapma alışkanlığı olmadığını söyleyenlerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 67,3 ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 59,1 olarak görülmektedir.

Tablo 170: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	47,6	39,8	12,6	100,0	20689
YERLEŞİM YERİ					
Kent	46,1	40,7	13,2	100,0	14740
Kır	51,2	37,6	11,1	100,0	5948
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	40,0	48,6	11,4	100,0	3413
Ankara	39,5	42,7	17,8	100,0	1284
İzmir	45,5	37,6	16,8	100,0	1313
BÖLGELER					
İstanbul	40,0	48,6	11,4	100,0	3413
Batı Marmara	40,2	46,7	13,1	100,0	1240
Doğu Marmara	43,1	40,6	16,3	100,0	1672
Ege	47,2	38,6	14,2	100,0	1719
Akdeniz	44,7	38,5	16,8	100,0	1777
Batı Anadolu	37,0	44,1	18,9	100,0	1503
Orta Anadolu	48,5	39,5	12,0	100,0	1622
Batı Karadeniz	45,8	43,3	10,9	100,0	1695

Doğu Karadeniz	48,9	41,9	9,2	100,0	1185
Kuzeydoğu Anadolu	59,1	28,4	12,5	100,0	1167
Ortadoğu Anadolu	48,7	40,5	10,8	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	67,3	24,8	7,9	100,0	2347

Cinsiyet açısından erkeklerin yüzde 57,2'si; yaş grubu açısından 65 ve üstü yaş grubunun yüzde 68'i; öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubun 63,2'si dikiş, marangozluk, tamirat gibi el işleri yapma alışkanlığı olmadığını beyan etmiştir. Sosyo-ekonomik statü açısından ise alt SES grubunun yüzde 51,4'ü dikiş, marangozluk, tamirat gibi el işleri yapma alışkanlığı olmadığını beyan etmiştir.

Tablo 171: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Dikiş, Marangozluk, Tamirat Gibi El İşleri Yapma Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	57,2	35,5	7,3	100,0	10390
Kadın	38,0	44,1	17,9	100,0	10299
YAŞ GRUBU					
18-24	51,9	37,1	10,9	100,0	2707
25-34	44,2	43,0	12,8	100,0	4629
35-44	41,2	43,7	15,1	100,0	4447
45-54	42,6	43,6	13,8	100,0	3790
55-64	48,5	38,8	12,7	100,0	2695
65+	68,0	24,4	7,6	100,0	2421
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	63,2	27,5	9,3	100,0	1949
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	55,8	31,4	12,8	100,0	1184
İlkokul Mezunu	42,3	43,0	14,7	100,0	8609
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	45,6	40,9	13,4	100,0	2944
Lise	47,9	41,2	10,9	100,0	3716
Önlisans	49,2	39,2	11,5	100,0	698
Üniversite ve Lisansüstü	53,5	38,6	7,9	100,0	1589
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	51,4	37,0	11,6	100,0	8524
Orta	44,9	42,2	12,9	100,0	7202
Üst	45,7	43,2	11,1	100,0	2283

3.10.12. TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı

Katılımcıların yüzde 49,5'i sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı bulunduğunu söylerken; bu oran kentte yüzde 51,3 gibi daha yüksek bir değerdir. Sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu söyleyenlerin en yüksek olduğu bölge yüzde 57,4 ile Batı Anadolu Bölgesi'dir. Bu oranın en düşük olduğu bölge ise yüzde 31,7 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Üç büyük kentin arasında bir karşılaştırma yapılacak olursa, katılımcılardan sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı bulunduğunu söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu yer yüzde 60,7 ile Ankara'dır.

Tablo 172: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	8,8	41,7	49,5	100,0	20681
YERLEŞİM YERİ					
Kent	7,7	41,0	51,3	100,0	14732
Kır	11,4	43,5	45,1	100,0	5949
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	10,2	38,2	51,6	100,0	3405
Ankara	5,7	33,6	60,7	100,0	1283
İzmir	8,3	33,9	57,8	100,0	1314
BÖLGELER					
İstanbul	10,2	38,2	51,6	100,0	3405
Batı Marmara	6,7	36,8	56,5	100,0	1239
Doğu Marmara	7,8	43,6	48,6	100,0	1677
Ege	6,5	37,6	56,0	100,0	1714
Akdeniz	8,5	39,1	52,4	100,0	1777
Batı Anadolu	5,9	36,6	57,4	100,0	1499
Orta Anadolu	5,7	44,4	49,9	100,0	1620
Batı Karadeniz	6,5	46,0	47,5	100,0	1700
Doğu Karadeniz	9,4	53,3	37,3	100,0	1188
Kuzeydoğu Anadolu	17,2	36,8	46,0	100,0	1166
Ortadoğu Anadolu	10,1	40,5	49,4	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	13,4	54,9	31,7	100,0	2350

Cinsiyet dağılımı açısından incelendiğinde erkeklerin yüzde 49,9'u sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan ederken bu oran kadınlarda yüzde 49,1'dir. Erkekler ve

kadınlar arasında TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı bakımından farklar oldukça azdır. Yaş grubu açısından incelendiğinde 45–54 yaş grubunun yüzde 51,8'i sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan etmiştir. Öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde ön lisans öğrenimi almış grubun 54,2'si ve sosyo-ekonomik statü açısından incelendiğinde üst SES grubunun yüzde 52,7'si sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu söylemiştir.

Yaş grubu bakımından yaş azaldıkça sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan edenlerin oranında bir düşüş olduğunu söylemek mümkündür. Bu eğilimi bozan tek oran 65 yaş ve üstü grup için geçerlidir. 65 yaş ve üstü grupta sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan edenlerin oranında 55–64 yaş arası gruba oranla bir düşüş söz konusudur. Öğrenim durumu yükseldikçe sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan edenlerin oranında yükselme olduğu görülmektedir. Bu eğilimi üniversite ve lisansüstü öğrenim düzeyine sahip katılımcılar bozmaktadır.

Sosyo-ekonomik statü artıkça ise sık sık TV/VCD/DVD seyretme alışkanlığı olduğunu beyan edenlerin oranında bir yükselme olduğu görülmektedir.

Tablo 173: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Statüye Göre TV/VCD/DVD Seyretme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	7,7	42,3	49,9	100,0	10393
Kadın	9,8	41,2	49,1	100,0	10288
YAŞ GRUBU					
18-24	6,4	44,1	49,4	100,0	2709
25-34	6,8	43,5	49,7	100,0	4621
35-44	7,1	42,9	50,0	100,0	4447
45-54	8,2	40,0	51,8	100,0	3787
55-64	9,5	39,2	51,3	100,0	2696
65+	18,1	39,2	42,7	100,0	2421
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	20,6	47,3	32,1	100,0	1952
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	14,7	39,7	45,5	100,0	1181
İlkokul Mezunu	8,2	39,9	52,0	100,0	8609
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	7,4	40,5	52,1	100,0	2943
Lise	5,5	43,5	51,1	100,0	3711
Önlisans	2,2	43,5	54,2	100,0	696
Üniversite ve Lisansüstü	6,0	44,2	49,8	100,0	1587
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	11,5	44,0	44,4	100,0	8527
Orta	7,0	40,5	52,6	100,0	7194
Üst	6,2	41,2	52,7	100,0	2283

3.10.13. Spor Müsabakalarını İzleme Alışkanlığı

Tablodan görülebileceği üzere katılımcıların yüzde 78,7'si hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdı yüzde 88,1 gibi daha yüksek bir değerdir. Hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 90,3 ile Güneydoğu Anadolu ve yüzde 87,5 ile Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde en yüksek oranları yakalamıştır.

Tablo 174: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Spor Müsabakalarını İzleme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	78,7	16,4	4,9	100,0	20711
YERLEŞİM YERİ					
Kent	74,9	19,4	5,7	100,0	14755
Kır	88,1	9,0	2,9	100,0	5955
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	70,8	23,1	6,1	100,0	3414
Ankara	82,2	13,7	4,1	100,0	1284
İzmir	73,5	19,5	7,0	100,0	1312
BÖLGELER					
İstanbul	70,8	23,1	6,1	100,0	3414
Batı Marmara	79,6	13,8	6,6	100,0	1240
Doğu Marmara	79,2	16,1	4,7	100,0	1679
Ege	76,2	17,6	6,2	100,0	1720
Akdeniz	82,4	13,9	3,7	100,0	1776
Batı Anadolu	80,3	15,4	4,3	100,0	1504
Orta Anadolu	83,5	11,9	4,6	100,0	1623
Batı Karadeniz	83,5	12,0	4,5	100,0	1695
Doğu Karadeniz	81,6	14,5	4,0	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	87,3	9,9	2,7	100,0	1168
Ortadoğu Anadolu	87,5	11,1	1,4	100,0	1351
Güneydoğu Anadolu	90,3	8,1	1,6	100,0	2352

Cinsiyet açısından incelendiğinde hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söyleyen erkeklerin oranı yüzde 64,6 iken, kadınlarda bu oran yüzde 93'tür. Yaş grubu açısından 65 yaş ve üstü grubun yüzde 93,2'si; öğrenim düzeyleri açısından okur-yazar olmayan grubun 99'u ve sosyo-ekonomik statü açısından alt SES grubunun yüzde 87,8'i hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı olmadığını söylemiştir.

Yaş grubu düştükçe hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı azalmaktadır. Öğrenim durumu yükseldikçe de hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının düştüğünü görmek mümkündür. Sosyo-ekonomik statü artıkça da hiç spor müsabakası izleme alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı düşmektedir.

Tablo 175: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Spor Müsabakalarını İzleme Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	64,6	26,6	8,8	100,0	10413
Kadın	93,0	6,0	0,9	100,0	10297
YAŞ GRUBU					
18-24	66,3	24,1	9,6	100,0	2713
25-34	73,0	21,5	5,5	100,0	4630
35-44	78,1	17,1	4,8	100,0	4451
45-54	81,5	14,5	4,0	100,0	3791
55-64	85,1	11,0	3,9	100,0	2701
65+	93,2	5,5	1,2	100,0	2425
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	99,0	0,9	0,1	100,0	1952
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	94,0	4,9	1,1	100,0	1184
İlkokul Mezunu	87,3	9,8	2,8	100,0	8619
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	73,0	20,6	6,3	100,0	2949
Lise	61,9	29,1	9,0	100,0	3717
Önlisans	56,8	30,7	12,5	100,0	699
Üniversite ve Lisansüstü	55,1	35,6	9,2	100,0	1591
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	87,8	9,7	2,5	100,0	8535
Orta	73,7	19,8	6,5	100,0	7207
Üst	63,1	28,7	8,1	100,0	2288

3.10.14. Evde Kağıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı

Katılımcıların yüzde 80,3'ü hiç evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdı yüzde 92,1 gibi daha yüksek bir değerdir. Kentte ise hiç kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı olmayanların oranı yüzde 75,6'dır. Hiç evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 96,4 ile Kuzeydoğu Anadolu ve yüzde 90,8 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en yüksek oranları olarak görülmektedir. Üç büyük kent arasında hiç evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama

alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu yer 73,1 ile İzmir'dir. Bu kenti yüzde 71,5 ile Ankara ve yüzde 71 ile İstanbul izlemektedir.

Tablo 176: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Evde Kâğıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Türkiye	80,3	16,2	3,5	100,0	20690
YERLEŞİM YERİ					
Kent	75,6	20,0	4,4	100,0	14738
Kır	92,1	6,6	1,3	100,0	5952
ÜÇ BÜYÜK İL					
İstanbul	71,0	24,2	4,8	100,0	3412
Ankara	71,5	21,4	7,1	100,0	1283
İzmir	73,1	20,5	6,4	100,0	1313
BÖLGELER					
İstanbul	71,0	24,2	4,8	100,0	3412
Batı Marmara	86,2	10,7	3,2	100,0	1238
Doğu Marmara	80,4	15,2	4,4	100,0	1677
Ege	77,7	19,0	3,4	100,0	1719
Akdeniz	78,8	18,2	3,0	100,0	1776
Batı Anadolu	75,2	19,7	5,1	100,0	1501
Orta Anadolu	85,0	11,7	3,3	100,0	1623
Batı Karadeniz	88,7	8,9	2,5	100,0	1693
Doğu Karadeniz	88,1	9,4	2,5	100,0	1185
Kuzeydoğu Anadolu	96,4	2,2	1,4	100,0	1167
Ortadoğu Anadolu	87,4	11,3	1,3	100,0	1354
Güneydoğu Anadolu	90,8	7,8	1,4	100,0	2345

Cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların yüzde 85,8'i hiç evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı bulunmadığını beyan ederken erkeklerde bu oran 74,9'a kadar düşmektedir. Yaş grubu açısından incelendiğinde 65 yaş ve üstü grubunun yüzde 95,2'si; öğrenim düzeyleri açısından incelendiğinde okur-yazar olmayan grubun yüzde 98,9'u ve sosyo-ekonomik statü açısından incelendiğinde alt SES grubunun yüzde 91,2'si evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı olmadığını söylemiştir.

Alt SES grubundan üst SES grubuna doğru gidildiğinde “hiç evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı bulunmayanların oranı”nın azaldığı görülmektedir. Yaş grubu küçüldükçe de evde kâğıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi oyunlar oynama alışkanlığı bulunmayanların oranının azaldığı görülmektedir.

Tablo 177: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Evde Kâğıt, Okey, Tavla, Bilgisayar Oyunu Gibi Oyunlar Oynama Alışkanlığı

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
CİNSİYET					
Erkek	74,9	20,3	4,8	100,0	10397
Kadın	85,8	12,0	2,2	100,0	10293
YAŞ GRUBU					
18-24	62,8	27,2	10,0	100,0	2713
25-34	73,8	21,8	4,3	100,0	4624
35-44	80,2	17,5	2,3	100,0	4442
45-54	85,2	12,6	2,2	100,0	3786
55-64	89,2	9,1	1,7	100,0	2702
65+	95,2	4,0	0,8	100,0	2424
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	98,9	0,9	0,2	100,0	1953
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	96,3	3,3	0,5	100,0	1178
İlkokul Mezunu	90,4	8,3	1,3	100,0	8615
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	76,4	19,1	4,4	100,0	2946
Lise	60,9	31,8	7,3	100,0	3709
Önlisans	59,7	32,0	8,3	100,0	700
Üniversite ve Lisansüstü	53,1	38,2	8,8	100,0	1587
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	91,2	7,4	1,4	100,0	8526
Orta	75,9	19,8	4,4	100,0	7200
Üst	62,3	31,4	6,3	100,0	2283

3.10.15. Sigara Kullanma Alışkanlığı

Türkiye'deki sigara kullanma alışkanlığına yönelik oluşturulan soruya, tablodan görülebileceği üzere katılımcıların yüzde 57'si “hayır, hiç kullanmıyorum”, yüzde 26,3'ü “evet her gün kullanıyorum” cevabını vermiştir. Kentsel yerleşim yerlerinde hiç kullanmayanların oranı

yüzde 54,9, kırdaki ise yüzde 62 düzeyindedir. “Hayır, hiç sigara kullanmıyorum” cevabını verenlerin oranının en yüksek olduğu bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir (yüzde 66,4). Bu oranın en düşük olduğu bölge ise Doğu Marmara bölgesi’dir.

Türkiye genelinde “sigarayı içiyordum ancak bıraktım” diyenlerin oranlarına bakıldığında bu oranın yüzde 11,3 olduğu görülebilir. Kırsal yerleşim yerlerinde bu oran 12,1’e çıkarken; kentsel yerleşim yerlerinde 10,9’a düşmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu bölge yüzde 15,2 oranla Doğu Karadeniz Bölgesi’dir. Bu oranın en düşük olduğu bölge ise yüzde 5,4 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir.

Tablo 178: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Sigara İçme Alışkanlığı

	Evet, hergün	Evet, ara sıra	Hayır, hiç	İçiyordum, bıraktım	Toplam	Sayı
Türkiye	26,3	5,5	57,0	11,3	100,0	20725
YERLEŞİM YERİ						
Kent	28,0	6,1	54,9	10,9	100,0	14753
Kır	22,0	3,9	62,0	12,1	100,0	5972
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	27,2	7,3	56,0	9,4	100,0	3417
Ankara	27,9	6,5	54,2	11,4	100,0	1289
İzmir	25,5	7,4	53,8	13,3	100,0	1312
BÖLGELER						
İstanbul	27,2	7,3	56,0	9,4	100,0	3417
Batı Marmara	28,9	4,1	53,4	13,5	100,0	1241
Doğu Marmara	28,1	5,6	52,0	14,4	100,0	1682
Ege	24,9	5,0	57,6	12,5	100,0	1721
Akdeniz	23,1	5,4	62,9	8,6	100,0	1783
Batı Anadolu	27,1	6,3	55,2	11,4	100,0	1501
Orta Anadolu	22,6	4,6	60,4	12,5	100,0	1626
Batı Karadeniz	21,6	4,1	62,2	12,2	100,0	1697
Doğu Karadeniz	19,6	3,4	61,7	15,2	100,0	1189
Kuzeydoğu Anadolu	22,1	5,0	66,1	6,8	100,0	1166
Ortadoğu Anadolu	21,2	5,3	64,2	9,3	100,0	1353
Güneydoğu Anadolu	23,8	4,4	66,4	5,4	100,0	2345

Kadın ve erkek dağılımına göre bakıldığında kadınların yüzde 77,5'nin, erkeklerin yüzde 36,7'sinin "hayır hiç kullanmıyorum" cevabını verdiği görülmektedir. Erkeklerin yüzde 40'ı, kadınların yüzde 12,4'ü "evet her gün kullanıyorum" demişlerdir. Kadınların yüzde 5,3'ü "sigara içiyordum ama bıraktım" cevabını verirken, erkekler arasında bu cevabı verenlerin oranı 17,1 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre sigara tiryakiliği kadınlara kıyasla erkekler arasında daha yaygındır.

"Hayır, hiç kullanmıyorum" cevabını en yüksek düzeyde veren yaş grubu 65 ve üzeridir (yüzde 66,5). Okuryazar olmayanların yüzde 80,5'i, alt SES grubunda bulunanların yüzde 59,8'i "hayır hiç kullanmıyorum" cevabını vermiştir. Sosyo-ekonomik statü azaldıkça sigara kullananların oranında bir düşüş görülmektedir. Öğrenim durumun yükselmesi veya düşmesi ile sigara kullanma oranlarının düşme ve yükselmesi arasında net bir ilişki olduğundan ise bahsetmek mümkün değildir.

Tablo 179: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Sigara İçme Alışkanlığı

	Evet, hergün	Evet ara sıra	Hayır, hiç	İçiyordum, bıraktım	Toplam	Sayı
CİNSİYET						
Erkek	40,0	6,2	36,7	17,1	100,0	10416
Kadın	12,4	4,8	77,5	5,3	100,0	10308
YAŞ GRUBU						
18-24	21,0	5,2	70,4	3,4	100,0	2712
25-34	31,9	7,8	53,1	7,2	100,0	4635
35-44	32,4	7,4	51,3	8,8	100,0	4449
45-54	29,4	4,7	52,3	13,6	100,0	3796
55-64	21,0	3,1	57,5	18,4	100,0	2705
65+	11,1	1,9	66,5	20,5	100,0	2427
ÖĞRENİM DURUMU						
Okur-Yazar Değil	9,8	2,6	80,5	7,0	100,0	1957
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	18,2	4,3	63,9	13,6	100,0	1181
İlkokul Mezunu	25,8	4,9	56,2	13,1	100,0	8628
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	33,9	6,3	50,3	9,5	100,0	2952
Lise	31,7	7,1	51,4	9,8	100,0	3712
Önlisans	30,4	6,6	52,1	10,9	100,0	706
Üniversite ve Lisansüstü	26,1	7,4	54,9	11,6	100,0	1589
SOSYO-EKONOMİK STATÜ						
Alt	24,7	4,8	59,8	10,7	100,0	8547
Orta	27,1	5,4	56,3	11,2	100,0	7215
Üst	27,3	6,9	53,7	12,1	100,0	2287

3.10.16. Alkol Kullanma Alışkanlığı

Katılımcıların yüzde 82,5'i hiç alkol kullanma alışkanlığı bulunmadığını söylerken; bu oran kırdaki yüzde 88,2 gibi daha yüksek bir değerdir. Hiç alkol kullanma alışkanlığı bulunmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 95 ile Kuzeydoğu Anadolu ve yüzde 94,4 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en yüksektir. Öte yandan, her gün alkol kullandığını söyleyenlerin en yüksek oranda bulunduğu yerler yüzde 1,2 ile İzmir ve yüzde 0,9 ile Batı Marmara'dır. Ayda birkaç kere alkol kullanılanların oranının en yüksek düzeyde olduğu bölge yine Batı Marmara Bölgesi'dir. Alkol kullanımında batı bölgelerinde doğu bölgeleri ve iç bölgelere oranla daha yüksek oranların görüldüğünü söylemek mümkündür.

Tablo 180: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Alkol Kullanma Alışkanlığı

	Hiç kullanmam	Hergün	Haftada 1-2 gün	Ayda birkaç kez	Sadece özel günlerde	Kullanıyordum, bıraktım	Toplam	Sayı
Türkiye	82,5	0,6	2,0	3,6	7,4	4,0	100,0	20641
YERLEŞİM YERİ								
Kent	80,2	0,7	2,4	4,3	8,7	3,8	100,0	14688
Kır	88,2	0,4	1,0	1,9	4,1	4,4	100,0	5952
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	78,7	0,8	2,3	5,2	10,3	2,7	100,0	3389
Ankara	79,3	0,2	2,3	3,2	12,0	3,1	100,0	1278
İzmir	66,7	1,2	5,1	7,2	13,9	5,8	100,0	1311
BÖLGELER								
İstanbul	78,7	0,8	2,3	5,2	10,3	2,7	100,0	3389
Batı Marmara	75,4	0,9	3,2	5,5	10,6	4,3	100,0	1232
Doğu Marmara	81,0	0,4	2,1	3,4	7,2	6,0	100,0	1677
Ege	77,2	0,7	3,4	4,8	10,2	3,8	100,0	1724
Akdeniz	84,3	0,7	1,8	3,1	7,5	2,6	100,0	1778
Batı Anadolu	81,8	0,5	1,9	3,3	8,0	4,4	100,0	1493
Orta Anadolu	87,8	0,2	0,9	1,7	3,2	6,2	100,0	1617
Batı Karadeniz	84,5	0,3	1,1	2,2	5,9	6,0	100,0	1692
Doğu Karadeniz	88,6	0,3	0,5	2,2	3,6	4,8	100,0	1182
Kuzeydoğu Anadolu	95,0	0,0	0,4	0,9	1,5	2,1	100,0	1165
Ortadoğu Anadolu	93,4	0,4	0,4	1,8	3,0	1,0	100,0	1340
Güneydoğu Anadolu	94,4	0,6	0,4	1,1	1,6	1,9	100,0	2339

Hiç alkol kullanma alışkanlığı bulunmadığını söyleyenler cinsiyet açısından incelendiğinde kadınların yüzde 93,3'ü; yaş açısından 65 yaş ve üstü grubunun yüzde 88,3'ü alkol kullanma alışkanlığı olmadığını beyan etmiştir. Yine öğrenim düzeyleri açısından okur-yazar olmayan grubun yüzde 97,9'u ve sosyo-ekonomik statü açısından alt SES grubunun yüzde 89,2'si alkol kullanma alışkanlığı olmadığını söylemiştir. Alt grubundan üst SES grubuna doğru gidildikçe alkol kullanma oranının yükseldiği görülmektedir. Öğrenim durumu açısından, alkol kullanma alışkanlığı olmadığını söyleyenlerin oranı, öğrenim durumundaki yükselme ile beraber düşmektedir.

Tablo 181: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Alkol Kullanma Alışkanlığı

	Hiç kullanmam	Hergün	Haftada 1-2 gün	Ayda bir kaç kez	Sadece özel günlerde	Kullanıyordum, bıraktım	Total	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	71,7	1,1	3,5	6,0	10,9	6,9	100,0	10375
Kadın	93,3	0,1	0,4	1,2	3,8	1,0	100,0	10265
YAŞ GRUBU								
18-24	82,7	0,4	2,9	4,6	7,8	1,6	100,0	2699
25-34	81,2	0,6	2,4	4,5	9,0	2,3	100,0	4611
35-44	81,6	0,7	1,9	3,8	8,8	3,2	100,0	4431
45-54	81,1	0,6	1,8	3,4	7,9	5,2	100,0	3775
55-64	82,7	0,7	2,0	3,3	5,5	5,9	100,0	2700
65+	88,3	0,4	0,6	1,2	2,6	6,8	100,0	2425
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	97,9	0,2	0,2	0,4	0,2	1,2	100,0	1956
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	92,5	0,4	1,0	1,2	1,9	3,1	100,0	1178
İlkokul Mezunu	86,9	0,4	1,2	2,4	4,1	5,0	100,0	8587
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	81,1	0,8	2,4	3,7	8,9	3,2	100,0	2938
Lise	73,4	1,0	3,6	5,8	12,3	3,9	100,0	3692
Önlisans	69,4	0,6	3,4	6,2	16,5	3,9	100,0	704
Üniversite ve Lisansüstü	61,6	1,1	4,4	9,6	19,5	3,8	100,0	1586
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	89,2	0,3	1,0	1,8	3,9	3,8	100,0	8510
Orta	81,5	0,8	2,0	4,0	7,8	3,9	100,0	7182
Üst	70,0	0,8	3,3	6,8	14,8	4,2	100,0	2278

3.10.17. İnternet Kullanma Alışkanlığı

Evde internet bağlantısının bulunup bulunmadığına yönelik sorulan soruya katılımcıların yüzde 65,8'i "hayır" cevabını vermiştir. "Hayır" cevabını verenlerin oranı kentte yüzde 58,4, kırdaki yüzde 85,2 düzeyindedir. "Hayır" cevabını verenlerin oranının en yüksek olduğu kent yüzde 58,8 ile İzmir, aynı oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 87,3 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Alt SES grubunda bulunanların yüzde 85,5'i evlerinde internet bağlantısının olmadığını belirtmiştir.

Tablo 182: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre İnternet Bulunan Haneler

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	34,2	65,8	100,0	10481
YERLEŞİM YERİ				
Kent	41,6	58,4	100,0	7599
Kır	14,8	85,2	100,0	2881
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	51,1	48,9	100,0	1796
Ankara	43,7	56,3	100,0	751
İzmir	41,2	58,8	100,0	716
BÖLGELER				
İstanbul	51,1	48,9	100,0	1796
Batı Marmara	33,7	66,3	100,0	719
Doğu Marmara	41,3	58,7	100,0	859
Ege	34,3	65,7	100,0	889
Akdeniz	25,9	74,1	100,0	873
Batı Anadolu	43,8	56,2	100,0	804
Orta Anadolu	27,0	73,0	100,0	752
Batı Karadeniz	25,3	74,7	100,0	932
Doğu Karadeniz	30,6	69,4	100,0	663
Kuzeydoğu Anadolu	12,7	87,3	100,0	574
Ortadoğu Anadolu	18,7	81,3	100,0	653
Güneydoğu Anadolu	14,7	85,3	100,0	968
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	14,5	85,5	100,0	4144
Orta	41,4	58,6	100,0	3580
Üst	66,8	33,2	100,0	1187

Türkiye genelinde yerleşim yeri ve bölgelere göre internet kullanma alışkanlığını ölçmeye yönelik oluşturulan soruya, katılımcıların yüzde 65,3'ü "hiç kullanmadım" cevabını vermiştir. Tablodan da görüleceği üzere bu oran kırdaki yükselmektedir. Kırdaki yaşayan katılımcıların yüzde 84,3'ü hiç internet kullanmadığını belirtmiştir. Üç büyük kente bakıldığında hiç kullanmayanların oranının en yüksek olduğu yer İzmir'dir (yüzde 58,9). Hiç internet kullanmayanların oranının en yüksek olduğu bölge ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 81,4). İnterneti her gün kullananların oranının en yüksek olduğu bölge İstanbul'dur (yüzde 21,6).

Tablo 183: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanma Alışkanlığı

	Her gün kullanıyorum	Sıklıkla kullanıyorum	Arada bir kullanıyorum	Hiç kullanmadım	Toplam	Sayı
Türkiye	13,8	4,0	16,9	65,3	100,0	20672
YERLEŞİM YERİ						
Kent	17,3	5,0	20,2	57,5	100,0	14701
Kır	5,0	1,8	8,9	84,3	100,0	5972
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	21,6	4,7	22,1	51,7	100,0	3391
Ankara	21,5	5,2	21,7	51,6	100,0	1278
İzmir	19,9	4,4	16,8	58,9	100,0	1310
BÖLGELER						
İstanbul	21,6	4,7	22,1	51,7	100,0	3391
Batı Anadolu	16,4	5,3	18,8	59,6	100,0	1491
Doğu Marmara	15,3	3,9	19,4	61,4	100,0	1679
Ege	14,5	2,9	18,3	64,2	100,0	1719
Akdeniz	12,2	4,6	15,3	67,8	100,0	1781
Orta Anadolu	11,5	3,1	13,1	72,3	100,0	1624
Batı Marmara	11,0	7,4	12,8	68,8	100,0	1238
Doğu Karadeniz	10,8	2,8	15,4	71,1	100,0	1185
Batı Karadeniz	9,0	4,7	13,0	73,3	100,0	1699
Ortadoğu Anadolu	8,2	2,7	13,1	75,9	100,0	1350
Güneydoğu Anadolu	5,4	2,0	12,7	79,9	100,0	2350
Kuzeydoğu Anadolu	5,3	2,4	10,9	81,4	100,0	1170

Cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve sosyo-ekonomik statü göz önünde tutularak internet kullanma alışkanlığına bakıldığında erkeklerin yüzde 56,9'unun ve kadınların yüzde 73,7'sinin hiç internet kullanmadım cevabını verdiği görülmektedir. Hiç internet kullanmayanların oranının en yüksek olduğu yaş grubu 65 ve üzeridir (yüzde 98).

Öğrenim durumuna göre bakıldığında ise okuryazar olmayanların yüzde 99,3'ünün, okuryazar olup hiç okula gitmeyenlerin yüzde 95,3'ünün hiç internet kullanmadığı görülmektedir. Bu oran üniversite ve lisansüstü mezunlarında yüzde 11,3 düzeyindedir. Tablodan görülebileceği üzere öğrenim durumu arttıkça internet kullanma sıklığı da artmaktadır.

Aynı şekilde SES düzeyi arttıkça internet kullanma sıklığı da artmaktadır. Her gün kullananların oranı alt SES grubunda yüzde 3,8 iken üst SES grubunda yüzde 37,4 düzeyindedir.

Tablo 184: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanma Alışkanlığı

	Her gün kullanıyorum	Sıklıkla kullanıyorum	Arada bir kullanıyorum	Hiç kullanmadım	Toplam	Sayı
CİNSİYET						
Erkek	17,9	5,2	20,0	56,9	100,0	10383
Kadın	9,6	2,8	13,9	73,7	100,0	10290
YAŞ GRUBU						
18-24	26,8	9,5	32,9	30,8	100,0	2704
25-34	22,2	5,6	24,5	47,7	100,0	4612
35-44	15,0	4,3	19,6	61,0	100,0	4439
45-54	7,9	2,5	11,4	78,2	100,0	3784
55-64	4,4	1,1	5,5	89,1	100,0	2700
65+	0,5	0,1	1,3	98,0	100,0	2434
ÖĞRENİM DURUMU						
Okur-Yazar Değil	0,3	0,0	0,4	99,3	100,0	1958
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	0,8	0,2	3,8	95,3	100,0	1183
İlkokul Mezunu	3,1	0,9	10,1	85,8	100,0	8617
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	11,9	4,4	26,1	57,6	100,0	2938
Lise	28,4	9,1	34,1	28,4	100,0	3694
Önlisans	44,2	9,5	30,9	15,4	100,0	701
Üniversite ve Lisansüstü	53,9	13,8	21,1	11,3	100,0	1582

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	3,8	1,7	10,9	83,6	100,0	8539
Orta	16,1	5,2	21,7	57,0	100,0	7187
Üst	37,4	8,6	22,2	31,8	100,0	2277

Türkiye genelinde internet kullanılan mekânları neresi olduğuna yönelik sorulara, katılımcıların yüzde 58,8'i "evde" yanıtını vermiştir. Tablo B.63'de görüleceği üzere bu oran kentte yüzde 60, kırdaki yüzde 50,4 düzeyindedir. Üç büyük kente bakıldığında Ankara'daki katılımcıların yüzde 58,7'si, İzmir'dekilerin yüzde 68,4'ü, İstanbul'dakilerin yüzde 62,9'u "evde" internet kullanmaktadır. Evde internet kullanma oranının en yüksek olduğu bölge Doğu Marmara Bölgesi (yüzde 67), en düşük olduğu bölge ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 44,4).

Tablo 185: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanılan Mekânlar

	Evde	İşyerinde	İnternet kafede	Okulda	Cep telefonu / iPhone/iPad	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	58,8	22,8	12,8	1,7	3,2	3,0	100,0	7124
YERLEŞİM YERİ								
Kent	60,0	23,4	11,4	1,5	3,2	2,9	100,0	6184
Kır	50,4	18,9	22,4	3,0	3,2	3,5	100,0	940
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	62,9	23,9	7,8	1,2	4,2	3,6	100,0	1626
Ankara	58,7	27,3	8,0	1,3	4,0	3,5	100,0	598
İzmir	68,4	23,0	6,1	1,3	3,5	1,7	100,0	538
BÖLGELER								
İstanbul	62,9	23,9	7,8	1,2	4,2	3,6	100,0	1626
Batı Marmara	62,2	24,7	8,9	0,5	2,3	3,1	100,0	384
Doğu Marmara	67,0	20,7	7,8	1,9	2,2	3,1	100,0	639
Ege	64,4	18,5	11,4	1,6	2,8	3,6	100,0	607
Akdeniz	54,9	21,3	18,0	2,1	2,8	3,2	100,0	567
Batı Anadolu	61,7	24,8	7,3	1,3	3,5	2,7	100,0	601
Orta Anadolu	59,7	23,3	13,4	1,3	2,7	1,3	100,0	447
Batı Karadeniz	58,1	22,9	11,5	1,8	4,0	2,9	100,0	454
Doğu Karadeniz	61,2	20,3	11,8	2,4	4,7	2,9	100,0	340
Kuzeydoğu Anadolu	39,7	30,1	23,7	4,6	3,2	0,5	100,0	219
Ortadoğu Anadolu	47,4	21,2	24,0	1,2	3,4	4,7	100,0	321
Güneydoğu Anadolu	44,4	17,9	29,3	3,6	2,5	2,5	100,0	475

Cinsiyete göre bakıldığında kadınların yüzde 70,6'sı, erkeklerin yüzde 51,6'sı interneti evinde kullanmaktadır. Yaş grubu dikkate alındığında 55-64 yaş yüzde 74,6'sı; öğrenim durumunu göz önüne alındığında ilkököl mezunlarının yüzde 67,1'i interneti evinde kullanmaktadır. Orta SES grubundakilerin yüzde 60,5'i internete evden bağlanırken, interneti kullanmak için internet kafeye gidenlerin oranının en yüksek olduğu grup yüzde 28,7 ile alt SES grubudur.

Tablo 186: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanılan Mekânlar

	Evde	İşyerinde	İnternet kafede	Okulda	Cep telefonu iPhone iPad	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	51,6	27,6	16,8	1,4	2,9	2,1	100,0	4445
Kadın	70,6	14,9	6,3	2,1	3,8	4,5	100,0	2679
YAŞ GRUBU								
18-24	52,5	9,8	25,5	4,2	6,6	3,7	100,0	1863
25-34	55,7	25,7	13,8	1,0	3,2	3,3	100,0	2396
35-44	62,1	31,9	4,2	0,3	1,4	2,1	100,0	1704
45-54	68,5	27,5	3,2	1,0	0,4	1,6	100,0	819
55-64	74,6	19,1	2,2	1,3	0,2	4,0	100,0	295
65+	70,8	7,5	10,7	0,0	0,0	11,0	100,0	48
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	41,3	25,1	18,4	15,2	0,0	0,0	100,0	15
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	50,0	14,0	23,8	3,6	2,8	5,7	100,0	60
İlköğöl Mezunlu	67,1	14,8	11,4	0,6	2,0	4,7	100,0	1203
İlköğretim + Ortaokul Mezunlu	56,5	14,7	20,9	0,2	5,0	3,4	100,0	1240
Lise	58,6	19,6	14,9	2,4	3,8	3,1	100,0	2626
Önlisans	56,2	31,7	9,9	1,3	3,3	1,4	100,0	585
Üniversite ve Lisansüstü	55,6	39,7	3,8	2,5	1,5	1,5	100,0	1395
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	49,3	12,0	28,7	2,1	4,7	4,2	100,0	1396
Orta	60,5	22,3	11,7	1,8	3,2	3,0	100,0	3075
Üst	60,1	34,8	3,5	1,6	2,3	1,9	100,0	1531

Türkiye genelinde internet kullanma nedenine bakıldığında, katılımcıların yüzde 39,7'sinin araştırma ve bilgi edinme amacı ile interneti kullandığı görülmektedir. Tablodan da görüleceği üzere bu oran kentte yüzde 39,1, kırdaki yüzde 43,3 düzeyindedir. Büyük kentler göz önünde tutulduğunda Ankara'daki katılımcıların yüzde 42,3'ü araştırma ve bilgi edinme için interneti kullandığını belirtmiştir. İnterneti araştırma ve bilgi edinme amaçlı kullananların oranının en yüksek olduğu bölge Doğu Karadeniz Bölgesi (yüzde 46,5), en düşük olduğu bölge Ege Bölgesi'dir (yüzde 35,2).

Tablo 187: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre İnternet Kullanma Nedenleri

	İşlerini takip etmek için işim gereği	Sohbet chat yapmak için	Mektuplaşma için	Oyun ve eğlence için	Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri için	Araştırma ve bilgi edinme amacıyla	Banka işlemleri	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	22,9	4,2	0,5	6,7	24,6	39,7	1,1	1,8	100,0	7174
YERLEŞİM YERİ										
Kent	23,8	3,9	0,4	6,6	24,4	39,1	1,2	1,9	100,0	6243
Kır	17,1	6,0	0,7	7,3	26,2	43,3	0,7	1,0	100,0	931
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	24,7	4,6	1,0	4,8	27,5	36,0	1,2	2,4	100,0	1643
Ankara	23,9	3,5	0,6	8,9	19,4	42,3	0,6	1,6	100,0	620
İzmir	23,1	4,8	0,6	6,8	25,1	37,5	1,3	1,7	100,0	541
BÖLGELER										
İstanbul	24,7	4,6	1,0	4,8	27,5	36,0	1,2	2,4	100,0	1643
Batı Marmara	21,6	2,3	0,3	5,5	25,5	40,9	1,3	3,1	100,0	384
Doğu Marmara	22,7	3,5	0,5	8,0	22,0	42,2	1,2	1,5	100,0	649
Ege	23,0	3,3	0,5	10,4	25,5	35,2	1,2	2,0	100,0	608
Akdeniz	20,1	4,9	0,2	7,4	21,4	45,4	1,4	0,5	100,0	571
Batı Anadolu	20,4	3,8	0,2	6,4	22,7	45,0	1,1	2,0	100,0	609
Orta Anadolu	20,8	3,8	0,0	6,3	28,6	39,5	1,1	1,3	100,0	448
Batı Karadeniz	22,6	4,4	0,0	7,5	26,4	38,0	0,4	1,5	100,0	455
Doğu Karadeniz	16,9	4,7	0,3	4,9	26,2	46,5	0,6	1,7	100,0	344
Kuzeydoğu Anadolu	21,9	6,8	0,0	4,6	26,0	41,1	0,0	1,8	100,0	219
Ortadoğu Anadolu	22,4	4,0	0,6	6,2	24,0	43,3	0,3	0,3	100,0	321
Güneydoğu Anadolu	21,3	6,1	0,2	4,2	23,2	42,4	0,6	2,1	100,0	474

Cinsiyet açısından bakıldığında, kadın katılımcıların yüzde 44,4'nün, erkek katılımcıların yüzde 36,8'inin interneti araştırma ve bilgi edinme için kullandığı görülmektedir. Yaş gruplarına göreyse 65 yaş ve üstünde olanların yüzde 56,2'si interneti araştırma ve bilgi edinme için kullanmaktadır. Tablodan yaş aralığı yükseldikçe interneti araştırma ve bilgi edinmek için kullananların oranının yükseldiği anlaşılmaktadır. Öğrenim durumuna göre interneti araştırma ve bilgi edinme için kullananların oranı en yüksek olduğu grubun ilkökul mezunlarının (yüzde 45,7), en düşük olan grubun ise okuryazar olmayanların oluşturduğu görülmektedir (yüzde 20,4). Alt SES grubundan üst SES grubuna doğru gidildikçe interneti araştırma ve bilgi edinme amaçlı kullananların oranı azalmaktadır. Buna karşın interneti işlerini takip etmek için işi gereği kullananların oranı artmaktadır.

Tablo 188: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre İnternet Kullanma Nedenleri

	İşlerini takip etmek için işim gereği	Sohbet chat yapmak için	Mektuplaşma için	Oyun ve eğlence için	Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri için	Araştırma ve bilgi edinme amacıyla	Banka işlemleri	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET										
Erkek	26,8	4,0	0,4	6,9	23,5	36,8	1,4	1,5	100,0	4469
Kadın	16,5	4,5	0,6	6,3	26,4	44,4	0,7	2,1	100,0	2705
YAŞ GRUBU										
18-24	11,9	5,7	0,4	5,8	42,2	33,2	0,7	1,5	100,0	1873
25-34	24,5	3,4	0,4	6,2	25,5	38,8	1,1	1,6	100,0	2413
35-44	30,0	3,5	0,3	6,8	15,0	42,4	0,9	2,0	100,0	1717
45-54	29,0	4,5	0,5	9,1	8,9	46,0	2,2	1,7	100,0	827
55-64	23,7	3,1	1,7	7,9	8,3	51,9	2,0	3,3	100,0	296
65+	12,7	11,1	5,3	3,8	7,0	56,2	0,0	3,9	100,0	48
ÖĞRENİM DURUMU										
Okur-Yazar Değil	19,9	33,2	0,0	9,8	16,8	20,4	0,0	0,0	100,0	12
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	15,0	11,6	0,0	7,8	33,3	28,0	0,0	4,3	100,0	57
İlkökul Mezunu	12,7	5,6	0,5	11,2	22,0	45,7	0,4	2,4	100,0	1211
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	12,7	6,0	0,4	9,6	33,8	36,1	0,8	1,6	100,0	1248
Lise	19,0	4,2	0,3	6,0	29,2	40,7	1,4	1,4	100,0	2649
Önlisans	32,1	2,6	0,1	3,6	22,1	37,9	1,1	1,4	100,0	597
Üniversite ve Lisansüstü	44,8	1,6	0,9	2,6	10,9	37,2	1,6	2,2	100,0	1400

SOSYO-EKONOMİK STATÜ										
Alt	11,5	5,7	0,3	7,9	30,9	43,2	0,5	1,0	100,0	1394
Orta	21,0	3,9	0,5	7,0	26,1	39,8	1,0	1,8	100,0	3103
Üst	38,2	3,5	0,7	4,9	17,8	34,4	1,3	2,1	100,0	1545

3.10.18. Televizyon İzleme Alışkanlığı ve Televizyon İzleme ile İlgili Tutumlar

Tablodan görülebileceği üzere katılımcıların yüzde 91,9'nun televizyon izlemektedir. Bu oran kentte yüzde 92,7, kırdaki yüzde 89,9'dur. Televizyon izleme oranının en yüksek olduğu kent İzmir'dir (yüzde 94,4), en yüksek olduğu bölge ise Batı Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 94,1). Televizyon izleme oranının en düşük olduğu bölge ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 87,4).

Tablo 189: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzleme Alışkanlığı

	Hiç Televizyon izlemem	Televizyon izlerim	Toplam	Sayı
Türkiye	8,1	91,9	100,0	20318
YERLEŞİM YERİ				
Kent	7,3	92,7	100,0	14499
Kır	10,1	89,9	100,0	5820
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	7,2	92,8	100,0	3313
Ankara	6,0	94,0	100,0	1278
İzmir	5,6	94,4	100,0	1304
BÖLGELER				
İstanbul	7,2	92,8	100,0	3313
Batı Marmara	8,7	91,3	100,0	1222
Doğu Marmara	8,4	91,6	100,0	1650
Ege	6,9	93,1	100,0	1685
Akdeniz	8,1	91,9	100,0	1785
Batı Anadolu	5,9	94,1	100,0	1477
Orta Anadolu	7,5	92,5	100,0	1595
Batı Karadeniz	6,9	93,1	100,0	1647
Doğu Karadeniz	7,5	92,5	100,0	1172
Kuzeydoğu Anadolu	12,6	87,4	100,0	1157
Ortadoğu Anadolu	10,1	89,9	100,0	1305
Güneydoğu Anadolu	12,4	87,6	100,0	2290

Cinsiyet dağılımına göre bakıldığında erkeklerin yüzde 93'ü, kadınların yüzde 90,8'i televizyon izlemektedir. Televizyon izleme oranının en düşük seviyede olduğu yaş grubu 65 ve üstündekilerdir (yüzde 85,2). Öğrenim durumuna göre bakıldığında televizyon izlememe oranının en yüksek olduğu öğrenim düzeyi okur-yazar olmayanlardır (yüzde 18,5). Alt SES grubunda bulunan katılımcıların yüzde 90'ı, orta SES düzeyindeki katılımcıların yüzde 93'ü, üst SES grubunda bulunan katılımcıların yüzde 92,7'si televizyon izlemektedir.

Tablo 190: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzleme Alışkanlığı

	Hiç televizyon izlemem	Televizyon izlerim	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	7,0	93,0	100,0	10221
Kadın	9,2	90,8	100,0	10097
YAŞ GRUBU				
18-24	9,4	90,6	100,0	2669
25-34	7,0	93,0	100,0	4528
35-44	6,6	93,4	100,0	4355
45-54	7,3	92,7	100,0	3727
55-64	6,3	93,7	100,0	2664
65+	14,8	85,2	100,0	2375
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	18,5	81,5	100,0	1924
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	12,3	87,7	100,0	1161
İlkokul Mezunu	6,4	93,6	100,0	8437
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	5,9	94,1	100,0	2883
Lise	6,9	93,1	100,0	3659
Önlisans	4,6	95,4	100,0	690
Üniversite ve Lisansüstü	9,6	90,4	100,0	1564
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	10,0	90,0	100,0	8376
Orta	7,0	93,0	100,0	7066
Üst	7,3	92,7	100,0	2237

Türkiye genelinde televizyon izleme sürelerine bakıldığında, katılımcıların yüzde 55,9'u günde 2-3 saat aralığında televizyon izlemektedir. Bu oran kentte yüzde 55,2; kırdada yüzde 57,8 düzeyindedir. Bu oranın en yüksek olduğu kent İstanbul (yüzde 57,1), en yüksek olduğu bölge Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 59,9).

Tablo 191: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzleme Süresi

	1 saat	2-3 saat	4-6 saat	7+ saat	Toplam	Sayı
Türkiye	18,6	55,9	22,1	3,4	100,0	18675
YERLEŞİM YERİ						
Kent	17,5	55,2	23,5	3,8	100,0	13444
Kır	21,5	57,8	18,5	2,2	100,0	5231
ÜÇ BÜYÜK İL						
İstanbul	15,6	57,1	24,0	3,3	100,0	3073
Ankara	14,5	53,5	26,4	5,7	100,0	1201
İzmir	13,1	53,8	27,4	5,8	100,0	1231
BÖLGELER						
İstanbul	15,6	57,1	24,0	3,3	100,0	3073
Batı Marmara	19,0	57,7	20,2	3,1	100,0	1116
Doğu Marmara	18,2	54,2	24,0	3,6	100,0	1512
Ege	18,0	53,9	24,1	4,0	100,0	1569
Akdeniz	15,1	59,3	21,7	3,8	100,0	1640
Batı Anadolu	20,1	50,1	24,3	5,4	100,0	1390
Orta Anadolu	17,5	54,0	25,7	2,8	100,0	1475
Batı Karadeniz	19,5	57,2	20,5	2,8	100,0	1534
Doğu Karadeniz	20,8	56,0	20,6	2,7	100,0	1084
Kuzeydoğu Anadolu	17,8	59,9	18,3	4,0	100,0	1011
Ortadoğu Anadolu	22,0	57,1	19,5	1,4	100,0	1173
Güneydoğu Anadolu	25,7	51,9	19,5	2,9	100,0	2006

Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin yüzde 59,5'i, kadınların yüzde 52,2'si günde 2–3 saat aralığında televizyon izlemektedir. Bu oran yaş grubuna göre bakıldığında 35–44 yaş aralığında en yüksek olmak üzere yüzde 59,3; öğrenim durumuna göre bakıldığında üniversite ve lisansüstü seviyesinde en yüksek olmak üzere yüzde 60,7 oranındadır. Alt SES grubunda olanların yüzde 56,5'i, orta SES'tekilerin yüzde 55,2'si ve üst SES düzeyinde olanların yüzde 57,6'sı günde 2–3 saat aralığında televizyon izlemektedir.

Tablo 192: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzleme Süresi

	1 saat	2-3 saat	4-6 saat	7+ saat	Toplam	Sayı
CİNSİYET						
Erkek	19,1	59,5	18,9	2,5	100,0	9504
Kadın	18,1	52,2	25,4	4,3	100,0	9171
YAŞ GRUBU						
18-24	18,2	53,5	24,0	4,4	100,0	2419
25-34	17,9	57,2	22,0	2,8	100,0	4213
35-44	19,1	59,3	19,4	2,1	100,0	4070
45-54	17,6	57,1	21,9	3,4	100,0	3453
55-64	18,5	52,5	24,8	4,2	100,0	2497
65+	21,7	51,4	22,2	4,7	100,0	2023
ÖĞRENİM DURUMU						
Okur-Yazar Değil	30,2	49,4	17,3	3,2	100,0	1569
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	21,8	51,8	21,5	4,8	100,0	1018
İlkokul Mezunu	18,1	56,0	22,4	3,5	100,0	7896
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	13,7	56,9	24,8	4,6	100,0	2713
Lise	16,7	56,9	23,4	3,0	100,0	3408
Önlisans	17,4	58,0	22,4	2,2	100,0	658
Üniversite ve Lisansüstü	21,0	60,7	17,4	0,9	100,0	1413
SOSYO-EKONOMİK STATÜ						
Alt	21,2	56,5	19,6	2,7	100,0	7538
Orta	17,1	55,2	23,9	3,7	100,0	6573
Üst	18,0	57,6	22,3	2,1	100,0	2073

Televizyonun ne zaman izlendiğine ilişkin soruya verilen cevaplara bakıldığında, katılımcıların yüzde 79,5'inin televizyonu akşam izlediği görülmektedir. Tabloda görüleceği üzere kentte akşam izlenme oranı yüzde 78,4 iken, bu oran kırdada yüzde 82,4'tür. Üç büyük kent içinde İstanbul (yüzde 79,5), bölgeler içinde ise Orta Anadolu Bölgesi (yüzde 85,9) akşam televizyon izleme oranlarının en yüksek olduğu yerlerdir. Tüm gün televizyon izlenme oranının en yüksek olduğu bölge ise Kuzeydoğu Anadolu'dur (yüzde 11,0).

Tablo 193: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyon İzlenen Günün Bölümleri

	Sabah	Öğleden sonra	Akşam	Gece	Tüm gün	Toplam	Sayı
Türkiye	2,3	7,3	79,5	4,8	6,1	100,0	18603
YERLEŞİM YERİ							
Kent	2,5	7,7	78,4	5,3	6,0	100,0	13387
Kır	1,8	6,1	82,4	3,6	6,2	100,0	5216
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	1,9	9,0	79,5	4,9	4,7	100,0	3058
Ankara	2,9	8,5	78,4	3,2	6,9	100,0	1197
İzmir	2,0	8,1	74,9	6,3	8,7	100,0	1229
BÖLGELER							
İstanbul	1,9	9,0	79,5	4,9	4,7	100,0	3058
Batı Marmara	2,6	7,3	79,0	6,7	4,4	100,0	1110
Doğu Marmara	1,8	6,5	77,9	6,8	7,0	100,0	1508
Ege	2,7	6,3	79,3	4,0	7,7	100,0	1567
Akdeniz	1,7	6,9	78,7	4,3	8,4	100,0	1635
Batı Anadolu	4,1	7,9	78,6	3,3	6,1	100,0	1381
Orta Anadolu	2,8	7,3	85,9	2,2	1,9	100,0	1472
Batı Karadeniz	1,0	7,1	81,3	3,7	6,9	100,0	1527
Doğu Karadeniz	1,8	6,0	79,6	6,0	6,7	100,0	1072
Kuzeydoğu Anadolu	0,8	10,0	76,9	1,2	11,0	100,0	1005
Ortadoğu Anadolu	2,1	8,5	82,8	2,3	4,4	100,0	1166
Güneydoğu Anadolu	4,5	11,0	69,4	8,1	6,9	100,0	2003

Cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınların yüzde 8,5'i, erkeklerin ise 3,7'si tüm gün televizyon izlediklerini söylemişlerdir. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 65 yaş ve üstü grubunda yüzde 12,0 ve öğrenim durumuna göre değerlendirildiğinde hiç okula gitmemiş ama okur-yazar grubunda yüzde 10,2 ile tüm gün televizyon izleme oranı en yüksek değerleri bulunmuştur. Yine sosyo-ekonomik statü gruplarına göre değerlendirildiğinde ise alt SES grubunun yüzde 6,3'ü tüm gün televizyon izlemektedir.

Tablo 194: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon İzlenen Günün Bölümleri

	Sabah	Öğleden sonra	Akşam	Gece	Tüm gün	Toplam	Sayı
CİNSİYET							
Erkek	1,3	2,7	86,0	6,3	3,7	100,0	9466
Kadın	3,4	12,0	72,9	3,3	8,5	100,0	9136
YAŞ GRUBU							
18-24	2,5	9,8	74,9	7,0	5,7	100,0	2404
25-34	2,2	7,4	79,6	6,1	4,7	100,0	4200
35-44	2,1	6,1	82,7	4,6	4,5	100,0	4061
45-54	2,4	6,6	81,0	4,6	5,5	100,0	3442
55-64	2,7	7,1	79,9	3,3	7,1	100,0	2483
65+	2,2	7,7	75,7	2,4	12,0	100,0	2012
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	3,1	11,8	74,2	2,0	9,0	100,0	1565
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	2,3	11,4	72,7	3,4	10,2	100,0	1015
İlkokul Mezunu	2,5	7,4	79,4	3,9	6,7	100,0	7865
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	2,0	8,4	77,8	5,9	5,9	100,0	2703
Lise	2,4	5,2	81,2	6,8	4,4	100,0	3392
Önlisans	0,8	3,6	84,0	8,4	3,2	100,0	654
Üniversite ve Lisansüstü	1,5	3,0	88,2	5,6	1,7	100,0	1410
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	2,0	8,1	79,5	4,1	6,3	100,0	7516
Orta	2,5	7,2	78,3	5,7	6,2	100,0	6541
Üst	2,0	5,3	83,9	5,5	3,4	100,0	2064

Hanelerde yaşayan 18 yaş üstü hane üyelerinin televizyonu kimlerle birlikte izlendiğine ilişkin soruya verilen cevapların değerlendirilmesinde, yüzde 77,4 oranında diğer hane bireyleri ile birlikte izlendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere bu oranın değeri kırdada yüzde 80,1'dir ve kentteki katılımcıların oranından daha yüksektir. Üç büyük kent arasında İstanbul yüzde 77,7'lik oranla birinci sıradadır. Bölgeler arasında ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi yüzde 84,7'lik oranıyla ilk sırada bulunmaktadır.

Televizyonu aile bireyleri ile birlikte izleme alışkanlığının en düşük olduğu bölge ise yüzde 69,6'lık oranla Doğu Marmara'dır.

Tablo 195: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Televizyon İzleme Tercihi

	Tek başıma	Diğer hane bireyleriyle	Toplam	Sayı
Türkiye	22,6	77,4	100,0	18567
YERLEŞİM YERİ				
Kent	23,7	76,3	100,0	13361
Kır	19,9	80,1	100,0	5206
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	22,3	77,7	100,0	3047
Ankara	30,0	70,0	100,0	1188
İzmir	26,0	74,0	100,0	1230
BÖLGELER				
İstanbul	22,3	77,7	100,0	3047
Batı Marmara	28,2	71,8	100,0	1113
Doğu Marmara	30,4	69,6	100,0	1505
Ege	21,9	78,1	100,0	1564
Akdeniz	19,8	80,2	100,0	1632
Batı Anadolu	29,1	70,9	100,0	1379
Orta Anadolu	17,6	82,4	100,0	1472
Batı Karadeniz	22,2	77,8	100,0	1529
Doğu Karadeniz	18,9	81,1	100,0	1067
Kuzeydoğu Anadolu	15,3	84,7	100,0	1005
Ortadoğu Anadolu	17,9	82,1	100,0	1159
Güneydoğu Anadolu	21,4	78,6	100,0	1998

Toplumsal cinsiyet ayrımına gelindiğinde erkeklerin yüzde 78,5’lik oranla televizyonu diğer hane bireyleriyle beraber izlediği görülmektedir. Yaş grupları arasında ise 35–44 arasındakiler, yüzde 83,7’lik bir oranla, televizyonu diğer hane bireyleri ile birlikte seyretme konusunda ilk sırada bulunmaktadır. Öğrenim düzeyleri ayrımında ise ilkokul mezunu olanlar yüzde 80’lik oranla birinci sırada bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik statü düzeyine gelindiğinde ilk sırayı yüzde 80,5’lik oranla alt SES düzeyine dâhil olan katılımcılar işgal etmektedir. Bulgular arasında dikkat çeken önemli bir nokta da 65 yaş ve üzeri grubun yüzde 36,2 gibi büyük bir oranla televizyonu tek başına izliyor olmasıdır.

Tablo 196: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Televizyon İzleme Tercihi

	Tek başıma	Diğer hane bireyleriyle	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	21,5	78,5	100,0	9451
Kadın	23,7	76,3	100,0	9116
YAŞ GRUBU				
18-24	27,1	72,9	100,0	2401
25-34	20,6	79,4	100,0	4194
35-44	16,3	83,7	100,0	4045
45-54	20,1	79,9	100,0	3433
55-64	24,2	75,8	100,0	2478
65+	36,2	63,8	100,0	2016
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	25,2	74,8	100,0	1558
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	26,5	73,5	100,0	1007
İlkokul Mezunu	20,0	80,0	100,0	7855
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	22,8	77,2	100,0	2697
Lise	24,6	75,4	100,0	3386
Önlisans	23,1	76,9	100,0	657
Üniversite ve Lisansüstü	25,9	74,1	100,0	1408
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	19,5	80,5	100,0	7496
Orta	23,1	76,9	100,0	6535
Üst	25,4	74,6	100,0	2063

Tablodan da görüleceği üzere “Televizyonu tek başına izlemeyi tercih eder miydiniz?” sorusuna verilen cevapların değerlendirilmesine gelindiğinde, ülke genelinde yüzde 23,4’ünün bu soruya “evet” cevabını verdiği görülmüştür. Televizyon izleme etkinliği genel olarak aileler tarafından topluca gerçekleştiren bir eylem olarak düşünülmektedir. Kentte yüzde 25,3 olan “evet” seçeneğinin kırdaki yüzdesi 18,6’dır. Üç büyük kentin “evet” oranları sıralamasında Ankara yüzde 26,9’la birinci sıradadır. Bölgeler arasında ise Batı Anadolu yüzde 30,1’lik “evet” oranıyla ilk sırada bulunmaktadır.

Tablo 197: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Bireylerin Tek Başına Televizyon İzleme Tercihleri

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	23,4	76,6	100,0	14109
YERLEŞİM YERİ				
Kent	25,3	74,7	100,0	9990
Kır	18,6	81,4	100,0	4119
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	26,6	73,4	100,0	2308
Ankara	26,9	73,1	100,0	824
İzmir	24,9	75,1	100,0	880
BÖLGELER				
İstanbul	26,6	73,4	100,0	2308
Batı Marmara	11,0	89,0	100,0	791
Doğu Marmara	29,1	70,9	100,0	1043
Ege	23,8	76,2	100,0	1198
Akdeniz	23,5	76,5	100,0	1291
Batı Anadolu	30,1	69,9	100,0	956
Orta Anadolu	19,1	80,9	100,0	1192
Batı Karadeniz	16,1	83,9	100,0	1145
Doğu Karadeniz	17,0	83,0	100,0	857
Kuzeydoğu Anadolu	12,9	87,1	100,0	839
Ortadoğu Anadolu	23,6	76,4	100,0	923
Güneydoğu Anadolu	24,2	75,8	100,0	1548

Cinsiyete göre bakıldığında kadınların yüzde 23,8 oranında televizyonu tek başına izlemek istediği görülmektedir. Yaş grupları arasında 18–24 arası yaş grubu yüzde 33,7; öğrenim düzeyleri arasında ise lise mezunu olanlar yüzde 29,3 ve sosyo-ekonomik statü açısından üst SES düzeyinde olan grup yüzde 26,3 ile televizyonu tek başına izlemek istemektedir. Bulgular arasında dikkat çeken önemli bir nokta, 65 yaş ve üzerindeki, tüm yaş grupları içerisinde televizyonu tek başına izlemeyi en az isteyen grup olmasıdır (yüzde 13,6).

Tablo 198: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Bireylerin Tek Başına Televizyon İzleme Tercihi

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	22,9	77,1	100,0	7295
Kadın	23,8	76,2	100,0	6814
YAŞ GRUBU				
18-24	33,7	66,3	100,0	1725
25-34	26,4	73,6	100,0	3273
35-44	24,4	75,6	100,0	3298
45-54	20,7	79,3	100,0	2697
55-64	17,1	82,9	100,0	1847
65+	13,6	86,4	100,0	1270
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	13,8	86,2	100,0	1145
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	19,4	80,6	100,0	735
İlkokul Mezunu	21,7	78,3	100,0	6152
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	26,3	73,7	100,0	2051
Lise	29,3	70,7	100,0	2513
Önlisans	23,7	76,3	100,0	490
Üniversite ve Lisansüstü	25,9	74,1	100,0	1024
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	21,3	78,7	100,0	5942
Orta	24,7	75,3	100,0	4941
Üst	26,3	73,7	100,0	1506

Araştırma kapsamında 18 yaş üstü hane üyelerinden oluşan katılımcılara televizyonda izlenilecek kanalın nasıl kararlaştırıldığı sorusu sorulmuştur. Aşağıda yer alan tabloda da görüleceği üzere Türkiye genelinde televizyonda hangi kanalın izlenileceğine en yüksek derecede babanın karar verdiği ortaya çıkmaktadır (yüzde 62,5). Bu konuda en az söz sahibi olan aile bireyleri ise yüzde 1'den düşük oranlarla büyükbaba ve büyükannedir. Benzer oranların kentsel ve kırsal karşılıklarına bakıldığında ortaya çıkan sonuç şöyledir; hem kırdan hem de kentte baba yine en fazla söz sahibi olan bireydir ve kırdan bu oran kente göre daha yüksektir. Erkek çocukların hem Türkiye genelinde hem kentte hem de kırdan, kız çocuklarına göre bu konuda küçük de olsa üstünlüğü söz konusudur. Üç büyük kentteki sonuçlar da babanın televizyon üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu konuda İzmir yüzde

58,2'lik oranla diğer kentlerin önündedir. Bölgeler açısından da bu konuda öncelikle baba söz sahibidir. Kız ve erkek çocuk karşılaştırmasında ise kız çocuğun televizyon kanalını seçme konusundaki üstünlüğü sadece Batı Marmara Bölgesi'nde mevcuttur.

Tablo 199: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Televizyonda İzlenilecek Kanalın Kararı

	Anne/ kadın	Baba/ erkek	Kız çocuk	Erkek çocuk	Büyük baba	Büyük anne	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	28,0	62,5	10,9	12,2	0,4	0,3	6,7	100,0	14106
YERLEŞİM YERİ									
Kent	29,0	59,3	11,2	12,5	0,3	0,4	7,6	100,0	9989
Kır	25,6	70,2	10,0	11,6	0,5	0,1	4,3	100,0	4117
ÜÇ BÜYÜK İL									
İstanbul	26,8	50,2	10,3	11,2	0,2	0,3	10,1	100,0	2303
Ankara	34,8	56,1	12,3	13,7	0,4	0,4	9,0	100,0	818
İzmir	39,9	58,2	12,3	12,9	0,1	0,3	8,7	100,0	883
BÖLGELER									
İstanbul	26,8	50,2	10,3	11,2	0,2	0,3	10,1	100,0	2303
Batı Marmara	30,9	54,7	8,4	5,9	0,0	0,0	6,8	100,0	790
Doğu Marmara	41,3	62,5	15,7	15,7	0,5	0,7	7,7	100,0	1034
Ege	39,5	61,9	13,2	14,8	0,2	0,4	8,9	100,0	1204
Akdeniz	25,3	68,6	10,2	10,4	0,2	0,3	5,0	100,0	1287
Batı Anadolu	32,3	60,4	12,8	12,8	0,8	0,7	9,8	100,0	961
Orta Anadolu	26,6	68,4	8,9	12,0	0,7	0,0	3,0	100,0	1201
Batı Karadeniz	32,0	64,7	12,2	12,3	0,8	0,3	2,1	100,0	1157
Doğu Karadeniz	29,6	61,7	10,3	11,1	0,8	0,1	6,8	100,0	858
Kuzeydoğu Anadolu	10,5	78,0	5,0	5,3	0,2	0,0	2,5	100,0	845
Ortadoğu Anadolu	21,5	61,5	13,4	14,7	0,7	0,5	7,2	100,0	919
Güneydoğu Anadolu	13,5	64,7	10,5	13,3	0,1	0,0	2,6	100,0	1539

18 yaş üstü hane üyelerinden oluşan katılımcılara televizyonda izlenilecek kanalın seçimi konusunda tartışma yaşanıp yaşanmadığı sorulmuştur. Türkiye genelinde katılımcıların yüzde 91,1'i tartışma yaşanmadığını belirtmektedir. Tabloda görüleceği üzere kent ve kırdaki yaşayan katılımcılarda da benzer eğilimler görülmektedir; her ikisinde de “hayır” oranı yüzde 90'ın üzerindedir ve kırdaki bu oran kente göre daha yüksektir.

Tablo 200: Türkiye Geneli ve Yerleşim Yeri Göre Televizyonda İzlenilecek Kanal Seçiminde Tartışma Yaşanma Durumu

	Evet	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	8,9	91,1	100,0	14021
YERLEŞİM YERİ				
Kent	9,8	90,2	100,0	9939
Kır	6,9	93,1	100,0	4082

Araştırma kapsamında 18 yaşından büyük hane üyelerinden oluşan katılımcıların televizyonda yayınlanan cinsel içerikli sahnelere verdiği tepkiler, rahatsız olma ya da olmama ve kanalı değiştirip değiştirmeme bağlamında ölçülmüş ve şu sonuçlar elde edilmiştir: Katılımcıların yüzde 82'lik oranı televizyonda yayınlanan cinsel içerikli sahnelerden rahatsız olmakta ve kanalı değiştirmektedir. Sadece yüzde 5,8'i rahatsız olmamakta ve televizyonu izlemeye devam etmektedir. Kırdaki rahatsız olup kanal değiştirenlerin oranı yüzde 87,3'tür ve hem Türkiye genelinden hem de kentlerden daha yüksektir.

Cinsiyete göre bakıldığında, erkek ve kadın cinsiyetlerinin yaklaşık yüzde 82'si cinsel içerikli yayından benzer şekilde rahatsızlık duymakta ve kanalı değiştirmektedir.

Yaş gruplarına göre yapılan ayırmada da oransal farklar olmakla birlikte dağılım yönü Türkiye genelinde mevcut olana benzerdir. Katılımcıların yaşı yükseldikçe cinsel içerikli yayından rahatsız olma ve kanal değiştirme oranı nispi olarak artmaktadır. En yüksek oran yüzde 90,3'le 65 yaş ve üzeri katılımcılara, en düşük oran ise yüzde 76,9 ile 18-24 arası yaşta olan katılımcılara aittir. Cinsel içerikli yayından rahatsız olmayıp izlemeye devam etme oranı 18-24 arası yaş grubunda yüzde 9,6 ile en yüksektir. Öğrenim durumuna göre değerlendirildiğinde ise yayından rahatsız olmayıp izlemeye devam edenlerin oranı öğrenim seviyesi arttıkça keskin şekilde artmaktadır. Örneğin okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup hiç okula gitmeyen katılımcılarda bu oran yüzde 2'lerde iken, lise ve üzeri öğrenim seviyesinde olanlarda yüzde 10'ların üzerinde seyretmekte, üniversite ve lisansüstü derecesine sahip katılımcılarda yüzde 16,2'ye ulaşmaktadır. Benzer bir eğilim sosyo-ekonomik statü düzeyi ayırımına göre düzenlenen verilerde de mevcuttur. Üst SES düzeyinde cinsel içerikten rahatsız olmayıp seyretmeye devam etme oranı yüzde 12,6'dır.

Tablo 201: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve Sosyo-Ekonomik Statüye Göre Cinsel İçerikli Sahnelerde Verilen Tepki

	Rahatsız olmam, izlemeye devam ederim	Rahatsız olurum, küçük ve genç aile bireylerine izletmemeye çalışırım	Rahatsız olurum ve kanal değiştiririm	Toplam	Sayı
Türkiye	5,8	12,2	82,0	100,0	14142
YERLEŞİM YERİ					
Kent	6,5	13,7	79,7	100,0	10010
Kır	4,1	8,6	87,3	100,0	4132
CİNSİYET					
Erkek	6,1	11,6	82,2	100,0	7318
Kadın	5,5	12,8	81,7	100,0	6824
YAŞ GRUBU					
18-24	9,6	13,5	76,9	100,0	1726
25-34	6,6	15,1	78,3	100,0	3269
35-44	4,3	15,1	80,5	100,0	3322
45-54	5,4	10,6	84,0	100,0	2704
55-64	5,3	7,5	87,2	100,0	1848
65+	4,4	5,3	90,3	100,0	1273
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	1,9	9,9	88,2	100,0	1162
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	2,1	9,7	88,2	100,0	731
İlkokul Mezunu	3,4	10,9	85,8	100,0	6174
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	5,1	11,6	83,3	100,0	2040
Lise	10,2	14,3	75,6	100,0	2515
Önlisans	10,8	13,4	75,8	100,0	495
Üniversite ve Lisansüstü	16,2	20,2	63,6	100,0	1025
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	3,6	10,4	86,0	100,0	5971
Orta	5,3	12,9	81,8	100,0	4930
Üst	12,6	17,1	70,3	100,0	1507

Araştırma kapsamında 18 yaş üstü hane üyelerinin televizyonda yayınlanan şiddet içerikli sahnelere verdiği tepkiler, rahatsız olma ya da olmama ve kanalı değiştirip değiştirmeme bağlamında ölçülmüş ve şu sonuçlar elde edilmiştir. Türkiye genelindeki katılımcıların yüzde 71,9'luk oranı televizyonda yayınlanan şiddet içerikli sahnelerden rahatsız olmakta ve kanalı değiştirmektedir. Sadece yüzde 11,3'ü rahatsız olmamakta ve televizyonu izlemeye devam etmektedir. Kırdan rahatsız olup kanal değiştirenlerin oranı yüzde 80,5'tir ve hem Türkiye genelinden hem de kentlerden daha yüksektir. Toplumsal cinsiyete göre yapılan ayırmada, erkek ve kadınların yaklaşık yüzde 72'si şiddet içerikli yayından benzer şekilde rahatsızlık duymakta ve kanalı değiştirmektedir.

Yaş gruplarına göre yapılan ayırmada da oransal farklar olmakla birlikte dağılım yönü Türkiye genelinde mevcut olana benzerdir. En keskin farklılaşma 18-24 yaş arası katılımcıların verdiği tepkilerde görülmektedir. Bu gruba dâhil olan katılımcıların şiddet içerikli yayından rahatsız olmayıp izlemeye devam etme oranı yüzde 22,6'dır. Katılımcıların yaşı yükseldikçe şiddet içerikli yayından rahatsız olma ve kanal değiştirme oranı nispi olarak artmaktadır. Şiddet sahnelerinden en yüksek oranda rahatsız olup kanal değiştirenler, yüzde 84,2 ile 65 yaş ve üzeri katılımcılardır.

Öğrenim durumuna gelindiğinde ise yayından rahatsız olmayıp izlemeye devam edenlerin oranı öğrenim seviyesi arttıkça keskin şekilde artmaktadır. Örneğin okur-yazar olmayan ve okur-yazar olup hiç okula gitmeyen katılımcılarda bu oran yüzde 6'lardayken, lise ve üzeri öğrenim seviyesinde olanlarda ortalama yüzde 17'lerde seyretmekte, lise mezunu olan katılımcılarda ise yüzde 18'e ulaşmaktadır. Benzer bir eğilim sosyo-ekonomik statü düzeyi ayırımına göre düzenlenen verilerde de mevcuttur. Üst SES düzeyinde şiddet içeren görüntülerden rahatsız olmayıp seyretmeye devam etme oranı yüzde 15,4'tür. Şiddet içeriğinden rahatsız olup kanal değiştirenlerin oranı ise yüzde 60,8'dir.

Tablo 202: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Şiddet İçerikli Sahnelerde Verilen Tepki

	Rahatsız olmam, izlemeye devam ederim	Rahatsız olurum, küçük ve genç aile bireyelerine izletmemeye çalışırım	Rahatsız olurum ve kanal değiştiririm	Toplam	Sayı
Türkiye	11,3	16,7	71,9	100,0	13916
YERLEŞİM YERİ					
Kent	12,6	19,0	68,4	100,0	9853
Kır	8,4	11,1	80,5	100,0	4063
CİNSİYET					
Erkek	13,2	16,7	70,1	100,0	7189
Kadın	9,4	16,8	73,9	100,0	6727
YAŞ GRUBU					
18-24	22,6	17,0	60,4	100,0	1693
25-34	12,4	20,8	66,8	100,0	3192
35-44	8,4	21,2	70,5	100,0	3280
45-54	10,2	14,4	75,4	100,0	2669
55-64	8,5	10,8	80,7	100,0	1831
65+	7,8	8,0	84,2	100,0	1251
ÖĞRENİM DURUMU					
Okur-Yazar Değil	6,5	13,4	80,2	100,0	1140
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	6,0	11,7	82,3	100,0	727
İlkokul Mezunu	8,0	15,5	76,5	100,0	6060
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	13,6	15,6	70,8	100,0	2006
Lise	18,0	20,1	61,9	100,0	2485
Önlisans	17,1	18,3	64,6	100,0	487
Üniversite ve Lisansüstü	17,3	24,8	57,9	100,0	1011
SOSYO-EKONOMİK STATÜ					
Alt	9,0	13,8	77,1	100,0	5851
Orta	11,8	18,7	69,4	100,0	4856
Üst	15,4	23,8	60,8	100,0	1499

Televizyonda yayınlanan programları ilgili resmi kuruma şikâyet etme konusunda katılımcılardan alınan “evet” ve “hayır” cevaplarının oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Türkiye genelinde “hayır” oranı yüzde 97,4’tür. Kent ve kırdaki yaşayan katılımcılarda da benzer eğilimler görülmektedir; her ikisinde de “hayır” oranı yüzde 97’nin üzerindedir ve kırdaki bu oran kente göre daha yüksektir. Tabloda görüleceği üzere cinsiyete göre düzenlenen verilerde de televizyonda yayınlanan programlarla ilgili şikâyet etme eğiliminin mevcut olmadığı görülmektedir. Her iki cinsiyetin “hayır” cevapları yine yüzde 97’nin üzerindedir, kadın katılımcıların “hayır” oranı ise daha yüksektir.

Tablo 203: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES’e Göre Televizyon Yayınları İle İlgili Resmi Kuruma Şikâyet Etme Durumu

	Evete	Hayır	Toplam	Sayı
Türkiye	2,6	97,4	100,0	18077
YERLEŞİM YERİ				
Kent	3,0	97,0	100,0	12989
Kır	1,5	98,5	100,0	5088
CİNSİYET				
Erkek	3,0	97,0	100,0	9194
Kadın	2,1	97,9	100,0	8883
YAŞ GRUBU				
18-24	2,4	97,6	100,0	2332
25-34	3,3	96,7	100,0	4056
35-44	3,3	96,7	100,0	3927
45-54	2,1	97,9	100,0	3349
55-64	2,1	97,9	100,0	2446
65+	1,3	98,7	100,0	1967
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	0,7	99,3	100,0	1531
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	1,1	98,9	100,0	982
İlkokul Mezunu	1,6	98,4	100,0	7637
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	1,7	98,3	100,0	2612
Lise	3,9	96,1	100,0	3296
Önlisans	4,4	95,6	100,0	638
Üniversite ve Lisansüstü	8,7	91,3	100,0	1382
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	1,1	98,9	100,0	7294
Orta	2,7	97,3	100,0	6358
Üst	5,9	94,1	100,0	2021

Araştırma kapsamında 18 yaş üstü hane üyelerine televizyonda yayınlanan ne tür içerikli programlardan rahatsızlık duydukları sorulmuş; seçenek olarak da “cinsellik”, “şiddet”, “reklamlar”, “tarafı haber ve yorumlar”, “kötü, kaba, küfürlü sözler” ve “diğer” şıkları sunulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcıların yüzde 47,1’i televizyonda yayınlanan cinsel içerikli programlardan rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Tabloda görüleceği üzere ikinci sırada yüzde 15,4’lük oranıyla şiddet içerikli programlar, üçüncü sırada ise yüzde 14,2’lik oranıyla kötü, kaba ve küfürlü sözcüklerin bulunduğu programlar bulunmaktadır.

Kent ve kır ayrımında da benzer bir dağılım göze çarpmaktadır. Kırdaki yaşayan katılımcıların cinsel içerikli programlardan rahatsızlık duyma oranı Türkiye geneline ve kente göre daha yüksektir (yüzde 52,3). Kırdaki yaşayan katılımcılar tarafı haber ve yorumlardan yüzde 5,7 oranında rahatsızlık duyarken, aynı oran kentte yüzde 11,4’tür. Cinsiyete göre de küçük farklar göze çarpsa da oranların dağılımı benzerdir. Cinsel içerikli yayınlardan rahatsız olan kadın katılımcıların oranı, erkek katılımcıların oranından daha yüksektir ve yüzde 49,6’dır. Erkek katılımcılar, kadınlara göre şiddet içerikli yayınlardan daha az rahatsızlık duymaktadır. Aynı şekilde kadın katılımcılar da tarafı haber ve yorumlardan erkeklere göre daha az rahatsızlık duymaktadır.

Yaş gruplarına göre yapılan ayrımında da dağılım yaklaşık olarak Türkiye genelinde elde edilen dağılıma benzemektedir. Bütün alt grupların en çok rahatsızlık duyduğu içerik cinselliklerdir. Bu rahatsızlığın en az hissedildiği yaş grubu yüzde 41,7 ile 18-24 yaş arasıdır ve yaş arttıkça cinsel içerikli yayınlardan rahatsız olanların oranı da artmaktadır. Yaş gruplarına göre ayrımında en fazla rahatsız olunan ikinci içerik şiddettir. Yine aynı şekilde yaş arttıkça bu içerikten rahatsız olanların oranı da yaklaşık olarak artmaktadır. Reklâmlardan en fazla rahatsızlık duyan kesim 18-24 yaş arası katılımcılardır. Tarafı haber ve yorumlardan en az rahatsız olan kesim ise 65 yaş ve üzeri katılımcılardır.

Öğrenim seviyesine gelindiğinde dağılım yine benzer şekildedir ama aradaki oransal farkların keskinleştiği görülmektedir. Örneğin cinsel içerikli yayınlara hala en fazla rahatsızlık veren programlardır. Ancak rahatsız olanların oranı üniversite ve lisansüstü öğrenim düzeyinde olan katılımcılarda yüzde 30’lara kadar düşmektedir. Bu gruba dâhil olan katılımcıların en fazla rahatsız olduğu ikinci içerik tarafı haber ve yorumlardır. Tarafı haber ve yorumlardan duyulan rahatsızlık, okur-yazar olmayan katılımcılarda en az seviyededir. Bütün alt gruplarda sadece bu içerikteki programlardan duyulan rahatsızlık oransal olarak dengesizdir.

Sosyo-ekonomik statü seviyesinde ise, dağılım yine Türkiye genelindeki dağılıma yaklaşık olarak benzerdir. Cinsel içerikli yayınlardan en az seviyede rahatsız olan kesim üst SES grubunda bulunan katılımcılardır. Bu kesimin en fazla rahatsız olduğu ikinci içerik ise tarafı haber ve yorumlardır. Tarafı haber ve yorumlardan en az seviyede rahatsız olan ikinci kesim ise alt SES grubunda bulunan katılımcılardır.

Tablo 204: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Televizyon Yayınlarında Rahatsız Olunan İçerikler

	Cinsellik	Şiddet	Reklamlar	Tarafli haber ve yorumlar	Kötü kaba küfürlü sözler	Diğer	Sayı
Türkiye	47,1	15,4	9,5	9,8	14,2	4,8	18294
YERLEŞİM YERİ							
Kent	45,0	15,1	9,4	11,4	15,1	4,7	13164
Kır	52,3	16,1	9,8	5,7	12,0	5,0	5131
CİNSİYET							
Erkek	44,6	12,2	11,6	13,7	13,7	5,1	9318
Kadın	49,6	18,7	7,3	5,9	14,7	4,5	8976
YAŞ GRUBU							
18-24	41,7	11,7	15,5	13,4	13,7	4,7	2369
25-34	44,4	15,7	9,9	11,7	14,2	4,6	4126
35-44	48,6	15,8	8,0	8,9	15,0	4,7	3985
45-54	48,6	14,9	8,4	8,9	15,1	4,9	3384
55-64	49,4	16,6	8,0	9,3	13,4	4,5	2445
65+	50,3	17,4	8,6	5,8	12,5	5,8	1987
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	58,4	15,4	6,2	2,6	12,6	5,3	1540
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	52,0	16,8	8,9	4,0	14,2	5,5	1000
İlkokul Mezunu	52,0	16,0	8,6	5,8	14,0	4,7	7727
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	44,7	13,6	11,4	9,5	15,7	5,3	2643
Lise	39,4	14,1	11,6	16,2	14,9	4,4	3343
Önlisans	39,1	13,5	12,2	20,3	13,3	2,5	647
Üniversite ve Lisansüstü	30,3	18,3	9,0	25,1	13,1	5,5	1394
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	52,1	15,3	9,2	5,5	13,4	5,2	7384
Orta	46,0	14,9	9,7	10,0	15,5	4,5	6433
Üst	38,4	16,7	9,5	17,0	14,1	5,1	2039

3.10.19. Tatil Alışkanlığı

Araştırmada 18 yaş üstü hane üyelerine “bir haftadan uzun tatillerini genellikle nasıl” geçirdikleri sorulmuş ve denekler en fazla üç seçenek işaretleyebilmişlerdir. Elde edilen verilere göre Türkiye genelindeki katılımcıların çoğunlukla tatillerini buldukları yerde dinlenerek geçirdikleri tabloda görülmektedir (yüzde 36,1). Katılımcıların cevaplarının en fazla yoğunlaştığı ikinci seçenek yüzde 32,5’lik oranıyla “öyle bir zamanım olmuyor” cevabıdır. Katılımcıların yüzde 25,4’ü ise tatillerini memlekete ya da köye giderek geçirdiklerini belirtmiştir.

Kırda yaşayan katılımcıların en yüksek oranlı tatile ilişkin cevabı yüzde 47,9’la “tatil yapmaya zaman bulamama” olmuştur. Aynı oran kentte daha düşüktür. Kentte yaşayanların verdiği cevaplar seçenekler arasında daha dengeli dağılmışken, kırdaki durum “böyle bir zamanım olmuyor ve bulunduğum yerde dinlenerek” seçeneklerinde yoğunlaşmıştır.

Üç büyük kent arasında tercihlerin en dengeli dağıldığı yer İzmir’dir. Ankara ve İstanbul’da tatilimi memlekete ya da köyde geçiririm seçeneği en yüksek oranlı eğilimdir. Bölgeler arasındaki farklılaşmalara gelindiğinde, tatile zaman bulamayan katılımcıların oranının en yüksek olduğu bölgenin Kuzeydoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu olduğu görülmektedir. Tatilini bulunduğu yerde geçirenlerin oranının en yüksek olduğu bölgeler ise Batı Marmara ve Batı Karadeniz’dir. Batı Anadolu Bölgesi’nin tercihler dağılımı konusunda diğer bölgelere göre daha dengeli olduğu söylenebilir. Akdeniz Bölgesi ise yaylaya gitme tercihinde ilk sırada bulunmaktadır.

Tablo 205: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Tatil Alışkanlığı

	Böyle bir zamanım olmuyor	Bulduğum yerde dinlenirim	Memlekete köye giderim	Yurtdışına seyahate giderim	Bağ evine giderim	Otel pansiyon tatil köyüne giderim	Yazlığa giderim	Yaylaya giderim	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	32,5	36,1	25,4	1,1	0,9	10,8	4,7	2,7	2,9	100,0	18626
YERLEŞİM YERİ											
Kent	26,5	35,4	31,6	1,4	1,0	13,4	6,1	2,7	2,7	100,0	13414
Kır	47,9	37,7	9,5	0,4	0,7	4,2	1,3	2,8	3,6	100,0	5212
ÜÇ BÜYÜK İL											
İstanbul	21,1	35,1	41,9	2,0	0,7	16,4	8,7	1,9	2,1	100,0	3069
Ankara	14,6	33,4	41,5	1,2	0,3	22,7	7,8	1,7	2,7	100,0	1199
İzmir	25,7	37,6	21,3	2,2	1,3	15,2	8,6	1,8	2,8	100,0	1228
BÖLGELER											
İstanbul	21,1	35,1	41,9	2,0	0,7	16,4	8,7	1,9	2,1	100,0	3069
Batı Marmara	24,6	45,6	16,6	1,3	1,2	14,7	8,6	0,9	3,1	100,0	1112
Doğu Marmara	22,2	42,3	31,3	1,8	0,7	12,3	5,0	2,0	3,3	100,0	1507
Ege	30,5	38,6	20,0	0,8	0,6	13,0	6,8	1,6	3,2	100,0	1567
Akdeniz	33,2	35,1	23,7	0,9	0,9	6,2	3,4	10,0	2,0	100,0	1634
Batı Anadolu	20,4	31,9	35,8	1,4	1,1	17,8	6,0	2,5	3,4	100,0	1387
Orta Anadolu	41,0	29,9	19,7	1,2	2,1	8,3	2,3	0,8	3,4	100,0	1472
Batı Karadeniz	33,9	46,1	20,1	0,5	1,4	7,3	1,8	1,5	6,0	100,0	1528
Doğu Karadeniz	37,0	33,2	20,0	0,6	0,4	5,3	1,4	4,5	4,9	100,0	1077
Kuzeydoğu Anadolu	63,1	22,6	8,6	0,5	0,2	4,0	2,2	0,4	2,3	100,0	1005
Ortadoğu Anadolu	44,9	37,8	16,5	0,3	1,5	3,7	0,7	0,4	4,3	100,0	1168
Güneydoğu Anadolu	58,5	27,1	12,5	0,3	0,7	5,0	0,9	0,5	1,6	100,0	2002

Tatil tercihlerine cinsiyete göre bakıldığında, erkek ve kadınların tatil konusunda benzer eğilimlere sahip olduğu görülmektedir. Her iki cinsiyetinde en yüksek oranlarda yoğunlaştığı tercih “Bulduğum yerde dinlenirim” olmuştur. Her iki cinsiyet için en düşük oranda tercih edilen seçenek ise “Bağ evine giderim” olmuştur. Yaş gruplarına gelindiğinde, bütün alt gruplarda tatile ilişkin seçeneklerin bir iki istisna dışında benzer olduğu söylenebilir. Bu istisnalardan bir tanesi 65 yaş ve üzeri katılımcılarda tatil için memlekete ya da köye gitme eğiliminin keskin bir şekilde düşüyor olmasıdır. Bütün alt grupların tercihlerinin en fazla yoğunlaştığı ilk iki seçenek “bulduğum yerde dinlenirim” ve “böyle bir zamanım olmuyor”dur.

Öğrenim durumundaki farklılaşmalara gelindiğinde, dağılımın göreceli olarak oldukça dengesiz olduğu görülmektedir. Örneğin zamansızlıktan şikâyet edenlerin oranı okur-yazar olmayan katılımcılarda yüzde 48,9 iken, bu oran üniversite ve lisansüstü öğrenim düzeyinde olan katılımcılarda yüzde 11,5’dir. Öğrenim seviyesi yükseldikçe katılımcıların tatile daha fazla zaman buldukları ortadadır. Bir diğer önemli nokta otel, pansiyon ve tatil köyüne giderim tercihinin, yazlığa giderim ve yurtdışına seyahate giderim seçeneklerinin oranlarının, öğrenim seviyesi arttıkça yükselmesidir. Sosyo-ekonomik statü seviyesine göre yapılan ayırmada, alt SES seviyesinin tatile ilişkin düşünceleri en fazla zaman bulunmuyor ve bulunulan yerde dinleniliyor seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Orta SES seviyesinde ise oranı artan seçenekler “bulduğum yerde dinlenirim” ve “memlekete köye giderim” olmuştur. Bu yoğunlaşmalar üst SES seviyesinde de aynı seçeneklerde olmuştur ancak diğerlerinden farklı olarak “otel, pansiyon, tatil köyüne giderim” seçeneğinin oranı bu seviyede yüzde 28’7ye yükselmektedir.

Tablo 206: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Tatil Alışkanlığı

	Böyle bir zamanım olmuyor	Bulduğum yerde dinlenirim	Memlekete köye giderim	Yurtdışına seyahate giderim	Bağ evine giderim	Otel pansiyon tatil köyüne giderim	Yazlığa giderim	Yaylaya giderim	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET											
Erkek	31,9	36,8	25,1	1,2	1,1	11,7	4,5	3,0	2,8	100,0	9479
Kadın	33,1	35,3	25,7	1,0	0,7	10,0	5,0	2,5	3,1	100,0	9147
YAŞ GRUBU											
18-24	32,1	36,2	25,6	0,9	0,9	11,9	4,5	2,8	3,8	100,0	2412
25-34	31,3	32,6	30,0	1,4	0,9	15,8	4,8	2,9	1,8	100,0	4205
35-44	33,1	32,3	28,9	1,0	0,8	12,7	4,8	2,7	1,9	100,0	4064
45-54	33,5	36,4	25,5	1,1	0,9	9,0	4,4	2,2	2,7	100,0	3444
55-64	31,6	39,2	21,4	1,1	1,5	6,2	5,3	3,1	4,6	100,0	2483
65+	33,3	46,3	13,1	1,1	0,4	4,2	4,7	2,6	4,8	100,0	2018
ÖĞRENİM DURUMU											
Okur-Yazar Değil	48,9	39,8	12,8	0,1	0,8	1,0	0,3	1,4	2,3	100,0	1559
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	44,2	37,7	17,5	0,5	0,6	2,9	1,5	2,2	2,6	100,0	1014
İlkokul Mezunu	36,5	37,5	24,3	0,6	0,8	4,8	2,6	2,5	2,8	100,0	7876
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	34,6	35,4	27,0	0,9	1,0	8,9	3,5	2,6	2,8	100,0	2709
Lise	22,3	34,8	29,3	1,4	1,2	19,1	8,1	3,8	3,5	100,0	3401
Önlisans	15,3	33,9	33,6	1,0	0,9	26,2	9,7	2,9	4,2	100,0	656
Üniversite ve Lisansüstü	11,5	28,1	34,6	5,5	1,3	37,4	15,8	3,3	2,8	100,0	1411
SOSYO-EKONOMİK STATÜ											
Alt	46,9	36,2	15,2	0,3	0,6	3,1	1,1	2,6	2,8	100,0	7513
Orta	26,8	36,8	31,5	1,2	0,9	11,3	5,7	3,0	3,0	100,0	6554
Üst	14,6	31,2	34,8	4,0	1,8	28,7	10,8	2,9	3,1	100,0	2071

3.11.YAŞLILIK

Yaşlılık insan hayatının önemli evrelerinden biridir. İnsan hayatının bu önemli evresinde bireylerin hayata bakışlarından, çevreleriyle kurdukları iletişime kadar pek çok konuda farklılaştığı görülmektedir. Toplumumuz yaşlı bireyler ile yakın ilişkiler kuran ve bu ilişkilerin yaşamasını temin edecek bağlantı noktalarının yaşatılabildiği bir sosyolojik temele dayanmaktadır. Bu durum, toplumumuzda yaşlı bireyin yeri ve önemi düşünüldüğünde, yaşlıları ve yaşlılarla kurulan ilişkiyi Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması için önemli bir hale getirmektedir.

Bütün modern toplumlarda olduğu gibi Türkiye toplumu da demografik bir dönüşüm geçirmekte ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı artmaktadır. Hem yaşlı bireylere verilen önem hem de demografik yapıdaki bu değişim, yaşlılar ve yaşlılıkla ilgili sorun alanlarının iyi tanımlanmasını gerektirmektedir. Araştırma kapsamında bu konuda çeşitli veriler toplanmıştır . Bu bölümde, hanelerde bakıma muhtaç yaşlı bireylerin olup olmadığı, bu bireylere kimler tarafından bakıldığı, 60 yaşın altındaki bireylerin yaşlılık dönemi yaşam tercihlerinin neler olduğu, yaşlı bireylerin çocukları ile aynı ya da ayrı evde yaşamalarının nedenleri, yaşlı bireylerin kimler tarafından ziyaret edildiği gibi sorulara alınan cevaplarla elde edilen veriler incelenmektedir.

3.11.1. Sürekli Bakıma Muhtaç Yaşlı Bulunan Haneler ve Bakımın Kimler Tarafından Yapıldığı

Aşağıdaki tabloda, referans kişiye sorulan “hanenizde bakıma muhtaç yaşlı var mı” sorusundan derlenen verilerden hareketle, Türkiye’de bakıma muhtaç yaşlı bireylerin bulunduğu ailelerin oranları gösterilmektedir. Araştırma verilerine göre Türkiye’de hanelerin yüzde 6,3’ünde bakıma muhtaç yaşlı bulunmaktadır.

Tablo 207: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl, Bölgeler ve SES'e Göre Bakıma Muhtaç Yaşlı Bulunan Haneler

	Var	Yok	Toplam	Sayı
Türkiye	6,3	93,7	10576	100,0
YERLEŞİM YERİ				
Kent	5,0	95,0	7672	100,0
Kır	9,5	90,5	2903	100,0
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	4,1	95,9	1822	100,0
Ankara	4,6	95,4	755	100,0
İzmir	5,0	95,0	723	100,0
BÖLGELER				
İstanbul	4,1	95,9	1822	100,0
Batı Marmara	5,2	94,8	725	100,0
Doğu Marmara	6,2	93,8	865	100,0
Ege	6,8	93,2	899	100,0
Akdeniz	6,4	93,6	878	100,0
Batı Anadolu	3,8	96,2	810	100,0
Orta Anadolu	7,6	92,4	762	100,0
Batı Karadeniz	6,8	93,2	937	100,0
Doğu Karadeniz	9,9	90,1	666	100,0
Kuzeydoğu Anadolu	9,2	90,8	579	100,0
Ortadoğu Anadolu	7,6	92,4	658	100,0
Güneydoğu Anadolu	9,3	90,7	974	100,0
SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	9,4	90,6	4174	100,0
Orta	4,5	95,5	3615	100,0
Üst	1,9	98,1	1202	100,0

Bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin kentlerdeki oranı yüzde 5'dir. Kırsalda ise bu oran yüzde 9,5 olmaktadır. Türkiye'nin üç büyük kenti Ankara, İzmir ve İstanbul'da bu oran yüzde 4-5 aralığındadır. En yüksek oran yüzde 5 ile İzmir'e aittir. Bölgeler açısından bakıldığında, hanede bakıma muhtaç yaşlıların en yüksek oranda bulunduğu bölgeler olarak Doğu Karadeniz (yüzde 9,9), Güneydoğu Anadolu (yüzde 9,3) ve Kuzeydoğu Anadolu (yüzde 9,2) dikkat çekmektedir. En düşük oranlar ise sırasıyla Batı Anadolu (yüzde 3,8), İstanbul

(yüzde 4,1), Batı Marmara (yüzde 5,2) ve Doğu Marmara'da (yüzde 6,2) görülmektedir. Alt ses grupları açısından bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin oranı yüzde 9,4'tür. Bu oran üst ses grubunda ise yüzde 1,9'a gerilemektedir. Alt ve orta ses gruplarındaki aileler arasında bakıma muhtaç yaşlı, üst ses grubundaki ailelere göre daha fazladır.

Araştırma verilerine göre ailede bakıma muhtaç yaşlı fertlerin bulunduğu hanelerde, yaşlıların bakım işi öncelikle gelinler (yüzde 27,8) tarafından sağlanmaktadır. Bu bakımın "eş" tarafından üstlenildiği hanelerin oranı yüzde 26,6'dır. Bu bakımın erkek ve kız çocuk tarafından üstlenildiği hanelerin oranı ise sırasıyla yüzde 21,3 ve yüzde 18,9'dur. Bu bakımın bir bakıcı tarafından sağlandığı hanelerin oranı ise sadece yüzde 1,5'tir. Araştırma verilerine kent ve kırsal açısından bakıldığında, kentte bakım işinin kız evlat tarafından sağlandığı hanelerin oranı yüzde 25,2 iken kırdaki hanelerde bu oran yüzde 15,1'dir. Kırdaki hanelerde bu bakım işi öncelikle gelin (yüzde 30,9) ve eş (yüzde 29,3) tarafından sağlanmaktadır. Bakıma muhtaç yaşlının hizmetinin bir bakıcı tarafından sağlandığı hanelerin kentteki oranı yüzde 2,3 iken, kırsal bu oran yüzde 0,5'e gerilemektedir.

Bölgeler özelinde ise bakıma muhtaç yaşlıların bakımları ile ilgilenen eşlerin oranları yüzde 10 ile 33 arasında değişmektedir. Bakımın en çok eşler tarafından yapıldığı bölge Doğu Marmara'dır (yüzde 33,3). Bu oranın en düşük olduğu bölge ise yüzde 10 ile Ortadoğu Anadolu'dur. Kuzeydoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinin ayırt edici özelliği ise bakıma muhtaç yaşlıların bakımlarının yüksek oranlarda (yüzde 40-52) gelinler tarafından sağlanmasıdır. Ses grupları açısından bakıldığında ise, alt ve orta ses gruplarında bakıma muhtaç yaşlı aile fertlerinin bakımı öncelikle gelin ve eş tarafından sağlanmaktadır. Üst ses grubunda ise kız evlatların bakım konusunda önemli hale geldiği görülmektedir (yüzde 32,6).

Tablo 208: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Bakıma Muhtaç Yaşlıların Bakımının Kimler Tarafından Yapıldığı

	Eşi	Kızı	Oğlu	Kardeşi	Gelini	Damadı	Torunu	Diğer kadın akrabalar	Diğer erkek akrabalar	Bakıcısı	Komşu	Bakırmevi	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	26,6	18,9	21,3	1,7	27,8	1,2	4,0	2,3	1,0	1,5	0,9	0,0	6,7	100,0	662
YERLEŞİM YERİ															
Kent	24,8	25,2	20,0	1,1	25,5	1,2	4,7	2,9	1,3	2,3	0,9	0,0	6,7	100,0	386
Kır	29,3	10,1	23,1	2,4	30,9	1,2	3,0	1,6	0,7	0,5	0,9	0,0	6,6	100,0	276
ÜÇ BÜYÜK İL															
İstanbul	21,3	24,0	21,3	2,7	21,3	1,3	6,7	6,7	2,7	1,3	0,0	0,0	8,0	100,0	75
Ankara	25,7	20,0	31,4	0,0	22,9	0,0	2,9	2,9	0,0	5,7	2,9	0,0	8,6	100,0	35
İzmir	27,8	16,7	16,7	0,0	22,2	0,0	0,0	2,8	0,0	2,8	0,0	0,0	19,4	100,0	36
BÖLGELER															
İstanbul	21,3	24,0	21,3	2,7	21,3	1,3	6,7	6,7	2,7	1,3	0,0	0,0	8,0	100,0	75
Batı Marmara	31,6	23,7	5,3	2,6	13,2	0,0	0,0	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0	18,4	100,0	38
Doğu Marmara	33,3	20,4	18,5	0,0	24,1	1,9	3,7	0,0	0,0	7,4	0,0	0,0	5,6	100,0	54
Ege	23,0	21,3	24,6	4,9	26,2	3,3	0,0	1,6	1,6	1,6	0,0	0,0	4,9	100,0	61
Akdeniz	32,1	19,6	26,8	0,0	17,9	0,0	3,6	0,0	0,0	0,0	3,6	0,0	7,1	100,0	56
Batı Anadolu	22,6	29,0	25,8	0,0	25,8	0,0	6,5	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	9,7	100,0	31
Orta Anadolu	27,6	13,8	22,4	0,0	36,2	0,0	1,7	1,7	0,0	0,0	1,7	0,0	6,9	100,0	58
Batı Karadeniz	23,4	17,2	26,6	1,6	34,4	3,1	6,3	4,7	1,6	1,6	1,6	0,0	4,7	100,0	64
Doğu Karadeniz	31,8	22,7	25,8	1,5	21,2	1,5	6,1	6,1	1,5	0,0	1,5	0,0	4,5	100,0	66
Kuzeydoğu Anadolu	30,2	9,4	7,5	3,8	39,6	0,0	1,9	3,8	1,9	1,9	0,0	0,0	3,8	100,0	53
Ortadoğu Anadolu	10,0	14,0	20,0	0,0	52,0	0,0	4,0	0,0	2,0	2,0	2,0	0,0	6,0	100,0	50
Güneydoğu Anadolu	29,7	8,8	13,2	0,0	40,7	0,0	7,7	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	3,3	100,0	91
SOSYO-EKONOMİK STATÜ															
Alt	27,9	13,9	22,6	1,6	29,9	0,2	3,6	1,8	0,8	1,1	1,1	0,0	6,5	100,0	392
Orta	28,7	20,7	19,7	1,9	29,7	2,4	6,1	2,9	0,0	3,0	0,9	0,0	4,9	100,0	161
Üst	16,3	32,6	12,1	0,0	24,3	6,7	4,9	9,8	4,9	0,0	0,0	0,0	4,9	100,0	22

3.11.2. Yaşlılık Dönemiyle İlgili Yaşam Tercihleri

Aşağıdaki tabloda, araştırmada 60 yaşın altındaki bireylere sorulan “Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünürsünüz?” sorusuyla elde edilen veriler görülmektedir. Bu sonuçlara göre, Türkiye genelinde katılımcıların üçte biri bu soru karşısında bir fikri olmadığını ifade etmiştir. Bu soruya çeşitli şekilde cevap veren bireylerin büyük kısmı ise yaşlandıklarında çocuklarının yanında yaşamak istediklerini belirtmektedir. Katılımcıların yüzde 28,9'u oğlu ile kalabileceğini ifade ederken, kız evlatlarıyla kalabileceklerini söyleyenlerin oranı yüzde 10,3'tür. Yaşlandığında huzurevinde yaşamak istediğini söyleyenlerin oranı yüzde 9,1 ve evinde bakım hizmeti almak isteyenler yüzde 18,4'tür.

Kentsel alanlarda yaşayanların yüzde 10,7'si “huzurevine giderim” cevabı verirken, kırsalda yaşayanların sadece yüzde 4,6'sı “huzurevine giderim” demiştir. Kentte çocukları ile yaşamak istediklerini söyleyenlerin oranı toplamda yüzde 35'tir. Kırsalda ise bu oran yüzde 50'nin üzerine çıkmaktadır. Kırsal alanda bulunanların yüzde 40,6'sı yaşlandıklarında oğullarının yanında yaşamak istediklerini ifade etmektedir. Evlerinde bakım hizmeti almak isteyenler ise kentte yüzde 19,4 iken; kırdı 15,4'tür. Üç büyük kent açısından bakıldığında ise Ankara ve İzmir'de yaşayan katılımcılar nispeten yüksek bir yüzde ile (sırasıyla yüzde 18,6 ve 16,3) yaşlandıklarında huzurevine gidebileceklerini ifade etmektedir. Bu üç büyük kent açısından da katılımcıların önemli bir kısmı, yaşlandıklarında çocuklarının yanında kalmak istediklerini belirtmiştir.

Yaşlılık dönemi ile ilgili yaşam tercihleri bölgelere göre incelendiğinde ise “huzurevine giderim” diyenlerin oranının en yüksek olduğu bölgeler olarak Batı Anadolu (yüzde 15,2), Batı Marmara (yüzde 12,4) ve Akdeniz (yüzde 10,7) öne çıkmaktadır. Kuzeydoğu Anadolu'da ise bu oran yüzde 5'e gerilemektedir. Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşlılıklarında çocukları ile kalmak isteyenlerin oranları yüzde 46'nın üzerindedir. Bu bölgelerdeki denekler yaşlılıklarını özellikle erkek çocuklarının yanında geçirmek istediklerini belirtmiştir. Güneydoğu Anadolu'da erkek çocuğun yanında kalabileceğini söyleyenlerin oranı yüzde 46,3'tür. Evinde bakım hizmeti almak isteyenler en yüksek oranda Ege (yüzde 20,8), İstanbul (yüzde 20,1), Doğu Marmara (yüzde 20,2) ve Batı Marmara (yüzde 20,3) bölgelerindedir. Bu konudaki en düşük oranlar ise Ortadoğu Anadolu (yüzde 13,3) ve Güneydoğu Anadolu (yüzde 14,1) bölgelerindedir.

Tablo 209: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlılık Dönemleriyle İlgili Yaşam Tercihleri

	Huzurevine giderim	Oğlumun yanında kalırım	Kızımın yanında kalırım	Evinde bakım hizmeti alırım	Diğer	Fikrim yok	Toplam	Sayı
Türkiye	9,1	28,9	10,3	18,4	2,1	34,6	100,0	15609
YERLEŞİM YERİ								
Kent	10,7	24,9	9,9	19,4	2,2	35,8	100,0	11625
Kır	4,6	40,6	11,5	15,4	2,0	30,9	100,0	3983
ÜÇ BÜYÜK İL								
İstanbul	8,7	27,3	11,3	20,1	2,2	32,8	100,0	2730
Ankara	18,6	17,8	9,5	21,2	2,6	34,4	100,0	1044
İzmir	16,3	17,3	12,0	18,5	1,1	38,7	100,0	963
BÖLGELER								
İstanbul	8,7	27,3	11,3	20,1	2,2	32,8	100,0	2730
Batı Marmara	12,4	26,3	17,3	20,3	0,7	26,1	100,0	854
Doğu Marmara	7,5	23,5	14,7	20,2	1,6	39,8	100,0	1239
Ege	9,3	20,2	11,3	20,8	0,9	42,4	100,0	1278
Akdeniz	10,7	22,2	9,4	17,8	3,1	38,7	100,0	1348
Batı Anadolu	15,2	20,3	7,3	18,8	2,5	38,5	100,0	1181
Orta Anadolu	9,6	32,5	10,5	16,0	1,2	33,2	100,0	1198
Batı Karadeniz	8,3	31,7	17,5	23,5	1,3	28,0	100,0	1212
Doğu Karadeniz	7,0	34,4	11,5	16,8	1,3	33,6	100,0	825
Kuzeydoğu Anadolu	5,0	41,3	5,0	17,5	1,3	29,9	100,0	840
Ortadoğu Anadolu	8,2	40,5	5,3	13,3	3,8	30,1	100,0	1018
Güneydoğu Anadolu	6,8	46,3	5,5	14,1	3,0	24,7	100,0	1811

Bu konu cinsiyete göre incelendiğinde ise huzurevine giderim diyenlerin oranları kadın ve erkeklerde birbirine yakın görünmektedir; sırasıyla yüzde 10,1 ve 8,2. Erkeklerin yüzde 30,6'sı erkek çocuklarının yanında kalmak istediğini söylerken, kadınlarda bu oran yüzde 27,2'dir. Evinde bakım hizmeti almak isteyen kadınların oranı ise yüzde 19,9 iken, bu oran erkeklere göre 3 puan daha yüksektir.

Katılımcıların eğitim durumları göz önünde bulundurulduğunda ise eğitim seviyesi yükseldikçe, yaşlandığında huzurevine gideceğini söyleyenlerin oranı da yükselmektedir. Okuryazar olmayanlarda bu oran yüzde 3,4'tür. Üniversite ve lisansüstü seviyesinde ise yüzde 18,7'ye yükselmektedir. Düşük eğitim seviyelerinde yüzde 60 ve üzerinde olan "oğlumun/kızımın yanında kalırım" tercihleri yüksek öğrenim seviyesinde yüzde 21,8'e kadar gerilemektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe evinde bakım hizmeti almak istediğini söyleyenlerin oranı yükselmektedir. Üniversite ve lisansüstü seviyesinde yüzde 25,9'a ulaşan bu oran, lise ve altı eğitim seviyelerinde yüzde 20 ve daha düşük düzeydedir.

Yaş grupları açısından yaşlandığında huzurevine gitmeyi düşünenlerin oranlarının çok farklılaşmadığı görülmektedir. Genç, orta ve ileri yaş seviyeleri birbirlerine yakın oranlarda huzurevi tercihinin belirlemiştir. Genç yaş gruplarında bu soru ile ilgili bir fikri olmadığını söyleyenlerin oranı ise yüzde 40'ın üzerine çıkmaktadır. İleri yaş gruplarında ise bu soru karşısında verilen cevap öncelikle çocuklarının yanında kalmak olarak şekillenmektedir (45-54 yaş grubunda yüzde 45,1, 55-64 yaş grubunda yüzde 48,9).

Farklı SES seviyeleri açısından yaşlılık dönemiyle ilgili yaşam tercihlerine bakıldığında alt ses seviyesinde huzurevi tercihinin düşük olduğu görülmektedir (yüzde 5,9). Üst SES grubunda ise bu oran yüzde 13,6 olmaktadır. Her SES grubunda yaşlılık dönemi ile ilgili ağırlıklı yaşam tercihlerinin çocuklarının yanında kalmak olduğu görülmektedir. Alt SES grubunda bu oran yüzde 48,7'ye, orta SES grubunda yüzde 36,6'ya, üst SES grubunda ise yüzde 28,3'e düşmektedir. Alt SES grubunda yüzde 14,1 olan evde bakım hizmeti alma tercihi, orta ve üst SES grubunda ise sırasıyla yüzde 20 ve yüzde 25,9 oranındadır.

Tablo 210: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yaşlılık Dönemleriyle İlgili Yaşam Tercihleri

	Huzurevine giderim	Oğlumun yanında kalırım	Kızımın yanında kalırım	Evimde bakım hizmeti alırım	Diğer	Fikrim yok	Toplam	Sayı
CİNSİYET								
Erkek	8,2	30,6	9,0	16,9	2,7	36,1	100,0	7863
Kadın	10,1	27,2	11,6	19,9	1,6	33,0	100,0	7746
YAŞ GRUBU								
18-24	10,0	23,0	7,5	15,5	2,1	44,2	100,0	2415
25-34	8,8	24,2	9,6	17,6	2,1	40,4	100,0	4205
35-44	9,1	30,2	11,2	18,6	2,3	32,2	100,0	4062
45-54	8,7	33,9	11,2	20,7	1,9	27,6	100,0	3447
55-60	9,8	36,7	12,2	19,3	2,1	25,0	100,0	1480
ÖĞRENİM DURUMU								
Okur-Yazar Değil	3,4	52,8	9,8	8,2	1,0	28,0	100,0	838
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	6,7	45,6	8,5	11,4	1,4	28,8	100,0	604
İlkokul Mezunu	6,3	33,8	12,0	17,5	1,7	32,9	100,0	6479
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	8,1	26,5	10,7	18,1	2,2	37,3	100,0	2505
Lise	12,7	19,8	8,7	20,1	2,5	38,9	100,0	3256
Önlisans	14,2	17,5	8,0	24,2	2,9	36,5	100,0	614
Üniversite ve Lisansüstü	18,7	14,4	7,4	25,9	3,9	32,6	100,0	1313
SOSYO-EKONOMİK STATÜ								
Alt	5,9	38,3	10,4	14,1	1,9	33,2	100,0	6041
Orta	8,8	25,5	11,1	20,0	2,5	35,2	100,0	5661
Üst	13,6	19,3	9,0	25,9	2,0	33,2	100,0	1847

3.11.3. Huzurevi Tercih Nedenleri

Ayrıca araştırma kapsamında yaşlılık dönemi yaşam tercihleri içerisinde “huzurevine giderim” diyen kişilere “Neden huzurevine gidirsiniz?” sorusu sorulmuştur. Buna ilişkin tabloya bakıldığında huzurevi tercihinin en önemli nedeni olarak “çocuklarıma yük olmak

istemem” seçeneği görülmektedir. Kır/kent, eğitim, SES, bölge gibi değişkenlerin hepsinde bu seçenek yüzde 40-60 arasında değişen oranlardadır. Huzurevi tercihinde ikinci seçenek olarak “çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir” görünmektedir. Huzurevinde imkânların daha rahat olduğunu düşünenler yüzde 8,8’dir.

Tablo 211: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Huzurevi Tercih Nedeni

	Çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir	Huzurevlerindeki imkanlar daha rahat olduğu için	Çocuklarıma yük olmak istemem	Gelinim damadım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir	Tek başıma yaşamaktansa kendi yaşlarla birlikte yaşamak isterim	Bakacak kimsem olmayacağını düşündüğüm için	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	14,3	8,8	50,2	3,3	9,7	11,1	2,6	100,0	1391
YERLEŞİM YERİ									
Kent	13,3	9,0	51,8	2,9	9,7	10,6	2,7	100,0	1212
Kır	21,4	7,0	39,8	6,1	9,8	14,7	1,3	100,0	179
ÜÇ BÜYÜK İL									
İstanbul	15,7	7,0	52,4	3,5	10,9	6,6	3,9	100,0	229
Ankara	11,6	7,4	60,0	2,1	7,9	7,9	3,2	100,0	190
İzmir	12,2	11,5	57,1	1,9	7,1	7,7	2,6	100,0	156
BÖLGELER									
İstanbul	15,7	7,0	52,4	3,5	10,9	6,6	3,9	100,0	229
Batı Marmara	5,7	13,3	57,1	3,8	12,4	7,6	0,0	100,0	105
Doğu Marmara	16,5	12,1	53,8	0,0	3,3	12,1	2,2	100,0	91
Ege	15,4	9,4	51,3	4,3	8,5	9,4	1,7	100,0	117
Akdeniz	17,5	4,2	46,2	5,6	12,6	11,9	2,1	100,0	143
Batı Anadolu	9,7	9,1	54,0	1,7	11,9	11,4	2,3	100,0	176
Orta Anadolu	17,0	5,4	55,4	4,5	8,9	7,1	1,8	100,0	112
Batı Karadeniz	9,1	9,1	53,5	4,0	12,1	8,1	4,0	100,0	99
Doğu Karadeniz	22,4	5,2	44,8	1,7	3,4	20,7	1,7	100,0	58
Kuzeydoğu Anadolu	19,5	19,5	22,0	4,9	14,6	14,6	4,9	100,0	41
Ortadoğu Anadolu	14,5	7,9	55,3	5,3	2,6	7,9	6,6	100,0	76
Güneydoğu Anadolu	10,3	13,7	41,9	1,7	4,3	25,6	2,6	100,0	117

Tablo 212: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Huzurevi Tercih Nedeni

	Çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir	Huzurevindeki imkanlar daha rahat olduğu için	Çocuklarımı yük olmak istemem	Gelinim damadım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir	Tek başıma yaşamaktansa kendi yaşitlarım ile birlikte yaşamak isterim	Bakacak kimsem in olamayacağını düşündüğüm için	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET									
Erkek	17,3	9,9	45,4	2,8	10,2	12,3	2,1	100,0	624
Kadın	11,8	7,9	54,2	3,8	9,3	10,2	2,9	100,0	767
YAŞ GRUBU									
18-24	14,3	13,6	43,8	2,2	10,1	11,5	4,4	100,0	236
25-34	16,5	7,9	51,0	3,1	8,4	10,1	2,9	100,0	361
35-44	15,8	5,8	56,3	3,6	7,4	9,1	2,1	100,0	360
45-54	10,3	9,0	48,4	3,1	11,8	15,4	2,1	100,0	293
55-64	13,0	10,0	47,3	5,6	14,0	9,5	0,6	100,0	141
ÖĞRENİM DURUMU									
Okur-Yazar Değil	22,2	29,7	26,6	0,0	0,0	15,6	5,9	100,0	25
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	12,0	8,7	41,0	8,5	4,5	18,8	6,5	100,0	41
İlkokul Mezunu	17,7	6,6	45,0	5,8	7,9	15,7	1,3	100,0	394
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	15,5	7,4	48,7	1,1	9,1	13,9	4,3	100,0	199
Lise	11,8	10,3	55,5	2,6	11,1	6,5	2,1	100,0	407
Önlisans	16,8	7,9	48,5	0,0	12,9	12,3	1,7	100,0	85
Üniversite ve Lisansüstü	10,6	8,9	55,9	3,0	11,4	7,0	3,3	100,0	240
SOSYO-EKONOMİK STATÜ									
Alt	18,7	9,0	40,6	6,0	6,5	16,6	2,7	100,0	350
Orta	13,5	9,3	48,6	3,9	9,8	12,6	2,2	100,0	488
Üst	15,6	4,4	60,6	1,5	10,4	4,2	3,2	100,0	244

3.11.4. Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi

Öte yandan araştırma kapsamında çocukları ile aynı evde yaşayan yaşlılara bunun sebebi

solunmuş ve alınan cevaplar aşağıda gösterilmiştir. Buna göre tabloya bakıldığında en yüksek oranlarda “çocuklarımla birlikte yaşamaktan mutlu olduğum için” (yüzde 30,9), “çocuklarımla birbirimize destek olmak için” (yüzde 22,7) ve “gelenek ve göreneklerimiz böyle gerektirdiği için” (yüzde 13,7) cevapları olduğu görülmektedir. Kır/kent, bölge, cinsiyet, öğrenim durumu ve SES kriterleri açısından bakıldığında da bu konudaki tercihler büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Tablo 213: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi

	Yalnız yaşamamı çocuklarım istemediği için	Gelenek ve göreneklerimiz böyle gerektirdiği için	Çocuklarımla birlikte yaşamaktan mutlu olduğum için	Bakıma ihtiyacım olduğum için	Başka bir şansım olmadığı için	Huzurevinde kalacak imkanım olmadığı için	Çocuklarımızla birbirimize destek olma için	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	6,0	13,7	30,9	8,6	7,5	1,4	22,7	11,0	100,0	1079
YERLEŞİM YERİ										
Kent	5,8	14,1	31,7	7,1	8,5	1,5	21,9	11,7	100,0	718
Kır	6,3	13,0	29,3	11,5	5,6	1,0	24,4	9,6	100,0	361
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	6,5	16,5	26,6	4,3	7,9	1,4	8,6	28,8	100,0	139
Ankara	6,5	6,5	32,6	4,3	8,7	0,0	30,4	15,2	100,0	46
İzmir	4,7	7,8	43,8	6,3	6,3	1,6	28,1	3,1	100,0	64
BÖLGELER										
İstanbul	6,5	16,5	26,6	4,3	7,9	1,4	8,6	28,8	100,0	139
Batı Marmara	5,7	9,4	35,8	9,4	7,5	1,9	22,6	13,2	100,0	53
Doğu Marmara	6,1	14,6	23,2	19,5	7,3	0,0	25,6	7,3	100,0	82
Ege	4,4	7,7	35,2	7,7	3,3	0,0	29,7	12,1	100,0	91
Akdeniz	5,9	5,9	21,8	7,9	8,9	2,0	37,6	10,9	100,0	101
Batı Anadolu	4,9	18,3	36,6	8,5	2,4	1,2	29,3	6,1	100,0	82
Orta Anadolu	17,9	11,6	36,8	2,1	5,3	5,3	20,0	1,1	100,0	95
Batı Karadeniz	3,4	6,8	33,0	6,8	10,2	0,0	20,5	21,6	100,0	88
Doğu Karadeniz	3,2	4,8	37,1	14,5	17,7	1,6	12,9	9,7	100,0	62
Kuzeydoğu Anadolu	3,3	21,1	35,6	14,4	12,2	1,1	10,0	2,2	100,0	90
Ortadoğu Anadolu	3,6	32,5	31,3	8,4	8,4	1,2	16,9	0,0	100,0	83

Güneydoğu Anadolu	8,4	20,2	30,3	8,4	10,1	1,7	19,3	1,7	100,0	119
-------------------	-----	------	------	-----	------	-----	------	-----	-------	-----

Tablo 214: Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi

	Yalnız yaşamamı çocuklarım istemediği için	Gelenek ve göreneklerimiz böyle gerektirdiği için	Çocuklarıyla birlikte yaşamaktan mutlu olduğum için	Bakıma ihtiyacım olduğum için	Başka bir şansım olmadığı için	Huzurevinde kalamak imkanım olmadığı için	Çocuklarımızla birbirimize destek olma için	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET										
Erkek	4,2	14,8	32,4	7,2	7,7	1,9	22,2	11,2	100,0	577
Kadın	8,0	12,5	29,0	10,1	7,4	0,8	23,3	10,8	100,0	502
ÖĞRENİM DURUMU										
Okur-Yazar Değil	6,1	17,3	24,9	13,8	8,1	1,0	20,0	9,5	100,0	292
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	9,9	11,6	32,5	8,6	10,8	0,0	19,8	10,6	100,0	151
İlkokul Mezunu	5,6	12,2	32,2	6,8	6,3	1,2	26,4	10,7	100,0	482
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	2,1	11,7	37,0	3,4	11,6	2,6	16,9	18,0	100,0	75
Lise	3,6	21,1	37,9	7,4	4,9	2,4	19,9	8,2	100,0	52
Önlisans	11,7	0,0	36,8	0,0	0,0	16,7	34,8	0,0	100,0	10
Üniversite ve Lisansüstü	0,0	10,2	29,9	0,0	0,0	7,3	19,4	33,2	100,0	18
SOSYO-EKONOMİK STATÜ										
Alt	5,6	14,4	29,2	11,4	7,6	1,2	22,7	9,3	100,0	484
Orta	7,0	11,9	31,2	7,4	10,2	0,9	20,7	12,1	100,0	336
Üst	1,1	13,3	34,7	4,6	5,2	3,9	19,1	19,9	100,0	90

3.11.5. Yaşlıların Çocuklarıyla Aynı Evde Yaşama Sebebi ve Ziyaret Edilme Durumları

Çocukları ile ayrı yaşayan yaşlı bireylere bu durum ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. 60 yaş üzeri ve çocuklarından ayrı yaşayan deneklere sorulan “Neden çocuklarınızla aynı evde kalmıyorsunuz?” sorusuna en yüksek oranlarda “eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz” (yüzde 40,8), “yaşadığımız çevreyi değiştirmek istemiyoruz, onlar da buraya gelemiyorlar” (yüzde

17,8) ve “ben çocuklarımla kalmak istemiyorum” (yüzde 16) cevapları alınmıştır. Kır/kent ayrımında da en önemli üç neden olarak bu seçenekler görülmektedir. “Yaşadığımız çevreyi değiştirmek istemiyoruz, onlar da buraya gelemiyorlar” seçeneğinin kentteki oranı yüzde 13,1 iken, kırdaki bu oran yüzde 23,1’e yükselmektedir.

Genel olarak bölge ayrımı açısından büyük oranda bu konudaki tercihler benzerdir ve en önemli üç neden olarak yine bu seçenekler gösterilmektedir. Ancak Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde “çocuklarım beni istemiyor” seçeneğinin oranı yüzde 13,8’dir ve diğer bölgelerden oldukça farklıdır.

Tablo 215: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Ayrı Evde Yaşama Sebebi

	Çocuklarım beni istemiyor	Evleri küçük ve benim için yer yok	Çocuklarım evimde benim bakımımı yapabilecek kimse yok	Çocuklarımın maddi imkanları zayıf	Yaşadığım çevreyi değiştirmek istemiyorum, onlar da buraya gelemiyorlar	Gelinim damadım torunlarım beni istemiyor	Çocuklarımın evi uygun değil	Ben çocuklarımla kalmak istemiyorum	Eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz.	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	3,5	2,6	1,5	3,4	17,8	2,1	3,3	16,0	40,8	11,0	100,0	1606
YERLEŞİM YERİ												
Kent	3,7	2,9	2,1	2,9	13,1	1,9	3,4	15,6	41,5	15,5	100,0	845
Kır	3,4	2,2	,8	3,8	23,1	2,2	3,2	16,4	40,1	6,1	100,0	761
ÜÇ BÜYÜK İL												
İstanbul	1,7	4,2	1,7	5,1	11,0	1,7	1,7	5,9	29,7	37,3	100,0	118
Ankara	3,1	1,0	1,0	3,1	18,8	3,1	4,2	21,9	35,4	8,3	100,0	96
İzmir	3,0	1,2	2,4	2,4	6,6	3,6	4,2	10,2	56,0	11,4	100,0	166
BÖLGELER												
İstanbul	1,7	4,2	1,7	5,1	11,0	1,7	1,7	5,9	29,7	37,3	100,0	118
Batı Marmara	,7	2,0	1,3	3,3	19,2	1,3	6,6	19,2	34,4	11,9	100,0	151
Doğu Marmara	1,3	1,3	2,6	2,0	9,9	3,3	6,6	18,5	44,4	12,6	100,0	151
Ege	2,9	2,3	1,2	2,9	15,2	,6	1,2	12,9	50,3	12,9	100,0	171
Akdeniz	1,2	3,6	1,2	1,8	11,4	3,0	2,4	25,3	47,0	4,8	100,0	166
Batı Anadolu	5,9	2,0	0,0	2,9	14,7	0,0	2,9	19,6	46,1	11,8	100,0	102
Orta Anadolu	6,7	1,8	1,2	3,7	23,9	6,7	5,5	12,3	30,1	8,6	100,0	163
Batı Karadeniz	3,0	1,0	2,0	2,0	26,0	1,0	2,5	10,5	45,5	8,5	100,0	200
Doğu Karadeniz	3,6	1,8	,6	4,8	35,7	1,2	5,4	22,0	22,0	4,2	100,0	168

Kuzeydoğu Anadolu	11,7	5,0	0,0	11,7	11,7	1,7	10,0	10,0	36,7	1,7	100,0	60
Ortadoğu Anadolu	5,4	3,6	7,1	3,6	37,5	7,1	0,0	5,4	33,9	3,6	100,0	56
Güneydoğu Anadolu	13,8	6,2	1,5	6,2	21,5	0,0	1,5	18,5	27,7	6,2	100,0	65

Öğrenim durumu göz önünde bulundurulduğunda ileri eğitim seviyelerinde özellikle “eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz” seçeneğinin oranı yükselmektedir. Okur-yazar olmayanlarda bu oran yüzde 27,7 iken üniversite ve lisansüstü seviyesinde yüzde 61,8’e ulaşmaktadır.

SES kriterleri açısından bakıldığında ise alt SES grubunda “eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz” seçeneğinin oranı yüzde 36,9 iken, orta ve üst SES grubunda bu seçeneği işaretleyenlerin oranı yükselmekte ve sırasıyla yüzde 46,7 ve yüzde 45’e ulaşmaktadır.

Tablo 216: Cinsiyet, Öğrenim Durumu ve SES’e Göre Yaşlıların Çocuklarıyla Ayrı Evde Yaşama Sebebi

	Çocuklarım beni istemiyor	Evleri küçük ve benim için yer yok	Çocuklarım evimde benim bakırimi yapabilecek kimse yok	Çocuklarımın maddi imkanları zayıf	Yaşadığım çevreyi değiştirmek istemiyorum, onlar da buraya gelemiyorlar	Gelinim damadım torunlarım beni istemiyor	Çocuklarımın evi uygun değil	Ben çocuklarımla kalmak istemiyorum	Eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz.	Diğer	Toplam	Sayı
CİNSİYET												
Erkek	3,6	2,6	1,1	3,3	17,2	2,0	2,9	13,7	44,5	10,7	100,0	883
Kadın	3,5	2,5	1,8	3,5	18,7	2,1	3,8	18,8	36,4	11,5	100,0	724
ÖĞRENİM DURUMU												
Okur-Yazar Değil	7,1	2,2	1,7	5,1	19,9	4,2	5,1	22,3	27,7	7,3	100,0	373
Okur-Yazar- Hiç Okula Gitmeyen	4,4	2,5	1,5	5,7	23,0	1,0	3,2	17,3	35,9	7,7	100,0	214
İlkokul Mezunu	2,3	2,5	1,2	2,4	15,6	1,5	3,2	14,1	46,7	12,0	100,0	783
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	1,1	2,7	1,9	2,8	22,3	1,1	0,0	10,5	40,4	18,1	100,0	92
Lise	2,4	7,3	0,0	0,0	21,5	2,2	1,6	16,3	40,2	16,5	100,0	74
Önlisans	0,0	0,0	0,0	5,8	7,3	4,2	0,0	3,3	64,3	15,1	100,0	19
Üniversite ve Lisansüstü	0,0	0,0	5,0	0,0	6,6	0,0	4,0	7,5	61,8	15,1	100,0	51

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	4,5	2,7	1,0	4,6	22,8	2,9	4,2	14,8	36,9	7,1	100,0	847
Orta	1,1	2,9	1,9	2,4	10,8	1,3	3,2	16,1	46,7	14,7	100,0	454
Üst	1,1	1,1	0,7	0,0	15,2	2,6	0,0	8,9	45,0	25,4	100,0	91

Çocuklarından ayrı yaşayan yaşlı bireylere sorulan “Çocuklarınız sizi hangi sıklıkta ziyaret eder?” sorusu ile elde edilen veriler erkek ve kız çocuklar şeklinde farklı tablolarda sunulmuştur. Tabloya göre erkek çocukların yüzde 33,4’ü haftada birden fazla yaşlı anne ve babalarını ziyaret etmektedir. Yüzde 19,1’inin haftada en az bir kere ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla erkek çocukların yüzde 50’den fazlası haftada en az bir kere anne ve babasını ziyaret etmektedir. Çocuklarından ayrı yaşayan bu yaşlı bireylerin yüzde 1,2’si ise erkek çocuklarının hiç ziyarete gelmediğini ifade etmektedir.

Kır kent ayrımına göre bakıldığında ise kentte yaşayanların yüzde 60’ı haftada en az bir kere erkek çocuğu tarafından ziyaret edilmektedir. Kırdaki yaşayanlarda bu oran yüzde 44,6’ya düşmektedir. Üç büyük kent açısından bakıldığında ise, İstanbul’da yaşlı bireylerin yüzde 68,3’ünün haftada en az bir kere erkek çocukları tarafından ziyaret edildikleri görülmektedir. Ankara’da ise bu oran yüzde 46’dır. Bölgeler açısından bakıldığında ise Doğu Marmara Bölgesi erkek çocuklarının ebeveynlerini en sık ziyaret ettiği bölge olarak dikkat çekmektedir (yüzde 68,4).

Tablo 217: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Erkek Çocukları Tarafından Hangi Sıklıkta Ziyaret Edildiği

	Haftada birden fazla	Haftada bir kez	Ayda birkaç kez	Ayda bir	Yılda birkaç kez	İşleri düştükçe	Bir yıldan uzun süredir görüşmüyoruz	Hiç ziyarete gelmiyorlar	Toplam	Sayı
Türkiye	33,4	19,1	13,9	5,9	23,5	1,5	1,6	1,2	100,0	1478
YERLEŞİM YERİ										
Kent	35,6	24,4	13,9	4,4	17,7	0,9	1,5	1,5	100,0	756
Kır	31,1	13,5	13,8	7,4	29,5	2,2	1,7	0,9	100,0	722
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	35,0	33,3	12,0	4,3	11,1	1,7	1,7	0,9	100,0	117
Ankara	27,6	18,4	27,6	6,9	17,2	1,1	0,0	1,1	100,0	87
İzmir	37,6	18,1	20,8	6,7	14,1	0,7	2,0	0,0	100,0	149

BÖLGELER										
İstanbul	35,0	33,3	12,0	4,3	11,1	1,7	1,7	0,9	100,0	117
Batı Marmara	29,5	26,3	14,1	7,7	18,6	1,3	0,6	1,9	100,0	156
Doğu Marmara	46,9	21,5	13,8	4,6	13,1	0,0	0,0	0,0	100,0	130
Ege	44,4	15,5	9,9	4,2	21,1	0,7	2,1	2,1	100,0	142
Akdeniz	37,9	25,5	7,2	2,6	24,8	0,7	0,7	0,7	100,0	153
Batı Anadolu	38,5	16,7	20,8	8,3	13,5	0,0	1,0	1,0	100,0	96
Orta Anadolu	25,8	9,0	12,9	7,1	40,6	1,3	1,3	1,9	100,0	155
Batı Karadeniz	23,5	10,2	17,6	5,9	34,8	2,7	4,8	0,5	100,0	187
Doğu Karadeniz	23,9	12,3	11,7	4,9	39,9	4,9	1,8	0,6	100,0	163
Kuzeydoğu Anadolu	13,2	13,2	30,2	15,1	22,6	1,9	1,9	1,9	100,0	53
Ortadoğu Anadolu	5,6	18,5	33,3	14,8	24,1	1,9	0,0	1,9	100,0	54
Güneydoğu Anadolu	31,6	22,8	15,8	10,5	7,0	5,3	3,5	3,5	100,0	57

Aşağıdaki tabloya göre kız çocukların yüzde 37,2'si haftada birden fazla yaşlı anne ve babalarını ziyaret etmektedir. Yüzde 12,5'inin ise haftada en az bir kere ziyaret ettiği görülmektedir. Dolayısıyla kız çocukların neredeyse yüzde 50'si haftada en az bir kere yaşlı anne ve babasını ziyaret etmektedir. Çocuklarından ayrı yaşayan bu yaşlı bireylerin yüzde 1,3'ü ise kız çocuklarının hiç ziyarete gelmediğini ifade etmektedir. Kırsal bölge ayrımına göre bakıldığında ise kentte yaşayanların yüzde 57,2'si haftada en az bir kere kız çocuğu tarafından ziyaret edilmektedir. Kırsal bölgede yaşayanlarda bu oran yüzde 41,5'e düşmektedir. Üç büyük kent açısından bakıldığında ise, İstanbul'da yaşlı bireylerin yüzde 64,9'unun haftada en az bir kere kız çocukları tarafından ziyaret edildikleri görülmektedir. Ankara'da ise bu oran yüzde 50,5'tir. Bölgeler açısından ise Akdeniz yüzde 61,7 ile kız çocuklarının ebeveynlerini en fazla ziyaret ettiği bölge olarak dikkat çekmektedir.

Tablo 218: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıların Kız Çocukları Tarafından Hangi Sıklıkta Ziyaret Edildiği

	Haftada birden fazla	Haftada bir kez	Ayda birkaç kez	Ayda bir	Yılda birkaç kez	İşleri dıştükçe	Bir yıldan uzun süredir görüşmüyoruz	Hiç ziyarete gelmiyorlar	Toplam	Sayı
Türkiye	37,2	12,5	19,4	5,7	21,3	1,1	1,4	1,3	100,0	1461
YERLEŞİM YERİ										
Kent	43,3	13,9	18,5	3,9	16,6	0,9	1,2	1,8	100,0	770
Kır	30,4	11,1	20,5	7,7	26,7	1,3	1,5	0,8	100,0	691
ÜÇ BÜYÜK İL										
İstanbul	51,5	13,4	18,7	6,0	7,5	0,0	0,7	2,2	100,0	134
Ankara	32,9	17,6	23,5	9,4	15,3	1,2	0,0	0,0	100,0	85
İzmir	39,6	12,2	20,1	5,0	18,0	0,7	1,4	2,9	100,0	139
BÖLGELER										
İstanbul	51,5	13,4	18,7	6,0	7,5	0,0	0,7	2,2	100,0	134
Batı Marmara	41,4	13,4	13,4	8,3	19,1	0,6	1,9	1,9	100,0	157
Doğu Marmara	45,0	14,5	19,8	9,9	9,9	0,0	0,0	0,8	100,0	131
Ege	46,6	10,3	21,9	3,4	16,4	1,4	0,0	0,0	100,0	146
Akdeniz	46,6	15,1	18,5	2,7	13,7	0,0	0,7	2,7	100,0	146
Batı Anadolu	30,1	16,9	24,1	7,2	15,7	2,4	2,4	1,2	100,0	83
Orta Anadolu	20,4	9,9	15,5	4,9	42,3	1,4	3,5	2,1	100,0	142
Batı Karadeniz	27,4	7,3	19,6	5,6	35,8	1,7	2,8	0,0	100,0	179
Doğu Karadeniz	22,2	10,5	13,0	3,1	45,7	3,1	1,9	0,6	100,0	162
Kuzeydoğu Anadolu	18,5	13,0	27,8	9,3	22,2	3,7	1,9	3,7	100,0	54
Ortadoğu Anadolu	20,8	7,5	26,4	9,4	32,1	0,0	1,9	1,9	100,0	53
Güneydoğu Anadolu	29,3	19,0	24,1	8,6	15,5	0,0	3,4	0,0	100,0	58

Öte yandan erkek veya kız çocukları tarafından hiç ziyaret edilmeyen yaşlılara bunun sebebi sorulmuştur. Bu soruya en yüksek oranda verilen cevap “aramız iyi olmadığı için” (yüzde 38,1) ve “uzakta oldukları için”dir.

Tablo 219: Çocukların Ziyarete Gelme Sebebi

	Sayı	Yüzde
Uzakta oldukları için	6	23,4
Maddi imkanları elvermediği için gelemiyorlar	6	23,6
Damadım gelinim izin vermediği için	2	6,7
Aramız iyi olmadığı için	10	38,1
Diğer	3	11,9
Toplam	28	100,0

Araştırma verilerine göre yaşlı bireyler çocukları dışında en çok öncelikle “komşuları” (yüzde 63,1) tarafından daha sonra ise akrabaları ve torunları tarafından ziyaret edilmektedir (sırasıyla yüzde 37,1 ve yüzde 31,9). Yaşlı bireylerin yüzde 3,6’sını kimse ziyaret etmemektedir. Kır/kent ayrımında bakıldığında ise yaşlıların yine öncelikle komşular, akrabalar ve torunlar tarafından ziyaret edilme durumlarında bir değişiklik görülmemektedir. Ancak kırdaki komşu ziyareti yüzde 70,9’a yükselmektedir. Bu oran kentte yüzde 55,6’dır.

Tablo 220: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yaşlıları Çocuklarının Dışında En Çok Kimlerin Ziyaret Ettiği

	Kardeşlerim	Torunlarım	Diğer akrabalarım	Komşularım	Arkadaşlarım	Kimse ziyaret etmiyor	Diğer	Toplam	Sayı
Türkiye	18,6	31,9	37,1	63,1	15,7	3,6	1,1	100,0	1932
YERLEŞİM YERİ									
Kent	19,0	33,2	38,0	55,6	18,3	3,7	1,2	100,0	982
Kır	18,1	30,7	36,2	70,9	13,0	3,5	0,9	100,0	949
ÜÇ BÜYÜK İL									
İstanbul	17,1	25,0	29,9	59,1	20,1	3,0	2,4	100,0	164
Ankara	15,7	36,1	41,7	63,0	16,7	5,6	0,9	100,0	108
İzmir	20,4	31,9	35,6	70,7	23,6	3,1	1,0	100,0	191
BÖLGELER									
İstanbul	17,1	25,0	29,9	59,1	20,1	3,0	2,4	100,0	164
Batı Marmara	12,6	33,0	36,7	74,9	14,0	4,7	1,9	100,0	215
Doğu Marmara	23,7	38,4	37,3	52,0	13,6	3,4	0,6	100,0	177
Ege	21,1	33,2	32,7	71,4	25,1	5,5	2,0	100,0	199
Akdeniz	20,1	46,9	49,0	58,2	21,6	1,5	0,0	100,0	194
Batı Anadolu	16,2	38,5	36,8	56,4	17,9	5,1	0,0	100,0	117
Orta Anadolu	22,2	23,2	35,6	69,1	6,7	5,2	0,5	100,0	194
Batı Karadeniz	15,7	28,5	37,4	68,1	9,4	4,3	0,0	100,0	235
Doğu Karadeniz	21,5	14,4	30,3	60,5	4,6	0,0	1,5	100,0	195
Kuzeydoğu Anadolu	12,2	23,2	32,9	54,9	3,7	3,7	0,0	100,0	82
Ortadoğu Anadolu	21,7	29,0	55,1	75,4	18,8	1,4	0,0	100,0	69
Güneydoğu Anadolu	6,1	22,0	29,3	56,1	1,2	1,2	4,9	100,0	82

3.12.KİŞİSEL GELİR VE MÜLKİYET DURUMU İLE İLGİLİ ANALİZLER

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların yapılan iş dışında gelirlerinin olup olmadığı ve varsa kaynaklarının neler olduğu, gayri menkul sahipliği durumları, araç ve değerli varlıklarının olup olmadığı gibi sorulara verdikleri cevaplardan çıkartılan verilerin analizleri yer almaktadır.

3.12.1. Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelirler

Araştırma kapsamında 18 yaş üstündeki hane üyelerinden oluşan katılımcılara yaptıkları iş dışında başka yerden gelirleri olup olmadığı sorulmuştur. Türkiye genelinde iş dışında geliri olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 16,4'tür. Kentte yaşayan bireylerin yüzde 14,4'ü iş dışında geliri olduğunu ifade ederken, kırsalda bu oran yüzde 21,4'tür. Üç büyük ilde bakıldığında bu oranlar Ankara'da yüzde 19,1; İzmir'de yüzde 18,3 ve İstanbul'da yüzde 12,5'tir. Bölgelere göre bakıldığında iş dışında geliri olanların en yüksek oranda olduğu bölge yüzde 27,4 ile Doğu Karadeniz, en düşük oranda olduğu bölge ise yüzde 9,5 ile Orta Anadolu'dur.

Tablo 221: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelirler

	Hayır	Evet	Toplam	Sayı
Türkiye	83,6	16,4	100,0	18346
YERLEŞİM YERİ				
Kent	85,6	14,4	100,0	13205
Kır	78,6	21,4	100,0	5141
ÜÇ BÜYÜK İL				
İstanbul	87,5	12,5	100,0	3012
Ankara	80,9	19,1	100,0	1178
İzmir	81,7	18,3	100,0	1216
BÖLGELER				
İstanbul	87,5	12,5	100,0	3012
Batı Marmara	79,1	20,9	100,0	1106
Doğu Marmara	78,3	21,7	100,0	1481
Ege	82,8	17,2	100,0	1549
Akdeniz	86,2	13,8	100,0	1619
Batı Anadolu	80,8	19,2	100,0	1367
Orta Anadolu	90,5	9,5	100,0	1456
Batı Karadeniz	83,2	16,8	100,0	1507

Doğu Karadeniz	72,6	27,4	100,0	1060
Kuzeydoğu Anadolu	86,7	13,3	100,0	990
Ortadoğu Anadolu	85,3	14,7	100,0	1138
Güneydoğu Anadolu	87,6	12,4	100,0	1953

Cinsiyete göre bakıldığında kadınların yüzde 13,5'i erkeklerin 19,1'i iş dışında bir gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

18-24 yaş grubunda yüzde 6,7; 25-34 yaş grubunda yüzde 6,8; 35-44 yaş grubunda yüzde 11,9; 45-54 yaş grubunda yüzde 21,7; 55-64 yaş grubunda yüzde 27,1 ve 65 yaş ve üzeri grubun yüzde 34,3'ü iş dışında başka geliri olduğunu ifade etmiştir.

Öğrenim durumlarına göre bakıldığında ise okur-yazar olmayanlardan iş dışında geliri olanların oranı yüzde 21,7 iken, lise mezunlarında bu oran yüzde 13, üniversite ve lisansüstü eğitimi olanlarda ise yüzde 16,2'dir.

Tablo 222: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Durumu

	Hayır	Evet	Toplam	Sayı
CİNSİYET				
Erkek	80,9	19,1	100,0	9354
Kadın	86,5	13,5	100,0	8992
YAŞ GRUBU				
18-24	93,3	6,7	100,0	2367
25-34	93,2	6,8	100,0	4144
35-44	88,1	11,9	100,0	3988
45-54	78,3	21,7	100,0	3400
55-64	72,9	27,1	100,0	2456
65+	65,7	34,3	100,0	1990
ÖĞRENİM DURUMU				
Okur-Yazar Değil	78,3	21,7	100,0	1534
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	77,7	22,3	100,0	994
İlkokul Mezunu	82,5	17,5	100,0	7752
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	87,7	12,3	100,0	2672
Lise	87,0	13,0	100,0	3352
Önlisans	85,0	15,0	100,0	651
Üniversite ve Lisansüstü	83,8	16,2	100,0	1391

SOSYO-EKONOMİK STATÜ				
Alt	82,0	18,0	100,0	7397
Orta	86,3	13,7	100,0	6456
Üst	84,1	15,9	100,0	2044

Tablo 223: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Kaynakları

	Emekli, dul veya yetim maaşı	Gayrimenkul kira geliri	Faiz geliri	Kar payı geliri	Yaşlı aylığı	Belediyeden yardım	Özel hayır kurumu veya şahıslar	Vaiilik, kaymakamlık ve Sosyal Yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından yardım	Yaşlılardan ve engelliler için evde bakım ücreti	Eğitim yardımı	Nafaka	Tarımsal gelir	Diğer	Sayı
Türkiye	35,5	12,7	1,0	0,9	1,4	2,5	0,3	5,3	3,7	5,9	0,8	22,6	15,2	2306
YERLEŞİM YERİ														
Kent	39,5	17,3	1,4	1,1	0,9	3,2	0,3	4,0	3,4	6,2	1,1	11,9	16,2	1551
Kır	27,3	3,2	0,2	0,6	2,3	1,3	0,2	8,0	4,2	5,4	0,3	44,6	13,2	755
ÜÇ BÜYÜK İL														
İstanbul	48,2	20,8	2,9	0,3	0,0	1,6	1,3	2,9	1,3	3,5	1,0	1,9	20,8	313
Ankara	35,1	22,0	0,0	1,0	0,0	13,6	0,0	2,1	0,5	3,1	1,6	8,4	19,9	191
İzmir	52,1	18,8	1,4	0,7	0,0	2,8	0,0	2,8	2,1	3,5	2,8	7,6	10,4	144
BÖLGELER														
İstanbul	48,2	20,8	2,9	0,3	0,0	1,6	1,3	2,9	1,3	3,5	1,0	1,9	20,8	313
Batı Marmara	37,0	13,0	0,0	2,1	0,0	0,0	0,0	0,7	1,4	2,1	1,4	19,9	25,3	146
Doğu Marmara	34,0	17,4	0,4	0,0	2,4	0,8	0,4	3,6	3,2	3,6	0,8	28,5	12,3	253
Ege	36,9	17,0	1,0	0,5	1,5	0,0	0,0	5,8	1,9	1,0	0,5	20,9	18,4	206
Akdeniz	37,5	10,4	1,4	2,8	0,0	2,1	0,0	2,8	6,9	6,9	0,7	24,3	9,0	144
Batı Anadolu	38,7	14,3	0,9	1,4	0,5	12,0	0,0	1,4	5,1	2,8	2,3	14,7	15,2	217
Orta Anadolu	50,0	4,6	0,9	0,9	1,9	0,9	0,9	1,9	4,6	7,4	0,9	19,4	14,8	108
Batı Karadeniz	42,7	10,4	0,6	0,0	3,0	0,0	0,0	3,0	4,3	2,4	1,2	24,4	14,6	164
Doğu Karadeniz	24,7	2,7	0,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9	1,8	1,4	62,6	8,2	219
Kuzeydoğu Anadolu	30,8	3,8	0,0	1,0	4,8	0,0	1,0	34,6	8,7	16,3	0,0	10,6	12,5	104
Ortadoğu Anadolu	22,6	5,2	0,0	0,6	3,2	1,3	0,0	7,1	9,0	9,7	0,6	33,5	14,8	155
Güneydoğu Anadolu	20,7	2,3	0,0	0,9	2,7	5,4	0,0	18,5	5,0	27,5	0,0	24,3	9,0	222

Bireylerin yaptıkları iş dışındaki gelirlerinin gösterildiği tabloda, Türkiye genelinde bireylerin yüzde 33,5'i emekli/dul/yetim maaşını, yüzde 22,6'sı tarımsal gelirini, yüzde 12,7 gayrimenkul kira gelirini ek gelir olarak ifade etmiştir. Yerleşim yerine göre cevaplara bakıldığında kentte

yaşayan bireylerin yüzde 39,5'i emekli/dul/yetim maaşını, yüzde 17,3'ü gayrimenkul kira gelirini ve yüzde 11,9'u ise tarımsal gelirini ek gelir olarak söylemiştir. Kırsal bölgede yaşayan bireylerin yüzde 44,6'sı tarımsal gelirini, 33,5'i emekli/dul/yetim maaşını ve yüzde 8'i ise aldığı sosyal yardımları ek gelir olarak belirtmiştir. Bölgelere göre cevaplara bakıldığında, emekli/dul/yetim maaşının en yüksek oranda söylendiği bölgeler yüzde 48,2 ile İstanbul ve yüzde 42,7 ile Batı Karadeniz'dir. Gayrimenkul geliri oranının en yüksek olduğu bölge 20,8 ile yine İstanbul'dur. Aslında İstanbul yardımlardan sağlanan gelirler ve tarımsal gelir dışındaki gelir kategorilerinin neredeyse tümünde ön sırada gelmektedir. İş dışında elde edilen gelire valilik, kaymakamlık ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından alınan yardımı gösteren bireylerin en yüksek oranda olduğu bölgeler yüzde 34,6 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ve yüzde 18,5 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Diğer taraftan eğitim yardımı alanların oranının en yüksek olduğu bölge de Güneydoğu'dur. (yüzde 27,5)

Tablo 224: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Yapılan İş Dışında Elde Edilen Gelir Kaynakları

	Hayır, yok	Emekli, dul veya yetim maaşı	Gayrimenkul kira geliri	Faiz geliri	Kar payı geliri	Yaşlı aylığı	Belediyeden yardım	Özel hayır kurumu veya şahıslar	Valilik, kaymakamlık ve Sosyal Yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından yardım	Yaşlılardan ve engelliler için evde bakım ücreti	Eğitim yardımı	Nafaka	Tarımsal gelir	Diğer	Sayı
CİNSİYET															
Erkek	81,1	7,3	2,6	0,2	0,2	0,8	0,3	0,0	0,7	0,5	0,7	0,0	4,7	2,7	10278
Kadın	85,9	6,7	1,3	0,1	0,0	0,8	0,4	0,1	0,8	0,6	0,7	0,2	2,2	1,4	10134
YAŞ GRUBU															
18-24	93,1	1,5	0,3	0,0	0,1	0,2	0,2	0,0	0,4	0,1	1,9	0,0	1,3	1,5	2662
25-34	92,7	1,2	1,0	0,1	0,1	0,1	0,4	0,1	0,6	0,5	0,6	0,1	1,5	1,7	4569
35-44	88,2	2,1	1,9	0,2	0,1	0,3	0,5	0,0	1,0	0,7	0,8	0,1	3,3	2,0	4371
45-54	79,1	9,4	2,7	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,9	0,6	0,5	0,1	4,7	2,8	3746
55-64	73,2	15,6	3,1	0,3	0,1	0,3	0,4	0,0	0,5	0,5	0,2	0,2	5,9	2,1	2666
65+	64,7	19,9	3,5	0,1	0,1	5,1	0,4	0,2	0,9	0,9	0,0	0,0	5,4	2,1	2398
ÖĞRENİM DURUMU															
Okur-Yazar Değil	76,8	9,4	0,5	0,0	0,0	4,0	1,0	0,2	2,3	1,6	1,8	0,1	3,6	1,2	1923
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	77,2	10,7	1,6	0,0	0,0	2,6	0,2	0,1	2,0	1,0	0,8	0,1	4,6	1,4	1162
İlkokul Mezunu	82,5	8,0	1,6	0,1	0,1	0,5	0,4	0,0	0,7	0,6	0,4	0,1	4,4	1,9	8481
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	87,9	4,9	1,5	0,2	0,1	0,1	0,5	0,0	0,6	0,4	0,1	0,0	3,2	1,7	2914
Lise	87,0	4,9	1,9	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	1,4	0,2	2,0	2,7	3664
Önlisans	85,5	4,4	4,4	0,0	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	2,6	2,5	700
Üniversite ve Lisansüstü	84,2	5,6	5,7	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	1,5	3,0	1567

SOSYO-EKONOMİK STATÜ

Alt	81,4	6,4	0,6	0,0	0,0	1,5	0,3	0,1	1,5	0,9	1,1	0,0	5,6	2,0	8404
Orta	86,2	6,8	2,2	0,1	0,2	0,3	0,1	0,0	0,2	0,2	0,4	0,1	2,1	1,9	7105
Üst	84,4	7,7	4,3	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	1,3	2,3	2257

Yukarıda yer alan tabloya göre erkeklerin yüzde 81,1'i ek gelire sahip değilken, bu oran kadınlarda yükselerek yüzde 85,9'a ulaşmaktadır. Araştırma bulgularına göre erkeklerle kadınlar arasında ek gelir olanaklarına sahip olmak açısından kadınlar aleyhine bir fark söz konusudur. Aslında emekli, dul veya yetim maaşı almak açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli bir fark yoktur. Ama gayrimenkul gelirleri, tarımsal gelir ve diğer gelirler açısından erkekler daha avantajlı görünmektedir.

Ek gelire sahip olma ile yaş arasında tersine bir orantı söz konusudur. Yaş gençleştikçe ek gelir sahibi olma oranı düşmektedir.

Üst SES grubundakiler için emekli ve gayrimenkul gelirleri ek gelirin en temel kaynağı iken, alt SES grubunda emekli/dul/yetim maaşının yanı sıra tarımsal gelirler ve sosyal yardımlar da diğer zikredilmesi gereken ilave ek gelir kaynaklarıdır.

3.12.2. Kişisel Araç ve Değerli Varlıklara Sahip Olma Durumu

Araştırmaya katılan bireylerin kişisel araç ve değerli varlıklara sahiplik oranlarının gösterildiği tabloda müstakil ev/apartman dairesi sahibi olduğunu söyleyen bireylerin oranı yüzde 36,3'tür. Bunu yüzde 17,3 oranı ile otomobil sahibi olan bireyler takip etmektedir. Arsa, tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olduğunu söyleyen bireylerin oranı ise yüzde 14,6'dır. Yerleşim yerine göre bakıldığında kentte müstakil ev/apartman dairesi sahiplik oranı yüzde 34,1'dir. Kırsalda müstakil ev/apartman dairesi sahibi olduğunu söyleyen bireylerin oranı yüzde 41,9'dur. Yine kırsalda yüzde 26,8 oranında katılımcılar arsa, tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olduklarını ifade etmişlerdir.

İzmir'de yaşayanların yüzde 40,6'sının müstakil ev/apartman dairesine sahip oldukları görülmektedir. Bu oran Ankara'da yüzde 38,4; İstanbul'da ise yüzde 34,9'dur. Üç büyük kentte özel araç sahiplik oranı yüzde 16-23 arasında değişmektedir. En çok özel araba sahibinin olduğu kent Ankara'dır. Bununla beraber müstakil ev/apartman dairesi sahibi olduğunu söyleyen bireylerin oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 43,9 ile Doğu Karadeniz Bölgesi'dir. En düşük ev sahipliği oranı yüzde 22,5 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndedir. Araba sahipliğinin en yüksek olduğu yer yüzde 23,3 ile Batı Anadolu Bölgesi; en düşük olduğu bölge ise yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir (yüzde 7,0).

Tablo 225: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Kişisel Araç ve Değerli Varlık Sahipliği

	Müstakil ev/ apartman dairesi	İşyeri (büro, dükkan)	Otomobil (özel kullanım)	Ticari araçlar (Otobüs, minibus, kamyon vb.)	Arsa, tarla, bağ bahçe vb.	Traktör, biçerdöver vb. tarım araçları	Büyükbaş veya küçükbaş hayvanlar
Türkiye	36,3	4,3	17,3	2,2	14,6	3,4	4,6
YERLEŞİM YERİ							
Kent	34,1	4,7	19,1	2,2	9,7	1,0	1,0
Kır	41,9	3,2	12,9	2,3	26,8	9,2	13,6
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	34,9	5,4	16,8	2,3	7,2	0,7	0,9
Ankara	38,4	3,7	23,3	0,9	9,4	1,7	1,0
İzmir	40,6	4,0	18,6	1,8	8,4	1,8	2,4
BÖLGELER							
İstanbul	34,9	5,4	16,8	2,3	7,2	0,7	0,9
Batı Marmara	40,9	4,4	16,8	1,8	17,7	5,2	6,8
Doğu Marmara	34,2	3,8	18,4	2,2	14,7	4,1	2,9
Ege	37,0	4,5	20,0	2,5	17,3	3,8	4,7
Akdeniz	36,8	4,5	18,2	2,9	14,2	3,4	3,5
Batı Anadolu	39,9	3,7	23,3	2,2	15,7	3,1	4,2
Orta Anadolu	35,6	4,4	17,1	2,0	14,1	4,5	3,3
Batı Karadeniz	35,6	4,0	17,8	1,3	19,1	6,4	6,3
Doğu Karadeniz	43,9	2,9	14,6	2,5	27,9	0,9	8,5
Kuzeydoğu Anadolu	39,6	2,3	9,6	1,5	9,0	5,1	9,4
Ortadoğu Anadolu	26,0	3,0	7,3	1,3	11,4	2,4	8,0
Güneydoğu Anadolu	22,5	2,4	7,0	1,2	10,2	1,9	4,7

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve sosyo-ekonomik statü değişkenlerine göre kişisel araç ve değerli varlık sahipliği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında kadın bireylerde müstakil ev/apartman dairesi sahibi olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 24,7 iken, bu oran erkeklerde yüzde 47,8'dir. Otomobil ve tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olduğunu ifade eden kadınların oranı yüzde 8,7'dir. Erkeklerde otomobil sahibi olduğunu ifade eden bireylerin oranı ise yüzde 25,9'dur. Yaş gruplarına bakıldığında da yaş arttıkça müstakil ev/apartman sahibi olduğunu söyleyen bireylerin oranı

artmaktadır. Otomobil sahibi olanların oranı öğrenim durumu arttıkça artmaktadır. Yüksek öğrenim seviyesinde bu oran yüzde 40,8 seviyesindedir. Sosyo-ekonomik statü gruplarına bakıldığında, sosyo-ekonomik statü yükseldikçe müstakil ev/apartman dairesi, işyeri ve otomobil sahibi olanların oranları artmaktadır.

Tablo 226: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Kişisel Araç ve Değerli Varlık Sahipliği

	Müstakil ev/ apartman dairesi	İşyeri (büro, dükkan)	Otomobil (özel kullanım)	Ticari araçlar (Otobüs, minibus, kamyon vb.)	Arsa, tarla, bağ bahçe vb.	Traktör, biçerdöver vb. tarım araçları	Büyükbaş veya küçükbaş hayvanlar
CİNSİYET							
Erkek	47,8	6,3	25,9	3,4	20,5	5,5	6,9
Kadın	24,7	2,3	8,7	1,0	8,7	1,3	2,3
YAŞ GRUBU							
18-24	9,1	1,8	6,0	1,2	3,8	0,9	1,2
25-34	19,6	4,1	17,1	1,9	6,5	1,3	2,3
35-44	33,3	6,1	21,9	3,3	11,9	3,3	4,6
45-54	47,0	5,1	23,0	2,7	19,3	4,7	7,3
55-64	59,7	4,2	20,7	2,7	25,9	6,4	7,6
65+	61,6	2,7	9,6	0,8	27,2	4,7	5,6
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	31,8	0,6	2,2	0,6	13,8	2,1	5,2
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	43,8	1,9	5,2	1,0	19,4	4,2	7,4
İlkokul Mezunu	40,2	4,4	15,3	2,7	17,6	5,2	6,9
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	28,9	4,1	16,8	2,2	11,8	3,0	3,4
Lise	31,1	5,6	21,8	2,6	10,0	1,6	1,5
Önlisans	36,8	5,9	31,0	2,3	13,0	1,5	1,8
Üniversite ve Lisansüstü	40,9	6,5	40,8	1,7	12,5	0,3	0,6
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	33,9	2,4	9,7	1,9	18,0	5,9	8,6
Orta	35,3	5,5	19,1	2,3	12,3	2,0	2,3
Üst	46,7	8,5	34,4	3,2	12,8	0,8	0,7

3.12.3. Bireylere Göre Gelir Açısından Ailelerinin Durumu

Araştırmaya katılan bireylere gelir açısından ailelerinin durumu sorulduğunda, yüzde 78,7'si ailelerinin orta/normal gelir sahibi olduğunu, yüzde 16,9'u ise yoksul olduğunu ifade etmiştir. Ailelerini zengin olarak tanımlayan bireylerin oranı ise 1,4'tür. Yerleşim yerine göre bakıldığında kentte yaşayan bireylerin yüzde 82'si aile gelirlerini orta/normal olarak tanımlarken, yüzde 14,3'ü ise ailelerini yoksul olarak tanımlamaktadır. Kentte ailesinin durumunu çok yoksul olarak ifade edenlerin oranı yüzde 2,1 iken, zengin olarak ifade edenlerin oranı ise yüzde 1,6'dır. Kırsalda bireylerin yüzde 70,4'ü ailesini orta/normal gelire sahip, yüzde 23,2'si yoksul, yüzde 5,2'si ise çok yoksul olarak ifade etmektedir. Zengin olarak tanımlayanların oranı ise yüzde 1,1'dir.

Üç büyük ilde gelir açısından ailesinin durumunu orta/normal olarak ifade edenlerin oranı yüzde 80'den fazladır. Yoksul olarak tanımlayanların oranının en yüksek olduğu il ise yüzde 16 ile Ankara'dır. Doğu Marmara'da aile gelirlerini orta/normal olarak tanımlayanlar yüzde 86,8 iken, Güneydoğu Anadolu'da yüzde 64,2'dir. Ailesini yoksul olarak tanımlayan bireylerin en yüksek oranda (yüzde 29,3) olduğu bölge Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Ailesini çok yoksul olarak ifade eden bireylerin en yüksek oranda olduğu bölge ise yüzde 11,1 ile Kuzeydoğu Anadolu'dur.

Tablo 227: Türkiye Geneli, Yerleşim Yeri, Üç Büyük İl ve Bölgelere Göre Gelir Açısından Ailelerin Durumu

	Çok yoksul	Yoksul	Orta/ Normal	Zengin	Çok zengin	Toplam	Sayı
Türkiye	3,0	16,9	78,7	1,4	0,0	100,0	20463
YERLEŞİM YERİ							
Kent	2,1	14,3	82,0	1,6	0,1	100,0	14562
Kır	5,2	23,2	70,4	1,1	0,0	100,0	5901
ÜÇ BÜYÜK İL							
İstanbul	1,2	13,8	83,0	1,9	0,0	100,0	3375
Ankara	1,2	16,0	80,9	1,8	0,1	100,0	1279
İzmir	2,8	15,3	80,8	1,1	0,0	100,0	1289
BÖLGELER							
İstanbul	1,2	13,8	83,0	1,9	0,0	100,0	3375
Batı Marmara	2,0	10,8	86,4	0,8	0,0	100,0	1230
Doğu Marmara	1,7	9,9	86,8	1,4	0,1	100,0	1658
Ege	2,3	18,1	78,7	0,8	0,1	100,0	1705
Akdeniz	3,6	18,8	76,5	1,1	0,0	100,0	1762
Batı Anadolu	2,6	11,1	84,7	1,6	0,0	100,0	1471
Orta Anadolu	2,5	11,3	84,3	1,9	0,0	100,0	1608
Batı Karadeniz	2,8	14,0	82,2	0,8	0,2	100,0	1670
Doğu Karadeniz	1,8	19,7	77,0	1,5	0,1	100,0	1170
Kuzeydoğu Anadolu	11,1	25,9	60,1	2,8	0,1	100,0	1160
Ortadoğu Anadolu	3,7	22,7	71,0	2,5	0,2	100,0	1326
Güneydoğu Anadolu	5,4	29,3	64,2	1,0	0,0	100,0	2318

Kadın ve erkek katılımcılar arasında aile gelirleri değerlendirmelerinde anlamlı bir fark görülmektedir. Yaş grupları içinde özellikle 65 ve üstü yaş grubunun ailesini yüzde 4,7 seviyesinde çok yoksul olarak tanımlaması dikkat çekicidir. Öğrenim seviyesi ile gelir seviyesi arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Öğrenim seviyesi yükseldikçe, gelir de yükselmektedir. Ailesini gelir açısından yoksul olarak tanımlayanların en düşük olduğu oranlar ise ön lisans (yüzde 0,7) ile üniversite ve lisansüstü (yüzde 0,7) eğitimi olanların grubudur. Sosyoekonomik statü grupları açısından ailelerin gelir durumuna bakıldığında öğrenim seviyelerinde olduğu gibi bir ilişki vardır. Sosyoekonomik statü yükseldikçe ailelerin geliri artmakta, yoksulluk oranları gerilemektedir. Alt SES gruplarında ise gelir azalmakta, yoksulluk artmaktadır.

Tablo 228: Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Durumu ve SES'e Göre Gelir Açısından Ailelerin Durumu

	Çok yoksul	Yoksul	Orta/ Normal	Zengin	Çok zengin	Toplam	Sayı
CİNSİYET							
Erkek	2,7	16,9	78,6	1,7	0,1	100,0	10306
Kadın	3,2	16,8	78,7	1,2	0,0	100,0	10157
YAŞ GRUBU							
18-24	2,7	13,9	82,0	1,4	0,0	100,0	2672
25-34	2,6	16,3	79,3	1,7	0,0	100,0	4575
35-44	3,0	17,5	77,6	1,8	0,1	100,0	4393
45-54	2,7	18,2	77,9	1,1	0,0	100,0	3755
55-64	2,7	15,7	80,6	1,0	0,1	100,0	2677
65+	4,7	19,3	74,8	1,2	0,0	100,0	2392
ÖĞRENİM DURUMU							
Okur-Yazar Değil	9,1	31,0	59,4	0,5	0,0	100,0	1925
Okur-Yazar-Hiç Okula Gitmeyen	6,3	25,6	67,5	0,5	0,0	100,0	1164
İlkokul Mezunu	2,8	18,5	77,7	0,9	0,0	100,0	8518
İlköğretim + Ortaokul Mezunu	1,8	16,2	80,9	1,1	0,0	100,0	2908
Lise	1,4	10,9	85,6	2,0	0,1	100,0	3671
Önlisans	0,7	5,3	90,6	3,1	0,3	100,0	701
Üniversite ve Lisansüstü	0,7	4,4	90,2	4,6	0,1	100,0	1576
SOSYO-EKONOMİK STATÜ							
Alt	5,2	25,7	68,3	0,8	0,0	100,0	8429
Orta	1,5	11,4	85,6	1,5	0,1	100,0	7133
Üst	0,1	4,7	91,1	4,1	0,0	100,0	2274

4. SONUÇ

Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması’nda (TAYA 2011) ailelerin profilini çizmek üzere; hanehalkı özellikleri, evlilik ve boşanma, aile içi ilişkiler, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, ailede çocuk ve çocuk ile ilgili düşünceler, aile ve toplum hayatı ile ilgili çeşitli konulardaki düşünceler, sosyal ve kültürel faaliyetler, yaşlılık ve son olarak kişisel gelir ve mülkiyet durumu başlıkları altında konu etraflıca analiz edilmiştir. Her bir başlık altında verilerin Türkiye geneli, kır-kent, oniki bölge ve üç büyük şehirdeki dağılımlarının yanısıra cinsiyet, yaş, öğrenim durumu ve SES’e göre dağılımları da gösterilmiştir. Tablolar incelendiğinde normal olarak Türkiye aile yapısının güçlü olduğu kadar sorunlu taraflarının da olduğu görülmektedir. Gerçekliğin iç içe geçmiş boyutlardan oluşan dinamik doğası olgular dünyasında güçlü ve zayıf özellikleri birbiri içinde yuvalanmış bir halde barındırmaktadır. Bu durum sadece aile için değil, tüm olgular ve süreçler için de geçerlidir.

Sonuç bölümünde verilerden yola çıkarak aile yapısında görülen güçlü ve sorunlu taraflara dikkat çekmeye çalışılacaktır. Ancak ilkönce Türkiye’de aile yapısı üzerindeki sisin kaldırılabilmesi için aile araştırmalarında genel kabul gören çekirdek aile-geniş aile kavram çifti üzerinde durulmasında fayda bulunmaktadır. Bilindiği üzere, bilimsel bilgi üretiminde kavramlar zihinsel analiz araçlarıdır. Kavramların siyah-beyaz karşıtlığına sığmayan olgular dünyasındaki renkliliği ve çeşitliliği yansıtması beklenir. Oysa pozitivist paradigmanın en önemli temsilcisi işlevselci teorinin çekirdek aile-geniş aile dikotomisi ile olgunun üzerine kalın bir sis perdesi çekilmiştir.

İşlevselci teoriye göre ekonomik bakımdan bağımsız, aile-içi demokratik/eşitlikçi yapıya sahip, akrabalık ve hısımlık ilişkilerine mesafeli modern aile tipi, modern demokratik toplumların egemen aile modelidir. Adeta kendi içinde kapalı olması nedeniyle bu tip aileye “yalıtılmış çekirdek aile” (isolated nuclear family) de denilmektedir. Yine işlevselci teorinin geniş ailesi, ailede en yaşlı erkeğin otoritesi altında evli erkek çocuklar ve evlenmemiş kız çocuklardan ve/veya kanbağı olan yakın akrabalarından oluşan ve aynı coğrafi mekanı paylaşan, mesleki bağımlılık ve akraba desteği ya da akraba kayırcılığının yoğun yaşandığı ailedir. Parsons geniş aileyi demokratik sanayi toplumlarına ters düşen bir aile yapısı olarak nitelendirmektedir. American Sociological Review’da (Feb., 1960) yayınlanan Occupational Mobility and Extended Family Cohension başlıklı makalesinde Litwak, Batı sanayileşmesinin ortaya çıktığı zamanlar için geçerli olduğu gerekçesiyle bu geniş aile tanımını “klasik” olarak nitelendirmektedir.

Türkiye’de çekirdek ve geniş ailelere bakıldığında, sözü edilen tanım unsurlarını barındıran aile tiplerinin daha az olduğu ve ailelerin büyük çoğunluğunun bu tanımlara sığmadığı görülmektedir. Bu noktada Eugene Litwak’ın “değişikliğe uğramış geniş aile” (modified extented family) kavramı Türkiye’de çekirdek ailelerin yapısını anlamak bakımından büyük

önem taşımaktadır. Litwak'ın “çekirdek aileler konfederasyonu” adı da verilen bu kavramı Emre Kongar'ın İzmir'de Kentsel Aile (1972) araştırması ile Türkçe literatüre girmesine rağmen üzerinde pek durulmamıştır. Daha sonra Şevket Ökten'in Aile ve Toplum dergisinin 2000 yılı 9. sayısında yayınlanan “GAP Bölgesi'nin Sosyo-Kültürel ve Yapısal Özelliklerinin Aile Yapısına Etkileri” başlıklı makalesinde analiz aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırma ile kavramın olguyu birebir yansıtmaktan kaynaklanan analitik değerinin fark edileceği umulmaktadır.

Türkiye'de çekirdek aile, metropollerdeki sayılı örneklerin dışında, “yalıtılmış” çekirdek aile tipine uymamaktadır. Yaşanan durum Litwak'ın “çekirdek aileler konfederasyonu” kavramı ile anlaşılabilir.

Çekirdek aileler konfederasyonu kavramı, yalıtılmış çekirdek aileden farklı olarak, bir çekirdek ailenin akraba, hısım veya hemşeri çekirdek aileler ile yakın etkileşimlerini vurgular. Aynı hanede oturmayan, ekonomik bakımdan bağımsız veya bağımlı, eşitlikçi temelde birbirlerine sıkıca bağlı ve destek olan, hatta aynı coğrafi mekanı paylaşmayan, hiyerarşik otorite yapısı olmamasına rağmen nihai değer olarak aile bağlarını gözeten ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan çekirdek aileler dizisidir. Ökten'e göre “bu durumda mekansal olarak bölünmüş ve demografik olarak çekirdek aile yapısı gösteren ailelerin aslında bünyesel olarak pek de bölünmüş sayılamayacağı söylenebilir. Coğrafi bakımdan birbirinden ayrılan, ‘kazancı ayrı’ olan çekirdek ailelerin ekonomik açıdan ‘kazancı ortak’ olduğu görülmektedir” (2006: 34). Kentsel çekirdek ailelerde ise kazanç ortaklığından çok hizmet alışverişi söz konusudur.

Çekirdek aileler konfederasyonu birbirine kısmen bağımlı çekirdek ailelerden meydana gelir. Kısmen bağımlılığın anlamı, çekirdek ailelerin birbirine ekonomik ya da coğrafi olarak bağımlı bulunmadan, birbiriyle önemli hizmet alışverişleri yapmalarıdır. Böylelikle bu tip aile coğrafi ve ekonomik bağımsızlık ile geleneksel geniş aileden, önemli hizmet alışverişleri ile de çekirdek aileden ayrılmaktadır (Kongar, 1996: 35).

Türkiye'de hem kentsel hem de kırsal alanlarda büyük bir oran tutan çekirdek ailelerin yapısı ve aralarındaki ilişkiler göz önüne alındığında “çekirdek aileler konfederasyonu” kavramının işlerliği anlaşılmaktadır. Aynı yerleşim merkezinde yaşamıyor olsalar bile hizmet alışverişinde bulunan ve yakın ilişkileri sürdüren çekirdek aileler, adeta görünmeyen bir çatı altında yaşamaktadır. Alışıl gelmiş çekirdek aile tanımındaki gibi ne tam bağımsız ne de klasik/geleneksel geniş ailede olduğu gibi tam bağımlı bir durum söz konusudur. İletişim teknolojisindeki gelişmeler nedeni ile yatay hareketliliğe rağmen aradaki coğrafi mesafeler adeta silinmektedir.

Litwak'ın aynı olgu için tanımladığı bu iki kavramdan “değişikliğe uğramış geniş aile” terimi kırsal yörede geleneksel geniş ailenin dönüşümünün izlenmesinde, “çekirdek aileler konfederasyonu” terimi ise kent ve kasaba çekirdek ailelerinin yapısının analizinde kullanılabilir.

Özetle “değişikliğe uğramış geniş aile” ile “çekirdek aileler konfederasyonu” terimleri aynı kavramı ve tanımını ifade etmektedir; her iki terim bir kavramın iki ayrı bağlamda (kırsal yörede geniş aile ve kentsel yörede çekirdek aile) kullanıldığında aldığı iki farklı isimden başka bir şey değildir..

Türkiye’de Aile Yapısının Güçlü Tarafları

1. Türkiye’de evlilik kurumuna verilen değer yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hayatları boyunca sadece 1 evlilik yapan bireylerin oranının Türkiye genelinde yüzde 95,4 olduğu görülmektedir. Bu oran Türkiye’de hem boşanma oranlarının düşüklüğüne ve dolayısıyla evlilik kurumuna atfedilen değer işaret etmektedir. Bu oran eşini kaybeden bireylerde ikinci evlilik yapma oranlarının düşük olmasının sebebi olarak ele alınabilir.
2. Türkiye’de evliliklerin çoğu bir ömür boyu sürüp, çiftlerden birisinin ölümü ile bitmektedir. Dolayısıyla evlilik süreleri belirgin biçimde uzundur. Bu gösterge Türk ailesinin evlilik kurumuna verdiği önem ve değere işaret etmektedir.
3. Türkiye’de gerçekleşen evliliklerin büyük bir kısmı (yüzde 97) resmi geçerliliğe sahiptir. Bu oran özellikle kadınların hukuki zeminde evlilik anlaşmasından doğan haklarını garantiye almaktadır.
4. Eşler arasında soruna yol açması muhtemel 21 konunun sorgulandığı soruda, eşlerin çok küçük yüzdelerinin (yüzde 1-2) bu konularda sık sorun yaşadığı görülmektedir. Aynı durum çocuklarla sorun yaşanan alanlarda da karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerle çocuk arasında soruna yol açması muhtemel 16 ayrı konunun sorgulandığı soruda çok sık sorun yaşanması durumu yine çok düşük yüzdelerle sahiptir. En yüksek yüzdeli iki sorun alanı da (internet kullanımı yüzde 13,5 ve cep telefonu kullanımı yüzde 6,3) iletişim teknolojilerinin kullanımı ile ilgilidir.
5. Türkiye’de aileler büyük oranda temel yaşam faaliyetleri sırasında bir arada olabilmekte ve birlikte vakit geçirmektedir.
6. Ailede karar verme mekanizmalarına beklenenin tersine kadının (annenin) katılımının çok büyük oranlarda sağlandığı görülmektedir.

7. Ailelerin yüzde 60,9'unun ikamet ettiği konutun mülkiyetine sahip olduğu görülmektedir. İkamet edilen konut üzerinde mülkiyet durumunun hayli yüksek bir oran olması dikkat çekici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ailelerin 8,7'si ikamet ettiği konutun mülkiyetinin akrabalarına ait olduğunu ve bu konut için herhangi bir kira bedeli ödemediğini beyan etmiştir. Bu oran akrabalar arasındaki bağların ne derece kuvvetli olduğuna işaret etmektedir.
8. İkamet edilen konut dışında ailelerin yüzde 18,7'sinin kullandıkları ikinci bir konutu olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran ailelerin azınsanmıyacak bir bölümünün tasarruf edebildiklerine dair çok önemli bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır.
9. Türkiye genelinde hane halkı temel ihtiyaçlarını karşılamak için kendilerine gerekli olan araçlara büyük bir oranda sahiptir. (Buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın, ütü, elektrik süpürgesi gibi).
10. Türkiye'de ailelerin yüzde 34,1'nin borçlu olduğu görülmektedir. Ailelerin bu kadar büyük bir oranda borçlu olduğunu beyan etmeleri ilk bakışta Türk ailesinin ekonomik durumuna dair negatif bir durum gibi görünse de, bu yapılan borcun büyük oranda yatırım amaçlı yapıldığı anlaşılmaktadır. Tüketim amaçlı borçlanan ailelerin oranı tüm borçlu aileler içerisinde düşük bir düzeydedir.
11. Tek çocuk olsa istenen çocuğun cinsiyetine "fark etmez" cevabı verenlerin oranı yerleşim yeri, cinsiyet, yaş grubu öğrenim durumu ve SES'e göre birbirine yakındır. Bağımsız değişkenlere göre tek çocuk olsa bile "kız veya erkek olması fark etmez" diyenlerin oranı yüzde 65 ve yüzde 70 aralığında çeşitlenmektedir. Bu tabloda önemli olan tek çocuğun kız veya erkek olmasının fark etmemesidir. Bu değişimin önemli bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Değişen toplumsal yapıda sosyal devlet güvencelerinin sağlanmasının yanı sıra geleneksel geniş aile giderek azaldığı için erkek çocuk ebeveynin güvencesi olmaktan çıkmıştır. Kız çocukların eğitim imkanlarından daha çok faydalanmaları ve gelir getirici işte çalışmalarının getirdiği maddi ve psikolojik faydalar da dikkate alındığında tek çocuğun cinsiyeti için "farketmez" cevabındaki yüksek oran anlaşılabilir olmaktadır. Gelecekte bu oran kız çocuk lehine dönebilir. Bunun işaretlerinden biri de çocuk ile ilgili düşüncelerde "kız çocuk aileye daha yakın olur" ifadesine katılımın yüzde 82,8 olmasıdır.

Türkiye'de Aile Yapısının Zayıf Tarafları

1. Kadınlar ilkevlilik deneyimlerini yüzde 30,5 oranında 18 ve altında gerçekleştirmektedirler. Bu oran erkeklerde 8,8'e düşse de ilk evliliğin bilhassa kadınlarda çok küçük yaşlarda

gerçekleşmesi çok sağlıklı bir durum değildir. Hemen belirtmek gerekir ki, 18 yaşından daha erken evlenmiş kadınların bugünkü yaş dağılımları analiz edildiğinde, büyük çoğunluğunun (yüzde 60,5) 45 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. 18 yaşından daha erken evlenenlerin yüzde 20'si ise şu an 35 yaşından daha gençtir. Bu durum 18 yaşından küçük evlenmelerin süreç içerisinde azaldığının bir göstergesi olmakla birlikte, küçük kızların evlendirilmesi sorununun belli düzeylerde devam etmekte olduğunu göstermektedir.

2. Aile tiplerine göre değerlendirildiğinde, dağılmış aile yapısına sahip hanelerin oranı ülke genelinde yüzde 21,24'tür. Büyük kentlerde bu oran daha da yükselmektedir. İzmir'de dağılmış aile oranı yüzde 28,21 ve İstanbul'da ise yüzde 22,02'dir. Dağılmış hane yapısındaki artış, aile bütünlüğünün parçalanmasının göstergelerindedir.
3. Türkiye'de evlilikler halen büyük bir oranda (yüzde 53,6) görücü usulü ile gerçekleşmektedir. Görücü usulü ile gerçekleşen bu evliliklerin bir kısmında ise evlenen çiftlerin onayı alınmadan (yüzde 9,4) sadece ailelerin kararı çerçevesinde evlilik gerçekleşmektedir. Ancak sevindirici olan husus genç yaş gruplarında bu oranın önemli ölçüde azalmasıdır. Türkiye genelinde yüzde 9,4 olan bu oran, 25-34 yaş grubunda yüzde 3,6'ya, 18-24 yaş grubunda ise yüzde 2,6'ya düşmektedir.
4. Türkiye'de evlenirken başlık parası verme âdetinin genel ortalamada halen yüksek oranda devam ettiği görülmektedir (yüzde 18,1). Ancak yaş gruplarına göre ilk evlilikte başlık parası verme davranışına bakıldığında yaş grubu ile başlık verme arasında ters orantı olduğu görülmektedir. Yaş grubu gençleştikçe başlık verme davranışı azalmaktadır. 25-34 yaş grubunda bu oran yüzde 11'e gerilemektedir. Bunun tek istisnası 18-24 yaş grubudur. Bu grupta başlık verme oranı yeniden yüzde 15'in üzerine çıkmaktadır, ama gözlem sayısı düşük olduğu için bu değere bakıp yorum yapmak yanıltıcı olabilir.
5. Türkiye'de halen akraba evliliklerinin yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir (yüzde 23,2). Akraba evliliklerinden kaynaklı genetik bozukluklar sağlıklı bir aile yapısını halen tehdit etmektedir. Bunun yanı sıra Türk ailesinin halen içe kapalı yapısına dair ipucu sunmaktadır. Ayrıca yapılan bu akraba evliliklerinin genelde kardeş çocukları gibi çok yakın akrabalar arasında gerçekleşmesi dikkat çekicidir.
6. Aile üyelerinin sosyal etkinlikleri birlikte yapma oranları temel yaşam faaliyetlerine göre daha düşük kalmaktadır. Ev içerisinde yapılan faaliyetlerde yüksek oranlarda bir araya gelen aile üyelerinin sosyal yaşamda birlikte olma oranları daha düşük kalmaktadır.

7. Ev içinde yapılan faaliyetlerde kız çocukların sorumluluklarının erkek çocuklara göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kız çocuğa verilen bu görevler aslında sorumluluk almayı öğrenme ve buna bağlı olarak özgüven gelişimi, ayrıntıların organizasyonu becerisinin gelişmesi bakımından uzun vadede kız çocukları için avantaj olmaktadır.
8. Sahip olunmak istenilen çocuk sayısı genç yaş gruplarında azalmaktadır. Bu Türkiye'nin demografik yapısı için gelecekte büyük bir tehdit oluşturmaktadır.
9. Türkiye'de ailelerin büyük bir kısmının halen oturdukları konutların fiziki durumlarının modern standartları yakalayamadığı görülebilir. Türkiye genelinde halen ailelerin yüzde 22,2 si müstakil veya apartman tipi gecekondularda ikamet etmektedirler. Yine ikamet edilen konutların büyük kısmında (yüzde 45,6) çocuklar için ayrılmış bir oda bulunmamaktadır.
10. Ailelerin borçlandıkları ana kurum bankalardır. Akrabalardan ve diğer tanıdık ve yakınlardan borçlanan ailelerin oranları oldukça düşüktür. Bu durum, modern bir kurum olan bankanın ekonomik konularda geleneksel bir kurumu olan akrabalık bağının yerini almaya başlaması şeklinde değerlendirilebilir.

5. KAYNAKÇA

Akın, M. (2011), *Toplumsallaşma Sözlüğü*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Arkonacı, S. (2001). *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Baker ed. (1996). *Families – Changing Trends in Canada*. Toronto: McGraw-Hill Ryerson Ltd.

Berger & Berger. (1991). *The Family and Modern Society. in The Family Experience / A Reader in Cultural Diversity*. Ed. Mark Hutter. New York : Macmillan Publishing Company.

Bernardes, Jon. (1997). *Family Studies: An Introduction*. <<http://site.ebrary.com/lib/erciyes/docDetail.action?docID=10057171>> (2011, March 1).

Bernardes, Jon. (1997). *Family Studies: An Introduction*. <<http://site.ebrary.com/lib/erciyes/docDetail.action?docID=10057171>> (2011, March 1).

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2009), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap.

Coltrane, S. L. (2003). *Families and Society: Classic and Contemporary Readings*. Beverly: Wadsworth Publishing.

Çağlı, U., (2006), Sosyo-Ekonomik Statü 2006 Projesi Sonuç Raporu, İstanbul:Araştırmacılar Derneği.

Dikeçligil, B. (1995). Türk Toplumunda Aile Tipleri. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. C.11. ss.16-226. İstanbul: İletişim Yayınları.

Farrer, L. & Lay, W. (Eds.). (2011). *Spotlights on Contemporary Family Life: Families in Europe Volume 2*. FAMILYPLATFORM. Retrieved June 1, 2011, from https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/27708/1/Spotlights%20final_A1%202011.pdf.

Freedman, R.G., Whelpton, P.K. & Campbell, A.A. (1959). *Family Planning, Sterility, and Population Growth*. New York: McGraw-Hill.

KALAYCIOĞLU S., KARDAM F., TÜZÜN S., ve ULUSOY M. (1998). Türkiye İçin Bir Sosyoekonomik Statü Ölçütü Geliştirme Yönünde Yaklaşım ve Denemeler. *Toplum Dergisi*, Mart-Nisan, 13 (2), 126–137.

Karayaka B. (2006), Sosyal Tabakalaşma Kuramlarının Türkiye'deki Sosyo-Ekonomik Statü Bölümlendirme Çalışmalarıyla Etkileşimi, doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kongar, E (1972). İzmir’de Kentsel Aile, Ankara:Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

Lee, Gray R. (1982). *Family Structure and Interaction*, <<http://site.ebrary.com/lib/erciyes/docDetail.action?docID=10194359>> (2011, March,1).

Litwak, E. (1960). “Occupational Mobility and Extended Family Cohension” American Sociological Review (February).

Merter,M. (2008). Dokuzyüz Katlı İnsan. İstanbul: Kaknüs yayınları.

Newman, D. M., & Grauerholz, E. (2002). *Sociology of Families*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.

Ökten, Ş. (2006). “GAP Bölgesi’nin Sosyo-Kültürel ve Yapısal Özelliklerinin Aile Yapısına Etkileri”, Aile ve Toplum Dergisi, Sayı: 9.

Sagart, L., Todd, E & Little, B. (1992). Hypothesis on the Origins of the Communal Family System. *Diogenes*, 40 (160), 145-182. Retrieved June 1, 2011, from <http://dio.sagepub.com/content/40/160/145.full.pdf>.

Sayın, Ö. (1990), Aile Sosyolojisi - Ailenin Toplumdaki Yeri, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 57.

Scott, Treas & Richards. ed. (2004). *The Blackwell Companion to the Sociology of Families*. USA: Blacwell Publishing.

Spéder, Z. (2007). The Diversity Of Family Structure In Europe: A survey on partnership, parenting and childhood across Europe around the millennium. *Demográfia* (English Edition), 50 (5), 105–134. Retrieved June 1, 2011, from http://3e70de12.adsl.enternet.hu/demoregi/Dem_angol/2007/Speder.pdf.

Sutay YAVUZ, “Changing Household and Family Compositions in Turkey: A Demographic Evaluation for 1968-1998 Period”, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi, 17 Mayıs 2004.

Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum*. Cilt 4. Sayı 14.

T.C. Başbakanlık ASAGEM, (2010), *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*, Ankara: T.C.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.

T.C. Başbakanlık DPT Sosyal Planlama Müdürlüğü Araştırma Dairesi. (1992). *Türk Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: DPT yayını.

TİAK (2001). SES Ölçümü. İstanbul.

Todd, E. (1985). *The Explanation of Ideology- Family Structures and Social Systems*. UK: Basil Blackwell.

Triplett, T., & Wherry, L. (2006, November). *Lessons learned from the National Survey of America's Families* (Discussion Papers 06-04). Washington, DC: The Urban Institute. Retrieved June 1, 2011, from http://www.urban.org/UploadedPDF/311387_Lessons_NSAF.pdf.

Wesley R. B., & Hill, R., et al. *Contemporary Theories About The Family – General Theories/Theoretical Orientations*, (1979). New York: The Free Press.

White, J. M. & Klein, D. M. (2002). *Family Theories* (2 nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

White, J. M. (2005). *Advancing Family Theories*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Wilson, Adrian (1985). *Familiy*, <<http://site.ebrary.com/lib/erciyes/docDetail.action?docID=5003764>> (2011, March,1).

5. EKLER

EK 1: BİRİNCİ ÇALIŞTAY KATILIMCILARI

1. Doç. Dr. Ayşen Gürçan ASAGEM
2. İsmail Yelpaze ASAGEM
3. Abdullah Kütük ASAGEM
4. Abdulkadir Abduşoğlu ASAGEM
5. Gürol Vural ASAGEM
6. Mustafa Nuruan ASAGEM
7. Mustafa Turgut ASAGEM
8. Nuray Şehitoğlu ASAGEM
9. Dr. İbrahim Uslu ANAR
10. Prof. Dr. Aykut Toros ANAR-Yeditepe Üniversitesi
11. Prof. Dr. Beğlü Dikeçligil ANAR-Erciyes Üniversitesi
12. Prof. Dr. Hüseyin Tatlıdil ANAR-Hacettepe Üniversitesi
13. Yard. Doç. Dr. Sinan Zeyneloğlu ANAR-Gaziantep Üniversitesi
14. Dr. Murat Çağatay ANAR
15. Hacer Yıldız ANAR
16. Prof. Dr. Esra Burcu Hacettepe Üniversitesi
17. Prof. Dr. Ferhunde Özbay Boğaziçi Üniversitesi
18. Prof. Dr. Suna Başak Gazi Üniversitesi
19. Doç. Dr. Duygu Anıl Hacettepe Üniversitesi
20. Doç. Dr. Mustafa Orçan Kırıkkale Üniversitesi
21. Doç. Dr. Sibel Kalaycıoğlu ODTÜ

EK 2: İKİNCİ ÇALIŞTAY KATILIMCILARI

1. Doç. Dr. Aysen Gürcan ASAGEM
2. İsmail Yelpaze ASAGEM
3. Abdullah Kütük ASAGEM
4. Abdulkadir Abduşoğlu ASAGEM
5. Mustafa Turğut ASAGEM
6. Nuray Şehitoğlu ASAGEM
7. Mustafa Nuruan ASAGEM
8. Dr. İbrahim Uslu ANAR
9. Prof. Dr. Aykut Toros ANAR-Yeditepe Üniversitesi
10. Prof. Dr. Beğlü Dikeçliğil ANAR-Erciyes Üniversitesi
11. Prof. Dr. Hüseyin Tatlıdil ANAR-Hacettepe Üniversitesi
12. Yard. Doç. Dr. Sinan Zeyneloğlu ANAR-Gaziantep Üniversitesi
13. Dr. Murat Çağatay ANAR
14. Müzeyyen Buzlu ANAR
15. Mithat Kahveci ANAR
16. Hacer Yıldız ANAR
17. Prof. Dr. Esra Burcu Hacettepe Üniversitesi
18. Prof. Dr. Ferhunde Özbay Boğaziçi Üniversitesi
19. Prof. Dr. Suna Başak Gazi Üniversitesi
20. Doç. Dr. Duygu Anıl Hacettepe Üniversitesi
21. Doç. Dr. Emine Özmete Ankara Üniversitesi
22. Doç. Dr. Mustafa Orçan Kırıkkale Üniversitesi
23. Doç. Dr. Sibel Kalaycıoğlu ODTÜ
24. Deniz Uyanık TÜİK
25. Gamze Malatyalı DPT
26. Yusuf Yüksel DPT

EK 3: SORU FORMU

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

2011 TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI ARAŞTIRMASI

SORU KAĞIDI

Bu anket, Türkiye'de aile yapısı hakkında bilgi edinmek ve ailenizde yaşadığınız sorunları tespit ederek bunların çözümlerini sağlamak amacıyla T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Sizlerden alınan bilgiler yalnızca bilimsel çalışmalarda kullanılmak ve yaşanan sorunları çözüme kavuşturacak sosyal politikaları oluşturmak amacıyla toplanmaktadır. Sizin ve ailenizin kimlik bilgileri, vereceğiniz cevaplar tamamen gizli kalacaktır. Burada vereceğiniz cevaplardan dolayı herhangi bir sorumluluk taşımadığınızı ve cevaplarınızın gizliliğinin kanunlarca teminat altına alındığını bildirir, araştırmamıza katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu araştırma esnasında herhangi bir sorun çıktığında bize bildirmek için şu adres, telefon ve faksı kullanabilirsiniz.
Tel:0312 416 80 00 Faks: 0312 419 29 70, Adres: Tunus Caddesi No:24 Kavaklıdere / ANKARA

BLOK NO	<input type="text"/>	HANE SIRA NO	<input type="text"/>	FORM NO	<input type="text"/>
İL	<input type="text"/>				
İLÇE	<input type="text"/>	BUCAK	<input type="text"/>		
KÖY	<input type="text"/>	MAHALLE	<input type="text"/>		
CADDE/SOKAK	<input type="text"/>	DIŞ KAPI NO.	<input type="text"/>	İÇ KAPI NO.	<input type="text"/>

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN	
Adı ve Soyadı :	Hane Tel No : .....
İşyeri Tel No :	Cep Tel No : .....

	1. Ziyaret	2. Ziyaret	3. Ziyaret
Anketör Adı ve Soyadı			
Anketör Kodu			
Tarih	...../...../2011	...../...../2011	...../...../2011
Görüşmenin Başladığı Saat	.....:.....	.....:.....	.....:.....
Görüşmenin Bittiği Saat	.....:.....	.....:.....	.....:.....
Görüşmenin Yapıldığı Dili			
Sonuç*			
Bir Sonraki Görüşme	Tarih	...../...../2011	...../...../2011
	Saat	.....:.....	.....:.....

Ziyaret Sonuç Kodları*		
1 Soru kağıdı tamamlandı	5 Ziyaret sırasında evde hanehalkı yok veya veya görüşülebilecek nitelikte kimse yok	8 Adres konut değil
2 Sonraya bırakıldı-randevu alındı	6 Hanehalkının tümü araştırma tarihlerinde evde yok	9 Görüşme yanda kaldı
3 Görüşme reddedildi	7 Konutta, adreste yaşayan yok	99 Diğer (Belirtin) .....
4 Konut bulunamadı		

	SAHA UYGULAMA SORUMLUSU	SAHA KONTROL SORUMLUSU	OFİS KONTROL	VERİ GİRİŞ OPERATÖRÜ
Ad ve Soyad				
Kod				
Tarih	...../...../2011	...../...../2011	...../...../2011	...../...../2011

FERT SIRA NO	HANEHALKI LİSTESİ	CİNSİYET	HANE REİSİNE YAKINLIK DERECESESİ	DOĞUM YERİ		YAŞ	MEĞENİ DURUMU	ÖĞRENİM DURUMU		
								ANKETÖR DİKKATI Bu soru 12 ve yukarı yaştaki fertler için sorulacak.	ANKETÖR DİKKATI Bu soru 6 ve yukarı yaştaki fertler için sorulacak.	...en son hangi okulu bitirdi?
ANKETÖR DİKKATI Hanefert listesi ve hane bilgilerinin alındığı kişiye ait sıra nosu daire olarak işaretle.	Tüm cümleleri okuyarak İLERLEYİP HANEHALKI LİSTESİNİ OLUŐTURUN	...nın cinsiyeti nedir?	.....nın hane reisine yakınlığı nedir?	...nın doğduğu yerin bağlı olduğu ilin bugünkü adı nedir?	...nın doğduğu yer il merkezi ilçe merkezi, bucak veya köy müydü?	...nın bitirdiği yaş nedir?	...nın medeni durumu nedir?	...en son hangi okulu bitirdi?	...okuma yazma biliyor mu?	...herhangi bir okula devam ediyor mu?
	-Lütfen bana hane reisinden başlayarak bu evde yaşayanların ad ve soyadlarını yaş sırasına göre söyley misiniz? --Genellikle bu evde yaşayan ancak şu sıralarda geçici olarak başka bir yerde olan var mı? --Listeye yazmadığımız küçük çocuk, emzikli bebek gibi kişiler var mı? --Sizin ailenizden olmayan, ancak burada yaşayan hizmetçi, arkadaş gibi	1. Erkek 2. Kadın	ANKETÖR DİKKATI Hane reisine yakınlığı, ilgili kod listesi kullanılarak kodlanacak.	ANKETÖR DİKKATI Doğduğu yer, ilgili kod listesi kullanılarak kodlanacak.	1. İl merkezi 2. İlçe Merkezi 3. Bucak/Köy 4. Yurtdişi	1. Hiç evlenmedi 2. Evli 3. Aynı yaşıyor 4. Eği öldü 5. Boşandı	1. Bir okul bitirmedim 2. İlkokul 3. İlköğretim 4. Ortaokul 5. Lise 6. Ön lisans-MYO 7. Lisans 8. Lisansüstü	1. Evet 2. Hayır	1. Evet 2. Hayır	
(01)	(02)	(03)	(04)	(05)	(06)	(07)	(08)	(09)	(10)	(11)
01			01							
02										
03										
04										
05										
06										
07										
08										
09										
10										

(04) HANEHALKI REİSİNE YAKINLIK DERECESESİ KODLARI		
01 Hane Reisi	11 Halası/Amcası	20 Eşinin Halası/Amcası
02 Kansı/Kocası	12 Teyzesi/Daysı	21 Eşinin Teyzesi/Daysı
03 Oğlu/Kızı	13 Üvey Çocuğu	22 İkinci Eği
04 Gelini/Damadı	14 Kuzeni	23 Kuması
05 Torunu	15 Büyükannesi/Büyükbabası	24 Üvey Annesi (Babasının diğer eşi)
06 Annesi/Babası	16 Eşinin Büyükannesi/ Büyükbabası	25 Üvey Babası (Annesinin diğer eşi)
07 Kayınvaldesi/Kayınpederi	17 Eşinin Kardeşi	88 Akrabası Değil
08 Kardeşi	18 Eşinin Kardeşinin Eşi	96 Diğer Akrabası
09 Kardeşinin eşi	19 Eşinin Kardeşinin Çocuğu	98 Bilmiyor
10 Kardeşinin çocuğu (yeğeni)		

(05) İL TRAFİK KODLARI					
01 Adana	11 Bilecik	21 Diyarbakır	31 Hatay	41 Kocaeli	51 Niğe
02 Adyaman	12 Bingöl	22 Edirne	32 İşarta	42 Konya	52 Ordu
03 Afyon	13 Bitlis	23 Elazığ	33 İçel	43 Kütahya	53 Rize
04 Ağrı	14 Bolu	24 Erzurum	34 İstanbul	44 Malatya	54 Sakarya
05 Amasya	15 Burdur	25 Erzincan	35 İzmir	45 Manişa	55 Samsun
06 Ankara	16 Bursa	26 Eskişehir	36 Kars	46 K.Maraş	56 Sırt
07 Antalya	17 Çanakkale	27 Gaziantep	37 Kastamonu	47 Mardin	57 Sinop
08 Artvin	18 Çankırı	28 Giresun	38 Kayseri	48 Muğla	58 Sivas
09 Aydın	19 Çorum	29 Gümüşhane	39 Kırklareli	49 Muş	59 Tekirdağ
10 Balıkesir	20 Denizli	30 Hakkari	40 Kırşehir	50 Nevşehir	60 Tokat

HANEHALKI BİLGİLERİ

Eşlerden biri veya haneyi temsil edecek konumdaki yetişkin aile bireyi tarafından cevaplandırılacaktır.

H.1. ANKETÖR DİKKAT! Oturulan konutun zemin malzemesi nedir? (Cevaplayıcıya sormadan işaretleyin)

1. Toprak	5. Hall	9. Laminant
2. Tahta	6. Beton	10. Diğer
3. Parke	7. Mozaik	
4. Karo	8. Marley	

H.2. ANKETÖR DİKKAT! Oturulan konutun türü nedir? (Cevaplayıcıya sormadan işaretleyin)

1. Müstakil gecekondü	6. Müstakil konut
2. Apartman gecekondü	7. Apartman dairesi (ANKETÖR DİKKAT! Resmi Kuruma ait ise "Lojman" işaretleyin)
3. Güvenlikli site	8. Villa/yalı
4. Lojman	9. Diğer
5. Güvenlikli sitede müstakil konut	

H.3. Oturduğunuz konutun salon dahil oda sayısı nedir? (mutfak, banyo, tuvalet hariç)

H.4. Oturduğunuz konutun ısıtma sistemi nedir?

1. Merkezi ısıtma-doğalgaz	8. Soba-doğalgaz
2. Merkezi ısıtma -fueloil/gaz	9. Soba-odun/kömür
3. Merkezi ısıtma -odun/kömür	10. Soba-tezek
4. Merkezi ısıtma -diğer	11. Soba-elektrik
5. Kat kaloriferi/kombi-doğalgaz	12. Soba-katalitik
6. Kat kaloriferi-fueloil/gaz	13. Klima
7. Kat kaloriferi-diğer	14. Diğer

ANKETÖR DİKKAT! H.5 SORUSU, HANE FERT LİSTESİNDE 17 VE DAHA KÜÇÜK YAŞTA BİREY BULUNAN HANELERE SORULACAK.

H.5. Evinizde çocuklarınızın ayrı odaları var mı?

1. Evet, var
2. Hayır, yok

ANKETÖR DİKKAT! H.6 SORUSU, HANE FERT LİSTESİNDE 60 VE DAHA BÜYÜK YAŞTA OLUP, HANEREİSİ VEYA EŞİ OLMAYAN HANELERE SORULACAK.

H.6. Evinizde yaşlılarınızın ayrı odaları var mı?

1. Evet, var
2. Hayır, yok

H.7. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

1. Hanehalkı fertlerinden birine ait	5. Kiracı
2. Hanehalkından olmayan biriyle ortak mülkiyet	6. Lojman
3. Hanehalkı akrabalarından birine ait, ama kira ödemiyor	7. Kapıcı Dairesi
4. Hanehalkı akrabalarından birine ait, ama kira ödüyor	8. Diğer

H.8. Evinizde internet bağlantısı var mı?

1. Evet
2. Hayır

H.9. Hanenizin refah düzeyi hakkında fikir sahibi olmak için bazı eşyalara sahip olup olmadığınızı öğrenmek istiyoruz. Evinizde şimdi sayacaklarımdan var mı?

Eşyalar	Yok	Var
1. Buzdolabı	1	2
2. Gazlı/elektrikli fırın	1	2
3. Mikrodalga fırın	1	2
4. Mutfak robotu/mikser/blender	1	2
5. Bulaşık makinesi	1	2
6. Çöp öğütücüsü	1	2
7. Çamaşır makinesi	1	2
8. Çamaşır kurutma makinesi	1	2
9. Ütü	1	2
10. Elektrik süpürgesi	1	2
11. LCD-Plazma televizyon	1	2
12. Televizyon	1	2
13. Ödemeli TV yayınları	1	2
14. Uydu yayını	1	2
15. Video kamera	1	2
16. DVD/VCD çalar	1	2
17. Fotoğraf makinesi	1	2
18. Cep telefonu	1	2
19. Telefon	1	2
20. Diz üstü bilgisayar	1	2
21. Masa üstü bilgisayar	1	2
22. Ev spor aletleri	1	2
23. Klima	1	2
24. Özel araba	1	2
25. Taksi/Minibüs/Otobüs	1	2
26. Traktör	1	2
27. Motosiklet	1	2

ANKETÖR DİKKAT! H.10 SORUSU, HANE FERT LİSTESİNDE 0-5 (5 YAŞ DAHİL) YAŞ ARALIĞINDA BİREY BULUNAN HANELERE SORULACAK.

H.10. Hanenizde küçük çocukların gündüz bakımını kim/kimler yapıyor? (Yanıt, çocuğa olan yakınlık dikkate alınarak işaretlenecektir.)

1. Annesi	5. Dedesi	9. Bakıcısı
2. Babası	6. Anneannesi	10. Komşu
3. Ablası	7. Babaannesi	11. Kreş
4. Abisi	8. Yakın akrabası	12. Diğer

ANKETÖR DİKKAT! H.11. SORUSU, HANE FERT LİSTESİNDE 60 YAŞ VE ÜSTÜ BİREY BULUNAN HANELERE SORULACAK. BİREYİN AYNI ANDA HEM YAŞLI HEM ENGELLİ VEYA HASTA OLMASI DURUMUNDA ESAS PROBLEMİNİN NE OLDUĞUNA KARAR VER VE İLGİLİ SORUYU SOR.

H.11. Hanenizde bakıma muhtaç yaşlı var mı? Varsa kim/kimler bakıyor? (Yanıt, bakıma muhtaç yaşlıya olan yakınlık dikkate alınarak işaretlenecektir.)

1. Yok	6. Gelini	11. Bakıcısı
2. Eşi	7. Damadı	12. Komşu
3. Kızı	8. Torunu	13. Bakımevi
4. Oğlu	9. Diğer kadın akrabalar	14. Diğer
5. Kardeşi	10. Diğer erkek akraba	

H.12. Hanenizde bakıma muhtaç engelli var mı? Varsa kim/kimler bakıyor? (Yanıt, bakıma muhtaç engelliye olan yakınlık dikkate alınarak işaretlenecektir.)

1. Yok	8. Gelini	15. Diğer erkek akraba
2. Eşi	9. Damadı	16. Bakıcısı
3. Annesi	10. Torunu	17. Komşu
4. Babası	11. Dedesi	18. Bakımevi
5. Kızı	12. Anneanesi	19. Diğer
6. Oğlu	13. Babaanesi	
7. Kardeşi	14. Diğer kadın akrabalar	

H.13. Hanenizde bakıma muhtaç hasta var mı? Varsa kim/kimler bakıyor? (Yanıt, bakıma muhtaç hastaya olan yakınlık dikkate alınarak işaretlenecektir.)

1. Yok	8. Gelini	15. Diğer erkek akraba
2. Eşi	9. Damadı	16. Bakıcısı
3. Annesi	10. Torunu	17. Komşu
4. Babası	11. Dedesi	18. Bakımevi
5. Kızı	12. Anneanesi	19. Diğer
6. Oğlu	13. Babaanesi	
7. Kardeşi	14. Diğer kadın akrabalar	

H.14. Son bir yıl içerisinde ailenizin geçimine katkı niteliği taşıyan aynı ya da nakdi herhangi bir yardım aldınız mı? Aldıysanız hangi kurum veya kişi aracılığıyla yardım aldınız? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

- Hiç bir yardım almadım
- Belediyeden
- Müftülükten
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (Valilik, Kaymakamlık)
- Şartlı Nakit Transferi (Çocuk/egitim yardımı)
- Yaşlı maaşı
- Hasta ve özürü maaşı
- Akrabalardan
- Komşu/ hemşerilerden
- Gönüllü kişi, kurum veya vakıflardan
- Muhtarlıktan
- Diğer

ANKETÖR DİKKAT! H.15, H.16, H.17 VE H.18 SORULARI EN AZ 2 BİREYLİ HANELERE SORULACAK.

H.15. Hanehalkı üyeleri olarak size belirteceğim zamanlarda hangi sıklıkta BİRARAYA gelirsiniz?

	Hiç	Ara sıra	Sık sık
1. Sabah kahvaltısında	1	2	3
2. Akşam yemeğinde	1	2	3
3. Hafta sonlarında	1	2	3

H.16. Hanehalkı üyeleri olarak size okuyacağım faaliyetleri hangi sıklıkta BERABERCE yaparsınız?

	Hiç	Ara sıra	Sık sık
1. Akraba/komşu/arkadaş ziyareti	1	2	3
2. Dışarıda yemeğe gitmek	1	2	3
3. Pikniğe gitmek	1	2	3
4. Sinemaya/tiyatroya gitmek	1	2	3
5. Alışverişe gitmek	1	2	3
6. Birlikte TV seyretmek	1	2	3
7. Tatile gitmek	1	2	3

TEK BİREYLİ HANELER VE BEKAR EVLERİ İÇİN H.19 SORUSUNDAN DEVAM EDİLECEK.

H.17. Evinizde size okuyacağım ev işleri genellikle kim veya kimler tarafından yapılır?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Erkek /Baba	Kadın /Anne	Kız Çocuk	Erkek Çocuk	Hane ferdi olmayan akraba	Ücret karşılığı dışarıdan biri	Evimizde yapılmıyor
1. Yemek yapma	1	2	3	4	5	6	7
2. Ütü	1	2	3	4	5	6	7
3. Çamaşır (makine bile olsa)	1	2	3	4	5	6	7
4. Bulaşık (makine bile olsa)	1	2	3	4	5	6	7
5. Basit dikiş (düğme dikme vs)	1	2	3	4	5	6	7
6. Akşamları çay servisi	1	2	3	4	5	6	7
7. Sofranın kurulup kaldırılması	1	2	3	4	5	6	7
8. Evin günlük toplanması ve temizlenmesi	1	2	3	4	5	6	7
9. Evin haftalık/aylık temizliği	1	2	3	4	5	6	7
10. Günlük yiyecek-içecek alışverişi	1	2	3	4	5	6	7
11. Aylık faturaların ödenmesi	1	2	3	4	5	6	7
12. Küçük bakım onarım, tamir	1	2	3	4	5	6	7
13. Evin badanası boyası	1	2	3	4	5	6	7

H.18. Ailenizde size okuyacağım konularda genellikle kararı kim/kimler verir? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Erkek/B aba	Kadın/ Anne	Evin çocukları	Evin yaşlıları
1. Ev seçiminde	1	2	3	4
2. Ev düzeninde	1	2	3	4
3. Çocuklarla ilgili konularda (Çocukları olanlara sorulacak)	1	2	3	4
4. Alışveriş konularında	1	2	3	4
5. Akrabalarla ilişkilerde	1	2	3	4
6. Komşularla ilişkilerde	1	2	3	4
7. Tatil ve eğlence konusunda	1	2	3	4

H.19. Okuyacağım akrabalarınız size ne kadar mesafede oturuyor? (En yakın mesafede yaşayan dikkate alınacak) (Yanıtlar cevaplayıcıya göre düzenlenerek alınacaktır)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Yok/Vefat etti
2. Aynı evde
3. Aynı apartmanda/avluda
4. Aynı mahallede/semte/köyde
5. Aynı ilde/aynı ilçede
6. Aynı ilde/başka ilçede
7. Başka ilde
8. Yurtdışında

1. Anne	1	2	3	4	5	6	7	8
2. Baba	1	2	3	4	5	6	7	8
3. Kızı	1	2	3	4	5	6	7	8
4. Oğlu	1	2	3	4	5	6	7	8
5. Abla/kız kardeş	1	2	3	4	5	6	7	8
6. Abi/erkek kardeş	1	2	3	4	5	6	7	8
7. Amca	1	2	3	4	5	6	7	8
8. Dayı	1	2	3	4	5	6	7	8
9. Teyze	1	2	3	4	5	6	7	8
10. Hala	1	2	3	4	5	6	7	8
11. Kayınvalide	1	2	3	4	5	6	7	8
12. Kayınpeder	1	2	3	4	5	6	7	8
13. Anneanne	1	2	3	4	5	6	7	8
14. Babaanne	1	2	3	4	5	6	7	8
15. Dede	1	2	3	4	5	6	7	8

H.20. Hanenizden herhangi biri/leri yılın belli zamanında yazlık, bağ evi, yayla veya köy evi gibi başka bir yerde uzun süreli ikamet eder mi?

1. Evet
2. Hayır

H.21. Hanenizde yaşayanları-çşiniz, çocuklarınız, varsa büyükleriniz- dikkate alarak evinizden aylık ORTALAMA kaç lira para gider olarak çıkmaktadır? (ANKETÖR DİKKAT! Lira'dan sıfır atılmadan önceki rakamları söyleyenleri düzelterek yaz.)

TL

H.22. Son bir yıl içerisinde hanenizin ihtiyaçları için borç ya da kredi aldınız mı?

1. Evet
2. Hayır **➔** H.25 SORUSUNA GEÇİNİZ

H.23. Hanenizin ne tür bir ihtiyacı için borç ya da kredi aldınız?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Ev almak için
2. Özel araba/otomobil almak için
3. Eğitim için
4. Kredi kartı borcunu ödemek için
5. Traktör, sulama sistemi, hayvan almak için
6. Tarla, arazi almak için
7. Ticari borçları kapatmak için
8. Tatil için
9. Diğer

H.24. Bu borcun tamamını yada bir kısmını kimden yada hangi kurumdan aldınız?

	Evet	Hayır
1. Anne /baba (evin büyükleri anlamında)	1	2
2. Kardeşlerden	1	2
3. 18 yaş üzeri çocuklarımdan	1	2
4. Diğer akrabalarından	1	2
5. Arkadaşlardan	1	2
6. Komşulardan	1	2
7. Bankadan (kredi kartından para çekmek ve ev/araba/tarım kredileri dahil)	1	2
8. Tefeciden	1	2
9. Diğer	1	2

H.25. Evinizin ihtiyacı nedeniyle borç almanız gerekse ve size borç verebilecek durumda olsalar bu borcu kimlerden almayı tercih edersiniz?

	Evet	Hayır
1. Anne /baba (evin büyükleri anlamında)	1	2
2. Kardeşlerden	1	2
3. 18 yaş üzeri çocuklarımdan	1	2
4. Diğer akrabalarından	1	2
5. Arkadaşlardan	1	2
6. Komşulardan	1	2
7. Bankadan (kredi kartından para çekmek ve ev/araba/tarım kredileri dahil)	1	2
8. Tefeciden	1	2
9. Diğer	1	2

H.26. Hanenizde yaşayanları-çşiniz, çocuklarınızı, varsa büyüklerinizi- dikkate aldığımızda evinize aylık ORTALAMA kaç lira girmektedir? (ANKETÖR DİKKAT! Lira'dan sıfır atılmadan önceki rakamları söyleyenleri düzelterek yaz.)

TL

BİREY SORU KAĞIDI

Form No

18 ve YUKARI YAŞTAKİ KİŞİLERE UYGULANACAKTIR

Bu anket, Türkiye'de aile yapısı hakkında bilgi edinmek ve ailenizde yaşadığınız sorunları tespit ederek bunların çözümlerini sağlamak amacı ile T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (Mülga) Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Sizlerden alınan bilgiler yalnızca bilimsel çalışmalarda kullanılmak ve yaşanan sorunları çözüme kavuşturacak sosyal politikaları oluşturmak amacıyla toplanmaktadır. Sizin ve ailenizin kimlik bilgileri, vereceğiniz cevaplar tamamen gizli kalacaktır. Burada vereceğiniz cevaplardan dolayı herhangi bir sorumluluk taşımadığınızı ve cevaplarınızın gizliliğinin kanunlarca teminat altına alındığını bildirir, araştırmamıza katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu araştırma esnasında herhangi bir sorun çıktığında bize bildirmek için şu adres, telefon ve faksı kullanabilirsiniz.
Tel: 0312 416 80 00 Faks: 0312 419 29 70, Adres: Tunus Caddesi No:24 Kavaklıdere/ANKARA

B.1. Fert sıra no:**B.2. Görüşülen kişinin adı ve soyadı :** .....**B.3. Görüşmenin yapıldığı dil :** .....**B.4. Eğitim durumunuz :** .....**B.5. Yaptığınız iş nedir? (ANKETÖR DİKKAT! YAPILAN İŞ AYRINTILI ŞEKİLDE SORULACAK VE YAZILACAK)****B.6. 18 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yerin bağlı olduğu ilin bugünkü adı nedir? (Sadece yurtdışı ise ülke adı yazılacaktır)**1. İl adı : ..... 2.   Ülke Adı : ..... **B.7. Aşağıdaki yerleşim alanlarından hangisi sizin 18 yaşına kadar en uzun süre yaşadığınız yeri en iyi ifade eder?**

1. İl merkezi 2. İlçe merkezi 3. Bucak ve köy 4. Yurtdışı

B.8. Şu anda oturduğunuz ilde kaç yıldır yaşıyorsunuz?1. Doğduğumdan beri
2. .... Yıldır**ANKETÖR DİKKAT! MEDENİ DURUMU "HIÇ EVLENMEDİ" OLAN 18 YAŞ VE ÜSTÜ BİREYLER İÇİN SORU B.21' DEN DEVAM ET.****B.9. Bugüne kadar kaç defa evlendiniz? (İmam nikahı ile de olsa / çok eşliler dahil)** **B.10. İlk evlenme yaşıınız?** **O sırada eşinizin yaşı kaçtı?**

**B.11. Evliliğinizin durumu? (4'den fazla evlilik yapan bireylerden son evlilikleri için durum alınacak)
ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.**

	Devam ediyor	Eşi öldü	Boşandı	Ayrı yaşıyor
1. İlk evlilik	1	2	3	4
2. 2. evlilik	1	2	3	4
3. 3. evlilik	1	2	3	4
4. 4. evlilik	1	2	3	4
5. Son evlilik	1	2	3	4

ANKETÖR DİKKAT! B.12 SORUSU, EVLİLİK DURUMUNDA EN AZ BİR KERE BOŞANMIŞ OLAN BİREYLERE SORULACAK.

B.12. En son boşanmanızın en önemli sebepleri nelerdir? (Seçenekler deneye kesinlikle okunmayacak, en çok üç seçenek işaretlenecek)

1. İçki ve kumar
2. Dayak/kötü muamele
3. Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama
4. Aldatma
5. Aile içi cinsel taciz
6. Sorumsuz ve ilgisiz davranma
7. Terk etme/edilme
8. Çocuk olmaması
9. Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele
10. Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması
11. Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması
12. Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması
13. Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar
14. Diğer

B.13. Kaç yıldır evlisiniz veya evli kaldınız? (Son evlilik için bilgi alınacak) .....Yıl

B.14. Eşiniz ile nasıl evlendiniz? ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	İlk evlilik	Son evlilik
1. Kendi seçimim, ailemin rızasıyla	☐	☐
2. Kendi kararım, ailemin rızası dışında	☐	☐
3. Görücü usulüyle, benim kararım	☐	☐
4. Görücü usulüyle, benim görüşüm sorulmadan ailemin kararıyla	☐	☐
5. Kaçma/kaçırılma	☐	☐
6. Berdel	☐	☐
7. Diğer	☐	☐

B.15. Eşiniz ile hangi çevreden tanıştınız? ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	İlk evlilik	Son evlilik
1. Aile, akraba çevresinden	☐	☐
2. Komşu ve mahalle çevresinden	☐	☐
3. Okul, dersane, kurs çevresinden	☐	☐
4. İş çevresinden	☐	☐
5. Arkadaş çevresinden (okul ve iş dışı)	☐	☐
6. İnternet	☐	☐
7. Evlilik ajansı	☐	☐
8. Diğer	☐	☐

B.16. Nasıl bir nikah kaydınız?

1. Sadece resmi
2. Sadece dini
3. Hem resmi hem dini

İlk evlilik

Son evlilik

B.17. Evlenirken hangi törenler yapıldı? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

	İlk evlilik	Son evlilik
1. Söz kesme	1	2
2. Nişan	1	2
3. Kına gecesi	1	2
4. Düğün	1	2
5. Resmi nikah merasimi	1	2
6. Dini nikah merasimi	1	2

B.18. Evlenirken başlık parası verildi mi?

1. Evet
2. Hayır

İlk evlilik

Son evlilik

B.19. Eşiniz ile aranızda akrabalık var mı/mıydı?

1. Evet
2. Hayır → Soru B.21'e geçiniz

İlk evlilik

Son evlilik

B.20. Eşiniz ile aranızda nasıl bir akrabalık vardı/vardır? ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Amcaoğlu/Amcakızı
2. Halaoğlu/Halakızı
3. Dayıoğlu/Dayıkızı
4. Teyzeoğlu/Teyzekızı
5. Baba tarafından diğer akraba
6. Anne tarafından diğer akraba

İlk evlilik

Son evlilik

B.21. Yakın akraba (amca, hala, dayı, teyze çocukları) evliliği yapılmasını uygun buluyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır → Soru B.23'e geçiniz

B.22. Size göre yakın akraba (amca, dayı, hala, teyze çocukları) evliliği neden yapılmalıdır? En önemli nedenini belirtiniz.

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Mal varlığının bölünmemesi
2. Aile kökenlerinin bilinmesi/korunması
3. Akraba çocuklarının daha iyi anlaşması
4. Akraba evliliklerinde aile büyüklerine daha saygılı olunması
5. Gelenek ve göreneklerin korunması
6. Diğer

ANKETÖR DİKKAT! B.23, B.24, B.25 VE B.26 SORULARI MEDENİ DURUMU "EVLİ" OLAN BİREYLERE SORULACAK.

B.23. Eşiniz ile size okuyacağım konularda ne sıklıkla sorun yaşarsınız?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç yaşamayız	Bazen yaşarsınız	Sık sık yaşarsınız	İlgili değil
1. Ev ile ilgili sorumluluklarda	1	2	3	4
2. Çocuklar ile ilgili sorumluluklarda	1	2	3	4
3. Ailece birlikte vakit geçirmemek konusunda	1	2	3	4
4. Harcamalar konusunda	1	2	3	4
5. Giyim tarzı konusunda	1	2	3	4
6. Dini görüşlerinizin farklılığı nedeniyle	1	2	3	4
7. Eşinizin ailesi ile ilişkiler konusunda	1	2	3	4
8. Alkol alışkanlığı nedeniyle	1	2	3	4
9. Sigara alışkanlığı nedeniyle	1	2	3	4
10. Kumar alışkanlığı nedeniyle	1	2	3	4
11. İş ile ilgili sorunların eve taşınması nedeniyle	1	2	3	4
12. Gelirin yeterli olmaması nedeniyle	1	2	3	4
13. Görüşülen kişiler konusunda	1	2	3	4
14. Kendisine yeterince özen göstermemesi nedeniyle	1	2	3	4
15. İnternet konusunda	1	2	3	4
16. Kıskançlık nedeniyle	1	2	3	4
17. Kültürel farklılık nedeniyle	1	2	3	4
18. Kişilik farklılıkları nedeniyle	1	2	3	4
19. Eğlence alışkanlıkları nedeniyle	1	2	3	4
20. Cinsellik konusunda	1	2	3	4
21. Siyasi görüş nedeniyle	1	2	3	4

B.24. Eşinizle aranızda (konuşarak çözemediğiniz bir) anlaşmazlık olduğunda yada kavga çıktığında siz ne tür bir tepki verirsiniz? (Son bir yıldaki tutumunuzu düşünerek yanıtlayınız.)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç	Bazen	Genellikle
1. Sesimi yükseltirim, bağırırım	1	2	3
2. Azarlarım	1	2	3
3. Küserim	1	2	3
4. Hakaret ederim	1	2	3
5. Odayı terk ederim	1	2	3
6. Evi terk ederim	1	2	3
7. Eşya kırarım	1	2	3
8. Zor kullanırım (fiziksel şiddet)	1	2	3
9. Sessiz kalırım/içime atarım	1	2	3
10. Yatağımı ayırırım	1	2	3

B.25. Eşinizle aranızda (konuşarak çözemediğiniz bir) anlaşmazlık olduğunda yada kavga çıktığında eşiniz ne tür bir tepki verir? (Eşinizin son bir yıldaki tutumunu düşünerek yanıtlayınız)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç	Bazen	Genellikle
1. Sesini yükseltir, bağırır	1	2	3
2. Azarlar	1	2	3
3. Küser	1	2	3
4. Hakaret eder	1	2	3
5. Odayı terk eder	1	2	3
6. Evi terk eder	1	2	3
7. Eşya kıra	1	2	3
8. Zor kullanır (fiziksel şiddet)	1	2	3
9. Sessiz kalır/içine atar	1	2	3
10. Yatağını ayırır	1	2	3

B.26. Eşinizle önemli bir sorun yaşadığınızda öncelikli olarak kimden veya nereden destek almayı düşünürsünüz?

1. Aile büyüklerimden	6. Arkadaşlarımdan
2. Akrabalararımdan	7. Komşularımdan
3. Kardeşlerimden	8. Din adamlarımdan
4. Çocuklarımdan	9. Kimseden destek almam
5. Uzman kişi veya kurumlardan (Psikolog, Aile ve evlilik danışmanlığı vb.)	10. Diğer

B.27. Size göre okuyacağım ifadeler tek başına kesin bir boşanma sebebi midir?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Evet	Hayır	Fikrim yok
1. Kadının ev işlerini gereğince yapmaması	1	2	3
2. Erkeğin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamaması	1	2	3
3. Kadının tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1	2	3
4. Erkeğin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1	2	3
5. Kadının hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	1	2	3
6. Erkeğin hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	1	2	3
7. Kadının, eşinin ailesi ile geçinememesi	1	2	3
8. Erkeğin eşinin ailesi ile geçinememesi	1	2	3
9. Kadının eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	1	2	3
10. Erkeğin eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	1	2	3
11. Kadının kocasına kötü muamelede (dayak, hakaret, vb.) bulunması	1	2	3
12. Erkeğin karısına kötü muamelede (dayak, hakaret vb.) bulunması	1	2	3
13. Kadının ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	1	2	3
14. Erkeğin ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	1	2	3
15. Kadının çocuğunun olmaması	1	2	3
16. Erkeğin çocuğunun olmaması	1	2	3
17. Kadının içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	1	2	3
18. Erkeğin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	1	2	3
19. Kadının kocasını (bir kez bile olsa) aldatması	1	2	3
20. Erkeğin karısını (bir kez bile olsa) aldatması	1	2	3

B.28. Kadının çalışmasını uygun görüyor musunuz?

1. Evet Soru B.30'a geçiniz
2. Hayır

B.29. Size göre kadın neden çalışmamalıdır? (En önemli sebebi belirtiniz)

1. Çalışma ortamları kadın için güvenli değildir
2. Kadının asli görevi çocuk bakımı ve ev işleridir
3. Gelenek göreneklerimize aykırı
4. Çalışan kadınların çocukları mağdur olur
5. Bir işte çalışmak kadını yıpratır
6. Diğer

B.30. Şimdi okuyacağım ifadelere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.**ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.**

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1. Çiftler nikahsız (resmi veya dini) olarak birlikte yaşayabilir	1	2	3
2. Erkek farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir	1	2	3
3. Kadın farklı din ve milliyetten biri ile evlenebilir	1	2	3
4. Çiftler evlilik dışı çocuk sahibi olabilir	1	2	3
5. İnternette tanışılan birisiyle evlilik yapılabilir	1	2	3
6. Evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir	1	2	3

B.31. Size göre evlenilecek kişide okuyacağım sosyal özelliklerin bulunması önemli mi?**ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.**

	Önemsiz	Farketmez	Önemli
1. İyi eğitilmiş olması	1	2	3
2. Yüksek gelir sahibi olması	1	2	3
3. Bir işinin olması	1	2	3
4. Çalışma saatlerinin az olması	1	2	3
5. İlk kez evlenecek olması	1	2	3
6. Aile yapılarının benzer olması	1	2	3
7. Dindar olması	1	2	3
8. Aynı mezhepten olması	1	2	3
9. Aynı memleketten/ hemşeri olması	1	2	3
10. Aynı sosyal çevreden olması	1	2	3
11. Aynı etnik kökenden olması	1	2	3

B.32. Size göre, evlenilecek kişide okuyacağım kişisel özelliklerin bulunması önemli mi?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Önemsiz	Farketmez	Önemli
1. Size aşık olması	1	2	3
2. Güzel/yakışıklı olması	1	2	3
3. Kendine özen göstermesi (temizliğine dikkat etmesi gibi)	1	2	3
4. Eşine sadık olması	1	2	3
5. Ailesiyle vakit geçirmeyi sevmesi	1	2	3
6. Güvenilir kişi olması, yalan söylememesi	1	2	3
7. Karşı tarafın duygularına önem vermesi	1	2	3
8. Tutumlu olması	1	2	3
9. Cömert olması	1	2	3
10. Sabırlı ve hoşgörülü olması	1	2	3
11. Eşini kendi ailesine ezdirmemesi	1	2	3
12. Toplum içinde nasıl davranılacağını bilmesi	1	2	3

B.33. Size göre erkek ve kadın için en uygun ilk evlenme yaşı ne olmalıdır?

Kadın ..... Erkek .....

B.34. Toplam çocuk sayısı (hayatta olan tüm çocuklar)

34 a) Kız ..... 34 b) Erkek ..... 34 c) Çocuğum yok

B.35. Evlat edindiğiniz çocuğunuz var mı?

1. Evet, nüfusuma geçirdim
2. Evet ama nüfusuma geçirmedim
3. Hayır **➡ Soru B.37'ye geçiniz**

B.36. Evlat edindiğiniz veya nüfusunuza geçirdiğiniz çocuk akrabanız mıydı?

1. Evet
2. Hayır

B.37. Şartlarınız uygun olsa kaç çocuğunuz olsun istersiniz/isterdiniz?

B.38. Tek çocuk sahibi olsaydınız kız mı erkek mi olsun isterdiniz?

1. Erkek
2. Kız
3. Farketmez

B.39. Sizde doğal yöntemlerle çocuğu olmayan bir çift aşağıdakilerden hangisini denemelidir?

(ANKETÖR DİKKAT! CEVAPLAYICI HANEREİSİ DEĞİLSE (EVİN HANIMI, ÇOCUĞU VS.) SEÇENEKLERİ CEVAPLAYICIYA GÖRE DÜZENLEYEREK SOR)

	Evet	Hayır	Fikrim yok
1. Evlat edinebilir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan)	1	2	3
2. Yakınlarından birinin çocuğunu nüfusuna geçirebilir	1	2	3
3. Koruyucu aile olabilir	1	2	3
4. Tüp bebek hizmeti alabilir	1	2	3
5. Hiçbir şey denememelidir	1	2	3
6. Boşanıp başkasıyla evlenebilirler	1	2	3
7. Sperm bankasına başvurabilir	1	2	3
8. Yumurta bankasına başvurabilir	1	2	3

B.40. Çocuklarla ilgili olarak şimdi okuyacağım ifadelerle katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
1. Neslin (soyun) devamı sadece erkek çocuk ile sağlanır	1	2	3
2. Kız çocuk aileye daha yakın olur	1	2	3
3. Erkek çocuk annenin itibarını artırır	1	2	3
4. Çocuk eşleri birbirine yakınlaştırır	1	2	3
5. Çocuk, büyüdüğünde anne-babasına maddi katkı sağlar	1	2	3
6. Çocuk, yaşlılıklarında anne-babasına bakar	1	2	3

ANKETÖR DİKKAT! B.41 SORUSU 18-25 YAŞ ARASINDA OLUP ANNE-BABASIYLA YAŞAYAN BİREYLERE VEYA 13-25 YAŞ ARASI ÇOCUĞU OLUP AYNI EVDE YAŞAYAN ANNE VE BABA OLAN BİREYLERE SORULACAK.

B.41. Aşağıdaki konularda evinizde anne-baba ile çocuklar arasında sorun yaşıyor mu?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç yaşamıyoruz	Bazen yaşıyoruz	Sık sık yaşıyoruz	İlgili değil
1. Kılık-kıyafet tarzında	1	2	3	4
2. Arkadaş seçiminde	1	2	3	4
3. Eğlence tarzında	1	2	3	4
4. Okul ve meslek seçiminde	1	2	3	4
5. Siyasi görüşlerde	1	2	3	4
6. Dini tutumlarda/davranışlarda	1	2	3	4
7. Geleneklere bağlılıkta	1	2	3	4
8. Evlilik ve aile hayatına bakışta	1	2	3	4
9. Yemek ve ev düzeni alışkanlığında	1	2	3	4
10. Harcama ve tüketim alışkanlığında	1	2	3	4
11. Akrabalık ilişkilerinde	1	2	3	4
12. Aile içi ilişkilerde	1	2	3	4
13. İnternet kullanımında/bilgisayar oyunu	1	2	3	4
14. Cep telefonu kullanımında	1	2	3	4
15. Karşı cinsten arkadaş edinmede	1	2	3	4
16. Sigara içme konusunda	1	2	3	4

ANKETÖR DİKKAT! B.42, B.43 VE B.44 SORULARI 6-17 YAŞ ARASINDA ÇOCUĞU OLAN BİREYLERE SORULACAK.

**B.42. Son bir yıl içinde çocuğunuza/çocuklarınıza size okuyacağım cezaları hangi sıklıkla verdiniz?
ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.**

	Hiç	Bazen	Sık sık	İlgili
1. Odaya kapattım	1	2	3	4
2. Oyun oynamasına izin vermedim	1	2	3	4
3. Harçlığımı kestim	1	2	3	4
4. TV izlemesine izin vermedim	1	2	3	4
5. Azarladım	1	2	3	4
6. Bir süre konuşmadım	1	2	3	4
7. Bir süre istediklerini almadım	1	2	3	4
8. Arkadaşları ile görüştürmedim	1	2	3	4
9. Dövdüm	1	2	3	4
10. Tokat attım	1	2	3	4
11. İnterneti yasakladım	1	2	3	4
12. Cep telefonunu yasakladım	1	2	3	4

B.43. Çocuğunuza en çok hangi sebeplerle ceza verdiniz? (En fazla 3 seçenek işaretlenebilir)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

- Hiç ceza vermem
- Eğitimi ihmal etmesi (derslerine çalışmaması vb.)
- Yalan söylemesi
- Hırsızlık yapması
- Sigara içmesi
- Alkol kullanması
- Kardeşlerine, arkadaşlarına şiddet uygulaması
- Ölçsüz harcama yapması
- Dini görevlerini yapmaması
- Uyuşturucu kullanması
- Kendi bakımını yapma, odasını toplama vb. görevleri yerine getirmemesi
- Giyim tarzı nedeniyle
- Ev işlerine yardımcı olmaması
- Büyüklerine saygısızlık yapması
- Yanlış arkadaşlar edinmesi
- Karşı cinsle arkadaşlık
- İnternette çok fazla oyun oynaması
- Diğer (Belirtiniz).....

B.44. Çocuklarınızla önemli bir sorun yaşadığınızda öncelikli olarak kimden veya nereden destek almayı düşünürsünüz?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

- Eşimden
- Aile büyüklerimden
- Akrabalarımın
- Kardeşlerimden
- Uzman kişi veya kurumlardan (Psikolog, rehber öğretmeni vb.)
- Arkadaşlarımdan
- Komşularımdan
- Din adamlarımdan
- Kimseden destek alman
- Diğer

ANKETÖR DİKKAT! B.45, B.46 VE B.47 SORULARI İÇİN ALINAN CEVAPLAR TABLODA İŞARETLENECEK.

B.45. Size okuyacağım aile fertleri ve yakın akrabalarımızla ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (En sık görüülen dikkate alınarak cevaplanacaktır)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Çok kötü	3. Orta	5. Çok iyi
2. Kötü	4. İyi	6. Yok/vefat etti

ANKETÖR DİKKAT! B.46 VE B.47 SORULARI B.45 SORUSUNDA "6. YOK/VEFAT ETTİ" SEÇENEĞİ İŞARETLENEN YAKINLAR İÇİN SORULMAYACAK.

B.46. Okuyacağım yakınlarınız ile yüzyüze görüşme sıklığınızı belirtiniz. (En sık yüzyüze görüülen dikkate alınarak cevaplanacaktır)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Hiç görmüyorum	3. Ayda birkaç kez	5. Hergün
2. Senede birkaç kez	4. Haftada birkaç kez	

B.47. Okuyacağım yakınlarınız ile yüzyüze görüşme sıklığınızı belirtiniz. (En sık yüzyüze görüülen dikkate alınarak cevaplanacaktır)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Hiçbir zaman	2. Ara sıra	3. Her zaman

	B.45. İLİŞKİ DURUMU					
1. Eş	1	2	3	4	5	6
2. Anne	1	2	3	4	5	6
3. Baba	1	2	3	4	5	6
4. Kızı	1	2	3	4	5	6
5. Oğlu	1	2	3	4	5	6
6. Abla/Kız kardeş	1	2	3	4	5	6
7. Abi/Erkek kardeş	1	2	3	4	5	6
8. Amca	1	2	3	4	5	6
9. Dayı	1	2	3	4	5	6
10. Teyze	1	2	3	4	5	6
11. Hala	1	2	3	4	5	6
12. Kayınvalide	1	2	3	4	5	6
13. Kayınpeder	1	2	3	4	5	6
14. Anneanne	1	2	3	4	5	66
15. Babaanne	1	2	3	4	5	6
16. Dede	1	2	3	4	5	6

B.46. GÖRÜŞME SIKLIĞI				
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5

B.47. PAYLAŞI		
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3
1	2	3

B.48. Ailenizi genel olarak ne kadar mutlu görüyorsunuz?

1. Çok mutsuz
2. Mutsuz
3. Orta
4. Mutlu
5. Çok mutlu

B.49. Size okuyacağım durumlarda akraba, arkadaş veya yakınlarınızı ziyarete gider misiniz?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç	Bazen	Genellikle	Mutlaka
1. Dini bayramlarda bayramlaşmaya	1	2	3	4
2. Düğün nikah vb. törenlerine	1	2	3	4
3. Ev alan yakınlarınıza ev görmeye	1	2	3	4
4. Bebeği olan yakınlarınıza bebek görmeye	1	2	3	4
5. Askere gidenleri uğurlamaya veya karşılamaya	1	2	3	4
6. Hasta ziyaretine	1	2	3	4
7. Hacdan dönenlere	1	2	3	4
8. Başsağlığı için	1	2	3	4
9. Kabir/mezarlık ziyaretine	1	2	3	4

B.50. Size okuyacağım durumlarda aile üyelerinize/yakınlarınıza hediye verir misiniz?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç	Bazen	Genellikle	Mutlaka	İlgili değil
1. Bayramlarda	1	2	3	4	5
2. Doğum günlerinde	1	2	3	4	5
3. Yılbaşında	1	2	3	4	5
4. Evlenen/ev alan yakınlarınıza	1	2	3	4	5
5. Askere giden yakınlarınıza	1	2	3	4	5
6. Bebek görmeye giderken	1	2	3	4	5
7. Hasta ziyaretine giderken	1	2	3	4	5
8. Kandillerde	1	2	3	4	5
9. Evlilik yıldönümünde	1	2	3	4	5
10. Anneler gününde	1	2	3	4	5
11. Babalar gününde	1	2	3	4	5
12. Sevgililer gününde	1	2	3	4	5

B.51. Kendinizi genel olarak ne kadar mutlu görüyorsunuz?

1. Çok mutsuz
2. Mutsuz
3. Orta
4. Mutlu
5. Çok mutlu

B.52. Dini inanç açısından kendinizi, okuyacağım ifadelerden hangisiyle tanımlarsınız?

1. İnançlıyım, dinimin bütün gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim
2. İnançlıyım, dinimin bazı gereklerini yerine getiren biriyim
3. İnançlıyım, dinimin gereklerini yerine getiremeyen biriyim
4. İnançlı biri değilim **➡ Soru B.54'e geçiniz**

B.53. Dini inancınız sizin için okuyacağım konularda ne kadar belirleyicidir?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç Belirleyici Değil	Belirleyici Değil	Ne Belirleyici, Ne Belirleyici Değil	Belirleyici	Çok Belirleyici	Yanıtlamak İstemiyor
1. Eş seçiminde	1	2	3	4	5	6
2. Arkadaş seçiminde	1	2	3	4	5	6
3. Komşuluk ilişkilerinde	1	2	3	4	5	6
4. İş seçiminde	1	2	3	4	5	6
5. Oy vermede	1	2	3	4	5	6
6. Kılık kıyafet seçiminde	1	2	3	4	5	6
7. Yiyecek içecek seçiminde	1	2	3	4	5	6

B.54. Sahip olduğunuz dini bilgileri EN ÇOK nereden edindiniz? (Tek seçenek işaretlenecek)

1. Dini bilgin yok
2. Aileden/akrabalardan
3. Okuldan
4. Din görevlilerinden (imam, müftü vb.)
5. Televizyondan
6. Radyodan
7. Arkadaş çevresinden
8. Gazetelerden
9. Dini kitaplardan
10. Kuran kursundan
11. Tarikat/Cemaat
12. Diğer

B.55. Okuyacağım sosyal faaliyetleri hangi sıklıkla yaparsınız?

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

	Hiç	Ara sıra	Sık sık
1. Kitap okur musunuz?	1	2	3
2. Gazete okur musunuz?	1	2	3
3. Sinemaya/tiyatroya gider misiniz?	1	2	3
4. Lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere gider misiniz?	1	2	3
5. Bar, gece kulübü v.b. gibi yerlere gider misiniz?	1	2	3
6. Kiraathane/kahveye gider misiniz?	1	2	3
7. Spor yapar mısınız?	1	2	3
8. El işleri yapar mısınız? (dikiş, marangozluk, tamirat vb.)	1	2	3
9. TV/VCD/DVD seyredersiniz?	1	2	3
10. Restaurant, lokanta, pastahane, kafe gibi yerlere yemeğe gider misiniz?	1	2	3
11. Spor müsabakalarını izlemeye gider misiniz?	1	2	3
12. Evde kağıt, okey, tavla, bilgisayar oyunu gibi benzeri oyunlar oynar mısınız?	1	2	3

B.56. Sigara kullanıyor musunuz?

1. Evet, hergün
2. Evet, ara sıra
3. Hayır, hiç
4. İçiyordum, bıraktım

B.57. Alkol kullanıyor musunuz?

1. Hiç kullanmam
2. Hergün
3. Haftada 1- 2 gün
4. Ayda birkaç kez
5. Sadece özel günlerde
6. Kullanıyordum, bıraktım

B.58. İnternet kullanma sıklığınız aşağıdakilerden hangisidir?

1. Her gün kullanıyorum
2. Sıklıkla kullanıyorum
3. Arada bir kullanıyorum
4. Hiç kullanmadım ➡ Soru B.61'e geçiniz

B.59. İnterneti en çok nerede kullanıyorsunuz?

1. Evde
2. İşyerinde
3. İnternet kafede
4. Okulda
5. Cep telefonu/iPhone/iPad
6. Diğer

B.60. İnterneti en fazla hangi amaç için kullandığınızı belirtiniz. (Tek seçenek işaretlenecek)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. İşlerimi takip etmek için/işim gereği
2. Sohbet/chat yapmak için
3. Mektuplaşma için
4. Oyun ve eğlence için
5. Facebook, twitter gibi sosyal paylaşım siteleri için
6. Araştırma ve bilgi edinme amacıyla
7. Banka işlemleri
8. Diğer

B.61. Günde ortalama kaç saat televizyon izlersiniz?

1. .... saat
2. Hiç televizyon izlemem ➡ Soru B.71'e geçiniz

B.62. Günün hangi bölümünde daha çok televizyon izlersiniz? (Tek seçenek işaretlenecek)

1. Sabah
2. Öğleden sonra
3. Akşam
4. Gece
5. Tüm gün

B.63. Televizyonu daha çok yalnız mı, yoksa diğer hane bireyleriyle birlikte mi izlersiniz?

1. Tek başıma ➡ Soru B.69'a geçiniz
2. Diğer hane bireyleriyle birlikte

B.64. İmkancınız olsaydı televizyonu tek başına izlemeyi tercih eder miydiniz?

1. Evet
2. Hayır

B.65. Hangi kanalın ve/veya programın izleneceğine daha çok kim karar verir?

1. Anne/kadın
2. Baba/erkek
3. Kız çocuk
4. Erkek çocuk
5. Büyükbaba
6. Büyükanne
7. Diğer

B.66. Kanal ve/veya program seçiminde hanenizin diğer bireyleriyle ciddi sayılabilecek tartışmalar yaşıyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

B.67. Diğer hane bireyleriyle birlikte televizyon izlerken cinsel içerikli sahnelerde ne tür tepki verirsiniz? (Tek seçenek işaretlenecek)

1. Rahatsız olmam, izlemeye devam ederim
2. Rahatsız olurum, küçük ve genç aile bireylerine izletmemeye çalışırım
3. Rahatsız olurum ve kanal değiştiririm

B.68. Diğer hane bireyleriyle birlikte televizyon izlerken şiddet içerikli sahnelerde ne tür tepki verirsiniz? (Tek seçenek işaretlenecek)

1. Rahatsız olmam, izlemeye devam ederim
2. Rahatsız olurum, küçük ve genç aile bireylerine izletmemeye çalışırım
3. Rahatsız olurum ve kanal değiştiririm

B.69. Bugüne kadar televizyon yayınlarıyla ilgili rahatsız olduğunuzdan dolayı resmi kurumlara hiç şikayette bulundunuz mu?

1. Evet
2. Hayır

B.70. Televizyon programlarında sizi EN ÇOK ne rahatsız eder? (Tek seçenek işaretlenecek)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Cinsellik
2. Şiddet
3. Reklamlar
4. Tarafalı haber ve yorumlar
5. Kötü/kaba/küfürü sözler
6. Diğer

B.71. Bir haftadan uzun tatilinizi genellikle nasıl geçirirsiniz? (En fazla 3 seçenek işaretlenecek)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Böyle bir zamanım olmuyor
2. Bulduğum yerde dinlenirim
3. Memlekete/köye giderim
4. Yurtdışına seyahate giderim
5. Bağ evine giderim
6. Otel, pansiyon, tatil köyüne giderim
7. Yazlığa giderim
8. Yayıya giderim
9. Diğer

B.72. Yaptığınız iş dışında başka kaynaklardan gelir elde ediyor musunuz? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

ANKETÖR DİKKAT! İLGİLİ CEVAP KARTINI GÖSTER.

1. Hayır, yok
2. Emekli maaşı
3. Dul/ yetim maaşı
4. Gayrimenkul kira geliri
5. Faiz geliri (vadeli, fon, hisse senedi vb)
6. Kar payı geliri
7. Yaşlı aylığı
8. Belediyeden yardım
9. Özel hayır kurumu veya şahıslar
10. Valilik, kaymakamlık ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım
11. Yaşlılar ve engelliler için evde bakım ücreti
12. Eğitim yardımı (Şartlı nakit yardımı, öğrenci kredisi, burs vb)
13. Nafaka
14. Tarımsal gelir (tarla, bağ, bahçe, zeytinlik vs.)
15. Diğer

B.73. Size göre aylık geliriniz açısından ailenizin durumu nasıldır?

1. Çok yoksul
2. Yoksul
3. Orta/Normal
4. Zengin
5. Çok zengin

B.74. Size okuyacağım araç veya değerli varlıklara sahip olup olmadığınızı lütfen belirtiniz. (Oturdüğunuz ev dahil) (Sadece kişisel olarak sahip olduklarınızı belirtiniz)

	Yok	Var
1. Müstakil ev/apartman dairesi	1	2
2. İşyeri (büro, dükkan)	1	2
3. Otomobil (özel kullanım)	1	2
4. Ticari araçlar (Otobüs, minübüs, kamyon vb.)	1	2
5. Arsa, tarla, bağ bahçe vb.	1	2
6. Traktör, biçerdöver vb. tarım araçları	1	2
7. Büyükbaş veya küçükbaş hayvanlar	1	2

ANKETÖR DİKKAT! B.75 VE B.76 SORULARI 60 YAŞINDAN KÜÇÜK OLAN BİREYLERE SORULACAK.

B.75. Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünürsünüz?

1. Huzurevine giderim
2. Oğlumun yanında kalırım
3. Kızımın yanında kalırım
4. Evimde bakım hizmeti alırım
5. Diğer
6. Fikrim yok

ANKET BİTTİ

B.76. Neden huzurevine giderdiniz? (Tek seçenek işaretlenecek)

1. Çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir
2. Huzurevlerindeki imkanlar daha rahat olduğu için
3. Çocuklarıma yük olmak istemem
4. Gelinim/ damadım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir
5. Tek başıma yaşamaktansa kendi yaşlılarımla birlikte olmak isterim
6. Bakacak kimsenin olmayacağını düşündüğüm için
7. Diğer

ANKET BİTTİ

ANKETÖR DİKKAT! GÖRÜŞÜLEN KİŞİ, YAŞI 60 VE ÜZERİ İSE VE FERT LİSTESİNE GÖRE ÇOCUĞU VE/VEYA GELİNİ/DAMADI İLE AYNI EVDE YAŞIYORSA SORUNUZ.

B.77. Neden çocuklarınızla aynı evde yaşıyorsunuz?

1. Yalnız yaşamamı çocuklarım istemediği için
2. Gelenek ve göreneklerimiz böyle gerektirdiği için
3. Çocuklarımla birlikte yaşamaktan mutlu olduğum için
4. Bakıma ihtiyacım olduğu için
5. Başka bir şansım olmadığı için
6. Huzurevinde kalacak imkanım olmadığı için
7. Çocuklarımızla birbirimize destek olmak için
8. Diğer

ANKET BİTTİ

ANKETÖR DİKKAT! GÖRÜŞÜLEN KİŞİ, YAŞI 60 VE ÜZERİ İSE VE SORU B.34' E GÖRE ÇOCUĞU OLDUĞU HALDE ÇOCUKLARI BU HANEDE YAŞAMIYORSA SORUNUZ.

B.78. Neden çocuklarınızla aynı evde kalmıyorsunuz?

1. Çocuklarım beni istemiyor
2. Evleri küçük ve benim için yer yok
3. Çocuklarımın evinde benim bakımımı yapabilecek kimse yok
4. Çocuklarımın maddi imkanları zayıf
5. Yaşadığım çevreyi değiştirmek istemiyorum, onlar da buraya gelemiyorlar
6. Gelinim/ damadım/torunlarım beni istemiyor
7. Çocuklarımın evi uygun değil
8. Ben çocuklarımla kalmak istemiyorum
9. Eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz
10. Diğer

B.79. Çocuklarınız sizi hangi sıklıkta ziyarete eder?

	(Soru 34 a ≥ 1 ise) Kız çocuk/lar	(Soru 34 b ≥ 1 ise) Erkek çocuk/lar
1. Haftada birden fazla	1	2
2. Haftada bir	1	2
3. Ayda bir kaç kez	1	2
4. Ayda bir	1	2
5. Yılda bir kaç kez	1	2
6. İşleri düştükçe	1	2
7. Bir yıldan uzun süredir görüşmüyoruz	1	2
8. Hiç ziyarete gelmiyorlar	1	2

Soru B.81e
geçiniz

B.80. Sizde çocuklarınızın sizi ziyarete gelmeme sebebi ne olabilir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)Çok meşgul oldukları için vakit bulamıyorlar

1. Uzakta oldukları için
2. Maddi imkanları elvermediği için gelemiyorlar
3. Damadım/ gelinim izin vermediği için
4. Aramız iyi olmadığı için
5. Diğer

B.81. Çocuklarınız dışında sizi en çok kimler ziyaret eder?

1. Kardeşlerim
2. Torunlarım
3. Diğer akrabalarım
4. Komşularım
5. Arkadaşlarım
6. Kimse ziyaret etmiyor
7. Diğer

Tamamlamış olduğunuz anket formunda herhangi bir eksiklik olması durumunda size ulaşabileceğimiz bir telefon numarası verir misiniz?

Tel: .....

ANKET BİTTİ. TEŞEKKÜR EDERİZ.

T.C.
Aile ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

Aile ve Toplum
Hizmetleri
Genel Müdürlüğü

www.aile.gov.tr